

5. a. 29. 816
11

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1921

ÖTVENHATODIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1921.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1921. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.	Lap	Lap	Lap
<i>Cikkek.</i>		Ceruzával készült okirat	40
A nagy per. — <i>Dr. Vámbéry Rusztem</i>	57	Ingatlan elidegenítéséről szóló okirat kellékei	48
Jogállapotaink	73	Jogegységi döntvény	55
Dagophilos aggodalmai és megnyugtatója. — <i>β.</i>	89	Betudás az örökbefogadott gyermek javára	55
Jogrend kicsiben. — <i>Szűts Miklós</i>	97	Szocializálás folytán nem használt bérlemény	56
A jog eldurvulása. — <i>Dr. Meszlény Artur</i> 129, 145	145	Kelet nélküli kiváltságos végrendelet	56
Jogászggyűlés. — <i>Dr. König Vilmos</i>	137	Lejegyzés helyett közös tulajdon	56
Az önkény korszaka. — <i>Dr. Gündisch Guidó</i> 153	153	Sommás visszahelyezés	56
A törvény ereje. — <i>Szűts Miklós</i>	161	A bekebelezés alaki kellékei be nem tartásának jogkövetkezményei	56
<i>Szemle.</i>		Öröklés a kiházasítási tárgyokban és az alkalmi ajándék tárgyokban	56
Az igazságügyi költségvetés	94	Házastársak közötti megállapodás külkellékei	56
Kormányváltás	158	A proletárdiktatura befolyása a szerződésben megszabott magánjogi záros határidőre	71
II. Magánjog.		Haszonbér felemelési ügyben mikor halasztható a határozathozatal a gazdasági év végére?	71
<i>Cikkek.</i>		A közrend felbomlásának kihatása a szerződéses kötelezettségekre	72
Az önálló megbízott. — <i>Dr. Meszlény Artur</i> 4	4	Végrendelet értelmezése	72
Megjegyzések a «Szerződések válságokozta változásai»-hoz. — <i>Dr. Krák Elemér</i>	12	A gyámügyi törvény 11. §-ának értelmezése	72
Értékmérő-e még a korona? — <i>Dr. Jacobi Olivér</i>	21	A nő- és gyermektartásdíj megállapítása. — <i>Dr. Vészi Mátyás</i>	79
Egy kérdés a jogtalan gazdagodás köréből. — <i>Dr. Vági József</i>	22	Házastársak közti ajándékozás	81
Huzamos szerződések. — <i>Dr. Kohner Artur</i> 30	30	Turpis causa és in integrum restitutio	88
Közszerzemény biztosítása különülés esetében. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	37	Munkaügyi bírósági határozat folytán teljesített fizetés	88
A szerzői jog a békeszerződésben. — <i>Dr. Szalai Emil</i>	42	Albérlet megillető bútor	88
Értékmérő-e még a korona? — <i>Dr. Blau György</i>	45	Ingatlanra vonatkozó opció	88
A túlhatalom korlátolása. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	58, 76, 86	Baleseti kártalanítás	88
Lakóház adásvétele. — <i>Dr. Waldapfel Ottó</i> 62	62	Külföldi valutában van-e helye jelzálogjog telekkönyvi bekebelezésének?	95
Vagyon-, tulajdon- és öröklési jog. — <i>Dr. König Vilmos</i>	65	Ingatlan adásvétel felbontása a vételár nem fizetése miatt	95
A köteles rész kiszámításáról. — <i>Dr. Vészi Mátyás</i>	69	Baleseti kártérítés felemelése	95
Aktuális kérdések a német és osztrák bírói gyakorlatban. — <i>Dr. Szladits Károly</i> 82, 90	82, 90	Osztott tulajdont létesítő végrendelet	96
A munkásbiztosítási bíraskodás reformja. — <i>Dr. Györki Imre</i>	100	Az erőhatalom fogalmához	96
Téves feltevésen alapuló végrendeletkezés. — <i>Dr. Blau György</i>	123	A hazaáruló hozzátartozóinak tartási igénye	96
Támadó- és védő igények. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	132, 147	Harmadik személyek javára kiható örökösödési szerződés	96
A kir. Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. polgári döntvényéhez. — I. <i>dr. Löw Tibor</i> , II. <i>dr. Beck Salamon</i> , III. <i>dr. Ludwig Rezső</i>	154	A turpis causa judikaturájához. — <i>Dr. B. S.</i> 111	111
A magyar magánjog jellemzése. — <i>Dr. Almási Antal</i>	163	Növedékjog	112
Az ajándék miatti köteles rész. — <i>Dr. Binét Menyhért</i>	165	Zárlat befolyása a hagyomány kamataira	112
<i>Szemle.</i>		Ingatlaneladás kellékei	112
Özvegyi jog legkisebb mértéke	15	Zárlat befolyása a hagyomány kamataira	112
Lift üzembe helyezése és gazdasági lehetetlenülés	16	Opció megszüntető gazdasági viszonyok	119
Válasz Almási Antalnak. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	23	Ági vagyonba történt beruházás	119
Kármegosztás a proletárdiktatura alatti kényszerbérleti ügyben	23	Béremelés szerződéses kizárása	119
Végrendelet alaki kellékei	23	Ellentétes döntések az ingatlaneladás kellékeiről	120
Közszerzeményi ingók megosztása	24	A jegyestől kapott ajándék visszaadása	120
Házasság felbontása szokásos részegeskedés miatt	24	Internátusi szerződés megszűnése	120
Korábbi végrendeletre utaló szóbeli végrendelet. — Elvesztett végrendeleti okirat	31	Közszerzemény és érdemtelenség	120
A forradalmi állapotok kötelemszüntető hatása	32	A természetes atya pályaválasztási joga	120
A haszonbérllőre áthárított adófizetési kötelezettség	32	A házasságkötés szabadságának jogelvébe ütköző szerződés	120
A megajándékozott felelőssége az ajándékozótartozásaiért	40	Próbaidőre felfogadott gazdatiszt	120
Nőtartás terjedelme	40	Megítélt beleseti járadék felemelése	128
III. Kereskedelmi, váltó- és csődjog.		Ingatlant tárgyzó ügylet kellékei	128
<i>Cikkek.</i>		Gyermektartás	128
A vevőnek átvételi és fizetési késedelme. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	6	Szóbeli végrendelet	128
<i>Cikkek.</i>		A balesetjára nem emelhető fel	143
Átvételi és fizetési késedelem. — <i>Dr. Fürst Mátyás</i>	28	Pártkör ruhatarában elvesztett tárgyak	143
A hágai váltójogi szabályzat kérdéséhez. — <i>Dr. Fodor Armin</i>	36	Több éves szolgálati szerződés megszüntetéséről folyó kártérítés	144
A teljesítés gazdasági lehetetlenülése kérdéséhez. — <i>Dr. Unger Ferenc</i>	44	Különülés fogalma a HT. 76. §-a szempontjából	144
A részvényváltás jogi konstrukciója a törvényjavaslatban. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	50	A proletárdiktatura alatt szünetelő határidők	152
A proletárdiktatura alatt munkaügyi jogcímeken keletkezett folyószámlaátutalások. — <i>Dr. Vági József</i>	52	A gyámi törvény 113. §-ához	160
A részvényesek jogának alapszabálybeli korlátozása. — <i>Alföldy Ede</i>	58	Objektív felelősség	160
A késedelmes adós jogi helyzete és a 9331/1920. M. T. számú (fa-) rendelet. — <i>Dr. Schleiffner Pál</i>	78	Elidegenítési és terhelési tilalom feljegyzésének kitörlése	168
A részvénytársasági hirdetmények közzététele. — <i>Dr. Alföldi Iván</i>	131	III. Kereskedelmi, váltó- és csődjog.	
A bankjegyelübbélyegzéssel kapcsolatos joggyakorlatról. — <i>Vészi Mátyás</i>	150	<i>Cikkek.</i>	
Alaptőkefelemelés és váltásgrészvények. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	164	A vevőnek átvételi és fizetési késedelme. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	6
<i>Szemle.</i>		<i>Cikkek.</i>	
Magyar- vagy cseh valuta?	7	Átvételi és fizetési késedelem. — <i>Dr. Fürst Mátyás</i>	28
A pénzügyi felelőssége az alkalmazottaknak a diktatura alatti cselekményeikért	7	A hágai váltójogi szabályzat kérdéséhez. — <i>Dr. Fodor Armin</i>	36
Tisztes kereskedői hasznát meghaladó árkülönbözet	15	A teljesítés gazdasági lehetetlenülése kérdéséhez. — <i>Dr. Unger Ferenc</i>	44
«Bis Január»	15	A részvényváltás jogi konstrukciója a törvényjavaslatban. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	50
A cseh megszállás	16	A proletárdiktatura alatt munkaügyi jogcímeken keletkezett folyószámlaátutalások. — <i>Dr. Vági József</i>	52
Az árdragító eladó jogai	16	A részvényesek jogának alapszabálybeli korlátozása. — <i>Alföldy Ede</i>	58
Foglaló elvesztése	16	A késedelmes adós jogi helyzete és a 9331/1920. M. T. számú (fa-) rendelet. — <i>Dr. Schleiffner Pál</i>	78
A hágai váltójogi szabályzat. <i>Dr. K. V.</i>	22	A részvénytársasági hirdetmények közzététele. — <i>Dr. Alföldi Iván</i>	131
A bizományos jogai az átvételt megtagadó megbízóval szemben	24	A bankjegyelübbélyegzéssel kapcsolatos joggyakorlatról. — <i>Vészi Mátyás</i>	150
Versenytilalom	24	Alaptőkefelemelés és váltásgrészvények. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	164
A hajóállalat fuvarozási felelősségének korlátozása	24	<i>Szemle.</i>	
Utólagos teljesítési határidő elmulasztása és a K. T. 354. §-a szerinti értesítés időpontja	31	Magyar- vagy cseh valuta?	7
«Circa» kitétel jelentősége	31	A pénzügyi felelőssége az alkalmazottaknak a diktatura alatti cselekményeikért	7
Borkötés átruházása és borrendelet	31	Tisztes kereskedői hasznát meghaladó árkülönbözet	15
Fehérpénzben illetéktelen befolyással történt fizetés	32	«Bis Január»	15
Folyószámlaegyenleg	39	A cseh megszállás	16
Cseh valutában fizetendő vételár	39	Az árdragító eladó jogai	16
A váltóadós késedelme a külföldi pénznemben kikötött fizetés körül	39	Foglaló elvesztése	16
Kereskedelmi alkalmazottak jogköre	39	A hágai váltójogi szabályzat. <i>Dr. K. V.</i>	22
Fehérpénz- és bizományi viszony	40	A bizományos jogai az átvételt megtagadó megbízóval szemben	24
Közvetítői megbízás hatálytalansága	40	Versenytilalom	24
«Fehérpénzben» hatályosan teljesített fizetés	40	A hajóállalat fuvarozási felelősségének korlátozása	24
Piaci árral bíró árúnak árverésen eladása	40	Utólagos teljesítési határidő elmulasztása és a K. T. 354. §-a szerinti értesítés időpontja	31
A borrendelet értelmezéséhez	40	«Circa» kitétel jelentősége	31
Felelősség a meghatalmazás túllépése alapján	40	Borkötés átruházása és borrendelet	31
Különbőség a biztosítás hatályának alapfeltétele és a kockázatviselés időtartamának kezdőpontja között	48	Fehérpénzben illetéktelen befolyással történt fizetés	32
Nem kereskedelmi ügyletből kifolyólag követelt árkülönbözet	48	Folyószámlaegyenleg	39
Egyetemleges adós kibocsátása	55	Cseh valutában fizetendő vételár	39
Zsákkölcsöndíj	55	A váltóadós késedelme a külföldi pénznemben kikötött fizetés körül	39
Socialisatio causa nocet domine	55	Kereskedelmi alkalmazottak jogköre	39
Értékváltozás és in integrum restitutio	56	Fehérpénz- és bizományi viszony	40
Kártérítési igény elvesztése elkésztett érvényesítés folytán	56	Közvetítői megbízás hatálytalansága	40
A csődtörvény 51. §-a szerinti társasági viszony fogalmához	56	«Fehérpénzben» hatályosan teljesített fizetés	40
Külföldi pénznemre irányuló követelés	63	Piaci árral bíró árúnak árverésen eladása	40
A tőzsdebírószék működése 1920-ban	64	A borrendelet értelmezéséhez	40
A pénz értékesíthetőségének befolyása az opció gyakorlására	71	Felelősség a meghatalmazás túllépése alapján	40
Külföldi pénznemre irányuló követelés	71	Különbőség a biztosítás hatályának alapfeltétele és a kockázatviselés időtartamának kezdőpontja között	48
Több intézvényszegített megnevezése	72	Nem kereskedelmi ügyletből kifolyólag követelt árkülönbözet	48
A K. T. 352. és 354. §-ához	72	Egyetemleges adós kibocsátása	55
A borrendelet értelmezéséhez	72	Zsákkölcsöndíj	55
A teljesítési határidő kezdete. — A K. T. 349. §-a	72	Socialisatio causa nocet domine	55

Közraktárban elhelyezett árú átadása	Lap 72
Márkakölcsön	72
Külföldi pénznemre szóló tartozás	80
Kártérítési kötelezettség a szerződési célzat jogellenes meghiusításából kifolyólag	80
Fehérpénzben kifizetett betét	80
A letéteményes kártérítési felelősségének mérve	88
Kommunizmus miatti vevő — késedelem következményei	88
Intézeti fegyelmi bizottság alakítása. — Elbocsátási ok	88
A fehérpénzrendelettel eltérő megállapodás	88
A váltónyilatkozat cégszerűsége	88
Keresetösségi jog az eladott árú továbbeladása esetében	95
Borrendelet	95
Utalvány vagy lap megbízás	95
Álkepviselő kezéhez történt fizetés veszélye	95
Cégbitorlás	95
Gyógyszertárra vonatkozó társaság	96
Podgyászbiztosítás	96
«Ohne Obligo»	96
Drágaság fogalma	96
A keresk. törv. 326. §-ához	112
Nem folyószámla	112
Gyógyszertár eladása	112
Fedelzeti vétel. Kötér	112
Társaságból származó számadási kötelezettség	119
Kiadói szerződés felbontása	119
Tájékoztató ármegállapítás visszaható ereje	119
Ügyvezető igazgató jogköre a fehérpénz elfogadása körül	119
Pénzlebelézés veszélye az akkreditálás esetében	119
A keresk. törv. 326. §-ához	120
Kényszer folytán elfogadott fehérpénz	120
Hol kell a tartozást letétbe helyezni?	128
Polyozámlabefizetés fehérpénzben	128
Bank felelősségének kérdése a proletárdiktatúra idejében a Pénzügyügyi Központba beosztott részvényekért	136
A kommunista megbízottak tényeinek hatálya	143
Cégtulajdonosi minőség vizsgálata. — Diktatúra mint erőhatalom	143
Nem cégbitorlás	143
Borrendelettel eltérő megállapodás	143
Tízszekes váltási díjának levonása	143
Lebelézés	144
Megbízottnak az árdrágító ügyletből eredő követelés	144
A V. U. Sz. 98. és 99. §-aihoz	152
Felelősség a szocializált üzemből átvett árúért. — Áttétel a gazdasági bírósághoz	152
Az érettségi bizonyítvány alapján a munkavállaló fontosabb teendőkkel megbízottnak tekintendő	159
Nem szabad a tisztviselőt olyan túlmunkával terhelni, mely egészségére veszélyes lehet. — Dr. Korányi	159
A valuta — a jogban. — Dr. Hajnal Hugó	159
A társaságból kiváló kultúr igényei	159
Kamatok elvülése	159
Moratórium és fizetési késedelem. — «Circa» kifejezés értelme	160
1920 március 17-én zárva tartott pénztárak	160
Gazdasági lehetetlenülés és kártérítés	160
A «Vertreter» kifejezés jelentősége	160
Adós és hitelező késedeleme és fehérpénzrendelet	160
Órzesi letétbe vett fehérpénz	160
Továbbeladási szándék, mint az árkülönbözeti követelés előfeltétele	167
Borrendelet	167
Fehérpénzben visszafizetés iránti megállapodás	168
Pénztárzárás és hitelezői késedelem	176
Successiv lehívási jog gyakorlása	176

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

A maximális áron felül fizetett többlet visszakövetelése. — Dr. Kovács Marcel	2
A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az E. T. 51. §-a alapján. — Dr. Binét Menyhért	91
A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az E. T. 51. §-a alapján. — Dr. Vági József	126
A letétel költsége. — Dr. Otómsy Zoltán	140
Tözsdebírói alvételre alapított kifogás. — Dr. Kovács Marcel	172

Szemle.

Megszállott területen működő bíróság ítéletének érvényessége	7
Keresetváltóztatás. — Eskü alatti kihallgatás mellőzése a Pp. 299. §-a alapján	32

Hosszabb terminust kérünk!	Lap 47
Bírói letétbehelyezés	47
Perfelfüggesztés kérdése a cseh-szlovák hitelező és magyar adós közötti perben	55
Vagylagos marasztalás kizárólag természetbeni szolgáltatásra irányuló kereset alapján	56
Bíróküldésnek törlési perben nincsen helye, ha a telekkönyvi hatóság megszállott területen van	64
A szerződés értelmezésére vonatkozó bizonyítás mellőzése	64
A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az E. T. 51. §-a alapján. — Dr. Meszlény Artur	104
Zárlat befolyása a hagyomány kgnataira	112
Kommunista bíróság előtti egység	120
Nemzetgyűlési képviselő ellen illetékesség	127
Eltérés az 1881: LIX. tc. 44. §-ából	143
Eljárás felfüggesztése a békeszerződés alapján	143
Elutasított bíróküldési kérelem	160

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

Hiányosságok az amnesztia-rendelet körül. — Dr. Ozora Zsigmond	29
A rendjavaslat. — Dr. Vámbéry Rusztem	41
A nagy pör. — Dr. Vámbéry Rusztem	57
Psychoanalitikus szempontok a vétkesség jogtanában. — Dr. Dukasz Géza	92, 102
Falragaszjog. — Dr. Meszlény Artur	105
Sajtószabadság? — Dr. Tarnai János	169

Szemle.

A népbiztosok bűnügyében	7
Amnesztia	15
Magyar Jogi Szemle (utazás az amnesztia körül)	31
Egy egyetemi tanár alaposága. — Dr. Kármán Flémér	31
Jogegységi határozatok	39
Vadrágítás és külföldre továbbeladás	31
Közhivatalnokai minőség színelése. — Dr. Erdélyi Gyula	47
Internálás	71
Fiatalkorúak bírósága	71
Star Chamber	103
A fizetés jogos felvétele nem család	112
A halálba segítésről	118
Árdrágítás	119
Az izgatás	135
Törvénytárgyaztat	166

VI. Bűnvádi eljárás.

Cikkek.

Gyorsítás és egyszerűsítés. — Dr. Auer György	98
Védői sérelmek, mint a közérdek sérelmei. — Tarnai János	114
A valótlanság bizonyítása a rendtörvényben. — Dr. Vámbéry Rusztem	130

Szemle.

Jogegységi döntvény	55
Vér és könny	87
A vádtanács a rendőrségről	151
Bajok a fiatalkorúak bírósága körül. — Zsoldos Benő	152

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

Véleményem a királykérdésben. — Dr. Kmetty Károly	1, 9, 17
Az önálló megbízott. — Dr. Meszlény Artur	5
Nemzetgyűlés és alkotmányreform. — Dr. Eged István	20, 27
A szerzői jog a békeszerződésben. — Dr. Szalai Emil	42
A részvényváltás jogi konstrukciója a törvényjárásban. — Dr. Tihanyi Lajos	50
A francia követelésekre vonatkozó egyezmény végrehajtása. — Dr. Sichernann Frigyes	68
A magyarság védelme a cseh-szlovák államban. — Dr. Eged István	74, 84
Összehasonlítások a vagyonátruházási illetek köréből, különösen a lemondás és osztályos egység. — Füzö Sándor	108, 116
A műkincs és gyűjtemény fogalma a pénzügyi jog szempontjából. — Dr. Perlmutter Alfréd	109
Mikor kezdődik hazánkban az entente államok polgári ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogainak védelme? — Advocatus	117

A nemzeti kisebbségek védelme. — Dr. Auer Pál	121, 133
Alaptörkeemelés és váltásgrészevények. — Dr. Tihanyi Lajos	164

Szemle.

Megtörtént-e a békekötés?	112
Károsító képviselőtestületi határozat jogsága	119
Megszálló hadsereg által rekvirált lovak	128
Tanácsköztársasági szervek által elrekvirált ló	128
A békeszerződés	142
Igénybevehető hadi segédeszközök	143

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Felvitt beszédek. — I. Bárdó Wlascics Gyula.	
II. Törv. Gusztáv	11
Bíránkról. — Dr. Vészi Máttyás	42
Bírói túlóradíj. — Dr. Ludwig Rezső	110
Magunkról. — F. M.	113
Megint csak a bírák anyagi helyzetéről	121
A bírák anyagi helyzete. — Dr. Virágh Gyula	137
Irányító díjszabás perenkívüli polgári ügyekben	140
A bírói függetlenség intézményes biztosítása és kiépítése. — Dr. S. J.	146

Szemle.

Az ügyvédjelölti kar siralmas helyzete	23
Ügyvédvizsgálati kérdés	32
A pestvidéki törvényszék új palotája	38
Nyugalmazott közhivatalnokok, mint ügyvédek	55
Ügyvédi munkadíj és a változott értékviszonyok	56
Az igazságügyi költségvetés	94
Bírák túlmunkájának díjazása	104
A Magyar Ügyvédek Budapesti Beszerző és Fogyasztási Szövetkezete	104
Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége	111
Hírdetmény	112
Ügyfélhajtás	118
Régi ügyvédek, új ügyvédek. — T.	127
Bírák a miniszterelnök előtt	127
Régi és új ügyvédek	135
A köztisztviselői pályáról átlépett ügyvédek kérdése	135
Tömegkinevezés	151
Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége	151
Mi a bíróság?	166
Irányító ügyvédi díjszabás perenkívüli polgári ügyekben	167
Ehenhalt bíró családjának felsegítése	168
A régi ügyvédek és az új ügyvédek	175

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Cikkek.

Mit várunk az új lakásrendelettel? — P.	13
Az országos lakásbiztoság felszámoló bizottság hatásköre. — Dr. Alföldi Béla	15
A papírpénz váltásainak történetéhez. — Dr. Marczali Henrik	25
A mozirendelet. — Dr. B. S.	49
Az új lakásrendeletéről. — Dr. Petrik Aladár	61
A munkásbiztosítási bíráskodás reformja. — Dr. Györki Imre	100
Az új lakásrendeletéről. — Dr. Petrik Aladár	139

Szemle.

Bírói idézés 1787-ből	7
A «Copf»	15
A Magyar Jogi Szemle	31
Wilson és társa	47
A mozirendelet	64
Kánikula	111
Jogerős bírói ítélet	135
A földbirtokrendezési ügyekben való eljárásról	142
Az állami tisztviselők ingyenes orvosi és betegellátásáról	167
A bírói ítéletek végrehajthatósága. — F. M.	168
Karácsonyi levél a szerkesztőhöz	174
Szigorított numerus clausus a kecskeméti ref. jogakadémián	175

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Preszly Lóránt: A magyar csendőrség története. — Dr. Auer György	46
Dr. Fabinyi Tihamér: A választott bíráskodás. — Dr. Fodor Armin	53

	Lap
<i>Szemle.</i>	
Magyar Jogászegylet pályázata	157
A Magyar Jogászegylet Emmer Kornél pályázata. — (Dr. Keude Ernő)	167
<i>Könyvek.</i>	
Új könyvek	7
A magyar békeszerződés	47
Dr. Sándorfi Kamill és dr. Vajda Ákos: Szovjettkövetelések és szovjettartozások	47
A lakásrendelet	64
Dr. Csorna Kálmán: Az utóörökösödés fenntartása és szabályozása	80
Az Ordo	111
Hoffmann Mihály, Bányai István, dr. Strasser Sándor: Az új italmérési és italárúsi-tási törvény rendszeres ismertetése és magyarázata	128
Kovács Marcel: Perjogi gyakorlat jegyzetekkel	135
Almási Antal: Magyar magánjog német nyelven	158
Kármán Mór Etikája	176
Csór Lajos: A haszonbérbeadó és haszonbérelő közötti jogviszony	176
<i>Előadások, felolvasások, vitaesték.</i>	
A Magyar Jogászegylet előadásai	15
Dr. Csorna Kálmán: A gyámügyi közigaz-	

	Lap
gatás reformjai (előadás a Magyar Jogászegyletben)	39
A Magyar Jogászegylet május havi programja	72
Dr. Auer Pál: A nemzeti kisebbségek védelméről (előadás a Magyar Jogászegyletben)	104
Dr. Tunyogi Szűcs Kálmán: A pénzügyi változásának figyelembevétele a magyar jogalkotásban (előadás a Magyar Jogászegyletben)	175
Dr. Wolf Vilmos: Szemelvények a kir. Kúria ügyvédi tanácsának judikaturájából (előadás az Ügyvédi Körben)	176

Jogi folyóiratok.

A Jogállam januári füzet	8
A Jogállam februári füzet	24
A Jogállam áprilisi füzet	56
A Jogállam májusi füzet	80
A Jogállam szeptemberi füzet	120
A Jogállam októberi füzet	136
A Jogállam novemberi füzet	152
Békejog és Békegazdaság, szerkeszti dr. Szladits Károly	142

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

A magyarság védelme a cseh-szlovák állam-ban. — Dr. Egyed István	74, 84
--	--------

	Lap
Aktuális kérdések a német és osztrák bírói gyakorlatban. — Dr. Szladits Károly	82

Szemle.

A külföldi jogélet	8
Alkotmányreform Hollandiában. — Dr. Egyed István	48
A büntetőjog reformja Olaszországban	144

XII. Személyi közlemények

Cikkek.

Somló Bódog. — Dr. Bárd József	33
Apponyi Albert gróf. — Szűts Miklós	81
Goldzicher Ignác. — Dr. Munkácsi Ernő	162
Grossschmied. — I. Dr. Szladits Károly. II. Beck Salamon	170

Szemle.

Lányi Bertalan	38
Dr. Sömjen Géza	71
Gróf Zichy János	79
Dr. Meszlény Artur	94
Wekerle Sándor	118
Otto von Gierke	168
Pikler Gyula	174

Nevék szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1921. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található.

Dr. Alföldi Béla egri ügyvéd 14.
 Dr. Alföldi Dávid egri ügyvéd 131.
 Alföldy Ede ny. kir. táblai tanácselnök 58.
 Dr. Almási Antal budapesti ítélő kir. táblai bíró, egyetemi m. tanár 163.
 Dr. Auer György kir. ügyész 46, 98.
 Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd 121, 133.
 Dr. Bárd József 33.
 Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd 23, 58, 76, 86, 132, 147, 155, 171.
 Dr. Binét Menyhért sárospataki ügyvéd 91, 165.
 Dr. Blau György budapesti ügyvéd 45, 123.
 Dr. Darvai János budapesti ügyvéd 114.
 Dr. Dukasz Géza budapesti ügyvéd 92, 102.
 Dr. Egyed István kir. törvényszéki bíró 20, 27, 48, 74, 84.
 Dr. Erdélyi Gyula budapesti ügyvéd 48.
 Dr. Fodor Armin kir. kúriai bíró 36, 53.
 Főző Sándor min. tanácsos, budapesti pénzügyigazgatóhelyettes 108, 116.

Dr. Fürst Mátyás budapesti ügyvéd 28.
 Dr. Györki Imre budapesti ügyvéd 100.
 Dr. Hajnal Hugó budapesti ügyvéd 159.
 Dr. Jacobi Olivér budapesti ügyvéd 21.
 Dr. Kármán Elemér a fiatalok volt bírása 31.
 Dr. Kmetz Károly budapesti egyet. ny. r. tanár 1, 9, 17.
 Dr. Kohner Artur budapesti ügyvéd 30.
 Dr. Korányi Dezső budapesti ügyvéd 159.
 Dr. Kovács Marcel kir. kúriai bíró 2, 172.
 Dr. Könyig Vilmos budapesti ügyvéd 65, 137.
 Dr. Kruk Elemer budapesti ügyvéd 12.
 Dr. Löw Tibor budapesti kir. törvényszéki tanácselnök 6, 154.
 Dr. Ludvig Rezső, szegedi kir. törvényszéki tanácselnök 110, 157.
 Dr. Marczali Henrik bpesti egy. ny. r. tanár 25.
 Dr. Meszlény Artur budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanár 4, 104, 105, 129, 145.
 Dr. Munkácsi Ernő 162.

Dr. Orova Zsigmond budapesti ügyvéd 29.
 Dr. Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíró 140.
 Perlmutter Alfréd m. kir. szabad. bíró 209.
 Dr. Petrik Aladár budapesti ügyvéd 61, 139.
 Dr. Schleiffer Pál budapesti ügyvéd 78.
 Dr. Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd 68.
 Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd 42.
 Dr. Szladits Károly budapesti egyetemi ny. r. tanár 37, 82, 99, 170.
 Dr. Szűts Miklós, ny. kúriai bíró 81, 97, 161.
 Tarnai János, ny. kúriai tanácselnök 169.
 Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 50, 164.
 Dr. Unger Ferenc budapesti ügyvéd 44.
 Dr. Vági József budapesti ügyvéd 22, 52, 126.
 Dr. Vámbéry Ruzstem ügyvéd, egyetemi tanár 41, 49, 57, 130.
 Dr. Vészi Mátyás budapesti ügyvéd 42, 69, 79, 150.
 Dr. Vivágh Gyula budapesti ügyvéd 137.
 Dr. Waldapfel Ottó budapesti ügyvéd 62.
 Zsoldos Benő kir. büntetőtörvényszéki bíró 152.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. január–márciusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Kmety Károly, a magyar közjog egyetemi tanára: Véleményem a királykérdésben. — Dr. Kovács Marcel kir. kúriai bíró: A maximális áron felül fizetett többlet visszakövetelése. Dr. Meszlény Artur kir. táblai bíró, egyetemi magántanár: Az önálló meghízott. — Törvénykezési Szemle: Dr. Lótv Tibor kir. törvényszéki bíró: A vevőnek átvételi és fizetési késedelme. — Szemle. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár. XIV. k. I. iv.

Véleményem a királykérdésben.*

Az egymást rohanvást követő szörnyű csapások a sírgödör szélére taszították drága magyar országunkat és nemzetünket. Belesüppedünk-e a sírba, vagy megmenekülünk a fenyegető enyészettől legeslegesősorban attól függ, hogy helyre tudjuk-e állítani, vagy meg tudjuk-e teremteni minden állami és társadalmi lét alapfeltételét a közjogi és magánjogi jogrendet. 1919 augusztus óta vezetőink erre törekednek, de a feladat oly óriásilag nehéz, hogy valóságosan próbára teszi tradicionális *államalkotóképességünket*. A közjogi téren tenni valóink nagy alkotmányi problémák, közöttük egy sincs fontosabb az ú. n. királykérdésnél, melynek nehézsége nem abban kulminál, hogy a királyi hatalom miképpen nyerjen új szabályozást, mint inkább abban, hogy a jog és törvény szerint, mondjuk a jogfolytonosság szerint tisztába hozassék a jelenlegi közjogi helyzet, ítélet hozásuk az iránt vajjon fennáll-e még a Habsburgi három leányág trónöröklési igénye és IV. Károly Ófelsege uralkodói hatalma vagy pedig *hatályba* lépett már a nemzet ősi, elvülhetetlen *királyválasztási* joga, szabadsága.

A nemzetgyűlés competenciája.

'Az 1920. évi I. törvénycikk szerint a nemzetgyűlés ma a nemzeti szuverénitás *kizárólagos törvényes képviselése*, a törvényhozó hatalom birtokosa, mely az államhatalom gyakorlásának *további* (végleges) módját is *jogosult* rendezni (2., 4. §§.). Megállapította e nemzetgyűlés szuverén hatalmával, hogy a királyi hatalom gyakorlása 1918 november 13-án megszűnt; megállapította továbbá, hogy a bekövetkezett események folytán megszűnt a magyar szent korona országainak és az osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságoknak és országoknak feloszthatatlan és elválaszthatatlan együtt birtoklása is. Kimondotta aztán, hogy az ép említett tényekből folyó *következmények megállapítását a nemzetgyűlés a békekötés utáni időre tartja fenn magának.*

* Majd négy évtizedes szájak lúznak a Jogtudományi Közlönyhöz. Ez összeköttetés révén kérek teret, sok hasábot igénylő jogi véleményem számára a papírszám időben. A napisajtóban és jogi szaklapokban már többször szólta a királykérdéshez; az újonnan elhangzott eltérő vélemények készítenek az újabb polémiára, tisztán jogtudományi vitába szállásra. E kolosszális jelentőségű vitában tovább is részt venni hivatási kötelességemnek ismerem, senki ellen nem irok, csak a jogi meggyőződésem szerint való igazság mellett.

Ezen törvénybeli határozományokból egészen tisztán megállapítható a nemzetgyűlésnek *törvényszerű feladata* és *hatásköre* az alkotmányjogi reformok keresztülvitelére és a királyi szék körüli vitás kérdésekben való döntésre. Ezen törvény imperatív rendelkezésével ellenkezik azon kívánalom, hogy majd csak a királlyal és a főrendiházzal együtt történjen a királyi méltóság eddigi jogkörének és a főrendiháznak reformálása, ellenkezik az is, hogy a nemzetgyűlésen kívül bármely más hatalmi tényező is mind ebben közreműködjen. Aki ily közreműködést *üdvösnek* vél, annak elsősorban a fentidézett törvény megfelelő módosítását kell kívánnia. A nemzetgyűlés az idézettek szerint teljes szuverénítással ítéli meg a Habsburgi három leányág öröklési jogának és IV. Károly Ófelsege uralkodói hatalmának kérdését is, tehát azt, hogy az ú. n. magyar *pragmatica sanctio* körül mi a közjogi helyzet. A nemzetgyűlés egyaránt alkotmányos hatalommal bír arra, hogy akár hatályban levőnek, akár pedig «*de jure et de lege lata*» megszűntnek ismeri től a Habsburgok jogát, ez iránt törvényi kijelentést, deklarációt tegyen, de akár arra is, hogy megváltoztassa, illetőleg megszüntesse az általa netán még fennállónak ítélt *öröklési igényt* és uralkodói hatalmat. Az előbbi esetekben hiteles törvényi magyarázat lesz a nemzetgyűlési deklaráció, mely után a kétségnek el kell tűnnie és a szuverén ítélet előtt mindenkinek meg kell hajolnia, a «*Roma locuta controversia finita*» elve szerint; az utóbbi esetben pedig törvényhozásilag *jogszerű változtatás* történik, melyet illetékes főhatalmi szervünk *jogos* hatáskörben tesz, melyet tehát ez esetben sem szabad, nem lehet *forradalmi* ténynek bélyegezni, mert itt is áll, hogy a szuverén nemzetképviselőlet akarata és ténye nem lehet jogellenes. A «*törvényhozás*» hatalmával felruházott nemzetgyűlés *törvénye* — belső államjogilag — jogosultan szüntet meg bármily előbbi törvényt, sőt bármily előbb államilag kötött és becikkelyezett szerződést és ezekből eredő jogokat.

Lehetne már az 1920: I. tc. szavai szerint azon felfogást is vallani, hogy az 1920: I. tc. tulajdonkép — *implicite* — magában foglalja azon döntést (*præjudiciumot*) is, hogy a királyi szék üres, a királyi hatalomnak birtokosa ezidőszereint nincsen, hogy a királysági hatalom is visszajutott a nemzetnek, illetőleg szuverén szervének jogkörébe, a nemzetgyűlésnek birtokába. Részünkről nem kívánjuk ilyen bár plauzibilis magyarázattal rövidesen elintéztetnek és már meghaladottnak nyilvánítani a Habsburg-uralom kérdését. Megengedjük, hogy amikor a «*következmények*» jelesül pedig a jogkövetkezmények levonását az 1920: I. tc. a *békekötés* utáni időre tartotta fenn a nemzetgyűlésnek, nyitva akarta tartani ezt a kérdést is, nem zárta ki a *vitát* és hogy intenciója valósággal az volt, hogy az eddig fennálló jog (*lege lata*) szerint való bíraskodást, ítélezést fog majd gyakorolni az örökjog és a trón birtoklása kérdésében, vagyis nem fog *törvényes* hatalmával úgy élni, hogy «*még fennálló*», quasi szerzett jogokat el ne ismerjen, megszüntessen. Más szóval

a Habsburgi jogigény tekintetében az ú. n. teljes jogfolytonossági álláspontot respektálni, elfogadni fogja, noha teljhatalma jogosítaná azon jogok megszüntetésére is.

A jogtudományi vita és annak tenorja.

A trianoni gyászos békekötés ratifikálásával a békeszerződés törvénytárunkba jutott; a nemzetgyűlés törvényszabta köteleessége esedékes immár arra nézve, hogy önmaga osztatlan törvényhozói hatalommal teljesítse a «következmények» kilátásba helyezett megállapítását; felesleges halasztás ad græcas calendis törvényszegés természetével bírna, de viszont a «bonus pater familias» gondosságával való előkészítésnek bevárása alkotmányos köteleessége a nemzetgyűlésnek is. Ehhez a nagy köteleességteljesítéshez kell segítségnyújtani a magyar közjog tudományának; meg kell gyűjtani minden szöveget a közjogi diagnózis lehetőleg biztosabb megállapításához. Erre a diagnózisra kell aztán, hogy építsen a törvény és jogtisztelet intenciójával állástfoglalni kívánó nemzetgyűlés.

Nem szeretnék didaktikus intelmet intézni e helyről, de megszívlelendőnek tartom, hogy a «jogi» vitának ezt az adott jellegét ép e kérdésben, mely önmagában is érdek, sőt idegfeszítő, gondosan óvjuk meg. Pártatlan, türelmes, higgadt érveléssel vívjuk meg a csatát; a tisztán tudományos viadalban elesni, meghajolni sem szégyen, ha az igazság győzött. Inkább legyen száraz és a laikusnak unalmas ez a szaktudományi vita, semmint agitációs hang, indulatosság, személyes invektívák által váljék érdekessé. Főlényes modor vagy a «forradalmiság» könnyed hánytorgatásával való intimidálás, avagy ép terror rendkívül káros és sokakat visszatart hat a mai időben a vitában részvételtől. Sine ira et studio pertraktáljunk. Kiváló tekintély sem jogosít arra, hogy érzelmi momentumokat kapcsoljon be «segítségül». Hova vezet az, ha az egyik oldal elriasztó bombákat vet az ellenvéleményűekre, a másik pedig a Habsburg-uralom alatti négyszáz évtörténetnek ritkán szünetelő bécsi destrukciónak fájó emlékeit ép most felidézni... a hegedő sebeket felszaggatja. Recrudescunt vulnera... A történet agitáló erejével való csatázást engedjük át a politikusoknak. Az alaptalan imputációk és insinuatióktól szintén kell, hogy tartózkodjunk. Hogy konkrétó szólnak, egyenest insinuatio az a beállítás, mintha azok, kik a királyválasztási jog hatályba léptét (feléledését) vitatják, a jövőben Magyarországot tiszta választási királysággá akarnak tenni; a királyválasztási pártviszályok állandósításával, a pártoskodó nemzetre átkot és végzetet kívánnának zudítani; ki tudja róluk, hogy nem akarják-e a megválasztandó király családjában, régi tradíció szerint örökletessé tenni a trónt és még az örökösödésre oltott választási rendszert is mellőzendőnek tartván tisztán örökletes királyságot nem fognak-e ajánlani. Insinuatio az is, hogy a szabad királyválasztás jogát vitató jogász új királyi családért lelkesül, hiszen a nemzet ősi jogának gyakorlásában teljes és korlátolatlan szuverénitással választhat majd és semmi nehézsége a magyar közjogban nincs annak sem, hogy ha üdvösnek tartja, szabad akaratából ujonnan, új kikötések mellett azt és azokat hívja hatalomra és ruhazza föl trónöröklési joggal, kik a változott helyzet erejénél fogva a törvény rendelkezéséből kifolyólag régi joguktól elestek.

Az eddig megnyilatkozókat nem számoltuk össze álláspont szerint, de nem is szolgálhat tárgyi érvelés az egyik vagy másik nézeten levő jogászok többsége. Ez bizony olyan vitás ügy, melynél «vota non numerantur, sed ponderantur» ahol nem biztos, hogy a «pars potior» eo ipso már «pars sanior is» és hogy a több szem «jobban» is látná az igazat, mint a kevesebb jobb szem látja.

Nem szolgálhat az egyik vagy másik jogi álláspont rovására vagy javára az sem, amit szívesen kevernek bele,

hogy t. i. a győző hatalmaknak, kis ententenak vagy nagy ententenak tetszőbb. Nem kisebbítheti végül a jogi igazság erejét, ha nem népszerű individuumok is vallják azt. Nagyon jellemző, hogy mily beállítással kapcsolják be a vitába a Jászi nevet. Jászi Viktor a debreczeni tudományegyetem korán elhunyt professzora és nagyon éleseszű és szókimondó közjogi író volt. Nagyrabecsülték azok is, kik esetleg fel fogását nem fogadták el. Ez a Jászi professzor Jászi Oszkár politikai szereplése idején már nem is volt az élők sorában. Ez az élelméjű tudós közjogi professzor nagy tudományos apparátusával bizonyította az összefüggést a Habsburg-ház osztrák uralma és magyar trónöröklési joga között és az elválhatatlan együtt birtoklás «feltétel» voltát vallotta. Az érvelésben lényegesen eltérünk tőle, de az egy igazsághoz a jogban is több út vezethet.

A legitimitás köntöse.

Nagyon divatba jött mostanában, szinte kurzusa van legitimistának lenni. Viselik a legitimistaköntöst sokan; változatos csoportokba verődve tetszelegnek vele. Megkísértem, hogy egy exemplificativ felsorolást mutassak belőlük és röviden jellemezzem lényegüket. Ismerünk és pedig tán legszebb számmal vannak — érzelmi legitimistákat, azután találni a politikai, ha tetszik állam — célszerűségi legitimistákat, különböznek tőlük a jogfolytonossági, vagyis jogász legitimisták, akik ismét több csoportra oszolnak.

Aszerint, hogy mikép értelmezik a jogfolytonosságot, vannak cs. és kir. osztrák-magyar legitimisták, kik lényegesen eltérnek a kizárólag magyarrá leendő és teendő Habsburg-ágak legitimistáitól. Találunk koncessziós legitimistákat, kik hajlandók bizonyos felemás álláspontra helyezkedni. Itt vagyunk aztán mi, kik félreértés elkerülése végett nem viseljük ugyan a legitimistaköntöst, de kiket véleményünk szerint az igazi legitimitás támogat, mert tiszta törvényhűséget jelent a nemzet ősi királyválasztási jogának hatálybaléptét vitató álláspont. Hogy e csoportok különböző és változó vonzerővel bírnak, annak azon bizonyos nemzetgyűlési képviselő lesz koronatanuja, ki, mint mondta, naplót vezet arról, hogy 1919 augusztus óta a közéleti férfiak közül ki hány-szor változtatta álláspontját a királykérdésben.

Röviden fogok ezen legitimista-csoportokat jellemző vonásokról szólni, hogy aztán az érdemleges érvelés fonálát felvegyem.

(Folyt. köv.)

Dr. Kmety Károly.

Hiszek egy Istenben,

Hiszek egy hazában,

Hiszek egy isteni örök igazságban,

Hiszek Magyarország feltámadásában!

Amen.

A maximális áron felül fizetett többlet visszakövetelése.

I. A rendeletileg megállapított legmagasabb vételáron felül fizetett többlet visszakövetelése iránti igény az 1914: L. tc. 1. §-a szerint hat hónapon belül érvényesítendő. Abban az esetben, ha a vevő a hat hónapon belül beadott keresetlevélben világosan előadja, hogy vételár címén a hatóságilag megállapított összegnél többet fizetett, és ezt az összeget a törvény alapján visszaköveteli, nem férhet kétség ahhoz, hogy visszakövetelési jogát az előírt határidőn belül érvényesítette, keresete tehát el nem késett. Más — és a bírói gyakorlat szerint nem egyöntetű — elbírálás alá esik a kérdés akkor, ha a vevő a maximális áron felül fizetett többlet visszafizetése iránti kérelmet nem a peres eljárást megindító keresetlevélben, hanem a per folyamán, utólag terjeszti elő, illetőleg csak ekkor adja elő világosan az erre vonatkozó jogállítást, vagyis az ezt meghatározó tényeket.

A rendelkezésemre álló határozatokban foglalt döntések a következők:

1. A vevő a hat hónapon belül beadott keresetlevélben kérte az alperest a maximális áron felül fizetett többlet visszafizetésére kötelezni, utóbb pedig az ugyanazon ügyletből folyó visszakövetelési igényt a per folyamán, de már a hat havi határidő eltelté után, *magasabb összegre emelte fel*. «Helyes a fellebbezési bíróságnak az az álláspontja, hogy a felperes tökekövetelésének 1970 K 64 f.-nyi része nem tekinthető elévültnek azon az alapon, hogy felperes ezen 1970 K 64 f iránti igényét a kereset felemelésével már csak az 1914:L. tc. 1. §-ában megszabott hat hónapi határidőn túl érvényesítette: mert felperes az ő visszakövetelési igényét hat hónapon belül érvényesítette, ezzel az elévülés az egész igény tekintetében félbeszakított, a kereseti követelés összegének 1970 K 64 f-rel már csak a hat hónapi határidő után történt felemelése tehát csupán a Pp. 188. §-ában megengedett keresetfelemelés tekintete alá eshetik.» (Kúria 1918 június 4. P. VIII. 7150/1917., Hiteljogi Dtár XII. 95. sz.)

2. Vevő keresetében, a kártérítési igényen felül, csak az előlegül adott összeget követelte vissza, ellenben a maximális összeget meghaladó felülfizetés iránt csak az *előkészítő iratban* emelte fel keresetét. «Minthogy azonban a Pp. 203. §-a értelmében az ügy eldöntésénél az előkészítő irat tartalma csak annyiban vehető figyelembe, amennyiben szóval elő lett adva, az előkészítő iratban foglalt kérelem is csak a *szóbeli előterjesztéssel* és így csak *ennek idejében* nyerhetett jogi hatályt, ez pedig csak a fizetéstől számított hat hó eltelté után történvén, a visszakövetelési igény elenyészett, amit a bíróság *hivatalból* észlelni köteles.» (Kúria 1920 április 7., P. VII. 235/1919.)

3. «Az 1914:L. tc. 1. §-ában megszabott határidő *praclusiv* természetű lévén, lejártának jogelenyésztető hatását *hivatalból* kell vizsgálni. Felperes keresetét egész általánosságban *könyvkivonatra* alapította («alperes az A. alatti könyvkivonat szerint X. koronával tartozik»), de követelését a keresetlevélben nem szubstantiálta, és csak az *előkészítő iratban* adta elő, hogy keresetét a maximális áron felül történt fizetésre s az 1914:L. tc. 1. §-ára alapítja. Minthogy pedig az előkészítő irat a fizetéstől számított hat hó eltelté után adatott be, a keresetet mint elkésettét el kellett utasítani. (Kúria 1920 szeptember 15., P. VII. 1101/1920.)

4. Vevő a szállított áru *kellékhányossága* alapján az *ügylet hatálytalanítása*, s ebből folyóan, az előbbi állapot helyreállításául, a vételár visszafizetése iránt indította keresetét? és csak a fellebbezési tárgyaláson, jóval a hat hó eltelté után, alapította a kereseti követelés egy részét arra, hogy az mint a maximális árt meghaladó többlet visszajár. «A fellebbezési eljárásban érvényesített jog tehát már nem a keresetben érvényesített jog, hanem a Pp. 498. §. 2. bekezdésében érintett új jog, melynek érvényesíthetése ekkor már, a praclusiv hatályú hat havi határidő lejártá folytán ki volt zárva. (Kúria 1920 szeptember 29. P. VII. 1610/1920.)

II. Itt mindenekelőtt arra utalok, hogy az 1. alatti határozat *elévülésről*, a többiek pedig *záros* (praclusiv, jogvesztő) határidőről beszélnek, amelynek elmulasztása *hivatalból* észlelendő. Bár Grosschmid (Fejezetek 125. §.) a kettőt alapjában egynek tekinti, és megkülönböztetésük tényleg oly nehéz, hogy többnyire csak induktív módszerrel (a hivatalból avagy csak kifogás alapján való észlelésből, a nyugvás és megszakítás kizártságából avagy lehetőségéből, a naturális obligáció fenn- vagy fenn nem maradásából) lehet a határidő alaptermészetére visszakövetkeztetni, — és anélkül, hogy ezzel, az irodalomban régóta vitás kérdéssel behatóbban foglalkozni óhajtának, — a kérdéses hat havi határidő helyesen mégis úgy értelmezhető, hogy az ezen belül gyakorlandó jogérvényesítés elmulasztása nem valamely már megszerzett jog *elenyészését* okozza, hanem a visszakövetelési jog *keletkezését* akadályozza, az tehát nem elévülési, hanem (materiális) *záros* határidő, és így a 2. és 3. alatti határozatok annyiban, amennyiben a határidő elmulasztását *hivatalból* észlelték, — helyesek.

III. Az 1. alatti döntés ellentétben áll a német Reichsgericht állandó gyakorlatával, mely szerint a követelés *egy része* iránt beadott kereset megindításának magánjogi hatályai csak a beperelt rész tekintetében állanak be, a kereset felemelése esetében tehát az a kérdés, hogy a felemelés tárgyát képező összeg

iránti követelés kellő időben érvényesített-e, a *felemelés* megtörténtének időpontja szerint bírálendő el. A német BGB. 209. §-a szerint (a magyar ptkjav. bsz. 1064. §-ával egyezően) az *elévülést* (maradjunk csak egyelőre az 1. alatti ítélet «elévülési» terminológiájánál) nemcsak a követelés megtétele iránti, hanem a követelés *megállapítása* iránti kereset is félbeszakítja (ugyanígy Kúria IV. 974/1913. v. és VI. 1548/1916., Mjogi Dtár VIII. 19. és X. 196. sz.). Ebből következik, hogy ha a felperes a keresetlevélben nemcsak marasztalást, hanem *kifejezetten megállapítást is kér*, ezzel nemcsak azt éri el, hogy a megállapítást is kifejezetten kimondó *ítélet* anyagi jogereje a Pp. 411. §-a értelmében (és a Pp. 189. §-ának az incidentális megállapítási keresetről szóló rendelkezésének intenciója szerint) a megállapított egész jogviszonyra, tehát a követelés még nem perelt részére is ki fog terjedni, hanem a kereset *beadásának* magánjogi hatályai is az egész követelés tekintetében, tehát a későbbi keresetfelemelés tárgyát képező rész tekintetében is már a keresetlevél beadásával állanak be. Kifejezett megállapítási petitum hiányában azonban — amint ezt a magyar ptk. I. terv. 1340. §-ának indokolása is hangsúlyozza — az *elévülést félbeszakító* hatály a követelésre csak abban a terjedelemben érvényesül, amely terjedelemben a követelés érvényesített.

Ha tehát az 1914:L. tc. 1. §-a *elévülési* szabályt tartalmazna, akkor az 1. alatti esetben, amikor a felperes a keresetlevélben csak *marasztalási* kérelmet, még pedig a maximális árt meghaladó többletnek csak *egy része* iránti marasztalási kérelmet terjesztett elő, a hat hó eltelté után történt keresetfelemelés tárgyát képező másik rész iránti keresetet elévültnek, az 1. alatti döntést tehát helytelennek kellene tekinteni. Mivel azonban tulajdonképpen a visszakövetelési jog keletkezésének előfeltételét képező *záros határidőről* van szó, a döntés mégis helyes: mert a záros határidőn belül történt keresetindítással a felperes a szóban forgó ügylettel kapcsolatcs túlfizetésen alapuló visszakövetelési jog időbeli előfeltételét teljesítvén, a praclusiót eme konkrét egyedi jog tekintetében elhárította, a kereset összegszerű felemelésével pedig (Pp. 188. §. 2.) ez a jog *meg nem változott*.

IV. Ezzel kapcsolatban áttérve a 4. alatti határozatra, nyilvánvaló, hogy itt a felperes által a per folyamán, de már hat hó eltelté után érvényesített jog *nem azonos* a keresetlevélben érvényesített joggal. Más-más a tényalap és ugyancsak más-más a joghatás, melyet a felperes a felhozott tényeknek tulajdonított. A kereseti tényállítás: az áru hiányos minősége; ennek joghatása a KT. 348. §-a alapján a vevőnek az ügylettől való elállása. Későbbi tényállítás: a maximális árt meghaladó mérvben teljesített fizetés; joghatása: az ügylet épségben tartása mellett a többlet visszakövetelése. *Ezt az utóbbi jogot* a felperes nem a keresetlevélben, hanem csak később, a hat havi záros határidő eltelté után érvényesítette. Az elutasítás tehát helyes.

V. Nem ily vitán kívüli a 3. alatti határozat helyessége. A keresetlevél szerint az alperes «könyvkivonat alapján tartozik». Ha a könyvkivonat tartalma bővebb felvilágosítást nem nyújtott, úgy a keresetlevélben egyáltalán nem volt *jogállítás* (Pp. 129. §. 3. pontja: «a jog előadása, amelyet a felperes érvényesíteni akar»). Ennek a *lényeges* kelléknek a hiánya miatt a keresetlevelet a Pp. 140. §-a alapján, kijavítás végett, vissza kellett volna adni és az elnök által kitűzött határidőben kijavított keresetlevél ugyane §. 5. bek. értelmében úgy lett volna tekintendő, «mintha eredetileg helyesen lett volna beadva». Ha az elnök nem így járt el, hanem a hiányos keresetlevél alapján tárgyalást tűzött: az *elnök mulasztása* a felperesre nézve jogvesztést nem eredményezhet, hanem a kereseti jogállításnak a felperes első előkészítő iratában történt előadása — vagyis a hiányos keresetnek ekkor történt kijavítása — ugyancsak úgy tekintendő, mintha a keresetlevél eredetileg helyesen lett volna beadva, azaz mintha a maximális árt meghaladó többlet visszafizetése iránti jog kifejezett érvényesítését már eredetileg tartalmazta volna. A záros határidő be nem tartása címén tehát a kereset nem lett volna elutasítandó.

VI. Feltétlenül elhibázottnak tartom azonban a 2. alatti határozatot. Mert a Pp. 203. §-ának egyedüli célja a tárgyalás *szóbeliségének* biztosítása és semmi köze ahhoz a kérdéshez, hogy *mikor* állanak be az előkészítő iratban előterjesztett kereset megindításától függő magánjogi hatályok. A keresetlevél is előkészítő

irat, a szóbeli tárgyalást kérő fellebbezés és az ellentmondás (460. §.) is az. A keresetlevelet is szóval elő kell adni vagy legalább is ki kell jelentenie a felperesnek, hogy a keresetlevélben közölt keresetéhez ragaszkodik (178. §.); és ha ezt nem teszi, ez a 438. §. értelmében a határnap elmulasztását jelenti. De vajjon lehet-e azt állítani, hogy a kereset beadásához fűzött magánjogi hatályok fenntartásához nem elegendő a keresetnek a záros határidőn belül történt *beadása*, hanem a kereset szóbeli előadásának is még e határidőn *belül* kell történnie? Az ellentmondás és a fellebbezés hatályosságához is az szükséges, hogy a fél a határnapon megjelenjék, illetve fellebbezési kérelmét szóval előadja (464., 510. §§.); de az ellentmondás és fellebbezés hatása mégis már a kellő időben történt beadással áll be és a határnap elmulasztásával csak utólag szűnik meg.

A Kúria álláspontja szerint hiába adja be a fél a határidőhöz kötött új kereseteket vagy viszontkereseteket tartalmazó előkészítő iratot kellő időben: mert a Kúria szerint a záros határidő betartását nem a kellő időben történt *beadás*, hanem a záros határidőn belül történt szóbeli *előadás* állapítja meg. Holott ez az utóbbi körülmény elsősorban nem is a féltől, hanem attól függ, hogy a bíróság mikorra tűzi ki a tárgyalást; és ha ez a határnap a keresetindítási záros határidőn már kívül esik, a félre nézve nem saját hibájából, hanem a bíróság intézkedése folytán áll be a *jogvesztés*.

A német ZPO. 281. §-a, valamint az osztrák ZPO. 232. §-a szerint a per folyamán emelt igényre nézve a *perfüggőség* csak a szóbeli tárgyaláson történt előadással áll be. De ez a rendelkezés sem vonatkozik a perindítás *magánjogi* hatályaira, hanem kizárólag a *perfüggőségre*.

Ellenben a Pp. 147. §. utolsó bekezdése szerint «a keresetlevéllel nem közölt kereset tekintetében a perindításnak, valamint a keresetlevél beadásának hatályai akkor állanak be, mikor benyújtják a keresetet a tárgyalási jegyzőkönyvhöz leendő *melléklés végett*, a járásbírósi eljárásban pedig, amikor a keresetet jegyzőkönyvbe veszik».

Ez semmiesetre sem vonatkozik az előkészítő irattal már közölt új kereset vagy viszontkereset (194., 197. §§.): mert ha ily irat már a bíróság előtt fekszik, akkor *főlöszleg* még egy — ugyanilyen tartalmú — iratot a jegyzőkönyvhöz melléklés végett benyújtani és mert az új kereset vagy viszontkereset közlő előkészítő irat nyilvánvalóan ugyanazt a célt szolgálja, tehát ugyanoly elbírálás alá is veendő, mint a *keresetlevél*.

Megvilágítja ezt a Pp. javaslatának miniszteri indokolása is, mely szerint a 147. §. utolsó bekezdése a perindításnak, valamint a keresetlevél benyújtásának hatályait, illetőleg e hatályok beálltának időpontját azoknak a kereseteknek tekintetében szabályozza, amelyeket *nem írásban beadott*, vagy amelyeket jegyzőkönyvbe mondott keresetlevéllel közölnek». Ennélfogva a contrario: az előkészítő irattal közölt új kereset indításának magánjogi hatálya az irat *beadásával* áll be; ha tehát az irat az előírt záros határidőn belül beadott, a szóbeli előadás késedelme a felperes hátrányára nem szolgálhat.

Dr. Kovács Marcel.

Csonka Magyarország nem ország.
Egész Magyarország mennyország.

Az önálló megbízott.*

II.

Bonus vir, arbiter.

Harmadik személynek valamely szolgáltatás tárgyának meghatározása körül igen különböző intenzitásban lehet szerepe. Amikor azonban ilyen meghatározás harmadik személyre van bízva, ez a jogosult és kötelezett fél irányában azok megbízottjaként jelentkezik, aki a maga funkcióját megint csak nem az egyik fél «akaratahoz képest és érdekének megfelelően», hanem az általa vállalt misszióhoz képest részrehajlatlanul és az ellentétes érdekű felek érdekeinek igazságos kiegyenlítésével köteles ellátni.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a múlt évi 24. számban.

Példák garmadával vannak; egyszerűség kedvéért ismét polgári törvénykönyvünk javaslatát veszem elő.

«Ha a szolgáltatás meghatározása harmadik személyre van bízva, kétség esetében azt kell tartani, hogy a szolgáltatást méltányosság szerint kell meghatározni. Ez esetben a 756. §. szabályai azzal az eltéréssel állanak, hogy a meghatározó nyilatkozatot bármelyik félhez intézhetni, hogy a meghatározás csak nyilvánvaló méltánytalanság esetében nem kötelező és hogy a bírói meghatározást azon az alapon is lehet kérni, hogy a harmadik személy a meghatározásra nem képes vagy nem hajlandó. Ha a szolgáltatás meghatározása a harmadik személy szabad tetszésére van bízva s ez a meghatározásra nem képes vagy nem hajlandó vagy azzal késik, a szerződés hatálytalan» (758. §.). «Ha az örökhagyó másra bízta annak meghatározását, hogy végrendeleti rendelkezése hatályba lépjen-e, a döntés az ezzel megbízott személy nyilatkozatának a hagyatéki bíróságnál való bejelentésével történik. Bármelyik érdekelt kérheti a hagyatéki bíróságtól, hogy a döntéssel megbízottnak tűzzön határidőt a nyilatkozásra. Ha a határidő sikertelenül telik le, a végrendeleti rendelkezés nem lép hatályba. Ugyanez áll, ha a döntéssel megbízottnak nincs módjában nyilatkozni». (1604. §.) «Az örökhagyó végrendeletében másra bízhatja annak meghatározását, hogy több kijelölt személy közül melyik legyen az örökös» (1625. §.).³ «Az örökhagyó végrendeletében másra bízhatja annak meghatározását, hogy a kinevezett örökösök az örökséget mily részekben kapják». (1630. §.) «Az örökhagyó többeknek oly módon rendelhet hagyományt, hogy a hagyománnyal terhelt vagy más valaki határozza meg köztük a részesedés mértékét vagy azt, hogy a hagyomány a több személy közül melyiket illesse». (1685.) «Az örökhagyó a hagyomány tárgyának közelebbi meghatározását a hagyománnyal terheltnek vagy más valakinek méltányos belátására bízhatja, feltéve, hogy a hagyománynak legalább a célját végrendeletében megjelölte. Az ily hagyományra a 756., 758. és 759. §. szabályait kell megfelelően alkalmazni» (1687. §.).⁴ «Az ... §. szabályai megfelelően a meghagyásra is állnak; az 1685. §. szabályai azzal a hozzáadással, hogy megfelelően arra az esetre is állnak, amikor az örökhagyó — a meghagyásnak legalább a célját végrendeletében megjelölve — a meghagyással terheltre vagy más valakire bízta annak meghatározását, hogy a meghagyás kinek a javára szól.»

Kiegészíti ezeket az eseteket és mintegy megkoronázza a *választottbírósi szerződés*, amely a Pp. nyíltan bevallott konstrukciója szerint a fél és a választott bíró közti viszonyban kétségtelenül megbízási szerződés.⁵

Érdekes és feltűnő, hogy a polgári törvénykönyv javaslata épen úgy, mint a Pp., teljesen szabályzatlanul hagyja a jogviszonyt ezt a megbízási részét, ugyanakkor, amikor annak többi oldalait a legtüzetesebb módon kiépíti. Érdekes és feltűnő ez azért, mert az így beálló hiányt nyilván nem lehet a polgári törvénykönyv javaslatának a megbízásra vonatkozó szabályaival kiegészíteni. Hogy miért nem: az eddigiekből folyólag nyilvánvaló. A megbízott a reabizott ügyet «a megbízó akaratahoz képest és érdekének megfelelően» köteles ellátni; a mi eseteinkben a megbízott a legsúlyosabb kötelességszegést követné el, ha ehhez a szabályhoz tartaná magát. Hiszen a választott bíró in eventum köteles megbízóját, ha keresetét alaptalannak találja, elutasítani, illetőleg mint alperest marasztalni, tehát olyan magatartást követni, amely nyilván ellentétes a megbízója legfontosabb érdekeivel. Úgy jár vele a fél, mint Odysseus, aki parancsot adott matrónáinak, hogy kössék őt oda a hajó árbocához, öntsenek viaszot a fülébe és semmi szín alatt se engedelmesskedjenek parancsának, amikor azt az utasítást adja, hogy oldják el, nehogy a szirének csábításának áldozatul essék. És kisebb mértékben megtalálható ez az elhajlás a megbízás szabályaitól az összes fent felsorolt esetekben. Mert amikor a szerződő felek a szolgáltatás meghatározását harmadik személyre bízta, akkor is ez a harmadik nem keresheti a maga eljárásának cynosuráját a megbízó utasításá-

³ Fennálló jogunk is. V. ö. Kúria 4760/1890. sz., Polg. Tkezés. XX. k. 81. l.; 408/1914. sz., Magánjogi Dtár VIII. k. 123. sz.; 594/1914. sz., u. o. 204. sz.

⁴ V. ö. 1688. §. 2. bekezdését is.

⁵ V. ö. e részben a Pp. XVII. címéhez írt indokolást, továbbá a Pp. 66. §-át és az ahhoz (a kormányjavaslat 63. §-ához) írt miniszteri indokolást.

ban vagy a megbízó egyoldalú érdekeiben, hanem — miként ezt a törvény (azaz, sajnos, csak a törvényjavaslat) nyíltan ki is fejezi, mondván, hogy a szolgáltatást «méltányosság szerint» kell meghatározni — az objektív és méltányos díjazás követelményében. Igaz, hogy a törvény szerint csak «kétség esetében», vagyis akkor, ha a két fél között kötött szerződés meg nem szabja a meghatározás közelebbi módját. De ha ez a közelebbi mód illetéknéppen meg van szabva, akkor az máris nem tükrözi vissza az egyik fél egyoldalú utasítását vagy érdekét, hanem mindkét felet kötelező marsruta. És vajjon másként áll-e a helyzet az örökösödési jogból vett példáinkban? Nem szólok arról, hogy az 1687. §., amikor a hagyomány tárgyának harmadik személy által való meghatározásáról szól, kifejezetten utal a 658. §-ra, tehát kifejezetten arra kötelezi a harmadik személyt, hogy a hagyományt a méltányosság szerint határozza meg, és nem szólok arról sem, hogy közvetett utalás útján ugyanez áll a meghagyás esetére (1709. §.). De súlyt kell vetnem annak megállapítására, hogy akárhogy szól a törvénytörvény, a megbízott funkciójának természetéből és céljából folyik elháríthatatlan módon az a követelmény, hogy neki pártatlannak és tárgyilagosságnak kell maradnia, ha a megbízást helyesen akarja teljesíteni és hogy ez a tárgyilagosság és pártatlanság az általános kötelmi sanctiók alatt áll, vagyis az attól való eltérés, aszerint, amint szándékos vagy csak gondatlanságból eredő, őt kártérítésre is kötelezi. Hogy ez a gondatlanság «enyhébb megítélés alá esik», amiként ezt a polgári törvénykönyv javaslata (1373. §.) kifejezi, vagy csak a *quam in suis rebus* határain túl kezdődik, amiként ezt a római és a jelen jog tartja, ha a megbízást jutalom és egyéb érdek nélkül, csupán szivességből vállalta el, ez már részletkérdés, amelybe e helyütt nem bocsátkozunk. Ezúttal fontos csak az, hogy az ilyen megbízott épen úgy, mint a fent I. alatt tárgyalt esetben, a maga ügyködése körében emancipálódik a megbízó hatalmi túlsúlya alól, attól független, önálló hatáskört nyer, annak folytán, hogy ő sem az egyik, sem a másik fél érdekeinek nem szolgálja, hanem független harmadik, akinek magatartását az ő funkciójának gazdasági és jogi célja szabja meg.

Az eddigiekben vázolt szemléletmód új világot vet arra a sokat vitatott kérdésre, miképpen kell megkonstruálni a peres feleknek a választott bíróhoz való, kétségtelenül magánjogi természetű jogviszonyát. *Magyary*, kinek nagy érdeme, hogy elsőnek mutatott rá arra, hogy a kijelölés a bírót és a kijelölő ellenfelét is közvetlen jogviszonyba hozza egymással,⁶ ezt a szerződést harmadik személy javára kötött szerződésként konstruálja azért, mert az ellenfél már a bíróválasztásról szóló értesítés megtörténtével jogosított féllé válik. Már egyszer felmerült e fejtegetéseim során ez a konstrukció, és ez jellemző azért, mert íme egy újabb adat, a két egymástól egyébként egészen távoleső jogi helyzet analógiájához. Ott — fent I. alatt — arra az eredményre jutottunk, hogy ez a konstrukció sántít. Itt is ugyanazt kell mondanunk; a harmadik személy javára szóló szerződés szabályai a választottbírói szerződésre alkalmazva a leglényegesebb pontokban csütörtököt mondanak.⁷ A Pp. alap gondolatához és a választottbírói szerződés intenciójához sokkal hívebbek maradtunk, ha a másik félre jogosan reáoktrojált választott bírót a másik fél megbízottjának is fogjuk fel. Fel is foghatjuk ennek, mert a törvény a választott bíró funkciójában semmi különbséget nem tesz aszerint, hogy az melyik fél bírója és tehát a felperes által kijelölt bíró ép úgy köteles a felperes elutasítása mellett szavazni, ha a keresetet alaptalannak látja, mint a másik fél kijelölt bíró. A választott bírák tehát együtt és egyetemlegesen, mind a két fél megbízottjai és az, hogy egy részüket az egyik, másik részüket a másik fél jelöli ki, nem vonatkozik a megbízási szerződés tartalmára, hanem csupán a *megbízott személyek meghatározására*. Amiként tehát a jog, mint láttuk, módot ad arra, hogy valamely szerződéses szolgáltatás tárgyát bizonyos korlátok között maga a kötelezett fél is meghatározhassa (polg. törvénykönyv javaslata 756. §.), úgy a választottbírói szerződés módot nyújt a szerződő félnek arra, hogy meghatározza azt a

személyt, akivel a másik fél megbízási viszonyba lépjen és ezzel a törvény által ki nem zárt bíró személyét reáoktrojálja a másik félre. Hogy a törvénynek ez a koncepciója, világosan kitűnik abból, hogy a választott bírák személyének meghatározására elsősorban a választottbírói szerződés van hivatva (Pp. 788. §.), amikor is tehát ezt a kérdést is a felek egyező akarata oldja meg és mindegyik választott bíró nyilván mindkét félnek együttes megbízottja. Amit a törvény ezen a normális eseten kívül szabályképpen állít fel, az kizárólag azt célozza, hogy a választott bíróság megalakulhasson és funkcióját teljesíthesse akkor is, ha a felek a választott bíráskodás alkalmazásában megegyeztek ugyan, de a választott bírák személyében nem tudtak megegyezni. Erre az esetre a törvény a végnélküli viták kikapcsolására és a bíróság megalakulásának biztosítására felállít egy kijelölő eljárást, analóg módon ahhoz, amelyet a felek részére megenged, amikor a szolgáltatás tárgyának meghatározását bízzák másra, vagy amikor az akkreditív esetében az eladó a vevőre bízza annak a banknak a megválasztását, amelyik a fizetést teljesíteni fogja. Ha formailag és felületesen tekintve a látszat az is, hogy az egyik fél reáoktrojálja a másikra a maga bizalmi emberét: valójában ez nem áll, mert hiszen a kijelölés a másik akaratával történik, aki tudja — és tudnia kell — hogy a törvény épen a választott bíráskodás pártatlanságának biztosítására másként a választott bíróság megalakulását nem engedélyezi. Amit tehát *Magyary* a megbízási viszonytal ellentétben állónak és egy más szerződési forma szimptomájának nézett, az épen egyenes következtetése a megbízási viszony ez esetben is fennforgó formájának: az önálló megbízásnak.

Azokban a perrendekben, amelyek a választott bírák visszavetésének intézményét ismerik — s ilyen volt az 1868: LIV. tc. is (501. §.) — egész nyilvánvaló a fent vitatott konstrukció helyessége, mert hiszen a visszavetéssel a másik fél akaratnyilatkozatot tesz és kijelenti, hogy neki a vissza nem vetett bírák kellenek. S ugyanez a felfogás tükröződik az esküdtek visszautasításában (Bp. 344. §.). Azonban innen a Pp. rendszeréig *ce n'est qu'un pas*: a Pp. eltérő szabályai is ugyanazt az alap gondolatot igyekeznek megvalósítani, csak közjogiasabb, tehát célszerűbb és nagyobb garanciát nyújtó formában.

Bárhogy is oldja meg azonban e kérdést a tételes jog, annyira bizonyos, hogy ez a megbízási viszony az egész választott bíróságra egységesen az önálló megbízott jellegét üti reá, mert ha valahol, úgy a választott bíróságra nézve kétségtelen, hogy az sem az egyik, sem a másik fél egyoldalú utasításainak nincs alávetve és egyoldalú érdekét nem tarthatja szem előtt.

III.

Nemzetközi jog.

A trianoni béke reánk kényszeríti a határkiigazító, a jóvátételi bizottságok, a népszövetségi tanács, a népszövetség plenuma és egy egész sor nemzetközi választott bíróság döntését a legkülönbözőbb, de mindig életbevágó fontosságú kérdésekben. Mindezek a döntő fórumok velünk szemben, sajnos, nagyonyis «önálló» megbízottak, sokkal önállóbbak, mintsem azt az igazság érvényesülése megkíváná. Vajjon «önálló»-nak fognak-e mutatkozni megbízóikkal, a győztes hatalmakkal szemben is? Egyetlen erősségünk a hivatkozás arra, hogy az önálló megbízott nem «a megbízó akaratához képest és érdekének megfelelően», hanem a fenti fejtegetések értelmében és funkciójának természetéből és céljából kifolyóan, igazságosan és tárgyilagosságnak köteles eljárni. Halálisan fontos nemzetünkre nézve, hogy ezek a nemzetközi szervek a maguk feladatának betöltésénél magukat ilyen megbízottaknak érezzék.

Az önálló megbízott szerepköre és jogállása egy újonnan felfedezett tartománya annak a mindinkább növekedő birodalomnak, amelyet az angol jog a *trust* intézményében és némileg a római és a német jog is a *Treuhänder* funkciójában már ősidők óta ismer. A tulajdonképeni *Treuhänder* jogi fogalma azonban túlnyomóan dologjogi természetű: egyes vagyontárgyak vagy egész vagyonok kezelése és azok fölött való rendelkezés az ő jogkörének lényeges tartalma.⁸ A fentiekben megbeszelt jogviszonyok

⁶ Perjog 946. I.

⁷ Lásd bővebben fejtegetéseimet e kérdésről: «A polgári perrendtartás alapelvei». Budapest, Franklin, 1914. című előadássorozat 307. I. A konstrukció, amellyel az id. helyen — félig játszva a jogi kategóriákkal — próbálkoztam, nem volt arra szánva, hogy a kérdésnek a jelen fejtegetésekkel felvetett oldalát megvilágítsa.

⁸ V. ö. főképp: *Schultze* *Treuhänder im geltenden bürgerlichen Recht*, *Jherings Jahrbücher* 43 k.; *Kohler*: *Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes*. Berlin, 1906. I. 147., 428. sk. I.

ezzel szemben a kötelmi jog terén fekszenek. Ennek a kötelmi jogi Treuhändernek a hatalmi köre lényegében nem rendelkező, hanem intézkedő. Jogai és kötelezései csak abból a funkcióból kiindulva határozhatók meg helyesen, amelyet vállalt és nem abból a viszonyból, amelyben a felek egyikéhez vagy másikához áll. Amikor a fentidézett magánjogi szabályok a szolgáltatás meghatározásával megbízottat arra utasítják, hogy ennek a meghatározásnak «méltányosság szerint» kell történnie, egyben körülírják a megbízottnak a kötelezettségét is és kötelezik őt, hogy pártatlanul, önállóan, kellő gondossággal mérlegelve az eset körülményeit, teljesítse a vállalt feladatot. Hogy a választott bírónak ugyanígy kell eljárni, ahhoz kétség nem fér. A gondosság követelményéből folyó konzekvenciákat a Pp. 773. §., 3. és 4. bek. rájuk nézve külön is levonja. A kifejtettek után nem fog ellentmondásra találni az a tétel, hogy az önálló megbízott az általános kártérítési szabályok szerint kártérítésre köteles, ha döntése ezeknek a kötelezettségeknek az ő vétkességéből meg nem felel.

A jog mindenestre csak akkor mutatkozik az élet méltó és fejlődésre képes szabályozójának, ha az ilyenfajta megbízottat kiemeli az egyik vagy másik fél egyoldalú érdekszférájából és az egyenlőszerű háromszög mértani formájának megfelelő szimmetrikus helyzetbe hozza mindkét féllel. A jognak nem szabad az ilyen megbízottat mesterséges válaszfalakkal elzárni valamelyik fél elől, mintegy az ellenfél háta mögé bujtatni, hanem gondoskodnia kell arról, hogy mindegyik érdekelt közvetlenül vele szemben jusson jogviszonyba, azaz a jogosított és a kötelezett viszonyába. Ezt a jogi célt csak úgy tudjuk elérni, ha a megbízás e formáit sui generis jogviszonyokká tesszük és kiemelve a kétoldalú szerződések osztályából, a háromoldalú szerződések közé sorozzuk. Ma még nem tudtuk odáig fejleszteni az ide vonatkozó jogelveket, hogy szabatosan körülhatároljuk az ilyen önálló megbízottak jogállását, s ezért rájuk nézve is csak afféle általános irányelvet adhatunk, ahogyan a polgári törvénykönyv javaslata (21. §.) a házastársaknak kölcsönös köteletségül azt szabja meg, hogy egymással «a házasságnak megfelelő életközösségben éljenek», vagy ahogyan az első Tervezet 94. §-a plasztikusabban mondta: «... köteleességük az egymással való életközösség, amint az a házasság mivoltából és a törvény rendelkezéseiből következik». Az önálló megbízottnak is kötelezése — annyi bizonyos — a megbízás oly módon való teljesítése, amint ez annak mivoltából következik. A jogelmélet mai állásában — mi telhetik tőle? kénytelen a közelebbi szabályok kialakítása egyelőre a bíró jogalkalmazó művészetére bízni.

Dr. Meszlény Artur.

Törvénykezési Szemle.

A vevőnek átvételi és fizetési késedelme.

A vevő a szállításhoz szükséges vasúti kocsikat nem szerezte meg, holott a szerződésben vállalta volt, hogy a vasúti kocsikról gondoskodik. Az eladó erre közölte a vevővel, hogy az ügylettől eláll. Mire a vevő kijelentette készségét, hogy az árut a feladási állomáson átveszi. Az eladó nem adta át az árut.

A vételárat a vevőnek a szerződés szerint az elszállítás után a vasúti fuvarlevél-másodpéldányának bemutatása ellenében kellett volna megfizetni.

A vevő az áru átadását megtagadó eladó ellen kártérítés iránt indított keresetet.

A kir. ítélőtábla mint fellebbezési bíróság megállapította az eladónak kártérítési kötelezettségét. Abban, hogy a vevő a vételárat csak a fuvarlevél-másodpéldány bemutatása ellenében volt köteles megfizetni, a vételárnak hitelezését látta. Ezért azt találta, hogy a vevő akkor, amikor a vasúti kocsikról nem gondoskodott, csak ezen átvételi cselekményt mulasztotta el és csak átvételi késedelembe esett, nem fizetési késedelembe is. Ebből azt következtette, hogy az eladó a vevő késedelme miatt nem léphetett vissza az ügylettől a KT. 352. §-a alapján, hanem csak a KT. 351. §-ában biztosított jogokkal élhetett, vagyis beraktározhatta vagy eladhatta az árut.

A kir. Kúria mint felülvizsgáló bíróság (1920. P. IV. 2364.) a vevőnek kártérítési keresetét elutasította. Mert az a kikötés, hogy a vételárnak kifizetése a fuvarlevél-másodpéldányának bemutatása ellenében történik, nem hitelezése a vételárnak, hiszen a vételárat nyomban az árut helyettesítő és rendszerint még az

áru megérkezése előtt bemutatott fuvarlevél-másodpéldány ellenében kell kifizetni. A vevő ezért azzal, hogy az árut át nem vette, fizetési késedelembe is esett, ami az eladót feljogosította, hogy az ügylettől visszalépjön.

A kir. Kúria a vevőnek utólagos átvételi készsége tekintetében arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eladó elállási nyilatkozatának közzéte után a vevő többé a szerződés teljesítését nem követelhet.

Az a kikötés, hogy az áru vételárának a kifizetése a fuvarlevél-másodpéldány bemutatása ellenében történik, valóban nem hitelezése a vételárnak, sőt inkább azt célozza, hogy a helykülönbséggel történő vételnél a vételár még a tényleges átvétel előtt, amint az áru a fuvarozónak átadott, kifizetessék. A vevő ekképpen azzal, hogy az áru átvételével késett, fizetési késedelembe is esett, mert, amidőn megakadályozta az áru feladását, meghusítottta azt is, hogy az eladó a fuvarlevél felmutatása kapcsán a vételárat követelhesse.

A KT. 352. §-ának alkalmazhatóságát különben az sem zárja ki szükségképpen, ha az eladó a vételárat hitelezte volna. Mert pusztán átvételi késedelemről, amelynek némely következményeit a KT. 351. §-a szabályozza, csak akkor lehet szó, ha a vevőnek fizetési készsége még feltételezhető és csak az áru átvételével késik. De, amidőn a vevő átvételi késedelmével, vagy annak kapcsán valamiképpen azt is kifejezi, hogy a vételárat sem akarja megfizetni, az eladónak jogai tekintetében a vételárnak hitelezése esetében is a KT. 352. §-a irányadó.

Természetesen az is lehető, hogy előbb csupán átvételi késedelem áll be és utóbb a hitelezett vételár esedékességével bekövetkezik a fizetési késedelem is, amely esetben az eladó jogai előbb a KT. 351., utóbb 352. §-a szerint igazodnak.

A kir. Kúriának az a tételle, hogy az eladónak elállási nyilatkozata után a vevő többé nem követelhet a szerződésnek teljesítését, nem feltétlenül helyes. Mert a KT. 354. §-a a halasztó hatású adásvételi szerződéstől elálló félnek köteletségévé teszi, hogy elállási szándékáról a másik felet értesítse és az utólagos teljesítésre időt engedjen. Ezt a szakaszt a bírói gyakorlat akképpen alkalmazza, hogy az elállási nyilatkozat után a késedelmes szerződő fél jogának és köteletségének tekinti, hogy a teljesítésre utólagos határidőt kérjen.

A vételár megfizetésével késedelmes vevő is kérhet ezért a 352. §. esetében az eladótól utólagos teljesítési határidőt, amely kérelemhez szükségképpen kapcsolódik az átvételi készség kinyilatkoztatása, az áru átvételére vonatkozó indítvány, amely kérelmet és indítványt az eladó a 354. §. korlátai közt teljesíteni tartozik.

A KT. 354. §-a nem különböztet az eladó és a vevő késedelme között, hanem a késedelmes félnek általában biztosítja az utólagos teljesítési időt a szerződéstől elállani kívánó, vagy a teljesítés helyett kártérítést követelő féllel szemben, ha az ügylet természetét megengedi. Az ügyletnek természete pedig megengedi az utólagos teljesítést, ha a szolgáltatás az eladónak gazdaságilag még érdeke. Ezért az az álláspont, hogy utólagos teljesítési időt csak az áru szállításával késedelmes eladó kérhet, a fizetéssel késedelmes vevő nem, azzal sem indokolható, hogy «nem lehet az ügylet természeténél fogva utólagos teljesítési idő szükséges a vételár kifizetésére» (K. 1918. P. VII. 1299. H. jogi D. társ. XIII. 115.), mert az ügylet természetével, az eladó érdekével összeegyeztethető lehet, hogy a vevő a lejárat után fizessen. Amidőn az idézett ítélet az ügylet természetéről szól, a pénzteljesítés természetére gondol, aminek pedig a 354. §-a körében csak az utólagos teljesítés «kellő» idejének meghatározásánál van jelentősége.

A régi német kereskedelmi törvénynek a magyar törvény 354. §-ával azonos tartalmú 356. szakaszához kapcsolódó bírói gyakorlat sem különböztet az utólagos teljesítési határidő kérdésében az eladó és a vevő késedelme közt. Az új német jogban sem változott ez meg. És a magyar polgári törvénykönyv törvényjavaslatának bizottsági szövege szerint is (927. §.) minden hitelező csak úgy állhat el a szerződéstől az adós késedelme miatt, ha a késedelmes adósnak előbb megfelelő határidőt tűzött ki a teljesítésre azzal a figyelmeztetéssel, hogy azon túl a teljesítést nem fogadja el. Ez a javaslat sem különböztet tehát az áruval adós eladó és a vételárral adós vevő közt az utólagos teljesítési határidő tűzésének kérdésében.

Az sem zárja el a vevőt attól, hogy a szerződésnek teljesítéséhez ragaszkodhassék, hogy a maga teljesítésére utólagos határidőt csak az eladónak elállási nyilatkozata után kért, mert, ha van is oly bírói döntés (Kúria 1915. P. IV. 9869. Híjogi Dár X. 117.), amely szerint «a késedelmes fél csak akkor tarthat igényt az utólagos teljesítés elfogadására, ha ez iránti kérelmét a teljesítésre kitűzött határidő eltelte előtt, vagy legalább olyan időben terjesztette elő, amikor még őt a másik az eladásról nem értesítette», a bírói gyakorlatban ez a felfogás nem általános. A késedelmes fél az utólagos teljesítési határidőt épen az elállási nyilatkozat után kérheti (Kúria 1413/1900. Grecsák. Kúr. Hat. IV. 115. o.), addig, amíg az elállási nyilatkozat nem történt meg, nincs is oka kérni, mert addig teljesítését a másik fél amúgy is elfogadni köteles. (Kúria 326.1901. Grill. IV. 1503.)

A régi német kereskedelmi törvény 356. szakaszán alapuló bírói gyakorlat szerint is az utólagos teljesítési időt az elállási nyilatkozatot követő időre kapta a késedelmes fél, sőt még kérni sem kellett, anélkül is megillette. (V. ö. Staub. 5. Aufl. 94.)

Másképpen áll a dolog, ha a vevő eleve kijelentette, hogy nem fizet. Ez esetben az eladónak elállása után utólagos teljesítési időt nem kérhet.

Dr. Löw Tibor.

A Jogtudományi Közlöny előfizetési ára — tekintettel a papíros és nyomdai anyagszerek rendkívüli megrágulására — 1921. január—márciusi negyedére 40 K.

Szemle.

— **A népbiztosok bűnügyében** hozott ítélet kihirdetése alkalmával egy napilap azt írta, hogy a bírói ítélet nem tehető bírálat tárgyává s egyben elismerőleg nyilatkozott az indokolásnak jogászai értékéről. Noha nem szeretünk avatatlan ellenfelekkel vitatkozni, mindkét véleménynek kénytelenek vagyunk ellentmondani. Minden bírói ítélet presztízsét kettős forrásból meríti: az egyik az államhatalom alaki tekintélye, a másik az ítélet jogászai tartalma. Még a legmagasabb bírói forumnak a Kúriának ítéleteivel szemben is helye van a jogtudományra támaszkodó kritikának, mert az érvek ereje független a hivatali rangosztályoktól, annál inkább oly ítéletre nézve, amelynek hivatalos kritikáját, a perorvoslatot, az eljárási szabályok kizárták. Szigorúan tudományos nézőpontból tekintve a népbiztos-perben hozott ítélet súlyos jogi aggályokat támaszt, amelyek kifejtését egyelőre a kritika szabadságának hiánya akadályozza. Annyit azonban talán ma is elárulhatunk, hogy az ítélet tévedéseiről nem a bíróság felel, hanem az a körülmény, hogy egy stabil társadalmi helyzet jogrendjét kényszerült oly eseményekre alkalmazni, amelyek túlnőttek a jogrend egyszerű megszégésén. Ez az oka egyszersmind, hogy az ítélet indokolása írójának esetleges jogászai képzettsége ellenére jobban hasonlít egy problématisztikus értékű politikai vezércikkhez, mint a törvény alkalmazását magyarázó jogi fejtegetéshez.

— **Bírói idézés 1787-ből.** A mult idők magyar igazgatószolgálatának egy érdekes dokumentuma az a bírói idézés, melyet Verbőczy József tolnamegyei főszolgabíró bocsátott ki 1787-ben. Hangzik pedig ez az idézés a következőképpen:

Isten mindnyájunkkal! Tettes N. Vármegye Determinatioja t. Commissio mellett bizonyos dolgot meg vizsgálnom szüksége, az melyben Pinczeheli lakos Hegedűs András Bizonságnak állítatják, már Hétszer izentem neki által, hogy jelennyem meg nálam fére téven minden gyermeki félelmét és Emberi tekintet s mindazon által ezer óráig dolgomnak hátra maradásával meg nem jelent. Köszönnyé azt az tökéletlen nyakas Gaz Ember hogy Katonám, vagy Hajdum nincsen mert kötözve hozattam volna által, mind ezen által az dolgot helyre hozhatni másuttaly. Azért az Bíró az Bakterokat küldje hozzá és ha tovább is nyakoskodni akar kötözve hajtsák ide, különben sem cselekedvén, Sig. Görbő die 23^a XI. 1787. T. N. Tolna vmegye Szolga Bírája Verbőczy József.

Zs. B.

— **Magyar vagy cseh valuta?** Ha a budapesti vevő az osztrák-magyar koronákban fizetendő vételért a csehországi eladó részére egy budapesti pénzügyintézetnél tartozott befizetni, a fizetés nem sokolban, hanem magyar koronákban követelhető. (Kúria 1920. IV. 2710.) De még abban az esetben is, ha Kassa volt a kikötött teljesítési hely, a követelés azonban még a cseh megszállás előtt, magyar honosok között keletkezett, a felek szándéka csak osztrák-magyar koronaértékben való fizetésre irányulhatott: a KT. 326. §. 1. bek. dispositív szabálya tehát ily esetben nem alkalmazható és a kassai hitelező sokolt nem követelhet, hanem az osztrák-magyar korona helyébe lépett (1700/1920. M. E. sz. rend.) magyar koronákkal tartozik megelégedni. (Kúria 1920. VII. 3542.) V. ö. az 1920. évi 151. lapon közölt határozattal.

— **Megszállott területen működő bíróság ítéletének érvényessége.** A nagyváradi ítélőtábla másodfokon hozott ítéletének élén ez a felírás áll: «Regatul Romania. Curtea de apel. Oradea Mare»; az ítéletet az ítélőtábla «A törvény nevében» hozta s a határozat kiadmányán Románia címerét feltüntető és a fentebbi oláh szövegű pecsét van alkalmazva. A m. kir. Kúria álláspontja az volt, hogy ez ítélet nem a magyar állam bírósága által és nem törvényesen hozott határozat, s így az nemlétezőnek tekintendő. S minthogy ekként az elsőfokú bíróság ítélete még másodfokú felülbírálásra vár, az elsőfokú bíróságnak azt a tényét, hogy a nála beadott fellebbezést a kir. Kúriához felterjesztette, bíróság kijelölése iránt a Pp. 53. §-ának első bekezdése értelmében hivatalból tett előterjesztésnek tekintve, az elsőfokú ítélet ellen beadott fellebbezés elbírálására a Pp. 51. §. utolsó bekezdése alapján illetékes bíróságnak a szegedi kir. ítélőtáblát jelölte ki. (I. 1195. 1920.)

— **A pénzügyintézet felelőssége az alkalmazottaknak a diktatura alatti cselekményeiért.** «E. filmvállalat» cégnek a K. bank fiókjánál folyószámlája volt és a vállalat rendelkezése folytán ez a számla megszűnt, a javára mutató egyenleg pedig az ugyanannál a fióknál más névre nyitott folyószámlára vitetett át. Utóbb kitört a diktatura és a szocializált filmvállalatok üzembiztosai a bankfiókot arra utasította, hogy az «E. filmvállalat» folyószámlaegyenlegét tegye át a «Pénzügyintézet Központozó»-ra. Dacára annak, hogy nem az «E. filmvállalat», hanem más volt az új folyószámla tulajdonosa, a bankfiók a számlatulajdonos javára mutató egyenlegösszeget áttette a «Pénzügyintézet Központozó»-ra, ahol az a vörösök kezén állítólag eltűnt. A számlatulajdonos a K. bank ellen az egyenlegösszeg megfizetése iránt keresetet indított, mert a bankfiók nem a parancs értelmében járt el és így nem hivatkozhatik a kényszerhelyzetre; jelentette volna, hogy «E. filmvállalatnak» már nincs folyószámlája. Az alsóbíróságokkal ellentétben, a Kúria a keresetet elutasította: mert a diktatura alatt a bank igazgatósága az alkalmazottakkal nem rendelkezett; ezek nem a bank, hanem a diktatura alkalmazottainak tekintendők, az ő vétke cselekményeikért és mulasztásaikért tehát a bank nem felelős. (IV. 2713/1920.)

— **Új könyvek.** Dr. Révay Bódognak a hűtlen elhagyásról írt házassági tanulmánya második teljesen átdolgozott kiadásban jelent meg. Az első kiadás a mult év derekán hagyta el a sajtót (I. ismertetését m. é. 15. számban 119. l.) és a könyvről az olvasóközönség mondotta a leghízelgőbb bírálatot, midőn fél év alatt az első kiadás összes példányait megvette, «A hűtlen elhagyás» című mű a kérdés anyagi részével foglalkozik, az alaki jogot tartalmazó «Az elhagyásos per» c. tanulmánnyal szemben, mely a perjogi — alaki — részt öleli fel. A második kiadásban a gyakorlati példák nagy számát sorakoztatja fel a szerző, egyébként a kitűnő munka beosztása és rendszere ugyanaz, mint az első kiadásban. — **A választott bíráskodás** írta dr. Fabinyi Tihamér. Szerző terjedelmes monografiában feldolgozta a választott bíráskodás történeti fejlődését, ismerteti a kérdésnek szabályozását a mai jogban és foglalkozik az intézmény jövőjével. A munkát egyik legközelebbi számunkban részletesen ismertetjük. — **Feladatok a békeszerződés végrehajtása körül** I. Hitelezési kérdések írta dr. Krahl Vilmos budapesti ügyvéd. Szerző tanulmányában a külföldi adós- és hitelezői érdekek védelmével foglalkozik. Az adósérdekek feladat körében különösen a valuta-transzformációs szabály tárgyi terjedelmével és pénzügyi jelentőségével, valamint az átszámítási árfolyam tüzetes meghatározásával és ezek kapcsán az osztrák-francia és osztrák-angol egyez-

mények ismertetésével és méltatásával foglalkozik. A hitelezői érdekkörben, ismertette a vonatkozó francia, angol és amerikai likvidációs törvényeket, kiterjeszkedik ezen likvidációk körüli érdekeink védelmére. — *Zseb-, illeték- és költségtábla* összeállította *dr. Endrényi Tivadar* budapesti ügyvéd. A négy kis oldalra terjedő, a zsebben könnyen magunkkal hordható táblázat ügyesen, áttekinthetően dolgozza fel az új illetékeket és ügyvédi költségeket. Felment attól, hogy megtanuljuk az új illetéktörvényt, ami talán nem is volna érdemes, mert mire megtanuljuk újra felelelik az illetékeket. Ára 10 korona.

— **A külföldi jogélet** eseményeiről ritkábban esett szó e hasábkokon az elmúlt év során. Aki az eseményeket benső, szerkesztés után szokta megítélni, nem gondolhat arra, hogy ennek is a papirhiány az okozója. Idegen államok fejlődési mozzanatainak, újításainak csupán akkor van jelentősége számunkra, ha fennáll egy bizonyos szellemi kapcsolat köztünk és az illető állam között, ha a viszonyok hasonlósága folytán a reform kedvező vagy kedvezőtlen eredménye bennünket is valamely intézkedésre készíthet. Külföldi jogi eseményekről regélni, amikor ebből nincs módunkban okulni, értékre kevésbé különbözik a napilapoknak valamely vasúti szerencsétlenségről, avagy színházavatásról szóló tudósításainak gyakorlati fontosságától. Már pedig kétségtelen, hogy az utolsó ágyúlövessel megszakadt az a kapcsolat köztünk és a szomszédos államok között. Az ellentétek harmóniája, a külföld szellemi teljesítményein saját képességeink megmérése, az összehasonlítás által kiváltott ösztökélő erő, amelytől Kayserling a régi eszméknek megifjodott formában való újraéledését tapasztalta, egyszeriben abban maradt. A viszonyok különbözősége széjjel vetette a középeurópai államok egybekapcsolódását. Amit Tolstoj az Oblonskij-családról elmond, az jelenleg illik a vesztes államokra. Míg jólétben voltak, az egyes családtagok sorsa, a nyugodt megelégedettség nagyban hasonlított egymáshoz; legkülönbözőbb lett a helyzetük azonban akkor, midőn a sors tépázni kezdte őket és mindegyiket más irányból kezdte ki, változatos sorozatokban küldve rájuk a bajokat. A szerencsétlenség, a megpróbáltatások az államokban is teljesen különleges helyzeteket teremtenek, amelyek javítására ismét különleges szerekről kell gondoskodni. Általános értékű és jelentőségű kreációkról szó sem lehet. Két kérdés foglalkoztatja szüntelenül a törvényhozókat. Miként lehetne az állami bevételeket a lehetőségig fokozni és a kiadásokat, holmi merész és tetszetős reformok felhasználásával erőlyesen csökkenteni. Az első törekvés az új adótörvények áradatát öntötte a gyanutlan tömegre, amely törvények első és legkézzelfoghatóbb eredménye a kommentár-irodalom, mint a «gazdaságos» adóbevallás rejtelmibe bevezető inkább gyakorlati, mint tudományos értékű műfaj lendülése volt. A takarékossági irányzat már közvetlenebb hatással volt az igazságszolgáltatás circulusaira. Különösen Németországban, ahol a törvényhozótestület jelentékeny része szocialista-agitátor éveiből engesztelhetlen gyűlöletet hozott magával a rendszeres és alapos munkával bizonyos mértékben elválaszthatlan bürokratikus berendezésekkel szemben, sebtiben keletkeztek a javaslatok, amelyek a jelenlegi bírói eljárás romjaira kívánták a most rokonszenves jelszavak felhasználásával a korszerű intézményeket felépíteni. Különösen a bünvádi eljárás volt kitéve a korszerű reformok veszélyének. A büntetőjog kiválóságai által nyilvánított és csodálatosan egyértelmű vélemények, amelyek vizsgálat megszüntetését, a fellebbvitel korlátozását, a birodalmi törvényszék szerepének megcsökkentését, laikus bírának fellebbviteli bírászkodásba való bevonását a szakértő szempontjából érthető felháborodással utasították vissza, elhárították a veszélyt, hogy ezek az elhamarkodott kísérletek maradandó alakot öltsenek. A magánjog terén úgy Ausztria, mint Németország a régebben annyit reklamált szociális olajcsepp helyett, valósággal csurgatja az olajkorsót. Munkásbiztosítás, munkáskamarák kiterjesztése, munkaadói jogok korlátozása, felmondási jog megszorítása, ily ügyekben választott bíróságok felállítása és hasonló intézkedések napirenden vannak, amelyekkel a tömegek nyugalmát igyekeznek biztosítani. Ugyanaz az elv, amelyet már Vilmos császár kívánt követni (munkásvédelmi törvények

1892) és amely szerint előbb kell megadni a népnek az engedményeket, mielőtt az kiharcolná ezeket a maga számára, megnyilvánul az alkotmánytörvények szerkesztésénél is. Az egyenjogúság abszolút elveinek gyakorlati érvényesüléséről tapasztalataink még hiányosak. Németország törvényhozását ezenkívül még a békeszerződéssel kapcsolatos kötelezettségek végrehajtása is kell hogy foglalkoztassa. A háború előidézőit felelősségre vonó Staatsgerichtshof halva született eszméjének elejtése után a győztes államok által megjelölt személyek magatartásának megvizsgálása került napirendre. És itt az elvakult ellenfél sem állhatta meg, hogy zászlaját Németország lerombolhatlan erőssége előtt a Reichsgericht előtt meg ne hajtja, midőn kijelentette, hogy teljes megnyugvással bízza a háború bűnöseinek feleletrevonását a bíróság bölcsességére. Aki a Németbirodalom, mint kultúr-államok leghatalmasabbikának világháborúját és bukását abban a meggyőződésben élte át, hogy ezt az országot eltiporni nem lehet, csak megerősítheti véleményében a tudománynak és zavartalan fejlődésének. Az új könyvek garmada kerül piacra, nem is szólva az új kiadásokról. Jogi lapok csonkítatlan terjedelemben és naptári pontossággal jelentek meg akkor is, midőn ágyúharcok dúltak a belvárosban, vagy pedig midőn a munkások bérmozgalmi idején gyertyával világítottak maguknak útjaikon a császárváros lakosai. Csak így lehet fenntartani az intellektuális színvonalat. Tetteikkel munkával, erőfeszítéssel és nem csupán jelmondatokba foglalt bizalommal. És itt ismét Kayserlingnek a japánokra alkalmazott mondása teljesen illik a mai német viszonyokra. Egy nép, amely bátorságát és lovagias voltát nem holmi apró hősködésekben mutatja meg, hanem abban a hősi elszántságban, amellyel a mindennapi élet keserveit és megpróbáltatásait viseli.

A.
— **A Jogállam** januári füzeté a következő tartalommal jelent meg: Szűts Miklós: Új évi elmélkedés. — Schuster Rudolf: A központi gazdasági bírászkodás. — Vargha Imre: Az adócsalás. — Kovács Marcel: Az 1919–20. év perjogi gyakorlata.

Sok évi irodai gyakorlattal bíró ügyes gépirónó délutánra állást keres. — Szíves megkeresést e lap kiadója «Gépirónó» jelige alatt kérek.

Megszállott területen lakó ügyvéd átvenne Budapesten vagy nagyobb vidéki városban jóforgalmú ügyvédi irodát, vagy nagyobb tőkével társulna. Cím a kiadóhivatalban. 18858

Keresek gyakorlott, állandó helyettest vagy jogosított jelöltet. Dr. Sziklay Zoltán, kalocsai kir. közjegyző. 18854

Fiatal, agilis ügyvéd keres 18858

üggyvédi irodát átvételre

esetleg közös regie mellett. Ajánlatokat «Mielőbb» jeligére kérek a kiadóba. Telefonnal rendelkezem.

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze-	MATTYÓK	okl. mérnök
kötetésbe	Országos Közvetítő Vállalatával	
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

Kedvezmény lapunk olvasóinak!

Gondos- és lelkiismeretes kezelés mellett készítek angolgyártmányú műfogakat amerikai kaucukba foglalva, új rendszer szerint, az alábbi árakon:

Műfog kaucukba foglalva	K 150.—	Ezüstplomba	K 100.—
«Reform» syst. műfog	« 250.—	Fogtisztítás, amerikai fogápolás,	
Arany korona, 22-kar.	« 700.—	fehérítés	« 100.—
		Cementplomba	K 80.—

FENYVESI MENYHÉRT áll. képesített fogászati intézete. Budapest, IX., Ráday-utca 5. (Kálvin-tér mellett). Tel.: Józ. 111—48. Nyitva: reggel 9—6-ig. Prospektust díjmentesen küld.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. január–márciusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Kmety Károly, a magyar közjog egyetemi tanára: Véleményem a királykérdésben. — Évnyitó beszédek. I. *Báró Wlassics Gyula*. II. *Tóry Gusztáv*. — Dr. Kruk Elemér budapesti ügyvéd: Megjegyzések a «Szerződések válságokozta változásai»-hoz. — P.: Mit várunk az új lakásrendeletől? — Dr. Alföldi Béla egri ügyvéd: Az országos lakásbiztosságot felszámoló bizottság hatásköre. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. VI. k. 1. iv.

Tartalomműtató a Jogtudományi Közlöny 1919. és 1920. évfolyamához.

Véleményem a királykérdésben.*

Érzelmi legitimisták, vagyis érzületük szerint ragaszkodók egy uralkodóhoz vagy családhoz. Ezeket lényegileg nem is illeti a «legitimista» jelző. A «legitimus» a törvényest és jogszerűt jelenti; legitimista tehát valójában csak az, aki a jog alapjára helyezkedve kíván valamit. Ám a joghoz értők kevesen, az érzelmek hatása alatt állók nagyon sokan vannak. Az érzelmi legitimisták a szoros jogi helyzeten túlteszik magukat. Gyakorta tévednek egyébként az érzületek mezejére olyanok is, akik jogilag kívánják kezelni a kérdést. Így olvassuk egyik-másik magyar jogtudósnál, hogy nem szabad most nekünk is «egyet rügni» a szerencsétlenség által sújtott dinasztian. Ez a sajnálat érzésének felkelése, de nem jogi indok a jogi kérdés megoldásához. Igaz, hogy a jogi álláspont rideg lehet, sőt méltánytalannak is látszhatik, *tiszteletreméltó* érzelmekre bántó is lehet: de mégis jog marad. Lovagiasság, nagylelkűség, hála egyenest parancsolhat oly állásfoglalást, mely jogi alapra nem helyezhető. A szív ezen legitimistáinak lelkesedő vagy haragos indulatai, meghathatják, magukkal ragadhatják a jog embe-
rét is, avagy például ez is megértőleg viselkedhetik az «óvatosság» szempontja iránt, mely az «eshetőségeket» mérlegelve foglal állást, de jogi érvelésében ezeket nem honorálhatja. Azt sem méltányolhatjuk egy tiszta, száraz jogi ítélkezéskor, hogy «hazafiság és hazafiatlanság» kérdésévé avassák azt, s így akarjanak diszkreditálni vagy épen elnémitani egy tárgyilagos mérlegelést vagy döntést. A hagyományos magyar hűség bármilyen nemes tulajdonság, még sem lehet vezérmotívum ott, hol egyedül azt kell néznünk, hogy a *tételes* jognak mi az értelme, mi a parancsa, a következménye. Az egyszer letett «hűségi eskü» legitimistái szintén érzületi alapon állanak, midőn erkölcsi érzésüket jogi kötelességgé avatnák oly fejedelemmel szemben is, ki a nemzet törvénye szerint véve, uralkodói hatalmát nem gyakorolja, illetőleg megszűnés okából már nem gyakorolhatja. Előkelőség színezetével vagy igényével is fellépnek az érzés szerint való legitimisták, bár ha a jog szemüvegén nézve «antilegitimistáknak, pseudolegitimistáknak» bizonyulhatnak. Esetleg úgy áll a legitimista-érzülettel szemben a pusztán jogi igazság embere, mint a büntető bíró, ki szíve vérzésével is kimondja a törvényparancsoltá ítéletet, vagy

mint az a konzultáló orvos-professzor, ki betegét vagy környezetét igazán sajnálja ugyan, de tudományos és hivatási kötelessége mégis érzélgősség nélkül megállapítani a helyes diagnózist és elrendelni az aszerint való gyógykezelést vagy életveszélyes operációt.

A *politikus-legitimisták* jól megkülönböztetendők a most jellemzett érzés-legitimistáktól. Ezek megengedhetlenül ugyan — politikai szempontokat, az állam veszélyességi és célszerűségi szempontjait csempészik a jogiak sorába. Ennek zavaró hatása a tisztán «de lege lata» ítélkezéskor világos. A szerencsétlen ország meggyógyulásának, a csonka, fel-darabolt ország újra kiegészülésének, összeforrásának (integritás) békés vagy fegyveres helyreállításának szempontjait mérlegelni, a jövőt, a kilátásokat reményteljesebbé tenni mindnyájunk kötelessége, de ez nem a mai jogi helyzet megítéléséhez tartozik, ehhez fűzni nem lehet. A helyzet jogi tisztázása előzetes szükség «prius», ez épen nem gátolja meg, nem is késlelteti az ország nagy érdekei szerint való jövődőlés okos magatartást. Sem köz-, sem *magán-érdekekre* utalással nem szabad esetleg «contra legem», tehát hamisan magyarázni a fennálló jogot.

Az érzelmi és politikai legitimisták mellett a tulajdonképi legitimisták *csak azok*, kik a legitimitást kizárólag a maga szoros jogi értelmében kezelik. Ám a mi magyar jogász legitimistáink között fennálló eltérések vagy ellentétek elég sokszerűek és elég lényegesek. A *két teljes egész* és intranzigens legitimista-álláspont között bizonyos koncessziós, megalkuvó, nem akarom mondani felemás vagy átlós-úton járó jogi nézetek is merülnek föl.

Teljesnek vagy egésznek egyik oldalon a *császári és királyi legitimisták* állásfoglalását tekintjük, kik t. i. a Habsburgi leszármazóknak úgy öröklési igényét, mint császári és királyi hatalmát mai nap is, a békeszerződések megkötése és becikkelyezése után még *fennállónak hirdetik*. Ezek következetesen a volt osztrák-magyar monarchia legitimistái, a dualizmus, sőt a közös ügyek restaurálásának legitimistái. Hogy a Lajthán túl sokan vannak az bizonyos, hogy nálunk vannak-e, nem kutatom. Annyi bizonyos, hogy ezek a cs. és kir. legitimisták tévedésükben is teljesen következetesek. A másik oldalon teljes és következetes és tisztán jogászai, a nemzeti jog legitimistáinak, vagyis azoknak álláspontja, akik szerint már hatálybalépett a magyar nemzet ősi szuverénitásban gyökerező *teljesen szabad* királyválasztási jog és megszűnt a Habsburg-leszármazók öröklési és uralkodási joga.

Bizonyos koncesszió, kompromisszum, megalkuvási látszat jellemzi az ezektől eltérő jogi megállapításokat. Itt van a kizárólag magyarrá váló Habsburg-ház legitimistáinak nagyon számottevő csoportja. Ezek szívesen elismerik az osztrák-császári jog megdőlését, de fennállónak veszik a magyar királyi székhez való jogot. Saját nézőpontjukból ezek is következetesen járnak el azzal is, hogy a császári jogról való lemondást kikötik, a jövőre való *együttbirtok-*

* Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

Lást kizárják; nem csak a közös ügyes, dualisztikus monarchiát perhorreszkálják, de a tiszta perszonáluniót is. Világos, hogy ezen, «magyar nemzeti királysági»-legitimisták, már politikai szempontok szerint is állapították meg a maguk legitimitását. A közbüleső felfogások közül említésre érdemes az is, mely szerint, ha a *pragmatica sanctio*ban megállapított trónörökösödési jog megszűnése alappal vitatható is vagy elismerhető is, a megkoronázott leszármazó uralkodási joga fennáll. Ez a nézet a koronázás jogi természetének félremagyarázásából ered. Vannak oly jogász legitimisták is kik, IV. Károly uralkodói jogának megszűnését megengedik vagy némi alappal bizonyíthatónak vélik, ellenben egyéb trónöröklésre jogosultak jogát érintetlen épségben maradottnak látják. Következésképpen ezeknek, már IV. Károly elsőszülött fiát, a kis *Ottót* kellene *Rex hereditarius*nak tekinteni.

Érdekes originalitásnak tartom végül azt az átlós-legitimismust, mely szerint a Habsburg-dinasztia trónutódlási jogának megszűnése szabad királyválasztási jogot csak akkor biztosíthat, ha a megkoronázott király trónvesztési elmélete is megáll, ha azonban a megkoronázott király uralma fennmaradna, csak ezen király törvényes fiórkösei közül *választhatna a nemzet* és nem volna joga az *osztrák-ház egyéb nőági ivadékai* közül vagy más családból valót választani. Eszerint hát ily esetre csak családhoz kötött korlátolt választási jog éledne föl. Ezt a merész koncepciót, annak közjogszerűségét persze jogászilag még történeti alapon sem lehet bizonyítani; ez az álláspont elütné a szabad királyválasztójog gyakorlásától a nemzetet, ennek elismerésével tulajdonkép gyakorlatilag semmit sem nyerne vissza a nemzet, csak azt, hogy a király elsőszülött fia helyett az utóbb szülöttet választhatná meg. Ez igazán eredeti koncepciójú, de annál lehetetlenebb *legitimista*-koncesszió. A megoldásra váró kérdést úgy eldönteni, hogy a kecske is jóllakjék, a káposzta is megmaradjon, *jogilag* nem lehet.

Úgy az öröklési jog, mint a koronás király joga feltételes jellegű.

Nagyon megszívlelésre méltó és szem elől nem tévesztendő nagy kérdésünk eldöntésénél az, hogy a mi dinasztiank trónhoz való joga más jellegű, mint némely előbb absolutistikus európai ország uralkodócsaládjainak igénye. Ezért nagy tévedés azon országok legitimistáinak ott esetleg némi alappal vitatható elveit és nézeteit, recipiálnunk és a jelenlegi helyzetnél érvényesítenünk vagy latbavetnünk. Azon államokban a fejedelmi szuverenitás elve állott; ott a fejedelmé az eredeti jog, a népé csak a fejedelmileg engedélyezett átruházott jog.

A trónöröklési, mint a királyi jog és hatalom is, ebben az országban minden időben feltételekhez kötött volt. A magyar király hatalma egyszerűen *átruházott* természetű. Nem *önmaguk jogán*, avagy Isten adományából bírták itt már az előző uralkodócsaládok sem a hatalmat; sem a patrimoniális, sem a theokratikus jognézet nem fogadható el a mi közjogunkban igaznak. A vezéri hatalom a vérszerződésben való feltételekhez köttetett; ez a jelleg a királyi Árpádok hatalmára is fennmaradt. Későbbi dinasztiaikkal is kötött a nemzet választási, illetőleg öröklési szerződéseket, azokba határozott feltételeket — *Conditiones* — foglalván. A Habsburg-ház jogigénye szintén szerződéses alapon álló és feltételekhez kötött. (L. alább.) Szépen és igazán mondja gróf Cziráky (*Conspectus juris hung.* 190. l.): «*Regnat igitur augusta hæc progenies jure... a natione sponte ac libere delato.*» A királyválasztásnak és megkoronázásnak még az örökösödésre ojtott választás rendszere mellett is szabadon állapíthatta meg feltételeit a nemzet. A hitlevélben *új feltételeit* a trónöröklésnek 1687 óta természetesen már nem lehetett megállapítani.

Az európai nyugatról vett példák szerint konstruált monarchikus elméletek nem találnak ezért a magyar királyi jogra. Most se engedjünk tért azoknak. Jól megjegyzendő már itt előzetesen, hogy nem csak az örökösödéshez szükséges személyi feltételek (ezek inkább kellékek), hanem a hatalom elnyerésének és megtartásának tárgyi feltételei is értendők, az ú. n. «*conditiones*» alatt, melyek hiányában elenyészett a jog és hatalom, ha talán az *erő hatalom* alapján megtartatott volna is. A *pragmatica sanctio*ra utaló az 1867: XII. és 1900: XXIV. teikkek is kifejezetten *feltételekről* szólnak. Az, hogy az országgyűlések nem merték vagy nem bírták a jogi következményt megállapítani a *feltételeket* meg nem tartó királyokkal szemben, az erőszaknak a jog fölé emelkedését tanúsítja. Hisz a császári hatalom sokszor szolgálai presszió alatt tartá országgyűléseinket, melyek a *nemzet joga mellett* kardot húzó nagyjainkat *áruelő* nyilvánítani és száműzetésbe küldeni is képesek voltak.

A *koronázott* király hatalma sem *válik föltétlenné*; a nemzet jogát a koronázással sem szolgáltatja ki feltétlenül. A koronázás rendkívül fontos alkotmánybiztosíték, főképp a koronázási hitlevél és eskü által; biztosítéka a szabott feltételek megtartásának is. A koronázás által sem abszoluttá, sem felbonthatatlan szentséggé nem válik a királyi uralom. A koronázott király is ipso facto elesik jogos hatalmától, ha az öröklési joghoz, a trónrajutáshoz elengedhetetlenül szükséges feltételek hiányoznak. Azt sem fogadom el, hogy pl. a mózes vallásra vagy mohamedán hitre térő király is megtartaná e minőségét, csak valami gyámkormányzóság lenne szükséges vele szemben. Hiszen nem az volt a Habsburg-leszármazókra vonatkozó e kikötés célja, hogy csak a trónörökösök és várományosok legyenek katolikusok, de inkább az, hogy a király legyen és maradjon római katolikus. Ha e bontó feltétel hatásától mentesítene a koronázás, akkor, a kikötésnek semmi értelme sem volna, semmi szankciója nem lehetne a koronázott fejedelemmel szemben. A koronázás nem konvertálja a *Rex hereditarius* jogállását; nem mentesíti az elfoglalt trónra való jogigényt az azt érintő, megszüntető jogi hatásoktól; nem lesz a koronázás által a jogi szférából kiemelve, túlvilágivá téve a magyar király helyzete. A koronázás *misztériuma*, mint a rendek már Róbert Károly idején deklarálták, nem a szent Clenodiumban, de a nemzet akaratában rejlik. A koronázás által nem konzumáltatik a nemzeti jog, nem lesz királyi *tulajdonná* és nem szakad el teljesen ősforrásától. A koronázott király igénye nem elenyészhetlen tehát; megszűnik a megszerzés feltételeinek elenyészésével, mely feltételek a megtartáshoz is elengedhetetlenül szükségesek maradnak. Az *Coronatus Rex* sem maradhat, aki nem lehetne *Rex hereditarius*sá. Hisz a koronázás annyiban járulékos accessorius természetű, amennyiben semmi jogot nem szülhet annak számára, akinek a trónra igénye nincs, nem biztosíthat jogot annak, ki a trónöröklési feltételeknek megfelelni már nem tud. A *trón megszerzési képesség* folytonos megléte a királyi uralkodás jogának is előfeltétele. A koronázás quasi hitelesítő és erősítő pecsét a jogügyleti okmányon, mely nélkül ugyan nem teljes jogerejű az okmány, de a pecsét maga nem biztosít, sőt nem is bizonyít semmit, ha a feléje írott okirat megsemmisül. *Feltétlen* közhatalom Magyarországon csak egy volt és van s ez a nemzet szuverén hatalma: ez az, mely alkotmányjogilag örök.

Ez alapon bírálva nem tudom méltányolni azon disztinkciót, mely a mai nagy vitakérdésben azon intencióval tételik meg a koronázott király joga és a trónöröklési vagy megszerzési igény között, hogy amant *jogilag elenyészhetlennek*, érinthetetlennek tüntesse föl, akkor is, ha *az alapot adó* jog már elenyészett volna is. Ezt a nézetet épen nem indokolja meg érdemleg az, hogy külön írott jogszabá-

lyok nincsenek olyan *okokról*, melyek a *királyi hatalmat* megszüntető hatással bírnának. A feltételes hatalom saját természete szerint megszűnik létfeltételeinek, keletkezési feltételeinek megdőlésével. Kifejezett megállapítás nélkül van jogkövetkezmény is van, mely *«sub intelligitur.»*

A praesumptio juris.

A királyi ház jogát, még fennállónak vitatóknak egész világosan be kell bizonyítaniok álláspontjuk alaposságát, teljesen úgy, hogy szinte kétség ne férhessen nézetük jogi helyességéhez, hogy szinte kizárja e világosság a homályt a kontrovertálást. Ha ez nekik nem sikerül, ha bizonyításuk súlya alatt a mérleg teljesen nem billen javukra, akkor veszlesek lesznek a jogi érvek csatájában, mert a jogi vélelem, a *«praesumptio juris»* Brennus kardjaként esik az ellennézetűek serpenyőjébe.

A királyválasztási jog tudniillik a nemzet szuverénitásától eredő alkotmányi alapjog szemben ezzel az átruházott öröklési jogban foglalt jogszünetelés ideiglenes megszorításnak tartandó. Ebből kell kiindulnunk, s vitás esetben a nemzeti ősjog szabadságát fennállónak, feléledtettnak, korlátozatlanoknak kell *vélelmeznünk*. Az ősi, szabadválasztási jog korlátozását, ideiglenes megszorítását jelentő *öröklési jog szorosán* magyarázandó. Ha tehát az uralkodócsalád trónöröklési jogát illető jogszabályok már dubiózusok, az eredeti a szabad elhatározási jog állapotára kedvezőbb magyarázatuk van helyén.

Ezen jogmagyarázati dogmára annál inkább kell utalnunk e vitában, mert azt tapasztaljuk, hogy jogi bizonyítás helyett fölényes könnyedséggel dobálnak, sántító, sőt láb- és kéznélküli *hasonlatokat* (házassági viszonytal való hasonlítást), a szabad királyválasztási jog hatálybaléptét tagadó nézet tudós védői is és azoknak a vitába ékelésével az ellenvéleményt már is sarkaiból kivetettnek, *pláne* az ellenvélemény *«abszurditását»* is megállapítottak tartják.

A királyválasztási jog már szabadon gyakorolható.

A múlt év január havában a *«Jogi Szemle»* első számában értekezést írtam a királyválasztási jogról. Ebben rövidesen megállapítani törekedtem a fennálló közjogi helyzetet. Sajnálom, hogy *«sine ira et studio»* tartott fejtegetéseim animozitást váltottak ki, még jogászai dolgozatokban is, annál inkább a napisajtóban megjelent egyes nyilatkozatokban. Hiszen, ha netalán tán nem volna is igazam, akkor sem a haragosan támadó indulatokkal bizonyítsanak, de súlyos ellenérvekkel győzzék meg az érdeklődőket saját igazságukról. Most hővebben megindokolni és megerősíteni kívánom a jelzett cikkben foglalt nézetemet. Mondhatom, hogy az elhangzott kritikák nem győztek meg, de sőt arra voltak alkalmasak, hogy *erősebbé* tegyék az ott vallott felfogás helyes voltában való meggyőződésemet. Csak a *főkérdésre* szorítkozom. Nem térek ki, nem lényeges, avagy a főkérdéssel implicite megoldott, vagy tárgytalanná váló másodlagos kérdésekre, így arra sem, hogy IV. Károly Ófelsége lemondása fennforog-e, hogy hűtlen eltávozás és távolmaradás okából nem enyészett-e el uralkodási joga, hogy alkotmány és törvény mellőzése miatt nem állott-e be. Reá jogvesztés, hogy a népköztársaság idején november 16-án történt köztársasági proklamáció érintette-e királyi székét.

Általános kihatású tétel, melyet erős jogi igazságkép felállítottam, változatlanul ez:

A világháború eredménye nyomán előállott és immár nemcsak tényleges, hanem a nemzetközi jog és az egyes államok belső joga szerint is bekövetkezett új alakulások, jelesen az ausztriai császárság megszűnése és Magyarország feldarabolása folytán, a Habsburg-leányágaknak nincs többé joga a magyar királyi székhez: az megüresedettnek és a

nemzet ősi teljesen szabad királyválasztási joga hatályba lépettnek tekintendő. A nemzetgyűlés feladata ezt megállapítani. Ily értelmű megállapítása *semminő vonatkozásban nem lenne létező jogba ütköző*, nem lenne jogfosztás, nem lenne detronizálás, hanem a *magyar törvényből* folyó jogkövetkezmény levonása, hiteles konstatálása.

A nemzetgyűlés hivatott (1920: I. tc.) azután a teljes szuverénitást birtokában rendelkezni a királyi szék betöltése iránt, jogában állván a királyi méltóság, mint nemzetszerv hatalmkörét, a királyi szék betöltési módját, a királyi hatalom átszállását, a királyi hatalom gyakorlásának feltételeit újonnan szabályozni, vagy mindezekre vonatkozó hatalmát az ő jogutódát képező más szuverén nemzetképviselőre átruházni (átengedni; delegálni).

A Habsburg-igény a pragmatica sanctio szerint enyészett el.

Deák Ferencz szól hozzánk az ő nevezetes alkotásán az 1867: XII. tcikken keresztül. E törvénycikk *hitelesen* megállapítja, hogy a *pragmatica sanctio «Ünnepélyes alapszerződés a Felsőleges uralkodóház és Magyarország között.»*

(Bef. köv.)

Dr. Kmety Károly.

Évnyitó beszédek.

I.

Báró Wlassics Gyulának a magyar királyi közigazgatási bíróság teljes-ülésében tartott évnyitó beszéde.

Amely jog csak a hatalmaskodás erőszakára és ennek nyers eszközeire támaszkodhatik, tartós állapotokat nem teremthet. Az a jog, melyet a gyűlölet büntetése teremt, az hamar holt joggá lesz. Az erőszakoskodás sokszor ölti fel a jog külső formáit, de ez még nem ad igazi cleven életet és hatalmat a jognak. A jognak olyannak kell lenni, hogy miként az ember keblében hordja csillagát, a jognak is magában kell hordoznia a jogmorál fenntartó erejét. Azt a nagy erkölcsi erőt, mely oly meggyőzően járja át a köztudatot, mely a jog igazságosságát oly energiával viszi át a társadalom minden rétegének gondolkörébe, hogy nemcsak a jog mögött álló hatalmi eszközök, de a jog erkölcsi hatalma az a kényszerítő erő, melynek engedelmeskedünk, amelyet követünk. Ezért tapasztaljuk, hogy sok törvénybe foglalt jogszabály hányszor egyszerűen végelgyengülésében mul ki. A szörnyű világháborút befejező békekötések fölött szintén a jog formái örködnek, a törvényhozások becikkelyezik ezeket és épen ennek a helynek komolysága, mely helyről ma szólok, egyenesen követeli, hogy a nemzetközi szerződésekről, melyek a becikkelyezés alapján a nemzet törvényeivé válnak, a törvényt megillető tisztelettel beszéljek. De nem vétek komoly hivatásom kötelességei ellen, sőt az objektív igazság parancsa követeli, hogy nyíltan kimondjam, hogy ha a törvény bárkit is, tehát bármely nemzetet is több irányban teljes lehetetlenségre kötelez, akkor ezzel szemben áll az *«ad impossibilia nulla obligatio»* szintén tiszteletet parancsoló jogelve. Ha pedig valamely törvény lehetetlensége vagy igazságtalansága nyilvánvaló, akkor *épen ily komoly helynek, hova nem csapkodnak fel a szenvedélyeskedés hullámai, nem szabad a némaság elzárkózottságában maradni, hanem «orbi et urbi» hirdetni kell, hogy a tévedéseken, a megtévesztéseken, a félreértéseken és félremagyarázásokon felépült jogalkotás új magábaszállásra, új megfontolásra szorul.* A veszélyek nagyok. Anglia egy főbírája ez év tavaszán egy nemzetközi tanácskozáson mondta, hogy még nem bizonyos, hogy a világháború négy katasztrófáját Európa kiállja-e, de az bizonyos, hogy még egy ily katasztrófa Európa gazdasági és kulturái összeomlását jelenti.

Ebből az a tanulság, hogy minden okot, mely még egy új katasztrófára az oki összefüggés kérlelhetlen erejével vezetne, el kell távolítani, meg kell szüntetni.

Végig is harsog már az egész világon, hogy a békekötések mai tartalmukkal a világ igazi békéjét el nem érik. Ezek lehetnek *békepaktumok, de nem békefaktumok.* Ezek a szerződések részben ellentétbe kerültek a természet törvényeivel is. Sok irány-

ban egyenesen az emberiség legegység követelményeivel. Amit a régi időkben, midőn abszolút uralkodók a népeket és területeiket, mint magánbirtokukat bontották, osztották, az még nem volt oly kirívó a kor keretéből. Akkor még az emberiség nem volt oly társadalmi, gazdasági és kulturális összefüggésben, mint ma. Ha a társadalmi, gazdasági és kulturális szolidaritás ily állapotokkal, minőket a békekötések teremtettek, diametriális ellentétben áll.

Ma már a győző nagyhatalmak mentálításában is utat tör a békeszerződésekkel elkövetett, végzetes hibák fölismérése.

A nemzetek szövetségének első közgyűlése meggyőzhette a világot, hogy a nemzetek szövetségének mai szerkezete, mely minden békeszerződés első részét alkotja tarthatatlan. Semmi kétség, hogy az 1921-iki közgyűlés ezt a szerkezetet lényegesen módosítja. A Genfben előterjesztett indítványok érdemleges döntése csak el van halasztva. Most még a nagyhatalmak a «presztige» kérdést tolták előtérbe és a résztvevő államok meghajoltak az előtt a kívánság előtt, hogy a «szerves egész» színeben feltüntetett békeművét azonnal az első gyűlésen meg ne bontsák. A megbontást azonban már a módosítványok előkészítették. Ez a népszövetségi szerkezet meg is érdemli, hogy gyökeresen átalakítsák, sőt új alapokra építsék, mert ez a szövetségi szerkezet oly nagy születési hibában szenved, mely egész szervezetét megbénítja. Oly tökéletlen, minő — mint ezt másutt bővebben szakszerű indokolásra támaszkodva kifejtettem — a világ eddig ismert népszövetségi tervezetei között a legtökéletlenebb. Aki a genfi közgyűlést töredékesen hozzánk érkezett tudósításai alapján figyelemmel kísérte, láthatta, hogy egész sorát terjesztették elő a módosító indítványoknak, amelyekkel megkívánják akadályozni, hogy a nemzetek szövetsége csak a győzők biztosító szindikátusa legyen. Ezek a módosítások kétségtelenül a *szövetség univerzalizálásának* célját fogják szolgálni, mert ez az intézmény életkérdése. Elengedhetlen feltétel, hogy minden nemzet szabadon lehessen a nemzetek szövetségének tagja. Amiképpen a népszövetségi szerkezet most van beállítva, az igazán csak *politikai intézmény, a politika és diplomácia minden gyengeségével*. A genfi közgyűlés egyes konkrét kérdésekben még azt is napfényre hozta, hogy sem mint *politikai*, sem mint *nemzetközi közigazgatási* szervezet, sem mint *végrehajtó* szerv mai szerkezetében céljait megvalósítani nem tudja. A népek szövetségének *nagy gondolatához teljesen méltatlan a mai szerkezet*. Ebben mi ne lassunk egyebet, mint egy nagy gondolat elhibázott kísérletét, de a gondolatához hűeknek kell maradnunk és ebben a becsületes hűségben mindent el kell követnünk, hogy a megértést biztosító, az igazságtalanságokat kiküszöbölő, valóban univerzális intézmény valósítsa meg ezt a nagy gondolatot. Ha minden állam tagja lesz a népszövetségnek és ha nem külön hatalmi politikai, de az egyetemes érdekek jogszerű és méltányos szolgálatában áll: csak akkor oldhatja meg azokat a feladatokat, melyeknek megoldásától függ — szerény nézetem szerint — *élni fog-e az európai szellemi és gazdasági kultúra vagy összefog-e omolni*. Különösen mindent el kell követnünk, hogy *a nemzetközi bíróság oly szervezettel és hatáskörrel bírjon, hogy teljesen függetlenül minden politikai befolyásolástól, a jog uralmának minden biztosítékával legyen felruházva. Az ily módon felépült szervezet ki fogja vívni a bizalmat és e bizalom alapján a legmagasabb erkölcsi erő tekintélyét*.

Ilyen a mainál egészen más alapokon felépített népszövetségi intézményben és a teljesen pártatlan ítélkezést biztosító nemzetközi bírósági szervezetben van különösen nekünk, kis nemzeteknek minden hitünk, minden reményünk. Ily szervezet mellett majd felismerik, hogy az olyan ítéletnek, mely Magyarország ezredéves létét az igazságba ütközőnek jelentette ki és ennek alapján országunkat kegyetlenül megcsonkította, semmi köze ahhoz az isteni örök igazsághoz, mely az emberek és nemzetek fölött örököl. Mi az erkölcsi erők hatalmában és azok diadalában hiszünk. Abba a csüggedést nem ismerő cselekvő hitbe vetjük törhetlen reményünk horgonyát, hogy összefogva, félretéve minden gyűlölködést, önmagunk belső lelki megújulásával, a kitarató becsületes munka erényével kivívjuk a népek szövetségének azt a megítélését, mely a tévedések és megtévesztések kiküszöbölésével a magyar kérdést a valódi igazságszolgáltatás oltárára emeli és ennek az oltárnak a fénye fogja szétosztatni azt a sűrű ködpárát, azt a sötét homályt, mely a tiszta látást

elborítva a magyar nemzetet a lét vagy nem lét katasztrófájának örvénye elé sodorta.

E hit és remény nem ismer csüggedést, nem ismer lemondást.

E hit, e remény élteti erkölcsi erőnket.

II.

Töry Gusztáv évnyitója.

A m. kir. Kúria dr. Töry Gusztáv elnök vezetése alatt folyó hó 8-án tartotta évnyitó teljes-ülését. Az elnök üdvözölve bírótársait, annak az óhajának adott kifejezést, hogy a m. kir. Kúria tagjai a nyomasztó gazdasági viszonyok alig elviselhető nehézségein diadalmaskodva, a jövőben is az eddigi buzgalommal és sikerrel végezhessek a legfelső bíróság fennkölt feladatait. Beszéde további folyamán az elmúlt esztendőre visszatekintve utalt a trianoni békeszerződésnek reankerőszakolt adózó rendelkezéseire s e részben a következőket mondotta: «Országunk ezredéves területének kiméretlen megcsonkítása, testvéreink millióinak fájdalmas elszakítása és minden egyéb tekintetben a kegyetlen békefeltételek égbekiáltó igazságtalansága mélységes gyászbáborítja agyongyötört szegény hazánkat. De nem esünk kétségbe, mert bízva bízunk viharezett nemzetünk államfenntartó erejében és kultúránk békés fegyvereinek elmaradhatatlan győzelmében. Résztvesz e békés diadal kivívásában nemzeti kultúránk egyik sziklavára: a magyar igazságszolgáltatás is, amely — élén a m. kir. Kúriával — tántoríthatatlan törvénytisztelettel és részrehajlatlansággal iparkodik meghódítani a lelkeket.»

Ezután áttért az elnök az 1920. évben előfordult személyi változásokra. Elsősorban meleg szavakkal emlékezett meg elhunyt elődjéről Günther Antalról és bejelentette, hogy sikerült dr. Vastagh György festőművészt megnyernie arra, hogy a m. kir. Kúria nagyrabecsült volt elnökének képet a m. kir. Kúria részére megfesse. Közölte továbbá, hogy meghaltak még a múlt év folyamán Fehér Tamás és Grün József m. kir. kúriai bírák; nyugalomba vonultak Rhorer Miklós és dr. Lallosevits János m. kir. kúriai tanácselnökök, Szalay Tamás, Balogh Samu, Kecskeméty Dániel és Csernyánszky Aladár m. kir. kúriai bírák.

Bejelentette az elnök, hogy a létszámnak e csökkenése folytán úgy a polgári-, mint a büntetőszakosztályban egy-egy tanácsot beszüntetett úgy, hogy a folyó évben a m. kir. Kúrián csak hat polgári és három büntetőtanács fog működni.

Ezután ismertette az elnök a m. kir. Kúria 1920. évi ügyforgalmát és tevékenységét. A *polgári* szakosztályban az 1919. évről 1161 hátralék maradt, amelyhez az 1920. év folyamán érkezett 3267 ügy; összesen elintézendő volt tehát 4428 ügy, ezek közül elintézték 3497 ügyet s így maradt 931 elintézetlen polgári ügy (230-cal kevesebb, mint az 1919. évben). A *büntetőszakosztályban* 1919. évről 274 hátralék maradt, amelyhez az 1920. év folyamán érkezett 1163 ügy; összesen elintézendő volt tehát 1437 ügy, ezek közül elintézték 1214 ügyet s így maradt 223 elintézetlen büntető-ügy (51-el kevesebb, mint az 1919. évben).

Megjegyzések a «Szerződések válságokozta változásai»-hoz.

Gazdasági válságunk közepette a szerződések válságát, illetve «gazdasági lehetetlenülését» a «korona = korona» hamis elvénél életbelépése, más szóval az okozta és okozza ma is, miszerint a tényleges «korona» mint törvény szerint értékmérő helyébe a fizetésképtelen és «törvényes ércpénzt» fizetni nem is akaró jegybank utalvánnya lépett értékmérő és egyenérték gyanánt, holott annak sem az értékek mérésére okvetlenül szükséges értékállandósága, sem pedig az egyenérték nélkülözhetetlen kelleke: a belső értéke nincs meg és nem is lesz, amíg a bank törvényes kötelezettségének, vagyis az «azonnali» «törvényes érc fizetésének» eleget nem tesz.

Az 1892: XVIII. tc. I. cikkében világosan rendelkezik, hogy: «A monarchia mindkét államában az eddigi ausztriai érték helyébe az aranyérték lép, melynek számítási egysége a korona». A törvény III. cikke pedig a korona értékét olyképen fixirozza, hogy elrendeli, miszerint: «Egy kilogramm ötvözött aranyra, mely $\frac{900}{1000}$ -ed rész aranyból és $\frac{100}{1000}$ -ed rész rézből áll: 2952 korona, egy kilogramm finom aranyra tehát 3280 korona esik».

Ez a korona és nem az értéktelen papír.

Addig, míg az Osztrák-magyar bank ércfizetési ígéréteinek eleget tett, amíg megfelelő ércfedezettel rendelkezett és így utalványai: a bankjegyek legalább is megközelítő értékét reprezentálták a névértékének, addig a bankjegy, ha nem is volt tulajdonképeni értékmérő és tényleges ellenérték, mégis ilyenül elfogadható volt és jogilag is helyettesíthette a «koronát», mert a fedezeti alaphoz való részjog a bankjegyet tényleges értékévé tette, más szóval teljes értékű értékpapírrá, ma azonban, mikor a «korona» — (vagyis az «aranyérték», a pénz) és a békés vagyoni viszonyok közepette élő államok papírpénzei s bankjegyei — mint pl. a dollár — a mi bankjegyeinkkel szemben körülbelül 120-szoros értéket reprezentálnak — (a dollár 5 koronáról 600 koronára emelkedett) — akkor a bankjegyet értékmérőnek és állandó ellenértéknek tekinteni nem lehet.

Mit jelent a valóságban az, hogy az árú értéke a bankjegyeink értékének hanyatlásával párhuzamosan emelkedik? Nem egyéb, mint negalása a «korona = korona»-elméletnek és a pénzhez, az aranyértékhez való öntudatos, avagy részben öntudatlan ragaszkodás, mely ellen küzdeni csakis egy teljesen zárt államban volna lehetséges talán?! ellenben egy a nemzetközi viszonylatba kapcsolódott államban hiábavaló, mert ha én az eladott árúim ellenértéke gyanánt befolyt bankjegyekért ezek értékcsökkenése következtében képtelen vagyok ugyanannyi árút ismét beszerezni — (nemhogy tevékenységem ellenértékét is megnyerném azon) — akkor értékmérőül nem fog többé a papírjegy szolgálni előttem, hanem az, aminek pozitív kereskedelmi értékét látom állandósulva és számítási alapul nem a bankjegyet veszem, hanem azt, hogy mennyit reprezentál az árú az újabb beszerzéseknél. Sőt Oroszország példája mutatja, hogy még egy mondhatni elzárt és terrorisztikus rendelkezések alatt levő államban sem lehet a «rubel = rubel»-parancsnak érvényt szerezni.

A «korona = korona» elmélet gazdasági életünkben teljes hajótörést szenvedett kezdettől fogva és csakis ott lehet azt érvényesíteni, ahol a másik fél tehetetlen, mert már kiszolgáltatta korábban az ellenértéket szerződéshez kötött ellenfelének, avagy hiányzik a képessége ahhoz, hogy pénzbeli, avagy szellemi tőkéjét önállóan helyezze el.

A «korona = korona»-elmélet gyakorlati alkalmazása nemcsak a napjainkban oly problémátikus értékű «igazság» szempontjából, de közgazdaságunk és állambáztartásunk szempontjából is végtelenül káros, mert nemcsak azt eredményezi, hogy míg azok a nyomorultak, kik öreg napjaikra a legnagyobb nélkülözések árán összekuporgatott néhány ezer koronájukat így elvesztették: az állam eltartására szorulnak vagy kimondhatatlanul nyomorognak, *addig az adósok régi tartozásukat 1%-os értékű papírokkal fizetik ki mosolyogva, hanem egyben megbénítja az egész közgazdasági forgalmat is és az államot rengeteg adóértéktől fosztja meg*, mert míg egyfelől megsemmisít egy egész sereg volt adóalanyt régi vagyonkájuk pusztulása révén, addig az effektív teljes értékeket túlnyomó részben elveszíti ott, ahol könnyen található volna.

Minő jogelv követeli azt, hogy akinek még a békéből származó — (akár kölcsön-, akár vételárhátralék) — követelése van az képtelen legyen most 1%-os értékű, sőt értékében esetleg még egyre süllyedő bankjegyben fogadni el teljesítést, mikor *kétségtelen, hogy a szerződő felek akaratmeg egyezése az 1892: XVIII. cikkben meghatározott értékre*, nem pedig egy csekélyebb értékű utalványra vonatkozott? Miért szabaduljon az adós 1%-os fizetéssel.

Aki békében egy korona fizetését kötelezte, az nem az alakiságra helyezte a súlyt, hanem arra a *tényleges belső értékre*, arra a vásárló erőre, amit egy békebeli korona, helyesebben egy törvényes, tehát «aranyértékű» korona képvisel! Ha tehát aranyat szolgáltatni képtelen ma, akkor a megfelelő *tényleges* értéknek kell az aranyérték helyébe lépni.

Már valamivel nehezebb az elbírálás a háború folyamán, avagy a háború után keletkezett kötelmek tekintetében, amikor már nyilvánvaló volt, hogy a jegybank ércfizetési kötelezettségének legalább bizonytalan időre eleget tenni nem képes, de itt is kétségtelen, főként a rövidebb lejáratú szerződéseknél, miszerint az akaratmeg egyezés nem a bankjegy alaki mennyiségére szólott, hanem arra a belső értékre, fizetőképességre, mellyel a bankjegy *akkor bírt*, mert *képtelen gondolkodás az,*

hogy meg nem mért értékekkel operáljon a jog, hogy bizonyos papíralak és nem a belső értékmennyiség legyen az obligáció tárgya!

Részemről a legegyszerűbb és legigazságosabb megoldásnak a *tényleges értékmérővel* való mérést tekintem. Ha bárminő lehetetlenülés a teljesítésnek jobbra, avagy balra való eltolását teszi is kívánatossá, avagy igazságossá, akkor is a kiindulási alap csak a törvényes és tényleges értékmérő az «aranyérték» lehet és ettől kell számítani az eltolódást, nem pedig egy értékében nemcsak folyton süllyedő, de valósággal rezgő, apró hullámokat vető és így semmiféle értékállandósággal nem rendelkező papirtól!

Részemről az igazságos megoldást abban találom, hogy:

1. a háború előtt keletkezett tartozások törvényes értékben, vagyis aranyértékben fizetendők;

2. a háború kitörése után keletkezett tartozások, ha maximált árú vételára az, úgy a fizeteskör fennálló maximális ár szerint;

3. a háború kitörése után keletkezett olyan tartozások, melyek ma szabad forgalom tárgyát képezik, a mai árak arányában.

4. Ez legyen a kiindulási alap oly esetekben is, amidőn a jogszolgáltatás a kármegosztás alapjára kénytelen helyezkedni és így a kármegosztó számítási művelet a bankjegy lejáratkori tényleges belső értékét fogadja el kiindulópont gyanánt, ne pedig a rezgő és süllyedő értékű bankpapírt általában. A korona és a bankjegy mindenkori értékviszonya a teljes értékű külföldi pénzek árfolyama révén könnyen megállapítható, úgy a jelenben, mint a múlt idők bármely szakára nézve.

A joggyakorlatnak ilyenén alakulása megszüntetne számtalan spekulatív szerződészséget!

Dr. Kruk Elemér.

Hiszek egy Istenben,

Hiszek egy hazában,

Hiszek egy isteni örök igazságban,

Hiszek Magyarország feltámadásában!

Amen.

Mit várunk az új lakásrendeletől?

Híre jár annak, hogy új lakásrendelet készül. Akik eddig ijedten látták azt a temérdek pusztulást, amit a lakáshivatal eddig okozott, abban a reményben várják az új rendeletet, hogy az talán meghozza azt, amit eddig nélkülöztünk a lakásjog terén: a nyilvánosságot és jogbiztonságot.

Őszintén megvallva, reményünk nem nagy. Suttogva halljuk folyton, hogy készül a «kódex», készen is van, sokan már az időpontot is tudják, egyesek már a főbb elveket is ismerik, de még nem hallottunk arról, hogy az érdekelt köröket, a törvény értelmében véleményadásra hivatott jogászai testületeket meghallgatták volna. Már pedig keserves tapasztalatból tudjuk, hogy az ilyen zárt tanácskozások után, zöld asztalnál készült intézmények nagyon messze esnek attól, amit az élet követel. Akik ezt az ügyet csak a hivatalszobáiknak zavartalan csendjében tanulmányozzák és figyelik, aligha fognak jó tanácsot adhatni a «kódifikátor»-oknak, azoknak, akiknek eddigi működése abban merült ki, hogy «nem láttak okot a beavatkozásra».

Az első tehát, amit várunk: hallgassák meg az életet, az érdekelteket, azokat, akiknek az otthonáról, a családi szentélyéről, sokszor az existenciájáról van szó, amit eddig áldozatul dobtak oda álhumanisztikus jelszavaknak.

A második, amit várunk, az, hogy a bíró, legyen bíró. Bíró, aki célzatmentesen a jogot, a szabályt tekinti, aki emberi érzéssel igazságot oszt, nem pedig «közigazgatás» ürügye alatt politikát űz.

A lakásügyekben a szabad forgalomnak még helye nincsen. Korlátozásokra, fájdalom még szükség van. De ezt a korlátozást a minimumra kell szorítani. De különleges eljárásra, perrendi szabályok mellőzésére szükség nincsen. Minden lakásügy elintézhető a Pp.-nak a lakásügyekre nézve előírt szabályai szerint, ha az anyagi szabályok kellő tisztán és félremagyarázhatatlanul vannak megállapítva. Ha megszűnik a különleges lakáshivatali eljárás, *ha életbelép a perrend*, úgy a lakásügyi visszasságok egész tömege önmagától fog megszűnni.

Meg fog szűnni a *részrehajlásnak hivatalosan szervezett minden módja*

Megszűnik az, hogy egyes foglalkozási ágak, egyes társadalmi osztályok érdekeit külön «összekötők» védik, akiknek minden hova szabad bejárata van, akik minden iratba betekinhetnek, amíg a kiváltságos rendhez nem tartozó ellenfél előtt a rendőr bezárja az ajtót és a kezelő, odavágja a «hivatalos titok» hét pecsétjét. Mert meg kell szűnnie annak, hogy akkor, amikor valakinek a létérdekéről van szó, sem iratot meg nem tekinthet, nem tudja sokszor azt sem, hogy lakása ellen eljárás van folyamatban, nem nyilatkozhatik súlyos ténybeli állításokra sem, nem ellenőrizheti a jogorvoslat elintézését sem.

Ha a perrendtartás jut uralomra, úgy mindez megszűnik és visszatér a bírói pártatlanságba vetett bizalom. Az otthon szentségének a védelmét, a kicsinyes vexaturák megszüntetését is várjuk.

Az a mód, ahogy ma még mindig kutatják, nincsen-e valakinek egy szobával többje, mint amennyi okvetlen kell, s beültetnek a lakásába valakit «a konyhában lévő gázresó közös használatával» nem alkalmas a bolsevizmus emlékeinek az eltörlésére. *Az albérlő személyének a kijelölése kell, hogy a bérlőnek legyen a feltétlen joga.*

Be kell látniok már a «kodifikátorok»-nak, hogy azzal az oktalanszával, hogy ha valakit a lakás egy bútorozott szobájába akar a bérlő elhelyezni, előzetesen kell lakásigazgatóványt szereznie, amikor azután megtörténhetik, hogy mást helyeznek bele — mennyire szaporították a lakásinséget. Hisz már *senki sem merete bejelenteni üres szobáját*, mert nem tudta kit fognak hozzá beutalni — holott ismerősével, rokonával szívesen ellakna együtt. Hány szoba áll *hónapokig* üresen, mert a lakáshivatal a kérvényt nem intézi el. Hány ember menne vidékre és marad Budapesten csak azért, mert bútorait eladni nem tudja, *hány lakás áll üresen esztendeje*, mert az eljárást befejezni nem tudják.

Az előzetes beköltözhetőség és a tisztességes bútoradással kapcsolatos lakásátadás reméljük ismét lehetséges lesz, úgy amint az volt. Szomorú, hogy ezt a két méltányos intézményt, amely egyedüli enyhítője volt a lakásdiktaturának, egyedüli módja a rendeletben biztosított «kijelölési jog» gyakorlásának, egyoldalú és jogosulatlan kritikák miatt hatályon kívül helyezték. A visszavétel lehetősége nem azt követeli, hogy ne alkalmazzuk a méltányos szabályt, hanem hogy szigorúbban ellenőrizzük annak az alkalmazását. Tudjuk, miért szűnt meg ez a két szabály. Mert ez volt az egyetlen mód, ahogy valaki a saját házában lakást kaphatott, hogy lakását hozzátartozójának adhatta át. Ez fáj azoknak, akik azt hitték, hogy Budapesten csak nekik van joguk lakásra. Azok után a tapasztalatok után, amiket a lefoglalt nyaralókkal tett a lakáshivatal, amikor az igénylők túlnyomó része el sem fogadta a kiutalt lakást, azt hisszük, szabad végre már a nagyhangú jelszavaknak feláldozott otthon védelmére is kelni, szabad már hangoztatni azt, hogy a régi fővárosi lakóknak is van némi joguk!

A menekültek és vagonlakók nyomorának enyhítése is sokszor csak ürügyül szolgált arra, hogy a menekültek részére igénybevett lakásokat mások vegyének igénybe, nem lehet tehát minden otthonvédelemmel szemben a menekülteket tolni előtérbe.

Egyenesen a közszabadságokat sérti a lakáshivatalnak az az eljárása, amellyel a háború óta Budapestre költözötteket kezeli. A lakáshivatalnak nem állhat jogában annak a megállapítása, hogy valakinek az itt tartózkodása a közigazdaság szempontjából kívánatos-e vagy sem. Ez más fórumok dolga. Addig pedig, amíg valakiről az illetékes hatóság meg nem állapította azt, hogy a fővárost el kell hagynia, addig őt ezen a címen a lakásból kitenni nem lehet. A rendelet szerint most is így volna, de az állandó gyakorlat mást mutat. Azt, hogy a lakáshivatal egyoldalúan, önkényesen állapítja meg pl. azt, hogy egy budapesti produktív-vállalat cégvezetőjének itt tartózkodása «nem szükséges», tehát lakását elveszi. Megállapítja ezt az összes hivatalos érdekképviseltek ellenkező véleményével szemben. Ezzel csak kompromittálta a «nem kívánatos elemek eltávolításának» helyes elvét.

Elvárjuk tehát azt a szabályt, hogy, akit az *arra illetékes hatóság* ki nem utasított, azt a lakáshivatal ki nem utasíthatja.

Az üzletek forgalmának lehető szabaddá tétele szintén fontos közigazdasági érdek.

De ami legfőbb — azt nem a rendeletről, hanem annak az alkalmazásától várjuk — a pártatlan, igazságos, célzatmentes és az otthon szentségét feltétlenül tisztelő bíraskodást! P.

Az országos lakásbiztosságot felszámoló bizottság hatásköre.

Alperesnek házáat a proletárdiktatura alatt szocializálták. Miután a pöcegödörök a házban megtelek, a házi bizalmiférfi elrendelte azok kitisztítását. Felperes vállalkozó kitisztította a gödröket, s miután közben a proletárdiktatura megbukott s alperes a fizetést megtagadta, pert indított alperes ellen azon az alapon, hogy ez az ő szükséges munkájának értékével jogtalanul gazdagodott.

A per folyama alatt megjelent a kormánynak 8758/1920. M. E. számú rendelete «az úgynevezett tanácsköztársaság idejében köztulajdonba vett házak lakbéréiről és a kapcsolatos kérdések rendezéséről» (Budapesti Közlöny 1920 okt. 15-iki 237. szám 17. old.), amelynek 16. §-a úgy rendelkezik, hogy az ingatlantulajdonosok ellen, a jelen rendelet alapján bárki részéről érvényesített követelések felől, a rendes bírói út kizárásával elsőfokon felszámoló-bizottság határoz; sőt a 17. §. azt is elrendeli, hogy a mar folyamatban lévő ilyen pereket, ha az elsőbíróság véghatározatot még nem hozott — át kell tenni a felszámoló-bizottsághoz.

A járásbíróóság ezen rendelet folytán a pert a Pp. 180. §. 1. pontja és a 182. §. alapján megszüntette.

Nézetem szerint a bíróság ítélete merőben téves.

Ugyanis a 8758/1920. M. E. sz. rendelet 1. §-a a volt Országos Lakásbiztosság ügyeinek lebonyolítását egy felszámoló-bizottságra bizza. Ennek a feladata, többek közt az Országos Lakásbiztosságnak *alárendelve* volt gazdasági szervek felszámolása. A rendelet 1. §-a meg is magyarázza, hogy milyenféle gazdasági szervezet ért e szó alatt: t. i. a munkás- és katonatanácsok kerületi és műszaki hivatalait és az érdekelt vidéki építési direktóriumokat. Természetesen amennyiben az Országos Lakásbiztosságnak alá voltak rendelve. Az 1. §. második bekezdése ezt imperatívus ki is mondja, mondván, hogy: «nem tartozik a felszámoló-bizottság hatáskörébe... azoknak a helyi építési szervezeteknek felszámolása, amelyek a volt Országos Lakásbiztosságtól *anyagi* támogatásban nem részesültek és tőle függetlenül működtek».

Ez érthető is, mert ez a rendelet az Országos Lakásbiztosság felszámolásáról intézkedik, s így a felszámoló-bizottság hatáskörébe csak a Lakásbiztosság szervei, illetőleg a neki *alárendelt* szervek felszámolása tartozhatik. De ha figyelmesen elolvassuk a rendelet 1. §-át, azt is megállapíthatjuk, hogy a lakásbizottságokon kívül csak a vidéki *műszaki hivatalok és építési direktóriumok*, általában építési, gazdasági szervek felszámolása tartozik e rendelet körébe és ezek is *csak* akkor, ha az Országos Lakásbiztosságnak alá voltak rendelve és ha ettől anyagi támogatásban részesültek. Ez a rendelet egész szelleméből is kitűnik, sőt a «felszámolás» szóból is következik. Felszámolásnak ugyanis csak vagyontömeg tekintetében van helye, s miután a jelen rendelet a Lakásbiztosság vagyonát rendeli felszámolni, természetesen belevonja a felszámolásba a Lakásbiztosság azon vidéki szerveit is, amelyekhez ebből a vagyonból jutott, tehát azokat a vidéki szervezeteket is felszámoltatja, amelyeket a Lakásbiztosság anyagi támogatásban részesített.

A rendelet 9. §-a ebből a vagyonból az egész országra kiterjedőleg egy egységes vagyontömeget konstruál s a 10. §. pedig a vagyontömegeg szembeni követelések érvényesítését szabályozza.

A 12. §. rendelkezik azután az egyes ingatlantulajdonosok ellen érvényesíthető követelésekkel. De miután a rendelet a Lakásbiztosság felszámolásáról intézkedik, egész természetes, hogy az ingatlantulajdonosok elleni követelések közül csak az tartozik a felszámoló-bizottság elé, amely a Lakásbiztosság, illetve közegei ténykedéseiből merült fel.

Ki is mondja ezt a rendelet 12. §-a, amely szerint: «az 1. §-ban említett... szervek *intézkedései* folytán az ingatlanokon végzett munkálatok... ellenértékét az ingatlantulajdonos... megtéríteni köteles...»

E szakasz gondos átolvasása után megállapíthatjuk azt is, hogy nem is minden munkálat, amely az ingatlanságra vonatkozik, tartozik-e §. rendelkezése alá, hanem kifejezetten csak az ingatlanon, helyesebben az ingatlan állagán végzett munkálat. Meg is magyarázza e szakasz zárójelben, hogy milyen munkálatokat ért ez alatt: t. i. javításokat, befektetéseket, felszereléseket és átalakításokat, vagyis, mint az előbb mondtam, az ingatlan állagán végzett munkálatokat.

A rendelet 16. §-a azután a követelések érvényesítését szabályozván, azt rendeli, hogy a vagyontömeg elleni, továbbá az ingatlantulajdonosok ellen a *jelen rendelet alapján* érvényesített követelések felől a rendes bírói út kizárásával a felszámoló bizottság határoz.

Tehát nem minden olyan követelést, amelyet a proletárdiktatúrából kifolyólag az ingatlantulajdonos ellen lehet érvényesíteni, von el a rendelet a rendes bírói útról s utasít a felszámoló-bizottság elé, hanem természetesen csak olyat, aminek valami köze van a Lakásbiztosság felszámolásához, vagyis a *«jelen rendelet»* alapján érvényesíthető követeléseket.

Tehát csak azok az ingatlantulajdonos elleni követelések tartoznak a bírói út mellőzésével a felszámoló-bizottság elé, amelyek az Országos Lakásbiztosságnak alárendelt és tőle anyagi támogatásban részesült műszaki hivatalok vagy építési direktóriumok, általában *«építési szervek»* intézkedései folytán az *«ingatlanok állagán»* végzett munkálatok ellenértékéből származnak.

Mindezek előrebocsátása után kétségtelen, hogy a fent említett per a rendes bírói útra tartozik és így arra a 8758/1920. sz. kormányrendelet annál kevésbé vonatkozhatik, mert a házbizalmi nem volt az Országos Lakásbiztosságnak alárendelt és ettől anyagi támogatásban részesült műszaki hivatal, vagy építési direktórium és a pócegdör kitisztítása sem az ingatlan állagán végzett javítási, átalakítási munkálat, s így ezen munkát a legjobb akarattal sem lehet összefüggésbe hozni a Lakásbiztosság felszámolásával.

Az 1869. IV. tc., mint alaptörvény, függetleníti a bíróságot a közigazgatástól, s megtiltja, hogy bárki is illetékes bírójától elvonassék. Ha tehát van is olyan újabb rendelkezés, amely ettől eltér, ezt a fenti alaptörvénnyel szemben kiterjesztően magyarázni nem szabad és csak azokat az eseteket lehet a bírói útról elvonni, amelyek ez újabb rendelkezés szövege szerinti és legszigorúbb magyarázata után is a közigazgatási hatáskörhöz tartoznak.

Dr. Alföldi Béla.

Szemle.

— **Amnesztia** az idegennyelvű szavak szótára szerint bűnbocsánatot jelent, a görög ἀμνηστία = «feledés» szóból származik és a Mayer-féle Lexikon ekkép definiálja: «allgemeine Begnadigung in Bezug auf eine ganze Klasse von Verbrechen oder Verbrechen; kommt am häufigsten bei sogenannten politischen Verbrechen vor». Nem lehet tehát kétség, hogy arra a kegyelmezési aktusra, amely büntetési maximum szerint korlátozva és azon belül is válogatva osztja a kegyelmet, az amnesztia szó nem talál. Aki komolyan a feledés jótékony fátyolát akarja a multakra borítani, nem tehet különbséget aszerint, hogy az egyik gyorsított tanács ugyanarra a cselekményre öt éven felüli, a másik öt éven aluli büntetést szabott. Még kevésbé lehet forradalmi és ellenforradalmi cselekmények közt olyképp különböztetni, hogy az utóbbiak közül a gyilkosságot is megbocsátjuk, az előbbieket közül esetleg az izgatást sem vagy lehet ugyan, de akkor erre a bátortalan, felemás rendszabályra sehogysem illik a nagy közönség szakbeli tudatlanságát tévedésbe ejtő amnesztia-kifejezés. Mert ha igaz is, hogy az ellenforradalmi bűncselekményeket a bolsevismus büntetési provokálták, a bolsevismus is már valaminek az ellenhatása volt: a kauzalitás törvénye nem olyan mint egy bérkocsi, amelyet egy darabon használ az ember, azután elküld. Ha pedig valóban a tout comprendre álláspontjára helyezkedünk, a tout pardonner következményét sem lehet különbözően levonni. Lehet, hogy a helyzet kényszere indokolja a megkülönböztetést — hisz a kényszerhelyzettel még azt is meg lehet indokolni, hogy az internálás csak biztonsági rendszabály — de

«A kegyelem kényszerről mit se tud;
Az, mint az ég szelid esője, hull
Alá a földre: s kétszer áldva van, —
Mégáldja azt, ki ad — és azt ki vesz.
Trónjában ülő fejedelmet ez
A koronánál inkább ékesít.»

Igaz viszont, hogy az, kitől e szavak erednek, Portia a bölcs ifjú bíró, az új Dániel volt.

— **Tisztos kereskedői hasznot meghaladó árkülönbözet.** A KT. 256. §-ának 2. pontja szerint az eladótól követelhető árkülönbözet rendszerint nem haladhatja meg a tisztos kereskedői haszn mérvét. De ez nem áll arra az esetre, ha az eladó az árút saját eladójától megkapta vagy afelett egyébként rendelkezett és azt a vevőnek való szállítás helyett másnak adta el: mert a szerződéshez eladónak nem szabad a vevő rovására nyereszkeskednie. (Kúria 1920. P. IV. 2342.) Ettől is eltekintve, a késedelmes eladó azt sem kifogásolhatja, hogy a vevő a 356. § 2. pontja alapján 80% tiszta haszonhoz jut: ha ennek megállapítása a valóságos piaci ár alapján történt. (Kúria 1920. P. IV. 2707.) A Kúria itt már némileg eltér a lapunk 1920. évi 11. számában (88. oldalon) közölt VII. 119. stb. számú határozatokban elfoglalt állásponttól.

— **Özvegyi jog legkisebb mértéke.** A városi polgárok özvegyei az 1840. VIII. tc. 18. §-a alkalmazható nem lévén, ezeknél az özvegyi haszonélvezet mérvére a magánjog általános szabályai alkalmazandók, melyek szerint az özvegy részére a férj társadalmi állásához és vagyoni viszonyaihoz mért ellátás biztosítandó. A lakást és szükséges tartást a férj végrendelettel egyoldalulag nem korlátozhatván, sem ajándékozással nem csorbíthatván, ha ez a hagyatékából ki nem kerül, a megajándékozott azt pótolni tartozik. Ha pedig a megajándékozottak az örök-hagyónak egyszersmind köteles részre jogosult leszármazói, vagy felmenői is, közülök az özvegynek kiegészítéssel az tartozik, aki törvényes örökrészt túlhaladó juttatásban részesült, aki pedig ennél kevesebbet kapott, csak akkor, ha a törvényes örökrészt meghaladó vagyoni juttatások jövedelméből (?) az özvegy ellátása nem fedezhető. (Kúria 1920. I. P. 2868.)

— **Bis Januar.** A kötlevelnek ez a kitétele «bis Januar» azt állapítja meg, hogy az eladó meddig tartozik szállítani, vagyis hogy nem szállítás esetén, mikor esik késedelembe. A szállítási határidő januárig tart; január bekövetkeztével a határidő lejártnak tekintendő. A szállítási határidő utolsó napja tehát december 31-ike. (Kúria IV. 2363/1920) Más az értelmezés, ha a teljesítésnek valamely meghatározott napig kell történnie. Ekkor a kötelezett még e napon teljesíthet.

— **A Magyar Jogászegyletben** január és február havában következő előadások lesznek: Január 15-én: *Benedek Sándor*: A pénzügyi jog 1920-ban. (Elnöki megnyitó.) *Dr. Görög Frigyes*: A békeszerződés pénzügyi vonatkozású rendelkezései. — Január 22-én: *Dr. Heller Erik*: A büntetés kiszabásának problémája. — Január 29-én: *Dr. Csorna Kálmán*: A gyámügyi közigazgatás reformjáról. — Február 5-én: *Dr. Kalmár Simon Ernő*: Magántulajdon társadalmi tulajdon, köztulajdon. — Február 12-én: *Dr. Szladits Károly*: Külföldi értékben kirott pénztartozások. — Február 19-én: *Dr. Buza László*: A kormányzót megillető törvényki hirdetési jog jogi természete. — Február 26-án: *Dr. Szalay Emil*: A békeszerződésnek az ipari és szellemi tulajdonra vonatkozó rendelkezései. *Az előadások* a Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja üléstermében (*Tükör utca 4. sz.*) tartatnak mindenkor d. u. 6 órakor.

— **A «copf».** (Léve a szerkesztőhöz.) Az internálás rendszere korunk legszomorúbb emlékei közé fog tartozni mindörökké. A komoly ok nélkül internáltak mielőbbi szabadon bocsátása az internálás ügyével foglalkozó hivatalnokok legszentebb kötelessége.

Nem tudom, miként teljesítik e kötelességüket a hivatalnok urak. Én mint ügyvéd csak egyszer kerültem abba a nem épen kellemes helyzetbe, hogy egy internálás megszüntetése érdekében eljárjak. Ezen egyetlen ügyben azonban a hivatalos «copf» oly példány került utamba, melyet közérdekből közölnöm kell, szerkesztő úr engedelmével, a nyilvánossággal.

Fél évvel ezelőtt a belügyminisztérium internálási osztálya megkereste a Máv. üzletvezetőségét, hogy egy internálnak fegyelmi iratait küldje fel. Ugyanakkor az előadó kilátásba helyezte, hogy ha a Máv. irataiból meggyőződik arról, hogy a fegyelmi ügyben kedvező határozat hozatott, akkor az internálást megszüntetik.

Az üzletvezetőség fegyelmi juryje kedvezően intézte el a fegyelmi ügyet és október 8-án felterjesztette az iratokat az igazgató-sághoz. Az igazgatóság, bár tudta, hogy egy internált sorsáról van szó, naponkénti sürgetésem dacára másfél hónap mulva, november második felében írt fel a belügyminisztériumhoz. Most már azt hittem, hogy a belügyminisztérium sürgönyileg intéz-

kedni fog az internált kiszabadítása érdekében. Alaposan tévedtem. Egyik hét a másik után telt el, s bár többször sürgettem az elintéztést és több szép délelőttöt töltöttem az internálási osztály zsúfolásig megtelt előszobájában, az én internáltam tovább ült Zalaegerszegen.

Végre is elfogyott türelmem és erélyesen felvilágosítást követtem. És akkor napfényre került a «copf».

A Máv. tévedésből nem csatolta a fegyelmi iratokat, de magában az átiratban kérte az internálás megszüntetését.

Minthogy azonban az ítélet nem volt csatolva, a belügyminisztérium újból leírt, hogy küldjék fel a fegyelmi iratokat.

Elmult karácsony, beköszöntött az újév, de az internált még mindig Zalaegerszegen ül, bár köztudomásúlag hivatalból revideálják az internálásokat. Reményem, hogy csak egyetlen egy ilyen eset fordult elő az internálások szomorú történetében. De ennek az egyetlennek sem lett volna szabad előfordulnia.

— **A cseh megszállás területén lakó hitelezők a cseh kormányhatalom rendelkezéseire támaszkodva követeléseiknek cseh korona értékben kifizetését követelik, magyar adósaiktól akkor is, ha a követelés a cseh megszállás bekövetkezése és a cseh valuta létesítése előtt keletkezett.** A kir. Kúria 1920. évi nov. 19-én hozott 1920. P. VII. 3542. sz. ítéletében jogtalanak ítélte az ily igényt, mert az ítélettel eldöntött perben vitás követelés még a cseh megszállás előtt ugyanazon az egységes magyar jogterületen lakó mindkét részről magyar honos felek között, tehát — erre vonatkozó kifejezett akaratkijelentés nélkül is — kétségtelenül osztrák-magyar koronaértékben keletkezett s az is nyilvánvaló, hogy a szerződő felek szándéka, mint hogy akkor cseh valuta még nem létezett, nem is irányulhatott másra, mint arra, hogy felperes a maga tartozását osztrák-magyar korona-értékben fogja kifizetni. Egymagában az a körülmény tehát, hogy időközben Kassa cseh megszállás alá került és ott ez idő szerint tényleg cseh valuta áll fenn, amely a magyar korona hátrányára nagy árfolyamkülönbözetet tüntet fel, felperes tartozásának tartalmát, jöllehet Kassa felperesre nézve teljesítési helynek tekintendő, felperes mint adós nyilvánvaló kárával, anyagi jogunk szerint meg nem változtathatta. A kereskedelmi törvény 326. §-a első bekezdésének az a csupán magyarázó, illetőleg dispositív határozománya; hogy kétség esetében az a pénznem tekintetik szerződés szerűnek, amely a teljesítés helyén divatozik, a felek említett szándékával (nyilvánvaló szerződési akaratával) szemben a jelen esetben nem lehet irányadó; a másodrendű alperes által említett békeszerződés pedig, amennyiben az a felperes tartozása milyen valutában, illetőleg értékben leendő fizetésére nézve határozományt tartalmazna, figyelembe azért nem jöhet, mert az még nincs ratifikálva, illetőleg még nem lépett joghatályba.

Kétségtelen, hogy a cseh államhatalomnak az az önkényes intézkedése, hogy a mi eddig magyar koronában kirótt tartozás volt, bizonyos naptól cseh koronában kirótt tartozásnak tekintették, a magyar adós kötelezettsége mértékének megállapításánál mint irányadó szabály a magyar bíróság ítélkezésében figyelembe nem jöhet. És kétségtelen az is, hogy a bíróság csak az élő jogot alkalmazhatja és nem veheti figyelembe azt, hogy a békeszerződést becikkelyező, de életbe még nem lépett törvényvel ez a jog miképpen fog módosulni. Az élő jog szerint pedig valamely tartozásnak nagyságát nem érintheti az, hogy a fizetési hely idegen megszállás alá jutott. Nem az a tényleges állapot sem, hogy ott most más valuta van forgalomban. Sőt, ha magyar törvénynek intézkedése folytán, ez a tényleges állapot fogosnak volna is tekintendő, akkor is csak az következhetnék ebből a KT. 326. §-a alapján, hogy a tartozást cseh koronában kellene lefizetni; nem az, hogy nagyobb értékben, mint amennyi a magyar kirótt korona összegnek megfelel. —δ—

— **Lift üzembe helyezése és gazdasági lehetetlenülés.** Köztudomásúak azok a háborús gazdasági átalakulások, melyek szerint a szabad forgalom tárgyát képező anyagok és munkabérek nagyságára figyelemmel — a házak legszükségesebb fenntartási költségei a jövedelem aránytalanul nagy részét felémésztik: mert az érvényben levő kormányrendeletek a lakás-

bérletek felmondását és a bérfelemeléseket korlátozzák, a tatarozási költségeknek a bérlőkre áthárítását pedig kizárják. Ha tehát a lift helyreállítása az évi bérjövdelem 30%-ára rúgna, ennek teljesítése esetében a bérbeadónak — az egyéb, okvetlenül viselendő tatarozási kiadások és közterhek mellett — már tőkevagyonához kellene nyúlnia. Ez a gazdasági lehetetlenüléssel egyértelmű, a bérbeadó tehát a lift helyreállítására nem kötelezhető. (Kúria 1920. P. II. 3112.) Csakhogy e határozatból nem tűnik ki, hogy a bérbeadó az itt érintett egyéb legszükségesebb tatarozásokat valóban elvégezte-e? Másrészt pedig — ha áll az, hogy a háborús viszonyokkal kapcsolatos gazdasági hátrányokból mindenkinek ki kell vennie a maga részét — a lift helyreállítási költségeit a bérbeadó és a bérlők között, a felek egyéni viszonyai arányában, meg kellene osztani.

— **Az árdragító eladó jogai.** A vevő, aki az árdragító eladóval kötött ügyletből folyóan oly vagyoni szolgáltatáshoz jutott, amelynek megtartásával a teljesítő eladó rovására alap-talanul gazdagodnék, ezt a szolgáltatást vagy annak egyenértékét — a közcélokra való elközbást megengedő törvényes rendelkezés hiányában — visszatéríteni tartozik. Ha tehát a vevő az árút már tovább adta, és a vételért meg nem fizette, nem a kikötött vételért, hanem csak azt tartozik az eladónak megtéríteni, amit ez az ügyletre kiadott, tehát az eladó által fizetett vételért és a szállítási igazolványok beszerzésével felmerült, valamint netaláni egyéb költségeit. (Kúria IV. 1814/1920.)

— **Foglaló elvesztése.** Habár a vevő időelőtt állott el az ügylettől, amikor az eladó még nem volt késedelembe levőnek tekinthető, a Kúria, az alsóbíróságokkal ellentétesen, az eladót a foglaló visszafizetésére kötelezte: mert az eladó, bár saját hibáján kívül, utóbb sem lett volna képes az általa a külföldi gyárostól rendelt, de forgalmi akadályok folytán meg nem érkezett, árút szállítani. (IV. 2664/1920.)

Csonka Magyarország nem ország. Egész Magyarország mennyország.

Jóforgalmú ügyvédi iroda nagyobb vidéki városban átadó, esetleg házzal együtt. Cím a kiadóban. 18864

Sok évi irodai gyakorlattal bíró ügyes gépirónó délutánra állást keres. — Szíves megkeresést e lap kiadója «Gépirónó» jelige alatt kérek.

Megszállott területen lakó ügyvéd átvenne Budapesten vagy nagyobb vidéki városban jóforgalmú ügyvédi irodát, vagy nagyobb tőkével társulna. Cím a kiadóhivatalban. 18353

Keresek gyakorlott, állandó helyettest vagy jogosított jelöltet. Dr. Sziklay Zoltán, kalocsai kir. közjegyző. 18854

Ügyvédi irodát átvennék Budapesten, vidéken vagy Veszprémben, Szombathelyen. Cím a kiadóban. 18862

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti ügyleteiben		
lépjen össze- kötetésbe	MATTYÓK Aladár okl. mérnök	
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

Kedvezmény lapunk olvasóinak!

Gondos- és lelkiismeretes kezelés mellett készit angolgyártmányú műfogakat: amerik. kaucsukba foglalva, új rendszer szerint, az alábbi áron:

Műfog kaucsukba foglalva	K 150.—	Ezüstplomba	K 100.—
«Reform» syst. műfog	« 250.—	Fogtisztítás, amerik. fogápolás,	
Arany korona, 22-kar.	« 700.—	fehérítés	« 100.—
		Cementplomba	K 80.—

FENYVESI MENYHÉRT áll. képesített fogászati intézete. Budapest, IX., Ráday-utca 5. (Kálvin-tér mellett). Tel.: Józ. 111—48. Nyitva reggel 9—6-ig. Prospektust díjmentesen küld.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. január–márciust negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Kmety Károly, a magyar közjog egyetemi tanára: Véleményem a királykérdésben. — Dr. Egyed István, az igazságügyminiszteriumban alkalmazott kir. törvényszéki bírósági elnök: Nemzetgyűlés és alkotmányreform. — Jacobi Olivér budapesti ügyvéd: Értékmérő-e még a korona? — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Egy kérdés a jogtalan gazdagodás köréből. — Szemle. *Melléklet:* Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár V. kötetéhez.

Véleményem a királykérdésben.*

Ezen ünnepélyes alapszerződés az 1900:XXIV. t.-cikk szavai szerint «úgy keletkezésére, mint *feltételeire* és tartalmára nézve teljesen önálló», ami rövidesen annyit jelent, hogy nem volt az folyamánya, nem volt szükségképi következménye, a Habsburg-trónöröklés azon szabályozásának, mely az osztrák örökös tartományokra nézve már 1713-ban kiadott, ú. n. *osztrák pragmática sanctio*val megtörtént.

A trónöröklés körüli összes kérdések ugyancsak az idézett törvény szerint a magyar pragmática sanctiónak nevezett ünnepélyes alapszerződés szerint ítélandók meg. A pragmática sanctiót *hitelesen* magyarázó törvények természetesen közkötelezőleg irányadók annak értelmezésére nézve. Ily magyarázó törvényekül elsősorban az 1867:XII. és 1900:XXIV. törvények jönnék számba.**

Mit rendelt az ünnepélyes alapszerződés?

«Az 1723:I., II. és III. törvények által létrejött» (1867:XII.) ünnepélyes alapszerződés egyfelől *országyszerzésre* (trónszerzés) másfelől *országvédelemre* irányult. Trónt biztosított a nemzet a Felsőleges uralkodóháznak azért, hogy ez viszont önálló nemzeti létét idegen ország erejével is biztosítsa a másik szerződő félnek, Magyarországnak. Létrehozta a pragmática sanctio az állandó *personalis uniót*, megkövetelvén a trónra jogosítottaktól a feloszthatatlanul és elválhatatlanul együttbirtoklást. Ez az *együttbirtoklás* «határozottan kimondott elv» (1867:XII.), elvi követelmény, előfeltétel. De még ha feltételt nem képezne is, elengedhetlenül betartandó alaptétel, főkötelezettség, mert nélkül a honvédelmi «kötelezettség» sem teljesíthető. Pedig ez a kötelezettség a szintén elengedhetlenül kikötött szerződési főteljesítmény. Ha az együttbirtoklási követelés csak az «uralkodás módszerét» tárgyazná is, az a módszer *imperative*

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. az 1. és 2. számban.

** Az 1867.XII. tc. ha megengedem, hogy ámbár elsősorban a közügyek precíz megállapítása okából értelmezi a pragmática sanctiót, de kétségtelenül hiteles magyarázatot ad a trónöröklési szabályok valódi értelmére is. A pragmática sanctiót sokan főképp az 1900:XXIV. tc. megállapításai után jogi természete és jogi mivoltára nézve a magyar állam *törvényének* minősítik. E nézethez magam is hajlom. A szerződési vagy törvényi minősítés, vitánkban nem relevans, a magyar törvényhozás akarata mindenképp benne van s benne a kölcsönös lekötöttség is az uralkodóházra és az országra nézve. A szerződési minősítés sem zárta volna ki, hogy a pragmática sanctiót utóbbi törvény, melyet az uralkodócsalád feje is mint magyar király szentesít, megváltoztassa vagy hatályon kívül helyezze.

van megszabva. Csak úgy és nem másképp. Csak együtt és nem külön. Különbirtoklásra jogosítás a pragmática sanctióban nincs.* Kifejezetten is «*feltétel*»-kép állapítja meg továbbá a pragmática sanctio a szerződést kötő Magyarország alkotmányos önállóságának a trónra jogosultak által való sértetlen fenntartását.

Mindezekből további bizonyítás nélkül is látható, hogy Magyarország trónjára nincs — nem volt — jogosítva a szerződés szerint az, aki egyszersmind nem volt uralkodója Ausztriának; hogy a jogosított leszármazók trónszerzése is, trónvesztése is szükségképp csak együttes lehetett, hogy pl. az önkényes lemondásnak sem lehetett volna helye csak egyik trónról, a másiknak megtartása mellett, mert az együttbirtoklás nélkül nincs többé *personalis unio*, enélkül nincs a kikötött védelemnek biztosítása. Hogy a magyar trónról külön lemondási aktus szükséges az formai kifejezése a fenntartott külön állami önállóságnak és a *királyi* trón különlétének. Az *együttbirtoklás* illetően kötelező volta és elválhatatlansága elég szabatosan volt képletezve az újabb keletű együttes címerben, mely az osztrák-császári és magyar királyi címert az «*indivisibiliter ac inseparabiliter*» jellegű szalaggal egybekötöttnek mutatja.

Andrássy is elismeri füzetében (17. l.), hogy a trónöröklés megállapításának «*előfeltétele*» volt az *együttbirtoklás* kimondása is. Hát nem logikusan és jogászilag következik ebből az is, hogy a trónöröklés fennmaradásának továbbra is feltétele maradt az, ami megállapításánál előfeltételkép követeltetett.

A mi álláspontunk mellett szól az 1723:I. t.-c. 4. §-ának szó szerinti értelme is, mely szerint azt tekintjük «Magyarország királyának, aki az osztrák-ház örökös országainak is örököse lesz». Csak ezt és mást ne. Az, «*örököse lesz*» az ausztriai uralom jogi és tényleges megszerzését jelenti itt és semmiképp csupán azt, hogy valami «legitimitás»-i alapra állva a leányági leszármazó magát az ausztriai uralkodásra jogosultnak tartsa. A mai helyzet az, hogy a sorrendben következett összes leszármazók effektív uralma elébe nemcsak tényleges, de immár jogi áthághatlan akadályok is merednek.

Tagadhatatlan, hogy bizonyos vonatkozású összefüggésbe és függésbe jut ilyenképp az egyik trón birtokolhatása a másiktól, csak hogy jól vigyázzunk, itt nem szabad országunk és önálló államiságunk függővé tételéről beszélni, mint az ú. n. «függvény» vád nagyon tévesen tartja, hanem csak a leányági Habsburgok pragmática sanctióbeli trónöröklésének függővé tételéről, ami nagy különbség; ez így értve talán csaknem méltatlan és hazafiatlan feladása az állam függetlenségének, annál kevésbé, mert *szuveréne* állapította ezt

* Az indivisibilis és inseparabilis possessio három vonatkozásban követelmény, respektive feltétel: így az örökös tartományokra, a magyar szent korona országaira, s a két államra — Ausztriára és Magyarországra — együtt.

meg a törvénnyel elfogadott szerződés; és azt megtartott főhatalmisa alapján a magyar törvényhozás bármikor megváltoztathatta volna. A debreczeni egyetem éles jogászai látású és judiciumú professzorát nem igazságosan érte azon támadás és vád, mintha *«méltatlan függést»* csak az ő érvelése állapított volna meg azzal, hogy a magyar trónra jogosító kellékek közé oda sorozta azt is, hogy az *illető leányági leszármazó* «legitimus successor» legyen az ausztriai főhercegségben. Milyen messze távol van ezen jogi felfogástól, a külön magyar államiságunkat tagadó Lustkandelek vagy Tetznernek közjogunkat gúnyoló tanítása. Egészen az ellenkező póluson van.

Az a törvényileg megállapított összefüggés, kétségtelenül súlyos differenciákat is kiválthatott volna esetleg a két állam között, de semmiképp sem gátolhatta volna a magyar koronázó országgyűlés szabad ítélkezését az iránt, hogy ki legyen a megkoronázható, illetve megkoronázandó leszármazó, a mi törvényünk, illetve *pragmatica sanctio*nk szerint. Az osztrák közjogászoknak sem lett volna megütközni valója azon, hogy ha Ferdinánd Géza az 1723:II. t.-c. 10. §-ából azt vonja le (14. lap), hogy inkább az osztrák császári méltóság van függővé téve a Habsburg-leszármazónak magyar királyi uralmától. A megállapított *personalis unio*val ily kölcsönös függősége a királyi és császári trónöröklésnek adva volt. A függőség illetén elismerését az 1900:XXIV. t.-cikkben is megtaláljuk, mert e törvény becikkelyezte Ferenc Ferdinánd következő nyilatkozatát: «Elismerjük és kijelentjük, hogy fentemlített (morganatikus) házasságunkból származó utódainkat *nem illeti meg a trónörökösödési jog a birodalmi tanácsban képviselt országokban, tehát a magyar korona országában sem.* Az együttbirtoklási előfeltétel valósága nélkül illuzórius, sőt lehetetlen a *pragmatica sanctio*nak mi részünkről való legigazibb célja, a honvédelmi cél. A védelmi köteletség megtagadása vagy lehetetlenülése pedig az uralkodóház részéről a másik szerződő félnek lekötöttségét is megszüntetné; minden szerződéses viszony természetével ellenkezik az, hogy Magyarország továbbra is köteles legyen trónja átengedésére, mint szerződéses teljesítményre, ha a másik fél állandóan és végleg képtelen lett az általa vállalt és kötelezett ellenszolgáltatásra. Így fogva fel a kérdést megáll tételünk, hogy mivel ma a Habsburgok osztrák császári trónja, maga a császárság is megdőlt, ez a magyar *pragmatica sanctio*t képező szerződésre feloldó hatást gyakorolt, s a trón üresen áll, szabad királyválasztással betölthető.

Deák Ferenc üzenete . . A házassági szentség hasonlata.

Azt hiszem Deák a haza bölcse és nagy jogásza, a *pragmatica sanctio* lényegének legilletékesebb magyarzója, nem állana ma azok táborában, kik a *pragmatica sanctio*ban engedett Habsburgi trónöröklési jogot még fennmaradottnak látják és hévvel vitatják. Valóságos üzenetkép olvasható a mai kolosszális vitához a nagy férfiú 1865-ben, a válaszfelirati vitában tartott beszédjének következő gyönyörű képlete: «Ügy tekintem én a birodalmat,* mint egy ívnek két erős oszlopát biztosan nyugszik ezeken az ív, melynek tetején a trón áll; de ha valaki azt hinné, hogy az ív nagyobb biztonságaért az egyik oszlopot a másikhoz közelebb kell tolni és megkisérelné e fonák számítású működést, kísérletével az ívet döntené romba.» Most a világrengés elemi ereje kidöntötte az ív alól az egyik oszlopot, az osztrák császárságot; kérдем én: fennmaradt-e az ív és nem zuhant-e le a Habsburg-háznak az ív tetején volt s az *inseparabilitás*.

* Birodalom alatt értette az osztrák-magyar monarchiát, annak a *pragmatica sanctio*nk nyugvó kapcsolatát, nem magasabbrendű politikai egészet. A «Trón» szó egyesben van használva, de világos hogy a császár és király két trónjára vonatkozik.

kötélékével egybefűzött mindkét fejedelmi széke. Vajjon Deák Ferencnek a *pragmatica sanctio*val alakított közjogi helyzetet oly híven szemléltető képletét is eléri majd az a bizonyos *«függvény»* vád. Ez a gyönyörű és még is igaz hasonlat is méltatlan volna állami önállóságunkhoz? Tovább fűzöm a gondolatot, az egyik — rongálva bár — de még is fennálló oszlopra a magyar nemzet szuverén képviselője újra felteheti *szabad akaratából* azt a lezuhant habsburgi trónust is, de erre való kötelezettség és kényszerjog nélkül.

Míg a Deáki hasonlat frappans, egészen szerencsétlen, az uralkodóház és Magyarország között fennálló viszonynak a házasság szentségéhez való hasonlítása és a *pragmatica sanctio*nak holmi házastársi vagyoni szerződésekkel párhuzamba állítása. Andrassy is, Ferdinánd is él ily erőltetett házassági analógiával. A szent házasság nem válhatik érvénytelenné, sőt felbonthatóvá sem, habár egyik házastárs a külön kikötött vagyoni teljesítést, nem képes már szolgáltatni, akár azért, mert vagyona a tengerbe veszett, (Ferdinánd) akár azért, mert azt elverték közösen. (Andrassy). A vagyoni kötelezettség vállalása a házastárs részéről még, ha belső indokául szolgált is a házasság létrejöttének, nem tartozik a házasság jogi, vagy erkölcsi céljához; az ily vagyoni teljesítés lehetetlenségéből az egészen különböző házassági viszony, illetve szentség megszűnése, felbonthatósága sem következhetik. A szentség mivoltú római kath. házasságot még magának a *házassági célnak* utólagos lehetlenné válása sem bontja föl, de viszont a polgári házasságoknál a viszony *szerződéses* természete *præponderálván*, az egyik-másik *házassági cél* lehetlenné válása felbontási okkép elfogadtatik. Az ország és uralkodóház viszonya nem a szentséggel, hanem talán legfőlebb az ilyen polgári házasságokkal volna összemérhető; de a hasonlat akkor is sántítana és nem bizonyítana. A szent házassági hasonlat semmit sem bizonyít egyik tudós beállítással sem, annál kevésbé dönti meg álláspontunk erejét, még kevésbé demonstrálhatja annak *«absurditását»!* (Sic!)

Nagy előzékenységéből még is koncedálok valamit, de ezt sem mint jogi nézetem cáfolatát. Koncedálok annyit, hogy az együttbirtoklási feltétel, nem bánom kötelezettség, amelyből a viszonyos védelem fontos kötelme is ered, csakugyan kérdésessé volt volna tehető, mindenkor, amikor Ausztria területvesztéséget szenvedett; csakugyan felvethető lett volna, hogy a *pragmatica sanctio* nincs-e lényegében érintve ily vesztéséget jelentő békeszerződések által, miut-hogy azok a *védelmi erő* csökkentését vonták maguk után. De hát épen ennek a felmerülhető kételynek mérlegetelésére és a *pragmatica sanctio* további fennmaradásának megállapítására kellett (volna) minden ily osztrák békeszerződést a magyar törvényhozás ratifikálása alá bocsájtani. Részünkről nem csalfa ürügynek tartjuk, de komoly közjogi álláspontnak tartjuk Mária Terézia részéről azt, hogy a győztes poroszok királya által tőle követelt osztrák terület átengedés elhárítására, a *pragmatica sanctio* tilalmára is hivatkozott. Egyébként az az ellenvetés, hogy a védelmi köteletség teljesítése a védelmi képesség változása folytán határozatlan, s bizonyos mérvig bizonytalan lett volna, a kikötést nem teszi még sem lehetlenné; a kérdéses kifogás és ellenvetés inkább theoretikus természetű; gyakorlatban azon felmerülhető kétségre nézve az elintézés módja könnyen adva lett volna. Viszont a mai *adott helyzet* kételyt nem tűr, mert a kikötésnek, az együttbirtoklási és védelmi köteletségnek egészben való teljesíthetlensége evidens és kézzelfogható szomorú valóság.

A perdöntő szakasz!

Az ellenvélemény hívei jó módon kivétel nélkül felső-ségesen utalnak bennünket a *pragmatica sanctio* II. §-ának azon határozmányára, hogy a szabad királyválasztásnak csak

a három leányág magvaszakadtával — kihaltával — legyen helye. Ezt a szakaszt perdöntőnek hirdetik, mondván: ez a magszakadás nem következett be. Hát amennyire az első csalóka látszat szerint a laikus szem igazukat elhinni hajlandó, a jogász elme azonnal észreveszi azt, hogy az a 11. §. nem oly végzetesen veszedelmesen perdöntő a mi álláspontunk ellen. Hisz a mi kiindulásunk és érveink oda koncentrálnak, hogy azt kimutassuk, hogy a *pragmatica sanctio* a maga belső mivolta szerint vált tarthatatlanná, teljesíthetlenné, célja vesztetté és túlhaladottá, tárgytalanná — elavulttá — a trónöröklési jogot tárgyazó részeiben is; hogy az a szerződésesen biztosított trónöröklés oly helyzethez mért és kötött volt, amely helyzet már felfordult, lehetlenné vált az ausztriai császárság megsemmisülésének tényleges és immár joggal szentesített ténye folytán. Hogy a «*rebus sic stantibus*» *conditio sine qua non*-ja mellett vagy is annak feltevésében kötött egyezmény feloldódott, a másik félre, Magyarországra is; hogy ilykép a leszármazók várományosi joga, ép úgy, mint trónbirtoklása megszűnt a 11. §-beli időhatár elérkezte előtt; hogy bár a leszármazók maguk élnek, de öröklési joguk «kihalt», hogy nem ugyan «magvaszakadásnak», de a jogi fonal megszakadásának esetével állunk szemben. Ha a *pragmatica sanctio*val létesített viszony nem állhat fenn többé, az ahhoz kapcsolódó trónvárományosi jogoknak is vége van. A szabad királyválasztásra tehát megjött a törvényes idő épen úgy, mintha pl. Ausztria fennállana ugyan, de a jogosult leszármazók már kihaltak volna.

Hogy miért nem provideált a *pragmatica sanctio expressis verbis* erről a most beállott jogszünetetéről is, azt maga Ferdinándy magyarázza meg legjobban azzal, hogy azt állítja, hogy az alázatosságukban émelgős rendek nem mertek Ausztria megszűnésének eshetőségére gondolni sem, a hatalmas császár előtt, hát hogy merték volna ezt az eshetőséget törvénybe iktatni.

Erre az a törvénymagyarázási válasz, hogy ha erre az eshetőségre gondoltak, mertek volna gondolni a karok és rendek, okvetlen kifejezték volna azt, hogy az ily gyökeres változás megszünteti a leszármazóknak öröklési jogát... Egyébként is előfordulnak «*sub intelligitur*» megszünetési okok egy-egy törvényre vagy szerződésre is, melyek a törvénybe vagy kontraktusba beiktatás nélkül is érvényesülnek, pl. az, hogy megszűnik a törvény *ellenkező új törvény hozatalával*. Ha a magyar törvényhozás közjog- és alkotmányosul, királyilag szentesített törvénnyel megváltoztatta vagy akár egészen hatályon kívül helyezte volna a *pragmatica sanctio*t, vajjon nem éledt volna-e föl a szabad királyválasztás ősi joga, noha még éltek volna a kérdéses leszármazók. Ha ugyanez a szuverén törvényhozás — beleértve az uralkodóház fejét, jobban mondva a kir. Felséget is — alkotmányosan elfogadta volna a köztársasági államformát, nem szűnt volna-e meg — kihalásuk nélkül — a leszármazók trónöröklési joga, noha ilyen megszüntetési ok a törvénybe beiktatva nem szerepel is. Az, hogy a királyi hillevelekben is fel említik azt a «perdöntő» 11. §-t, annak külön, másnemű jogerőt semmiképp sem kölcsönöz, csak azt jelzi, hogy a szabad királyválasztási jogra a nemzet különös súlyt helyezett akkor is, midőn az szünetelt. Egyszóval a 11. §-nak csak akkor leendett egyedüli időhatárt szabó ereje, ha a *pragmatica sanctio* egészében odáig érvényben marad; ma pedig az a szerződés egészében megszűnt, azt szétszaggatva csak a királyi ház jogaira kedvező rendelkezéseiben hatályban levőnek tekinteni az előadottak szerint, nem lehet.

A rex hereditarius és rex coronatus joga is megszűnt...

Azok után, amiket a Jogi Szemlében írt idézett értekezésemben és jelen dolgozatban fentebb a királyi trónigény és koronázás jogi természetéről előadtam nem érzem szük-

ségét behatóbb, új bizonyítására ottani felfogásom helyességének Az ott mondottakból apodictice folyik, hogy a király *aktuális trónigénye* s a leszármazók *virtuális* öröklési joga, egy gyökre, az ünneplés alapszerződésre vezethető vissza, hogy sem a trónralépés ténye a «*Rex hereditarius*», sem a koronázás a «*Rex legitimus*» trónra való jogának eredeti természetét, jelesen szerződési kikötésekhez kötött voltát nem változtatja meg. Valami misztikus metamorfozison nem megy át a *pragmatica sanctio*val adott jog a koronázás által, hiszen ez a közjogi cselekmény *nem annyira a király jogainak erősítésére, módosítására, átalakítására és hatalma fokozására*, hanem — mint alkotmánybiztosíték a nemzet jogainak nagyobb biztosítására szolgál. Egészen megfordítva, mint a hogy egyesek beállítják. A trónralépés és koronázás nem emancipálja a királyt a szerződéses kötések (vagy törvény) hatása alól, amikor ép ő az, aki által azok teljesítése történhetik, kell, hogy történjék. Egyszerű és világos a tétel, hogy az ő trónigénye sem lehet meg azon kellékek hiányában, melyekhez a virtuális jogok kötve vannak. Mihelyest igaz a trónöröklésre való jog megszűnése, a trónon ülő örökös jogának megszűnéséhez sem férhet kétség többé. Teljesen tarthatatlan a királyi jog elenyészhetlenségének, elmélete a magyar közjogban. A király személyének szentségét ily következtetéssel sohasem értelmezték a magyarok. Az ország önállóságának kikötött bontó feltételét (1867: XII.) negligáló, tagadó király *joga* pl. igenis teljes «*jogosultsággal*» megszűntnek nyilvánítható; sőt némileg megalapozható azon nézet is, hogy a koronázást megtagadó *Rex hereditarius* e magatartása örök *jogára* megszüntetőleg hat. Nem bizonyít ez ellen semmit, hogy megfélemlített, erőtelen országgyűléseink nem merték-e konzekvenciákat levonni, ellenállhatatlan kényszer alatt vagy pedig, hogy ország- és alkotmánymentés okából egyszer-egyszer megalkuvásra léptek az erőhatalommal. Nagy államérdekből a hatalom birtokosához alkalmazták magatartásukat. Így volt 1861-ben és 1867-ben is. Az sem bizonyít ezen felfogás ellen, hogy a *jus resistendi* már nincs meg; hogy az alkotmányos eszközökről és módokról nincs kellőleg gondoskodva, a megszünt királyi jog további gyakorlásának meghiusítására. Azért, de csak azért voltak forradalmiak Rákóczi vagy Kossuth szabadságharcái, mert a fegyveres felkelés joga már eltöröltetett, de céljukban azok egyenest az ország kikötött önállóságának védelmére, tehát a *jog megvédésére irányzottak valának*. Azért jól megfontoljuk, nehogy a kétségtelen nemzeti jogért folyt régi forradalmainkkal azonosítsuk a pusztá erószak forradalmait.

A királykérdés nemzetgyűlési eldöntése semmiképp nem forradalmi tény.

A mai helyzet a királykérdés eldöntése körül egészen világos. Ma alkotmányos módja és illetékes foruma van azon kérdés megítélésének, hogy a trónöröklési jog — s vele a királyi uralkodás joga megszűnt-e. Most a nemzet jogának érvényesítéséhez nincs szükség forradalmi útra térni, forradalmi eszközöket használni. A királyi uralom szünetel (1920: I.). A nemzetgyűlés *hivatott, sőt köteles a teljes és kizárólagos* szuverénitás birtokában. (u. o.) IV. Károly, Ófelsége közreműködése nélkül ítélkezni a jogfennállás vagy megszűnés iránt. A fennálló, vagyis az események és békekötések folytán bekövetkezett jogállapot nemzetgyűlési megállapítását, akkor sem lehet, egy percig sem szabad *forradalmi aktusnak bélyegezni*, ha az a helyes tudományos jogmagyarázat alapjára állva, az összes leányági leszármazók trónigényének bekövetkezett megszűnését állapítja meg. E megállapítás, mint a *pragmatica sanctio* helyes és hiteles *magyarázata*, a legtávolabbról sem lesz *jogfosztás*, hanem a már elkövetkezett jogmegszűnés konstataciója. Egy *ily nemzetgyűlési határozatot* (törvényt) sem

lényegileg, sem formailag jogsérelemnek, jogsértésnek vagy ép forradalmi minősíteni nem helyes, nem szabad. Aki ezt teszi, az a nemzetgyűlésnek magának jogi létét és kompetenciáját ismeri félre vagy pedig «érzelmi legitimizmusától» hevitve azt, hátán «akaratlanul» és jóhiszeműleg is forradalmilag megtámadja... * *

A jogászolvasóra nyugodtan bízom, ítélje meg forradalmat vagy jogot hirdetek-e a királykérdésben. Én úgy tartom, hogy a magyar törvény, jog- és igazság szavait mondtam el. Csak a nemzeti jognak állok védelmében. Csak erre a magyar jogra építhető fel a magyar nemzeti politika. A tudomány megállapításainak alapul vételével a törvényhozási ítékezésnek nem halogatva meg kell történnie az 1920. évi I. t.-cikk parancsa szerint. Ha a törvényes jognak megfelelőleg a helyzet tiszta lesz az iránt, hogy királyi trónunk üres és trónöröklési jog sem gátolja a nemzet szabad királyválasztását, akkor majd jó kormányzónk bölcs királyhelyettesége mellett nyugodtan várhatunk akár évekig a király és királyi család megválasztásával, várhatunk egészen addig, míg az országunk újjáépítésére hivatottnak talált kitűnő egyének és családok között belföldön és külföldön vizsgálószemekkel szétnézünk.

Dr. Kmety Károly.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

Nemzetgyűlés és alkotmányreform.

Mikor a magyar kormány a nép- és tanácsköztársaság forradalmi kísérleteinek meghiusulta után az alkotmányosság helyreállítására a közvélemény jóváhagyása mellett nem a régi országgyűlés egybehívásának útját választotta, elhatározására az ezen megoldás elé tornyosuló akadályok* figyelembe vétele mellett minden esetre az a megfontolás is vezette, hogy régi összetételében az országgyűlés egyik háza sem felelt meg többé az idők szellemének és a közvélemény óhajának és így kellő tekintély mellett és a szükséges megnyugvás előidézésének lehetőségével nem tudta volna megoldani a belső és külső rend helyreállítása tekintetében reá váró óriás feladatokat.

Az összegyűlt nemzetgyűlés által szentesített ez az állásfoglalás szükségessé tette elsősorban az országgyűlési választói jog, valamint a főrendiház korszerű reformját. Az Ausztriával való közösség megszűnése és a király hosszas külföldi tartózkodása pedig a királyi hatalom tekintetében vetett fel fontos kérdéseket, amelyek az 1920 : I. tc.-ben csak ideiglenesen nyertek megoldást.

Jóformán az egész magyar közvélemény egyetért abban a tekintetben, hogy így a törvényhozó hatalom minden tényezője: a királyi hatalom, a főrendiház és képviselőház reformra szorul és ennél fogva a nemzet igen fontos alkotmányjogi törvényhozás előtt áll. Csak abban a tekintetben van eltérés közjogászaink és politikusaink nézetében, hogy ez a reform mikor legyen végrehajtandó, illetve különösen hogy még ez a nemzetgyűlés hajtsa-e végre.

Ez a nézeteltérés túlnyomó részben arra a bizonytalanságra vezetendő vissza, amelyet még az irányadó körök is a nemzetgyűlés szerepe és hivatása tekintetében tanúsítanak.

Van olyan felfogás, amely szerint a nemzetgyűlés, e kifejezésnek külföldön általában dívó értelme szerint tulajdonképpen csak alkotmányozásra lenne hivatva. A törvényhozás rendes tényezői (király, országgyűlés) e felfogás hívei szerint megszűntek működni és működésük az alkotmány eddigi formái között többé nem is volt föléleszthető; jönnie kellett tehát a nemzetgyűlés-

nek, amely alkotmányunkat megfelelő reformok által újra életképpé teszi s ha a nemzetgyűlés e feladatát betöltötte és a király személye kérdését is megoldotta, megszűnt jogosultsága. Friedrich István, a nemzetgyűlési választásokat illető rendeleteket aláíró miniszterelnök, pl. határozottan kijelentette, hogy ő a nemzetgyűlést annak idején nem parlamentnek szánta, hanem konstituantnak néhány heti időtartammal. (A Hét, 1920. évi dec. 20.)

Ezzel szemben nagynevű régi politikusaink (Andrássy, Apponyi, Wlassics stb.) — sőt egyes törvényhatóságaink is — inkább arra az álláspontra helyezkednek, hogy a nemzetgyűlés a magyar alkotmány évezredes épületét nem is jogosult megváltoztatni. Hallottunk nyilatkozatokat arról, hogy sem a trónöröklési rend új szabályozása, sem a királyi hatalom alkotmányos korlátozása, sem a főrendiház reformja nem történhetik meg a nemzetgyűlés által, hanem majd csak a király és főrendiház közreműködésével alkotmányunk rendes szabályai szerint.

E két ellentétes felfogáson kívül még mindig hallatszanak hangok a nemzetgyűlés teljes törvénytelensége és az 1920. évi országgyűlés összehívásának szükségére mellett is.

Míg tehát az egyik álláspont szerint a nemzetgyűlés tulajdonképpen csak alkotmányozásra van hivatva és túllépte hivatását, mikor már egy év óta a törvényhozás normális funkcióját végzi, addig a másik álláspont szerint alkotmányoznia nem is szabad; végre van oly felfogás is, amely a nemzetgyűléstől minden jogot megtagad. Hogy ily homlokegyenest ellentétes felfogások között a közvélemény nem tud határozott irányba kialakulni és a legnagyobb bizonytalanságban van, az könnyen érthető. Ha maguk a nemzetgyűlés pártjai, sőt még a kormány tagjai sincsenek határozott egyöntetű állásponton a nemzetgyűlés hatásköre tekintetében, az nemcsak a nemzetgyűlés tekintélyét ássa alá, de teljesen a véletlen esélyeinek teszi ki mai ideiglenes alkotmányunk (az 1920 : I. tc.) funkcionálását. Határozott állásfoglalás szükséges tehát a nemzetgyűlés hivatása és hatásköre tekintetében és ezt az állásfoglalást csakis a nemzetgyűlés megalakulásának alkotmánytörténetünkben páratlanul álló rendkívüli körülményei alapozhatják meg.

A kiindulópont természetesen nem lehet más, minthogy a nemzetgyűlés ma a magyar állami szuverenitásnak kizárólagos törvényes képviselője. Abból a bizonytalanságból, amelyben a magyar nemzet a bolsevizmus bukása után volt — király és országgyűlés nélkül — kellett valami kivezető út, s ha az akkori kormány ezt a kivezető utat a nemzetgyűlés összehívásában kereste, ma, a nemzetgyűlés egy évi működése és a külföld elismerése után politikailag is a legelhibázottabb lenne ezt az utat ismét járhatatlanná tenni és új utakon keresni a nemzet jövő boldogulását. Ma a nemzetgyűlés jogosultsága felől való elméleti vitákat már végleg le kell zárni. Elég volt a forradalmi jellegű állapotnak egy éve (1918—1919.), ne akarjuk ennek a törvénytelen korszaknak a határait tovább kitolni.

A nemzetgyűlés törvényességének elismerése különben sem érinti alkotmányunkat és nem szolgálhat precedensül, úgy hogy semmi veszélyt nem jelent a jövőre nézve. Az 1920 : I. tc. javaslatának miniszteri indokolása határozottan kijelenti, hogy 1. a nemzetgyűlés összehívására a kormányt nem valamely forradalmi újításnak vágya, hanem csakis a viszonyok kényszerítő ereje indította; hogy 2. a nemzetgyűlésnek nem lehet célja az, hogy a törvényhozásnak állandó szerve maradjon, hanem csakis a beállott alkotmányválság megszüntetését és sürgős törvényhozási tennivalók elvégzését tekintheti feladatának, a törvényhozás további feladatait pedig az újjáalakult alkotmányos szerveknek engedi át; hogy végre 3. a nemzetgyűlés nem fog új alkotmányt, sőt még eddigi törvényeinktől megkülönböztetendő alaptörvényeket sem alkotni és így nem illeszkedik be új szerveként alkotmányunkba. Ezen határozott és világos kijelentések szerint a nemzetgyűlés minden kétséget kizárólag csakis a kényszerítő szükség által életre keltett, ideiglenes, átmeneti és vissza nem térő intézmény, amelynek egyedüli hivatása ép forradalmi események által megzavart alkotmányosság helyreállítása. Tehát nem felforgatni akarja eddigi alkotmányunkat, hanem az elkerülhetetlen módosításokkal föléleszteni. Az indokolás ezen kijelentései mindenkit megnyugtathatnak az irányban, hogy a nemzetgyűlés nem merénylet alkotmányunk ellen, hanem csak ideiglenes kiegészítő eszköz, amely rövidesen föléleszessé fog válni, hogy

* V. ö. szerzőtől: *Nemzetgyűlés.* Magyar Jogi Szemle. 1920. március.

alkotmányunknak általa életre keltett rendes szervezete ismét elkezdhesse működését. Akkor a nemzetgyűlés majd teljesen a történelemé lesz s legfeljebb azt az intő tanúságot hagyja maga után, hogy a jövőben alkotmányunk regenerálóképességét rendkívüli helyzetekre való tekintettel fokozzuk, hogy többé ne legyen ily rendkívüli kisegítő eszközre szükség.*

Egyébként a nemzetgyűlés törvényességét az átmeneti időre azok is elismerik, akik az alkotmányreformra való jogosultságot tőle megtagadják. Legkiválóbb régi politikusaink aktív és tiltakozás nélkül való részvétele a nemzetgyűlés munkájában tudományos szempontból is igazolja szükségességét.

Hogy az így törvényesnek elismert nemzetgyűlés jogosult-e az alkotmány módosítására, ebben a vitás kérdésben szintén csak a nemzetgyűlés létrejvetelének körülményei adhatnak útmutatást. Az a felfogás, mintha a nemzetgyűlés kizárólag alkotmányozásra lenne hivatva, igen könnyen megcáfolható; de viszont azt az álláspontot sem tehetjük teljesen magunkévá, amely szerint az alkotmány egyes részeinek módosítása nem is képezhetné feladatát.

Alkotmányozó nemzetgyűlésnek (constituante) olyan értelemben, ahogy, pl. az az 1864. évi görög és az 1893. évi bolgár alkotmányban el van fogadva, *semmi esetre sem tekinthető a mi nemzetgyűlésünk.* Ezekben az államokban bizonyos alkotmányos fontosságú kérdésekben csakis a törvényhozás rendes szerveitől különböző nemzetgyűlés hivatott határozni és e határozatokat, mint a közönséges törvényektől megkülönböztetett alaptörvényeket ismét csak a külön összehívandó nemzetgyűlés jogosult megváltoztatni. Ez a rendszer a mi alkotmányunktól mindig idegen volt, s ma sem tekinthető elfogadottnak. A nemzetgyűlés az 1920. I. tc. határozott kijelentése és azóta folytatott gyakorlat szerint is a törvényhozásnak minden megkülönböztetés nélkül általános szerve ép úgy, mint ahogy törvényhozásunk állandó szerve, az országgyűlés vegyesen hozott törvényeket alkotmányos fontosságú és egyéb tárgyokban és formai értelemben külön alaptörvényeink sohasem voltak. Törvényhozásunk mai ideiglenes szerve nem különleges hivatás (alkotmányozás) folytán kapta a nemzetgyűlés elnevezést, hanem ezzel a megkülönböztetett megjelöléssel csakis rendkívüli volta van kidomborítva. Ez a törvényhozó testület nem volt országgyűlésnek nevezhető, minthogy nem alkotmányunk szerint két házban s nem a királlyal együtt tölti be hivatását, hanem átmenetileg és egyedül egy kamarában. Egyébként azonban a törvényhozásnak az átmeneti idő alatt általános szerve; az indoklás szerint is feladatkörébe tartozik az alkotmányválság megszüntetésén kívül a törvényhozás hosszas szünetelése és a rendkívüli viszonyok következtében felszaporodott sürgős törvényhozási tennivalók elvégzése, tekintet nélkül a tennivalók természetére.

Ez a gondolatmenet egyúttal megmagyarázza, hogy miért nem oszthatjuk azt a másik felfogást, mely bizonyos természetű törvényhozási teendők ellátását, nevezetesen az u. n. alkotmányozást a nemzetgyűlés hatásköréből kifejezetten kizárna. Nekünk nincsenek formailag külön alaptörvényeink és így azok módosítása sem lehet a törvényhozás mai szerve hatásköréből jogilag kizárva.

Nagyon megértjük azt a törekvést, amely az alkotmányreform keresztülvitelét lehetőleg arra az időre szeretné kitolni, mikor már a mai állapot ideiglenessége megszűnik és az államhatalom rendes szervei veszik át funkcióikat. A magyar alkotmány minden kis része évszázadok küzdelmével van megszentelve és így ahhoz csak a legnagyobb körültekintéssel szabad hozzányúlani; nem csodálható tehát, ha elhamarkodottságtól félnek a törvényhozásnak mai szervezete mellett, amikor a népképviselő reformtörekvését sem a főrendiház megfontoltsága, sem a király szentesítési joga nem korlátozza. A királyi hatalomról és trónöröklési rendről az érdekelt király közreműködése nélkül való rendelkezés pedig sérteni látszik azt az alkotmányos felfogást, amely az alkotmányos fontosságú törvényeket mint a nemzet és király megegyezéseit tünteti elő, tehát szerződésnek fogja fel. A belga, román, szerb, stb. alkotmányokban kifejezetten is kimondott az a szabály, amely szerint a királyi főhatalomnak kor-

mányzó által való gyakorlása idején az alkotmányon változás nem tehető, az alkotmányos monarchiák egyik általános alapelveinek látszik. Nem szabad azonban felednünk, hogy az alkotmánymódosítás tekintetében normális időkre vonatkozólag felállított rendszerek és elméletek a maihoz hasonló rendkívüli helyzetekben már csak a viszonyok kényszerítő erejénél fogva sem alkalmazhatók teljes következetességükben.

Nincs állam, ahol az alkotmány egyezményi természete jobban kidomborodott volna, mint Angliában.* Mégis rendkívüli helyzetekben itt is átlépték az elmélet korlátait és a nemzet magához ragadta a hatalom teljét. Ha ellentét támad a nemzet és király között, a konzervatív Blackstone szerint is a parlamentben képviselt nemzet akarata az irányadó; ez alapon kényszerítették lemondásra II. Eduárdot és II. Richárdot és fosztották meg a trónról, II. Jakabot. A parlament még a trónöröklési rendet is megállapíthatja az angol közjogászok szerint a király közreműködése nélkül olyankor, ha vita támad annak értelmezése tekintetében és több igénylő van. A parlament e felfogás szerint egyeseket ki is zárhat a trónöröklési rendből, mert «az örökletes monarchia rendszere semmi esetre sem jelent megtámadhatlan jogot a trónra»; ez alapon zárta ki 1688-ban II. Jakab leszármazóit is. Ha a királyt testi vagy lelki baja miatt a hatalom gyakorlására alkalmatlannak tartották, a parlament mindig maga határozta meg a kormányzás módját (1788., 1811.).

Mi is most olyan rendkívüli helyzetben vagyunk, amikor az alkotmány rendes útján a válság nem volt elhárítható. Ép azért jött össze a nemzetgyűlés, hogy a válságot megoldja és az alkotmányos állapotokat visszaállítsa; ez azonban csak egyes alkotmányos fontosságú törvények meghozatala által lesz lehetséges.

(Def. köv.)

Dr. Egged István.

Csonka Magyarország nem ország. Egész Magyarország mennyország.

Értékmérő-e még a korona?

Béres és Arató 1914-ben százezer koronáért birtokot vásároltak. Béres adott hozzá 75,000 koronát, Arató 25,000 koronát. Mivel azonban a birtokon Arató gazdálkodott, úgy egyeztek meg, hogy a birtok hasznát és az értékesítésénél elérendő nyereséget vagy a veszteséget fele-fele részben osztják meg egymás között.

Most eladták a birtokot két millió koronáért.

Arató szerint a vételárnak százezer koronát meghaladó része nyereség, melynek a fele öt illeti, ő tehát 975,000 koronát követel, úgy hogy Béres csak 1.025,000 koronát kapna.

Béres szerint a befektetett százezer korona százezer svájci frankot ért, míg a két milliós eladási ár csak húszezer svájci franknak felel meg, úgy hogy nyolcvanezer svájci frank, vagyis nyolc millió korona a veszteség, melynek a felét Arató neki még megtéríteni tartozik.

Mindkét megoldás nagyon különös eredményekre vezet.

Az első esetben Arató, aki csak 25,000 frankot fektetett be, kapna érte 9750 frankot, veszítene tehát 15,250 frankot, míg Béres, aki 75,000 frankot fektetett be, 10,250 frankot kapna, vagyis az ő vesztesége 64,750 frankra rúgna, holott a veszteséget felezniök kellene.

A második esetben Arató kapna ötszázezer koronát, de fizetne Béresnek négy millió koronát, vesztesége tehát három és fél millió koronát, 35,000 frankot, hozzáadva az eredetileg befektetett 25,000 frankot, összesen 60,000 frankot tenne ki; míg Béres a vételárból másfél milliót, Aratótól négy milliót kapván, ez összesen megfelel 55,000 franknak, amivel szemben 75,000 frankot fektetvén be, vesztesége csak 20,000 frank lenne, ami ugyan csak ellenkezik az egyenlő veszteségviselés elvével. És hasonló eredményhez jutunk, ha nem frankban, hanem aranyban, vagy búzában, vagy csizmában számolunk.

A jó és kényelmes bíró ráhúzná az esetre az ági vagyontérén kifejlődött bírói gyakorlatot és azt mondaná, hogy az érték-növekedést nem tekinti nyereségnek, az értékcsökkenés pedig nem veszteség, az állag nem változott, tehát nem is vizsgálja,

* Ha pl. az 1867. VII. tc.-ben felfüggesztett nádori intézmény új rendezése már megtörtént volna, a törvényes úton való kibontakozás könnyebb lett volna.

* Dr. Julius Hatschek: *Englisches Staatsrecht*, I. 590-592., 598-600., 661-662. II.

hogyan voltaképen értéknövekedés vagy értékesítkedés van-e jelen, hanem felosztán a vételárát $\frac{3}{4}$ és $\frac{1}{4}$ arányban. Ez esetben azonban Béres, aki 75,000 frankot fektetett be és csak 15,000 frankot kap érté, 60,000 frankot veszítene, míg Arató, aki 25,000 frankot fektetett be, 5000 frankot kapna és így csak 20,000 frank lenne az ő vesztesége az egyenlő veszteségviselési elv kigúnyolásával.

Ha a Táblán is jó és kényelmes bírák ülnek, ők talán Béresnek fognak igazat adni, mert az értéknövekedés akkor, mikor lebonyolítás folytán pénzben jut kifejezésre, igenis nyereségnek tekintendő, lévén a pénz törvényes értékmérő, s ennél fogva csakugyan 1.900,000 korona nyereség mutatkozik.

És a Kúria hosszas gondolkodás után valószínűleg azt találná, hogy ha az értéknövekedés nyereség, akkor viszont a pénz elértéktelenedése veszteség és mivel a föld értéknövekedése kisebb, mint a korona áresése, ennél fogva valóban veszteség állott elő.

Quid juris? Kinek van igaza?

A pénz értékmérő jellege ebben az esetben csődöt mond, mert háború előtti értékeknek mai értékekkel való összehasonlítására a saját magában beállott változás miatt nem alkalmas. Olyan, mintha a párisi normál-méternek egy darabja letörött volna. Lehetne vele tovább mérni, de nem lehetne az egész körében eszközölt méréseket a törés utáni mérésekhez hasonlítani. De a többi javak egyike sem helyettesítheti a pénzt mint általános értékmérőt, mert a javak értéke közötti viszonylatok úgy eltolódtak, hogy azokat ma egy nevezőre hozni nem lehet.

A javak értékét tehát önmagukon kell mérni.

Tegyük az esetet, hogy a birtok 20 hold hevesi szőlő volt. Ha ma két millió koronáért 21 hold hevesi szőlőt lehet kapni, akkor egy hold mai értéke nyereség, ha csak 19 holdat lehet érte kapni, akkor egy hold mai értéke a veszteség, ha pedig ezért az árért megint ugyanolyan 20 hold szőlőt lehet venni, akkor nincs se nyereség, se veszteség és a mai vételár $\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{4}$ arányban osztandó fel.

Így a pénz értékmérő szerepét kikapcsolhatjuk, helyesebben kizárhatjuk azt, hogy a pénz értékében beállott változás dacára a koronát régi és mai értékek közös nevezőjéül kelljen használni.

Jacobi Olivér.

Egy kérdés a jogtalan gazdagodás köréből.

A proletárdiktatura alatt azok a kisiparosok, akiknek üzemét nem szocializálták, előbb a szociális termelés népbiztosságának 14. Sz. N. sz. rendelete (megjelent a «Tanácsköztársaság» 1919 április 5-iki 10. számában), majd pedig a forradalmi kormányzótanács C. sz. rendelete alapján (megjelent a «Tanácsköztársaság» 1919 május 21-iki 48. számában) kölcsönöket kaptak, még pedig az első helyen említett rendelet alapján a Pesti Hazai Első Takarékpénztártól, majd pedig az utóbbi rendelet szerint a Budapesti Kisipari Hitelszövetkezettől, amelyet «az Országos Központi Hitelszövetkezet kisipari fiókjá» néven az O. K. H.-ba olvasztottak be.

Az 1367/1920. M. E. sz. rendelet elrendeli ennek a szervnek a likvidálását. A felszámoló szerv nagy számmal indított pereket egyes hitelvevők ellen, a keresetet egyszerűen kölcsön jogcímére alapítva. Az alperesek rendszerint avval védekeznek, hogy a pénzt — ők maguk vagy üzemük munkástanácsa — munkabérré vették fel s erre a célra el is fizették; különösen nem tartozni az elfizetett összegnek avval a részével, amely a felémelt szovjet-munkabérekre esik. A budapesti központi kir. járásbíróóság állandó gyakorlata az, hogy marasztalja az alpereseket, ha a kölcsönt ők maguk vették fel; fellebbviteli bírósági határozat — tudtommal — még nincsen.

A likvidálás az idézett rendelet szerint az 5193/1919. M. E. számú, úgynevezett deszocializáló rendelet szabályai értelmében történik. E rendelet 5. §-a szerint «aki a felszámoló gazdasági szervvel való összeköttetésből kifolyólag jogtalanul gazdagodott, az így szerzett vagyoni előnyt a tömeghez visszaszolgáltatni köteles.» A rendelet kiindulópontja, úgy látszik, az, hogy a szovjet-szerv nem jogi személy, vele szerződést nem lehet kötni és így a felek nem a látszólag megkötött szerződés szabályai szerint felelnek, hanem csakis gazdagodásukkal. Ez a szabály egyúttal feleslegessé teszi annak tárgyalását is, vajjon a szovjet-szervvel

az üzem tulajdonosa volt-e összeköttetésben vagy pedig más, aki az üzemmel a diktatura alatt tényleg rendelkezett, és hogy abban az esetben, ha az üzem tulajdonosa vette fel a kölcsönt, szabad akaratából tette-e ezt vagy kényszer hatása alatt; mert az általános magánjog szerint is gazdagodás erejéig még a kényszerből vagy idegen által felvett értékért is felelne a tulajdonos, de többel a rendelet szerint nem tartozik még a kölcsönt szabad akaratából felvett jogos tulajdonos sem.

A kereset jogalapja tehát nem lehet a csupán látszólag felvett kölcsön, hanem egyesegyedül a gazdagodás. A felperesnek ennél fogva állítania és bizonyítania kell a gazdagodást, tehát vagy azt, hogy az alperes a felvett összeget olyan célra fordította, amelyet különben a sajátjából fedezett volna vagy kellett volna fedeznie, vagy pedig azt, hogy a felvett összeg a tulajdonosnál teljes összegében megmaradt.

Ez a teher — látszólag — igen nehéz, mert hiszen a felperes nem tudhatja, hogy az alperes mit csinált a felvett pénzzel. Ez a nehézség, ismétlem, csak látszólagos. A bíróságnak a Pp. 225. §-ának második bekezdése szerint jogában áll a felekhez kérdéseket intéznie, a 226. §. alapján az alperest személyes megjelenésre köteleznie és tőle ilyen módon megtudnia, hogy a felvett összeggel mi történt; mennyi esik a felvett összegből — ha azt munkabérekre költötték el — a diktatura előtti munkabérekre és mennyi esik a szovjet-rendeletekben megállapított emelésekre. A válasz megtagadása vagy a meg nem jelenés a Pp. 227. §-a szerint a bíróság által szabadon mérlegelendő ténykörülmeny. Ezek a perjogi szabályok valójában megfordítják az anyagi jog által megállapított állítási terhet. A bizonyítás terhe ezek után már könnyebb; a felperesnek módjában áll indítványoznia az alperes eskü alatti kihallgatását és könyveinek felmutatását.*

Véleményem szerint a diktatura előtt kötött munkabérszerződések fennállottak a diktatura alatt is és így a diktatura előtti munkabérekkel az üzem tulajdonosa a diktatura alatt is tartozott; avval tehát, amit ő erre a felvett pénzből elfizetett, gazdagodott. A szovjet-rendeletek által megállapított bérnek ezt meghaladó részével azonban már nem; annál kevésbé. mert a 4038/1919. M. E. sz. rendelet és az azóta kiadott munkaügyi rendeletek szerint ő az e címen kifizetett összegeket nem követelheti vissza.

Mi a döntés akkor, ha a fehérpénzben felvett összeget a tulajdonos nem adja ki és így ezt az összeget az 1919 augusztusi devalváció nála érte el?

Nézetem szerint nem alkalmazható erre az esetre a 463/1920. M. E. sz. rendelet 4. §-ának első bekezdése, amely szerint: «Az a fizetést, jóváírást vagy megterhelést, amely 1919 augusztus hó 15-ike előtt történt, nem lehet megtámadni azon az alapon, hogy az ilyen fizetés jóváírás vagy megterhelés fehérpénzben történt.» Nem alkalmazható ez a szabály pedig azért, mert a felek közt az egyik fél jogalanyisága híján ügylet, sőt jogviszony nem jött létre és így műértelemben vett fizetésről sem lehet szó. Gazdagodás itt csak a devalvált ötdéérték erejéig történt.

Dr. Vági József.

Szemle.

— A hágai váltójogi szabályzat tárgyában a magyar jogászegylet felterjesztést akar intézni a kormányhoz. Fantáziánk a lehetőségek skáláján végig szaladt, hogy ugyan mire lehet ez jó? Ez a nemzetközi szabályzat, úgy rémlik előttünk, legalább is ezer évvel ezelőtt született meg. Abban a korban mikor még naiv hívőkre talált az a felfogás, hogy kongresszusokkal, bankettekkel és egyezményes csecsebecsékkel el lehet kábitani némely állam rablási vágyát. Ebben

* El lehet képzelni olyan felfogást is, amely szerint a felperesnek csak a pénz felvételét kell bizonyítania akkor is, ha keresetét gazdagodásra alapítja, a pénz felvétele vélelmet állapít meg arra, hogy a felvevő gazdagodott vele és e vélellemmel szemben a felvevőt terheli az ellenbizonyítás. Ez a felfogás nem helyes; a pénz felvétele csak lehetőségét teremti meg a gazdagodásnak, a felperes evvel a kereseti tényalappal csak egy részét bizonyította. A gyakorlati eredményen — mint a fentebbiekből kitűnik — az elméleti döntés amúgy sem változtat.

a korban keletkezett az egységes nemzetközi szabályzat, mely különben sohasem volt egységes és még kevésbé nemzetközi. Nem volt egységes, mert a szerződő államok sok esetben eltérhettek az egyezménytől, más esetekben még kiegészítő rendelkezéseket tehettek. Nemzetközi pedig azért nem volt, mivel az angol-amerikai jog nem akceptálta. Bátoran kimondhatjuk kaotikusabb váltótörvény nem képzelhető, mint amelyet ez az egyezmény a népekre oktrojálni akart. Ugyan miért idézzük fel ezt a szabályzatot az árnyékvilágból? Talán pályázni akarunk a Nobel-féle békedíjra? Bámulatos, mikor az ellenség véres darabokra tépte Magyarországot, mikor millió és millió magyar pusztul az idegenné vált hazai földön, akkor mi lelkesülve keblünkre szorítjuk a régi kis nemzetközi játékok békemagzatját. Avagy talán azt hiszik, hogy csak azért nem kapunk Zürichben nemes valutát, mert a váltó nincs egységesítve? Azt gondolom, hogy a svájci váltójog alapján is adnak 1 centimes-ot a koronáért, ha egyáltalában adnak. És azután hogyan teljesítsék a régi szerződő felek azt az elvállalt kötelezettséget, hogy területeiken és gyarmataikon az egységes szabályzatot életbe léptetik? Mi módon tegye ezt Őfelsége a Német császár, Őfelsége Ausztria császára, Őfelsége Minden Oroszok császára, Őfelsége Montenegró Királya és Őfelsége az Ottománok császára? Mi legyen az Oroszország területén keletkezett új államokkal, továbbá Lengyelországgal és Csehországgal? Az egyezmény az egységes váltójog céljával következőket jelöli meg: «Qu'elle rend des services signalés en évitant les transports de numéraire, en facilitant le règlement de toutes les dettes internationales publiques ou privées.» Milyen metsző gúny a mai nemzetközi pénzforgalomra és a békeszerződésre, mely minden devalvált koronáért aranyat követel a győztes számára. Hagyjuk tehát pihenni ezt a szerencsétlen egyezményt és elégedjünk meg annak emlékével. Fuit!

Dr. K. V.

— **A budapesti ügyvédi kör** a múlt évben élénk tevékenységet fejtett ki. A kör tagjait a súlyos idők dacára hagyományaihoz híven oly tudományos előadásokban részesítette, amelyek a törvényhozás és gazdasági élet mindenkor legfontosabb és legaktuálisabb kérdéseit tárgyalják. A január 20-iki közgyűlés újból dr. Dési Gézát választotta meg elnökül. Másodelnök dr. Szilágyi Artur Károly, alelnökök dr. Balog Sándor és dr. Kövess Béla lettek.

— **Válasz Almási Antalnak.** Az első vita közöttünk: a szokásjog kialakultságának, végleges megállapodottságának kérdése. Almási az általa állított tételt szokásjognak deklarálta, én beérem annak konstataálásával, hogy a bírói gyakorlatban bizonyos tartalmú döntések vannak. A szokásjog ma, amikor a népszokásjog mindinkább átalakul bírói szokásjoggá, bizonyos, gyorsabb ütemben fejlődik, de egy-két, sőt tíz ítélet sem jelent szokásjogot. A bírói ítéletben foglalt jogelvnek megállapodott tartalommal ki kell jegecesednie, át kell hatni az életet, fel kell szívódnia az emberek mindennapos cselekvésébe, ezért tartom én korainak, hogy az ítéletek nagyobb száma mellett is szokásjogot emlegetünk. Az egész vita jórészt névkérdés. Az én idevágó megjegyzésem főrűgője az volt, hogy korábban már kifogásoltam más vonatkozásban, hogy Almási ott is túlkorán állapította meg egy új jogtétel szokásjogi kialakulását. (Jogt. Közl. 1918. évf. 8. szám.) Almási szokásjogi tételnek jelentette, hogy az állam részéről történő joglemondás hatálytalan. Ma három év után, talán ő sem fogja állítani, hogy az ő szokásjoga szokásjog lenne. A válság okozta kötelemmódosulás tételével nagyobb szerencséje lesz, mert ez a tétel tartalmi helyessége folytán szokásjogilag állandósulni fog. Ismétlem azonban, nem tartom befejezettnek, végleg kialakultnak a tételt, azért írtam, hogy korai a szokásjog megállapítása. Ez a vita egyébként se lényegbe vágó. A második kifogásom az volt, hogy Almási pusztán a háborúval kapcsolatban látta meg az időszakos szolgáltatásra irányuló szerződések külön jellegét, (a tételt magát én is helyesnek, sőt szükségszerűnek tartom), amivel szemben én tovább mentem és általában a «huzamosabb szerződés» kategóriájának fennállását posztuláltam. Almási azt veti ez ellen, hogy a «huzamos szerződés» nem ki-

képzett jogi fogalom, nem dolgoztam ki a joghatástani részét. Igaza van, de én magam is azt írtam, hogy egy gondolatpalántával állunk szemben, aminek ezután kell megnőnie. Azután meg: mennyivel kiéptettebb, joghatási részében mennyivel kidolgozottabb az «időszakos szolgáltatásra irányuló kötelelem», mint a huzamos szerződés. Azokban a könyvekben, ahol nincs szó huzamos szerződésről, ott bizony az időszakos szolgáltatásra irányuló kötelelem is Hamupipóke maradt. Almási ügylátszik, megmarad azon álláspontján — ezt kifogásoltam, — hogy az időszakos stb. megkülönböztetése csak a válság okozta módosulásnál válik aktuálissá, ezzel szemben én azt vitatom, hogy egyéb vonatkozásban is specifikus jellege van a huzamos szerződésnek. Bizonyosra veszem, hogy e kérdésben egyező véleményre fogunk jutni. Én azonban meg fogom tartani a mai véleményemet.

Dr. Beck Salamon.

— **Kármegosztás a proletárdiktatura alatti kényszerbérleti ügyben.** A budapesti kir. törvényszék 26. fellebbezési tanácsa a proletárdiktatura alatt történt kényszerbérletből folyólag a bérösszegnek a felét ítélte csak meg következő indokolással:

«Nem vitás a felek között és ezért tényálláskép állapítja meg a kir. törvényszék, hogy az alperest a proletárdiktatura alatt volt helyiségeiből akarata ellenére távolították el és hogy a felperes helyiségeibe is kényszer folytán ment be. Tény továbbá, hogy az alperes hat hélig volt a felperes üzlethelyiségeiben, s hogy erre az időre 20,000 K bér jár s hogy alperes semmit sem fizetett a felperesnek bér címén. A kir. törvényszék a most megállapított tényállás mellett, amely szerint a felek mindegyike akarata ellenére került abba a helyzetbe, hogy eredeti üzlethelyiségét el kellett hagyni, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felek a felmerült kárt kölcsönösen kötelesek viselni, s ehhez képest, figyelemmel, hogy a felmerült kár 20000 K volt, a kir. törvényszék az alperest 10,000 K kárösszegben a bérleti időponttól járó törvényes kamataiban marasztalta.»

Az ítéletet a felek jogorvoslattal nem támadták meg.

— **Az ügyvédjelölti kar siralmas helyzete.** Köztudomású az a sajnálatos ténykörülmeny, hogy az ügyvédjelölti kar a megélhetési küzdelmek legnehezebbjét folytatja ezidőszert. Az ügyvédjelölt ma olyan fizetésért végez egész napi fárasztó s fárasztóan kimerítő munkát, amely fizetés (1000—1500 K) a létminimumot meg sem közelíti. Az élvezett fizetések a békebeli fizetésektől alig térnek el, pedig a gazdasági eltolódások azt kívánják, hogy a fizetés minimuma a mai nehéz megélhetési viszonyok mellett legalább 5000 K legyen. A tényleges helyzet ezzel szemben az, hogy a kvalifikált ügyvédjelölt ugyanolyan fizetésért, sőt kisebb fizetésért dolgozik, mint a kvalifikációval nem rendelkező gépirókisasszony. Az ügyvédjelöltek helyzete ilyenképpen elviselhetetlen! Úgy az irodai belső életben, ahol a gépirókisasszonnyal egyenlő fizetésért dolgozik, mint az irodán kívül, ahol a megélhetési küzdelmek egész sorozatával áll szemben.

Ezeket az elviselhetetlen állapotokat az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége egy beadványban az Ügyvédi Kamara tudomására hozta s kérte a helyzetnek sürgős szanalását.

Az állásnélküli ügyvédjelöltek pillanatnyi felsegítése érdekében az ügyvédjelöltek Országos Szövetsége (V., Szemere-u. 10.) **helyettesítéseket s ügy tárgyalási, mint hatóságok előtti eljárási helyettesítéseket vállal** megállapítandó díjazás ellenében. Szíves felvilágosítással szolgál a vezetőség naponta 11—1-ig.

— **Végrendelet alaki kellékei.** I. Habár a 220,59/1898. i. m. sz. kijelentés szerint az írógép használata közjegyzői okiratok felvételénél mellőzendő, ebből a gépirásos közjegyzői okirat alaki érvénytelensége még nem következik. Annál kevésbé lehet azt a magánvégrendeletet, mely a végrendelező sajátkezű írása nélkül is érvényes, egyedül amiatt, mert géppel íratott, érvénytelennek tekinteni. Az 1876: XVI. tc. 1. §. a) pontja és 32. §-a, valamint 10. §. a) és c) pontja, amelyek egyes esetekben a végrendeletnek, illetve az előnyben részesedésnek érvényességét a végrendelező önkezű írásától teszik függővé, kivételes természetűek és így más esetekre nem alkalmazhatók. — II. Annak az okát, hogy a végrendelező miért nem írta alá önkezűleg a végrendeletet, sem a végrendeletben, sem a záradékban kiemelni nem szükséges. — III. Nincs előírva annak bizonyítása, hogy azt, aki a végrendelező nevét az okiratra írta, a névaláírásra, s a tanukat ebben a minőségben való közreműködésre maga a végrendelező hívta

fel. — IV. Közömbös, hogy a végrendelet gépirásos szövege alá a kelet nem a végrendeletalkalmával, hanem már előbb vezetett reá. Mert, ha a végrendeleti szöveg és a záradék kelete egymástól el is tér, az utóbbi veendő irányadónak; mivel a végrendelet csak a záradéknak az okiratra vezetésével és aláírásával nyer alakoszerű befejezést. (Kúria I. 3236/1920.)

— **A bizományos jogai az átvételt megtagadó megbízóval szemben.** A bizományos tévesen adásvételnek minősítette a közte és a megbízó között létrejött ügyletet. Ezért az alsóbíróságok az ő kártérítési keresetét elutasították. A Kúria kimondotta, hogy a kereset egész tartalmából és a megállapított tényekből a bíró feladata a keresetet jogilag minősíteni; és az ügy érdemében a döntés attól függ, hogy a megállapított tények, a perbevitelt jog helyes minősítésével alkalmazandó jogszabályok értelmében megalapítják-e a kereseti kérelmet? Érdemben: a KT.-nek a bizományos ügyletet szabályozó 368—383. §-ai nem rendelkeznek ugyan abban az irányban, hogy a bizományos az általa megvett áru átvételét jogellenesen megtagadó megbízóval szemben minő jogokat gyakorolhat; abból azonban, hogy a KT. 368. §-a szerint a bizományos által harmadik személyekkel kötött ügyletekből a megbízó és a harmadik közt jogok és kötelezettségek nem keletkeznek, valamint a 381. §. ama rendelkezéséből, mely szerint abban az esetben, ha a bizományos a megbízás teljesítését tárgyazó tudósítással egyidejűleg eladóként egy harmadik személyt meg nem nevez, a megbízó a bizományost tekinteti eladónak, okszerűen következik, hogy ez utóbbi esetben az adásvételi szerződés szabályai a megbízó és a bizományos közti jogviszonyra is megfelelően alkalmazhatók. Ha tehát a megbízó jogellenesen tagadta meg az áru átvételét, úgy nincs jogi akadály annak, hogy az árúnak az eladó által a KT. 352. §-a értelmében a bizományos rovására történt eladatásából kifolyólag utóbbi az ő kárának a megtérítését a megbízótól követelhesse. (P. IV. 1998/1920.)

— **Versenytilalom.** Akár hely, akár idő tekintetében nem korlátozott és az egyik felet üzleti tevékenységében jelentékenyen akadályozó versenytilalom rendszerint a jó erkölcsökbe ütközik. Ha tehát az üzletáruházó arra kötelezte magát, hogy Magyarország, Galicia, Szerbia, Románia és Bulgária területén — időhatár megállapítása nélkül — festéket sem nem gyárt, sem nem árusít, ez nemcsak a foglalkozás gyakorlására vonatkozó jogos magánérdeknek, hanem — a mostani közgazdasági és nemzetközi viszonyok folytán — a közérdeknek is sérelmére szolgál; és így, a tilalom 10 évi fennállása után, azt az üzletáruházó fél keresete folytán, hatálytalanítani kell. (Kúria 1920 P. IV. 2378.)

— **A hajóvállalat fuvarozási felelősségének korlátozása.** A gőzhajózási társaság üzletszabályzata szerint az áru elveszése esetén nyújtandó kártérítés mérve nem haladhatja meg a minden feladott áru nézve megállapított, ú. n. kényszerű biztosítási értéket (kgronként 1 kor. 20 fillért), hacsak a feladó az árut, a megállapított különdíj lefizetése mellett, többletértékre, a hajóvállalatnál önkéntesen nem biztosítja. Állandó vita tárgya volt ennek a kikötésnek az érvényessége és értelmezése. A budapesti kir. ítélőtábla mint felülvizsgálati bíróság (Hiteljogi Döntvénytár XII. 23.) a fuvarozó javára döntött; és legutóbb (IV. 2674/1920.) a Kúria is azt mondta ki, hogy a jelzett kikötés egyrészt teljesen világos és így a fuvarozó terhére való értelmezésnek helye nincs, másrészt pedig a kikötés érvényes is, mert a hajóvállalat a KT. 399. §-ának a kártérítés mérvére vonatkozó rendelkezéseit a szerződés jellegével bíró üzletszabályzatban, saját javára, módosíthatja.

— **Közszerzeményi ingók megosztása.** A közszerzeményi lábasjóságok tekintetében a nő halála után a férj a gyermekekkel továbbra is vagyonközösségben és közös gazdálkodásban maradván, az ezalatt elidegenített állatok helyébe a helyetük beszerzett ugyanily fajú és mennyiségű állatok léptek. Utóbb a közös gazdálkodás megszűnván, a gyermekek nem kötelesek megelégedni az anyjuk halálakorli érték felerészével, hanem követelhetik a kereset beadásakor az apa kezén volt állatok elárverezését és a befolyandó vételár felerészét, vagy ha az állatok

már nincsenek az apa birtokában, a kereset beadásakorli magasabb érték felerészét. (Kúria P. I. 2878/1920.)

— **Házasság felbontása szokásos részegeskedés miatt.** A colchesteri bíróság nemrégiben egy olyan válóperben hozott ítéletet, melyet a férj az 1879. évi Habitual Drunkards Act 5. §-a alapján, szokásszerű részegeskedés miatt indított a felesége ellen. A nevezett elsőfokú bíróság kimondotta, hogy a férj nem köteles a jelen esetben házastársi életközösséget folytatni feleségével, a házasságból született gyermek gondozását a férjre bízta, egyben azonban ezt hetenkénti két font sterling női tartásdíj fizetésére kötelezte. Az alperes nő fellebbezése folytán az ügy a High Court of Justice elé került, hol alperes azt vitatta, hogy a per folyamán nem merült fel határozott bizonyíték olyan mérvű szokásos részegeskedés megállapítására, aminőt a fentebb hivatkozott törvény 3. §-a feltételez. E törvényszakasz értelmében pedig szokásos részegeskedőnek (habitual drunkard) az az egyén tekinthető, aki elmebetegnek (lunatic) nem minősíthető ugyan, de annak folytán, hogy a szesz italok élvezetében szokásszerűen mértéktelen, olykor veszedelmes önmagára, feleségére, vagy másokra nézve, avagy a saját és családja ügyeinek ellátására képtelen. Alperes azt vitatta, hogy bár néhány alkalommal tényleg lerészegedett ugyan, de a felperesre nézve esetleg sértő magatartást józan állapotában tanúsította, már pedig az ilyen magatartás nem vonható a jelzett törvény meghatározása alá. Az ügyet tárgyaló Probate, Divorce and Admiralty Division helyt adott az alperes fellebbezésének és a felperest keresetével elutasította, abból az indokból, hogy bár kétségtelen, hogy alperes feleség szokásszerűen mértéktelen volt, mindazonáltal a bizonyítás eredményeként megállapíthatóan alperes részéről a kifogás alá eshető magatartás nem részeg állapotában nyilvánult, arra pedig nincs bizonyíték, hogy alperes magaviselete bárminő összefüggésben is lenne olyan mértéktelen életmóddal, aminőt az 1879. évi Habitual Drunkards Act 3. §-ának a meghatározása feltételez. *Zsoldos Benő.*

— **A Jogállam februári füzeté a következő tartalommal jelent meg:** Báró Wlassics Gyula: Igazságosság és törvénytiszteltet. — Egyed István: Nemzeti királyság. — Baumgarten Nándor: Kereskedelmi joggyakorlatunk az 1920. évben. — Szladits Károly: Magánjogi bírói gyakorlatunk az 1920. évben. — Kovács Marcel: Leszámolásra kötött tőzsdei értékpapírügyletek és tőzsdebírói hatáskör. — Adómentes tartalékolás a leltár pótlására.

Ügyvédjelöltet azonnali belépésre keresek. Ajánlatot kér dr. Sándor Jenő ügyvéd, Hódmezővásárhelyen. 16864

Okleveles ügyvéd, törvényszéki jegyző, hosszú ügyvédi és bírósági gyakorlattal, — kilépve az állami szolgálatból, — forgalmasabb ügyvédi irodában irodavezetői állást, vagy hasonló alkalmazást keres, esetleg társulna. Cím a kiadóban. 16870

Jóforgalmú ügyvédi iroda nagyobb vidéki városban átadó, esetleg házzal együtt. Cím a kiadóban. 16864

Sok évi irodai gyakorlattal bíró ügyes gépirónó délutánra állást keres. — Szíves megkeresést e lap kiadójába «Gépirónó» jelige alatt kérek.

Kedvezmény lapunk olvasóinak!

Gondos- és lelkiismeretes kezelés mellett készit angolgyártmányú műfogakat amerik. kaucukba foglalva, új rendszer szerint, az alábbi árakon:

Műfog kaucukba foglalva	K 150.—	Ezüstplomba	K 100.—
«Reform» syst. műfog	« 250.—	Fogtisztítás, amerik. fogápolás,	
Arany korona, 22-kar.	« 700.—	fehérítés	« 100.—
		Cementplomba	K 80.—

FENYVESI MENYHÉRT áll. képesített fogászati intézete. Budapest, IX., Ráday-utca 5. (Kálvin-tér mellett). Tel.: Józsi. 111—48. Nyitva: reggel 9—6-ig. Prospektust díjmentesen küld.

<p>Ügyfelei</p> <h2>ingatlan adás-vételi, bérleti</h2> <p>ügyleteiben</p> <p>lépjen össze- kötetésbe</p> <h1>MATTYÓK</h1> <p>okl. mérnök</p> <h2>Országos Közvetítő Vállalatával</h2> <p>Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsi. 22-99.</p> <p>Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.</p>	
---	---

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. január–márciusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Marczali Henrik* egyetemi tanár: A papírpénz válságainak történetéhez. — *Dr. Egyed István*, az igazságügyminiszteriumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró: Nemzetgyűlés és alkotmányreform. — *Dr. Fürst Mátyas* budapesti ügyvéd: Átvételi és fizetési késedelem. — *Dr. Orova Zsigmond* budapesti ügyvéd: Hiányosságok az amnesztiarendeletek körül. — *Dr. Kohner Artur* budapesti ügyvéd: Huzamos szerződések. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár XIII. kötetéhez.

402

A papírpénz válságainak történetéhez.

A közélet minden terén a jelen szüksége, nyomorúsága, a mult felé fordítja tekintetünket, mert annak erkölcsi és politikai jelentősége lehetővé teszi a szebb jövő reményességét. Népek ritkán okulnak történetükön, akkor is keveset, mert a pillanat súlyos feladatai csak ritkán engedik meg vigasz és irány nyeresét a mult eszméiből és eseményeiből. És ha politika és műveltség tekintetében mélyen gyökerezik is a Most a Multban, mégis gazdasági téren, különösen nálunk, minden olyannyira új, hogy a történelmi alakulások alig mutatnak analógiát, nem hogy belső hasonlóságot. Pedig itt sincs új a nap alatt. Volt már papírpénz egyre csökkenő, minimális árfolyamban, volt egészen elértéktelenedett is. Volt már elég baj valutával; gyakran eltűnt már a forgalomból a nemes fém; volt Agiotage, Moratorium, Devaluatio és az államadósság kamatai fizetésének csökkentése vagy épen teljes megszűnése.

Állami tönknek első klasszikus példáját a forradalmi Franciaország mutatta. Mikor Bonaparte konzul lett, 1799 végén, az egész papírpénztömeget, összesen 45 millió frank névértékű assignatát és mandat-t (az első utalvány nemzeti javakra, azaz papi birtokra; a másik, későbbi, csak beváltására volt szánva), érvénytelennek és értéktelennek nyilvánította. Ezen a romhalmazon építette fel Napoleon 30 milliónyi tőkével a francia bankot, melynek azóta oly nagy szerep jutott nemcsak az ország, hanem a világpiacon forgalmában.

Furcsa és eddig tudtommal még nem mutattak reá, hogy a konzervatív Ausztria, a forradalomnak és a nagy császárnak természetesen és szívós ellensége, pénzügyi téren szinte szolgai módon utánozta a francia példát. A bécsi kormány még pénzügyi bukásnak új módját sem bírta kitalálni. Igaz, hogy jó osztrák szokás szerint, nem radikálisan és gyorsan jártak el, hanem lassan, huzavonával, mintha bántotta volna a lelkiismeret. Épen azért, mert nem oly egyszerű és gyökeres ez a pénzkrízis, sokkal közelebb áll hozzánk és azért sokkal tanulságosabb a franciánál. Ennek oka is a nagy és többnyire vesztes háború volt, melyet 1792 óta szinte szüntelen kellett Napoleon ellen folytatni.

Magyarországon 1762 óta voltak forgalomban a bécsi bank «cédulái». Törvény nem intézkedett felőlük, de szívesen elfogadták, sőt nagy összegekben, könnyebb szállíthatóság szempontjából egy kis agiójuk is volt az ezüsttel szemben. József császár úgy intézkedett ugyan, hogy magánosok sem kötelesek elfogadni a bankót, de ez annak értékén nem változtatott: az egyenlő maradt az arany fémmel, csak épen 1799-ben kezdett hanyatlani értékük és ez a hanyatlás még érezhetőbbé vált, mikor 1801-ben egy- és két forintos cédulákat is bocsátottak ki. Ezzel az ezüst megszűnt forogni. 1805-ben, mikor új háborúra készültek, ki is jelentették, hogy arany- és ezüst árú, melyet csak az árfolyam szerint lehet vásárolni. A papirözön egyre nőtt; vele egy arányban csökkent a papir vásárló ereje: az árak egyre emelkedtek. Fényezés, pazar-

lás orgiáját ülte, mint mindig, mikor kétesse válik a vagyon. Az 1809-iki nagy háború után, mely újra több tartománytól fosztotta meg a monarchiát, névértékének körülbelül egytizedére süllyedt.

E tartományokból (Karintia, Krajna és az egész osztrák és magyar tengerpart) Napoleon Illyria királyságát alkotta és azt saját főnnhatósága alá helyezte. A francia közigazgatással bevonult a francia jó pénz, az osztrák bankót pedig kitiltották a forgalomból és csekély áron beváltották. Ez az eljárás adta meg a lökést a vajudó, már rég szükségessé vált devaluáció megindítására. Késtek vele, hisz az uralkodó annyiszor biztosította népeit, hogy a bankók még egyszer teljes értékhez jutnak.

Már 1810 február 24-én elrendelte egy császári nyílt parancs, hogy a bankócédulák helyett váltójegyeket (fekete bankó) bocsássanak ki: 300 ftnyi bankókért 100 ft váltójegyet adnak, mely a jó konvenció (rajnai pénzláb) pénzt képviseli. E jegyek teljes biztosságot nyújtanak és évenként úgy ezeknek, mint a kamatozó államadósságnak jelentékeny részét törlesztik. Törlesztési alapul szolgál az összes alattvalók alapvagyonának tizede és a papság összes fekvő birtoka. Ezt a tizedet azonban sok évi részletben is lehet fizetni. Ezen alapon nemes érben kölcsönöket vesz fel az állam.

Bizonyára igen gyökeres, forradalmi, de legalább alapos gyógyítást kilátásba helyező rendelkezés. Igazi vagyondézsma. Mint Franciaországban, itt is a középkori tőket akarták a modern állami költségek fedezésére felhasználni. Csakhogy e rendelkezés fogantatásához sem fogtak. Magyarországon pedig, hol az 1807-iki országgyűlés már is nagy segítséget szavazott meg (minden jövedelemnek egy hatodát, minden vagyonnak 1%-át; csak a paraszt nem fizet) oly nagy alkotmányos nehézségekbe ütközött volna, hogy ki sem hirdették. Ha mindjárt végrehajjták, talán sikerrel jár, de a halasztás bizalmatlanságot keltett és a papírpénz árfolyama gyorsan hanyatlott. A bankók Augsburgban, akkor Bécs legfőbb váltóhelyén, 1810 dec. 4-én 1240-re zuhantak alá, azaz névleges értékük 8%-ára. A kormány kétségbeesetten, de ügyetlenül mindent elkövetett az árfolyam emelésére; még meglevő nemesfémkészletét is a piacra dobta. Hiába: a bukást nem lehetett feltartóztatni, mindenki szabadulni iparkodott a bankótól. Csakhogy a fenyegető dézsma miatt egy harmadára leszállott a fekvőségek ára is. Összesen 1060 milliónyi bankó és 350 milliónyi rézpénz volt forgalomban.

Mária Lujza házassága Napoleonnal (1810 április 2.) biztosságot ígért a dinasztianak, békét a monarchiának. A kormány végre megtelhetette a döntő lépést. 1811 február 20-án gróf Wallis pénzügyminiszter aláírta a devaluációról szóló nyílt parancsot, melyet március 15-én minden községben dobszó mellett ki kellett hirdetni. Annak bevallásán kezdi, hogy az előbbi patens nem érte el célját; azóta a valuta nagy ugrásokban ingadozott és igen mélyre süllyedt. Hirt ad a császár atyai gondosságáról, «kinek erős rendszabályokhoz kell nyúlnia, hogy a magántulajdon ezentúl meg ne rendüljön, az ipar akadályai elháríttassanak, bizalmatlanság és kedvetlenség tovább ne terjedjen: s ezek elérésére a papírpénzt olyan összegre korlátozzák, mely az állam szükségének megfelel. «Ez a csökkentés egyetlen eszköze a magánviszonyok rendezésének, az ipar fenntartásának és emelésének, a tőkepénzesek és rentier-k elszegényedése meggátolásának.» A papírpénz hanyatlása, alap teremtése, lassankint való törlesztése és beváltása elegendők arra, hogy árfolyamát az ércpénzével egyenlővé tegyék.»

A bankók értékét névleges értékük egyötödére szállítják le, úgy hogy 212 milliónyi váltójeget marad. 1812 február 1-étől fogva a jegy az egyetlen törvényes fizetési eszköz. Törlesztésre a papi javak eladásából befolyó összegeket fordítják. Minden szerződésnek «bécsi érték»-re kell szólnia, kivéve ha kikötik, hogy a fizetést ugyanabban a penzben kell teljesíteni, melyben a kölcsönt adták. «Olyan kötelezettségek, melyek 1799-ből vagy későbből erednek, létrejöttük napjának árfolyama szerint ítélendők még (13. §.)» Ennek biztosítására mellékelve van skála is, mely a papirpénz diszióját 1799-en kezdve feltünteti. Csakhogy ez a skála épen nem pontos, sem szabatos. A valóságnak ellentmondva a disziót 1809-től fogva alig felényinek tünteti fel, úgy hogy az utolsó hat hónapnak árfolyamát egyformán 500-ban állapítja meg, holott a magyar országgyűlésen bizonyították, hogy több mint háromszor akkora is volt az árfolyam vesztesége. A hitelező tehát kölcsönének felét, vagy harmadát kapja csak vissza, pedig természetesen épen a nagy ingadozások idejében kötöttek legtöbb üzletet. Ennek a rendelkezésnek volt következménye, hogy a beváltójegyek, épen úgy mint a francia mandat-k, mindjárt kibocsátásuk után, belső értéküknek megfelelően, igen alacsonyan keltek. Március 15-én 300 helyett csak 180 volt kurzusuk.

«Az emberek elvesztve kilátásukat az életre; kétségbeestek. Nem jelentette-e ki a császár ismétlen, hogy nem szállítja le a bankók névértékét? Mégis, 100 ftból csak 20 maradt. Sok hullát nyelt el a Duna, 1811 márciusában s ki számolná meg a golyókat, melyek kiegyenlítették a kormány igaztalanságát.» Egymásután jelentkezett az ügyetlen eljárásnak, a hosszú halasztásnak, a komolytalan pénzügyi politikának minden átkos következménye. A rézpénzről, melynek tömege egymagában elég lett volna az egész forgalom lebonyolítására, szó sem esett. Igazi fedezetről is megfeledkeztek, mert az osztrák papi javakból még sem tellett. Arra igenis gondolt a kormány, hogy a 212 millióból 112-öt Ausztriára, százat Magyarországra hártson. Ebben az egy pontban csaknem egyenlőnek ismerték el hazánkat.

Megyénk, melyekhez publikáció végett elküldtek, már a formája miatt is törvénytelennek ítélték a patenst. Erős reprezentációkkal fordultak a királyhoz, az utasítások pedig végső ellenállásra kötelezték a követeket az alkotmány velejét sértő önkény ellen. Akkor először vitatták és bizonyították be Magyarország teljes függetlenségét Ausztriától pénzügyi tekintetben. A közjogi szemponté volt az elsőség és az országgyűlés főképen mint az alkotmányon ejtett, súlyos sérelmet tárgyalt a kérdést. Nem is lehetett másképp: a Corpus jurist mind tudták, de gazdasági, vagy épen pénzügyi kérdésekhez, tudományosan alig értett valaki. Nem szándékunk a közjogi kérdést, mely nem is kérdés, annyira világos, bőven tárgyalni, úgy, amint a rossz felkelő sereg a híres győri csatában, modern fegyverek nélkül, bátran, de sikertelen harcolt, úgy harcoltak most négyszáz éves törvénycikkelyekkel, melyek csak arany- és ezüstpénzt ismertek, a papirhullám ellen, mely elnyeléssel fenyegetett. Annak előadására szorítkozunk, mikép akarták a magánszemélyeknek devalvációval kapcsolatos kölcsönös kötelezettségeit (correlatio) törvényesen megállapítani és megszabni.

Augusztus 27-én nyitották meg az országgyűlést és majdnem félév telt el, míg 1812 februárius havában a Karok és Rendek a kérdéssel, melyet a királyi előadások harmadik pontja érintett, tüzetesen foglalkozhattak. Előbb egy regnicolaris bizottságnak kellett a szükséges adatokat a kormánytól beszereznie és feldolgoznia. Munkálata február vége felé került az alsó tábla (Karok, Statusok) elé. Utasításaik általános halasztást (Generale Moratorium) kirántak három esztendőre. Ezen idő alatt csak úgy történjék fizetés, ha vagy a hitelező megszorult és nem segíthet másképp magán vagy pedig, ha az adós jó szerével reábirja a hitelezőt a törlesztés elfogadására. Ez idő elteltével csak tisztul a helyzet és akkor a törvényesen egybehívandó országgyűlés hozhat megfelelő törvényt. De a moratóriumról hallani sem akart a kormány, a pénzügyminiszter pedig (az udvari kamara elnöke) nagyon is lehetőséget tartotta, hogy a papirgazdaság még jóval tovább is tarthat és azt is, hogy fedezet híján ingadozó marad a beváltójegyek kurzusa. Így tehát az országgyűlésnek még sem lehetett későbbre halasztani a munkát és törvényjavaslattal kellett előállnia.

A rendek annyira magától érthetőnek vallják a készpénzfizetést és a bankó megszűnését, hogy már azért is ragaszkodnak a

hároméves halasztáshoz. Ezért alapul azt veszik, hogy minden adósságot a konvenciók pénzlábra kell átszámítani, leszállítani és azon kell a fizetésnek is megtörténnie. Hogy megállapíthassák a törvényes fizetési eszköz és a bankó értéke közt fennforgó, évről-évre változó különbséget, hosszú vonakodás után a bécsi skálát is készek felhasználni, mivel, hogy más nincs. Viszont, azzal ellentétben azt állítják, bár nem egész helyesen, hogy 1805-ig nem volt jelentékeny különbség a két érték között és így az addig kötött szerződésekben a fizetést minden leszállítás nélkül kell teljesíteni. 1805 okt. elsejétől 1810 szept. végéig a skála szerint fizetendők, a későbbi időre pedig oportunitási okokból elfogadják az 500-as kurzust, noha jól tudják, hogy az sem felel meg a valóságnak. Engedékenységüknek egy főoka az, hogy a kurzusoknak a valóságnak megfelelő megállapítása kiszámíthatatlan következményeket vonna maga után és nagyon árthatna az új beváltójegyek árfolyamának.

Már enyhülőben volt az ellenzéki tűz, de a király határozott állásfoglalása a patens rendelkezései mellett, kijelentése, hogy a rendek kívánsága az Ausztria és Magyarország közti kapcsolatba ütközik, főképp pedig parancsa az országgyűlés lehető gyors feloszlására, azt új lángra lobbantotta. Május 17-iki feliratukban kijelentik, hogy szemben a király rendíthetetlen akaratával, jog és törvény sérelme nélkül nem alkothatnak törvényt és így a diätalis tractatusnak vége szakadt. Különösen élesen szállnak szembe azzal a királyi felfogással, mintha az örökös tartományokkal való kapcsolat megkövetelné, hogy magánkötelezettségeknek mindkettőben egyformán feleljenek meg. Ez Magyarország függetlenségével össze nem fér. Ugy a hazafiaknál, mint egész Európában nagy figyelmet keltene, «ha az Ország Gyűlése kilenc hónapi tanácskozás után minden végzés nélkül találna eloszlanit».

Az országgyűlés már 1802-ben, de különösen 1807-ben igen határozottan tiltakozott a papirpénz özöne ellen. Most is csak a konvenciók, ezüstpénzt fogadják el a történendő fizetések egyetlen törvényes alapjául, ha csak más kikötve nincs. Még csak nem is említi a beváltójegyeket; hisz azok behozása is törvénytelen. Más módot, mint a készpénzhez való visszatérést ők nem találnak a bajok sikeres legyőzésére. «Hogyha pedig ez ellent nem állván Felsőged a maga változhatatlannak jelentett akaratjához tovább is ragaszkodik: minthogy Felsőgednél van a Fő Hatalom, mi ugyan nem ellenkezhetünk: mindazonáltal alázatosan jelentjük, hogy a mennyiben e' szerént Törvény nem hozattatna, minthogy a Törvény székeknek s' minden Bírának, a költsönös kötelezéseknek megvizsgálásában, melyek tétettek azon időszakokban is, míg a Papiros Pénzek ingadozó állapotban voltak, a fennálló Törvények rendelése és Lelke szerént itélni kötelességek. Ha az Itéletjek törvényekben nem fundáltak, hogy különben is semmi erejek nem lézen, az 1791. Esztendei 12. Törvény Czikkely világosan mutatja.»

Mindamellettt újra is felterjesztik a rendek a törvényjavaslatot és pedig részben a király kívánsága szerint módosítva. Elfogadják a bécsi skálát már 1799-től fogva. Megengedik, hogy a kamatok, ha másképp kikötve nem volt «folyó pénzben», azaz papirban fizethessék. De a fizetés kérdésében alkut nem ismernek. Külön rendelkezések szabályozzák az eljárást bérlet (arenda) ügyeiben; azon esetekben, ha a hitelező veszélyben foroghat, hogy tőkét elveszti, vagy hogy nem fizetés esetén nyomorba jut, valamint ha az adós ki akarja fizetni adósságát. Nem fizethet másképp, mint jó konvenciók pénzben, ha csak a hitelező másba nem egyezik. Épúgy külön gondoskodnak az adás-vevési szerződésekről, zálogokról, végrendeletekről, osztályokról, az özvegyek járandóságáról, a nyugdíjakról és konvenciókról, végre kereskedelmi szerződésekről is. Csakhogy ez oly gyakran átglyúrt javaslatból mégsem lehetett törvény. Viszont patens és devalváció iránt engesztelhetetlen az országgyűlés. Még azt sem engedte meg, hogy a törvény bevezetésében, mint mindig szokásban volt, megemléstessék a királyi meghívóban kifejezett cél, mert törvénytelennek tartotta a papirpénznek említését is.

Önkéntes adomány gyanánt igenis felajánlanak egy millió mérő rozst és 1½ millió mérő zabot, természetben, de sem a «kezességhez» (Garantia) követelt 100 millióról, sem a királytól szintén kívánt évi 12 millió adóról szó sincs a törvényben. Érdekes, a rendeknek az az észrevétele, hogy addig minden nagyobb adóemelést csak csökkentette a papirpénz kurzusát.

A beváltójegyek fedezet nélkül maradtak; 1813-ban újra ki-

tört a háhorú, 1814—15-ben sok milliójába került az udvarnak a bécsi kongresszus pompája: az első devalváció természetes következtetés gyanánt vonta maga után a másodikat. Ez 1816-ban következett be; a 20 ftból, mely 1811-ben a 100-ból maradt, már csak 8 lett. Akkor alapították meg az osztrák nemzeti bankot, mely béke idejében elegendő ércfedezettel rendelkezvén 1848-ig nagyobb zavarok nélkül szabályozhatta a monarchia pénzügyét.

Minden óvás ellenére, a törvényszékek királyi parancsra mégis csak a patens értelmében ítéltek. De még az 1825—27-i országgyűlésen is határozottan tiltakoztak a törvénytelen rendelkezés ellen. Bizalmatlanságuk a bank és bankója iránt erős felterjesztésekben nyilvánult meg. Hivatkozhattak arra, hogy az a szempont, mely az udvart 1811—12-ben vezette, hogy t. i. az egész monarchiában egységesnek kell lennie a pénzügy kezelésének, most már nem lehet döntő. Ha a császár olasz tartományaiban hozzájárul a kizárólagos készpénzfizetéshez, még inkább megtehetné ezt a törvényesen teljesen független Magyarországon. Akkor hintették el a külön magyar bank gondolatának első csiráit.

Hiába keresnénk e tiltakozó és törvénycikkekre hivatkozó férfiaknál nagy elméleti tudást, vagy bonyolult financiai kérdésekben nagy tapasztalást. Legfőlegb báró Podmaniczky József és Szabolcs megye első követje, Vay József állott köztük az akkori államtudomány magaslatán. De józan ész, mely a legközelebb állót erősen megfogja és nem engedi magát eltántorítani álokoskodás, sem eltéríteni az udvar kegyének elvesztése félelmétől: az volt bennük bőven. De még közjogi dedukcióik szertelenségeit, hagyományos gravaminális politikájuk kinövéseit sem ítélték meg túlszigorúan. Hiszen ők állították fel először és bebizonyították azt a tételt, hogy minden alkotmánynak az állampolgárok vagyona az igazi alapköve, hogy tehát minden konstitúciónak legszilárdabb fundamentumát megrendíti az, ki a vagyont, törvénytelenül megtámadja.

Ezekben az urakban volt emberség is. Nem engedik, hogy jobbjáaik pénzbeli terheit emeljék, pedig az nemcsak érdekük volt, hanem jussuk is. A tisztviselők jobb fizetése érdekében pedig a királyhoz folyamodnak. 1812 márc. 20-án kelt felírásukban kifejtik, hogy a «mostani minden műveknek és eszközöknek megszerzését nehezítő drágaság miatt, ha csak a tulajdon vagyonyokkal is szükségüket nem pótolják, a kirendelt fizetésből el nem élhetnek», szálláspénzre is annyi kell, hogy «alig marad valami, a mit elkerülhetetlen szükségükre lehetne fordítaniok.»

«Mint hogy pedig az Igazságnak rende azt hozná magával, hogy azok, kik a közjónak előmozdításában fáradoznak, az Hivatalyokkal öszvekapcsolt szükségük a Státus által, abból a Fundusból, amely azon végre egyedül rendeltetett, pótoltsanak», a só árának emeléséből 200,000 ftot kérnek e célra. A király erre máj. 12-én kijelenti, hogy amint eddig mindig szíven feküdt a köztisztviselők java, úgy ezentúl is gondja lesz reá, amennyire a l. f. kincstár helyzete megengedi. Ferenc császár gondoskodott ugyan a tisztviselőkről, de elvárta, hogy főképp ők magok gondoskodjanak magukról. Ugy beszélnek, hogy mikor egy elhalt tisztviselőnek szegényen maradt özvegye kegydíjért fordult hozzá, azt válaszolta: hisz a jászol mellett volt; miért nem evett? Ha oly alacsony erkölcsűnek nézte hivatalnokai karát, nem csoda, ha nem igen sietett segítségére.

Azt hiszem bebizonyítható, hogy a rossz pénznek és az államadósság kamatainak árát elsősorban a tisztviselő és aztán az államadósságok kötvényeinek kamatából élő magánzó fizetik meg. Minden más foglalkozásnak, a mezőgazdaságnak csak úgy mint az iparnak és kereskedésnek, jövedelme abban az arányban nő, melyben a pénz elértéktelenedésével emelkednek az árak is. Nem nagyon tanulságos és figyelemreméltó-e az, hogy éppen azok az osztályok vesztenek legtöbbit, melyek egész jólétüket, megélhetésüket az állam fenntartásához és virágzásához kötötték? Tanulságos, de tragikus és talán meg van benne a vezeklés azért, hogy a tisztviselő nem viselte eléggé gondját a rábizott állami érdeknek. Mindenesetre óvás az ellen, mindent az államtól várni és remélni. Non est salus in illis.

A figyelmes olvasó bizonyára e rövid összeállításból is levonhatja a kellő következtetéseket. Mi csak a következőket merjük kiemelni:

Nagy bajokat kisszerű eszközökkel orvosolni nem lehet. Ha az állam pénzügye megromlott, mindent el kell követnie a rend és a hitel helyreállítására. E cél elérésére nemcsak joga, hanem

kötelessége az államnak, hogy polgárai áldozatkészségéhez forduljon. Húzás és halasztás pedig csak növeli a veszélyt, nem hogy megállítaná.

Erre az áldozatkészségre azonban csak úgy lehet számítani, ha meg van az általános, szilárd meggyőződés, hogy a dézsmát valóban az államháztartás egészségének helyreállítására, nem pedig felesleges, vagy éppen a közjót károsító kiadásokra fordítják.

Ha ez a meggyőződés nincs meg, ha fecsérlés következik, takarékoság helyett, kárba vész minden áldozat.

Mindenekelőtt pedig szemmel kell tartani amit a rendek 1811 nov. 11-én XXVII-iki ülésükből kelt felírásukban javasoltak:

«Semmi más mód tehát hátra lenni nem láttatik, mely által a K. Kints-Tár ezen szomorú helyezettetéséből kigázolhatna, hanem hogy minden a Monarchiában lévő szorgalmatosságnak kút-feje, ha szintén az most mindjárt a' Kints-Tárnak ideig való hátra maradási okozna, minél előbb kinyitasson és mind azon akadályok elháríttassanak, a melyek a nemzeti Gazdálkodást késleltetik.»

Marczali Henrik.

Csonka Magyarország nem ország, Egész Magyarország mennyország.

Nemzetgyűlés és alkotmányreform.*

A magyar alkotmány eddig sohasem ismert olyan helyzetet, hogy a törvényesen megkoronázott király a királyi hatalom gyakorlásától visszalépett volna anélkül, hogy a trónról lemondott volna. Az angol parlament 1688-ban II. Jakab elmenekülése után ki is jelentette, hogy nem ismeri el a különbséget a quoad ius és a quoad exercitium királyi hatalom közt. Az állam államfői hatalom nélkül tartósan nem funkcionálhat; a királynak tehát a törvényben meghatározott kivételes eseteket (kiskorúság, elmebaj) nem számítva a királyi hatalmat tényleg be kell töltenie (1867. évi VII. tc. I. §.), mert a hatalom gyakorlása a hatalom birtokától nálunk sem választható el. Mégis IV. Károly Eckartsauban 1918 november 18-án kelt nyilatkozatával az államügyek vitelében való minden részvételtől visszalépett és a királyi hatalmat azóta tényleg nem gyakorolja, bár magáról a királyi méltóságról nem mondott le; így a nemzetnek a királyi hatalom ideiglenes gyakorlására kormányzót kellett állítania, ami alkotmányunk történetében eddig páratlanul álló helyzetet vont maga után.**

A magyar királyi intézménynek ez a válsága nem lesz törvényhozási rendelkezések nélkül megoldható. Maga IV. Károly említett nyilatkozatában kijelentette, hogy nem akar akadályul szolgálni a magyar nemzet szabad fejlődésének és eleve elismeri a nemzet döntését a jövő államforma kérdésében; a nemzetgyűlés pártjai pedig egyezményszerűen kizárták maguk között a királykérdés puesszerű megoldását és a rendelkezés jogát az 1920. I. tc. bevezető részében későbbi időre tartották fenn a nemzetgyűlés részére.

Hogy a pragmatica sanctio öröklési rendje érvényben van-e vagy a szabad királyválasztási jog feléledt, ebben a parlamenti pártokat és az egész közvéleményt izgató kérdésben egyszer majd dönteni kell és ez a döntés nem történhetik majd a törvényhozás régi alkotmányos útján a király részvételével, hanem csak az ideiglenesség lezárása előtt a nemzetgyűlés által. A nemzetgyűlésnek kell a kormányzói hatalom megszüntetéséről és vagy a király visszahívásáról vagy új király választásáról rendelkeznie. Mindkét esetben a nemzetgyűlés határozza meg még a királyi hatalom feléledése előtt a nemzet és király ősi viszonyában esetleg szükségesnek tartott változásokat, hogy a trónralépő király alkotmányos helyzetével eleve tisztában legyen.

De az országgyűlés reformja sem totható ki a nemzetgyűlés működése utáni időre. Ha az országgyűlés legutóbbi törvényes szervezetében egy évvel ezelőtt nem mutatkozott alkalmasnak az életrekelésre, ezt az akkor félretolt szervezetet a jövőben még visszaszább lenne működésbe hozni. A nemzetgyűlés a törvényhozás munkáját már csak az időközben ránk kényszerített területi változásokra való tekintettel is, csakis a szervezetében újra szabályozandó országgyűlésnek adhatja át és amíg ez az új szabályozás az országgyűlési választói jog megalkotásával és a főrendi-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

** V. ö. szerzőtől: *Ideiglenes államfő*. Jogállam. 1920 márc.

háznak korszerű reformjával meg nem történik, addig működését tulajdonkép be se fejezheti.

De hisz a nemzetgyűlés összehívásának kétségtelenül az is volt a főcélja, hogy az alkotmányossághoz való visszatérést az említett reformok megalkotásával tegye lehetővé, minthogy a körülmények kényszerítő hatalma nem engedte a törvényes viszonyokhoz való közvetlen visszatérést. Alkotmányunk válságának a megoldása jutott a nemzetgyűlés feladatául és ez a megoldás nem történhetik magának az alkotmánynak észleges módosítása nélkül. Az 1920: I. tc. miniszteri indokolása szerint a nemzetgyűlés az állami főhatalom ideiglenes rendezése alapján az alkotmány alapintézményeinek: a királyi méltóságnak és királyi hatalomnak, valamint az országgyűlésnek, mint a törvényhozó hatalom gyakorlására állandóan hivatott szervnek a változott viszonyokhoz mért újjáalkotása és egyéb sürgős törvényhozási feladatok megoldása után be fogja tölteni feladatát és a törvényhozás további teendőit az újjáalakult alkotmányos szerveknek engedi át.

A nemzetgyűlés már több rendelkezésével módosított igen fontos szentesített törvényeket, pl. hatályon kívül helyezte az 1866: XII. tc.-et, ratifikálta a területi integritásunkat lábba tapodó trianoni békét. Amiképp e rendelkezések érvényét nem vonja — és nem vonhatja — kétségbe a jogtudomány, úgy egyelőre bele kell nyugodnunk abba is, hogy a válságból kivezető elkerülhetetlen alkotmánymódosításokat még a nemzetgyűlés hajtsa végre. A törvényhozás újjáalakult jövődől szervezete fogja természetesen az utolsó szót kimondani, amennyiben a nemzetgyűlés által alkotott törvényeket ép úgy módosíthatja, mint a törvényeket általában.

A korozás király közreműködésének a hiánya a király hatáskörét is érintő törvényhozási munkában mindenestre szokatlan dolog. A magyar király a múltban a törvényhozásnak jogilag az országgyűléssel egyenrangú birtokosa volt, tényleg azonban az országgyűléssel szemben határozott túlsúlyba jutott az osztrák császári méltóság révén. A király a magyar államban hatalmi tényező volt, amely a nemzet jogos törekvései megvalósítását tartósan megakadályozhatta. Az országba a nemzet akaratából visszatérő király itt nagyon eltolódott hatalmi viszonyokat fog találni. A nemzet jövő sorsának intézését maga a nemzet vette kezébe és a királynak a jövőben nem lehet más hivatása, mint hogy az állam egyik szerveként maga is beálljon a nemzeti akarat érvényesítésének a munkájába. Első szolgája lesz a nemzetnek, de nem ura; nem csinálhat családi politikát, csak nemzetit és a nemzeti akarattal ellentétes álláspontot többé nem képviselhet.

A háború és forradalom borzalmaitól megkímélt Hollandia békés munkával készíti elő alkotmánya reformját, amely az idők demokratikus szellemének megfelelően egyebek közt a különben is nagyon korlátolt királyi hatalom további korlátozását, az érvényben volt trónöröklési rend megszorításával az eddig jogosult mellékágak kizárását és az így szűkebb körre szorított királyi család kihaltá esetére a köztársasági államformára való áttérés törvényes lehetőségét vette programjába.*

A görög királyság legújabb története a népakarat mindenekelőtt valóságának és korlátoktól való mentességének klasszikus példája.

Angliában a királyi méltóság már rég elvesztette hatalmi jellegét, sőt még a törvényesen rendelkezésre álló hatáskör tényleges betöltése is pusztá formasággá süllyedt. Angol jogászok a törvényszentesítés megtagadásának jogát, pl. ma már elavultnak tekintik.

A dinasztia sorsa a nemzetek kezében van. Mikor a magyar nemzet a forradalmak bukása után önként az ősi királysági államforma fenntartása mellett döntött, az 1920: I. tc. egész szelleméből és irányzatából láthatólag is ennek az államformának kétségtelenül egy demokratikusabb, szabadabb válfaját kívánta életre kelteni.

IV. Károly saját nyilatkozata szerint nem kívánt a nemzet ilyen szabad fejlődésének útjába állni és előre elismerte a nemzet döntését jövődől államformája tekintetében; tehát nemcsak abban az irányban, hogy köztársaságot vagy királyságot akar-e, hanem alávetette magát a nemzet akaratának egy alkotmányo-

* A királynő által kiküldött, a miniszterelnök vezetése alatt az összes pártok részvételével működő bizottság most tette közzé jelentését, amely még ez év folyamán a parlament elé kerül.

sabb, korlátoltabb királysági államforma fölépítése tekintetében is, amely a reformtörvények eredménye lesz. Esetleges visszatéréssel pedig az utólagos hozzájárulást fogja dokumentálni.

Amíg egyrészt az alkotmány módosításának jogát elvben nem tudjuk a nemzetgyűléstől megtagadni, addig másrészt kívánatosnak tartjuk, hogy I. e módosítások semmiesetre se lépjenek túl az alkotmányválság elhárításának korlátait és az egyelőre elkerülhető reformok maradjanak a törvényhozás normális útjára; 2. hogy a módosításokat a nemzetgyűlés ép a törvényes mérséklő tényezők (főrendiház, király) hiányára való tekintettel ne sebbellobbal, hanem a szakkörök és szakemberek által való gondos előkészítés és alapos megfontolás után hajtsa csak végre, mert egyedül így remélheti, hogy alkotásai a fejlődés állandó és biztos pillérei lesznek. A magyar alkotmány minden porcikája évszázadok küzdelmeivel kiképzett és nemzedékek vérével áztatott remekmű és így ahhoz csak a legnagyobb tisztelettel és óvatossággal szabad hozzányúlni; a magyar alkotmány összekötő kapcsolata elszakított véreinkkel, egy dicső közös múlttal és egy szebb jövővel.

Dr. Egyed István.

Átvételi és fizetési késedelem.

A kir. Kúria 1920. P. IV. 2364. sz. e lap 1921. évi I. számában ismertetett ítéletének helyessége esetén megállapítható lenne; 1. a vevő átvételi késedelme akkor is, ha az eladó előre kijelentette, hogy teljesíteni nem fog és nem képes; 2. a vevő fizetési késedelme akkor is, amikor e fizetési kötelezettség még nem állott be.

Nyilvánvaló, hogy ez a felfogás nemcsak az anyagi igazság, de a törvény rendelkezései szempontjából sem helytálló.

Az adott esetben a vevő átvételi készségének a vasúti kocsik megszerzésében kellett volna nyilvánulnia. Amde ezt megelőzte az eladónak az a kötelezettsége, hogy az árút a megrendelésnek megfelelően elkészítse, ezt azonban kifejezetten megtagadta s erről a vevőt még a teljesítési határidőn belül értesítette.

Ily körülmények közt a vevő átvételi késedelme nem foghat fenn, mert erről csak akkor lehet szó, ha az árú készen van és az eladó azt átadni kész. A kir. Kúria 779/1901. sz. ítélete szerint is az eladó a vevőtől csak úgy követelhet teljesítést, ha maga is teljesíteni kész és az árú felett szabadon rendelkezik.

Helytelenül minősítette a kir. Kúria az eladónak az ügylettől való elállását jogosnak, mert a vevő átvételi késedelme esetén az eladót csak a KT. 351. §-ában körülírt jogok illetik meg, ezek is csak akkor, ha az átadásra a maga részéről kész és képes. A szerződéstől való elállás joga pedig az eladót csak a KT. 352. §-a, vagyis a vevő fizetési késedelme esetében illeti meg.

A vasúti kocsik hiánya miatt az eladó azért sem állhatott el az ügylettől, mert a szállítási akadály a teljesítési kötelezettséget nem szünteti meg, csak annak idejét tolja ki és mert a vevő eltekintett a vasúton való szállítástól és kész volt az árút az eladó telepén átvenni.

Nem forgott fenn a vevő fizetési késedelme sem, mert vasúti szállítás hiányában a fuvarlevél-másodlatok bemutatása nem történhetett meg, ellenben a vevő az árú átvételével egyidejűleg kész volt a vételárát megfizetni.

Az a kérdés, vajjon a fuvarlevél-másodlat ellenében való fizetés kikötése a kir. ítéletábla felfogása szerint a vételár hitelezésének, vagy a kir. Kúria megállapítása szerint készpénzfizetésnek tekintendő-e, elvi szempontból nagyon érdekes, de a konkrét esetet — a vasúti szállításnak, illetve feladásnak kikapcsolása folytán — nem érinti.

A vevő fizetési késedelme tehát nem állott be s így az eladót a KT. 352. §-a alapján a szerződéstől való elállás joga nem illette meg.

Az adásvételi ügylet főcélja, hogy a vevő az árút, az eladó pedig a vételárát megkapja. Az anyagi igazság követelménye, hogy elsősorban ez a cél nyerjen megvalósulást. Ha kikötött, hogy a vevő szerez vasúti kocsikat és ez nem sikerül, de a vevő hajlandó az árút vasúti szállítás nélkül átvenni, ha továbbá kikötött, hogy a vételár a fuvarlevelek ellenében fizetendő, de a vevő hajlandó az árúnak más módon való átadása ellenében fizetni: akkor az anyagi igazságnak az felel meg, hogy az ügylet hatálya fennmaradjon s ha ezt az eladó hiúsítja meg, ezért kártérítéssel tartozzék.

A konkrét esetben tehát nem a vevő átvételi és fizetési, hanem az eladó átadási késedelme lett volna megállapítandó.

A kir. Kúria megállapítása szerint az eladó elállási nyilatkozata után a vevő többé nem követelheti a szerződés teljesítését. Ez a jogszabály kétségtelenül csak akkor alkalmazható, ha az eladó elállása jogos volt.

S így a jogszabály alkalmazásánál nem mellőzhető annak az elbírálása, hogy az átvételben való késedelem körül az eladót vagy a vevőt terheli-e vétkes mulasztás. Kétségtelen, hogy az eladónak a teljesítési határidőn belül a szerződéstől való elállása jogtalan cselekmény volt és a vevő jogait nem csorbíthatta.

A KT. 354. §-ának az utólagos teljesítési határidőre vonatkozó rendelkezését s különösen azt a kitételét, hogy a fél ezt a határidőt «engedni» tartozik, a joggyakorlat úgy értelmezi, hogy ezt a határidőt a szerződő fél csak a késedelmes fél kérelmére köteles engedélyezni. Eltérő azonban a joggyakorlat abban a kérdésben, hogy a késedelmes fél az utólagos teljesítési határidőt a másik félnek a szerződéstől való elállása előtt vagy az után kérheti-e és kell-e kérnie.

A helyes megoldás annak a megfontolásában kínálkozik, hogy az utólagos teljesítési határidő kérelmezésének mi a célja. Ez pedig kétségtelenül az, hogy a késedelmes fél a késedelem jogkövetkezményeit magáról elhárítsa és a másik fél kötelezettségei hatályban maradjanak.

Addig tehát, amíg a teljesítési határidő vagy a kért és köteleességszerűen «engedett» utólagos határidő el nem telt, a másik fél a szerződéstől jogszerűen el nem állhat.

A kir. Kúria konkrét esetben elfoglalt álláspontjával egyezően döntött 1264/1903. sz. és a Hitelezési Döntvénytár X. 117. sz. a. közölt 1915. P. IV. 9869. sz. határozataiban, az előző cikkben idézett határozatok szerint pedig az utólagos teljesítési határidő kérelmének épen az elállási nyilatkozat után van helye.

Amidőn az utóbbi döntést helytelennek tartom, ezzel nem ismerem el az ellenkező felfogás feltétlen helyességét, hanem úgy vélem, hogy a kérdés mindenkor az eset körülményei és az elállás okának szorgos elbírálása alapján oldandó meg.

A tárgyalt esetben a kifejtettek szerint a vevő utólagos teljesítési határidőt kérni egyáltalában nem tartozott, mert semmiféle késedelem nem volt és mert ha vétkes késedelem lett volna is, a kir. Kúria 1916. Rp. IV. 126. sz. ítélete szerint (Hjogi Dtár X. 206.) az adós késedelmét kimenti, ha a szolgáltatás időlegesen oly okból lehetetlen, amely az adósnak fel nem róható.

A KT. 352. és 353. §-ainak az a rendelkezése, hogy a késedelmes fél ellenfele a szerződéstől «egyszerűen» elállhat, nem eléggé világos s erre nézve a jogirodalom és joggyakorlat rendelkezéseimre álló anyagában megnyugtató felvilágosítást nem találtam.

Az a kitétel, hogy a fél a szerződéstől elállhat, «mintha az meg sem kötött volna», nem szorult további magyarázatra. Ha tehát a törvény — amely valamely kifejezést ok és jelentőség nélkül, főlegesen nem használ — az elállás módját az «egyszerűen» kifejezéssel írta körül, ez csak úgy értelmezhető, hogy az elállás minden egyéb előző jogcselekmény nélkül történhetik.

Ily értelmezés mellett azonban a 354. §. rendelkezése az előző szakaszokban foglalt szabályozással ellentétes, mert a 354. §. ésszerű értelmezése szerint az a fél, aki a szerződéstől elállani kíván, ezt a szándékát előbb a másik féllel közölni és egyidejűleg — tehát a másik fél kérelme nélkül is — annak az utólagos teljesítésre kellő időt engedni tartozik. Kivétel a 255. §. esete.

Ezzel az értelmezéssel ismét ellenkezik a joggyakorlat, amely a 354. §. «engedni» kifejezésének azt a jelentést tulajdonítja, hogy a késedelmes fél az utólagos teljesítési időre csak akkor tarthat igényt, ha azt ellenfelétől kéri.

Ennek a kontroverziának tulajdonítható, hogy joggyakorlatunk ingadozik abban a kérdésben, hogy a késedelmes félnek az utólagos teljesítési időt a másik fél elállása előtt vagy az után kell-e kérnie.

A kir. Kúria 308/1901. sz. ítéletében kimondta, hogy ha a vevő oly szállítást kíván, amely a szerződési kikötéstől eltér, az eladónak joga nyílik az ügylettől «véglegesen» elállani s nem köteles a KT. 354. §-a értelmében a vevőnek az utólagos teljesítésre kellő időt engedni. Az előző cikkben idézett 1413/1900. sz. ítélet pedig úgy szól, hogy a késedelmes eladó a vevő abbeli nyilatkozatának vétele után, hogy a késedelem miatt az ügylet-

től elállani «kíván», késedelem nélkül tartozik az utólagos teljesítésre időt kérni, mert különben a vevő az utólagos szállítást elfogadni nem köteles.

Ezek a határozatok is arra vallanak, hogy az elállás kívánóságának közlése és a végleges (vagyis «egyszerűen») elállás közt a Kúria is lát különbséget és hogy a végleges elállást az erre irányuló szándék közlésének kell megelőznie, amely után még helye van az utólagos határidő kérésének.

Támogatják ezt a felfogást a magyar polgári törvénykönyv törvényjavaslatának 922., 927., 932., 934., 937. és 943. §-ai, a német polgári törvénykönyv 326. §-a és a német KT. 373. és 374. §-ai.

A konkrét ügy szempontjából kiemelem a kir. Kúria 1917. P. VII. 4361. sz. (Hjogi Dtár XII. 50.) határozatát, amely szerint a kétoldalú vételszerződés lebonyolításában az árú átvételének cselekménye hitelezői jogcselekmény, az e körüli késedelem hitelezői késedelem, továbbá a magyar polgári törvénykönyv javaslatának 937. §-át, amely szerint a hitelező nem esik késedelembe, ha az adós a teljesítésre képtelen volt és a 934. §. indokolását, amely szerint az adósnak, hogy a hitelezőt késedelembe ejtse, a teljesítésre irányuló cselekvésében el kell mennie addig a pontig, ameddig a hitelező szükséges közreműködésének hiányában el-mehet.

Ezek szerint a kir. ítélőtábla az eladó kártérítési kötelezettségét helyesen állapította meg.

Dr. Fürst Mátyás.

Hiányosságok az amnesztiarendeletek körül.

A napisajtóban és a szakajtóban jogászai szempontból reflexiókat fűztek a karácsonyi amnesztiarendelethez. Kimutatták, hogy a régebbi keletű büncselekményeknél szűkebb a kegyelemre alkalmas esetek határvonala, viszont a proletárdiktatura után elkövetett büncselekményeknél igen tág tere van a kegyelmezéseknek. Ezúttal nem kívánok ezzel a kegyelmi rendelettel foglalkozni, mert ezen rendelet nyilvánvalóan politikai tényezők behatása alapján keletkezett és így mint célszerűségi eset a jogászai kritikát nem bírná el.

Az 1918. évi októberi forradalom kitörése után a népköztársaságnak 1919. XV. néptörvénye a közkegyelem gyakorlásáról az Országos Törvénygyűlésben 1919. február 13-án hirdettetett ki. Az igazságügyminiszter 1919. február 22-én kelt 6495/1919. I. M. sz. rendeletével intézkedett ezen néptörvény végrehajtásáról.

Az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920. I. tc. 9. §-a általánosságban érvényteleníti a népköztársaság néptörvényeit, de felhatalmazza a minisztériumot arra, hogy ideiglenesen hatályban tarthassa. A minisztérium ilyen értelemben rendelkezett is a 2245/1920. M. E. számú rendelet (Budapesti Közlöny 1920. március 17.) 1. §-ában, a közkegyelem gyakorlásáról szóló 1919. XV. néptörvény és az annak végrehajtására vonatkozó 6495/1919. I. M. számú rendelet tehát ma is hatályban levő érvényes jogszabályt képez.

Ezen néptörvény 6. §-ának 1. pontja szerint közkegyelem illeti azt, aki:

1. 1918. október 31-ike előtt követte el a büncselekményt,
2. és akinek büntetése nem haladja túl a hat hónapi szabadságvesztés tartamát.

Ez a néptörvény nem tesz különbséget büntett, vétség és kihágás között; ez a néptörvény nem tesz különbséget aszerint sem, hogy a büntetést a kir. bíróság, vagy valamely rendőri bíróság szabta ki.

A néptörvény végrehajtását tárgyazó 6495/1919. I. M. számú rendelet III. 1. pontjának második bekezdése már különbséget tesz, amennyiben kimondja, hogy a néptörvényben gyakorolt közkegyelem nem terjed ki a közigazgatási hatóságok, mint rendőri büntetőbíróságok előtt folyó ügyekre, amelyekről külön néptörvény fog intézkedni.

A proletárdiktatura kitörése folytán a beígért néptörvény nem jelenhetett meg, ez a hiány az alkotmányosság helyreállítása után sem pótolható.

Ennek folytán a gyakorlatban ilyen félszükségek állanak elő: Aki vizet öntött a tejbe és kihágás miatt elítéltetett, nem kap kegyelmet, mert ügye a közigazgatási hatóság elé tartozik. De

ha ciankálit tett a tejbe és a mérgezésnek kihatása volt az emberi életre vagy egészségre, az kegyelemben részesül, ha a reá kiszabott szabadságvesztés tartama nem haladja túl a hat hónapot.

A tejhamisító elszenvedni kénytelen büntetését, a váltóhamisító kegyelemben részesül.

A megengedett menetsebességet túllépő soffőr gyorsajtásért nem kap kegyelmet, de ha elgázol valakit, kegyelemben részesül. A kocsmáros, aki a zárórán túl nyitvahagyja üzletét, nem kap kegyelmet; de aki a más üzletét kinyitja, kegyelemben részesülhet.

A büntető törvényszék hatáskörébe eső bűnyben kegyelem jár, a kerületi előjáróság hatáskörébe eső ügyben nem jár kegyelem.

A kihágások elbírálása sem egyforma; ha a járásbíróóság elé tartozik a kihágás, jár a kegyelem, ha azonban a rendőrséghez tartozik az eljárás, nincs kegyelem.

A súlyosabb eset kegyelem alá esik, az enyhébb eset nem.

Nyilvánvaló, hogy ez így sem nem igazságos, sem nem méltányos, sem nem következetes, ezért a beigért néptörvénynek megfelelő jogszabály megalkotására van sürgősen szükség.

Dr. Orova Zsigmond.

Huzamos szerződések.

A normális gazdasági viszonyok között megkötött szerződéseknél a szerződő felek a pénzbeli ellenszolgáltatás megállapításánál a pénz vásárló erejének stabilitásából indultak ki. Ez a vásárló erő nagyjában ugyanaz maradt — kisebb kilengésektől eltekintve — mindaddig, míg a gazdasági viszonyok a normális keretek határait túl nem lépték. Ugyanaz volt a vásárló erő a nemzetközi viszonylatban is, vagyis a stabilitás nemcsak a pénz belföldi vásárló erejének, hanem a különböző pénznemek és váltóárfolyamok relációjának is jellemző tulajdonsága volt.

Azok a hosszú lejáratú, huzamos tartamú szerződések, amelyek még normális, vagy félig normális gazdasági viszonyok között jöttek létre, a pénz vásárló erejének stabilitására voltak építve. Azonban a háború, az ennek ideje alatt meginduló, majd a háború befejezte után fellépett állandó gazdasági krízis kétféle változást idézett elő. Egyrészt a belföldi viszonylatban a pénz vásárló ereje igen nagy mértékben lecsökkent és állandóan, igen nagy mérvben fluktuál mind a mai napig, másrészt a pénzürtékek nemzetközi relációjában és a váltóárfolyamokban fennállott paritás is erős eltolódást szenvedett, s szintén igen erős, úgyszólván naponkénti fluktuációnak van alávetve.

Míg tehát azelőtt a szerződésileg lekötött ellenszolgáltatás pénzbeli ellenértékének megállapításánál csak egy mérték volt, t. i. a pénz belső vásárló ereje, amely úgy belföldi, mint külföldi relációban nagyjában azonos maradt, addig ma az ily ellenszolgáltatás megállapításának alapja a pénz belföldi lecsökkent és állandóan fluktuáló vásárló ereje és a pénzürtékek bizonytalan, irreális és szintén állandóan változó nemzetközi relációja. Köztudomású ugyanis ép utóbbi tekintetben, hogy pl. a svájci frank vásárló ereje sokkal kisebb Svájcban, mint Magyarországon és a magyar korona vásárló ereje sokkal nagyobb itthon, mint pl. Svájcban.

A hosszú lejáratú, vagy huzamos szerződéseknek, mint általában mindennemű szerződésnek valamely gazdasági célja van. Ily gazdasági cél, pl. a munkavállaló részéről a szolgálati szerződés megkötésénél az, hogy a munkavállaló fizetéséből, vagyis munkájának pénzbeli ellenszolgáltatásából megélhessen. Hasonló gazdasági célja van a tartási szerződéseknek, a tartásra jogosult szempontjából stb. Ma ezek a szerződések, ha nem a mai gazdasági viszonyok között jöttek létre és a felek a pénzbeli ellenszolgáltatás mértékének megállapításánál nem a pénz mai vásárló erejéből indulnak ki, céljukat többé el nem érhetik. Ezért helyesnek mutatkozik ezen céljukat vesztett szerződéseknel a kontraktus contrahentibus legem ponit elvétől való eltérés.

Elég nagy a száma azoknak a rendeleteknek, amelyek a szerződésileg megállapított pénzbeli ellenszolgáltatás mértékét a változott gazdasági viszonyokra való tekintettel ily természetű szerződéseknel felemelik. E tekintetben csak a lakbérleti rendeletekre, a mezőgazdasági haszonbérletekkel kapcsolatos rendelkezésekről szóló 5440/1920. M. E. számú rendeletre, az ásványszén kiaknázásának és a vele kapcsolatos hasznokért a földtulajdonos részére járó ellenszolgáltatásról szóló 760/1921. M. E. számú ren-

deletre, a gyógyfürdővállalatok tekintetében fennálló vételi jogokról és vételkekről rendelkező 770/1921. M. E. számú rendeletre utalunk. Ezen rendeleti szabályozáson kívül bírói gyakorlatunkat állandóan foglalkoztatja a huzamos tartamú, vagy az időszakos szolgáltatások teljesítésére kötelező szerződések kérdése, azok válság okozta változásai, a gazdasági lehetetlenülés. E tekintetben dr. Almássy Antal és dr. Beck Salamon cikkeire kívánok csupán utalni. (Jogt. Közl. 1920. évfolyam, 15., 17., 23. számok.)

A fentiekkel szemben a jelenlegi gazdasági viszonyok között az ellenkező probléma válik lassanként aktuálissá. Nevezetesen nemcsak arról van szó többé, hogy a normális, vagy félig normális gazdasági viszonyok között létrejött szerződéseknél a pénz belső vásárló erejének csökkenése, milyen változásokat okoz, hanem ellenkezőleg arról is, hogy a pénz belső vásárló erejének mai minimális mérvéből kiindulva, hogyan fognak a ma megkötött ily jellegű szerződések bizonyos idő múlva módosulni. Az a meggondolás, hogy a mai viszonyoknak javulniok kell, a gazdasági konszolidáció fokozatos haladásával lehetetlenné tenné minden huzamos tartamú szerződésnél a pénzbeli ellenszolgáltatás mértékének megállapítását, ha csak valamely korrekktivum nem állana rendelkezésre, amelynek segítségével a pénzbeli ellenszolgáltatás mértéke a pénz belső vásárló erejének emelkedésével redukálható.

Míg a régebbi szerződések céljukat vesztették azért, mert a pénzbeli ellenszolgáltatás valóságos értéke lehetetlenné tette azon célok megvalósítását, amelyeknek érdekében a szerződés létrejött, addig a ma megkötött huzamos tartamú szerződéseknel az ellenkező végtel állhat egy idő múlva elő, pl. a ma megállapított bérösszeg, haszonbérösszeg, fix járandóság, tartásdíj, bizonyos idő múlva oly jelentékeny pénzbeli ellenszolgáltatás lehet, melyet a felek egyáltalában nem céloztak, amely az egyik fél tönkretételét idézheti elő és a másikat indokolatlanul és nem célzott előnyökhöz juttathatja.

Árúszállításra kötött szerződéseknel természetes korrekktivumként kínálkozik a mindenkori piaci vagy forgalmi ár.

Egyéb szerződéseknel kifejezetten felveendő lenne a rebus sic stantibus clausulája. Azonban ez csak általános tájékoztató elv, anélkül, hogy a technikai keresztülvitel tekintetében útmutatással szolgálna, olyannyira, hogy konkrét esetekben a lehető legnagyobb nehézségek, szakértői bizonyítások révén lehetne csak félig megnyugtató eredményre jutni a tekintetben, hogy a pénzérték emelkedése folytán a pénzbeli ellenszolgáltatás redukálása milyen arányban eszközölendő. Az ily szerződések megkötésénél azonban az alább ismertetendő kitűnő technikai eszköz áll a felek rendelkezésére. Ez a technikai eszköz a drágasági számok tabellája.

Angliában, Amerikában és Németországban ily tabelláris összeállítások már évek óta rendszeresen megjelennek. Nálunk az első ilyen tabelláris összeállítást a Pester Lloyd esti lapjának 1921 február 5-én megjelent száma tartalmazza. Ezzel az 1921 január hó végére eszközölt összeállítással, melynek havonkénti újabb átdolgozása helyezettelt kilátásba, gazdasági életünknek a Pester Lloyd igen nagy szolgálatot tesz. A tabelláris összeállítás alapját összesen 60 olyan cikk alkotja, amelyek elsőrendű életszükségleteknek kielégítésére szolgálnak. Ezen cikkek közül 27 élelmiszer, 28 ipari cikk és 5 különböző (pl. villamosjegy, levélportó, beretválkozás stb.). E 60 cikk mindegyikének az 1914. év közepén érvényben volt egységára összehasonlítottatik az 1921. évi január hó végén volt egységárral. Azután kiszámítást nyer, hogy az az árúmenyiség, amelyet 100 pengzegységért 1914. közepén kaphattunk, 1921. jan. végén mennyi pengzegységbe került. Az utóbbi szám drágasági szám. Pl. a 0-ás liszt egységára 1914. közepén kg.-ként 0.43 fillér, 1921 január végén 42 korona. Azon mennyiség tehát, amelyet 1914. közepén 100 koronáért vásárolhattunk, 1921 január végén 9767.44 koronába került. A drágasági szám tehát 9767.44 ami azt jelenti, hogy a drágulás a 0-ás lisztnél a békeárnak körülbelül 97 és félszerese.

Teiktettel azonban arra, hogy a drágasági szám, azaz a drágulás mérve különböző elsőrendű életszükségleti cikkeknel nagymértékben eltérő (pl. kenyérliszténél a legkisebb: 657.89 cukurnál 10,890.024, női harisnyánál a legnagyobb: 20,000, vagyis hat és egyfélszerestől kétszázszorosig terjed) ennél fogva egy átlagos drágasági szám állapítandó meg a 60 cikk drágasági számának végösszegéből, melyet 60-al elosztunk. Ez az átlagos drá-

gasági szám 6832, ami azt jelenti, hogy átlagosan az elsõrendû élelcükségleti cikkekért a békebeli 100 koronáért vásárolható mennyiség ma körülbelül 6832 koronába kerül, vagyis a pénzérték belsõ vásárló ereje $\frac{1}{68}$ -ad részre csökkent.

A fenti módszer alapján a havonként megjelenõ újabb tabelák igen alkalmasak lesznek arra, hogy a most létesítendõ huzamos tartamú szerzõdés alapján megállapított pénzbeli ellenszolgáltatás késõbbi redukciójának bázisául szolgáljanak.

Dr. Kohner Arthur.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

Szemle.

A sajtótájékoztató-bizottság tanácsára 56 sort törölt.

— **A Magyar Jogi Szemle** címû tudományos jogi szaklapnak február 1-én megjelent számában olvassuk az alábbi közleményt, amelyet minden megjegyzés nélkül terjesztünk olvasóink elé: «Utazás az amnesztia körül. Igen tisztelt Szerkesztõ úr! Szent karácsony ünnepe óta az összes pártállású lapok, reggel, délben, délután és este az amnesztiáról írnak; egészen hivatalos, félig hivatalos és egyáltalán nem hivatalos, valamint népies és népietlen, továbbá népszerű és népszerűtlen kommentárokat olvasunk az amnesztia terjedelmérõl és végrehajtásáról és szünni nem akaró tudósításokat a budapesti kir. ügyészségnek e tárgyban tartott értekezleteirõl. Bevallom, Szerkesztõ úr, ez a szépen kivirágzott irodalom nem nagyon érdekelt, végre is azonban olyan pontra jutott el, az amnesztia-litteratura, ahol már az én közönyösségem jege is megtörött. A Jogt. Közl. január hó 15-iki számában cikkekét írt az amnesztiáról, amelybõl megtudjuk, a jó öreg Meyer-lexikon után szabadon, hogy az amnesztia szó a görög *amnesia*-ból származik és hogy a kauzalitás nem bérkocsi (az Isten szerelmére, hát ki állította ezt?). Ezeket a hasznos mulattatókon kívül még azt is megtudjuk, hogy ami e téren történt, az nem más, mint «a nagy közönség szakbeli tudatlanságának tévedésbe ejtése». Hát ezen már megdöbbenem Szerkesztõ úr, mert, ha a nagy közönségtõl sohasem is követeltem a Jogt. Közl. belsõ munkatársaiéval egyenlõ színvonalú szakbeli tudást, addig lehetetlennek tartottam, hogy egy elõkelõ jogtudományi szaklap ilyen kifejezésekkel illesse Magyarország kormányzójának tényeit. Lehet, hogy ebben én vagyok a hibás, mert az entellektüelektõl régen megtanulhattam volna, hogy az «eltolódások» világát éljük, amelyek során a korlátlan lehetőségek hazája Amerikából a boldogtalan magyar glóbusra toldott el. De ha már benne vagyunk a büntetõjogi szakirodalomban, nem hallgathatom el, hogy ennek a kérdésnek a lehetőségen kívül még más oldala is van. Ha nem tévedek, az 1913:XXXIV. tc. 2. §-a és az 1920:I. tc. 14. §-a szerint az, aki országunk kormányzójának tényeit sértõ módon bírálja, vétséget követ el. De rövid leszek Szerkesztõ úr és mindössze csak két kérdésem van még. Mit csinált a tájékoztató bizottság? Ezt nem tudom. És mit fog csinálni a kir. ügyészség? Még mindig értekezletet tart? Ezt majd meglátjuk! Hiszen a területenkívüliség a külföldi képviseltek magyar honosságú jogtanácsosaira csak nem terjed ki?»

Egy büntetõjogász.

— **Korábbi végrendeletre utaló szóbeli végrendelet. Elvesztett végrendeleti okirat.** Örökhagyó szóval kijelentette, hogy elõzõ írásbeli végrendeletét, fenntartja, csupán az A.-nak hagyományozott 1000 koronára nézve B.-t nevezi ki hagyományosnak. Az írásbeli végrendelet sem az örökhagyó halálakor, sem utóbb meg nem találtatott. Csak a B.-nek hagyott 1000 korona tekintetében létezik érvényes végrendelet, egyebekben pedig törvényes öröklésnek van helye. Mert a végrendeletet szóval kellett volna elmondani és így a korábbi végrendeletre való utalás önálló szóbeli végrendeletnek nem tekinthetõ. És az elvesztett végrendelet alapján jogokat érvényesítõ fél nem bizonyít-

totta, hogy az elveszés az örökhagyó akaratától függetlenül következett be. (Kúria P. I. 2259/1920.)

— **Utólagos teljesítési határidõ elmulasztása és a KT. 354. §-a szerinti értesítés idõpontja.** Az a körülmény, hogy a vevõ a késedelmes eladónak utólagos teljesítési határidõt adott, az ügyletet záros határidõre kötött ügyletté át nem változtatja; az eladó tehát a meghosszabbított teljesítési határidõ lejártá után is mindaddig joghatályosan teljesíthet, amíg a vevõ õt arról, hogy a teljesítés helyett kártérítést követelni vagy a szerzõdéstõl elállani kíván, a KT. 354. §-a értelmében nem értesítette. E tekintetben nem az értesítés közhez vételének, hanem elküldésének az idõpontja irányadó; ha tehát a vevõ elállásáról szóló értesítés elküldése elõtt, az eladó az árút a vevõ által kijelölt címre kiállított fuvarlevelekkel együtt a vasútnak átadta, amivel a fuvarozási szerzõdés az Ü. Sz. 61. §-a értelmében megkötötven, eladó az õ teljesítési kötelezettségének, a szerzõdési kikötés szerint eleget tett, akkor ezzel szemben közömbös az a kérdés, hogy a vasúti kocsi mikor került a hídmérlegre; és a vevõ kártérítést nem igényelhet. (Kúria P. IV. 2494/1920.)

— **«Circa» kitétel jelentősége.** Abban az esetben, ha literzetlen, vagyis ürtartalom szerint nem hitelesített, bizonyos külön megjelölt hordókban fekvõ bor eladásánál a vett bor mennyisége «circa» kitételrel jelöltetik meg, és bizonyítást nyer, hogy az eladó az ily módon megjelölt mennyiségû külön hordókban elhelyezve volt bort egész mennyiségében, hiánytalanul átadta a vevõnek, a borkereskedelemben a «circa» megjelöléssel kötött ügyleteknél szokásos 5% hiány nem irányadó, hanem a a hiányzó 5%-nál nagyobb is lehet. És közömbös, hogy az eladónak más, a vétel tárgyától különálló oly mennyiségû bora volt a pincéjében, amellyel az átadásakor megállapított bor mennyisége a «circa» jelzéssel meghatározott bormennyiségre kiegészíthetõ lett volna. (Kúria IV. 2803/1920.)

— **Borkötés átruházása és borrendelet.** A bor vevõje a borvételi ügyletet tovább átruházta és ezért 14,000 K ellenértéket kapott. A jogutód — az ezután megjelent 4375/1919. M. E. sz. borrendelet hatálytalanító intézkedése folytán — a nem szállító eladótól sem teljesítést, sem kártérítést nem követelhet. De a kötlevel átruházójától sem követelheti az ellenértékül adott 14,000 K visszafizetését: mert utóbbi az ügylet átruházásánál jóhiszemûen járt el, és mert szerzõdésileg ki nem kötött, hogy nem szállítás esetében ez az összeg visszafizetendõ. (Kúria VII. 63/1919.) De a felek szándéka nem irányult jogilag hatálytalan ügylet átruházására, és így az ítélet nincs összhangban a «condictio causa data causa non secuta» jogszabályával. Megjegyzendõ, hogy ugyanez az ítélet a kötés átruházóját kártalanító kezesként — az eladó elleni behajthatatlanság esetére — felelõssé tette azon elõleg összegeért, melyet a kikötés megszerzõje a bor eladójának a vételárra fizetett.

— **Egy egyetemi tanár alapossága.** Dr. Császár Elemér budapesti tudományegyetemi tanár «A bolsevizmus Magyarországon» címû munkában a főiskolákról írt tanulmányában a bolsevizmus alatt létesített intézetek között megemlékszik a vezetésem alatt álló «Kriminálpedagógiai Intézet»-rõl a következõ szavakkal: «A Kriminálpedagógiai Intézet tett egy lépést a megvalósulás felé: elkészült a szervezeti szabályzata. Ebbõl könnyen megállapítható, hogy tudományos torzszülött lett volna: az ifjúkorú bûnösök nevelésügyének klinikája (igy!)». Ezzel szemben a következõ adatok egyszerű regisztrálását tartjuk szükségesnek. Intézetünk az 1915-ben általam kísérletkép felállított erzsébetfalvi laboratóriumból alakult, amelynek a megalapításához Weiss Manfréd és Hoffher Albert gyárosok adták az elsõ nagyobb anyagi segítséget és akikhez késõbb körülbelül 30—40 fővárosi pénzügyintézet és gyár vállalat csatlakozott, akik ma is támogatják az intézetet. 1917 ápr. 18-án a budapesti tudományegyetem büntetõjogi szemináriumában dr. Angyal Pál és dr. Vámbéry Rusztem egyetemi tanárok elnöklete alatt alakult meg a Kriminálpedagógiai Intézet, míg az annak fenntartására szolgált egyesület 1917 nov. 18-án a régi városháza dísztermében tartotta alakuló közgyûlését és elnökévé dr. Vámbéry Rusztem egyetemi tanárt, igazgatójává pedig engem választott meg. Ezt a «tudományos torzszülöttet» ezen idõ óta a főváros tanácsa és a közoktatásügyi minisztérium segédszemélyzettel látja el, úgy a főváros, mint az igazságügyi minisztérium a proletárdiktatura elõtt és a diktatura bukása óta is szubvencióban részesíti; a fiatalokúak bírõ-

sága, az igazságügyminisztérium, a katolikus Patronage-egyesület fiúotthona, az Országos Gyermekvédő Liga, s az Országos Hadigondozó Hivatal pedagógiai vélemények végett megkeresi és a főváros minden tanévben és így a jelen tanévben is köriratot intézett az összes fővárosi elemi és polgári iskolákhoz, hogy az erkölcsi bajokban szenvedő gyermeket ezzel az intézettel kell megvizsgáltatni. A «torzszülött» tehát él és fejlődik, rendes klientéja van és újabban már a vidékről is keresik fel ügyes-bajos szülők. A szegedi fiatalok felügyelő hatósága intézetünkönél egy tanerőt képeztetett ki, s Szegeden egy hasonló intézményt szervez. A magyar pedagógiai társaság, a gyermektanulmányi társaság, több előadásom, valamint a «Magyar Pedagógia» s a «Néptanítók Lapja» állandóan kedvező megbírással foglalkozott az intézettel. De a «torzszülött» működése felkeltette a külföld tudományos érdeklődését is. 1917-ben nálunk járt hivatalos megbízásból Becker Lajos drezdai törvényszéki elnök és a szófiai igazságügyi minisztérium bűnügyi osztályának vezetője. 1918-ban a német tanító-szövetség Pesten járt küldöttsége testületileg jelent meg intézetünkben érdeklődni. Az intézet alapításától fogva tagja a Berlinben székelő német gyermekvédelmi központnak (Deutsche Zentrale für Jugendfürsorge), amely a folyó évben is, az általa kiadott nemzetközi füzet számára a magyar gyermekvédelemről egyenesen intézetünktől kért tájékoztatást. 1919. év előtt a drezdai német Zeitschrift für Jugendhilfe, a lipcsei Archiv für Pädagogik, a jeni Zeitschrift für Kinderforschung és a német gyermekvédelmi központ hivatalos lapja a Jugendfürsorge, továbbá az Österreichische Rundschau, több cikkben, valamint Hellwig Albert berlini igazságügyminiszteri tanácsos a háborús gyermek kriminálitásról írt könyvében különös figyelemmel emlékeztek meg intézetünkről, követendő mintaképpül állítva azt a német tudomány elé. Az 1920. évben a lipcsei Zeitschrift für Pädagogische Psychologie, a bécsi Zeitschrift für Kinderschutz, a berlini Jugendfürsorge című folyóiratok emlékeztek meg rólunk és jelenleg van megjelenőben a zürichi Pro Juventute, a berlini Zentralblatt für Vormundchaftswesen és a lipcsei Leipziger Lehrerzeitungban egy-egy közlemény. Kiváló német pszichiáterekkel, mint Anton és Ziehen, pedagógusokkal, mint Rein és Trüper áll intézetünk állandó összeköttetésben és — last not least — egy Stockholmban közzétett közleményünk alapján a svéd «Rädda Barnen» gyermekvédelmi egyesület megbízásából annak elnöke Palmstierna bárónő 50,000 korona segélyt folyósított intézetünk részére. Mindezek alapján sikerült jogászolvásaink előtt bemutatni, hogy mily alaposan rendelkezik egy budapesti pedagógus egyetemi tanár hazánk pedagógiai intézményei felől.

Dr. Kármán Elemér.

— **Ügyvédvizsgálati kérdés.** Nemrég egy ügyvédi vizsgálaton a cenzor a következő gyakorlati kérdést intézte a jelölthöz: Bűncselekmény-e, ha valaki revolverrel fellő az égbe? Ha jól emlékszünk Jókainak van egy novellája, amelynek címe: Párbaj az Istennel. A költőnek bizonyára joga van, hogy eltekintsen a Kant—Laplace világfelfogásától, de a jogásznak talán mégse kellene dogmatikai problémákért a költői képzelet világába barangolnia.

— **I. Fehérpénzben, illetéktelen befolyással törént fizetés. — II. Keresetváltoztatás. — III. Eskü alatti kihallgatás mellőzése a Pp. 299. §-a alapján.** I. 1919. évi augusztus 14-én kelt a hamis papírpénzről szóló, de csak másnap közzétett és életbelépett 3954/1919. M. E. sz. rendelet. Alperes, budapesti nagyfuvaros, augusztus 14-én délután kiment Albertfalvára, megvette a 70 év körüli, alsóbb társadalmi állású és műveltségű alperesek ingatlanát 64,000 K vételárban és azt hamis fehérpénzzel, azonnal kifizette. A forgalmi élet tisztessége a megtevésztés és a felismert tévedés esetein kívül is megköveteli, hogy egyik fél se éljen vissza a másik félnek előtte tudvalevő szellemi alárendeltségével, védtelenségével, kedvezőtlenebb gazdasági helyzetével. Az ennek ellenére történt illetéktelen befolyásolás erkölcsellenes; és az ezáltal sértett fél a szerződés felbontását követelheti. De vagylagosan is kérheti, hogy a másik fél, aki a szerződésnek bár relative érvényteleníthető voltát előidézte, elégítse ki őt a szerződés, kötésével elérni kívánt, de megsértett

gazdasági érdeke erejéig (fizesse meg a rendelet szerinti négyötöd értékvesztéséget) vagy pedig tőrje az ügylet érvénytelensége alapján az előbbeni állapot helyreállítását. — **II. Felperes keresetének jogi alapja a tévedés, a megtévesztés és a közérkölcsei-ségbe ütköző befolyásolás lévén, a fellebbezési eljárásban felhozott aggkori elmeengesség a fenti jogi alap eszmekörébe beilleszkedő új tényadat jellegével bir, ami a Pp. 188. §. 1. pontja értelmében nem keresetváltoztatás. — III. Nem mellőzhető az alperes eskü alatti kihallgatása abból az indokból, hogy a felperesi állítás valósága esetén alperes magát büntetendő vagy a közérkölcsei felfogásába ütköző cselekménnyel vádolná. Mert a fél a vallomástételt a Pp. 299. §-a alapján megtagadhatja ugyan, ennek az ügy eldöntése szempontjából való jelentőségét azonban a bíró a 376. §. értelmében szabadon mérlegeli. (Kúria VII. 2908/1920.) A 299. §-ra hivatkozás nem helyes. A fél a vallomástételt feltétlenül, minden indokolás nélkül megtagadhatja és vallomásra nem kötelezhető.**

— **A forradalmi állapotok kötelemszüntető hatása.**

Alperes 1918 szeptemberben akként szerződött a felperessel, hogy utóbbi az alperes által az ő gazdaságába 1918 decemberben beállítandó 100 darab szarvasmarhát 16 héten át felhízlalja. A szerződés megkötése idején fennállott vagyonbiztonsági viszonyok a forradalmi események folytán országsszerte súlyosan megrosszabodtak. Ezzel alapjukat veszítették azok a feltevések, amelyekből kiindulólal alperes annak idejében a marhaállománynak felperes gazdaságába beállítására kötelezettséget vállalt. Indokolt kétség támadhatott alperesben arra nézve, vajjon felperes e vagyonbiztonsági zavaroknak a marhák terhelő veszedelmeit képes lesz-e sikeresen elhárítani. Jogában állott tehát alperesnek azt követelnie, hogy felperes vállalja magára az utóbb beállott súlyos kárveszélyek viselését. Felperes erre nem vállalkozván, alperes jogosan állott el a szerződéstől és alperes elvont hasznot nem követelhet. (Kúria VII. 3372/1920.)

— **A haszonbérletre áthárított adófizetési kötelezettség.** A haszonbérleti szerződésben ki van kötve, hogy a haszonbérbeadóra a birtok után ki vetendő összes, bármilyen néven nevezendő, meglévő és létesítendő adókat mindenkor a haszonbérlet fogja fizetni akként, hogy a haszonbérbeadó a kikötött haszonbérlet tisztán, minden levonás nélkül kapja meg. Ebből következik, hogy az utóbb létesített törvények alapján az ingatlan után a bérbeadóra kivetett vagyonadót és jövedelmi adót is a haszonbérlet tartozik viselni. (Kúria II. 3654/1920.)

Menekült ügyvéd irodahelyiséget keres a fővárosban, esetleg társulna is. Ajánlatok «Menekült» jelige alatt a lap kiadó-hivatalába kéretnek. 16373

Okleveles ügyvéd, törvényszéki jegyző, hosszú ügyvédi és bírósági gyakorlattal, — kilépvé az állami szolgálatból, — forgalmasabb ügyvédi irodában irodavezetői állást, vagy hasonló alkalmazást keres, esetleg társulna. Cím a kiadóban. 16376

Sok évi irodai gyakorlattal bíró ügyes gépirónó délutánra állást keres. — Szíves megkeresést e lap kiadójába «Gépirónó» jelige alatt kérek.

Kedvezmény lapunk olvasóinak!

Gondos- és lelkiismeretes kezelés mellett készit angolgyártmányú műfogakat amerikai kaucukba foglalva, új rendszer szerint, az alábbi árakon:

Műfog kaucukba foglalva	K 150.—	Ezüstplomba	K 100.—
«Reform» syst. műfog	« 250.—	Fogtisztítás, amerikai fogápolás,	
Arany korona, 22-kar.	« 700.—	fehérítés	« 100.—
		Cementplomba	K 80.—

FENYVESI MENYHÉRT áll. képesített fogászati intézet. Budapest, IX., Ráday-utca 5. (Kálvin-tér mellett). Tel.: Józsi. 111—48. Nyitva: reggel 9—6-ig. Prospektust díjmentesen küld.

<p>Ügyfelei</p> <h2 style="text-align: center;">ingatlan adás-vételi, bérleti</h2> <p style="text-align: center;">ügyleteiben</p> <p>lépjen össze-kötötésbe MATTYÓK Aladár okl. mérnök</p> <h3 style="text-align: center;">Országos Közvetítő Vállalatával</h3> <p style="text-align: center;">Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsi. 22-99.</p> <p>Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vetőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.</p>		
--	--	---

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. január-márciusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Dr. Bárd József:* Somló Bódog. *Dr. Fodor Ármán*
kúriai bíró: A hágai váltójogi szabályzat kérdéséhez. — Törvény-
kezési Szemle. *Dr. Szladits Károly* egyetemi tanár: Közszerzemény
biztosítása különélés esetében. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XIV. k. I. iv.

Somló Bódog.

A kutató és alkotó gondolkodás önfeltárása két jellegzetesen különböző módon történik a tiszta megismerésnek született és felszentelt bajnokainál. Van olyan alkotó gondolkodás, melynek fejlődésében korán kialakul a központi nagy koncepció, a foglalat, amelybe azután tervszerűen helyezkednek el az egyes drágakövek egész sorai. Ilyen intellektus volt Bacon és ilyen Spencer Herbert, aki előfizetést mert hirdetni a szintetikus filozófia gyöngyfüzérére akkor, amidőn még csak a fonált látta. Van azután olyan intellektus, amely kiváltja magából a gyöngyök lövegét, értékes gondolatok egybeötvözött tömbjeit, de soha vagy csak igen későn tudja megtalálni a szilárd pontot, a napot, amely körül saját fejlődésének kilökött bolygói a függés és alárendeltség viszonyában keringenek. Az alkotásnak ez a menete jellemzi Platont, ez Schellinget és ebbe a csoportba tartozik Somló Bódog is.

Somló Bódog a kifeje a világ összefüggésébe néző spencer-i filozófia támaszul használásával indult és a neokantianus introspektív ismeretelmélet földjének emigránsa lett; a történések, a fejlődés, a társadalmi élet alapjainak megleshető szabályaiban hitt. Mérey-Horváth Károly fantasztikus látományainak tudományos lehetőségét védte Pikler Gyulával szemben és «Macchiavelli» című posthumus dolgozatában megvetéssel írt azokról a «szimplista doktrinerekről, akik néhány egyszerű formulára redukálnák az államok életét és a történelem útjait». Somló óvatos, a kor uralkodó moráljának és eszményeinek szubjektív értékelésétől óvakodó szociológiai világnézettel indult és legutolsó «Platon állam-tana», valamint «Macchiavelli» című dolgozataiban a nemzeti állam uralkodó etikájának szögéből értékel eseményeket és eszméket. Majd huszonöt éves tudományos munkássága folytatólagos vonal helyett, cikk-cakkban, sőt egy-két ízben teljes megszakadással halad, megnyilatkozásai töredékszerűek, s épen ezért igen nehéz hű képet adni jogbölcséletéről, mert tulajdonképpen — ha nem is mint rendszerbe foglalt egész, de vázlatként — több van. A «Jogbölcséleti Előadásokból» más felfogás alakul ki, mint a «Juristische Grundlehre»-ből és az, hogy szerzőjük későbbi megváltoztatott felfogását igazabbnak és helyesebbnek tartotta egyáltalán nem prejudikálhat a kritikus állásfoglalásának, akinek ellenkező lehet a nézete. Nem szabad megfeleledkezni arról sem, hogy az író lelki fejlődésének *szükségszerű* kontinuitása még nem kölcsönöz belső összefüggést gondolati alkotásainak, melyek között az összetartozás minden objektív kapcsa hiányozhat. Ilyen esetben tehát ahelyett hogy nyomon követnénk — ami csaknem lehetetlen — az író belső fejlődésének menetét, helyesebb a feldolgozott fontosabb problémáinak kapcsán a korábbi és későbbi megoldások ismertetése.

Vessünk azonban mégis egy futó pillantást tudósunk működésének kronológiai sorrendjére.

Somló a '90-es évek közepe táján kezdett írogatni és — noha a nála szokásos óvatossággal és fenntartásokkal — Pikler Gyula belátásos iskolájának tanítványa és ennek eszmemenetét igyekszik továbbfejleszteni. Sokat foglalkozik Spencer Herbert filozó-

liájával és az angol bölcész individualista államtana, amelyet már Pikler támadott, a szocializmus és individualizmus igazának szociológiai megvilágítására készíti, ami «Állami beavatkozás és individualizmus» című művében (Társadalomtudományi könyvtár, 1902.) meg is történik. Kolozsvárott, 1906-ban jelenik meg «Jogbölcséleti Előadásai»-nak két kötete, amelyekben az utilitarizmus elvét valva kritikai keresztmetszetét adja a különböző jogbölcséleti teóriáknak. A következő két-három évben megjelent dolgozatai közül a «Zur Gründung einer beschreibenden Soziologie» (Berlin und Leipzig 1909) emelendő ki, amelyben azt a tervet veti fel, hogy a kiváló történészek szociológusok, közgazdászok, etnográfusok és nemzetgazdászok nagy tábora készítse el a létezett és létező társadalmak minuciózus leírásával a szociológia tudományának azt a nélkülözhetetlen anyaggyűjteményét, melyet már Herbert Spencer kívánt, de a rendelkezésére álló eszközök tökéletlensége folytán csak tökéletlenül tudott megadni a «Descriptive Sociology» folióiban.

Valószínűleg alapos Kant, Windelband és Rickert tanulmányok hatása alatt új Somló jelenik meg előttünk «Das Problem der Rechtsphilosophie» című néhány oldalas tanulmányban, amelyet az 1908-ban, a heidelbergi harmadik nemzetközi filozófiai kongresszuson olvasott fel és még inkább kidomborodik a nagy irányváltás a «Masstäbe zur Bewertung des Rechts» (1910) rövid vázlatában. Helyesen mondja Lewes, a filozófiának briliáns tollú történetírója, hogy minden bölcsélet vagy a dolgok összefüggésének meglátására irányított objektív vizsgálódás vagy a gondolatok összefüggésének meglátására irányított szubjektív vizsgálódás. A szociológus Somló figyelte a társadalmi jelenségek összefüggését, igyekezett a jogfejlődés szabályait és a helyes jog elveit megtalálni és e gondolati tevékenysége közben hirtelen megállt és a saját gondolkodását kutatta azzal a kérdéssel: «mit teszünk mi, mit tesz gondolkodásunk akkor, amikor a jogról bölcselkedik?» A különböző jogbölcsészek a helyes jognak igen különféle elveit állapítják meg és védik egyforma elszántsággal, mint Somló mondja a már idézett «Masstäbe zur Bewertung des Rechts»-ben: «Die diskutierenden verstehen sich einfach nicht; sie sprechen verschiedene Wertsprachen». Meg kell tehát vizsgálni tudatunkat, gondolkodásunkat, hogy milyen szabályok alapján tart valamit helyesnek, egyáltalán melyek vagy milyen természetűek a helyességnek tudatunkban megadott normái?

Ennek a meglátásnak következményeként Somló mély ismeretelméleti és értéktani kutatásokat folytat és eredményeit «Az Érték Problémája» címen 1911-ben közzéteszi. Ekkor már a jogbölcsélet feladata két nagy csoportba sűrűsödik előtte, a jog fogalmának és a helyes jognak problémáiba. A jog fogalmára vonatkozó fejtegetéseit a «Juristische Grundlehre» (Leipzig 1917) vastkos kötetébe foglalja. A helyes jog kérdése körül kialakuló gondolatait azonban már nem tudta egészzé sűrűsíteni. Amidőn körülbelül félesztendeje beszélgetés közben érdeklődtem, hogy mivel foglalkozik, elmondotta Somló, hogy a helyes jog problémája alapvető ismeretelméleti kérdések felé vezette és ezek megoldását, mint minden bölcselkedésnek előfeltételét «Prima Philosophia» címmel írja meg. Moór Gyula most Somló Bódogról írt tanulmányában (Társadalomtudomány I. évf. I. szám) azt közli, hogy e munka kézírata nem nyomdakész állapotban maradt meg.

A «Platon Államtana» és a posthumus «Macchiavelli» című essayken kívül Somló tragikus halálának bekövetkeztéig mást nem írt.

Az előrebocsátottaknak megfelelően három problémacsoport kapcsán ismertetem Somló tanait. Szociológiai korszakából csak az «Állami beavatkozás és individualizmus» eredményeivel foglalkozom s ezután rátérek jogfogalmi és helyes jogi végső következtéseinek kritikai összefoglalására.

A fejlettebb társadalmak kialakulásával egyenlő régi és élő nyitott kérdés annak a viszonynak megállapítása, amelyben egyén és állami főhatalom állanak egymáshoz. J. St. Mill a «Szabadság»-ról írott munkájában lényeges változást lát e viszony felfogásában azóta, amióta a nemzeti államok parlamentáris népuralmi formái kialakultak. Szerinte régebben csupán arról volt szó, hogy az uralkodó személye, a dinasztia vagy a kisszámú uralkodó osztály hatalmi túlkapásai ellen különböző jogi korlátozásokkal az alattvalókat megvédjék. Az újkorban azonban a nemzetet saját maga ellen; az egyéneket nemzetüknek gondolatra és érzelmekre is kiterjedő zsarnoksága ellen kell védelmezni és ezért oly fontos az egyéni függetlenség és társadalmi kontroll határvonalának megállapítása. Noha az amerikai «Declaration of Independence» és a francia «Declaration des droits de l'homme et du Citoyen», amelyek az egyéni boldogulás biztosítását jelentették ki az állami élet főcéljaként, az uralkodó felfogásnak döntő változását hozták magukkal, mégis azt hiszem tudományos szempontból az állam és egyén viszonyának újkori taglalása azóta mutat fel fontos különbséget a régebbivel szemben, amióta az élet meglesett nagy szabályszerűségeit a társadalmak életének és fejlődésének megértésénél felhasználjuk. Amidőn Eckerman 1830 augusztus 2-án a júliusi francia forradalom híreivel tetten siet Goethehez, az izgatottan kiáltja fel: «A Vulkán kitört, minden lángban áll!» Csakhogy, amikor a jámbor Eckerman a forradalmat kezdi kommentálni legnagyobb megdöbbenésére kiderül, hogy Goethét nem a nagy történelmi események, hanem a fajok változatlanosságát védő Cuvier és a fajok változását vitató Geoffroy de Saint-Hilaire akadémiai vitája hozta példátlan izgalomba; az a tény, hogy «Man wird Blicke in grosse Schöpfungsmaximen tun, in die geheimnisvolle Werkstatt Gottes». És valóban csak egy későbbi kor kultúrtörténetírójának lesz meg a távlata és magaslata ahhoz, hogy a fajok változásának, a természetes kiválasztás tanának gondolkodásunk minden részét átható szerepét meglássa.

Woodrow Wilson az amerikai alkotmányról valahol azt írja, hogy Kepler mechanikus világfelfogásának korában született meg, ennek bélyegét viseli magán, ezért vannak az alkotmánytényezői szigorúan elválasztva, gépiesen egybekapcsolva, különböző korlátozásokkal csavarokkal leszorítva. Kétségtelen, hogy a nagy természettudományi meglátásoknak egészen váratlan területeken is jelentkezik hatása és a természetes kiválasztás tanánál épenséggel nem volt váratlan, hogy a társadalmi jelenségek magyarázatának gyökeresen újító szerepe legyen. Így, amíg a régebbi okoskodásokban a tökéletes állam eszményéből, vagy az állam fennmaradásának szükségszerű feltételeiből, vagy az isteni akarat rendeléséből, vagy az emberiség hivatásából igyekeztek az állam és egyén viszonyát meghatározni, a XIX-ik század állambölcseletében az okoskodás alapjának és menetének teljes megváltozása következik be annak folytán, hogy az állami beavatkozásnak a természetes kiválasztódáshoz való viszonyából igyekeznek az állami hatalom és egyéni jogok arányára következtetéseket vonni. Hogyha összehasonlítjuk a társadalmi szerződés fikciójának Rousseau-i felhasználását azzal a móddal, ahogyan például Malthus a szegényeket segélyező törvények helytelenségét vitatja, látjuk, hogy az okoskodás alapjának mondhatnám forradalmi változását vezette be.

A politikai színteret tekintve korunkban az állami beavatkozás és egyéni szabadság kérdésének különös jelentőséget ad a szocialista tanoknak a XIX. század angol eredetű liberalizmusának még el nem pusztult roncsaival folytatott harca.

Általában a természetes kiválasztás tanát az individualizmus mellett és a szocializmus ellen szokták felhasználni, azzal az indokolással, hogy a szocializmus mindenre kiterjedő szabályozása megakadályozza a gyengék, az alkalmatlanok elpusztulását, az alkalmasabbak kiválasztását, egyszóval a haladással azonosított fejlődés menetét. Ismeretes, hogy a Spencer-i filozófia teljesen individualisztikus fordulatban csúcsosodott ki és gyakran idézik a «Szociológia Alapelveinek» a «társadalmi ember» elkövetkezését jöslő záró szavait. De felhasználták a biológiai összefüggéseket a szocializmus igazának bizonyítására is. Viszont gondolom Bouglé

írta azt az alapos tanulmányt, amelyben azt állítja, hogy a darwini tanok sem az individualizmus, sem a szocializmus támogatására nem alkalmasak.

A Spencer-i individualizmus kedvezőtlen fogadtatásra talált a magyar jogbölcseleknél. Nem fogadta el Pulszky Ágost, támadta Pikler Gyula és visszautasította Somló Bódog is.

Az «Állami Beavatkozás és Individualizmus» a mindenség egy-azonosságát feltételező, a dolgok értékelésétől óvakodó szociológus szemével nézi a társadalom működését. Mit látunk, hogyan működik öntudatos beavatkozásunk, hogyan a természetes kiválasztódás?

Elsősorban is azt látjuk, hogy az egyéni szervezet és a mindenség, mondjuk környezet, folytonos, szakadatlan kölcsönhatásban állanak egymással. Ez a hatáskeltés, hatásváltás részben a lelki élet közvetítésével történik. Minthogy pedig az egyéni szervezetek érdekei ellentétesek, boldogságra törekvésük ellenkezik, folytonos kényszerrel gyakorolnak egymásra az együttélés pusztá tényle következtében. Az állam, mint az érdekcsoportosulások egyik alakja már létezésénél fogva kényszerrel gyakorol — a jogi parancsok alakjában.

De egyén és környezet kölcsönhatásának, helyesebben kényszerkifejlésének csak egy része megy végbe a lelki élet közvetítésével, mert a környezet az egyéni szervezetre és pedig annak strukturájára és kifejti kényszerét, nagy szankciókkal kényszeríti arra, hogy hozzá, a környezethez minél jobban alkalmazkodjék. Ez az a folyamat, amit természetes kiválasztásnak nevezünk és ami napjainkban is feltartóztathatatlanul állandóan tizedeli az emberiséget. Klíma, baktériumok, más fajokkal való érintkezés, háború stb. egyre gyakorolják kiválasztó hatásukat s ezt semmiféle — helytelenül mesterségesnek nevezett — valóságában azonban — tudatos beavatkozás épen tudásunk fogyatékosága következtében nem tudja megszüntetni, csupán egyes pontokon módosítani. Tulajdonképen az ember zoológiai fejlődése sem ért befejező pontjához Marx «szerszámkészítő állatjával».

Ha felismertük azt a fontos tényt, hogy a természetes kiválasztás az állami beavatkozás folytán meg nem szünhetik, hanem csak eltolódhatnak, «egészen helytelen elvi álláspont az állami beavatkozástól való tartózkodást követelni... a helyes elvi álláspont... hogy avatkozzunk be, ahol csak el tudjuk érni a kívánt eredményt... Az ideális-állapot pedig mindenre kiterjedő ismeretek mellett mindenre kiterjedő beavatkozás». Somló különösen bíztat a kívánatos tulajdonságok céltudatos kiválasztására és a természetes átmenetek egyengetésére.

Ugyancsak bizonyítja Somló, hogy a társadalmak fejlődésével az állami beavatkozás karöltve jár, viszont az állami kényszer egyre elviselhetőbb lesz az egyének részére. A társadalmak előtt még végtelen fejlődés lehetősége áll, és az intézmények változtatásának jogát természetjognak kell tekinteni. Természetjog mindaz, ami a jog fejlődésének, megváltoztatásának feltétele, tehát a gondolat-, sajtó-, tan-, gyülekezés- és vallásszabadság, amelyeknek fokát nyugodtan elfogadhatjuk a társadalmi fejlettség mérő eszközének.

«Növekvő állami szabályozás, növekvő politikai szabadsággal karöltve: ez a fejlődés iránya, — mindenre kiterjedő állami szabályozás és tökéletes szabadság ennek a szabályozásnak megállapítására vagy megváltoztatására: ez a fejlődés ideálja.»

A figyelmes olvasó a fenti gondolatmenet vázlatában azonnal észre fogja venni azt az ugrást, amelyet Somló akkor követ el, amidőn az értékközömbös megfigyelésekből az értékelő kívánságokba csap át. Abból a *tényből*, hogy a természetes kiválasztás egyre, megalkuvás nélkül hat és a pusztá együttélés kizárja az individualizmust, még egyáltalán nem következik az állami beavatkozás helyeslése vagy kívánása. *A természetes kiválasztás megfigyeléséből sem a beavatkozás mellett, sem ellene nem lehet érvelni nagy értékek elismerése nélkül.* Somló szólt a káros fluktuációk állami egyengetéséről. Lássuk a példát. A hadviselt és főként legyőzött országokban, különösen nálunk, a középosztály és munkásság egy része elvesztette kereseti lehetőségét. A szociológus a tények megfigyelése kapcsán megállapíthatja, hogy ez a csoport hogyan fog kipusztulni, felszívódni, vagy forradalmat szítani. De csak a keresztény morál kívánja emberbaráti támogatásukat, a közgazdasági érdekek parancsolják elhelyezésüket és a politikai előrelátás irányítja ártalmatlanná tételüket. Etikai parancsok, helyes célok elismerése nélkül az állami beavatko-

zás helyességéről és helytelenségéről nem lehet ítéletet mondani. Ugyanilyen úgrást tapasztalunk a szabadságjogoknak természetjogokká deklarálásánál. A természetes kiválasztásban — mondja Somló — nem szabad az emberiségnek valami idealisztikus alkalmassághoz formáló tisztító folyamatát látni, mert csak a mindenkori adott környezethez való alkalmasság a kiválasztás mértéke. De ha nem feltételezem, hogy a fejlődés haladás, ha nem feltételezem, hogy a természetes kiválasztás gondviselészerű folyamata egészségesebb, jobb, boldogabb, tökéletesebb emberfajt hoz majd létre, akkor miért kell szentté nyilvánítani azokat a jogokat, amelyek a kiválasztás menetét biztosítják és elősegítik?

Bármily alaposak és mélyenjárók Somló megfigyelései, mégsem fogadhatjuk el azokat a következtetéseket, amelyeket e megfigyelésekhez illeszt, anélkül, hogy e megfigyelésekből folynának. Mégis részletesebben foglalkoztam e könyvvel, mert tárgya, a realitásokba vágó, az emberek nagy tömegeit érdeklő kérdés és a szociológus Somló törekvéseinek szerintem leghívebb tükrét adja.

Amidőn 1917 elején egyik dolgozatom tiszteletpéldányát küldöttem el Somló Bódognak Kolozsvárra, a «Masstäbe für Bewertung des Rechts» című tizenhatoldalas tanulmányát küldötte meg mintegy annak jeléül, hogy e füzet tartalmazza helyes jogi kutatásainak fenntartott alapvonalait.

Hogyan lehet a jog helyességét mérni, megállapítani? ez a felvetett kérdés, és a válasz során Somló elveti azokat a módokat, amelyeknek alkalmasságát, tudományosságát védte régebbi munkáiban.

Nem megfelelő a naturalisztikus módszerei, amelynek egyik faja a történeti materializmus és a fejlődéstani elméletek. Nem lehet ugyanis a társadalmi élet törvényszerűségeiből, vagy állítólagos tendenciáiból a jog helyességének normáit kiolvasni, — mert egyéb ellenvetésektől el is tekintve — mi a fejlődést akarjuk a helyesség, a kívánatosság normái szerint megítélni (vajjon haladás-e?) és nem a fejlődést a helyesség mérő eszközévé tenni.

De sikertelen Stammler vállalkozása is, aki az egyéni kedvteléstől független objektív helyesség normáját keresi, de a kérdés felvetésén nem tud túlhaladni, mert a társadalmi élet végcéljának tekintett «Gemeinschaft freiwollender Menschen», épen olyan társadalmat jelent, amelynek objektív helyességi normái vannak, csak hogy Stammler nem tudja megmondani, milyenek és melyek azok.

Azonban, ha a megoldásnak mindakét említett módja téves, akkor hogyan lehetséges a jog helyességének mérése, értékelése?

A jog értékelése csak annak a ténynek folytán lehetséges, hogy vannak a helyességnek, mondjuk erkölcsnek az egyéni hedonizmuson vagy utilitarizmuson felül emelkedő objektív parancsa amely az egyéni tudatban mint «Sollensgefühl» jelentkezik, de csupán indexe az «egyénfeletti» társadalmi értékelésnek, mely az abszolút érvényesség igényével lép fel és egybeesik az adott pozitív morál szabályaival. A jog helyességének vagy helytelenségének megítélése tehát az adott pozitív morál parancsainak alkalmazását jelenti.

Minthogy tehát a jogbölcsélet a helyesség mértékét készen kapja, feladata tulajdonképpen az, hogy a számtalan adott erkölcsi értékeléseket tudományos rendszerbe illessze és így a helyesség-értékmérők alárendeltségi és mellérendeltségi táblázatát készítse el.

A helyes jog kérdésének az etikai normákhoz kapcsolása és az etikai normáknak nem fejlődési eredményekként vagy társadalmi megállapításokként, hanem abszolút érvényű szuperindividuális parancsokként való felfogása Somlót belesodorta a modern német filozófia legnehezebb ismeretelméleti kutatásaiba.

Kant filozófiai rendszerén, minden architektonikus szabályossága ellenére, különböző szakadékok vannak át. Ilyen szakadék a természet és akarat, a jelenség és magánvaló, vagy az új filozófia nyelvén a tény és érték dualizmusa. A cselekvések megítélésénél jelentkező erkölcsi parancs, amely érvényt követel, a letki életnek Kant szerint is teljesen különböző funkciója attól, amely a tények összefüggését, kapcsolatát állapítja meg a létezés, megfelelés megállapításával. E két tétel között: — a hó fehér; a lopás megvetendő — ha tartalmuktól elvonatkozva gondolkodásunk működését tekintjük, gyökeres a különbség. Az előbbi a tények összefüggését mondja ki, az utóbbi megítéli egy cselekvés helyességét. Az új Windelband—Rickert-i filozófia nyelvén az előbbi egzisztenciális ítélet, az utóbbi értékítélet. De, ha e nagy

különbséget felismerjük, felmerül a kérdés, mi a viszonya az ítélet e két módjának, hogyan függ össze a tények megismerése a tudatban jelentkező etikai és egyéb parancsok érvényesülésével, mi a kapcsolat tények megállapítása és tények értékelése között, minő viszonyban van a tények világa az értékek világával?

A Kant-i megoldás származásra felsőbbrendű szabályokat lát az erkölcs parancsaiban, a megismerés előtt rejtett világ hangjának átszűrődését, s ezért az erkölcsi tételek primátusát hirdeti a tiszta ész kategóriáival, vagyis a megismerés adott formáival szemben. Ez azonban nehezen elfogadható megoldás.

Az új német filozófia, különösen neokantianus irányában a megoldást különböző más utakon keresi és azokban a kísérletekben, amelyeknél a megismerést, a logikai ítéletet is értékítéletnek fogja fel, beleviszi az egész ismeretelméletet az értéktanba. Aki Rickert munkáit olvassatja, az látni fogja, hogy ezeknek az okoskodásoknak rendkívül érdekes következményei vannak, és különös, a történelemnek, s ezzel a történetírásnak új és megkapó felfogására vezetnek.

Azokat a gondolatmeneteket, amelyekkel Somló az «Érték Problemája» című dolgozatában ehhez a filozófiai iskolához járult, csak igen röviden ismertetem. Egyrészt iránykereső kitérést jelentenek csupán, másrészt nem osztom azt a nézetet, hogy különösen kiemelkednének a kapcsolatos irodalomból.

Somló az egzisztenciális ítéletekkel kapcsolatban kimutatja, hogy egy abszolút értéket, az igazság értékét foglalják magukban. Ha az egzisztenciális ítélet tartalmától elvonatkozunk, abban a kapcsolatban, hogy: «ez az», a gondolkodás olyan funkciót végez, amely minden képzelhető alanyra, minden képzelhető tárgyra, minden feltélet mellett érvényes.

Ezzel szemben az erkölcsi parancs nem minden képzelhető tárgyra, csupán csak az «emberi akarási világra» érvényes, vagyis egy irányban érvénye korlátozva van, és Somló ezért nem abszolút, hanem objektív értéknek nevezi.

Ténymegállapítások és értékelések (etikai megállapítások) viszonyát tehát az abszolút és objektív érték viszonya adja meg, az, hogy az abszolút értékítélet egy pusztán abszolút értékítéletet tartalmaz, az objektív értékítélet azonban az abszolút értékítéleten kívül még egy objektív értékítéletet is.

Egyszerűbben kifejezve ez azt jelenti, hogy tényeket értékelünk, tehát egy tényítélet mindig alapja (?) mondjuk valamely etikai ítéletnek. A lopás elítélése feltételezi a lopást mint tényt. Ezek a nehézkes okoskodások tehát nem vezetnek valami túlságosan messze és ezzel az eredménnyel a ténymegállapítások és megítéléseknek mint egészen különböző tudatbeli jelenségeknek belső összefüggését nem kapjuk meg.

Ha azonban a tény megállapítása az értékelésnek feltétele, akkor a jognak mint ténynek megállapítása kell, hogy megelőzze a jog értékelését. Vagyis a jog fogalmának fejtegetése az első feladat, s ezt követheti a helyes jog problémájának taglalása.

A második feladat nem készült el, az első azonban megírta leghosszabb és legnagyobb nekikészültséggel frott művében, a «Juristische Grundlehre»-ben.

A mindennapi életben folyton jogról beszélünk, jognak mondunk valamit, kell tehát, hogy arról, mi a jog, valami séma, fogalom, ítélet legyen bennünk. Mi tehát a jognak szükségszerű, annak mindenkori tartalmától közömbös «a priori» és minden jogot magában foglaló fogalma?

A jog, mint állami parancs, a normáknak és pedig a társadalmi normáknak bizonyos csoportja, amelyek egy sajátágosan meghatározott hatalomtól erednek. Ha e hatalom jellemző tulajdonságait összefoglaljuk, akkor megkapjuk a jogi normák meghatározását s ezzel a jog fogalmát, amely a következő: «Recht bedeutet die Normen einer gewöhnlich befolgt, umfassenden und beständigen höchsten Macht». Ez a fogalom a jogot mint társadalmi tény tárja elénk, visszavezeti a legfőbb hatalomra s ebben az értelemben tartalmi meghatározás, ellenben független minden jogtartalomtól, minden jognak feltétele s ez értelemben alaki meghatározás.

Ennek a meghatározásnak egyik fontos következménye, hogy a nemzetközinek nevezett jog nem jog, mert nincs mögötte állandó legfőbb hatalom, a szabályozás nem eléggé kiterjedt és igen gyakran megdöntik.

A «Juristische Grundlehre»-ről annakidején a Huszadik Század 1918. évi januári számában hosszabb bíráló ismertetést ír-

tam, amelyben a munka nagy gondolatrendszerző erejének, rendkívüli készültségének, finom elemzéseinek elismerése mellett azon sajnálkoztam, hogy ezt a temérdek fáradságot nem méltóbb feladatra használta fel Somló. Ma, amidőn majd három esztendő múlva újból lapozok e vaskos kötetben, a célkitűzés értéktelensége, a fárasztó, szavakat hasító fejtegetések nehézkes tartalmának csiga mozgása eszembe juttatta a könyvtáros Hume-ot, aki a könyvtárak tartalmának túlnyomó többségét — a nem tényekről beszámoló könyveket — el kívánta égettetni. Amellett úgy látom, egyes passzusokban kitör a régi szociológus Somló, aki félredobja időnkint az axiológiai ismeretelméletnek inkább tudni-vágyásból felvett bonyolult, nyikorgó fegyverzetét és a szociológus szemével figyel meg tényeket.

Annak a sokféle jelenségnek, amelyet a nyelv a «jog» szóval foglal össze, «fogalmi» megállapítása azok előtt lesz különösen érdekes és értékes feladattá, akik e jelenségekben olyan jegyeket vélnek találni, vagyis e jegyeknek olyan fogalomná tömörülését, amely szükségszerűen és egyetemleges érvénnyel minden jognak nevezett jelenséget magába foglal. Minthogy azonban a jogi szabályok igen változók, különfélék és a jog gyűjtő név igen tág használatú, első pillantásra is nehéz valami olyan közös jegyet találni, amely a szó általános használatának összes eseteit fedné. Érdekes, hogy az angol nyelvben rejlő intuitio megismerő erő nem is látott olyan összetartozást a többi nyelvben összefoglalt jelenségek között, hogy egy szóval jelezze valamennyit, hanem a «law» megjelöléssel különválasztotta a jogi szabályt a «right»-tól, a jogsultság állapotától, érzésétől. De, ha a jogi jelenségek között oly nagy a diverzitás, akkor igen nehéz a jelenségek elemzéséből közös jegyeket kihalozni és mindég megtörténhetik, hogy e jelenségek folytonos változása közben e jegyek egy idő múlva nem lesznek közösek. Mi következik ebből?

Ebből következhetik az, hogy a joginak nevezett jelenségek káoszából kiválasztok egy összetartozó csoportot, mondjuk a jogszabályt és igyekezem, mint tényt megfigyelések és leírások révén meghatározni, anélkül, hogy ennek a meghatározásnak örök érvényt akarnék tulajdonítani. Következhetik ebből az is, hogy a jognak mint kollektív szójelnek fogalomná alakítását nem tartom értékes vagy lehetséges feladatnak, s megelégszem e szó összefoglaló, leíró, jelző szerepével, anélkül hogy a jogi jelenségek és megismerési eszközüm, a fogalom között valami szükségszerű, belső kapcsolatot keresnék.

De a neo-kantianusok ezeket a következtetéseket nem vonják le, hanem a Kant-i ismeretelméleti megoldás nyomán azt mondják, hogy a jog tartalma változó ugyan, de a jog formája nem változó, gondolkodásunkban adott és ez a forma az, ami valamit joggá tesz.

A kérdésnek ez a beállítása azonban a Kant-i ismeretelmélet teljes félreértése és a felelet ab ovo lehetetlen lesz, hogy épen Kant hasonlatát használjam: a neo-kantianus jogbölcsesek megfejtik a bakkecskét és szitát tartanak alája.

Kant-ismeretelméletében tartalom jelenti a dolgokat, a jelenségeket, benyomásokat és forma jelenti a gondolkodásnak azokat a működéseit, amelyekkel e benyomásokat feldolgozza, gondolatná alakítja. A gondolkodás ilyen alapfunkcióinak feltételezésére pedig az vezette Kant-ot, hogy ismereteim a csupán egyes esetekben igazoló tapasztalatból merítem és mégis olyan ítéleteket találok magamban, amelyek szükségszerűek és a mindenre kiterjedő érvény igényével lépnek fel. A gondolkodás tehát itt működésével, a benyomásoktól elvonatkoztatható formáival alkotóan funkcionál. A formák a gondolkodás, a megismerés egész vidékére kiterjednek és egyenlően kiterjednek, tehát nem olyan kategóriák, amelyek valamely benyomást jogi gondolatná, fizikai gondolatná vagy politikai gondolatná, hanem csak is általában gondolatná teszik.

A félreértések láncza itt korántsem szűnik meg. Az valóban misztikus tény, hogy a tapasztalatra utalva miként, alkothat a gondolkodás olyan tételeket, amelyek minden elképzelhető esetre, még más planétákra kiterjedően is érvényt követelnek? Hol van az a forrás, amelyből ezek a tételek előállanak?

De a jogi szabályok kialakulása a társadalmakban előttem áll, látom, mert cselekvési tény és ha a Kant-i gondolatmenetet követni akarom, nem azt kérdelem, hol van a gondolati funkció, amelyből előbugyognak, hanem azt kérdelem, hogyan, ki alkotja meg őket és lehet-e keletkezésük és fejlődésük szükségszerű fel-

tételeiből olyan jellemző tényeket kiolvasni, amely e szabályoknak csak őket megillető sajátosságot adnak?

És végül tagadom azt, hogy a «jog»-nak nevezéséből, abból hogy az emberek bizonyos jelenségeket jognak szoktak nevezni, arra lehessen következtetni, hogy a jognak valamely normatív fogalma működik bennük. Elsősorban is arra, hogy valami jog-e, igen sok esetben nem fogunk egyöntetű feleletet kapni, másodsorban ebből az igen esetleges szó-jelzésből csak igen nagy vakmerőséggel következtethet akár a legbátrabb normatív logikus is arra, hogy a gondolkodásban a jog abszolút sémája működik, amelynek kifejtésével az emberek által jognak nevezett vagy akart jelenségek egy részétől a jog jellegét megtagadhatjuk. A priori logikai sémáknak követelő érvényű felállítása a jog meghatározásánál, azt jelenti, mintha valamely tanyai élet és a róla készült festmény között a festés technikai szabályai alapján szükségszerű kapcsolatot, belső, elválaszthatatlan összefüggést vitatnánk annak beleértésével, hogy ami e szabályok alapján megfesthetetlen, vagy nem fér el a vásznon, az nem tartozik a tanyai élethez.

Részletesebben foglalkoztam a jogfogalom kérdésének megvilágításával, mert ez egyike azoknak a tereknek, melyen sokat vétkeznek «inter et extra muros».

*

Óvakodom attól, hogy Somló Bódog tudományos működésének bírálatába bocsátkozzam. Tanainak bíráló ismertetésénél, akkor, amidőn ellentétes nézőpontot állítottam szembe azzal, amelyet ő vitat, inkább problémák részletesebb szemügyre vételére gondoltam, mint arra, hogy az eltérő álláspontot elítéljem. Hiszen tudományos felfogások különbségénél gyakran nem azoknak abszolút igazsága vagy helyessége dönt arról, melyik értékesebb, hanem sok esetben azt mondjuk, hogy mint «working hypothesis», melyik alkalmasabb a vonatkozó jelenség megértésére, tudásunk egészebe illesztésére?

Alig van még távlatunk ahhoz, hogy Somló tanainak akár csak valószínű hatásáról is nyilatkozhatassunk és a filozófus értékeléséhez hozzátartozik még annak bevárása is, hogy az irány, melyet képviselt, mennyiben bizonyul állandónak, vagy a jövő irányának? Annyi bizonyos, hogy szívós, mondhatnám csökönnyös gondolkodás, nagy logikai erő, éleslátás, óvatos következtetés jellemzik Somlót és a világosan író, világos gondolkodók kis csapatához tartozott. Általában mindaz, amit irt magán viseli a hivatott tudósnak, az alkotó gondolkodással megáldott agynak márkáját. Nem volt eruptív intellektus, amelynek a tudomány nagy városait lángba borító, a régit elégető és új termelésnek teret nyitó kiterjesztései lettek volna. De nem is volt hataét, feltűnést hajszoló társadalmi «felfedező», hanem volt őszinte, szerény, megfontoltan dolgozó munkása tudományának. Somló azok közé a tudósok közé tartozik, akik lassú, egymásba kapcsolódó munkával korállok gyanánt a kultúrának egy-egy szigetét építik ki és hozták lassan felszínre a nemismerés tengeréből. Akik ezeken a szigeteken telepednek le a felszín láttára gyakran hajlandók azt hinni, hogy saját évszázadokon át megkeményedett guanojuk eredményein élnek. Aki mélyebbre ás, az tudja, hogy minden társadalom alapja az alapos, szorgalmas, óvatos korálloknak, a Somló Bódogoknak kultúrát építő munkája.

Dr. Bárd József.

A hágai váltójogi szabályzat kérdéséhez.

(Válasz dr. K. V. urnak.)

Abból az alkalomból, hogy a Magyar Jogászegylet a hágai nemzetközi váltójogi egyezmény megerősítése végett felterjesztést kíván intézni a Kormányhoz, dr. K. V. úr (a név kezdőbetűi alapján könnyű ráismerni jogi irodalmunk egyik kiváló művelőjére) éles gúnnyal fordul a Jogt. Közl. 1921 febr. 1-én kelt 3. számában a hágai váltójogi szabályzat ellen. Nézete szerint ez a szabályzat, «mintha legalább is ezer évvel ezelőtt született volna meg, abban a korban, mikor még naív hívőkre talált az a felfogás, hogy kongresszusokkal, bankettekkel és egyezményes csecsebecsékkel el lehet kábítani némely állam rablási vágyát.» És bámulatossá találja, hogy mi «delkesülve keblünkre szorítjuk a régi kis nemzetközi játékok békemagzatját».

Biztosíthatom dr. K. V. urat, hogy sem én, sem senki más,

aki a váltójogi egyezménynek megalkotásában résztvett vagy most annak megerősítését kívánja, soha egy percig nem is gondolt arra, hogy a váltójogi egyezményvel «nemely állam rablási vágyát elkábitani» vagy a nemzetközi békét biztosítani lehetne. Ez még gondolatnak is furcsa volna. Mi sohasem álmódoztunk «örök békéről», nekünk ehhez az ábrándhoz semmi közünk. A váltójog egységesítésére irányuló törekvés és annak eredményeképp a nemzetközi egyezmény csakis a nemzetközi forgalom némi megkönnyítését célozta és e szerény célon kívül másra soha senki nem gondolt.

De dr. K. V. úr azonban abból a szempontból is kifogásolja az egységes nemzetközi váltószabályzatot, hogy az «sohasem volt egységes és még kevésbé nemzetközi. Nem volt egységes, mert a szerződő államok sok esetben eltérhettek az egyezménytől, más esetekben még kiegészítő rendelkezéseket tehettek. Nemzetközi pedig azért nem volt, mivel az angol-amerikai jog nem akceptálta». Mindezeket jól tudjuk. Bármennyire menjen is az egységesítési törekvés, akár a váltójog terén, akár más téren mindig lesznek kérdések, amelyeket nem lehet az egész világra egységesen megoldani. Elvőgre az egységesítés nem öncél és csak addig a határig jogosult, ameddig arra gyakorlatilag szükség van. Hogy a nemzetközi szabályzat elment-e eddig a határig, afőltt vitatkozni lehet, de az bizonyos, hogy a váltójog anyagának legnagyobb részét egységessé tette, a nemzetközi váltóforgalom lényegesebb nehézségeit megszüntette. Ha például az egyezménynek csak azt a rendelkezését nézzük, hogy a szerződő államok a váltókötelezettségek érvényességét vagy a belőlük folyó jogok gyakorlását nem tehetik függővé a bélyegszabályok megtartásától, már ez is értékes eredmény, amely rendkívül megkönnyíti a külföldi váltó érvényességének vizsgálatát. Ami pedig azt a kifogást illeti, hogy az angol-amerikai jog országai egyelőre nem írták alá a nemzetközi egyezményt, azt sajnálni lehet ugyan, de így is Anglián kívül Európának minden jelentékenyebb állama és több Európán kívüli állam aláírta az egyezményt. Az egyezmény elfogadásával a francia és a német váltójogi rendszer minden esetre összeolvadna és ez az egységesítés szempontjából nem csekély eredmény volna. Azt hiszem, idővel Anglia és az Észak-amerikai Egyesült-Államok is csatlakoznának az egyezményhez. Kezdetnek ez is nagyon elég.

Ámde dr. K. V. különben is azt tartja, hogy a hágai váltójogi szabályzat nagyon rossz és ennél fogva nem érdemli meg, hogy vele foglalkozzunk. Nézete szerint «nem képzelhető kaotikusabb váltótörvény, mint amelyet ez az egyezmény a népekre oktrojálni akart». Ez dr. K. V. úrnak igen tiszteletreméltó magánvéleménye; de nem hiszem, hogy azt sokan osztanák. Jól tudom, hogy a hágai váltójogi szabályzatnak vannak hibái, de melyik nemzeti törvény az, amely hibátlan volna? Az 1910. és 1912. évben Hágában tartott két váltójogi államértekezleten különböző nemzetek legkiválóbb jogászai és pénzügyi szakemberei heteken át folytatott alapos munkával igyekeztek olyan művet létrehozni, amely a különböző kívánalmakat kielégítse. Nem hiszem, hogy bármely nemzeti törvényhozás hasonló alapossággal és szakértelemmel tárgyalta volna a váltótörvényt. Az államértekezletek irományai erről eléggé tesznek tanúságot. A nemzeti törvényhozások a még meg nem erősített hágai szabályzat megalkotása óta több irányban abból merítették rendelkezéseiket. Mi is abból vettük át az 1912. évben külön törvényben az erőhatalomnak a váltócelekményekre való hatására vonatkozó rendelkezéseket, újabban pedig háborús rendelettel az óvás korlátozására vonatkozó rendelkezéseket, ami által sok nehézségtől és költségtől kíméljük meg a feleket. Nem tudom, hogy ezeknek a célszerű szabályoknak megalkotására elhatároztuk volna-e magunkat, ha nem áll hátunk mögött a hágai szabályzat. És hogy a külföldi törvényhozások köréből csak egy példát idézzek, nemrég az 1920. év végén Svájcban törvényjavaslat készült a kötelmi jogi törvény egyes részeinek módosításáról és e törvényjavaslatnak a váltójogot tartalmazó részébe egyszerűen átvették a hágai szabályzatot az abban megengedett módosításokkal és kiegészítésekkel. A hágai váltójogi egyezményt különben a Svájc is ratifikálni kívánja. Mindez nem nagyon erősíti meg dr. K. V. véleményét a hágai szabályzat értéktelenségéről.

Természetesen a hágai egyezmény becikkelyezése nélkül is újból szabályozhatnók helyes alapon váltójogunkat. Csak az országgyűlés két háza által 1914. évben már elfogadott törvényjavaslatot

a váltóról kellene újból törvényhozási tárgyalás alá venni. Nézetem szerint ezt meg is kellene tennünk, ha a nemzetközi egyezmény megerősítése nem sikerülne. Ha azonban a nemzeti törvényhozások általában erre az útra lépének, a különböző országok váltójogának egységessége sokkal kevésbé volna biztosítva, mint a nemzetközi egyezmény megerősítése esetében.

Pedig az a kívánság, hogy az egységes szabályozás nemzetközi egyezményvel biztosítva legyen, legújabbban is kifejezést nyert a Népszövetség részéről 1920. évi szeptember hó 24. napjára Brüsszelbe összehívott Nemzetközi Pénzügyi Konferencia egyik határozatában. Az említett konferencia ugyanis kifejezést adván annak a nézetnek, hogy a Népszövetség üdvös befolyását érvényesíthetné abban az irányban, hogy a hitelműveletek megkönnyítése céljából bizonyos reformokat előmozdítsion, e reformok közt első helyen felhívta a Népszövetség Tanácsának figyelmét a váltókra és hájdelismervényekre vonatkozó különböző törvényhozások egységesítésének fontosságára. (A min. kir. pénzügyminisztérium által kiadott «Jelentés a Konferenciáról» 40. lap.) Ez a konferencia, amelyen 39 állam hivatalos képviselőiben államférfiak, magasrangú állami tisztviselők és elsőrendű pénzügyi szakértelak vettek részt, bizonyára nem emlékezett volna meg erről a kérdéstről, ha az gyakorlatilag nem bírna ma is jelentőséggel.

Távol áll tőlem, hogy ezt a jelentőséget túlozzam. Ha dr. K. V. gúnyosan kérdi, hogy talán «azt hisszük, hogy csak azért nem kapunk Zürichben nemes valutát, mert a váltójog nincs egységesítve», megnyugtathatom, hogy semmi ilyenfélét nem hiszünk. Mi egyszerűen a hágai váltószabályzat elfogadását úgy tekintjük, mint egy lépést előre a jogfejlődés terén, olyan lépést, amely természetszerű és amelyet előbb vagy utóbb úgyis meg kell tennünk. Mi nem a Nobel-féle békedíjra akarunk pályázni, amint azt dr. K. V. úr tréfás szellemességgel megjegyzi, hanem csak kötelességet teljesítünk, azt a kötelességünket, hogy a jog fejlődését csekély erőnkhez képest előmozdítani igyekezzünk.

És egyúttal azt a kötelességünket is, hogy a háború által a jogélet terén okozott rombolást, amennyire lehet, helyrehozzuk és a munka megszakadt fonala újból felvegyük ott, ahol azt a háború előtt abbahagytuk. Ha a háború ki nem üt, az országgyűlésünk két háza által már elfogadott nemzetközi váltóegyezmény és az új magyar váltótörvény már rég törvénytárunkban volna. A közbejött háború nem ok, hogy ez ne legyen így, nem ok arra, hogy az ezekre a munkákra fordított nagy fáradság kárba vesszen.

Teljesen együtt érzek dr. K. V. úrral, amikor keserűségében a háború előtti kort úgy látja, mintha 1000 év választana el tőle. Minden magyar szívet ugyanez a keserűség tölti el. Pájdalommal látjuk, hogy minden téren a jég elverte vetéseinket, hogy az, aminek felépítésén egy emberéleten át dolgoztunk, romba dől. De épügy, mint a gazda, ha termését elverte a jég, nem teszi öbbe kezeit, hanem újra munkához lát, mi is nem akarjuk dr. K. V. úr intelmét követni, hogy nyugodni hagyjuk azt, amit megkezdettünk és megelégedve emlékével azt mondjuk: «fuit.» Mi folytatni akarjuk a munkát, dolgozni és haladni akarunk.

Dr. Fodor Ármán.

Törvénykezési Szemle.

Közszerzemény biztosítása különítés esetében.

A kir. Kúria 1921 január 26-án P. III. 4138/1920. számú ítéletében érdekesen világítja meg a közszerzemény jogi sorsát a felek különítése esetében. Az eset az volt, hogy a házasság per tárgyául szolgáló 150 dollárt és (póstatakarékpénztárban elhelyezett) 3000 K-t együttes munkájukkal közösen szereztek. Ezeket a közös szerzeményeket a felperes férj az alperes feleségére bízta megőrzés végett. Utóbb a házastársak között a házassági életközösség megszakadt és különülésük a per alatt is tartott, házasságuk azonban fennáll.

A felperes férj a feleség őrizetére bízott értékek kiadását, követelte. A Kúria azonban (az alsóbírói ítélet részbeli megváltoztatásával) az alperes feleségét csak arra kötelezte, hogy 150 dollárt (avagy helyett 340,050 K-t) és egy darab 3000 K értékű póstatakarékpénztári elismervényt — kamalostul — 15 nap alatt bírói letélbe helyezzen. «Ez a bírói letél csak akkor lesz felve-

hető, ha a felek élők közli érvényes jogügylettel, vagy a házasság megszűntetésével kapcsolatosan a közszeremény tárgyában hozandó bírói határozattal ehhez való jogosultságukat kimutatják.)

A határozat indokolása szerint «a házassági életközösség megszakadása a különválás időpontjától kezdve megszünteti a szereményi közösséget és a közös gazdálkodást». Ennek következtében megszűnik a közös szeremény férj kezelésének indokoltsága, minthogy azonban a kérdéses javak közszereményi minősége és a feleket abból megillető részesedés megállapítása nincs: a feleket azokra nézve közös jog illeti meg, amivel együtt járna a közös kezelés joga is. Ha pedig a jogközösségben levő felek a kezelés módjára nézve megállapodni nem tudnak, a kezelés módját a felek méltányos érdekének megfelelően a bíróság állapítja meg. Ezért mondta ki a Kúria a közös dolgok bírói letétként való kezelését és a letét felvételére a feleket a közszeremény majdani rendezésétől függően jogosította fel.

Ebben a határozatban sajtószzerűen elegyülnek a közösségnek és a közszereménynek elvei.

A Kúria ügylátszik, azt állapította meg, hogy a kérdéses értékek a feleknek együttesen szerzett közös vagyontárgyai. Ha ez a megállapítás helyes, úgy ebből logikusan folyik a közös tárgyra vonatkozólag a közös kezelés (még pedig akkor is, ha a felek együtt élnek!); s ha a felek nem tudnak erre nézve meg egyezni, úgy bármelyik részes a bíróságtól kérheti, hogy ez azt valamennyi részes méltányos érdekének megfelelően ítélettel állapítsa meg. (V. ö. ptk. tvjav. bizotts. szöveg 1401. §. 2. bek., melynek formulázását az indokolás szemléltethetőleg követi). Ez esetben csak az a megjegyzésünk, hogy a házastársak közös vagyontárgyaira nézve férj kezelést a mi jogunk nem ismer, s hogy tehát érésben teljesen közömbös, vajjon a felek együtt élnek-e vagy sem. E feltételezés mellett a Kúria ítéletének nincsen elvi jelentősége, mert nem az a kérdés, közszereménnyel van-e dolgunk s hogy annak mi a sorsa különélés esetében, hanem csak arról van szó, hogy közös tulajdon vagy általában közöség áll-e fenn az illető javakra nézve a házastársak között.

Másként áll azonban az eset, ha nem közös tulajdonnal, hanem olyan vagyontételekkel van dolgunk, amelyek formailag egészen a férj vagyonába folytak be, amelyek tehát nem «férj kezelés» alatt állanak, hanem a férj tulajdonai és csak az ő vagyonán belül minősülnek majd esetleg közszereményi javaknak. Azt hisszük, hogy pénz csak a legritkábban közös tulajdon, hanem rendszerint azé a házastársé, akinek vagyonába az befolyt, tekintet nélkül arra, hogy közös keresményből ered-e.

Ha pedig így áll az eset, akkor voltaképp a 41. sz. teljes-ülési határozat szerint a házasság fennállása alatt a közszereménynek sem megosztását, sem biztosítását nem lehetne kívánni. A férj tehát joggal követelhetne volna vissza a nő ideiglenes őrizetére bízott értékeket.

Viszont kétségtelen, hogy a házassági életközösség megszakadásával a szereményi közösség is megszűnik; de csak akkor, ha a különélés a házasság megszűntéig tartott (ptk. tvjav. biz. szöveg 71. §.).

Minthogy azonban a feleség a férj vagyonában való közszeremény felének kiadását csupán a házasság megszűntekor követelheti: ketté válik az az időpont, amelyre nézve a közszeremény állománya megállapítandó, attól az időponttól, amelyben a közszereményi követelés esedékessé válik. A közbeeső idő alatt kétségtelenül megvan az a veszély, hogy a férj a kezén lévő közszereményt elkölti, eltünteti, szóval a közszeremény a különélés ideje alatt veszélyeztetve van. Ha valamikor, úgy ebben az időközben legindokoltabb volna a közszeremény biztosítása.

Vajjon a Kúria határozata nem kívánja-e egyúttal azt is kifejezni, hogy a felek különélése esetében az a fél, akinek az életközösség megszűntével lezárt közszereményi mérleg szerint a közszeremény majdani kiadására van joga a különélés következtében mindjárt e közszereményi követelés biztosítását követelheti? A bírói letétbe helyezést ily biztosításnak lehetne felfogni. Ez esetben persze a biztosítás nem terjedhetne túl annak a felerésznek a lekötésénél, amely a biztosítást kérő házastársnak közszereményül majdan ki fog járni.

Közszereményi jogunknak ily irányú kiegészítése bizonyára érezhető szükségnek felelne meg; azonban — miként a Főelőadmány (II. k. 158—161. ll.) kimutatja — a kérdés nem olyan

egyszerű. Mert, ha a különélésben vétkes házastárs is követelhetne ily biztosítást, ez mindenesetre méltánytalan zaklatásra vezetne.

Elégedjünk meg ez idő szerint azzal, hogy a kérdés joggyakorlatunkban fel van vetve. A Kúria egyelőre kitért a nehézség elől, mert a vitás javakat — tekintet nélkül közszereményi voltokra — a házastársak közös vagyonának tekintette és így a jogközösség általános szabályait alkalmazta rájuk. De aligha lehet majd kikerülni a határozott állásfoglalást, ha nem ilyen — formailag is közös — javakról lesz szó, hanem formailag kizáróan az egyik házastárs vagyonába beleolvadt házasság alatti szereményekről, amelyekre nézve a különélés ideje alatt a másik házastárs az ő majdani közszereményi igényét biztosítani akarja.

Dr. Szladits Károly.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**
Amen.

Szemle.

Lányi Bertalan

a háborúelőtti magyar igazságügyi kodifikáció szervező és alkotó mestere hetven éves korában elhunyt. Részbe volt a régi Magyarországnak, egyike azoknak a kultúrtényezőknél, amelyek a nyugati jogfejlődést sikeres összhangba bírták hozni a nemzeti gyűjtőnév alatt összefoglalt gazdasági, ethnikai és ethikai érdekekkel. Páratlanul éles disztináló képesség, a német dogmatikai irodalomból táplálkozó erudíció, szervező tehetőség, munkabírási és szorgalom voltak Lányinak mint kodifikátornak jellemző vonásai. Midőn 1897-ben Vavrik Bélától a Ptk. tervezetét szerkesztő-bizottság vezetését átvette, az előmunkálatokat a tudományos megalapozás széles medrében megfenekletten találta. Elsősorban Lányi energiájának tulajdonítható, hogy az I. tervezet, amelynek személyjogi részét s a kötelmjog egyes fejezeteit ő maga készítette, 1900 nyarán elkészült. Nagy érdemeket szerzett Lányi Bertalan a bírói ügyvitelnek modern alapokra való fektetésével és két évtizeden keresztül az összes igazságügyi javaslatok magukon viselték csiszoló elme munkájának nyomát. Irodalmi munkálatai főleg a dologi jog körében mozogtak s úgy a hitbizományi, mint a bányajog terén maradandó értékeket termeltek. Ha nem az ú. n. darabont-kormány kedvezőtlen konjunkturája juttatta volna Lányit az igazságügy-miniszteri székbe, mint államférfiú is nagy alkotásokra lett volna hivatva. Így azonban miniszteri működésében energiáját felemésztette az a hálátlan törekvés, hogy a kormányzat materiális alkotmánysérlemit a jogi formák megóvásával kibékítse. Ennek a feladatnak szentelte a Fehérvár-kormányról 1909-ben megjelent nagy munkáját is. Mint vérbeli jogász gondosan igyekezett megóvni a jogi formák szupremációját és szinte tragikus küzdelmet folytatott azért az eszményért, hogy az abszolutisztikusan demokratikus politikát, a felülről jövő forradalmat, amely II. József gondolat-köréből származott, a jogfolytonosság formáival fedezze.

Mint politikust a történelem nem igazolta, de mint kodifikátor maradandó helyet biztosított magának a jogtörténetben. Ismeretes lélektani tapasztalat, hogy minden ember való lényé legigazabban in articulo mortis jut kifejezésre. Lányi Bertalan életének utolsó órájában, félig öntudatlan állapotban, törvényszöveget diktált környezetének. Mint kodifikátor élt, mint kodifikátor halt meg s mint a magyar kodifikátor mintaképe fog élni emlékezetünkben.

— A pestvidéki törvényszék új palotája elkészült és semmi akadály sem volna annak, hogy a háromfelé osztott «pestvidéki» végre elfoglalhassa a számára készült otthonát. Váratlanul, utolsó percben új terv merült fel. Legnagyobb meg-

lepetéssel olvassuk a napilapokban, hogy illetékes tényezők körében az az eszme merült fel, hogy a budapesti büntető törvényszéket, büntetőjárásbírószéket és ügyészséget telepítik át Budára. Ez a terv élénk visszatetszést keltett ügyvédi körökben.

A bíróságok mai központi elhelyezése igen előnyös az ügyvédi karra nézve, mert az összes igazságügyi hatóságok egymás szomszédságában vannak. Súlyos hiba volna ennek az állapotnak kényszerítő ok nélküli megbolygatása. A büntetőtörvényszékek és járásbírószékek Budára való áthelyezésének eszméje bizonyára a büntetőbíráskodás mai hypertrofikus állapota folytán merült fel. Tény, hogy a büntetőtörvényszék egyre terjeszkedik a törvénykezési palotában, a polgári bírák régebben csendes, szűk szobáiban főtárgyalások folynak, az ügyészek száma megközelíti vagy talán már meghaladja a százat. De ez a terjeszkedés talán mégis elérte már tetőpontját, és remélhető, hogy a büntetőigazságszolgáltatás, ha nem is máról-holnapra, visszatér régi medrébe mikor nem lesznek kommunista-tanácsok, külön uzsorabíróságok, sőt talán külön botozó-terem is feleslegessé válik.

Né a mai átmeneti állapotot, hanem a jövőt tartásuk szem előtt az illetékes tényezők.

— **A Magyar Jogászegylet** közigazgatási szakosztályának január 29-iki ülésén *dr. Csorna Kálmán* f. v. árvaszéki ülnök «A gyámügyi közigazgatás reformjáról» tartott előadást. Kifejtette, hogy a gyámhatóságok jogszolgáltatási, pénzkezelő, valamint megelőzésre és védelemre irányuló közigazgatási hatáskörükkel a fejlődő követelményeknek megfelelni nem tudnak. Reámutatott mindhárom tevékenységi kör hiányaira és magyarázatát adta annak a kérdésnek, miért nem járt a gyermekvédtörvény által és rendeletekkel a gyermekvédelmi közigazgatás gerincévé tenni kívánt gyámhatóságok működése kellő sikerrel? Kiemelte itt azt a nagyfokú hatásköri szétforgácsolódást, mely a gyermekvédelemre hivatott hatósági és magánszervek tevékenységét jellemzi.

Megjelölte azokat a jogi és szervezeti hibákat, amelyek a gyermekmentőmunka meddsőségét előidézik. Anyagi, jogi és szervezeti reformokat sürgett.

A szervezetet illetőleg gyermek- és családjóléti kerettörvény alkotását javasolta. A mai árvaszéki hatáskör bifurkálandó, a bírói teendőket a közigazgatás új szerveire a gyermek- és családjóléti hivatalokra kell bízni. A jóléti hivatalok hatásköre a most tárgyalás alá kerülő német Jugendwohlfahrtsgesetz szerveinek hatáskörével lenne analóg. Az előadást, amelyen a belügyi-, népjóléti- és igazságügyi miniszter is képviseltette magát, nagy tetszéssel fogadták. A kérdéshez a február 12-én megindult vita során *dr. Virágh Gyula* ügyvéd főleg jogi szempontból, *dr. Ruffy Pál* államtitkár, *dr. Torday Ferenc*, a budapesti gyermekmenhely igazgatója és *dr. Szokola Leó* árv. ülnök pedig a gyermekvédelmi vonatkozásban fűztek figyelemreméltó észrevételeket.

— **Jogegységi határozatok.** A m. kir. Kúria büntető jogegységi tanácsa 1921. évi március hó 18. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni:

I. «Az úgynevezett tanácsköztársaság közegei által a proletárdiktatura idejében a tanácsköztársaság uralmi tényéből származtatott hatalmi körökben véghezvitt zsarolásokat a Btk. 353. §-ának 2. pontja szerint kell-e minősíteni?»

II. «A proletárdiktatura idejében az úgynevezett tanácsköztársaság nevében eljáró egyéneknek a tanácskormány vagy szervei, vagy közegei által kiadott rendelkezésekre való utalással történt fellépése már magában véve kimeríti-e a Btk. 350. §-ába ütköző zsarolás tényálladáshoz tartozó erőszak vagy fenyegetés fogalmát, avagy pedig a zsarolás megállapíthatásához még az is szükséges-e, hogy a terhelt egyén ezenfelül valamely külön erőszakot vagy fenyegetést alkalmazott legyen avégből, hogy a sértettet valaminek cselekvésére, eltérésére vagy elhagyására kényszerítse?»

— **A bank a folyószámla egyenlegét a proletárdiktatura alatt átutalta a Pénzügyi Központoz.** A hitelező utóbb az egyenlegnek kifizetését követelte a banktól. A kir. Kúria 1920. december 9-én kelt 1920. P. IV. 2713/13. sz. ítéletében a keresetet elutasította, mert a bank a diktatura szerveinek kizárólagos rendelkezése alá jutott alkalmazottnak az a szervek által kijelölt hatáskörben eszközölt átutalásaért nem felelős, a hitelező terhére történt átutalással pedig a folyószámlaviszonyból eredő kötelezettség megszűnt.

Úgy tetszik, hogy ez az indokolás hiányos. A folyószámla-hitelező és a bank között kötelmi viszony áll fenn, amelynek alapján a folyószámla saldójával adósa a hitelezőnek. Ha már most valamely harmadik személy a bankot megtévesztve, vagy a bankkal szemben alkalmazott kényszerrel a követelésről rendelkezik, ez a rendelkezés nem szünteti meg a hitelező követelését és az adós tartozását. A bank ezen a hitelező felhatalmazása nélkül történt rendelkezés ellenére adós marad a folyószámla saldójával, nem azért, mert a rendelkező harmadik személy cselekményeért felel, hanem azért, mert a harmadik személy cselekményei a hitelezővel szemben fel nem hozhatók.

A Kúriának döntése csak akkor helyes, ha a proletárdiktatura közegeinek beavatkozását másképp kell megítélni, mint rendes körülmények közt valamely harmadik személyét. Az a közegeknek beavatkozásával gyakorolt tanácsköztársasági uralom oly általános kényszer volt, amely érvényesülésének területén és idejében mindenkire és mindenre kiterjedt. Ezért, amidőn az uralom közegei a folyószámlahitelező követelésével rendelkeztek, a kényszerítés nemcsak a bankkal szemben, hanem a hitelezővel szemben is érvényesült. A bankot a közegek arra kényszerítették, hogy fizessen, a hitelezőt, hogy a követelésnek más kezébe kifizetését tölje. Lefoglalták a folyószámlahitelező követelését. Ez okból a bank a hitelező keresetével szemben nemcsak arra hivatkozhatik, hogy a saldo kiadását kikényszerítették, hanem arra is, hogy a hitelezőt megfosztották követelésétől, amivel a hitelező követelése a bank ellen és a bank tartozása a hitelezővel szemben valóban megszűnt.

— **Cseh valutában fizetendő vételár.** Ha a megállapodás értelmében a magyar vevő a vételárt a prágai eladó telepén, az árú egyidejűleges átadása ellenében tartozik megfizetni, a vevőt sokolban teljesítendő fizetésben kell marasztalni, de annyi sokolban, amennyi az eredetileg osztrák-magyar koronákban kikötött vételárnak a valóságos fizetéskor mutatkozó árfolyam szerint megfelel. Mert ily esetben — épen úgy, mint a keresk. törv. 345. §. 2. bek. esetében is — a vételártartozás az árú átadása előtt még le nem járt, vagyis a lejárat napja, amely az átszámításra nézve a keresk. törv. 326. §. 2. bek. értelmében irányadó, a «Zug um Zug» eszközöndő valóságos teljesítés napjával összeesik. (Kúria IV. 3744/1920.)

— **A váltóadás késedelme a külföldi pénznemben kikötött fizetés körül.** A váltótörvény 3. §. 4. pontjából, 30. §. 2. bekezdéséből, 33. §-ából, 60. és 61. §-ai első bekezdéséből kétségtelenül megállapítható, hogy a törvény eme §-aiban említett «fizetési idő», illetve «fizetés napja» alatt a váltó lejáratának a napja értendő. Tehát a váltótörvény 37. §-át is olyképen kell értelmezni, hogy az itt említett «fizetési nap» is a lejárat napját jelenti, még pedig annál is inkább: mert nincs elfogadható alap annak a feltételezésére, hogy a váltótörvény a külföldi pénznemben kirótt tartozás mikénti teljesítését az egy évvel korábbi keltű keresk. törv. 326. §-ától lényegesen eltérő módon kívánta volna szabályozni, mely utóbbi szintén nem a valóságos fizetés, hanem a kikötött lejárat időpontjához igazodó árfolyamból indult ki, és amelynek alkalmazhatósága szempontjából annak a körülménynek, hogy a lejáratától a késedelmes fizetésig az árfolyam nagy mértékben emelkedett, a törvény világos rendelkezésére alapított bírói gyakorlat szerint jelentősége van. (Kúria IV. P. 4083/9. sz.)

— **Kereskedelmi alkalmazottak jogköre.** A fűszer-nagykereskedőnél a könyvelést és levelezést végző alkalmazott a főnök nevében egy-egy alkalommal egy-egy vagon gyertyát adott el. A kötleveleket a cégnyomat alatt ő írta alá. A főnök ezeket az eladásokat — a vételár számlázásával és felvételével — a saját részére kötöttnek elismerte. Ebből nem következik, hogy az illetőnek jogköre vételi ügyletek kötésére is kiterjedt volna. (Kúria II. 3841/1920.)

— **Árdrágítás és külföldre továbbeladás.** Ha a közszükségleti cikk kivitele nem tilos és a belföldi fogyasztókönység érdekei szempontjából nem káros, akkor az a belföldi nagykereskedő, aki a belföldi nagykereskedőtől megvevő árú külföldre tovább eladta, az új árdrágítótörvény (1920) előtt sem követelt el árdrágítást: mert egyrészt a külföldi vevő — a belföldi beszerzési források beható ismerete hiányában — nincs mindig abban a helyzetben, hogy a gyároshoz vagy a gyárossal közvetlenül szerződő belföldi nagykereskedőhöz forduljon; másrészt pe-

dig nem a külföldi fogyasztónak az árú megdrágulása elleni védelmét, vagy a kivitel megnehezítését, hanem rendszerint inkább a belföldön nélkülözhető ipari termékek kivitelének előmozdítását kell közérdekűnek tekinteni. (Kúria IV. 1010/1920.)

— **A megajándékozott felelőssége az ajándékozótartozásaiért.** Az üzleti összeköttetésből kifolyólag az ajándékozót által a hitelező részére kiállított fedezeti váltó, mely nem valamely meghatározott keletű és tételű követelés biztosítására adatott, nemcsak az ajándékozás idejéig már fennállott, hanem az ezután az üzleti viszony megszüntetéséig keletkező üzleti tartozásokra is kiterjedő hatállyal bír. A megajándékozott tehát az ajándék erejéig és a váltóösszeg korlátain belül az összes, vagyis az ajándékozás után keletkezett üzleti tartozásokért is felelős. (Kúria II. 3882/1920.)

— **Nótartás terjedelme.** A nőnek a különélés alatt ugyanolyan eltartásra van igénye, mint amilyent a házassági együttélés alatt élvezett. A férj nejét eltartani csak annyiban köteles, amennyiben a nő vagyona, keresete arra elégtelen. Utóbbi a férj a nő társadalmi állásához, mert tartásra csak úgy tartozik kiegészíteni, hogy az saját vagyoni romlását és saját létfenntartásának veszélyeztetését elő ne idézze. (Kúria III. 4049/1920.)

— **Fehérpénz és bizományi viszony.** A bizományos, aki a megbízó követelését 1919 augusztus 6. és 14. közötti időben az adósoktól — külön utasítás, hatósági kényszer vagy az adós részéről történt kellő felajánlás nélkül — fehérpénzben beszédte, gondatlanul járt el és nem követelheti, hogy a megbízó a hozzá beszolgáltatott fehérpénz $\frac{1}{3}$ -énél többet javára írjon. (Kúria IV. 4323/1920.)

— **Ceruzával készült okirat.** Azt a feljegyzést, amely csak ceruzával van írva, nem lehet a telekkönyvi bejegyzés meg alapítására alkalmas okiratnak tekinteni, amennyiben az ilyen, a telekkönyvi rendelet 62. §-ának végbekezdése szerint a telekkönyvi bejegyzést kiegészítő s ekként a dolog természete szerint tartósságra rendelt okiratnak már azért is tekintendőnek lennie, mert az 1854 július 23-iki helyszínelési rendelet 91. §-ának, a telekkönyvi rendelet 49. §-ának és a botétszerkesztési utasítást kiegészítő 21362/1891. I. M. sz. rendeletnek egybevetett tartalmából kitűnően a telekkönyvi bejegyzések írásához mindig tentát kell használni. (Kúria 1920. Pk. V. 3250. sz.)

— **Közvetítői megbízás hatálytalanulása.** Alperes háza és bútora eladásának közvetítésével bízta meg a felperest és az eladás létrejötte esetére jutalékot ígért neki. A megbízás adásától addig az időpontig, míg felperes az alperesnek vevőt ajánlott, hónapok teltek el, és ezen idő alatt az ingatlanok és bútorok értéke lényegesen emelkedett. Ily körülmények között alperes szabadon határozhatott abban a kérdésben, hogy az ügyletet az eredetileg limitált áron vagy akár magasabb áron is megkösse. Amikor tehát az ajánlott vevővel az ügyletet meg nem kötötte, nem terheli őt vétkekesség olyan irányban, mintha meghiusította volna annak a feltételnek a bekövetkeztét, amelynek beálltától a felperes jutalékkövetelése függ. (Kúria P. II. 3373/1920.)

«Fehérpénzben» hatályosan teljesített fizetés. Felperes egyoldalúan hitelnyerő, alperes bank pedig egyoldalúan hitelt nyújtó félként szerepelvén, köztük nem valószínűsítő folyószámlajogviszony, hanem folyó-számla alakjában szereplő hitelezési viszony létesült; a számla egyes tételei tehát a hitelezési viszony tartama alatt külön is érvényesíthetők. Felperes ily viszonyban jogosult volt tartozására visszafizetést bármikor teljesíteni; az általa 1919 augusztus hó 11-én fehérpénzben felajánlott összeg tehát lejárt és esedékes volt. A bank nem volt jogosítva a fizetést visszautasítani, illetve őrzési letétbe venni; hanem a 163/1920. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében tartozott a befizetett összegből annyit, amennyi az 1919. évi május hó 20-ika után igénybevett hitelnek megfelelt, teljes összegben, a többletet pedig az 1919 május 20-ika előtt keletkezett tartozásra egyötöd részben a felperes javára írni. Helye van tehát oly keresetnek, mely az alperest arra kéri kötelezni, hogy a befizetett összeget az őrzési letétből vegye ki és ily módon írja a felperes javára. Ez nem megállapítás, hanem teljesítés iránti kereset. (Kúria 1920. P. II. 3170. sz.)

— **Piaci árral bíró árúnak árverésen eladása.** Az eladónak a KT. 351—352. §-ai értelmében joga van a piaci árral bíró árút a késedelmes vevő rovására nyilvános árverésen eladni; de előbb meg kell kísérelnie a szabad kézből, piaci áron való eladást. Ha ezt meg nem kísérelte, s ha nem mutatja ki, hogy ez nagy nehézségbe ütközött volna, akkor nem járt el a rendes kereskedő gondosságával. Ennek következtében, ha az árverésen az árú a piaci árnál jóval alacsonyabb áron adatik el, akkor az eladó kárkövetelése nem a szerződéses ár és az árverési vételár, hanem a szerződéses ár és a piaci ár közötti különbözet alapján állapítandó meg. (Kúria IV. 4027/1920. — Hiteljogi Dtár V. 83. sz.)

— **A borrendelet értelmezéséhez.** Nem alkalmazható a borügyleteket hatálytalanító rendelet azokra az ügyletekre, amelyeket a felek, ha nem is átadással, de más módon végleg rendeztek. Nem lehet szó végleges rendezésről, ha az eladónak a szerződésszerű teljesítésre való képtelensége folytán a felek abban állapodtak meg, hogy az eladó a vevőnek stornódíjat (kártalanítási díjat) fizet, tényleg azonban még nem fizetett. Ez a stornódíj meg nem ítéltető: mert az eziránti megállapodás nem egyéb mint a borügylet nem teljesítése folytán a KT. 353. §-a alapján követelhető kártérítés mérvének meghatározása; tehát ez a követelés is az átadással nem teljesített és így a rendelet értelmében hatálytalan borügyletből származik. (Kúria IV. 3866/1920.) — A boroshordóknak a borvevő általi lepecsételése a megvevett bor egyedi megjelölésére és arra irányul, hogy a minőség megmáskítása ellen megóvassék; de nem jelenti a bor átadását vagy a kárveszély átszállására vonatkozó megállapodást és így nem gátolja az ügyletet hatálytalanító rendelet alkalmazását. (Kúria VII. 5599/1918. és IV. 4087/1920.) — Ki volt kötve, hogy vevő elveszti a vételárelőleget, ha azt nyolc nap alatt kétszeresre ki nem egészíti. Eladó a rendelet folytán ezt is feltétlenül visszafizetni tartozik, kivéve, ha a késedelem beállta folytán már elismerte a vevő, hogy az előleg, mint kötbér most már elveszett, mert ez esetben az ügylet már végleg rendeztetvén, a rendelet arra ki nem terjed. (Kúria IV. 4262/1920.)

— **Felelősség a meghatalmazás túllépése alapján.** A férj azzal bízta meg nejét, hogy borát 90,000 koronáért adja el. A vételár mégis csak 85,000 K-ban állapított meg, és a vevő az ügylet kötésekor tudta, hogy a nő az ő meghatalmazását túllépte. A férj az eladást nem hagyta jóvá. A vevő a nő elleni kártérítési keresetével rosszhiszeműsége alapján és még azért is elutasított: mert még, ha a csekély különbözetnél fogva meg is lehetne állapítani, hogy a meghatalmazás túllépése nem forog fenn, akkor is csak a férj ellen, de nem a nő ellen volna a vevőnek kereseti joga. (Kúria II. 3602/1920.)

Csonka Magyarország nem ország, Egész Magyarország mennyország.

Megszállott területről menekült ügyvéd franciául, németül, szerbül beszél, társulna vagy irodavezetői alkalmazást keres. Értesítések dr. B. jelige alatt a kiadóhivatalába kéretnek. 16378

Menekült ügyvéd irodahelyiséget keres a fővárosban, esetleg társulna is. Ajánlatok «Menekült» jelige alatt a lap kiadóhivatalába kéretnek. 16378

Sok évi irodai gyakorlattal bíró ügyes gépirónó délutánra állást keres. — Szíves megkeresést e lap kiadóhivatalába kérek.

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze- kötötésbe	MATTYÓK	Aladár okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-júniusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Dr. Vámbéry Rusztem:* A rendjavaslat. — *Vészi Mátyás* budapesti ügyvéd: Bíráinkról. — *Dr. Szalai Emil* budapesti ügyvéd: A szerzői jog a békeszerződésben. — *Dr. Unger Ferenc* budapesti ügyvéd: A teljesítés gazdasági lehetetlenülése kérdéséhez. — *Dr. Blau György:* Értékmérő-e még a korona? — Jogirodalom. *Dr. Auer György* kir. ügyész: A m. kir. csendőrség története. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár XIII. kötetéhez.

A rendjavaslat.

Minden büntetőjogi törvényalkotás, amely a társadalom indulatszerű reflexmozgásán felül emelkedik, feltételezi két kérdés komoly megfontolását. Oly társadalmi érdek védelméről van szó, amely szükségessé teszi, hogy a jog arzenáljának öreg ágyúját, az ultima ratio legum-ot vonultassa fel az állam? És ha igen, alkalmas eszköz-e a büntetés az adott érdek védelmére, anélkül, hogy az alkalmazott védelmi eszköznek esetleges kudarcával magának a büntetésnek fogalmi hitelét megingatná? Hogy azonban ezekre a kérdésekre válaszolhasson a törvényhozó, világosan kell látnia mindenekelőtt az érdeket, amelyet megvédeni kíván.

Mint hogy a büntetőtörvénykönyv a maga egészében nem egyéb, mint az állami és társadalmi rend védelmére célzó büntetőjogi szabályok összessége, e rend hathatósabb védelméről szóló törvény logikusan nem jelenthetne egyebet, mint egy új büntető-kódexet. Ha nem ezt találjuk e felírás alatt, akkor a cím nyilvánvalóan büntetőjogi csempészárút fed. Az a néhány szakaszból álló törvényjavaslat, amely a nemzetgyűlést foglalkoztatja, új Btk.-nek még abban a szimplista szellemben sem tekinthető, aminőben a gyorsított eljárás a Bp. szabályait leegyszerűsítette. Midőn Birkmeyer egy alkalommal a neo-subjektívizmus torzképét rajzolta meg, azt állította, hogy a bűncselekmény fogalmát a társadalmi veszélyességgel helyettesítő modern irányzat logikusan egyetlen szakaszból álló büntető-kódexet eredményez: «Minden embert, aki a társadalom rendjét veszélyeztet, ártalmatlanná kell tenni.» Ennek a Btk.-nek némileg bővített kiadása a fentidézett javaslat. Mert az állami és a társadalmi rendet, amely az állam és a társadalom egyes intézményeiben, mint aminő a magyar állam alkotmánya, az országgyűlés, a kormány, a hatóságok, az osztályok, nemzetiségek, hitfelekezetek, a házasság és a tulajdon, a házjog, a véderő, az igazságszolgáltatás stb. megnyilvánul, bőségesen megvédi a magyar Btk., az állami és társadalmi rend mint elvont fogalom pedig nem alkalmas tárgya a védelemnek. Igaz ugyan, hogy az igazságügyminiszter, az összes büntetőjogi tankönyvekkel és a judikaturával ellentétben, az alkotmány fogalmáról azt állította, hogy nem elég határozott, de viszont akadhatnak oly külkalandozó kriminalisták, akik az állami és társadalmi rend fogalmáról táplálnak hasonló véleményt.

Hogy az állami és társadalmi rend a jognak védelemre szoruló és védelemre méltó tárgya, annak bizonyítására kár volna szót vesztegetni. Nincs a büntető-kódexnek egy szakasza sem, amely nem e célt szolgálná. Legfeljebb azt a kérdést lehet felvetni, hogy ezt a rendet alapjaiban fenyegető oly támadásokkal szemben nincs-e szükség fokozottabb védelemre, amelyekre a kódex nem gondolhatott, mert keletkezésének idejében még ismeretlenek voltak. Konkrétebbül szólva: alkalmas-e a Btk. a kommunista célzatú felforgató törekvések megakadályozására, illetve megtorlására? Erre a kérdésre a válasz csak alternatív lehet.

Vagy nem nyújt módot a magyar Btk. a kommunista forradalmi tények repressziójára s akkor az 1919 augusztusa óta a kommunista-perekben hozott büntető ítéletek jogalapja legalább is kétségesse válik, vagy nem fér szó ezeknek az ítéleteknek jogszerűségéhez és akkor a «hatályosabb védelem» javaslatának létalapja inog meg. Hogy a javaslat esetleg súlyosabb büntetési lételekkel operál, az önmagában nem szolgálhat igazolására, mert a bolsevista-ügyekben gyakorolt kegyelmi tények arra látszanak utalni, hogy a fennálló törvény alapján kiszabott büntetések is túlszigorúak voltak.

Legnyomatékosabb érv a javaslat mellett nyilván az a tapasztalat, hogy a Btk.-nek sem az októberi forradalmat, sem az ú. n. proletárdiktatúrát nem sikerült megakadályoznia. Ez az argumentum azonban túlkövetelést támaszt a büntetőjog iránt. Ama ható okok közt, amelyek a forradalmakra indító tényezőkkel szemben mint gátló képzetek szerepelnek, a büntetőjognak alig jut nagyobb szerep, mint a házasságtörési szankciónak a szerelmi vágy kielégítésében. Amikor a társadalmi és állami rend stabil, a büntetőjog parancsai, amelyeket az erkölcsi erők szervezett légiója támogat, az egyesekre, akik azzal bármi okból szembe kerülnek, nyomatékos hatást gyakorolnak, de ha egyszer ennek a rendnek alapjai ingattak meg, a büntetőjog megelőző hatása szükségképp csődöt mond. A büntetőjog természeténél fogva konzervatív, de konzerváló erejét csak akkor bírja kifejteni, ha ily rend már kialakult s csak addig, amíg a rendnek gazdasági, társadalmi és etikai alapjai meg nem inognak. Ezeket az alapokat nem a büntetőjog hozza létre, hanem éppen ellenkezőleg a büntetőjog a kifejezője az állami és társadalmi rend stabilitásának. Ennélfogva nem is érheti a büntetőjogot szemrehányás amiatt, hogy évezredek tapasztalat szerint büntető rendelkezésekkel még sohasem sikerült forradalmakat megelőzni és a sikertelen kísérletek, amelyek ez irányban történtek nem a büntetőjognak, hanem mindig annak a rendnek a gyöngeségéről tanuskodnak, amely ehhez az a priori alkalmatlan eszközhöz folyamodott.

Legalább is kétséget kell ébreszteni a magyar javaslat tervbe vett rendelkezéseinek kriminálpolitikai értéke iránt, hogy az egész külföldi jogrendszerben nem találunk hozzájuk hasonló szabályokat. Még az 1894. évi szerencsétlen végű német Umsturzvorlage sem ment odáig, hogy az állami és társadalmi rendet a maga teljes határozatlanságában helyezze büntetőjogi védelem alá, pedig akkor a javaslat mögött Bismarck vasökle és a német polgári társadalom szilárd szervezete állott. Ha az 1918. évi német-alföldi törvény, amelyre az igazságügyminiszter a magyar javaslat védelmében hivatkozott, valóban úgy szólna is, mint a javaslat, ezzel a singularis törvénnyel szemben talán mégis nagyobb súllyal esik latba, hogy az összes többi kultúrnemzetek nem találtak célravezetőnek a védekezésnek ily büntetőjogi eszközt az őket többé-kevésbé egyaránt fenyegető forradalmi veszély ellen.

Étienne Rey-nek találó kifejezése szerint: en révolution, il est impossible de dire ou commence et où finit le crime. Ezt az úszó határt megrögzíteni még akkor sem sikerülhet, ha merész gesztussal a büntetőjog szféráját a cselekvések biztos talajáról a gondolatok és érzések ködös általánosságába terjesztjük ki. Ily törekvésnek csak a büntetőjog látja karát, mert egy büntető rendelkezés kudarcá többet árt az állami és társadalmi rend stabilitásának, mint amennyit az összes többi rendelkezések használnak. Már Napoleon hirdette a francia forradalom tapasztalata

alján, hogy les crimes collectifs n'engagent personne, aminek mélyebb oka az állami és társadalmi rend mindenkor ellenségeinek lélektanában rejlik. Merkel jellemezte a politikai célú bűncselekményt akkép, hogy azt siker esetében a dicsőség koszorúja, sikertelenség esetében töviskoszorú koronázza. Kifürkészhetetlen okból mindig akadtak oly oktalán emberek, akiket a dicsőség koszorúja jobban csábított, mint amenyire a töviskoszorú elrettentett.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

Bíráinkról.*

A csonka Magyarországnak talán egyetlen meg nem tépázott és alapjaiban fel nem forgatott intézménye a bírói szervezet. Anélkül, hogy itt dicsérő himnuszt zengenék a magyar bírói karról, amit elvégez egy-egy tragikus eset kapcsán a napisajtó, azt hiszem minden jogász gondolatának adok kifejezést, hogy azok az állapotok, amelyek között ma bíráink élnek, alapjaiban kell, hogy ezt az intézményt megtámadják, s hogy ez eddig nem történt meg, az több minden dicséretnél. Az önmegtartóztatásnak, a nélkülözésnek is határa van s ezt épen nekünk ügyvédeknek, nem szabad szem elől téveszteni. Csak az ügyvéd, aki a bíróval nap-nap után együtt dolgozik, értheti meg a mai állapotok veszélyességét. Csak mi ügyvédek tudjuk, mert hiszen nap-nap után tapasztaljuk, ma még az ellenkezőjét, mit jelent az, ha a bíró nem áll a feladata magaslatán. Csak mi sejtethetjük mit fog jelenteni az, ha bíráink összeroppanva, nem vállalják továbbra is azt a mártir szerepet, amely a mai viszonyok mellett osztályrészükül jutott. Vigyázzunk, a bírák is húsból és vérből való emberek, azok sem bírják a hideg szobát, azoknak is fáj éhezni látni a gyereket, a feleséget, azoknak is kellemetlen a rongyos ruha, a lyukas cipő! Vigyázzunk, a mai levegő ki ne kezdje ezt a ma még egészséges szervezetet, aki pedig agyonfázza, éhesen, erongyolódva könnyen megtámadható. S ha ez bekövetkezik, udom végzetes lesz az egész országra, de annyira lesújtó senkire, mint reánk ügyvédekre.

Nem szeretném, ha félre értenének, fanatikus hívője vagyok a bírói tisztességnek és megközelíthetlenségnek, de úgy érzem, nem szabad ezt a végsőkig próbára tenni!

Anélkül, hogy a köztisztviselői kar bármelyik csoportját vádolni akarnám, azt hiszem, egy nem vitás tényt állapítok meg, hogy a bíró az a köztisztviselő, aki a legerősebben van tisztán a fizetésre utalva, viszont ő az, akinek épen hivatásánál fogva anyagilag a legfüggetlenebbnek kellene lenni.

Épen ezért nem lehet arra gondolni, hogy egy általános fizetésemelés újabb drágaságot eredményez, amellet, hogy erre ma alig is lehet gondolni.

A feladat tehát csakis speciál lehet, tisztán a bírói kar fizetésemelése. S ezt megvalósítani vagy legalább is kezdeményezni az ügyvédség kötelessége.

Nem cikkezés a célom s ezért tervvel állok elő.

A budapesti ügyvédi kamara a legrövidebb időn belül rendkívüli közgyűlést hívjon össze. Ezen a közgyűlésen mondja ki:

«hogy az 1921 március 1. óta ügyvédi ellenjegyzés mellett beadott keresetek összegének bizonyos százaléka külön erre a célra készíthető bélyegjegyekben az ítéletek, illetve egyezségek után lerovandó lesz s ennek jövedelme kizárólag a budapesti ügyvédi kamara területén működő bírák személyi pótlékát képezze a kormány által megállapított elvek szerint.»

Mondja ki továbbá a kamara, hogy ez a bírói fizetések megállapításánál számításba nem vehető s hogy hasonló állásfoglalásra az összes testvérkamarákat felhívja.

Az ügyvédi kamara elnöksége a legrövidebb időn belül küldön ki egy erre a célra delegált bizottságot, aki a bírói kar és a kormányközegekkel karöltve precíz tervet dolgozzon ki, a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján.

* A budapesti ügyvédi kamara *dr. Virágh Gyula* indítványára múlt évben felírt az igazságügyi kormányhoz sürgős intézkedést kérve a bírói kar érdekében és a feliratban megpendítette a cikkben felvetett eszmét is. A feliratot az igazságügyminiszter eddig nem intézte el. A cikk tehát nem vet fel új eszmét, de közzétesszük, hogy újból rámutassunk a bírói kar tarthatatlan helyzetére és meg-sürgessük a tovább el nem odázható intézkedéseket. Szerk.

Próbáljuk meg egyszer nem politizálni, próbáljunk meg egyszer nem a jogrend és a társadalmi békével foglalkozni, hátha több eredményt érünk el! Próbáljunk egyszer merész lendülettel tenni valamit!

És itt a kicsinyes ellenvetéseknek el kell némulniok, a fél el fogja bírni ezt a terhet, mert el kell bírnia!

Ne hozakodjunk elő azzal, hogy ez ellentmond az ingyenes jogszolgáltatásnak, ezt az összeget nem a bírónak adjuk, de vállaljuk azt a terhet, amit az összetört államszervezet viselni nem tud.

Lehet, hogy az én tervem nem helyes, mindegy, a fontos tegyünk valamit, mert mindennap helyrehozhatatlan károkat okoz. Gondoljunk a jövőre, gondoljunk arra az időre, amikor a régiéket újaknak kell felváltani. S jegyzők, ügyészi megbizottak, joggyakornokok, a fiatal bírák nap-nap után hagyják ott a bírói statut s egy évtized múlva a széles látókörű, éles judiciumu bíró és ügyész ritka lesz, mint a fehér holló! S hogy ez mit jelent, azt mi ügyvédek tudjuk a legjobban. A bírói kar csődje, az ügyvédség csődje is!

Az ügyvédi kamara elnökségének éreznie kell, hogy itt cselekedni kell. Úgy vélem, az ügyvédek óriási többségének a helyesléssel találkozna, ha a kamara vezetősége ezt vagy ehhez hasonló akciót, minden kívülről jövő kezdeményezés nélkül, megindítani. Képviselje a kamara igazán az ügyvédség érdekét s akkor nem lehet kétséges, hogy a legrövidebb időn belül a bírói kar segítségére siet.

Vészi Mátvás.

Csonka Magyarország nem ország. Egész Magyarország mennyország.

A szerzői jog a békeszerződésben.*

A szövetséges és társult Hatalmak biztosítani akarták a maguk részére a szerzői jogokban rejlő gazdasági értékeket is. Diktáló hatalmi szavukkal a szerzői jog területén is olyan rendet iparkodtak ránk erőszakolni, amelyet önző céljaik érdekében a legjobbnak vélték.

A gazdasági feltételekről szóló V. Rész Államszerződések megjelölésű II. címében szabták meg a győzők azt az irányt, melyet a szerzői jog nemzetközi vonatkozásaiban követni tartozunk. Kiegészíti e szerződés helyet ugyancsak az V. Rész VIII. címében az átengedett területekre vonatkozó különleges rendelkezések.

A 222. Cikk szerint kötelesek leszünk a békeszerződés életbeléptétől számított 12 hónapon belül hozzájárulni az irodalmi és művészeti művek védelmére 1886 szeptember 9. alakult, 1908 november 13-án módosított berni nemzetközi egyezményhez (Berni Unió) és az ennek kiegészítését képező 1914 március 20-án létrejött pótgjegyzőkönyvhöz.

Az ententeországok közül csak Franciaország, Nagybritannia, Olaszország, Japán, Belgium, Portugália, Görögország és Lengyelország tagjai a berni Uniónak. Irántunk semleges országok közül tagjai Dánia, Spanyolország, Norvégia, Svédország, Hollandia, Svájc, Libéria, Haiti, Luxemburg, Marokkó, Monakó. És tagjai az Uniónak a velünk szövetséges volt országok közül Németország és Ausztria.

Nyilvánvaló ebből, hogy az entente csatlakozási parancsa szabályozni akarja szerzői jogi viszonyunkat nemcsak az entente-országokkal, hanem a semleges országokkal, sőt volt szövetségeseinkkel szemben is. Itt a béke-okmány túlment a győző és legyőzött között természetszerűleg kialakuló, vagy — mondjuk — a jogos kereten. Vajjon, mely joggal szabhassa meg a győző, hogy a háborútól idegen semleges országgal szemben kötelesek legyünk szerzői jogi Unióban lenni és ezzel a semleges országnak jogokat adni és tőle jogokat elfogadni? És vajjon miért tekintesse netán az entente a béke megszegésének, ha a Haitihoz, vagy Libériához, vagy pláne Ausztriához nem óhajtánánk szerzői-jogi egyezményrel kapcsolva lenni?

Sajátos módon a békeszerződés oly Unióba kényszerít így bennünket, amely egyévi felmondással felbontható az Unió-okmány 29. cikke értelmében. Vajjon az Unióhoz csatlakozással eleget té-

* Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából.

vén az entente kényszernek, módunk és jogunk lenne — akár menten, akár később — az Unióból az egyévi felmondással kilépni, vagy pedig örök időkre belekényszeríteni kívánt-e bennünket a békeszerződés ebbe az Unióba? Úgy vélem az Unióba lépésünkkel eleget teszünk a békeszerződésnek, azontúl azután az Unió-egyezmény minden feltételével élhetünk, tehát fel is mondhatjuk a tagságot. Ám mellőzhető a vita e kérdésben. Hazánk a háború előtt is, de a háború alatt is előkészítette az Unióhoz való csatlakozást és a magunk érdeke, hogy a csatlakozást meg-
ejtsük és fenntartsuk; nem valószínű tehát, hogy a közelben azzal a kérdéssel kellene foglalkoznunk, vajjon a békeszerződés okából, mely következményekkel járna reánk nézve az Unióból való kilépés?

A csatlakozás révén teljes szerzői jogi viszonyosság valósulna meg hazánk és az entente-országok között. Ha a béke-okmány egyéb rendelkezései le nem rontanák, a mi hátrányunkra ezt a viszonyosságot, úgy a csatlakozásra vonatkozó parancs az ellenségnek szinte nagylelkű gesztusa volna. De mint látni fogjuk a viszonyosságot a béke-okmány itt is úgy értelmezi, hogy az csak egyoldaluan, a mi oldalunkon kötelező, míg kénytől-kedvtől, teljességtől függő a másik oldalon, az entente oldalán.

Annyiban van bizonyos előzékenység a csatlakozási parancsban, hogy nem szabja meg, mily hatóerővel kell csatlakoznunk. Az Unió rendje szerint ugyanis joga van az újon belépő országnak fenntartásokkal csatlakozni, megmaradván a bizonyos vonatkozásokban a régebbi Unió-okmányoknak — a szerzők iránt — kevésbé liberális határozmányai mellett. Mivel nincs megszabva a békeszerződésben, hogy ily fenntartásokkal nem élhetünk, a csatlakozást fenntartásokkal ejthetnők. Azonban ez előzékenységnek alig fogjuk hasznát látni, mert — úgy tudjuk — hazánk minden fenntartást mellőzve fog az Unióhoz csatlakozni.

Addig is, míg az Unióhoz csatlakozni fogunk, tartozunk az entente-országok polgáraink irodalmi és művészeti műveit a *Berni Unió elveinek megfelelően tényleges intézkedésekkel megvédeni.* (222. Cikk 2. bek.) E védelmet az összes entente-országok szerzőinek is, melyek nem tagjai az Uniónak. Ilyen ententeországok: az Északamerikai Egyesült-Államok, Kína, Kuba, Nicaragua, Panama, Sziám, Románia, Jugoszlávia, Csehszlovákia.

Ez az intézkedés ebben az alakjában nyilván túllőtt a célon. Mert hiszen abból kellett kiindulnia a béke-okmányoknak, hogy már csak a reánk rótt kénytelenségből is be fogunk lépni az Unióba egy éven belül és ettől az időponttól kezdve már csak az Unióban levő entente-országok szerzői nyerneek nálunk védelmet. Céltalan és felesleges tehát, hogy belépésünkig védjük oly országok szerzőit, melyek a védelmet — mert ép nem tagjai az Uniónak — beléptünk után már többé nem igényelhetik.

De emellett csupa bizonytalanság is ez a rendelkezés. A Berni Unió *«elveinek megfelelően»* kell ezt az átmeneti védelmet megadnunk. Ám mit jelent *«az Unió elveinek megfelelően»*?

Két lényeges alapelve van az Uniónak: az egyik a teljes viszonyosság az Unió-tagok között, a másik az ú. n. minimális kódex, mely megszabja, hogy egy bizonyos mérvű és egy bizonyos fajtajú védelmet okvetlenül megadni tartozik minden Unió-ország a másik Unió-ország szerzőinek. Vajjon mindkét alapelvnek érvényesülnie kell-e, vagy csak az egyiknek és melyiknek? A felelettel adóság maradhatunk, részben a kérdés kis jelentőségénél fogva, részben mert remélhetőleg ilyen átmeneti idő egyáltalán nem lesz, mivel igazságügyi kormányunk ténylgs sürgősen, még a békeszerződés ratifikációja előtt megvalósítja a csatlakozást.

Annál feleslegesebb volt ez a sajátságos átmeneti intézkedés, mert a 222. cikk 3. bekezdése azt rendeli, hogy *függetlenül az Unióhoz csatlakozástól* (tehát a csatlakozás megvalósulása előtt is és után is) folytatólagosan biztosítani tartozunk elismerését és védelmét a *szövetséges és társult Hatalmak polgárai minden irodalmi és művészeti művének legalább oly mérvben és oly feltételekkel, mint 1914 július hó 28-án tettük.*

Védeni tartozunk e szerint folytatólag azon ententeországok szerzőit, amelyeket a háború előtt védtünk. Ez egyrészt biztosít a csatlakozásig méltányos átmeneti védelmet azon entente-szerzők számára, kiknek hazája tagja az Uniónak és biztosít ily védelmet véglegesen azon entente-szerzőknek, kiknek hazája nem tagja ugyan az Uniónak, de a háború előtt velünk szerzői jogi konvencióban volt. Kicsinyesen felesleges volt gondoskodni a rövid átmeneti időre, oly entente-szerző védelméről, akiket a háború előtt

sem védtünk és az Unióhoz csatlakozás után sem fogunk védeni. De az említett 3. bekezdés jelentősége elvben túlmegy a most körülírt mértéken. Függetlenül ugyanis a védelmet az Uniótól és azt mondja ki: hogyha valamely entente-ország nem tagja az Uniónak, vagy kilép is abból, a védelem a maga szerzője számára oly mérvben mindenesetre biztosítva lesz, mint a háború előtt. Ha tehát a viszonyosság alapelve nyugvó Unióból kilépne valamely entente-ország, a védelmet tőlünk mégis követelhetné, a szerzője számára olyképp, mint a háború előtt.

Vajjon a maga részéről nyújtott viszonyosság nélkül is? Azt hisszük, hogy nem! Mert egyrészt a szöveg szerint is csak *«ugyanazon feltételek mellett»* mint a háború előtt tarthat igényt a védelemre az ily entente-ország, már pedig mi háború előtt csak — legalább alaki — viszonyosság esetén adtunk védelmet külföldi szerzőknek. Másrészt pedig külföldiek műveit szerzői jogi törvényünk nem védte a háború előtt sem és csak egyezmények alapján védtük egyes külföldi országok szerzőit, ily egyezményekről pedig külön rendelkezik a békeszerződés.

Legfeljebb azon külföldieknek műveire nézve bír mégis jelentőséggel a 222. cikk 3. bekezdése, akik a Szt. 79. §-a alapján, mint két év óta nálunk lakók és itt adót fizetők nyertek nálunk védelmet, valamint oly külföldiek műveire nézve, akik művüket belföldi kiadóknál adják ki. Ezekről a külföldi szerzőktől, ha entente-országbeliek, nem fogjuk megvonhatni a védelmet az említett 3. bekezdésre tekintettel még akkor sem, ha a Szt. 79. §-át hatályon kívül helyeznők. (A szerzői jogreform javaslata a két éve itt lakó és adót fizető külföldiek kategóriáját tudtunkkal tényleg mellőzni fogja.)

Azok az entente-országok, melyekkel szerzőjogi egyezményt kötöttünk, tehát Franciaország, Nagybritannia, Olaszország és az Északamerikai Egyesült-Államok ezeket az egyezményeket — egészben vagy részben — fenntarthatják, ha erre vonatkozó kívánságukat a békeszerződés életbeléptétől számított hat hónap alatt bejelentik. (224 cikk.)

Az ily egyezmények felélesztésére legalább hazánkkal szemben alig van szükség, mert általános jogi felfogásunk és bírói gyakorlatunk, ezen egyezményeket a háború dacára is fennállóknak tekintette. Valószínű azonban, hogy azon velünk egyezményben volt entente-országok, melyek tagjai az Uniónak, tehát Franciaország, Nagybritannia és Olaszország nem fogják eddigi egyezményeik fenntartását kívánni, mert ezek nem biztosítanak nekik több jogot, vagy más jogot, mint az Unió-egyezmény. Ellenben a negyedik velünk irodalmi egyezményben lévő entente-ország az Északamerikai Egyesült-Államok nem lévén tagja az Uniónak — nyilván fenn fogja tartani az 1912: LIX. t.-cikkben foglalt egyezményt — azonos, vagy más alakban.

Felvetődik itt az a kérdés, vajjon az entente-országok által fenntartani kívánt egyezmények mennyi időre kötelezhetnek bennünket. Itt is azt kell mondanunk: ha az egyezmények felmondására vonatkozó rendelkezések érvényben maradnak, ugyanis módjukban van az egyezményt fenntartó entente-országoknak az egyezmények némely rendelkezésén változtatni (224. cikk 4. és 5. bek.), úgy bármikor felmondhatjuk az ilyen felújított egyezményt a benne megállapított — rendesen egy évi — felmondási időre. De kénytelenek leszünk nem ugyan a békeszerződés kifejezett parancsára, hanem komoly gyakorlati indokból felmondani azon szerzői jogi egyezményeinket is, melyeket nem entente-országgal, hanem volt szövetségeseinkkel Németországgal és Ausztriával kötöttünk volt. Ugyanis a békeszerződés 226. cikke értelmében az entente-országok követelhetik, hogy mindazon rendelkezéseket, melyek a háború kitörése előtt kötött egyezmények alapján nálunk a német és osztrák polgárok javára hatályban vannak — alkalmazzuk az ő polgáraik javára is — és pedig követelhetik ezt — legalább erre is lehet a szerződésszövegből következtetni — azon viszonyosság nélkül is, melyet Németország és Ausztria a mi polgárainknak nyújtanak. Ilyképp minden entente-ország, a Berni Unióban nem lévő is élvezné a német és osztrák egyezmény kedvezményeit. Ez sürgetni fog bennünket arra, hogy mondjuk fel az Ausztriával és Németországgal fennálló irodalmi egyezményeket. Az Unióhoz való csatlakozás után nem lesz ennek jelentősége, mert Ausztria és Németország tagjai az Uniónak és csak néhány apró részletvonatkozásban biztosítottak ezen egyezmények szerzőiknek Ausztriában és Németországban és viszont több jogot, mint az Unió-okmány biztosít.

Végül megemlítem, mint csekélyebb jelentőségű körülményt, mely azonban a békeszerződés szerkesztési felületességét jellemzi, hogy a fentebb körülírt átmeneti védelmek csak az entente-országokban honos szerzők számára vannak biztosítva, de nincsenek biztosítva az entente-országokban megjelent oly művek részére, melyeknek szerzői nem polgárai az entente-országoknak. Nyilván csak felületességből feledkezett meg a békeszerződés szövegezője az utóbbi kategóriabeli művekről. A szerzőjogi egyezményeknek és a berni Uniónak rendszere biztosít védelmet a mű származási, első megjelenési helye szerint a műveknek is. Ez a kiadók védelmére szolgál, kik elsőnek adnak ki valamely művet és azon a szerzők védelmére, akik mintegy menedékjogot keresnek művük számára valamely országban.

Keserűséggel telve az államközi rendelkezések között kell tárgyalnunk azokat a szerzői jogi vonatkozásokat is, melyeket a békeszerződés a tőlünk elszakadó országrészekre nézve megállapít.

A 247. cikk idevágólag megszabja, hogy ama területek lakói, amely területek Magyarország által átengedtetnek, tekintet nélkül az elválasztásra és az állampolgárságnak ebből előálló megváltozására. Magyarországon mindazoknak a szerzői jogoknak teljes és egész élvezetében maradnak, melyeknek az elválasztás pillanatában birtokosai voltak.

Elszakadt honfitársaink ehhez képest megtartják nálunk a magyar törvényhozás értelmében mindazokat a szerzői jogokat, melyeket nekik az elszakadás idejéig hazai törvényeink biztosítottak volt. Nem jelöli meg a békeszerződés, mely pillanatot ért «az elválasztás pillanata» alatt. Vajjon a tényleges elválasztásnak, tehát a megszállásnak napját, vagy pedig azt a napot, amelyen az entente parancsa a békeszerződés erejével elszakítottaknak mondja ki e területeket, tehát a jogi elválasztás napját. Magunknak kellend adott esetben választanunk e két időpont között.

Kérdéses lehet, mely jogok birtokában volt valamely szerző az elválasztás pillanatában? Szerzői jogunk a meg nem jelent műveket is védi. Vajjon a még meg nem jelent, asztalfiókban őrzött és csak a jövőben, talán már az elszakadt területen először megjelenő művek is élvezik a 247. cikk e kedvezményét? Úgy véljük, hogy ezek is. A bizonyítás kérdése lesz, vajjon valamely később megjelent mű már megvolt-e az «elválasztás pillanatában».

Viszonosságot a békeszerződés az elszakadt országrészen biztosít Csonka-Magyarország szerzőinek, ha nem is teljes mértékben. Ugyanis a 257. cikk megállapítja, hogy azok az államok, amelyekre a volt osztrák-magyar monarchiából területek átruháztattak, vagy melyek a monarchia feldarabolásából keletkeztek, elismerik a szerzői jogokat, melyek a területeknek fennhatóságuk alá jutásának időpontjában érvényben voltak. E jogok érvényben fognak maradni az alatt az idő alatt, mely őket eddigi törvényeink alapján megillette. Ez a rendelkezés jelentékeny értékkel bír úgy a Csonka-Magyarország szerzői, mint az elszakadt honfitárs-szerzők részére. Mert egyrészt szerzőink tovább is élvezik a szerzői jogokat az elszakadt részekben, másrészt elszakadt szerző-honfitársaink nem fognak új hazájukban kevesebb szerzői jogot élvezni eddigi műveikre nézve azért, mert új hazájuk szűkkeblűbb szerzői jogi törvényhozással bír. E rendelkezés nélkül elszakadt honfitárs-szerzőink károsultak volna új hazájukban.

Mert ezek az «új hazák» a szerzői jogban igen hátramaradtak. Szerbiának ezidőszertig egyáltalán nincs semmiféle szerzői joga; így az elhódítás révén Jugoszláviához került honfitársaink abba a helyzetbe jutottak volna, hogy semmiféle szerzői jogot nem élveztek volna új hazájuknak tőlünk elragadott területén sem. Ugyanígy jártak volna szerzőink is az elszakadt területeken. A 257. cikk révén legalább azon művek, melyeket az elválasztás pillanatáig alkottak meg, az eddigi magyar szerzői jogi törvény áldásait élvezik, legalább az eddig magyar volt területen. Ehhez képest a jugoszláv bíró alkalmazni lesz kénytelen e magyar szerzői jogot és pedig mindig csak a jelenleg érvényben levőt. Mai szerzői jogi kódexünk tehát érvényben marad, az elszakadt területeken, ha nálunk már új törvény váltotta is fel. De az a furcsa helyzet fog előállni Jugoszláviában, hogy egyik részében, a tőlünk elragadottban szerzőinknek és volt honfitársainknak lesz szerzői joga; többi részeiben pedig nem lesz vagy nem azonos lesz. Romániában a helyzet hasonló lesz, mert a román törvény szerint a szerző halála után csak tíz évig tart a szerzői jogi védelem; saját szerzőinknek, valamint volt honfitársainknak

művei azonban 50 évig fogják a szerző halála után élvezni a jelenlegi magyar szerzői jog védelmét eddigi műveikre nézve. A szlovák területen szerzőink és volt honfitársaink is szintén ily 50 éves védelmet élveznek szemben azzal, hogy Csehszlovákia többi területén a szerzők az eddigi osztrák törvény alapján csak 30 éven át p. m. a. fognak védelmet élvezni.

Az időtartamon kívül még számos tekintetben más és több lesz szerzőink és volt honfitársaink védelme az elszakadt területen, mi mellett nyilván érvényesülni fog az az elv is, hogy legalább volt honfitársaink új hazájuk azon szerzői jogi intézményeit is élvezni fogják, melyek a mi jelenlegi szerzőjogi törvényeinkkel szemben előnyt, vagy többletet jelentenek számukra.

Megemlítjük még, az államközi vonatkozásokból azt az adminisztratív jellegű intézkedést, mely szerint a szerzői jogra vonatkozó nyilvántartások (Sztj. 42. §.), valamint mutatókönyvek és irattári anyagok (Sztj. 43. §.) és a francia egyezmény II. cikkében említett Wienben létező bejelentési okmányok, az osztrák egyezmény II. cikkében, az olasz egyezmény VI. cikkében, az angol egyezmény VIII. cikkében, a német egyezmény VII. cikkében körülírt irattári anyagok megosztása és közlése tekintetében külön megállapodások lesznek létesítendőek a területrészeket tőlünk elhódító országokkal. (257. cikk 2. bek.)

Dr. Szalai Emil.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

A teljesítés gazdasági lehetetlenülése kérdéséhez.

A kir. Kúria a közelmúltban a teljesítésnek az árak időközbeni emelkedése folytán előálló gazdasági lehetetlenülése kérdésében egy újabb határozatot hozott,* amely az eddigi gyakorlattal sajátságosan eltérő voltánál fogva vonja magára a jogászi kritika figyelmét.

Az alapul fekvő tényállás lényege a következő:

Vevő — felperes — az eladótól — alperestől — a háború alatt két vagon erdélyi provenienciájú deszkát vásárolt. Teljesítési hely gyanánt az alperes (a volt erdélyi fatermelők központi eladási irodája) által megjelölt erdélyi vasúti berakó állomás jelöltetett ki. Alperes nem szállított, mire a felperes teljesítésre perelt. Fellek között a per megszüntetésével 1918. évi szeptember hó 30-án egyezség jött létre, amely szerint az alperes — a kötés egyébkénti feltételeinek érintetlenül hagyásával — kötelezte magát, a két vagon deszkát a lehetőség szerint minél rövidebb idő alatt elszállítani, hangsúlyozván azonban, hogy az akkortájt uralkodó viszonyokra való tekintettel szállítási határidőt nem vállal. A szállítás az októberi forradalom és az azt követő események következtében abbanmaradt. Felperes csak 1919 januárban szólítja fel alperest a szállításra, amire alperes arról értesíti felperest, hogy a szállítás reá, t. i. alperesre nézve időközben lehetetlenült. A felperes erre teljesítésre perel. Nem vitás, hogy a szállítandó volt deszka ma Erdélyből nem szállítható, s hogy a hasonló minőségű deszka ára az ítélelhozatal idejében a kötésbeli árral szemben, annak legalább tizenötszörösére emelkedett.

Az elsőbíróság — a jelen fejtegetések körébe nem tartozó okokból — a keresetnek helyt adott. A másodbíróság az ítéletet megváltoztatta és felperest keresetével a teljesítés gazdasági lehetetlenülésének okából elutasította a kir. Kúria eddigi állandó gyakorlatán alapuló azon indokolással, hogy «az alperest az ügylet teljesítése által a kikötött vételár többszörösével felérő veszteség érné, viszont a felperes az alperes rovására oly mértékfeletti nyereséghez jutna, amely aránytalanul meghaladná azt a hasznót, amelyet a felperes elért volna abban az esetben, ha az alperes az árút a kikötött teljesítési időben szállítja, úgy, hogy az alperest sujtó rendkívüli kár semmi arányban sem állana szerződésellenes magatartásának okszerűen tekintetbe vehető követel-

* Lásd P. VII. 2708/1920. sz. határozat (közölve a Magyar Jogi Szemle II. évfolyam 2. számában).

ményeivel, viszont a felperest a kereskedői tisztas hasznot nagy mértékben meghaladó nyereséghez juttatná».

A kir. Kúria a másodbíróság ítéletét felperes felülvizsgálati kérelme folytán a következő indokolással változtatta meg:

«A kereset alapjául szolgáló perenkívüli egyezség befejezése egy az alperes előző mulasztására alapított szerződés teljesítése iránt indított pernek és abban az előző kereseti igény elismerésével kötelezte magát az alperes a szerződés tárgyát képező áraknak a lehetőség szerint minél rövidebb időn belül való leszállítására, ily körülmények között azonban az alperes fokozottabb gyorsasággal tartozott odahatni, hogy kötelezettségének eleget tegyen és a teljesítés elmaradásának törvényes következményei alól csak úgy és akkor szabadulhat, ha kimutatja, hogy minden vétke nélkül, tisztán és kizárólag el nem hárítható és előre nem látható körülmények azt lehetetlenné tették.

Az azonban, hogy ez az eset az egyezség kötésétől a kereset indításáig letelt egész idő alatt állandóan és folytonosan fennforgott, a perben nincs megállapítva és emellett az alperessel szemben, aki a fellebbezési bíróság ítélete ellen emiatt nem is élt panasszal, azt üzemének keretei mellett vitán kívül állónak kell tekinteni, hogy ily mennyiségű árú felett rendelkezett és rendelkezik is, ez a körülmény a teljesítést nem akadályozhatta.

De ily körülmények között a fellebbezési bíróság ítélete sérti az anyagi jogot, mert a szerződéshez hű féllel szemben fokozottabb gondosságra kötelezett mulasztó fél nem hivatkozhatik a gazdaságl lehetetlenülésre az alapon, hogy az árak időközben előre nem látható nagyfokú emelkedése mellett a teljesítéssel reá a kikötött vételár többszörösével felérő veszteség hárul, viszont az ellenfél az ő rovására a tisztas hasznot aránytalanul meghaladó nyereséghez jut, akkor, amikor a nála kétségtelenül meglevő árú birtokában az áremelkedés összes előnye egészben javára esnek, hanem ily esetben vétkeességének következményeképp a mulasztás hátrányát teljes mértékben viselni tartozván, a beállott nagyfokú áremelkedés dacára teljesíteni tartozik, mi által a szerződéshez hű fél jogosan csak abba a helyzetbe kerül, hogy az árúnak természetben, avagy feldolgozott állapotban továbbadásánál a fennálló szabályok korlátain belül felszámítható azt a mennyiséget, mely a tisztességes kereskedelem és iparüzés elvei értelmében kijáró méltányos haszon mértékén belül marad, az ellenérték meghatározásánál számításba vegye.

Ezek alapján a felülvizsgálati kérelemnek helytadásával az alperest, aki mulasztásának vétlen voltát nem mutatta ki, mulasztásának következményeképp teljesítésre stb. kellett kötelezni».

Nem akarunk itt kiterjeszkedni arra, vajjon a fent előadott perbeli tényállás mellett lehetséges volt-e azt megállapítani, hogy az alperes mint szállításra kötelezett fél az árú felett az Erdély elszakadása által beállott állapot dacára rendelkezett és rendelkezik is». Nem akarunk szólni arról sem, vajjon lehet-e az adott esetben az eladó késedelméről szó akkor, amikor a teljesítést lehetetlenítő körülmények beállottak, mielőtt a vevő a teljesítést egyáltalán követelte.

A szabatosnak nem igen nevezhető indokolásból csupán azt az egy, döntőnek látszó argumentumot ragadjuk ki, amely szerint az eladó az árak nagymérvű emelkedése által okozott gazdasági lehetetlenülésre sikerrel nem hivatkozhatik akkor, ha az árú birtokában volt. Az ítélet szerint nem teheti ezt azért, mert ebben az esetben ő élvezné az áremelkedés összes előnyeit; a helyzet pedig az ítélet szerint az árak nagyfokú emelkedése dacára kötelezett teljesítés mellett nem változnék meg a vevő javára, mert az ítélet vélekedése szerint a szerződéshez hű fél ily teljesítés esetén is csak a tisztességes kereskedelem elvei szerint kijáró méltányos haszon mellett adhatná az árút tovább.

Alig férhet szó ahhoz, hogy ez a felfogás, szemben a Kúriának azon eddigi felfogásával, amely úgy a teljesítés, mint a kártérítés követelhetőségét a tisztas kereskedői haszon mértékéhez szabta, mennyire inkonzekvens és helytelen. Kétségtelen ugyanis, hogy mihelyt a «szerződéshez hű fél» a nagyfokú áremelkedés dacára az árút a szerződésben kikötött alacsony ár mellett kapja, máris olyan nyereséghez jutott, amely az ő tisztas kereskedői hasznát meghaladja, s őt a kir. Kúria eddigi praxisa szerint ezért meg nem illetheti.

Afelett lehet vitatkozni — aminek taglalásába azonban ehelyütt bocsátkozni nem akarunk — vajjon a kir. Kúria által contra legem inaugurált az a gyakorlat, amely szerint az árak előre nem

látott nagyfokú emelkedése a teljesítést gazdaságilag lehetetleníti, s amely szerint továbbá a kártérítési igénynek a tisztas kereskedői haszon mértéke szab határt, mennyiben indokolt és helyes.

Ahhoz azonban a kifejtettek után alig férhet kétség, hogy az ezen bírói gyakorlatban lefektetett jogelvek alkalmazását a íentárgyalt ítélet szerint perdöntőnek talált az a körülmény, mikép a nagyfokú áremelkedések alá vetett árú készleten volt, semmiképpen nem befolyásolhatja. Ezért helyesen neveztetett a határozat a mérvadó jogászai bírálata részéről* olyan kisiklásnak, amely remélhetően nem lesz alkalmas arra, hogy az ezen kérdésben eddig kialakult judikatúrának új irányt szabjon.

Dr. Unger Ferenc.

Értékmérő-e még a korona?

1. Néhány észrevételelem volna Jacobi Olivérnak a Jogtudományi Közlöny ezévi 3. számában e címen megjelent, igen érdekes és értékes soraihoz.

Jacobi példája és fejtegetései frappánsak.

A felvetette jogesetet *in concreto* helyesen oldja meg.

Levezetésével azonban, amely elvi meggondolásainál fogva más esetekben is alkalmazást igényelhetne s így talán a legfontosabb része a cikknek, lényeges pontokban nem értek egyet.

2. Frissítsük fel az esetet memóriánkban:

«Béres és Arató 1914-ben százezer koronáért birtokot vásároltak. Béres adott hozzá 75,000 K-t, Arató 25,000-et. Mivel azonban a birtokon Arató gazdálkodott, úgy egyeztek meg, hogy a birtok hasznát és az értékesítésénél elérendő nyereséget vagy a veszteséget fele-fele részben osztják meg egymás között.

Most (1921-ben) eladták a birtokot két millió koronáért.»

Kérdés: hogyan osztandó fel közöttük a két millió?

3. Tökéletesen igaza van Jacobinak abban, hogy abszurdum az elértéktelenedett, százkoronánként alig egy svájci frankot érő két millióból 1.900,000 K-t «nyereség»-nek nézni s ez összeg felét e címen Arátónak ítélni. Bíróságaink ugyan ma még túlnyomólag (de, ami fontos, nem teljesen egyöntetűen és nem annyira ingadozások nélkül, hogy szokásjogként kellene elfogadnunk), követik a «korona = korona» alapvető fikcióját (ami a svájci valuta nyelvén így hangzik: egy frank és 5 centime = 1.05 centime!) és ez alapon nem elképzelhetetlen az ilyen ítélet sem, de hogy az nem volna helyes és hogy miért nem, arról ezúttal, mikor ebben egyetérttek Jacobival, felesleges beszélnem.

4. Viszont nem fogadható el — ebben is igaza van Jacobinak — Béresnek az az igénye, hogy (miután az 1914-ben befektetett százezer korona százezer svájci frankot ért és a kétmillió eladási ár 1921-ben csak húszezer svájci franknak felel meg), a nyolcvanezer svájci frank, vagyis nyolc millió korona veszteség felét Arató térítse meg neki. A jogérzetek sokfélék, de nem hiszem, hogy egész Magyarországon egy ember akadjon, akinek a jogérzete ezt az igényt helyeselné.

De vajjon miért nem? Ez a lényeges kérdés.

Jacobi szerint azért nem, mert a pénz értékmérő jellege ebben az esetben csődöt mond. Jól megértsük: a pénz általában. Nemcsak az elfedezetlenül magyar koronáé, de a svájci franké is, az aranyé is.** Másként: azért, mert szerinte az esetben, ha a birtok hús hold hevesi szőlő volt és a két millióért ma megint csak lehetne másik hús hold hevesi szőlőt venni, — nincs az eladásnál veszteség.

Ezt tévesnek tartom. Hisz ugyanúgy azt is mondhatnám, hogy ha valakinek 1914-ben egész vagyona teszem tíz darab akármilyen részvény volt 10,000 K árfolyamértékben, 1921-ben pedig eladja ezt a tíz darab részvényét ugyancsak 10,000 K-ért: akkor ő a részvényein *nem veszített semmit, mert* hisz — vehet az árúkon tíz másikat. Nem veszített — dacára annak, hogy 1914-ben cirka 10,000 frankja volt, ma meg 100 frankja van! Más szavakban: abból, hogy esetleg az összes hevesi szőlőföldök egyaránt vesztettek eladási értékükből, nem következtethető, hogy birtoka eladásakor, egyik hevesi szőlőbirtokosnak sincs vesztesége.

* Lásd: Schuster Rudolf bíráló megjegyzései a Magyar Jogi Szemle előbb hivatkozott számában.

** Jacobi nem tér ki arra, hogy a svájci frank értéke sem volt teljesen állandó a háború kezdete óta, hanem az is esett némileg (nemcsak az árúhoz képest, vásárlóerőben, hanem) az aranyértékét változatlanul megőrző dollárhoz képest is. Mint ő, egyszerűség kedvéért én is állandónak szupponálom a svájci frank értékét.

5. Mért helyes mégis Jacobi döntése, hogy a mai vételár $\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{4}$ arányban osztandó fel?

Azért, mert esete *csak látszólag* valutaprobléma s igazából a nyitja *máshol* van.

Mily alapon követeli Arató az állítólagos nyereség, az 1.900.000 K felét? és viszont Béres Aratótól a vitatott veszteségnek, a 8.000.000 K-nak felerészbeni megtérítését? Pusztán az alapon, hogy a korona árfolyama esett — ami t. i. a valutaprobléma *kizárólagos* tengelykérdése — eszébe sem jutna egyiknek sem ilyen igényvel állani elő. Mindkettőjük abba a Jacobi példájába felvett *másik*, a valutaprobléma szempontjából csak *esetleges* tényre akarja igényét alapozni, hogy «... *ügy egyeztek meg*, hogy a birtok hasznát és az értékesítésénél elérendő nyereséget vagy veszteséget» (*nem* hozzájárulásuk, mondjuk: társasági vagyionbetétjük mérvében, *hanem*) «fele-felerészben osztják meg egymás közt». Ha ez a *kikötés* nem volna, mindketten természetesen találnák, hogy a kétmillió vételarat $\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{4}$ arányban kell megosztaniok. De mivel a kikötés megvan, mindketten megpróbálkoznak vele, *visszaélni*.

A kikötés rációja ugyanis, hogy Aratót *annak fejében*, hogy *ő egymaga gazdálkodik*, jutalom és rizikó illeti meg. Hogy munkásságáért addig, amíg a birtokot el nem adják, a hozadékból nem $\frac{1}{4}$ -et, hanem felerészt kap, az (könnyű utánaszámítani) ugyanannyit tesz, mintha azt kötötte volna ki: a hozadék egyharmadát kapom *munkám* díjául, csak a fennmaradó $\frac{2}{3}$ -ot osztjuk el vagyoni hozzájárulásunk arányában.* Hogy pedig akkor, ha a birtokot eladják, a nyereségből és veszteségből nagyobb arányban részesedik, mint eredeti vagyoni betétele volt: az normális időkben, állandó valuta mellett, főként annyit jelenthetett, hogy ha az *ő jó gazdálkodása* folytán nagyobb vételár lesz elérhető, annak hadd lássa fokozottabban hasznát; ha a birtok értékét csökkentő rossz gazdálkodása miatt csak kevesebb: érezze kárát. A szerződést a háború előtt kötötték, valutaspekulációra nem gondolhattak vele: az tehát *helyesen úgy értelmezendő*, hogy a birtok, eladásakor mutatkozható oly árkülönbözetekre, amelyek Arató gazdálkodásával nyilvánvalólag nem is *állhattak* semmi összefüggésben: nem vonatkozik.

Ha tehát az ezen tekintet alá eső háborús valutaromlás okozta az eladásnál az árkülönbözetet, az az ide helyesen nem vonatkozatható szerződési kikötésre tekintet nélkül egyszerűen úgy osztandó el, mint az eredeti vagyionbetételek egymáshoz aránylottak.

Ezért helyes Jacobi döntése, nem pedig azért, mintha az eladásnál mutatkozó 80.000 frank árkülönbség nem volna veszteség.

Talán megerősítik e lefejtést a példa következő továbbfűzése, amelyek egyszersmind demonstrálják, hogy Jacobi esete *csak látszólag* valutaprobléma.

Ha az egész eset a háború előtt változatlan valuta mellett nemcsak megkezdődik, de be is végződik azzal, hogy a birtokot egy újonnan támadó vulkán $\frac{4}{5}$ -ében láva alá temeti (kevésbé fantasztikus így: ha nem birtokról van szó, hanem egy bérházról, amely nincs biztosítva és leég) és *ezért* lesz a megmaradó rész (a leégett telek) eladásakor 80.000 frank veszteség: követelheti-e Béres Aratótól a veszteség felének megtérítését? Ugye nem? De nem azért, mintha veszteség *nem lenne*, hanem mert a szerződés az *ilyen* veszteségre *nem vonatkozik*. Viszont, ha a felek a szerződést a háború folyamán kötik, *kifejezetten* úgy, hogy «a valuta változása folytán az eladási árban mutatkozandó többletet vagy kevesebbet fele-felerészben meg fogják osztani», jogsult-e Aratónak az 1.900.000 K többlet felére támasztott igénye? Kétségkívül igen. Nem mintha most már *igazából* lenne nyereség, hanem, mert ez esetben a szerződés kétségtelenül igenis vonatkozni akar az 1.900.000 K-ra.

7 Befejezésül: Azért tartottam érdemesnek ezeket megírni, mert, már el is vettük azt a hitet, hogy papirkoronákban megnyugtatóan lehetne értéket mérni és igazságot szolgáltatni, még nem szükséges emiatt a *penz* intézményébe általánosságban vetett bizalmunkat egészen sutbadobni. Sőt nagy kár volna. Az *aranyvaluta* sem megjelenítője a teljes tökéletességnek, de mégis csak egyik igen értékes vívmánya az emberi gazdálkodás évezredes fejlődésének.

Dr. Blau György.

* Utóbbi címen ugyanis e $\frac{2}{3}$ -nak egynegyedét kapja, vagyis az egész hozadék $\frac{1}{3}$ -át; $\frac{1}{3}$ plus $\frac{1}{3}$ egyenlő $\frac{2}{3}$.

Jogirodalom.

A m. kir. csendőrség története.*

A büntetőjog napszamosai, akik nem csupán a döntvénytárak érdekes eseteiből ismerik meg a kriminalitás megnyilvánulásait, hanem keresztül kell jutniok a sablonos bűnesetek szürke sokaságán, régen megállapodtak abban, hogy a bűnvádi eljárás sikerének legjobb biztosítéka a lelkiismeretes, gyors és energikus nyomozás. Ha figyelembe vesszük, hogy az ily nyomozás mennyi hozzáértést, készséget és szorgalmat igényel, kétkedéssel kell kezünkbe venni a minden számbavehető elméleti képzés nélkül sorsára bízott csendőrszemélyzet, ú. n. tényvázlatait. Ily esetek túlnyomó részében azonban kellemesen csalódunk és csodálunk kell a gyakorlati tapasztalat, a józan egyenes észjárás és odaadó munkakészség eredményét. A nagy városi hatóságoknál gyakran észlelhető fásultsággal szemben, amelyből ezeket csupán valamely különös szenzációs eset képes felrázni, a vidéki nyomozóhatóságok élénksége, nehézséget nem ismerő munkabírása, a jelentéktelen esetek kipuhatólásánál is tanusított lelkiismeretessége örvendetes ellentét. Nem egyszer történik meg, hogy a vidéki rendőrhatalóságok eredménytelen nyomozó eljárása után a csendőrséghez fordulva, ez az eset minden részletére kiterjedő felvilágosítást nyújtott. Mind ennek teljes méltánylásához nem szabad felednünk, hogy a csendőrség munkájának csupán részlete a bűnyűgyekben való nyomozás a sok más közigazgatási teendő mellett. Ennek a már négy évtized óta működő kitünő szervezetnek fejlődését ismerteti Preszly Lóránd, kiterjeszkedve, a csendőrség szolgálati viszonyaival kapcsolatos jogszabályok ismertetésére is. A csendőrségi zsebkönyv adatainak kivonatos közlése alapján az olvasó képet alkothat magának azokról a nehézségekről, amelyeket a szervezést követő évek kezdetleges állapotában vezetőknek és alantasoknak le kellett győzniök, hogy az újszülött életképességét fenntartsák. Nem lephet meg senkit, ha észlelnie kell, hogy a fizetési és általában a megélhetési viszonyok javulásával vagy rosszabbodásával emelkedik és esik a csendőrségi szervezetnek színvonala és teljesítőképessége is. Noha a magyar köztisztviselőket mindenkor jellemző szerénység és önmegtartóztatás mondhatni megható példáját látjuk a szerző által közölt fizetési és jutalmazási adatokból. Arról a szervezetről, amelynek minden tagja éjjel-nappal, hőségben és fagyban az elvadult elemek bosszújának, a bűnös tett következményei elől menekülő, élet-halálküzdelemre kész sőpredék ellentállásának kitéve örökös veszélyben legnagyobb lelkiismeretességgel és odaadással teljesíti hivatását, erről a szervezetről állapítja meg a szerző, hogy «a *bűntörkoptatási átalány* rendszeresítése régen óhajtott vágyát valósította meg» (94. old.). Mint sajnálatos, de nagyon is érthető tény kell tudomásul venni, hogy a kitünő szervezet a háború óta fokozatosan romlik. A régi bevált emberanyag megfelelő pótlása lehetetlen. A kommunista vezetőknek a csendőrséggel szemben kifejezésre juttatott vad dühe, amelynek oka a büntetőigazságszolgáltatás szerveivel való emlékezetükben maradt kellemetlen találkozások nem volt képes a csendőrségi szervezet szétrombolására. A bukást követő napon a gépezet újra működött, a létfenntartás ösztöne azonban, amely a mozgékonyabb elemeket más kereső pályákra tereli, a szervezet teljesítőképességében nagy visszaesés előidézésével fenyeget.

A szerző, a tárgyalt anyag legkisebb részletének is alapos és nézetéről tanuskodó érdekesen és népszerű formában, bár néhol a hivatalos stílusra emlékeztető magyarsággal írott művében értékes adatokat közöl a csendőrség nyomozó tevékenységéről és annak eredményéről. Az a tesület, amely az évről-évre emelkedő munkateher dacára a lopási esetek 96%-ában, a rablási, zsarolási esetek 99%-ában, az emberi élet ellen elkövetett bűncselekmények 98 $\frac{1}{2}$ %-ában eredményes nyomozást folytat le, hivatása magaslatán állott. (Utolsó kimutatás 1917. évből.)

Szerző a csendőrség működésének kriminalisztikus hátterét is vizsgálva, áttekinthetően vázolja a szervezetnek külföldi fejlődését is. A kriminalitás, mint a csendőrség munkaaanyagának, vizsgálatával kapcsolatban kifejezésre juttatott abbéli észleletét, hogy a háború és az azt követő politikai mozgalmak a tisztesség, erkölcs és törvénytisztlet végzetes sülyedését vonták ma-

* Irta Preszly Lóránd. 144 old. térkép- és táblázat-mellékletekkel. Honvédelem sajtóvállalat r.-t. kiadása. Budapest, 1920.

guk után, fenntartás nélkül fogadjuk el. Kétséges azonban, igazolják-e a tények azt a feltevését, hogy «a forradalmi megpróbáltatások után ki fognak válni a nemes motívumok». Az igazságügyi hatóságok statisztikájából a jelenség még nem észlelhető. Mindazonáltal reméljük, hogy a szerzőnek lesz igaza, akinek értékes és érdekes olvasmányul szolgáló munkája alkalmas arra, hogy csendőrségünk derekasságára a közfigyelmet felhívja. Meg kell még emlékeznünk arról is, hogy a munka külső alakja a kiadvállalat díszére válik. Nyomás, papír és képek fedtetik velünk a nyomdaiparnak évek óta észlelt fokozatos leromlását.

Dr. Auer György.

Szemle.

— **Wilson és társa.** Ily cég alatt nyitott közös ügyvédi irodát az Egyesült-Államok volt elnöke és Colby volt államtitkár. Még pedig egyszerre két helyen: New-Yorkban és Washingtonban. Az uralomról lehanyagolt politikusoknak, úgy látszik, odaát is az ügyvédi pálya szolgál menedékkül, aminthogy ugyancsak ügyvéd lett Lansing volt külügyi államtitkár is. Ami Wilson pályaváltoztatását illeti, ebből nemcsak az tűnik ki, hogy az ügyvédi konjunktúra Amerikában kedvező, hanem az is, hogy az egyetemi tanári állás ott sem kecsegtet a megélhetés lehetőségével. Ha nem így volna, a minden ízében teoretikus Wilson, aligha tért volna át a gyakorlatnak talán nem is virágosabb, de mindenesetre gyümölcsözőbb mezejére. Remélhető, hogy ügyvédi minőségében több energiát és erősebb praktikus érzéket fog tanusítani, mint elnök korában. Ha ugyanis a tizenégy pontra s az azok alapján létrejött békeszerződésre gondolunk, nem minden aggodalom nélkül nézünk elébe a szerződéseknek, amelyeket mint ügyvéd fog szerkeszteni. Félő, hogy azok úgy megtévesztés, mint kényszer címén megtámadhatók lesznek s ami még nagyobb hiba, a szerződő felek egyikének anyagi érdekeit sem fogják szolgálni. Mért a magánygyakorlatban is megeshetik, hogy a fél becsapja a saját ügyvédjét abban a reményben, hogy nemcsak az ellenfélnek, hanem saját megbízottjának eszén is túljárhat. Igaz ugyan, hogy ennek az ügyvédi és a történelmi gyakorlatban egyaránt a fél adja meg az árát, de az ügyvéd reputációjára sem vet kedvező világot. Reméljük, hogy Wilson kartársnak magánygyakorlatában több szerencséje lesz, mint aminővel a nemzetek ügyvédjeként dicsekedhetik.

— **Hosszabb terminust kérünk!** Március közepén érdekes perfelvételeknek voltunk tanúi. A perfelvételt eszközölő bíró két hétre tűzte ki az érdemleges tárgyalás határnapját, amire nemcsak az alperesek, de még a felperesek egy része is *hosszabb terminust* kért. A bíró nagy kérésre megtoldotta a határidőt egy héttel. Nem említenők meg ezt a nagyon öröndetes jelenséget, ha kivétel volna. De úgy tapasztaljuk, hogy a budapesti törvényszék egyes bírói általában igen rövid határidőket tűznek ki. Ez a tény azoknak ad igazat, akik mult évben kifogásoltuk a törvényszéki és egyesbírói hatáskör határának túlságos felemelését. Talán nincs messze az idő, midőn a határok leszállításának kérdését komoly mérlegelés tárgyává kell tenni.

— **A bírói letétbehelyezés** kapcsán a tartozását letevő adós rendszerint kéri a letétellel járó költségeknek a letett összegből visszautalását. A budapesti kir. ítélőtáblának 1920. 14. P. 5737. sz. végzése szerint ilyen visszautalásnak helye nincs, mert a bírói letétbehelyezés költsége csak abban az esetben utalandó ki a letevő részére, ha a végrehajtást szenvedett adósa a letiltott követelést az 1884: LX. tc. 82. §-a értelmében helyezi bírói letétbe. Más esetekre ez az intézkedés kiterjesztően nem alkalmazható, hanem a felek közt folyó perben dől el, hogy a letétel költségei kit terhelnek. A budapesti kir. ítélőtáblának 1920. 6. P. 1079. sz. végzése szerint a visszautalási kérelem jogosult. Mert az adós saját felelősségére helyezi azt az összeget letétbe, amellyel tartozását kielégíteni véli, amiből következik, hogy a letéti költségeknek saját felelősségére visszautalását is kérheti. Hogy a letétel jogszerű volt-e és hogy ehhez képest költségei végső ered-

ményben kit terhelnek, perrel eldöntendő kérdések. A kir. ítélőtáblának mindkét álláspontja megindokolható és igazán nem fontos, hogy melyik álláspont érvényesül, csak az volna fontos, hogy ebben a naponta felmerülő kérdésben a kir. ítélőtáblának egyseges és állandó legyen az álláspontja.

— **A Magyar Békeszerződés** szövege magyarázattal együtt vastkos kötetben jelent meg az Ordo kiadásában, amely vállalat tudvalevőleg az összes törvényeket és rendeleteket nyomban megjelenésük után igen ügyesen kezelhető alakban adja ki. A most megjelent kötet úgy alakjában, mint tartalmában eltér az Ordo kiadványaitól. Jóval többet nyújt, mint a szokásos törvénykiadások, amennyiben a trianoni szerződést becikkelyező szomorú emlékü törvénynek s a békeszerződésnek diplomatikusan hű szövegén felül az egész joganyagnak kimerítő kommentárját nyújtja, nagyrészt azok tollából, akik a békedokumentum előkészítésében hivatali állásuknál fogva aktív részt vettek. De a kommentátorokat nemcsak hivatali állásuk, hanem kivétel nélkül egyéni rátermettségük is hivatottá teszi e feladatra, amelyre vállalkoztak. Hogy csak egyeseket említsünk: Ambrózy Gyula, Danilovics Pál, Nyulászi János vagy Pap Dezső nevei oly elismerten kitünő hangzásúak a jogirodalomban, hogy a nevek magukban garantálják a végzett munka minőségét. Nekünk jogászoknak nyilván a békeszerződés X. részének a tartozásokra, javakra, jogokra, érdekekre, szerződésekre, elévülésekre, ítéletekre és a vegyes döntőbírószágra vonatkozó fejezetei a leggyakorlatibb jelentőségűek, amelyekhez a magyarázatot dr. Alkér Kálmán törvényszéki bírónak értékes jegyzetei szolgáltatják. A kiadók gyakorlati érzékéről tanuskodik, hogy a kötetben megtaláljuk a Szövetséges hatalmak és a Cseh-Szlovák Állam között kötött szerződés magyar fordítását is. A magyar és osztrák békeszerződésnek igen hasznos összehasonlító táblázata dr. Danilovics Pál, a kimerítő tárgymutató dr. Szent-István Béla gondos szorgalmát dicséri. Függeléke a kötetnek a szerződés szövegét kiegészítő térkép. Az egyetlen kifogás, amit a 333 oldalra terjedő s a hivatalos kiadáshoz képest jutányos (150 K) kötet ellen emelhetünk a papiros silánysága, amiben nyilván az a remény nyer kifejezést, hogy addig, amíg ez a békeszerződés hatályban lesz, a legrosszabb minőségű papír is csak eltart.

— **Szovjetkövetelések és szovjettartozások.** A szovjetkövetelésekre és szovjettartozásokra vonatkozó jogszabályokat összeállította és magyarázatokkal ellátta dr. Sándorfi Kamill, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott budapesti kir. törvényszéki bíró és dr. Vajda Ákos ügyvéd, a Pénzüntézet Központ ügyésze. A munka I. fejezetében az ú. n. népköztársaság és az ú. n. tanácsköztársaság idejében létrejött közszállítási- és közmunkaszerződések, II. fejezetében a vállalatoknak és üzemeknek az ú. n. tanácsköztársaság idejében történt köztulajdonbavétele folytán előállott tényleges helyzet rendezése tárgyában, III. fejezetében a proletárdiktatura idején létesített gazdasági szervek felosztása (felszámolás) és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában kibocsátott rendeletek, végül IV. fejezetében az ú. n. tanácsköztársaság tényeiből felmerülő vitás ügyekben eljáró gazdasági bíróságok tárgyában kibocsátott rendeleteket és a reájuk vonatkozó magyarázatokat közlik a szerzők. A munkn Wodianer F. és Fiai kiadásában jelent meg. Ára 60 K.

— **Adalék a közhivatalnoki minőség színlelésének kérdéséhez.** A kir. Kúria B. I. 3409/1920. sz. jogegységi döntvényében tudvalevőleg megállapította, hogy az ú. n. tanácsköztársaság szervei és közegei közhivatalnoknak nem tekinthetők és miután magukat nyíltan és félreismeretlenül a tanácsköztársaság közegeiként adták ki, a közhivatalnoki minőséget sem színlelheték. Ezen jogegységi döntvény hozatala után és annak ismeretében a székesfehérvári kir. törvényszéknek a 4039/1919. M. E. sz. rendelet alapján eljáró ötös tanácsa B. 2073/1920. sz. ítéletével vádlottat, ki magát egy üzemi tanács fegyverek beszedésére kiküldött megbízottjának adta ki és sértettet fegyverei átadására kényszerítette, bűnösnek mondotta ki a Btk. 350. §-a utköző és a 353. §. 2. pontja szerint minősülő zsarolás büntetében, azzal az indokolással, hogy vádlott a cselekményt hatóság hivatalos rendeletének ürügye alatt követte el. A határozatnak a 353. §. 2. pontjára alapított minősítő része nyilván tévedésen alapul. Hatóság alatt a büntetőtörvény szempontjából az 1914: XL. tc. 1. §-a szerint a bírói és közigazgatási hatóságokat, közigazgatási hatóság elnevezés alatt pedig a bírói hatóságok kivételével min-

den állami, akár polgári, akár katonai hatóságot és minden törvényhatósági és községi hatóságot kell érteni, azonfelül a büntetőtörvények alkalmazása szempontjából minden közhivatalnoknak és az ügyvédeknek fegyelmi hatóságát, valamint a törvény alapján alakított választott bíróságot is úgy kell tekinteni, mintha hatóság volna. Oly szervezet, vagy alakulat, mely a felsorolt törvényes kategóriák alá nem esik, hatóságnak a büntetőtörvény szempontjából nem tekinthető, már pedig az üzemi tanácsok a fentebb felsorolt kategóriáknak egyike alá sem vonhatók és így az azoknak megbízásából eljáró személyek hatóság hivatalos rendeletének ürügye alatt nem járhatnak el, épúgy miként a proletárdiktatura szervei a hivatkozott jogegységi döntvény szerint a közhivatalnoki minőséget sem színlelhetik. Ha az üzemi tanácsok kiküldöttjei eredményesebb eljárás céljából magukat a főszolgabíró, a rendőrség vagy a csendőrség kiküldöttjeinek adták volna ki s ily vagy más legitim hatóság hivatalos rendeletének ürügye alatt követelték volna a fegyverek beszolgáltatását, akkor megállna a minősítés, de miután nyíltan nem legitim hatóság rendeletére hivatkoztak cselekményük elkövetésénél, ez az eljárásuk az idézett minősítésre nem alkalmas. Helyes volna tehát, ha a jogegységi döntvény ily irányú pótlására a szükséges lépések megtétnének.

Dr. Erdélyi Gyula.

— **Különbség a biztosítás hatályának alapfeltétele és a kockázatviselés időtartamának kezdőpontja között.** A biztosítási szerződés feltételei értelmében a 42 éves életkort meg nem haladott s a szárazföldi haderőhöz tartozó azokra a nem hivatásos hadkötelezettek vonatkozóan, akik a fennálló törvények alapján hadiszolgálatra behivatnak, pótdíj nélkül ki van terjesztve a biztosítás hatálya a háború veszélyeire abban az esetben, ha a biztosítás a mozgósítás elrendelése napján már legalább hat hónap óta érvényben volt. Ily világos tartalmú kikötéssel szemben nem lehet azt állítani, hogy a népfelkelőszolgálatra kötelezettek irányában ez a hat hónapi határidő csak a mozgósítás elrendelése folytán tényleges hadiszolgálatra bevonulásuk napjától, vagyis attól az időponttól számítandó, amikor a biztosítottra nézve a háborús veszély, a biztosítóra nézve pedig a hadi kockázat tényleg beáll, mert az utóbbi időpont a külön feltételek másik §-ában a háború veszélyei ellen való biztosítás hatályának kezdeteként van megjelölve, a biztosítás hatályossága azonban feltételezi a biztosításnak a mozgósítás elrendelését megelőző, legalább hat hónap óta való fennállását s így a bevonulás napja, mint a háborús kockázat- viselés időtartamának kezdőpontja csakis azokkal a biztosítottakkal szemben lehet irányadó, akik a biztosítási szerződést a mozgósítás elrendelését megelőző, legalább hat hónap előtt kötötték meg. (Kúria P. IV. 1029/1920.)

— **Nem kereskedelmi ügyletből kifolyólag követelt árkülönbözet.** Nem kereskedelmi ügylet, ha a részvénytársaság (pénzintézet) saját bérgazdasága részére, földbirtokostól gőzekét vásárol. De az eladott gőzekekészlet átadásának jogellenes megtagadásával okozott kárt az alperes a felperesnek az általános magánjog szabályai szerint is megtéríteni tartozik; és az a körülmény, hogy felperes külföldön nagyobb teljesítőképességű gőzekekészletet vett, mint amilyen az alperesé volt, nem zárja ki feltétlenül, hogy alperes a drágább vétel folytán előállott kár megtérítésére köteleztessék. Azonban a felperesnek bizonyítania kell, hogy alperes szerződészegése folytán azért volt kénytelen egy másik gőzekekészletet külföldön vásárolni, mivel ilyent sem a belföldi teljesítési helyen, sem más közelebb fekvő piacon nem kaphatott, hogy külföldön is azért volt kénytelen nagyobb teljesítményű gőzekekészletet vásárolni, mivel az alperestől megvett-hez hasonló teljesítményűt, kellő gondosság kifejtése mellett sem kaphatott, hogy a szóban forgó árúnak van piaci ára és az a teljesítés idejében a teljesítés helyén, illetve a legközelebbi piacon mennyi volt, hogy a szerződéses ár és a külföldön fizetett vételár közötti különbséget mennyiben (mily összeg erejéig) befolyásolta a két gőzekekészlet teljesítőképessége közötti eltérés, amely kérdésben az is fontossággal bír, hogy az alperestől megvett készlet használt volt-e, illetve a külföldön vásárolt készlet új volt-e vagy sem. (Kúria P. IV. 244/1920.)

— **Ingatlan elidegenítéséről szóló okirat kellékei.** A 4420/1918. M. E. sz. rendeletnek az a célja, hogy az ingatta-

nok kellő megfontolás nélkül el ne idegeníttessenek. Nem elég az egyik fél írásbeli nyilatkozata, hanem szükséges a mindkét fél részéről tett akaratnyilvánítás és az, hogy a felek a szerződés tárgyát kétséget kizáró módon jelöljék meg, egyszersmind a megállapodásnak lényeges részeire kiterjedőleg foglalják szerződési akaratukat írásba. Nem ily okirat a nyugta, mely csak arról szól, hogy az alperes 10.000 K-t, közelebről semmiképpen meg sem jelölt házának, összegében meg sem említett vételáron eladása fejében, foglalóul felvett. (Kúria 1920. P. VI. 3861. sz.)

— **Alkotmányreform Hollandiában.** A holland királynő 1918. évi december hó 20-án nyilván a forradalmi idők szellemének nyomása alatt a miniszterelnök vezetése alatt az összes pártok képviselőiből bizottságot küldött ki az alkotmányreform kidolgozására. A bizottság a múlt évi november hó 5-én tette közzé jelentését, amely valószínűleg még a folyó év folyamán az országgyűlés elé fog kerülni.

A jelentés a királysági államformát fenn kívánja tartani, azonban a trónöröklésre jogosultak körét megszorítaná a jelenleg uralkodó királynő törvényes örökösire. Ez a terv azért érdekes a mi szempontunkból, hogy a hollandi törvényhozás az eddig jogosultak egyes csoportjainak a trónöröklési rendből való kizárását is a saját korlátlan hatáskörébe tartozónak minősíti. Ha az ily módon újra szabályozandó trónöröklési rend mellett nem lenne jogosult trónörökös, a tervezet az alkotmányban megállapított szabadkirályválasztási jog fenntartása mellett lehetőséget biztosít a köztársasági államformára való békés átmenetre.

Az alkotmány szerint a király — a megállapított kivételeket nem számítva — idegen hatalmakkal szerződéseket általában szabadon köthetett. Minthogy ez a demokratikus fogalmakkal ellentétben van, a tervezet ki kívánja mondani, hogy semmiféle szerződés vagy más egyezmény nem köthető többé idegen hatalmakkal a népképviselő hozzájárulása nélkül.

A tervezet az első kamara fenntartása mellett foglalt állást, minthogy okfejtése szerint az egykamarás rendszer veszélyeket rejt magában a népképviselő jellegére és munkájára. Az első kamara intézménye módot ad arra, hogy a társadalmi élet különböző körei a javaslatot esetleg egészen más világításba helyezték, mint amilyenben az a második kamarában volt. A tervezet választó kollégium gyanánt ezentúl is a megyei képviselőket kívánja fenntartani, de intézményszerűen kíván gondoskodni arról, hogy az első kamara feloszlata a megyei képviselők feloszlataival együttjárjon. A második kamara szervezetét a bizottság csakis az általános női választói jog bevezetésével akarja kiegészíteni.

A tervezet nem hódol sem a népszavazás, sem a referendum ma oly népszerű intézményeinek. Felfogása szerint, ha az országgyűlés valamely kérdésben döntött, a választók határozatának többé nem lehet helye. Mert, ha a két határozat egyező, akkor a referendum teljesen felesleges elhúzást jelent, ha pedig nem egyeznek, akkor a kormány és a kamarák helyzete tarthatatlanná válik. Ezért csak két rendkívüli esetben tartja a tervezet a népszavazást jogosultnak, nevezetesen alkotmányreformnál és az államforma felett való döntésnél.

Dr. Egyed István.

Menekült ügyvéd irodahelyiséget keres a fővárosban, esetleg társulna is. Ajánlatok «Menekült» jelige alatt a lap kiadóhivatalába kéretnek.

16373

Keresztény, nőtlen, menekült ügyvéd jobb vidéki helyen, mint társ vagy helyettes irodába belépne. Megkeresések Dr. K. L. jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek.

16380

<p>Ügyfelei</p> <p>ingatlan adás-vételi, bérleti</p> <p>ügyleteiben</p>		
<p>lépjen össze-kötötetésbe</p> <p>MATTYÓK Aladár okl. mérnök</p>		
<p>Országos Közvetítő Vállalatával</p> <p>Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.</p>		
<p>Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.</p>		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-júniusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. B. S.: A mozirendelet. — Dr. Tihanyi Lajos pécsi ügyvéd: A részvényválság jogi konstrukciója a törvényjavaslatban. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: A proletárdiktatura alatt munkai jogcímeken keletkezett folyószámlaátutalások. — Jogirodalom. Dr. Fodor Ármán kúriai bírósági elnök: A választott bíraskodás. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XIII. kötetéhez.

A mozirendelet.

A jogtudomány e figyelő őrtornyának magasságából, ahova nem hallatszik fel a hangoskodás, nem ér el az érdekharcok hulláma, essék néhány szó a mostanában sokszor pertraktált 8454/1920. számú vulgo mozirendeletéről és az ennek végrehajtása körül támadt zavarokról.

Hangulatoktól és politikai intencióktól szabadon, a fegyelmezett jogászai gondolkodás hűvösségével tekintünk tárgyunkra. A kérdés tételes szabályain felül két kivüleső szempontnak kívánunk vizsgálódásainknál szerepet juttatni: az államhatalom számára biztosítani kell azt a jogkört, amely a közigazgatás vitéléhez elengedhetetlen szükség, ez az egyik szempont, de ugyanígy biztosítani kell a polgárok jogainak azt a védelmét, amit a gazdasági élet vitele sürgetően megkíván.

A két jogpolitikai gondolat, csontvázán épül fel a tételes szabályozás jogászai elemzése.

Tételes szabályozás: ne tessék vaskos kódexekre gondolni. A sok port felkavart rendelet előtt a «mozijognak» önálló forrása nem volt. A jog csodálatos sántaságának egy újabb példája. A mozgóképszínház amerikai lendületű fejlődése az utolsó tizenöt esztendő terméke. A közigazgatási jog nem tartott lépést ezzel a fejlődéssel és régi szokás szerint már fennálló rendelkezések kiterjesztésével oldották meg a külön rendelet hiányát. Így történt azután az, hogy a mozgóképszínházak egy rendelet hatálya alá vonattak, amelyben az a szó mozgóképszínház, semminő variációban még csak elő sem fordul. A belügyminiszter 64,573/1901. sz. rendelete «a hangversenyek, mutatványok stb. engedélyezése tárgyában», ez a sedes materiae; ennek szabályai szerint közigazgatták a mozgóképszínházakat. Mint minden olyan esetben, ahol önálló szabályozást igénylő jogterület a saját szükségleteire mért szabályozást nem kapta meg és a hozzá közelálló jogvidék kölcsönös szabályaival operál, úgy itt is az önálló szabályozás hiánya azon a ponton bosszulja meg magát, ahol épen a materia különleges, a kölcsönjogsabályokkal ki nem elégített igényekkel lép fel. A hivatkozott belügyminiszteri rendelet értelmében a mutatványosi engedély időtartama maximálisan négy hónap; az idő rövidsége enyhül a meghosszabbítás lehetősége által. Az engedélynek ez a korlátolt időtartama a mutatványosokra lehet kényelmetlen, de nem elviselhetetlen és velük szemben a közigazgatásnak is vannak méltánylandó okai a rövid engedélyi tartam megszabására. Csak a történeti kialakulás, hogy az első mozgóképszínház alig haladhatta túl a mutatványos üzem nivóját, teszi érthetővé, hogy ez a rendelet nyert alkalmazást a mozgóképszínházakra is. Mai szemmel, a mozgóképszínházi üzemek fejlettségét tekintve, szinte érthetetlennek tűnik fel idegen szemlélő előtt, akinek csupán a mostani aktualitás terelte figyelmét e kérdésre, hogyan indulhattak el milliós befektetést igénylő vállalkozások, négyhónapos élettartamra. A vállalkozó természetrajza, hogy a kockázatot igyekszik távol tartani magától és semmi sem

oly hatékony indok a várható nyereségről való lemondásra, mint a kockázat és bizonytalanság nagyobb foka. Hogyan lehetséges, hogy ugyanaz a vállalkozó, aki legtöbbször idegen épületben milliós tőkéket fektetett be, de csak a maga jogainak a háztulajdonossal — az ő szerződő felével szemben való biztosítása ellenében — ugyanez a vállalkozó nekiment a négyhónapos tiszavirág-exisztenciának. A rendelet és a közigazgatás gyakorlata adják meg ennek a rejtélynek a nyitját. És ezzel együtt elérkeztünk ennek a kérdésnek az első vitapontjához: vajon a rendelet jogszerű igényt ad-e a kérelmezőnek, amelynél a hatóságra az vár, hogy vizsgálja meg vannak-e megszabott feltételek és a feltételek fennforgása esetén az engedély megadandó, vagy pedig az engedély megadása a hatóság diszkrécionárius joga, amelyet korlátlanul, legjobb belátása szerint gyakorol és ez esetben a rendeletben megszabott feltételek nem a kérelmező jogszerzésének pozitív kellékei, hanem a diszkrécionárius hatalom negatív korlátai, abban az értelemben, hogy ezen előfeltételek hiánya kizárja az engedély megadását, de az előfeltételek adottsága még nem érinti a döntésre hivatott faktor szabad kezét? A belügyminiszteri rendelet ezt a kérdést a jogigény irányában dönti el; a rendelet 6. §-a ugyanis így szól: A rendőrhatalom engedély megadandó, ha annak megtagadását közbiztonsági, közegészségügyi vagy más egyéb rendőri tekintetek indokoltá nem teszik stb. A kérelmező félnek tehát nem kellett tartani attól, hogy a rendőrhatalom kérelme teljesítését egyszerűen megtagadja és joggal számíthatott arra, hogy kérelme, amennyiben a rendeletben felsorolt rendőri szempontokból nem esik kifogás alá, teljesítendő. Az engedély visszavonása a rendelet 12. §-a szerint szintén nem a rendőrhatalom diszkrécionárius kezelésére van bízva, hanem ugyancsak bizonyos közrendészeti okokból történhetik.

Ez a szabályozás a fentebb említett mindkét jogpolitikai alapelvet nem elégíti ki. Az államhatalom teljességéhez hozzátartozik, hogy az államnak módja legyen a mozgóképszínházak számát megszabni, e számot az illető hatóságok «fogyasztóképességéhez» arányítani és így a túlprodukciónak elébe vágni, ami a verseny e téren kifejlődhető elfajulásának is útját állja. A belügyminiszteri rendelet ilyen számszerűségi korlátot nem ismer. A magánosok szempontjából pedig a mozgóképszínház fejlődése elavulttá tette a négyhónapos engedélyezést, lehetetlenség nagy tőkéket elnyelő vállalkozások engedélyét négy hónapban megszabni.

Mindkét most említett kifogás jogosságát mutatja, hogy a minisztérium most kiadott és támadott rendelete a vitatott irányban korrigálja ki a régi szabályozást. A 8452/1920. M. E. számú rendelet, amely a mozgóképzüzet speciálisan szabályozza, 11. §-ában a belügyminisztériumnak tartja fenn a helyi hatóság meghallgatása után az egy helységben működhető üzemek számát. A kontingentálással vele jár, hogy az engedélyek korlátolt számára tekintettel, de egyéb okokból is az engedélyezés bizonyos fokig diszkrécionárius jogkörben történjék. Mert más a diszkrécionárius jogkör hatása az engedély megadásánál, mint a már kiadott engedély fennmaradásánál. És tényleg a rendelet 3. §-a szerint pedig a természetes személyek engedélye rendszerint életfogytig, kivételesen valamely állapot megváltozásáig (özvegyesség tartama, nagykorúság elérése) terjed.

A harcot nem is a rendelet ezen újításai kavarták fel, hanem a rendelet 12. §-a, jobban mondva annak végrehajtása. Ez a szakasz a régi belügyminiszteri rendeletre hivatkozással azt mondja, hogy

ha a belügyminiszter az engedélyi idő lejártával az engedélyt meg nem újítja, azok az esetleges haszonbérleti szerződéssel (valószínűleg nem haszonbérletre, de a helyiség bérletére gondolt a rendelet) együtt kártérítés nélkül megszűnnek. Ez a rendelet akként látszik felfogni a kérdést, hogy a belügyminiszter teljes szabadsággal, korlátlan diszkrécionárius jogkörrel határoz az újítás felől. Ezt érezték anyagilag sérelmesnek az érdekelték, de hozzátehetjük, sértettként jelentkezik a jogrend is. Láttuk, hogy a régi rendelet nem adott a hatóságoknak diszkrécionárius jogot. A régi rendelet alapján a megújítás wegtagadása — ha a megkivánt és eddig megvolt előfeltételek időközben el nem estek — jogellenes. Hogy a kormány egy újabb «jogforrást» létesít, és ezzel a maga kötetlenségét mondja ki, a jogelvek sérelmét nem szünteti meg. Ezzel a módszerrel egyáltalán nincs jogellenesség, mert, ha valami jogellenes ma, hamar egy rendelet és holnapra már jogszerűvé tehető. Alakilag a kormány számára adva van az a jog és az a lehetőség, hogy a maga hatalmát kibővítsse, kiterjessze olyan területre, ahol eddig hatalma nem volt, vagy ha volt, kisebb volt. A legteljesebb törvényhozói szuverénitást is korlátozzák anyagilag magasabb szempontok. A jog iratlan végső alapelveinek jelentősége annál inkább növekszik, minél nagyobb a hatalom. Az első fórumok jogsértései ellen ott van a jogorvoslat remediuma. De mi védi a jogelveket a legfelső fórum ellen. A jogelvek önmaguk ereje az a tisztelet, amellyel a jogeszmé iránt épen a legnagyobb hatalom birtokosának kell eltelve lenni, az az önmérséklés, amelyet a hatalomból épen ezen tisztelet kell, hogy kiváltson. A hatalom teljes kiélés a mult idők emléke. Bolseviszmus — süvít az érdekeltség; abszolutizmus — mondja a jogász. A kormányzati hatalomnak önmagát kell fejelemnie. Az önfegyelmzés el nem távoztható kényszerű kötelessége a polgári kormányzatnak, amely nem áll a sic volo sic iubeo álláspontján. Az az álláspont, amely egy ad hoc rendelkezéssel utólagos igazolást ad a maga tényeinek, amely önmaga teremt meg lépéseinek jogi alapját, látszat-jogot teremt, amely ellenkezésbe jut a jogeszmével, a jog alapelveivel. A formai jogszerűségnek a hatalom erejével való megteremtése nem állja ki a jog felett uralkodó erkölcs kritikáját, és ahogyan a jogrend nem ismeri el a szubjektív joggal való visszaélést, épúgy nem fér meg a jogrenddel az objektív joggal, a jogalkotással, a hatalommal való visszaélés sem. Ha az új miniszteri rendelet az életfogytiglan szóló engedély rendszerére tért át, ezzel elismerte, hogy az engedélyes joga nem bírja el a folytonos megújítás Damokles kardját, egyúttal azt is deklarálta, hogy az engedélyesek szerzett jogai nagyobb védelmet igényelnek és ki kell az engedélyes jogait vonni a hatóságok önkényű elbírálása alól. A rendelet tehát a jövőre a hatóságok számára is lehetetlenné akarja tenni a jogoknak azt az elvonását, amit a kormány ezen utolsó alkalommal még egyszer gyakorolni akar. Házasodó legényemberek szokása szabadságuk alkonyán egy kiadós legénybúcsúval még egyszer utoljára vígadni. Ha a rendeletről kitérőződő és feltétlenül helyeslendő elv szerint az engedélyes jogában életfogytiglan nem háborítható, miért hagy fenn a rendelet még egy utolsó lehetőséget arra, amit a jövőre tilalmaz? Hogyan oldható meg az ellenmondás, hogy az ezután szerzendő jogok védelmi garanciáit újonnan megteremti a rendelet, de a már megszerzett jogokkal szemben e garanciákat semmibe veszi, sőt az előző jogi szabályozásból eredő jogokkal sem törődik. Amit holnapról kezdve a kormány rendeletével kizár, miért követi el ugyanazt a kormány ma? Az életfogytiglan szóló engedély rendszeresítése egyúttal eltiltása az engedélyes indoklás nélküli megvonásának. Ugyanaz a fórum, amely a jogszabályalkotás terén a helyes úton jár, a végrehajtásban árutakra tévedt.

A hatalom önmérséklete hiányzik abból a rendelkezésből, amely most mozgóképszínházüzemek tulajdonosait fenyegeti. Vetteres migrate coloni! Nem a konkrét sérelem az, ami veszedelmet jelent, hanem a jogbiztonság megingása. A jogbiztonság: nemzeti érdek. Ennek a jogbiztonságnak legfőbb óra az államhatalom. Kínos állapot az, amikor felvetődik a kérdés: quis custodiet custodes. Újból visszatérünk alap gondolatunkhoz: a polgári alkotmányban a legnagyobb alkotmánybiztosíték az államhatalom önfegyelme a jog iratlan alapelveinek feltétlen tisztelete.

B. S.

A részvényváltás jogi konstrukciója a törvényjavaslatban.*

A javaslat a részvénytulajdonosi tárgyi adóztatás alá vonja. Kimondja, hogy az államot részvényváltás címén a részvények értékének 15%-a illeti. S e váltást ott keresi meg, ahol — mint az indoklás mondja — a legkönnyebben és legrövidebb úton jut hozzá, vagyis nem az egyes részvénybirtokosnál, hanem magánál a részvénytársaságnál. A 15%-ot tehát nem a részvénybirtokosok, hanem közvetlenül a részvénytársaság tartozik az államnak beszedésére.

Az alap gondolat helyessége tárgyi adóztatás mellett kézenfekvő. A részvényváltásnak közvetlenül a részvénytársaság által való lerovása nagyon megkönnyíti az adminisztráció dolgát s elejét veszi annak, hogy a részvénybirtok a váltás elöl elbujhasson.

De egymagában annak kimondása, hogy a részvényvagyont megadóztatása magánál a részvénytársaságnál történik, csupán azt biztosítja, hogy a váltásnak valamennyi részvény feltétlenül tárgya legyen, vagyis hogy a részvényváltás terhe alól egyetlenegy adótárgy se bujhasson ki. De még ezzel a célbavett adóalap, vagyis a részvényvagyont valószínűs értéke nincs a maga egészében megfogva. A célbavett adóalap csupán az esetben van a maga egészében adó alá vonva, ha sikerül helyesen megállapítani a részvény értékét. A részvények belértékének helyes megállapítása azonban szinte megoldhatatlan feladat. Szükségessé tenné a részvénytársaságok minden aktivumának és passzívumának felkutatását, s ha sikerülne is az adóadminisztrációnak a mérlegek tételeibe elrejtett valamennyi tartalékot feltalálni, az egész kutatás csak úgy járna az adóalap helyes megállapítására használható eredménnyel, ha az összes aktivumok és passzívumok az adókövetés céljaira fel is becsültetnének s még az ily módon nyert értéken is módosítanak oly tényezők, mint pl. a cég, az ügyfelek körének stb. üzleti értéke, melyek meg nem becsülhetők. Abból a célból, hogy az adóadminisztráció ettől a szinte lehetetlen nehézségtől munkától is megszabaduljon s hogy a titkos tartalékok ily munka megkísérlése nélkül is megfoghatók legyenek, a törvényjavaslat a részvényváltás körében új intézményt teremt, az *ingyen részvényekben való lerovást*.

A törvényjavaslat kimondja, hogy a részvénytársaság tartozik az alaptőkéjét tevő *részvények számát* — ez a lényeg, nem a tőkeemelés — 15%-kal fölemelni s az ily módon nyert új részvény mennyiséget az államnak részvényváltás fejében ingyen beszedésére szolgáltatni. Minthogy pedig a részvénytőke a részvények névértékének összege, természetes, hogy ott, hol a részvénytőke a részvények számának szaporítása mellett is változatlan marad, e művelet csupán a részvények névértékének megfelelő leszállítása mellett lehetséges; míg ellenben ott, hol a részvénytőke megfelelő emelésére is van fedezet, a részvények névértéke számuk felemelése dacára is változatlan maradhat. Ezeknek megfelelőleg a javaslat szerint a részvényváltás lerovásának az volna az általános módja, hogy a részvénytársaság az ingyen-részvények beszedésére szolgálhatóságának céljából részvénytőkéjét a tartalékalapokból való fedezés mellett 15%-kal felemeli. Természetesen ott, hol ily fedezet nem áll rendelkezésre, az ily lerovás csupán a részvények önkéntes befizetésével, mondjuk: utólagos felpénz-adással volna elérhető, minthogy a részvényesek utánfizetésre nem kötelezhetők. Ahol pedig a fedezet ez egyik alakja sem áll rendelkezésre, ahol tehát a részvénytőke változatlan maradás mellett kell a részvények számát 15%-kal szaporítani, a részvényváltásnak ingyen-részvények beszedésével való lerovása — könyv- és mérleghamisítás nélkül — természetesen csak úgy történhetik, ha a részvények megfelelően lebélyegeztetnek s ezzel egyidejűleg az alaptőke a lebélyegzés utáni névértékének megfelelő ingyen-részvények kibocsátásával ismét eredeti magasságára felemeltetik.

Látnivaló, hogy noha a törvényjavaslat 16. §-a úgy van szövegeztve, mintha a részvényváltás lerovása általában részvény-lebélyegzéssel volna kapcsolatos, ily lebélyegzés csak igen kevés esetben fog megtörténni. Mert hisz a részvénytársaságok legnagyobb része rendelkezik annyi tartalékalappal, hogy a váltást fedezni tudja. Minthogy pedig a pénzügyminiszternek az ingyen-

* A Magyar Jogászegylet pénzügyi szakosztályában 1921. évi március 9-én tartott előadásból.

részvények intézményével az a célja, hogy a részvénytársaságok rejtett tartalékjait is megfogja, e célját az a körülmény, hogy a lebélyegzés árt a részvénytársaság üzleti érdekeinek, csak előmozdítja, mert hisz a társaság inkább kitünteti majd a rejtett tartalékait, semminthogy a lebélyegzéssel hitelét rontsa és adóterhét növelje.

A törvényjavaslat 17. §-a megengedi, hogy a részvénytársaság a törvény kihirdetésétől számított két hónapon belül kérhesse a részvényváltásnak ingyen-részvények helyett készpénzben való lerovását. Sőt a 19. §. szerint a Pénzügyi Tanács belső részvénytársaságokra nézve a váltásrészvények visszaváltását 1921. év végéig akkor is elrendelheti, ha az ezt maga nem is kérte; a javaslat ez utóbbi rendelkezését a pénzügyminiszter, mint ezt a pénzügyintézetek március hó 5-iki kongresszusán kijelentette, immár elejtette. A törvényjavaslat álláspontja tehát ma az, hogy a részvénytársaság választhat: ingyen-részvényekben, avagy készpénzzel akarja-e leróni a részvényváltást? S ezzel a javaslat kitörli a méregfogát a részvényváltás intézményének. Mert ezzel a választási facultas-szal módot nyújt arra, hogy az a részvénytársaság, melynek existenciáját tenné tönkre a részvényváltásnak objektív adóztatás mellett szükségképen csupán külső ismérvek alapján megállapítandó mérve, a részvények valószínű értékek meg nem felelő váltásösszeg fizetése elől az ingyen-részvényekkel való lerovás remédiúmához menekülhessen.

Én egyébiránt azt hiszem, túlzottak azok az aggodalmak, melyek az ingyen-részvények intézményével kapcsolatban részvény-piacunkat forgalmi zavaroktól féltik, sőt amelyek egy várható tömeges lebélyegzéstől részvény-piacunk nemzetközi hitelének megromlását várják. Ugyanis épen a törvényjavaslatban foglalt szabályozás megvalósítása esetére feltétlenül remélhető, hogy a gyakorlat az ingyen-részvényekkel való lerovást mellőzni fogja. S ez így is van jól, mert az ingyen-részvény intézményének a részvényváltás koncepciójában nem az a célja, hogy az állam készpénz helyett gapirokat kapjon, hanem az, hogy a pénzügyminiszter az állambáztartás céljaira a rejtett tartalékokhoz is hozzájusson. S azon hátrányok elhárításának érdeke, mely hátrányok a kényszer-tőkeemeléssel, de különösen a lebélyegzéssel kapcsolatban az egyes részvénytársaságra szükségképen előállnak, elő fogják csalni ezeket a tartalékokat.

S ha az ember végiggondolja a részvényváltás ingyen-részvényekben való lerovásának azt a komplikált mechanizmusát, mely a törvényjavaslatban foglaltatik, az ingyen-részvények intézményének nem is lehet más rendeltetést tulajdonítani, mint a jó háziiorvosnak: akkor tölti be a legjobban a hivatását, ha nem kell igénybe venni.

Hiszen a pénzügyminiszternek készpénzre van szüksége és nem értékpapirokra; a pénzügyminiszter pénzügyi politikát akar folytatni s nem az állami részvényérdekeltiségek szaporítását kívánó szociális politikát; a pénzügyminiszter örül, ha a pénzügyi hatóságokat tehermentesítheti s nem kívánja ezeket még részvénytömegek kezelőivé is tenni; a pénzügyminiszter a vagyonváltás kivetésének és behajtásának lehető egyszerű módját kívánja, már pedig az ingyen-részvények beszolgáltatása s azután ezek értékének megállapítása s a részvények ez alapon való értékesítése nagyon egyszerű módnak épen nem mondható, nem is szólva arról, hogy a pénzügyminiszternek az állambáztartás rendezéséhez fix-összegekre van szüksége, nem pedig árfolyam-ingadozásnak kitett értékekre.

Valóban, ha a lebélyegzés nem pusztán fenyegetésnek és esetleges végső remédiúmnak van szánva, akkor a javaslat ingyen-részvényes konstrukcióját alig lehetne megindokolni.

A pénzügyminiszter az egész vagyonváltási koncepció természetének megfelelően, a részvényváltás készpénzben való lerovásának összegét tárgyi alapon kívánja megállapítani. A tőzsdén jegyzett papirokra a törvényjavaslat 17. §-a szerint az 1920 december 20-iki tőzsdéi árfolyam kétharmada, az egyéb részvényekre pedig a Pénzügyintézetek Országos Egyesülésének március hó 5-iki kongresszusán tett nyilatkozata szerint a tárgyi alap az évi átlagos osztalék bizonyos százalékszerinti tőkésítésére volna. De, ha megvan a tárgyi alap és az ingyen-részvényeket ily alapon kiszámított váltásösszegért minden részvénytársaság megválthatja, akkor nem volna-e sokkal egyszerűbb a részvényváltást minden tőkeemelési és leszállítási gondolat odavegyítése nélkül, egyszerűen úgy, mint más adót, közvetlenül készpénzben kiróni

s egyszerűen a készpénzösszeg megfizetésének kötelezettségével terhelni meg a társaságokat? Egyáltalán, mi értelme volna annak a szankció és remédiúmnak gondolata nélkül, hogy mikor az állam végeredményében a részvényváltás összegét akarja megkapni a részvénytársaságtól, ennek közgazdasági boldogulása s a pénzügyi eredmény kényszer-tőkeemelésekkel, lebélyegzésekkel, sőt — horribile dictu! — hamis mérlegkészítéssel, mert ilyen terv is van már, nehezítették vagy veszélyeztették?

Ebben a magas jogászai testületben csupán kuriózumképen említem meg, hogy akadt olyan közgazdasági szakember is, aki végeredményben csak azért, hogy az ingyen-részvény ötlete formájában maradhasson meg, vagyis, hogy a tőkeelvonás szellemesen tőkeemelések neveztesse, ezzel a monstruózus gondolattal állott elő, szóról-szóra idézek: «Az ingyen-részvények fedezetét pedig könyvelési szempontból akként kellene megteremteni, hogy a vállalatok feljogosítottan a váltásösszeget aktivumként szerepeltetni.» Méltóztatnak érteni: törvény engedje meg, hogy a részvénytársaságok egy valószínű és összeg szerint sem kétes tartozásukat a maguk egészében követelés gyanánt könyveljék el s hogy ez ugyanúgy szerepeljen a mérlegben is!

Hát nem sokkal egyszerűbb akkor ennél az a megoldás, hogy ami a részvénytársaság valószínű tartozása, az valószínű tartozásként könyveltessék el és ugyanúgy kerüljön a mérlegbe is? Ahelyett, hogy a részvénytársaság egyszerűen a váltásösszeggel, mint készpénztartozással terheltesse meg, minek az ingyen-részvények kibocsátása és a könyvelés meg mérleg törvényben megengedendő meghamisítása?

Hiszen, ha még föltételezhető volna, hogy a pénzügyminiszter részvényeket akar kapni készpénz helyett a részvénytársaságtól, akkor bizonyára nem oly társaságok részvényeit, amelyek valószínű alaptőkéi még a névleges részvénytőkét sem fedezik. Ha pedig az állam az ilyen részvénytársaságtól azért fogad el készpénz helyett részvénytárgyat, mert nem akar tőle készpénztőkét elvonni, hát akkor az állam az ilyen részvénytársaságnak az esetben is adhat fizetési haladékot, ha nem nyomorította meg előbb törvényes könyv- és mérleghamisítással súlyosított kényszer-tőkeemeléssel.

Az államnak pénzre van szüksége. S ha olyan részvénytársaságtól, mely csak hosszabb lejárattal tudna fizetni, már is legalább fogalmilag nyomban értékesíthető, könnyű forgalomképeségű értékpapírt akar kapni, akkor ezt a célját a fixkamatozású elsőbbségi kötvények Ullmann Adolf báró által ajánlott eszméjének megvalósításával anélkül érheti el, hogy az ingyen-részvények kibocsátásának komplikált, sőt esetleg mérleghamisítással is súlyosított mechanizmusát venné igénybe.

De, ha már fenn kell tartani az ingyen-részvények gondolatát, még a pusztán fiskalitás szempontjából is jobbnak látszik a törvényjavaslat módszere a mérleghamisítás módszerénél, mert a lebélyegzés annyi hátránnyal jár az ezt igénybevevő részvénytársaságra nézve, hogy e hátrányokat a gyakorlatban a részvénytársaságok még rejtett tartalékaik felhasználásának árán is el fogják kerülni. S ha a részvénytársaságnak ily tartalékok nem állanak rendelkezésére, már csak saját érdekében is inkább a készpénzben való megváltás engedélyezését fogja kérni, a szükséges készpénzt akár hitel útján szerevezve meg, akár fizetési haladékot kérve; semminthogy a lebélyegzéssel hitelét rontsa s adóterhét növelje. Ellenben a valószínű és összeg szerint sem kétes tartozást követelés gyanánt feltüntetendő fedezés módszere egyszerűen a legkitűnőbb segédeszköz volna a kincstár érdekeinek kijátszására, mert hisz a módszer mellett a részvénytársaság vagyonváltását tartalékainak további rejtve hagyása s így az adó elől való elvonása mellett egyszerűen egy törvényesen megengedett hamis könyvelési és mérlegtétellel fedezhetné.

Az ingyen-részvény intézményének részvényjogunk és a logika alapelveihez alkalmazkodó az a technikája, mely a törvényjavaslatban foglaltatik, nagyon bonyolult ugyan, de ez csak arra szolgálhatna okul, hogy ez intézmény a részvényváltás jogi konstrukciójából teljesen kihagyassék; de semmiesetre sem arra, hogy egy törvényes könyv- és mérleghamisítási módszerrel egész részvényjogunk megmérgeztessék s részvénytársaságaink mérlegei jóidőre megfosztván a realitástól ezzel mérhetetlen károk okoztassanak közgazdaságunknak, anélkül, hogy ebből hármind közvetlen pénzügyi haszon származhatnék.

Hiszen az objektív-kulcsokból származható durva igazságtal-

lanságok ellen a részvénytársaságok a közgazdasági szakemberekből álló Pénzügyi Tanácsnál kereshetnének orvoslást; s hogy ily joguk ne vezethessen a Tanács céltalan túlterhelésére, az ellen biztosítékot nyújthatna annak kimondása, hogy az objektív kulcsal szemben a részvények valóságos belértékének megállapítását kérő részvénytársaság részvényváltási adóalapját a Pénzügyi Tanács az eljárás eredményéhez képest fel is emelhesse. S a törvényjavaslat 17. §-a már biztosít is jogkört a Pénzügyi Tanácsnak a tőzsdén nem jegyzett részvények értékének megállapításánál.

Ezek után természetes, hogy az én ceterum censeo-m így szól: szabassék ki a részvénytársaságokra a részvényváltás a tárgyi alapon megállapítandó részvényérték-hányadát tevő készpénzösszegben; mozdítsa elő az állam ez összegek minél gyorsabb befizetését megfelelő adókedvezményekkel; s ott, ahol ezt a közgazdaság érdekei követelik, ne legyen szűkkeblű a fizetési haladékok adásában sem; amennyiben pedig az állam ily módon előálló követeléseit a kibocsátandó fundált új államjegyek vagy más állampapírok fedezetéül akarja felhasználni, kérjen a részvénytársaságoktól az ily tartozások nagyobb biztosítására lombardot vagy egyéb, pl., ahol lehet, jelzálogos biztosítékot.

És kétségtelen, hogy a részvényváltás intézményének az a jogi konstrukciója, melyet a törvényjavaslat felállít — természetesen méltányos és igazságos kulcsok mellett — tényleg így fog érvényesülni a gyakorlatban az esetben is, ha a törvény nem is hagyja ki a konstrukcióból az ingyen-részvény gondolatát, mint szankciót a készpénzben való megváltás felajánlásának elmaradásáért és mint remédiumot a megváltási kulcs objektív-voltából származható esetleges durva igazságtalanságok ellen,

Dr. Tihanyi Lajos.

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!

Amen.

A proletárdiktatura alatt munkaügyi jogcímen keletkezett folyószámla-átutalások.

A 4424/1919. M. E. sz. rendelet 1. §-a a következőket mondja ki: «Mindazok a rendeletek, amelyek 1919 március hó 21. napjától kezdve 1919 augusztus hó 1. napjáig magánjogi szolgálati viszonyban álló munkavállalóknak, valamint tanoncoknak szolgálati viszonyát, fegyelmi ügyeit, felmondási idejét és munkabérét szabályozták, valamint a munkaügyi bíróságok által 1919 március hó 21-ik napjától kezdve fogatosított bírói eljárások és hozott határozatok érvénytelenek, az ezen rendeletek és határozatok alapján már teljesített fizetések azonban nem követelhetők vissza.»

A proletárdiktatura idejében az akkori rendelkezések szerint felmondási időre eső munkabér és végkielégítés címén járó vagy megítélt összegből a munkaadók csak 2000 koronát fizettek készpénzben, míg a többletet a maguk folyószámlájáról a munkavállalónak esetleg már fennálló, legtöbb esetben azonban ebből az alkalomból megnyitott új folyószámlájára átiratták. Vitás már most az, hogy az idézett rendelethely szempontjából a folyószámlaátírás fizetés-e, vagyis a munkavállaló folyószámláján annak javára írt összegeket a munkaadó visszakövetelheti-e vagy sem.

A probléma perjogi oldalával a «Polgári törvénykezési jogtára» 1920. évfolyamában 3. és 19. szám alatt közölt határozatok foglalkoznak. Anyagi jogi tekintetben nem került még nyilvánosságra — és így feltehető, hogy nincs is — oly határozat, amely elvi alapon eldöntené a kérdést. A «Jogtudományi Közlöny» 1920. évi folyamának 182. oldalán ismertetett két felsőbbbírósági ítélet — legalább is látszólag — ellentétes. A Kúria P. IV. 1755/1920. sz. ítélete szerint a bank, amely a munkaadó folyószámlájáról a munkavállaló folyószámlájára vezetett át egy összeget azzal a korlátozással, hogy abból a munkavállaló csak havi 1000 koronát vehet ki: a munkaadónak a megbízottja és eleget tartozik tenni megbízója abbéli utasításának, hogy a munkavállalónak többé ne fizessen. A budapesti ítéletábra 3. P. 1408/1920. sz. határozata ezzel szemben az — igaz, hogy korlátozás nélküli — átutalást

fizetésnek tekinti, abból indulva ki, hogy a munkavállaló folyószámláját kezelő bank a munkavállaló megbízottja. Az ellentét a két határozat közt azért tűnik fel csupán esetlegesnek, mert a két eltérő konstrukció a tényállásokban fennforgó, bár csekély különbségekre épít.

A kérdés, úgy érzem, nem ott fordul meg, ahol ez a két felsőbbbírósági döntés az irányadó szempontot keresi: melyik fél megbízottja a bank, t. i. az, amelyik a munkavállaló folyószámláját kezeli.

Ezt a kérdést nem is lehet logikai levezetéssel eldönteni, hanem inkább mérlegelés dolga az, vajjon megüti-e a folyószámlaátutalás azt a mértéket, a jogviszonyok lebonyolítottságának és a lebonyolítottság láthatóságának azt a fokát, amelyet a fentidézett rendelet a «fizetés» kitételével relevánsnak tart, illetve amelyet mi a rendeletet értelmezve önmagunkban felállítunk. Ennek megállapítása végett mindenekelőtt a folyószámlaátutalás gyakorlati jelentőségéből kell kiindulnunk; vizsgálnunk kell azonkívül a 4424/1919. M. E. sz. rendelet idézett szakaszának célját.

Az átutalás úgy történik — és így történt a diktatura alatt is — hogy az, akinek javára átutalnak, megjelöli azt a bankot, amelynél neki folyószámlája van vagy amelynél új folyószámlát akar nyittatni; ez lehet ugyanaz a bank, amelynél az átutalónak számlája van, ugyanannak a banknak egy másik fiókja, vagy végül egy másik intézet. Az átirás ezután a két bank vagy alintézet, esetleg az ugyanezen a helyen vezetett, de mindenképp önálló két folyószámla közt megtörténik és az új bank, fiók vagy esetleg ugyanaz a bank értesíti azt, akinek javára az átirás végbe megy, hogy az átutalt összeget javára írta.

A forgalomban az átutalás fizetésnek számít Gazdaságilag az, akinek javára átutaltak — rendkívüli idők különleges intézkedéseire (zárolás) nem gondolva — ugyanoly helyzetben van, mint akinek készpénzben fizettek: hiszen, aki készpénzt kap, azt esetleg nem is tartja otthon, hanem maga fizeti be a folyószámlájára. A folyószámlán álló követeléssel a jogosult a telekkönyvi néven — álláshoz vagy más jelbirtokhoz — az ő számára való nyilvántartáshoz — hasonló uralmi viszonyban van. Mindezen nem változtat az, hogy az átutalás a diktatura alatt, a diktatura valamely rendelete vagy szervének döntése alapján történt; az átutalás maga nem hatósági aktus, amelyet az azóta kiadott rendeletek általában érvénytelennek tekintenek, hanem magáncselekmény. Annak pedig, hogy az átutalást kényszer címén megtámadni lehessen, ellene szól a rendelet rációja, amelyet keletkezésének körülményeiből állapíthatunk meg.

A rendeletet két forradalom előzte meg, amelyek mindegyike a munkavállalónak kedvezett; a rendelet célja az volt, hogy ezeket a kedvezményeket visszacsinálja. Már most könnyű megakadályozni jövőbeli igények keletkezését; nem ütközik nagyobb nehézségekbe a már létrejött, de ki nem elégített igények megszüntetése sem; nagyfokú elégtelenséggel járna azonban az a rendelet, amely már teljesedésbe ment igényekre nézve mondana ki in integrum restitutumot. Ezért a rendelet nem bolygatja azt, ami már megtörtént — oly gondolat, amely a forradalmak által teremtett helyzetet szabályozó sok más rendeletben is megvan. Ez a ráció pedig ép úgy talál a folyószámlaátíráshoz, mint a készpénzfizetésre.

Vizsgáljuk már most a kérdést abból a szempontból nézve, hogy a bank kinek a megbízottja.

Az, hogy a munkaadó folyószámláját kezelő bank a munkaadó megbízottja, természetes; de époly természetellenes volna az, hogy a munkavállaló folyószámláját kezelő bankot is a munkaadó megbízottjának tartsuk. Attól a pillanattól kezdve, mihelyt az összeget a munkavállaló nevére írják, az új folyószámlát kezelő bank — ha már épen mindenáron a megbízás kategóriáiba akarjuk a jogviszonyt beleygőmőszölni — a munkavállaló megbízottja.

A Kúria az adott esetben is talán csak azért látja még tovább is a munkaadó kezén a követelést, mert a munkavállaló afelett nem rendelkezhetett szabadon. Ez a szempont egyrészt nem lényeges, mert hiszen a folyószámla felett való rendelkezés jogának korlátozásai nem a munkaügyi, hanem más rendeletekben voltak statuálva és nemcsak a munkavállalóra, hanem minden más folyószámlatulajdonosra is állottak; másrészt nem is egészen helyes, mert a folyószámlatulajdonos — korlátozott mértékben — készpénzt is felvehetett a folyószámláról, de korlátlanul rendel-

kezhett felette átutalás útján. Lehet, hogy a diktatura bukása után a folyószámláról a jogosult pénzt vett fel, a bank neki fél-évenként elszámolást küldött; visszas volna amiatt, mert a munkaadó később fellépett, a bankot úgy tekinteni, mintha kezdettől fogva mindig is a munkavállaló megbízottja lett volna. Még furcsább a helyzet akkor, ha a munkavállalónak már korábban is volt folyószámlája; a bank akkor ugyanarra a folyószámlára nézve részben a munkaadó, részben a munkavállaló megbízottja volna.

Az a nézet, amely szerint átutalás esetében a rendeletben említett «fizetés» csak akkor és annyiban történne meg, ha és amennyiben a munkavállaló a folyószámlájáról pénzt vesz fel, ismét különös következményekkel jár. A munkavállaló, aki addig, míg módjában volt, nem vett ki pénzt a folyószámláról, rosszul jár, mint aki ezt megteszi és félóra mulva ugyanannál a banknál ugyanazzal a pénzzel új folyószámlát nyittat. Már pedig minden nézet helyessége iránt aggályt kelt maga az a körülmény is, hogy az abban foglalt döntés lényegtelennek érzett esetlegességen fordul meg.

Foglalkozzunk végül a munkavállaló folyószámláját kezelő bank jogi helyzetével.

Normális körülmények közt a banknak nemcsak, hogy nem kell, de nem is szabad azt vizsgálnia, hogy az a számla, amely valakinek nevében áll, arra hogy és mint, érvényesen vagy érvénytelenül került; ő egyszerűen a folyószámlatulajdonos adósa. Ezzel szemben abból a konstrukcióból, hogy a bank a munkaadó megbízottja, az következne, hogy a banknak, ha meg tudja állapítani — pl. magából az átutalólevélből — hogy az átutalás munkaügyből kifolyólag, tehát érvénytelen jogcímen történt, be kell szüntetnie magától is a munkavállaló számára való fizetéseket és ha ezt elmulasztja, kártérítéssel tartozik.

Ennél enyhébb konzekvenciája a megbízási teóriának az, hogy a banknak legalább is akkor, ha a munkaadó őt akár magánúton is arra utasítja, hogy a munkavállaló meghagyásait ne teljesítse, be kell szüntetnie a munkavállaló javára való fizetéseket, mert neki mint megbízottnak követnie kell megbízója rendelkezéseit, persze ismét csak akkor, ha megállapíthatja, hogy a folyószámla munkaügyből keletkezett.

Ezt a magánletiltást az esetre sem tartom hatályosnak, ha a folyószámlaátutalás *nem* fizetés.

Tegyük fel, hogy ingatlant írnak át a diktatura alatt kényszer folytán kiadott, vagy: bármily más okból érvénytelen bekebelezési engedély alapján. A bekebelezési engedély kiállítója nem tilthatja le *magánúton* oly konstrukció révén, hogy az átiró telekkönyvi hatóság az ő megbízottja, a telekkönyvi hatóságnál azt, hogy az ingatlan névleges tulajdonosa afelett rendelkezessék. Erre való a telekkönyvi jogban a *perfeljegyzés*, a mi esetünkben pedig («meghatározott jog») a Vht. 237. §-ának a) «elsőfokú ítélet után pedig b) pontja alapján a *zárlat*. Az átutaló nem ön-bírászkodhatik».

Igaz, hogy a mi esetünk speciális eset: míg más okból való érvénytelenség esetében az átruházót a folyószámlához csak az az érdek kapcsolja, hogy a maga számára a kielégítési alapot biztosítsa: addig a mi esetünkben az átruházót ennél erősebb érdek fűzi a folyószámla egyediségéhez; ha a folyószámla kiesik kezei közül, mindent elvesztett.

A konkrét példával szemléltetett absztrakt szabályt így formulálnám: Az, hogy valamely jelbirtokot adó átirás érvénytelen, nem változtat fennállása alatt magán a jelbirtokviszonyon, a banknak a névleges jogosulthoz való viszonyán. A folyószámla — legalább is egyelőre — a névleges jogosult vagyonában van — habár oda netán nem is fizetés útján, hanem annál gyengébb módon került.

Dr. Vági József.

Jogirodalom.

A választott bírászkodás.

A választott bírászkodás története az emelkedés és a hanyatlás állandó váltakozásának sorozatából áll. Az igazságszolgáltatás tulajdonképpen a választott bírászkodással kezdődik. Az ön-bírászkodásról az állami (vagy más közület, pl. a város által gyakorolt) jogvédelemre az átmenet a választott bírászkodáson vezet keresztül. Így volt ez a rómaiaknál, akiknél a választott bírászkodás már beható jogi szabályozást nyert. És így volt még a kánonjog

uralma alatt, valamint a középkori német és olasz városi jogokban is. Amikor a központi államhatalom fejlődése a hivatalnok-államhoz és később a rendőrállamhoz vezetett, a választott bírászkodás mindinkább háttérbe szorult. Mindinkább hangoztatják, hogy a választott bírászkodásra csak addig volt szükség, míg az állami bíróságok szervezete kifejlődve nem volt; mihelyt azonban az állam rendes bíróságai teljes védelmet adnak, az általános és különösen a hivatalos felfogás az, hogy a választott bírászkodás igénybevétele csak az állam bíróságai iránt érzett helytelen bizalmatlanságból ered és mint ilyen nem engedhető meg. A francia forradalom ezzel a felfogással szemben a másik túlzásba esett, a választott bírászkodásnak rendkívül tág teret biztosított az igazságszolgáltatásban és egyes ügyekre nézve még kötelező választott bírászkodás (arbitrage forcé) is állapított meg. *Belot*, a genfi perrendtartás híres szerzője, joggal beszél a «manie d'arbitrage»-ról, amely a francia forradalom korában mindenütt uralkodó volt. Az ellenhatás nem maradhatott el. A túlzásba vitt választott bírászkodás hibái a gyakorlatban mind inkább mutatkoztak. Már a napoleoni törvényhozás is idegenkedett tőle. Nem ok nélkül vetik szemére a napoleoni code de procédurenek, hogy rendelkezései a választott bírászkodás elleni gyűlöletből fakadnak és azt a titkos óhaját árulják el, hogy annak igénybevételét lehetlenné tegyék.

A választott bírászkodásnak ez a különböző elbírálása és gyakorlati jelentősége nemcsak a különböző korokban mutatkozik, de ugyanabban a korban is különböző nemzeteknél. Valahányszor az állami bírászkodás hosszadalmassága, nehézsége, drágasága okából vagy más okból általános panaszokra ad okot, a választott bírászkodás előtérbe lép. Angliában pl., ahol az állami bírászkodás ma is többnyire rendkívül hosszadalmas és költséges, a kereskedelmi körök nagy mértékben maguk gondoskodnak választott bíróságok útján vitás ügyeik elintézéséről. A gazdag Anglia konzervatív felfogásában ragaszkodik hagyományos álláspontjához, hogy kevés és jól fizetett szakbíró intézze igazságszolgáltatását; a vitás ügyek zömét ennél fogva az ingyenes békebírók és a választott bírák intézik. Németországban szintén már a háború előtt az igazságszolgáltatás késedelmissége arra bírta a kereskedelmi köröket, hogy igen nagy számban állandó választott bíróságokat állítsanak fel. És újabban nálunk Magyarországon is élénk mozgalom indult meg egyes érdekkörökben a választott bírászkodás fejlesztése érdekében. Ha meggondoljuk, hogy rendes bíróságaink nagyon meg vannak terhelve, hogy a rendkívüli gazdasági helyzet a jogviszonyokat bonyolódottabbakká, elintézésüket nehezebbé teszi, hogy az állami élet minden terén hosszú ideig a takarékoság szempontja lesz döntő és ennél fogva a bíróságok személyzetének szaporítása, sőt kiegészítése is alig lesz lehetséges, ezt a törekvést a választott bíróságok fejlesztése irányában megokoltnak, helyesnek és jogosultnak fogjuk találni.

A választott bírászkodásról most megjelent munka, amellyel perjogi tudományunk egyik jeles művelője, *dr. Fabinyi Tihamér* gyarapította monografiákban nem túlságosan gazdag perjogi irodalmunkat,* mindezeknél fogva a legnagyobb mértékben időszerű.

A tárgy egyébként is hálás a feldolgozásra, mert dacára annak, hogy a választott bírászkodás intézménye évszázados multra tekint vissza és a jogi irodalom is eléggé foglalkozott vele, még az alapvető kérdések is vitások és nincsenek teljesen tisztázva.

Az alapvető kérdések közül az első mindjárt az, vajjon a választott bíróság ugyanolyan közjogi jellegű bíróság-e, mint a rendes bíróság, vagy magánjellegű intézmény-e vagy pedig végül közjogi és magánjogi elemek vegyülnek-e benne. Tudvalevő, hogy mind a magyar, mind a német jogi irodalomban a nézetek e három irányban nagyon megoszlanak. Túlhaladná e cikk keretét, ha e kérdést itt bővebben tárgyalni akarnám. Szerző ebben a kérdésben *Magyart* követve a választott bírászkodást nem közjogi bírászkodásnak, hanem magánbírászkodásnak tekinti, amelyet azonban a legújabb jogfejlődés erősen perjogi irányban fejlesztett. Nézetem szerint ebben igaza van. Elvégre semmiféle elmélet nem szüntetheti meg azt az alapvető különbséget a két intézmény között, amelyre szerző helyesen mutat rá, hogy a «rendes bíró eljárása az államtól nyert felhatalmazáson alapszik, míg

* «A választott bírászkodás.» Irta dr. Fabinyi Tihamér. Budapest, 1920.

a választott bíró megbízatása a felek magánszerződésén alapszik. Ezen nem változtat az a körülmény, hogy az állam a feleket erre feljogosítja, vagyis, hogy a feleknek ezt a szerződését jogérvényesnek ismeri el. Ez az állami elismerés még távolról sem jelenti azt, hogy az állam bírói felségjogával kívánna felruházni a választott bírót.

Nagy gyakorlati jelentőséget nem lehet ennek az elméleti kérdésnek tulajdonítani. Régen, amikor a polgári perjogot általában a magánjog függelékének tekintették és ez alapon kifejtették a konvencionális per rendszerét a peres feleknek korlátlan uralma és a bírói passzivitás alapul vétele mellett, fontos volt, hogy a perjogi tudomány mindjobban kidomborította a per szabályozásának közjogi jellegét és ezen az alapon a bíró fokozottabb tevékenységének szükségletét. Ma már be van fejezve a fejlődés e folyamata, amely a perjogot függetlenítette a magánjogtól és az eljárás irányítását nagy részben kivette a peres felek kezéből. Ebből folyólag az új irány a választott bíraskodás terén is teljesen érvényre juttatta processzuális elemét. Azonban még magával azzal, hogy a választott bíróságot is a közjogi bíróságok körébe utaljuk, nem nyerünk tulajdonképpen sokat, sem a fogalmak tisztázása, sem a gyakorlat továbbfejlesztése terén. Nincs tehát nagy ok arra, hogy a választott bíraskodás közjogi jellegét oly nagyon hangsúlyozzuk. Szerző szükségesnek tartja rámutatni arra, hogy polgári perrendtartásunk és az annak életbeléptetéséről szóló törvény javaslatának miniszteri indokolása érésben eltér a perrendtartás szerzőjének, *Plósz Sándornak* elvi felfogásától, aki a választott bíróságot közjogi jellegű bíróságnak, állami szervnek tekinti. Az indokolás azonban nem tesz mást, mint hogy a törvényjavaslat pozitív rendelkezéseinek okát adja, nem keres elvi megoldást, hanem a gyakorlati célszerűségéből indul ki.

Ilyen elvi jelentőségű alapvető kérdés, amelyre nézve nagyon eltérők a nézetek és alig sikerült megnyugtató megoldást találni, például az is, hogy a választott bíróság kötve van-e az anyagi jog szabályaihoz vagy nem. Általánosan elterjedt nézet, hogy a felek azért fordulnak választott bírósághoz, mert nem a szigorú jog szabályai szerint, hanem a tételes jogtól eltekintő méltányosság szerint kívánják az ügyet eldöntetni. «Ha a felek azt akarják, hogy paragrafusok alapján intézzék el ügyüket» — mondta nekem a budapesti tőzsdének egyik nagyvezetője volt elnöke — «akkor önökhöz jogászokhoz fordulnak, gyakorlati kereskedelmi tapasztalatokra és igazságérzetemre apellálnak, nem pedig hiányos jogi tudásomra». Ezzel szemben a jogászörök túlnyomó részének nézete az, aminek egyik ítéletében a német Reichsgericht is kifejezést adott, hogy a választott bíró «éppúgy, mint az állami bíró és helyette a jogvitát eldönteni, tehát a tényállásnak a jogszabály alá subsummálása útján a jogot megtalálni» köteles (Haffner: Das ständige Schiedsgericht 10 lap). Nálunk *Magyary*, aki eddig legtöbbet foglalkozott ezzel a kérdéssel, szabálynak tekinti a jogszabályok szerinti döntést, és a vitás ügynek a jogszabályoktól független rendezését csak akkor tartja megengedettnek, ha a felek az ítélet indokolását elengedték. Szerző nem fogadja el ezt az álláspontot. Szerinte is a választott bírónak alkalmazni kell az anyagi jogszabályokat; ettől az általános elvtől csak annyiban enged meg eltérést, ha diszpozitív jogszabályról van szó. A felek a diszpozitív jogszabály alkalmazása alól felmenthetik a bírót, még pedig nemcsak kifejezetten, nemcsak az ítéleti indokolás elengedésével, hanem hallgatólagosan is, különösen azzal, hogy milyen személyeket választanak bírónak.

Nem tudom, hogy ez a megoldás megnyugtató-e. Azt értem, hogy az oly választott bírósági szerződés, amely in fraudem legis felmenteni kívánja a választott bírót a kogens szabály alkalmazása alól, jogilag kifogásolható. De a gyakorlatilag figyelembe jöhető esetek nem ezek, hanem az, hogy a választott bíró a felek kifejezett és hallgatólagos akarata nélkül mellőzi a kogens szabály alkalmazását, akár, mert nem ismeri azt, akár, mert a körülmények között annak alkalmazását helytelennek tartja. Sokszor nagyon jelentéktelen jogszabályok is kogens jogszabályokká válnak, amikor a jogrendszer a gyengébb félnek nagyobb védelmét célozza. Nem ritkán valamely diszpozitív jogszabály megsértése nagyobb mértékben sérti nemcsak a félnek érdekét, de az objektív jogrendet és az igazságérzetet is, mint némely kogens jogszabály megsértése. Ha a jogszabály köti is a választott bírót a

jog megállapításában, kérdés, hogy mennyire köti a rendezésben és hogy azt, amit nem tehetne meg mint döntésre hivatott bíró, nem teheti-e meg mint barátságos egyeztető, amely két tulajdonságot a választott bíróban már a római jog is elismert. Nem hiszem ennél fogva, hogy a megoldást ebben az irányban lehetne keresni.

Azonban ne túlozzuk ennek a kérdésnek gyakorlati jelentőségét sem. Gyakorlatilag ez a kérdés is csak akkor volna fontos, ha a választott bíróság ítélete ezen az alapon megtámadható volna. Azonban szerző is elismeri, hogy a választott bíróság önkényesen is túlteheti magát anyagi jogszabályokon, anélkül, hogy ítélete emiatt megtámadható volna. Természetesen itt nem tiltó jogszabályokról van szó és meg nem engedett cselekményre a választott bíró sem kötelezheti a felet. De egyébként a kogens jogszabály betartása sincs biztosítva a választott bíróságnál, ha csak a törvény kifejezetten az illető jogszabály megsértését nem teszi megtámadási okká. A választott bíró kártérítési felelőssége, amely esetleg ebből származhatik, nagyon problémátikus értékű.

De a választott bíraskodásnak nemcsak elméleti kérdései, de gyakorlati kérdései is mind a törvényalkotás, mind a jogalkalmazás szempontjából tág teret adnak feldolgozásunkra. Szerző itt is minden irányban megfelelt feladatának.

Ami a törvényalkotás terét illeti, szerző rámutat polgári perrendtartásunk (Pp.) hiányaira a választott bíraskodás szabályozásában. Helyesen utasítja vissza és minősíti túlzásnak, azt a kritikát, amely a Pp.-ban foglalt szabályozást általában meg nem felelőnek nyilvánítja. Nézete szerint «a Pp. ebben a vonatkozásban is igen modern és még a német perrendtartásnál is sokkal haladottabb állásponton áll». Mindamellett kétségtelennek tartja, hogy «a Pp.-nak a választott bíróságra vonatkozó szabályai némely tekintetben fogyatékosak». A legnagyobb bajt szerző abban látja, hogy a Pp. páratlan számú tagokból álló választott bíróságokat is ismer, továbbá hogy nem gondoskodik eléggé alkalmas szabályokról arra az esetre, ha a felek vagy a választott bíróság az elnök személyében nem tudnának megegyezni vagy ha az eljárás folyamán a választott bíróság valamelyik tagját bármely okból pótolni kell. Emellett rámutat törvényes szabályozásunk egyéb kisebb hiányaira és orvoslásuk módjaira is. Azonban szerző maga is belátja, hogy ezeken a bajokon részben a gyakorlatban segíteni lehet, részben az egész intézmény sorsa nem ettől függ, hanem attól, hogy az érdekelt körök mennyire alkotnak állandó választott bíróságokat. Teljesen osztom ezt az álláspontot. A választott bíraskodás elterjedését, előnyeinek tág körben való érvényesülését, csakis az állandó választott bíróságok megalkotása biztosíthatja. Helyesen mutat rá szerző arra, hogy ily állandó választott bíróságok felállítása külön jogszabály alkotása nélkül a Pp. mai rendelkezései alapján is lehetséges, ámbar itt is a törvényhozási beavatkozást indokoltnak találja abban az irányban, hogy ez a bíraskodás csak az illető élethivatáskör tagjaira, pl. a kereskedői választott bíróság hatásköre csak kereskedőkre terjedjen ki vagy pedig a felek paritásos képviselői biztosítsassék. Az állandó választott bíróságok fejlesztésének útjára nekünk is rá kell lépünk, amint ezt Németországban különösen a kereskedői körök már megtették. A kereskedelmi- és iparkamarákra itt fontos feladat vár és csak örömmel lehet fogadni azt, hogy a budapesti kereskedelmi és iparkamara e téren már megindította a munkálatokat.

Szerző művének legnagyobb érdeme természetesen a részletek feldolgozásában van. Nincs a választott bíraskodásnak az a legcsekélyebb részlete, amelyet a munka leggondosabban nem tárgyalna. A munkának zöme, legnagyobb része a választott bíraskodást a mai jogban dolgozza fel. Ez a rész teljesen kimerítő, a törvényhozás, irodalom és joggyakorlat a legnagyobb szorgalommal vannak feldolgozva, a szerző álláspontja minden kérdésben világosan ki van fejtve, megoldásai nem egy helyen újak és eredetiek. Ezt a részt megelőzi a választott bíraskodás történeti fejlődésének vázlata és követi a választott bíraskodás jövőjére vonatkozó befejező cikk. A történeti fejlődés vázlatában a legnagyobb elismeréssel kell adózni annak az alapos feldolgozásnak, amelyben szerző az intézmény kialakulását a magyar jogban ismerteti. Érdekes látnunk, hogy a magyar jog a választott bíraskodás közjogi és processzuális elemeinek kifejtésében megelőzte az általános európai jogfejlődést. *Hajnik* nagy munkája, amely bírósági szervezetünket és perjogunkat az Árpád- és vegyesházi

királyok alatt oly kitűnően ismerteti, nem talált folytatóra. *Timon* magyar alkotmány- és jogtörténetében is csak a mohácsi vészig terjedő időre nézve dolgozza fel a magyar perjog történetét. Örömmel kell tehát vennünk, ha a perjog egyes speciális intézményeinek újabb magyar fejlődésébe, betekintést nyerünk. Szerző nemcsak a szorosabb értelemben vett magyarországi, de az erdélyi jogfejlődésen is keresztülvezet. A választott bírások jövőjéről szóló fejezetben pedig csak rámutatni akarok arra a kitűnő összeállításra, amelyben az állandó választott bíróságoknak nagy előnyeit az alkalmi választott bíróságok fölött kimutatja.

Ha még hozzátésem, hogy a munka stílusa világos, kellemes és a nem jogász részére is könnyen érthető: mind ebből kiviláglik, hogy a munkát perjogi irodalmunk nagy nyereségévé tekintem, amely még a mienknél gazdagabb jogi irodalmakban is számottevő volna.

Dr. Fodor Ármin.

Csonka Magyarország nem ország. Egész Magyarország mennyország.

Szemle.

23 sor törlés.

— Nyugalmazott közhivatalnokok mint ügyvédek.

A napilapokban olvassuk, hogy ügyvédi körökben állítólag hónapok óta mozgalom készül a kar ama tagjai ellen, akik utóbbi időben a közhivatali pályát elhagyva, ügyvédi irodát nyitottak. A mozgalom oka az, hogy a kar e legújabb tagjai nyomtatványaikon, leveleiken, bélyegzőiken, névjegyeiken feltűntetik korábbi állásukat (nyugalmazott államtitkár, kúriai bíró, táblai bíró, főkapitány stb.). E megjelölést a napilapok szerint a kar egy része meg nem engedett reklámnak tekinti. Mi ugyan erről a mozgalomról nem tudunk, de ha már a legszélesebb nyilvánosság előtt felvetették a kérdést, állást foglalunk vele szemben. Az ügyvédi rendtartás tiltja a reklámot, amennyiben fegyelmi vétségnek minősíti, ha ügyvéd «botránys módon feleket keres». A fegyelmi judikatura elég szigorúan kezeli ezt a tilalmat. De addig még sem lehet elmenni és eddig nem is ment el, hogy meg nem engedett reklámnak minősítse azt, ha az ügyvéd nyomtatványain feltűnteti milyen közhivatalt hagyott ott az ügyvédi pálya kedvéért. A mozgalom vezetői ezt azért tartják meg nem engedettnek, mert azt a hitet kelthetik, hogy a nyugalmazott közhivatalnok korábbi állása révén különös előnyöket tud elérni ügyfele számára. Ha csakugyan van ilyen mozgalom és ha csakugyan ez a szempont nyugtalanítja annak vezetőit, akkor nagyon rossz nyomon járnak. Ügyvédi nyomtatvány, bélyegző, levélpapír révén ugyan nem igen jut klienshez az ügyvéd és különösen nem kelt semmi hitet a kliensben. A volt közhivatal feltűntetése tehát, egymagában véve meg nem engedett reklámnak nem tekinthető. Nem szokásos

ugyan ügyvédi nyomtatványokon másnak, mint a névnek feltűntetése. Minden jelző inkább árt, mint használ. Rossz jel, ha a levélpapirnak kell beajánlani az ügyvédet a kliensnél. A magyar ügyvédi kar tradíciója még a reklám árnyékát is száműzte az iroda nyomtatványaiból. Aunyira, hogy — szemben a külföldi példákkal — a címek (kir. tanácsos, udvari tanácsos) feltűntetése sem szokásos. Ne féljenek az állítólagos mozgalom vezetői ettől a reklámtól. Csak olyan vetélytársaktól féljenek, akik levélpapiraikon csak a vezetéknevüket használják.

— **Jogegységi döntvény.** A m. kir. Kúria II. polgári jogegységi tanácsa az 1921. évi április 16. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Van-e helye a jelzőjog telekkönyvi bejegyzésének külföldi értékben (valutában) kifejezett pénzkövetelés erejéig?»

A m. kir. Kúria büntetőjogegységi tanácsa 1921. április hó 15. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Az ítélet hozásáig kiállott előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság beszámításának, mely tartamban való beszámításának vagy be nem számításának kérdésében (Btk. 94. §-a, Bp. 327. §. második bekezdésének e) pontja és 537. §-ának utolsó bekezdése) van-e helye az ítélet ellen a Bp. 385. §-ának 2. pontja alapján semmisségi panasz?»

— **Perfelfüggesztés kérdése cseh-szlovák hitelező és magyar adós közötti perben.** A trianoni békeszerződés, amint ez a fellebbezési bíróság végzésében is ki van fejtve, mind-edig még törvényerőre nem emelkedett. Ebből következik, hogy a békeszerződés 231. cikke (államközi megegyezés az átszámítási árfolyamra, vagy jóvátételi bizottság megállapítása) ezidőszert nálunk nem irányadó. A cseh-szlovák hitelező és magyar adós között folyamatban levő pert tehát nem a teljességgel bizonytalan időpontban, esetleg életbeléptetendő békeszerződés, illetve az ennek folyamán még csak létesíthető jogszabályok alapján, hanem a fennálló hazai jog alapján kell ezúttal még elbírálni; és a bíróság az ilyen jogviták eldöntését az új jogszabályok megalkotásáig, tételes halasztó rendelkezés hiányában, fel nem függesztheti. (Kúria 1921. III/31. P. IV. 1095/1921—10.)

— **Betudás az örökbefogadott gyermek javára.** Habár a törvényesen örökbefogadott gyermeket az örökbefogadó szülővel szemben ugyanazok az öröklési jogok illetik is, mint a törvényes leszármazókat, amiből következik, hogy az örökbefogadott gyermek örökrészének megállapításánál a törvényes leszármazók által előrekapott értékek számításba vételét jogosan követelheti, mégis a dolog természetéből következik, hogy az örökbefogadott ezt a jogát sikerrel csak abban az esetben érvényesítheti, ha az előrekapott érték átruházására vonatkozó jogügylet az örökbefogadás után jött létre. (Kúria I. 3737/1920.)

— **Egyetemleges adós kibocsátása.** A hitelező az egyik egyetemleges adóst az obligóból kiengedheti, ezért tőle ellenértéket fogadhat el és hatályosan kikötheti, hogy ez az egyetemleges tartozásba be nem számítható. Érvényesítheti ezek után a teljes követelést a másik adóstárs ellen, akinek, ha azt kifizeti, visszkérésre lesz a kibocsátott adóstárs ellen, tekintet nélkül az ez által fizetett, de a tartozásba be nem számított «ellenértékre». (Kúria II. 2665/1920.)

— **Zsákkölcsöndíj.** Nincs oly jogszabály, mely szerint hosszabb időn át függőben maradó zsákkölcsönügylet esetében a kölcsönadó a természetbeni kiadás helyett csupán a zsákok értékeig terjedő összegű kölcsöndíj megfizetését igényelhetné. Azonban az ügylet gyorsabb lebonyolítást igénylő természetén alapuló szokás szerint a kölcsöndíj rendszerint csak három hónapra, esetleg legfeljebb azon év végéig igényelhető, amelyben az ügylet megkötött. (Kúria IV. 71/1921.)

— **Socialisationis casus nocet domino.** A bank a szocializált moziüzem folyószámlakövetelését az «üzemi tanácsa» parancsa folytán és ennek rendelkezésére a Pénzüntézet Központ-hoz tette át, az átutalt összeget pedig a számlatulajdonos terhére írta. Utóbbi aziránti keresetével, hogy a bank ezt az összeget ismét javára írja, elutasított: mert az üzemi tanács — elháríthatatlan kényszer jellegével bír — eljárásával nem az alperes vagyona, pénzkészlete vagy a Pénzüntézet Központ elleni követelése felett, hanem a felperesnek az alperes elleni követelése felett rendelkezett; ez a rendelkezés egyenesen a felperes vagyona ellen irányult, a bekövetkezett károsodás tehát, a peres felek közti jogviszonyban, a felperes terhére esik. (Kúria IV.

72/1921.) Megfelel az időközben megjelent 1360/1921. M. E. sz. rend. 10. §-ának.

— **Ügyvédi munkadíj és a változott értékviszonyok.** Az ügyvédi munka ellenértéke — más megállapodás hiányában — az esedékesség idejében fennálló gazdasági viszonyok és a pénz akkori vásárló erejének megfelelő módon egyenlítendő ki. Nem vehető figyelembe a pénzértéknek időközben beállott nagymértvű csökkenése, sem pedig az ügy tárgyának az ügyvédi munka befejezése utáni időben bekövetkezett értékelkedése. És nem lehet mérvadó az ügyfél vagyoni állapota, hanem csupán az a vagyoni érdek, mely őt az ügyvédre bízott munkálatokhoz fűzi s a teljesített munkálatok minősége és mennyisége, valamint az ezekből reá háruló haszon. (Kúria VI. 4141/1920.)

— **Szociálizálás folytán nem használt bérlemény.** A proletárdiktatura nemcsak a felperes házáat, hanem a bérlő alperesnek ott folytatott szállodai iparüzemét is köztulajdonba vette. Felperes vis major folytán képtelen volt a bérlemény használatát a diktatura fennállása alatt a bérlő részére visszaszerezni. Ennek a következményeit a bérbeadó tartozik viselni; a kérdéses időre tehát bért nem követelhet: mert a 8758/1920. M. E. sz. rendelet 7. §. 1. bekezdése csak akkor nyerhet alkalmazást, ha a bérlő a bérleményt tényleg használta. (Kúria P. III. 3881. és 4217/1920.)

— **Értékváltozás és in integrum restitutio.** Felperes az alperes által neki szállítandó hordók ellenértékéért bort tartozott az alperesnek adni s azt 1914. évben meg is adta, alperes azonban a hordókat nem szállította. A szerződéshez, vagyis a hordók szállításához most már egyik fél sem ragaszkodik. Felperes a bor visszaadása iránt 1920. évben keresetet indított. A kereset nem jogos: mert a felperes a bort a hordók vételáraként küldvén, ezzel fizetést teljesített; a bor tehát az alperes tulajdonává vált, azzal rendelkezhetett. Felperes ennél fogva csak a bor 1914. évi értékét követelheti. (Kúria V. 217/1921.)

— **Vagylagos marasztalás kizárólag természetbeni szolgáltatásra irányuló kereset alapján.** A kereset csak 30,000 darab téglá kiadására irányult, bár felperes tudta, hogy alperes a téglákat eladta s azokat természetben ki nem adhatja. Felperes tehát azért kívánja a marasztalást a természetbeni kiadásra szorítani, hogy a téglá állandó drágulása mellett a végrehajtási törvény 217. §-a által nyújtott lehetőséget alperes ellen kihasználva, tőle a valódi kár többszörös összegét megkaphassa. A kereseti kérelem ekként valójában kárpótlás szolgáltatására irányulván, a bíróság a kereseti kérelemnél túl nem terjeszkedett, amikor alperest nemcsak a téglá kiadásában, hanem vagylagosan oly kártérítés fizetésében is marasztalta, amelynél nagyobbat a felperes nem bizonyított. (Kúria V. 129/1921.)

— **Kelet nélküli kiváltságos végrendelet.** A végrendeletkezés helyének és időpontjának kitétele (1876: XVI. tc. 7. §.) a kiváltságos végrendeletnél is szükséges. Ezt a hiányt nem pótolja az, hogy a végrendeletkezés helye és időpontja nem kétséges vagy egyébként megállapítható. (Kúria P. I. 3496/1920.)

— **Lejegyzés helyett közös tulajdon.** Térrajz szerint elkülönített beltelekrésznek eladása esetében, ha a városi tanács az elkülönítéshez hozzá nem járult, a vevő a megfelelő hányadrészbeni közös tulajdont nem követelheti: mert ez a szerződéses megállapodásnak meg nem felelne, ilyenek hiányában pedig az eladó az el nem adott ingatlanrész megkötöttségét túrni nem tartozik. (Kúria V. 144/1921.)

— **Sommás visszahelyezés.** Az ingatlan birtoklására vonatkozólag az új vevővel, mint tulajdonossal szemben, a telekkönyvben bejegyezve nem lévő haszonbérleti jogviszony alapján birtokban volt haszonbérletű sommás visszahelyezési keresettel egyáltalán nem léphet fel. (Kúria III. 4403/1920.) Ez így nem állhat meg. A visszahelyezési keresetet még a jogcím nélküli birtokostól sem lehet feltétlenül elvitatni. De alperes a Pp. 579. §-a értelmében a jog iránt viszontkeresetet emelhet.

— **Kártérítési igény elvesztése elkésett érvényesítés folytán.** A m. kir. Kúria álláspontja szerint az a jogelv, mely szerint az eladó az igényének érvényesítésével túlhosszú ideig késedelmeskedő vevőről — különösen a háborús viszonyok következtében előállott rendkívüli áringadozásokra tekintettel is —

joggal azt teheti fel, hogy az a vételi ügyletből kifolyóan már semmiféle igényt nem kíván ellene érvényesíteni és az ügylettől maga részéről elállott, a vevőt megillető összes igények, tehát annak kártérítési igénye tekintetében is irányadó. (Kúria P. II. 3742/20. 1921. jan. 20.)

— **A bekebelezés alaki kellékei be nem tartásának jogkövetkezményei.** A telekkönyvi rendtartás 82. §-ának a tanuk alkalmazására vonatkozó eljárási szabálya a bekebelezés elrendelhetésének egyik előfeltételét határozza meg és aziránt kíván biztosítékot nyújtani, hogy az okiratban foglalt jogügylet a felek között valóban létrejött. Mivel azonban a bekebelezett jogváltozásnak anyagjogi előfeltételei nem szükségképpen azonosak a bekebelezés elrendelhetésének alakjogi feltételeivel, az utóbbiak mellőzése nem eredményezi szükségképpen a bekebelezett jogváltozásnak érvénytelenségét. Ha tehát az átruházó az őt a tulajdon szolgáltatására kötelező valamely jogalapból kifolyóan a szerző féllal a tulajdon átruházásában megegyezett és az átruházás a telekkönyvbe bekebelezett: az a körülmény, hogy a tanuk alkalmazása az okiraton a telekkönyvi rendtartás 82. §-a ellenére mellőztetett, törlési per alapjául nem szolgálhat. (Kúria 1920. P. V. 4167. sz.)

— **Sommás visszahelyezés.** Sommás visszahelyezési keresettel a birtoklásában megháborított az a fél léphet fel, akinek birtoka valódi s a tulajdonossal szemben is érvényes címen, nem pedig precariumon nyugszik. (Kúria P. III. 4349/1920.)

— **Öröklés a kiházasítási tárgyokban és az alkalmi ajándéktárgyakban.** Nincs sem törvény, sem állandó gyakorlat, mely a szülők által gyermeküknek kiházasításul adott vagyontárgyak tekintetében olyan kivételt állapítana meg, hogy azok bármely részére is hitvestársi öröklésnek volna helye: mindazonáltal a kisebb alkalmi ajándék az ági vagyon körébe nem tartozik. (Kúria 1920. I. P. 3985. sz.)

— **Házastársak közötti megállapodás külkellékei.** A különváláskor létrejött az a megállapodás, hogy a férj a nőnek bizonyos ingókat ki fog adni, nem az ingók vagyoni jogi, tulajdoni, hanem azok birtoklási és használati jogviszonyát — ideiglenesen — szabályozza. Ennek az érvényességéhez tehát az 1886: VII. tc. 22. §-ában megkivánt közjegyzői okirat nem szükséges. (Kúria 1920. P. III. 1508.)

— **A csódtörvény 51. §-a szerinti társasági viszony fogalmához.** A cs.-t. 51. §-a nem tesz különbséget kereskedelmi és magánjogi társaságok között; az tehát az alkalmi egyesület tagjaira is kiterjed, ha létezik oly vagyon, amely az egyesülés megszűntével, a társasági szerződés feltételei vagy az anyagi jog szabályai értelmében a tagok között, csőd esetén kívül is, felosztás tárgyává tehető. (Kúria P. IV. 2547/1920.)

— **A Jogállam áprilisi füzeté a következő tartalommal jelent meg:** Csorna Kálmán: A gyámügyi közigazgatás reformja. — Degré Miklós: Büntető jogszolgáltatásunk az 1920. évben. — Kovács Marcel: Vitás magánjogok feletti perenkívüli bíraskodás. — Egyed István: Az új porosz alkotmány főbb rendelkezései. — Baumgarten Nándor: Új irányok a nemzetközi jogban. — Feladatok a békeszerződés végrehajtása körül.

Keresztény, nőtlen menekült ügyvéd, jobb vidéki helyen társ vagy irodavezetőnek irodába belépne. Megkeresések Dr. K. jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek. 16880

Menekült ügyvéd irodahelyiséget keres a fővárosban, esetleg társulna is. Ajánlatok «Menekült» jelige alatt a lap kiadóhivatalába kéretnek. 16878

<p>Ügyfelei</p> <p>ingatlan adás-vételi, bérleti</p> <p>ügyleteiben</p>		
<p>lépjen össze-</p> <p>kötötésbe MATTYÓK Aladár</p> <p>okl. mérnök</p> <p>Országos Közvetítő Vállalatával</p> <p>Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.</p>		
<p>Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.</p>		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-juniusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Dr. Vámbéry Rusztem:* A nagy pör. — *Alföldy Ede* ny. kir. ítélőtáblai tanácselnök: A részvényesek jogának alapszabálybeli korlátozása. — *Dr. Beck Sámson* budapesti ügyvéd: A túlhatalom korlátozása. — *Dr. Petrik Aladár* budapesti ügyvéd: Az új lakásrendeletéről. — *Dr. Waldapfel Ottó* budapesti ügyvéd: Lakóház adásvétele. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XIV. k. I. iv.

A nagy pör.

Nincs biztosabb próbaköve az igazságszolgáltatás megbízhatóságának, mint azok az ügyek, amelyek tárgyuknál fogva kinőnek az igazságszolgáltatás kereteiből. Politikai rokonszenvtől vagy elfogultságtól függetlenül megállapítható, hogy magyar bíróság előtt nem fordult meg bűneset, amely az áldozatú esett egyéniség személyes súlyát vagy a háttérben szereplő történelmi események méreteit tekintve, a Tisza-ügyet meghaladta. Szó férhet talán Renan ismert mondásának helyességéhez, hogy a boldog népeknek nincs története, de kétségtelenül boldog nép az, amelynek történetéből a politikai gyilkosság hiányzik. Több mint negyedszáz év, Fráter György meggyilkolása óta Magyarország e szerencsés országok sorába tartozott és a sorsunkat megrendítő katasztrófa nagyságát mi sem jellemzi inkább, mint a mohácsi vést megelőző korok politikai módszereinek felújulása. Igazságügyi nézőpontból annál biztatóbb ellenben az az ouverture, amelylyel a Tisza-bűnpör elnöke a főtárgyalást megnyitotta. Bármennyire átérzi is minden bíró Justitiának belé helyezett bizalmát: tu es Petrus et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam — mégis benne él az adott társadalmi, politikai légkörben, amelynek áramlásaitól a bírói palást a legjobb igyekezete mellett sem bírja hermetikusan elzárni. Évezredek választanak el a compositio korától, amelyben a megtorlás mértékét a sértett társadalmi állása határozta meg, de bármennyire áthatja is ma a bírót a törvény előtti egyenlőségnek immár hagyományossá vált fikciója, tudatmögöttes érzéseiben mégis nehezen tudja magát kivonni az önkéntelen hatás alól, amelyet az ügy megítélésében a sértett személye gyakorol. Ha ez a hatás a büntetés kimérésében nyilvánul meg, akkor teljesen legitim, kifogás alá csak akkor eshetik, ha a tények megállapítására gyakorol befolyást. Ép ezért kellett jóleső megnyugvást Gadó István elnök szavai, amelyekkel a magyar bíróságnak a forradalom viharaitól megtépzatlan egyetlen kincsére: a tántoríthatatlan igazságszeretetre utalt.

Akár kapcsolatban állott Tisza meggyilkolása, az októberi forradalommal, akár nem, az a feltevés, hogy kapcsolatos lehetett, a bűnügy háttérét ellenállhatatlanul vonszolja a tárgyalóterem falai közé. Ettől eltekintve Tisza István személye sokkal szimbolikusabb jellegű, semhogy a gyilkosság, amelynek áldozatul esett, a Btk. 278. §-ába ütköző büntett átlagos eseteként volna kezelhető. Akár a jogtárgy, amely ellen a cselekmény irányul, akár az indítók vagy a cél ad a bűncselekménynek politikai színezetet — mindegyik felfogásnak akadnak az elméletben képviselői — alig lehet képmutatás nélkül tagadásba vonni, hogy ennek a bűnpernek politikai vonatkozásai vannak, hogy az értelmiség alacsony fokán álló, erkölcsileg degenerált tettesek mögött a közelmúlt eseményeinek mozgató egyéniségei, sőt mi több egész politikai rendszerek és áramlatok is ennek a pernek bizonyító anyagától várják elítélésüket vagy felmentésüket. Nemcsak arra a kérdésre fog a bírói ítélet választ adni, hogy kik, hogyan és

miért ölték meg az utolsó évtizedek legjellegzetesebb és legmagyarabb államférfiát, hanem bármennyire igyekezzen is a bíróság, kötelességéhez híven, a zavaró mellékkörülményeket kikereszteni a tárgyalás anyagából, ez a per akaratlanul is világos kell, hogy vessen arra a tragédiára, amely Tisza mártirhalálánál is megdöbbentőbb: Magyarország tragédiájára.

Kiegyenlíthetetlenül ellentétes politikai irányzatok élet-halálharcában érthető, hogy a felek néha összevegyítik a politikai helyesség kérdését a jogszerűség kérdésével. Érthető az is, hogy a tekintélyek összeomlásának idején nem lévén oly egyetemesen elismert politikai fórum, amelyhez igazukat megfellebbezhetnék, mind gyakrabban kerül a politikai események homlokterébe a független bíróság mint döntő tényező. Bármennyire tiszteljük is azonban a magyar bíróság függetlenségét, tudását és szellemi képességeit, azt hisszük, még sem szabad a budapesti kir. büntetőtörvényszék ítélőszékét a történelem ítélőszékével összetéveszteni. Ennek a különbségnek legjobban tudatában van maga a bíróság, amelynek vezetője finom tapintattal igyekszik még azt a látszatot is elhárítani, mintha az ítélezése a gyilkosságon kívül más eseményekre is kiterjedne. Ítélezésre a bíróság valóban csak a vád tárgya felett hivatott, de azért eljárása mégsem nélkülözi a történelmi jelentőséget. Ha a bírói ítéletet, amelynek bizonyítási anyagában és háttérében a politikai események oly nagy szerepet játszanak, nem is tekinthetjük a történelem tényezőjének, a bíró a tények megrögzítésével mégis történelmi jelentőségű munkát végez: a historiografusnak mással alig pótolható munkáját.

Mi mindannyian, akik benne élünk a történelmi eseményeknek drámai gyorsasággal lepergő forgatagában kivétel nélkül elfogult és megbízhatatlan tanúk vagyunk, nem kevésbé elfogultak, mint a napisajtó, amelyből az események ismeretét merítjük. Ismeretes a Sir Walter Raleigh névéhez fűződő anekdota, aki börtönében állítólag kétségbeesve tépte össze a római történelemtől szóló munkáját, mert a börtön ablaka előtt lefolyt verekedésről sem tudott az ellentétes előadásokból megbízható képet alkotni. Ennek az anekdotának igazi tanúsága, hogy legkevésbé épen azokat az eseményeket ismerjük, amelyek központjában élünk. Másként a bírák, akiknek hivatásához tartozik a bizonyosság megszerzése, akik már Aquinoi Szent Tamás szerint: *cneq secundum veritatem, quam ipsi ut personæ privatae noverunt, sed secundum quod ipsis ut personis publicis, per leges, per testes, per instrumenta et per allegata et probata, res innotuit.*

Még inkább áll ez a jelenkor bírájára, aki teljes lélektani vértetéssel rendelkezik. Mint minden politikai háttérű perben, a Tisza-ügyben is ez az igazi történelmi feladat, amely a bíróságra hárul. Ítélezni a kortársak, még ha a bírák kiváltságos szerepét töltik is be, csak a vád tárgya felett jogosultak. Tisza István gyilkosaival szemben méltán feltételezhetjük elfogultlanságukat, de az országon elkövetett gyilkosságnak, amelyben mindannyian sértettek vagyunk, csak Clio lehet elfogulatlan bírója.

Ugyálszik mintha a politikai háttérű bűncselekmények a történelem szükségképeni tényezői volnának. Impulzív népeknél, mint aminő az olasz, francia, vagy a délszláv, gyakoriságuk szinte normális jelenséggé tette a politikai kriminalitást. De épen az ott szerzett tapasztalatok, pl. a Panama- vagy Dreyfus-perben hozott bírói ítéletek tanúsítják, hogy történelmi problémák főtárgyaláson meg nem oldhatók. Igaz viszont, hogy a gyilkosság sem

épen alkalmas eszköze a megoldásnak. Kálváriát járó hazánk boldogulása érdekében forrón óhajtjuk, hogy a politika mielőbb távolodjék el az igazságszolgáltatás csarnokából, de a politika se próbáljon igazságot szolgáltatni.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

A részvényesek jogának alapszabálybeli korlátozása.

A KT. 176. §-a szerint mindazokat a jogokat, amelyek a részvényeseket a társaság ügyei tekintetében illetik, a részvényesek összessége a közgyűlésen gyakorolja, a 157. §. 9. pontja pedig akként intézkedik, hogy a részvényesek szavazati jogát és ennek mikénti gyakorlását az alapszabályban kell megállapítani. Eszerint az egyik törvényszakasz a részvényeseknek jogokat biztosít, a másik pedig a részvényesi jogok korlátozását teszi lehetővé. Az idézett szabályoknak egymással természetesen összhangban kell lenniök és ennél fogva nem foghat helyet a szavazati jognak és a szavazati jog gyakorlásának akként való szabályozása, amely megakadályozza, hogy a részvényesek összessége a részvénytársaság ügyeire vonatkozó jogait a közgyűlésen gyakorolhassa. Az nyilván kétségtelen, hogy az alapszabály intézkedései nem ütközhetnek a törvény 176. §-ában foglalt rendelkezésbe, de abban az irányban tág tere nyílik a vitának, hogy mikor ütközik valamely alapszabálybeli intézkedés az idézett törvénybe?

Részvénytársaságaink alapszabályaiban gyakran találkozunk azzal az intézkedéssel, amely a közgyűlésen való megjelenés és az abban való részvétel jogát attól teszi függővé, hogy a részvényes tulajdonosi minősége bizonyos időtartamon át már fennállott legyen. Ez a szabály fonák helyzetet teremthet, mert véletlenül a részvényesek tekintélyes részét is kirekesztheti egyik-másik közgyűlésből. Ilyen eset alkalmából felvetődött a kérdés, vajjon a törvény 176. §-ára való tekintettel érvényes-e az az alapszabálybeli rendelkezés, amely a részvényesi jog életbelépését időtartamhoz köti?

Amidőn a törvény annak a kiemelése mellett, hogy a közgyűlésen minden részvényesnek joga van résztvenni, az alapszabályra bízta a szavazati jognak és a szavazati jog gyakorlásának a szabályozását, ezzel világosan kifejezést adott annak az álláspontjának, hogy a szavazati jognak és a szavazati jog gyakorlásának a szabályozása nem függesztheti fel és nem szüneteltetheti a részvényesnek a 176. §-ban biztosított jogát, de egyéb tekintetben az alapszabály szabadon intézkedhetik a szavazati jogról és a szavazati jog gyakorlásáról. Így a többi között szabadon határozhatja meg az alapszabály, hogy a közgyűlésen való részvétel céljából hogyan történjék a részvényesi minőségnek idejekorán és kellő módon való igazolása, de a legitimálási eljárásához rendszerint szükséges időtartamon túl az igazolási eljárás a részvényesi jog gyakorlását érvényesen nem hátráltathatja, vagy fel nem függesztheti. Az alapszabályban arra vonatkozóan is lehet biztosítékokról gondoskodni, hogy a részvényes, vagy más a részvényes jogával vissza ne élhessen és ebből a célból helye lehet olyan megszorításnak, amely szerint a részvény tulajdonjogának a megszerzése csak bizonyos időtartam letelte után jogosít a részvényesi jog gyakorlására. Előfordulhat pl., hogy a részvényesek a törvény, vagy az alapszabály kijátszásával közvetlenül a közgyűlés előtt ideiglenesen és színlegesen átruházzák részvényeiket másokra abból a célból, hogy úgynevezett strohmánok útján olyan szavazatokat gyakorolhassanak, amelyeket a törvény például érdekeltség okából tilt, vagy abból a célból, hogy strohmánok útján több szavazatot gyakorolhassanak, mint amennyit az alapszabály több részvény birtoka esetében gyakorolni megenged. Ilyen és hasonló visszaélésekkel szemközt a kérdéses alapszabálybeli megszorítás érvényes lehet, de a valódi részvényes törvényes jogának az érvényesülését az alapszabály meg nem hiusíthatja.

A KT. 176. §-a sarkalatos tételként állapítja meg azt, hogy a közgyűlési tagság a részvényesek összességét illeti és minthogy a 157. §. 9. pontja a szavazati jognak és a szavazati jog gyakorlásának a szabályozását közelebbi meghatározás nélkül általánosságban bízta az alapszabályra, ennél fogva ez a szabályozás alaptétellel ellentmondásban nem állhat. A részvénytársaságnak joga van az alapszabályban meghatározni, hogy miképpen történ-

jék a részvényesek legitimálása, de ez a meghatározás nem írhat elő olyan feltételeket, amelyeket a részvényesnek bármikor vagy legalább annyi idő alatt, amennyi a tulajdonosi minőség igazolásához okvetlenül szükséges, rendes körülmények közt teljesíteni módjában nem áll. A KT. 176. §-a kereken kizárja olyan alapszabálybeli intézkedésnek az érvényességét, amely a részvényesi jog szüneteltetésére vagy felfüggesztésére irányul. A törvény szelleme egyetlen részvényesnek, egyetlen közgyűlésből való kirekesztését sem tűri meg és ennél fogva még kevésbé lehet helye olyan alapszabálynak, amely lehetővé teszi, hogy esetleg a részvényesek többségének is tehetetlenül és szóltanul túrnie kell, hogy a kisebbség a részvénytársaság sorsa felett döntsön.

A részvény tulajdonjogának a megszerzése nincs időszakhoz kötve és az nem függ mindig a tulajdonostól, hogy mikor válik valamely részvény tulajdonosává. Megtörténhetik, hogy a részvények nagy többsége egyszerre cserél gazdát, s ha az új tulajdonosok hetekre, sőt hónapokra terjedő időtartamon át nem gyakorolhatnák részvényesi jogait, a többi részvényes visszaélhetne ezzel a helyzettel és hirtelen összehívandó közgyűlésen helyrehozhatatlan károkat okozhatna a részvénytársaságnak és a tehetetlenségre kárhozottott részvényeseknek. A részvénytársaság intézménye lényegéből volna kiforgatva, ha érvényes lehetne az az alapszabálybeli intézkedés, amely a részvényesi jog gyakorlását bizonyos időtartamon át szünetelteti és a részvényt a részvényesi jog gyakorlásának döntő színteréből: a közgyűlésből kizárja.

Staub is megerősíti ezt az álláspontot a német kereskedelmi törvény 252. §-ához fűzött magyarázatában: «Dagegen muss eine statuarische Anordnung, dass nur die Aktionäre, die ihre Aktien bereits eine gewisse Zeit besitzen, stimmberechtigt sind, für unzulässig angesehen werden, da nach § 252 jede Aktie, also auch die soeben erst erworbene, das Stimmrecht hat. Es würde daher eine Vorschrift, die im § 255, Abs. 2. bezeichnete Frist zur Niederlegung über einen angemessenen Zeitraum hinaus verlängert, unzulässig sein. Die Bestimmung dass nur Aktien, die sechs Monate vor der Generalversammlung niedergelegt sind, zugelassen werden, ist eine materielle Beschränkung des Stimmrechts, die dem § 252 widerspricht.»

Habár alig fér kétség ahhoz, hogy a részvényesi jog gyakorlását az alapszabályban korlátozni nem szabad, és hogy nem érvényes az az alapszabálybeli intézkedés, amely a részvényesi jog gyakorlását csak a részvény tulajdonának megszerzésétől számított bizonyos időtartam letelte után engedi meg, s eszerint a kérdéses jogkorlátozás nem létezőnek tekinthető, mégis ajánlatos volna annak a korlátozásnak az alapszabályból alapszabálymódosítás útján való kiküszöbölése, mert akkor is, ha alkalmazni senki sem kívánja, a törvényellenes szabály pusztá létezésével kellemetlen bonyodalmakat idézhet elő.

Alföldy Ede.

**Csonka Magyarország nem ország.
Egész Magyarország mennyország.**

A túlhatalom korlátozása.

Magánjogi tanulmány.

Közismert jelenség, hogy a jogintézmények korábban alakulnak ki, semmint azok jogi szabályozása megszületik. Az élet hosszú ideig el tud lenni speciális jogszabályok nélkül is és újonnan támadt intézmények gyökeret vernek, ha a törvényhozás nem is gondoskodik szabályaik megteremtéséről. Az érdekelt felek átveszik az állam jogalkotó szerepét és szerződéskötő hatalmukkal kijelölik az új intézmény kereteit, kitöltik e kereteket a részletekig kiépített szabályokkal. Kísérletezgetések, egyenetlenségek, zökkenők jelzik a társadalom autonom életnyilvánulásából megszülető új jogtételek útját. A törvényhozás sokszor tudatosan hátrítja el maga felől az új intézmények szabályozását és okos cunctatori politikával megvárja, amíg több-kevesebb megállapodottság szűrődik le az érdekelt felek által alkotott szabályokból, amíg a társadalom önalkotta szabályai a szilárdságnak, a véglegességnek valamelyes formáit mutatják. Csak ezzel a taktikával érheti el a törvényhozás, hogy a maga törvényei állandósági jellegüket, velük született gyengeség címén ne veszítsék el, ami utólag a

törvényeket, ha forrongó és kialakulatlan materiához nyúlva a törvényhozás. Ennek a lassú és óvatos eljárásnak van azonban kedvezőtlen következménye is. Azoknál az intézményeknél, ahol egyenlő erejű felek állanak szemben, a felek erőviszonya egyensúlyi helyzetet létesít és mindenik érdek megtalálja a maga oltalmát és kielégítését a szerződésileg életrekellett jogtételekkel, amiket a feleknek módjukban van tapasztalataik alapján megkorrigálni, kibővíteni. Ha a felek előrelátása az első esetben nem tudott gondoskodni a megfelelő szabályról, majd sikerül ez a második, vagy a harmadik esetben. Az egyéni iniciativa kiegészíti a feleket ott is, ahol az állam jogalkotó munkája hiányzik. Nehezebben nélkülözhető azonban az állami jogalkotás azokon a területeken, ahol egyenlőtlen erejű felek állanak egymással szemben, ahol az egyik fél a maga nagyobb erejével a maga pozícióját a másik fél rovására kedvezőbben alakítja ki és ahol a gyengébb fél szinte állandósággal kényszerül a maga érdekei háttérbe szorításának eltűrésére. Amíg tehát egyenlőtlen erejű felek között a szerződéskötő felek hatalmából eredt szabályok rendezik a felek viszonyait, addig az újonnan alakult intézmény véglegesen konszolidálódásának formáit el nem nyeri és a felek önalkotta szabályai nem lehetnek előfutárai az állami törvényalkotásnak, a törvényalkotás nem maradhat abban a mederben, amelyet a felek egyenlőtlen erőküzdeme vájt ki. A törvény hiánya a bíraskodásban ütközik ki, amikor a gyengébb fél a szerződés ellenében a bíróságnál keres oltalmat és az erősebb fél pedig a maga papíros jogára hivatkozik. Bíróságainké az érdem, hogy sok esetben túlteszti magát akár a szerződéses határozmányokon, akár a kérdéses vonatkozásra reá nem illő, a kérdéses vonatkozásban igazságtalanságra vezető jogszabályokon. A bírói gyakorlat azonban még a mi szokásjogi országunkban sem mindenható. Vannak kérdések, amelyekre vonatkozóan bíróságaink elhárítják maguk felől, hogy ítéletükkel a gyengébb felet segítsék, noha ugyanazon kérdésben, ha de lege ferenda megkérdetnének, a maguk ítéletével ellentétes irányú választ adnának.

A fennálló jog szempontjából ilyen non possumus a bíróság álláspontja a vállalati nyugdíjalapok körül támadt vitás kérdésekben. Ismeretes, hogy egyes nagyobb vállalatok a maguk tisztviselői számára nyugdíjpénztárat, nyugdíjalapot létesítenek. Ezeknek a nyugdíjalapoknak jogi strukturáját jó részben a vállalat szabja meg, bár a nyugdíjalap kezelésében a legtöbb vállalatnál az alkalmazottak választottjai is részt vesznek. Az egyes tisztviselő, aki a vállalat szolgálatába lép, egyáltalán nincs abban a helyzetben, hogy a nyugdíjalap szabályzata kérdésében vitát támaszthasson, a maga személyére kivételes szabályokat kívánjon. A szabályzat a tisztviselőre: «à prendre ou à laisser». A régi jogdogmatika ilyenkor akaratmegegyezésről beszél. A tisztviselőre érvényes a nyugdíjalap szabályzata, mivel, hogy ő ebben a vállalattal «megegyezett». Megegyezett, pedig talán nem is látta a nyugdíjalapszabályzatot. A tisztviselő kénytelen látatlanban elfogadni ezt a nyugdíjszabályzatot, mivel az állásra reflektál és mert jól tudja, hogy észszerűtlenség is volna a nyugdíjszabályzat dolgában külön alkut is kezdeni. Tisztára a nyugdíjszabályzatot megalkotó vállalattól függ, hogy ebbe a szabályzatba milyen rendelkezések kerülnek. Fikció arról beszélni, hogy a felek között szerződéses akaratmegegyezés alapján érvényes a nyugdíjalap szabályzata. Ezekbe a nyugdíjalapi szabályzatokba szokásosan kerültek be olyan rendelkezések, amelyek a tisztviselői érdekekre sérelmesek. Bírói gyakorlatunkat több ízben foglalkoztatta a nyugdíjszabályzatnak az az ugyancsak szokásos rendelkezése, amely az intézettől távozó tisztviselőt a nyugdíjalapra teljesített befizetéseinek visszakövetelésétől elüti. A Kúria korábban ezt a rendelkezést hatálytalannak mondta ki, ~~előbb~~ azonban főként a tételes jog rendelkezésének hiányára utalással a kikötést érvényesnek mondta ki és azóta állandóan ez utóbbi döntéssel egyezik a Kúria gyakorlata.

A Kúria egy újabb ítéletében a nyugdíjszabályzat oly kikötésével szemben foglalt állást, mely szerint a nyugdíj a nyugdíjastól egészben, vagy részben megvonható, (helyeslben felfüggeszhető) ha a nyugdíjas máshol javadalmazással járó állást vállal. (A Kúria P. VII. 1188/1919. sz. határozata, megjelent a Magyar Jogi Szemle Hírlap Társaság mellékletének 1920 szept. 1. számában 165. l.), kimondotta, hogy a kikötés nem ütközik sem a törvénybe, sem a jó erkölcsökbe. Nem volna helyén való a Kúria ítéletét azon a ponton tenni bírálattal tárgyává, hogy a nyugdíjszabályzat ilyen

tartalmú kikötését erkölcsstelennek kell tekinteni, de még ha a Kúriával arra az álláspontra helyezkednénk is, hogy egy ily tartalmú kikötés nem erkölcsi vétség, a magunk részéről, hogy a terminológia keretén belül maradjunk, az erkölcsi kihágást állapítanók meg, sőt megkockáztatjuk azt az állítást, hogy bírói gyakorlatunkban élő irányzat az, amit ezzel az elnevezéssel illettünk.

Bevezetőben azt hangsúlyoztuk, hogy egyenlőtlen erejű felek szerződéskötésénél a szerződéses határozmányokban is visszatükröződik a felek hatalmi viszonya. Törvényhozás és bírói gyakorlat kell, hogy egyaránt közreműködjenek az erők kiegyensúlyozásában, hogy az egyik fél túlhatalmát (illetve e túlhatalom megnyilvánulását) korlátozzák, keretek közé szorítsák. A törvényhozásnak célszerűségi kérdés, hogy mely határig menjen el ebben az egyensúlyozó munkájában, de a bírói gyakorlat sem zárkózik el mereven ilyenmű hivatás elől, még akkor sem, ha nem támaszkodhatik tételes törvényi rendelkezésre, ha tehát ennek a hivatásnak betöltése nem történhetik egyszerű jogalkalmazás által, hanem a bíróság a maga ítéletével a jogalkotó szerepét veszi át. Lássuk a példákat:

I. Egyszerű példával kezdjük. A Kúria 123/913. sz. határozatában, amely főlvetetett az elvi jelentőségű határozatok tárába, kimondotta, hogy érvénytelen az a kikötés, amely a felmondási időt a munkavállalóra hosszabb tartamban szabja meg, mint a munkaadóra. Semmi törvény a felmondási idő egyenlőtlen kikötését nem tilalmazza; a felmondási idő egyenlőtlen megszabása — pusztán csak az egyenlőtlenség révén — az alkalmazott érdekeit, különösen, ha a vele szemben gyakorolható felmondási idő tartama nincs túlságos rövidre szabva, nem nehezedik akkora súllyal, hogy a kikötést erkölcsstelennek kellene tekinteni. A kikötés hatálytalanságának egyedüli oka: a formai egyenlőtlenség, amely nyilvánvaló jele az erőviszonyok egyenlőtlenségének és bizonyítéka annak, hogy a kikötés a munkaadó túlhatalmából eredt.

II. Ugyancsak a mindkét félre egyenlő szabályozás érdekében mondta ki a Kúria ismételtelen a biztosítási szerződéseknek a kárbecsüre vonatkozó olyan megállapodását, amely szerint a kárbecsű a biztosító társaságra csak az igazgatóság jóváhagyásával válik kötelezővé. A Kúria állásfoglalásának indokaira jellemző az alábbi kijelentés: «az ily megállapodás érvényének a bírói gyakorlatban állandóan követett szabály szerint lényeges előfeltétele, hogy a kölcsönösség alapelvein nyugvó oly kárbecslési eljárás iránt jöjjön létre szerződéses megállapodás, melynél mindkét fél jogai egyenlően érvényesülnek és amelynek eredménye mindkét félre egyenlő mértékben kötelező» (1131/1914.). Ez az ítélet sem támaszkodik tiltó törvényre, sőt egy hasonló ítélet (Kúria 353/1906. Hírlapjogi Dár I. k. 142. l.) egyenesen utal rá, hogy a KT. 486. §-a ezt a területet átengedi a felek szerződéses szabadságának.

A II. a. között esetben viszont az egyoldalú kikötés megengedhetlenségének hangsúlyozása mellett valójában a hatalmi túlsúly, az egyik fél valóságos érdeksérelme a határozat igazi sugalmazója. Ha tényleg csak a formai egyenlőtlenség volna lényeges, úgy minden szerződés, amely az egyik félre csak jóváhagyás után, a másik félre azonnal kötelezővé válik, érvénytelennek volna tekintendő. Az egyoldalú kötöttség és az ellenfél kötettségének ellentéte tehát önmagában nem vezethetne az adott esetben a hatálytalanságra, hiszen egy ily álláspont végső következtetésében kizárná az ajánlat létét, amely ugyancsak az egyik fél kötöttségét és a másik fél kötettségét eredményezi. Ami a Kúria határozatát indokolta teszi, az megint csak a hatalmi túlsúly lecsorítására irányuló törekvés. A biztosító-társaság ne vegyen fel oly kikötéseket, amelyek csak az ő érdekeit védik egyoldalúan; ezek nem szerződéses megállapodások, ezek diktált feltételek.

A kárbecslésre vonatkozó kikötés vezet át általában a blanketszerződések hasonló természetű kikötésére. A bírói gyakorlat alaphangja a szerződési szabadság, az egyéni felelősség elvét üti meg. Ki mit felvállalt — viselje terhét. Nincs menekvés a vállalt kötelezettség alól. Sőt gyakorlatunk azt se keresi, vállalta-e valójában a világosan a szóban forgó kötelezettséget. Elég, ha az elbetétt blankettát aláírta. A bíróság nem keresi, volt-e tényleges megegyezés mindazon kikötések tekintetében, amelyek a blankettában bennfoglaltatnak — az aláírás egyértelmű az aláírt blanketta rendelkezéseinek en bloc elfogadásával. A szerződés-akarat megegyezés teóriáján nem akad fenn a bírói gyakorlat.

E kérdésre még alább visszatérünk.

III. Élesen és határozottan mondja ki a gyakorlat alapfelfogását a Kúria ítélete. Közömbös, hogy a kötelezett által aláírt szerződés tartalma ennek felolvasatott-e? a kötelezettek feladata lévén az aláírás előtt az okirat tartalmáról meggyőződést szerezni. (993. 908. Magánjogi Dtár II. k. 154. l.) Ugyanezen elvet ismétli meg azonban kifejezetten blankettára a budapesti tábla egy újabb ítélete: «Tömegesen előforduló ügyleteknél az ügyletkötő feleknek a szerződés megkötése előtt vagy legkésőbb annak alkalmával meg kell ismerkedniök ama állandó jellegű kikötésekkel, amelyek az ügyletről felvett okiraton felismerhetőleg mint ilyenek vannak feltüntetve.» (2772/1919. Magyar Jogi Szemle Magánjog Tára I. évf. 190. l.) Az adott esetben a vitás rendelkezés a molykárért való felelősséget zárta ki. A kritikai megjegyzések elé kívánczok annak az előrebocsátása, ami a gyakorlat állásfoglalásában helyeselt, és ami nyilván a gyakorlatot is irányította. Mai jogrendünk a szerződések kötelező erejének alapján nyugszik. A feleknek bízniok kell a megkötött szerződés érvényességében. A szerződések hatályosságához fűződő közgazdasági érdekek tökéletesen indokolják, ha a bíróság egy aláírt szerződéssel szemben nem kívánja meg, hogy az akaratmegegyezés létrejötte minden szerződéses pontra nézve az okiraton kívüli bizonyítékokkal egyenkint és külön beigazoltassanak. A bíró, még ha látja is, hogy a megkötött szerződés azon alakjában, amint az megkötött, kedvezőtlen is az egyik félre, nem nyúlhat hozzá a szerződéshez, nem vizsgálhatja felül és nem korrigálhatja meg a szerződést a szolgáltatás és ellenszolgáltatás ideális egyensúlya irányában. A bíróság ezt nem is tudná teljesíteni, de nem is lehet feladata. Ameddig tehát a bírói gyakorlat a közgazdasági élet érzékenységét respektálva érvényt szerez a szerződés kötelező erejének, jó úton jár. De est modus in rebus. A szerződés kötelező erejének bármennyire alapvető elve sem tudja kivételt nem tűrő merevséggel biztosítani, hogy az egyszerű megkötött szerződés «nebántsvirág» legyen. Különböző cogens rendelkezések egész szerződéseket, vagy egyes szerződési kikötéseket fosztanak meg érvényességüktől. A szerződés kötelező erejére való hivatkozás tehát nem némíthatja el teljesen a szerződés tartalmi kritikáját, nem vághatja el az utat, hogy a bíróság ne keresse, mi van hát a szerződésben. A kiindulópont az a szilárdság, hogy a szerződés kötelező, mivelhogy létrejött, de ez nem a végső szó megingathatlan bizonyossága. A szerződés kötelező erejének elve a gazdasági élet érdekeinek akar szolgálatot tenni a tisztesség határain belül. De nem lehet ez az elv palástja minden visszaélésnek, rosszhiszeműségnek. Jogunk — és itt nem csupán hazai jogunkat, hanem minden civilizált ország jogát értjük, a szerződés kötelező erejének alapelve mellé, mint kiegészítő alapelve fejlesztette ki, hogy bizonyos tartalmú szerződések érvényét nem ismeri el, ezektől a kötelező jogi erőt elvonja. A két elv hatályosulási sorrendje mindenesetre az, hogy ab in visis a szerződés kötelező, mivelhogy szerződés és csupán a szerződés közelebről való megtekintése, tartalmának bizonyos szempontból való kifogásolhatósága teszi aktuálissá a második elv alkalmazását. A kérdés csak az, a szerződés mily tartalma szolgáljon alapul ezen második elv gyakorlatba vételének. A jogalkalmazó számára kétség nélkül intéződik el ez a kérdés, azokban az esetekben, mikor a törvény kifejezett rendelkezése szabja meg a szerződés érvénytelenségét. Ez azonban a ritkább kategória. (A ritkább szót itt relative értjük.) Sokkal gyakoribb az eset, amikor a bírónak az erkölcsstelen ügylet jogszabálya alapján kell döntenie a kérdésben. Az egyes országok judikatúrája e tekintetben elég messzemenő eltéréseket tüntet fel. Egyet meg lehet állapítani, a bíróságok az első kakasszóra, nem mondják ki, hogy valamely szerződés a jó erkölcsökbe ütközik. Úgy, hogy ha valamely szerződésről a bíróság nem is állapítja meg az erkölcssteleniséget, azért a szerződés nem «Ohne Furcht und Tadel». A bíróság ítélezését nem csupán az egyes eset kifogásolható tartalmának, illetve az elvételnek súlyossága vezeti, hanem az esetek gyakorlati fontossága azok sűrűsége, az elvétel anyagi horderejének nagysága. Ha tehát két vélemény nem egyezik is meg abban, hogy valamely szerződéses rendelkezés a jó erkölcsökbe ütközik-e vagy sem, ennek nem az a magyarázata, hogy az egyik vélemény szigorúbb, a másik vélemény enyhébb erkölcsi mértéket alkalmaz. Nem csupán az erkölcsi szigorúság kisebb-nagyobb foka játszik itt szerepet, hanem az elbírált eset egyéb fentebb említett szempontjai is. Amikor tehát e cikk kere-

tében legfelsőbb bíróságunk egy némely ítéletével szemben kifogásoljuk a szerződéses rendelkezés érvényességének elismerését, ezzel távolról sem igényeljük a szigorúbb erkölcsi felfogás dicsőségét.

Visszatérünk arra a gondolatra, hogy a szerződés érvényességének kérdésében szerepet vindikálunk a túlhatalom korlátozásának. Az I. és II. alatt felhozott esetben láttuk, hogy a bíróság az egyenlőtlen kikötéseket érvényesnek nem ismeri el és igyekeztünk rá mutatni arra, hogy az egyenlőtlen kikötés érvénytelensége nem a formai egyenlőtlenységben leli magyarázatát, hanem a túlhatalom leszorítására irányuló bírói törekvésben. Azt kívánjuk kimutatni, hogy ez a törekvés nem izolált egyes esetekben nyilvánul meg, hanem az állandó usus bírói gyakorlatunkban, amelyet azonban talán az általános elv kiképzetlensége folytán sokszor el is ejt a gyakorlat. A bírói gyakorlatból vett példák sorozatát folytatjuk:

IV. A Kúria I. G. 3/1907. számú elvi jelentőségének nyilvánított határozatában a következő kijelentést tette: «Az 1894. évi V. tc. alapján történt telepítéskor a telepesterrel szemben hatálytalan az általa kiállított telepítési szerződésben foglalt az a kikötés, hogy a kir. kincstár a telepesterrel a telep tulajdonából kimozdíthatja valamely oly esetben is, ami az idézett tc. 18. §-ában kimozdítási okul megállapítva nincs.» (Az indokolást lásd: Gottl. Kúriai felülvizsg. Határozatok gyűjteménye XII. k. 324. l.) Az adott esetben lényegileg ami a mi gondolkörünkbe vág, az történt, hogy a földművelési miniszter a telepesterrel kötött szerződésben a kincstár részére olyan jogokat is kikötött, amelyeket az alapul szolgáló törvény nem adott meg a kincstárnak. Hogy a kincstár ezt a «túljogot» a telepesterrel mindenkor el tudta fogadtatni, az már a szerződéskötés pszichológiájához tartozik. Erre a szerződéses kikötésre támaszkodott a felperes kincstár. A kikötést a Kúria érvénytelennek mondotta ki. Az indokolás gerincében nem a túlhatalom korlátozásának elvével operál, ezt el kell ismernünk, de az indokolás okfejtéséből bizony ki-kicsendülnek olyan gondolatmenetek, amelyek a túlhatalom korlátozásának ösztönös átérzésén alapulnak. A Kúria álláspontja szerint ez a kikötés nem amiatt érvénytelen, mert általában a Kúria tilosnak tartaná ilyenfajta túljogoknak a másik szerződő félre oktrojálását, hanem a kikötés érvénytelenségét a Kúria a telepesi törvény szűkebb területén maradván, a konkrét törvényi rendelkezésekkel támasztja alá. A Kúria úgy látszik pozitív törvényi rendelkezéssel kívánt operálni és nem akarta igénybevenni a jogi alapelveket. Az indokolás a tekintetben nem meggyőző, amint arra rögtön reátérünk, de a törvényi érvelésnek ez az erőltetése mutatja épen a túlhatalom korlátozásának azt az erejét, amely az eredménynek, a túlhatalom visszaszorításának elérése érdekében a törvényre való erőltetett hivatkozásra vitte rá a bíróságot. A sugalom, ahogy Grosschmid mondaná, a túlhatalom korlátozásának igyekezete volt. Erőltetettnek mondtuk pedig a Kúriának a telepesi törvényre való hivatkozását, azon okból, mert a törvénynek az indokolásban felhívott 16. és 18. §-ai sehol sem mondják ki kifejezetten, hogy más kimozdítási ok, mint amit a törvény kijelöl, szerződésileg nem létesíthető, sehol a törvény cogens tétellel nem védi a telepes ebbeli érdekeit és hiányzik a törvényből olyan rendelkezés, amely azt írná elő, hogy a telepes hátrányára a kimozdítási rendelkezések nem változtathatók meg, a kimozdítási okok nem szaporíthatók.

Az a törvényi rendelkezés, hogy a hátralékos tartozásnak a bírói ítéletben kifizetés teljesítési határidő előtti kifizetés esetén — a törvény a kimozdítást két évi részlet hátraléka esetén megengedi — a kimozdítási eljárás beszüntetendő, ugyan csak nem elégséges alap annak a föltevésére, hogy más kimozdítási ok szerződésileg nem statuálható. Amiért a fizetési késedelem jóvátétele esetére a törvény eltekint a késedelem következtében megnyílt kimozdítási jog fenntartásától, abból egyéb kimozdítási ok kizártságára való következtetés merész ugrás. Az osztrák és német biztosítási jog példának okáért a fizetési késedelemnek az utólagos fizetéssel való jóvátétele esetére ugyancsak restituálja a biztosított felet a kötvényadta jogaihoz, noha a fizetési késedelem a kötvényt megszünteti. Lehetne-e ez alapon azt mondani, hogy tehát a kötvény e restituciósi rendelkezés alapján más okból, mint a nemfizetés okából nem szűnik meg. Vitatható volna-e komolyan, hogy e jogoknak azok a további rendelkezései, amelyek a biztosítási szerződést más okok-

ból szüntetik meg, önellentmondást jelentenek? Bizonyára senki se foglalná el ezt az álláspontot. A Kúria indokolása is érezhette, hogy a törvényre való hivatkozás nem lesz elég, és ezért végezetül mégis csak igénybe vette azt az eszközt, amit, ha helyes a bírói pszichológiára adott megjegyzésünk, el szeretett volna kerülni: e jogi alapelvekre való hivatkozást, mert a vonatkozó okfejtés záró mondata: «a tulajdonost tulajdonából pedig a valamely törvényben kifejezetten megszabott kivételes esetben lehet megfosztani»; mégis csak az alapelvekhez tér meg. Ez a hivatkozás is megkerülése annak, amit a Kúria valójában megtett; a tulajdonjog igenis szerződéses határozmányok útján is elvonható, és a Kúria szépen hangzó elvét közelebről megtekintve, senkise fogja igazságnak elismerni. Helytelen tehát, hogy a tulajdonjog megszűnése, — a Kúria per euphemismum a hangsúlyosabb «megfosztás» kifejezést használja, akárcsak egy perlekedő fél — csupán a törvényben megszabott esetben következhetik be; a tulajdonjog megszűnése épügy tárgya a szabad szerződésnek, mint a tulajdonjog megszerzése. A Kúria eléggé terjedelmes indokolása befejező részében reátér végül a túlhatalom kérdésére. A fősúlyt azonban a Kúria itt is a kérdés közjogi oldalára fekteti. A Kúria ugyanis azon vonatkozásban nézi a dolgokat, hogy minő jogkört ad a törvény végrehajtására adott felhatalmazás a minisztériumnak. A végrehajtási felhatalmazás nem jelentheti a törvény mellőzésére, vagy épen a törvénnyel való szembehelyezkedésre adott jogot. A Kúria azonban nem áll itt meg, hanem arra is utal, hogy — ezt már szó szerint idézzük — a felhatalmazás nem jogosítja fel a minisztert arra, hogy a törvénynek rendelkezéseit az állampolgárok magánjogainak sérelmével bővítse vagy szűkítse. A lex superflua non loquitur méltóságos stilusa bátran vonatkoztatható a Kúria indokolására is. Ha a Kúria fontosnak tartotta annak kiemelését, hogy a törvény rendelkezéseit a miniszternek nincs joga az állampolgárok magánjogainak sérelmével bővíteni vagy szűkíteni, nem lesz az indokolásnak a maga valóságából való kivetkőztetése, ha a Kúria kijelentését mi abban a formában stilizáljuk át, hogy a miniszternek nincs joga a törvény végrehajtása keretében az állampolgárok magánjogát sérteni, még abban a formában se, hogy a féllel szerződésileg elfogadtatja az ő jogainak ezt a sérelmét. Igaz, ahhoz, hogy a Kúria idáig eljusson, szükség volt arra a közjogi természetű érvre, hogy a minisztérium keze a szerződéskötés tekintetében is kötve van, hogy tehát a döntésben nagy szerepe volt annak, hogy a minisztérium az egyik szerződő fél. De a döntést mégis csak annak a második körülménynek a latbavetése is eredményezte, hogy a szerződéses kikötés az állampolgár magánjogainak sérelmével járt. Innen nem nagy út a tétel egy szerényebb általánosításáig, hogy tilos általában olyan szerződéses kikötés, amely a másik fél magánjogainak túlságos sérelmével jár. Az általános elv formulázásánál egyelőre megtartottuk ezt az elmosódott kifejezést, amit a Kúria használ, bár ez a kifejezés nem határozott, és nem helyes. Mert ugyan milyen magánjogát sérti a kikötés az állampolgárnak. Jogsérelemlről beszél az ítélet, de nehéz volna megmondani, hogy, minő jogról van itt szó, és mi ennek a jognak a forrása, a ténybeli keletkeztető alapja. Nem is jogsérelem, hanem érdeksérelem érte az állampolgárt, a magánfelet. A jogsérelem és érdeksérelem témájának feszegetése azonban messzire eltérítene a tárgytól.

(Folyt. köv.)

Dr. Beck Salamon.

Az új lakásrendelettről.

A várva-várt rendelet nem váltotta be teljesen azoknak a reményeit, akik ettől a jogelvéhez való visszatérést, az otthon szentségének megvédését és a bíróság megtépzott tekintélyének a visszaállítását várták.

El kell ismernünk, egy lépés történt a jog felé, de nem az a bátor lépés, amit vártunk, amit hivatalosan és félhivatalosan beharangoztak, amit a rendelet előmunkálatai is sejtteni engedtek, csak egy félénk tapogatózás.

Ismerve azt a nehéz helyzetet, amely nem engedi, hogy ez a kérdés tisztán a jog és méltányosság szerint szabályoztassék, nem szabad elvitatnunk az új rendeletől némi jóakaratot, jószándékot.

De féltő, hogy az, ami benne jó szándék, csak szándék is marad — s a gyakorlat a lépten-nyomon biztosított kivétel — enge-

délyezéssel úgy fog élni, hogy a helyes elvekből nem marad semmi, marad a kivétel. Ennek az eredménye pedig az lesz, hogy a lakásdiktatura nem halt meg, csak más, itt-ott javított ruhát öltött.

A rendelet szerkesztését megelőző félhivatalos közleményekből, az értekezletek anyagából, sőt magának a rendeletnek egyes szakaszaiból egész világosan látszik az, hogy a rendelet helyes, jogászai, méltányos meggondolásból fakadt, jó úton indult el — azonban lépten-nyomon engedett olyanok befolyásának, akik — nem tudjuk miért — örömeiket lelik a mai lakásdiktatúraban — és nem engedték érvényre jutni a helyes elveket, nem engedték tovább haladni a reformot a helyes úton.

De legalább megtörtént annyi, hogy a lakáshivatal hatásköre csökkent, a vitás kérdéseknek nagyobb része megy át a független bírósághoz, az ügyek nagyobb része intézendő el a különleges eljárás helyett a perrendtartás szerint.

Ezen az úton haladva, ha ellenszelek útjából el nem térítik, talán a legközelebbi lakásrendelet már meghozza a magántulajdon tiszteletében nevelkedett jogászközönségnek is, azt, amit várt, az otthon és tulajdon védelmét.

A lakásügyi közigazgatás az a tér, amely panaszra adott okot, amely a jogot tagadó elveinél fogva bizonytalanná tette az otthont, megakasztotta a lakásforgalmat, lehetetlenné tette az építkezést.

Végre határozottan és nyíltan kijelenti a rendelet, hogy új épületekre stb., a lakásrendeletnek semmiféle korlátozó intézkedése sem terjed ki. A rendelet 2. §-ának első két bekezdése után szinte disszonánsan hat e szakasz két utolsó bekezdése, amely szerint az ily épületekre vonatkozó lakhatási engedélyt a lakásügyi hatósággal nyomban közölni kell, továbbá, amely megerősít az új épületekre vonatkozólag is bizonyos kivételeket a hűremelés korlátozása alól.

Zavarólag hat — mert — minek tartja nyilván a lakáshivatal az olyan lakást, amelyhez semmi köze sincsen? És minek intézkedik, miért ad «kivételet a korlátozás alól» oly lakásnál, amelyre intézkedése úgy sem terjed ki?

Az építetőköt nem fogja megnyugtati az, ha tudják, hogy új lakásukat a lakáshivatal «nyilvántartja», mert a lakáshivatalnak még a jóakarató «nyilvántartása» is veszedelmes lehet. Sokkal megnyugtatóbb volna, ha a rendelet azzal a kijelentéssel intézte volna el a kérdést, hogy ilyen újonnan készült lakáshoz semmi közö sincsen a lakáshivatalnak, az ilyen ház reá nézve nem létező.

A háztulajdonos (bérbeadó) kijelölési jogát a rendelet igen helyesen szabályozná, ha nem volna ott az a veszedelmes kivétel, hogy «ha csak más egyénnek közérdekből méltánylást érdemlő sürgősebb lakásigénye a háztulajdonos által a helybenlakásra jogosult egyének közül bérlőül javaslatba hozott egyén mellőzését nem indokolja».

Aki csak egy kissé ismeri a lakáshivatalt, az előre megjósolhatja, hogy a háztulajdonos által javaslatba hozott egyén mellőzését mindig indokolni fogja «más egyénnek a sürgősebb lakásigénye», úgy hogy az 5. §. «a háztulajdonos kijelölési jogáról» bátran egészen elmaradhatott volna; ez legalább őszinte beismerése lett volna a valóságnak.

Tény az, hogy a fenti szabályozás mellett a háztulajdonosnak kijelölési joga nincs.

Ugyanez áll «a bérletátruházás és bérletátengedés» című 6. §-ra is.

Csak egy pontban sikerült a rendeletnek a kivételek árából a helyes elv egy töredékét megmentenie, ez az 5. §. utolsó bekezdése, amely szerint az eddig albérletbe nem adott lakásrészt az albérletbeadó szabadon adhatja albérletbe helybenlakásra jogosult részére.

Az őszinte szöveg az 5. és 6. §. helyett ez volna:

«a lakáshivatal a megürült vagy általa megürültnek kijelentett lakást annak adja, akinek akarja».

Ez legalább nyílt és becsületes lakásdiktatura volna.

Hogy ez a szándék, ezt legjobban bizonyítja a 6. §. első bekezdése. Itt is megállapítja a rendelet, hogy a lakáshivatal a felek beleegyezése esetén megadja az engedélyt a bérlet átruházására, ha csak annak a bizonyos «más egyénnek» a sürgősebb lakásigénye a «javasolt egyén» mellőzését nem teszi indokolttá. De nagy kegyesen hozzá teszi, hogy «az engedély megtagadása az átruházni kívánt helyiség igénybevételére okul nem szolgálhat».

Hátha nem szolgálhat, akkor hogyan helyezi el ott azt a «más egyént»? Ha nem tudja elhelyezni ott úgy sem, mi célja van annak, hogy mellőzze a «javasolt egyént»? Vagy talán úgy, hogy ha «az átruházási engedély megtagadása» nem elég ok az igénybevételre, keres más okot?

Így, ahogy a rendelet szól, vagy nincsen értelme, vagy — nem őszinte.

A «lakásszükséglet kielégítésére felhasználható helyiségek», valamint a «hatóságilag igénybevehető helyiségek» című szakaszok főhibája az, hogy nem elég rövid. Jog és méltányosság szerint e szakasznak úgy kellene szólnia, hogy: «igénybevehető az a helyiség, ami tényleg megürült, vagy amelyben annak bérlője indokolatlanul, tartósan nem lakik».

Minden egyéb igénybevételi «jog» cím jogtalan és méltánytalan.

Ép így jogtalan és méltánytalan a helyiségrészek igénybevétele még akkor is, ha a lakásigényt még oly bőven is írja körül a rendelet. Legalább ezen már túl kellene végre esnünk!

A bérlő kijelölésének módját is körülírja a rendelet, sőt oly formán állítja be a dolgot, mintha az első kérelmezőnek bizonyos előnyt adna, de ezt az előnyt ismét lerontja az a bizonyos «más egyének» nyújtott kivételes privilégium. Hogy mennyire nem őszinte a rendelet a kérelmezőkkel szemben, azt kimutatja a 24. §. utolsó bekezdése, amely szerint még csak idézést sem kapnak kérelmük tárgyalására, azaz kifüggesztés útján értesítik őket. Ez is felesleges, a lakást úgy sem fogja a kérelmező kapni, tehát már nézve a tárgyalás merőben idegen felett való vita.

A lakásügyi közigazgatás ellátására hivatott hatóság marad a régi, a lakáshivatal.

Az «elnöki Tanács» nevezetű intézmény a szerényebb «kijelölő Tanács» nevet vette fel, de egyébként a tanácsrendszer szerinti intézkedési módja és a felek óhajainak szuverén mellőzhetése változatlanul megmarad.

Megnyugtató intézkedés az a két újításban:

1. Jogorvoslatnak csak az igénybevételt *elrendelő* határozat ellen van helye, a megtagadó határozat ellen helye nincs.

2. A panasz tárgyában nem holmi panaszbizottság, hanem független bíróság ítél.

A bérmegállapítás kérdését e helyütt tárgyalni nem kívánjuk, hogy ezt az anyagot a rendelet elvonja a lakáshivataltól és független bíróságra bizza, csak örömmel üdvözölhetjük.

A felmondás ideiglenes korlátozása nem hoz újat lényegében a régi szabályokat tartalmazza, pontosabban szövegezve. Ez a korlátozás — bár szintén sérti a magántulajdon elvét — fájdalom, még mindig szükséges.

De talán szükségtelenül sérti a szerződési szabadságot a «határozott időre szóló bérletek meghosszabbításáról» szóló 49. §. Ez a szakasz már vagy ötödször jelenik meg hasonló szöveggel.

Ha tehát valaki az előző rendeleteiben bízva, az előző rendelet életbelépte után köt határozott időre szerződést, ez a szerződése most megint határozatlan időre van meghosszabbítva. Holott ezt már a jelenlegi lakásviszonyok figyelembe vétele mellett, a következmények ismeretében kötötte meg.

Elegendő lett volna, ha az előző rendelettel határozatlan időre meghosszabbított szerződések maradnak meghosszabbítva, de amit azóta kötöttek határozott időre, ott már a felek szerződési szabadságát méltányos lett volna figyelembe venni.

Az az újítás, hogy a lakbérleti viszony megszüntetése ügyében végre minden különleges hatóság és eljárási mód helyett a rendes bíróság és a perrendtartás jut szóhoz, határozott lépés a jogrend felé. Ez az intézkedés reményt nyújt arra, hogy végre mégis csak kifelé megyünk a forradalmak szülte intézmények posványából.

A büntető rendelkezések című fejezetnek van azonban olyan rendelkezése, amely ezt az illúziót némileg lerontja.

Az 58. §. 8. pontja szerint elzárással büntethető az, aki a «kijelölt bérlőt a részére kiutalt helyiség rendeltetésszerű használatában gátolja».

Tehát, amikor a jogos bérlőt, aki nem hatósági szükségerőszak, hanem a felek szabad akarata folytán van birtokban, csak a magánjog védi a birtokháborítással szemben, mikor az igénybevételt szenvedőt az igénylő (kijelölt bérlő) hasonló cselekményével szemben szintén csak a magánjog védi — addig a rekviráló, aki elvégre mégis csak a voltaképeni jog ellenére ül a lakásban —

büntetéssel, elzárással fenyegetheti, még ráadásul azt, akit tulajdonjogában, otthona nyugalmaiban megzavart. Sok alaptalan, méltánytalan bosszantás és zaklatás lesz ennek a következménye!

Kár, hogy a lakásrendelet is követi azt a sikamlós utat, amit egy-két «kriminálistánk» oly előszeretettel gyakorol, hogy tisztára polgári természetű ügyet büntető útra terel.

*

Lehet, hogy a fenti bíráló megjegyzések talán túlszigorúak, de ennek a magyarázata az, hogy a lakáshivatal eddigi gyakorlata volt az a szemüveg, amelyen át a rendeletet ma mindenki olvassa. Azon keresztül pedig sötétben látszik minden.

Egyet a rendeletről el nem vitathatunk, azt hogy határozatlan a jogelv felé halad, s ezt az irányt reméljük, hogy gyakorlat is útmutatáskép fogja követni, s a kezébe adott kivételes hatalmat, mint kivételeset kezelve, a szabályt fogja alkalmazni és nem teszi szabállyá a kivételt.

Dr. Petrik Aladár.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

Lakóház adás-vétele.

«A.», melleleg megjegyezve, kereskedő erzsébetfalvai házát 1921 febr. 5-én eladja «B.»-nek, szintén kereskedőnek, aki a tkvi hatóságnál tulajdonjoga bekebelezését kéri. A tkvi hatóság az ingatlanok forgalmának ideiglenes szabályozásáról szóló 5200/1919. M. E. sz. rendelet 2. §. 4. pontjára hivatkozva a bekebelezési kérvény érdemleges elintézése előtt felhívja B vevőt, hogy községi előjárásági bizonyítványt mutasson fel arról, hogy ő «földműves vagy földműveléssel fog foglalkozni». Ugyanis ezen bizonyítvány csatolása esetén a hivatkozott rendelet értelmében az átruházás bekebelezéséhez a rendelet által különben kötelezőleg előírt közig. bizottsági gazdasági albizottsági hozzájárulás fölösleges. B. kereskedő lévén, ily bizonyítványt természetesen nem kérhet és a rendelet 10. §-ában körülírt büntető rendelkezésekre való figyelemmel nem kaphat. Mi történik? A rendelet végrehajtása tárgyában kibocsátott 85,800/1919. F. M. sz. rendelet értelmében ez esetben a tkvi hatóság, mielőtt a kért bejegyzés tárgyában határozna, a kérvényt mellékleteivel együtt a közig. bizottság gazdasági albizottságához terjeszti fel, hogy az a vételhez való hozzájárulás kérdésében döntsön. Ha e szerv a vételhez hozzájárul, úgy a tkvi hatóság a bekebelezést elrendeli. A hozzájárulást «csak» akkor tagadhatja meg, ha az ügylet foganatba vétele közérdeket sért, jelesen — lakóházvétel esetét tartva szem előtt e cikkünkben — «ha az ügylet foganatba vétele az ingatlanoknak egy kézben halmozására vezetne» vagy «ha jelenségek merülnének fel arra, hogy az ingatlant csupán azért szerzik meg, hogy árfelhajtással tovább adják». Ha a gazdasági albizottság a hozzájárulást jogerősen megtagadja, úgy két eshetőség adódik a rendelet értelmében. Az egyik az, hogy ha az ingatlanra hadiszolgálatban állott személyeknek ingatlanhoz juttatása, stb. végett szükség van, a földművelésügyi miniszter az eladóhoz felhívást *intézhethet* avégből, hogy az ingatlant készpénzfizetésért az államnak vagy annak engedje át, akit a miniszter avégből kijelöl. A másik eset az, hogy a miniszter e diszkrécionárius jogával nem él; ekkor a gazd. albizottság hozzájárulásának megtagadása azt eredményezi, hogy az átruházás nem foganatosítható, s az eladó kénytelen akarata és az adás-vétel ellenére házát továbbra is megtartani.

Fenti rendelettel szemben, mint amely bevezetésében foglalt kijelentés szerint «a törvényhozás további intézkedéséig egyelőre» rendelkezik, az 1920: XXXVI. tc. végleges rendelkezéseket létesít és pedig akkép, hogy «a földbirtok megosztásának helyesebbé tételére szükséges ingatlanokat, ahol rájuk közérdekből szükség van», e törvény erejénél fogva az állam elővásárlás jogán vagy megváltás útján megszerezheti. Azonban a 17. §. 1. pontja és utolsó bekezdése, illetve a 28. §. 1. pontja és utolsó bekezdése egyaránt kiveszik az elővásárlási jog, illetőleg megváltási jog alól a község belterületén fekvő «lakóhelyeket vagy más beépített helyeket», szóval a *lakóházakat* mindenesetre. Azzal tehát, hogy

az állam a *lakóházakra* nézve kényszer útján tulajdonjogot nem akar szerezni, ezek forgalma szabaddá vált, vagyis az 5200/1919. M. E. rendeletben ideiglenesen provideált közszégi bizonyítványtól és gazdasági albizottsági hozzájárulástól függetlenül a tulajdonjog bekebelezése elrendelendő.

Ilykép a fentiekben jelzett tkvi felhívás és az abban kifejezésre jutó azon álláspont, hogy az 5200/1919. M. E. sz. rendelet lakóház vétele esetében alkalmazandó, a törvényes alapot nélkülözi.

Az «1920 : XXXVI. tc. életbelépése folytán szükséges átmeneti szabályok tárgyában» kibocsátott 55,555/1921. F. M. sz. rendelet maga is az 5200/1919. M. E. sz. rendelet alkalmazhatóságát «ezen-től» csak négy taxative felsorolt esetre szorítja. Ezen négy eset közül a jelen esetben csak az 55,555/1921. F. M. sz. rendelet 1. §. 4. pontja képezheti *látszat szerint* azt az alapot, amelyen a tkvi hatóság ismertetett álláspontja esetleg mégis törvényessé minősül. Ugyanis ezen 4-ik pont szerint az 5200/1919. M. E. sz. rend. «ezen-től is alkalmazandó, «ha tekintet nélkül a jogügylet keltére, az elidegenítés tárgya kis- vagy nagyköztségben fekvő olyan *belső-ség*, amelyre az államot illető elővásárlási jog az 1920 : XXXVI. tc. 17. §-ának utolsó bekezdése alapján *sem* terjed ki».

Azért jeleztem, hogy «látszat szerint» e pont alapján a tkvi hatóság álláspontja «esetleg» törvényesnek tekinthető, mert az e pontban felhívott törvényhely (1920 : XXXVI. tc. 17. §. ut. bek.) szerint «elővásárlási jognak helye nincs — házhely céljára sem — a község belterületén fekvő olyan ingatlanra, mely lakóhely vagy más beépített hely», szóval lakóház. Vagyis a fent idézett 55,555/1921. F. M. rend. 1. §. 4. pont tényálladéka látszat szerint fedné a jelen esetet, a *lakóház* átruházásáról lévén szó, mert erre elővásárlási joga az államnak tényleg nincs.

Kérdés már most, hogy «valóságban» is így értelmezhető-e az 55,555/1921. F. M. rend. 1. §. 4. pontja.

Nézetünk szerint semmiesetre ; hanem az e pontban hivatkozott «belső-ség» fogalma alatt egyedül és kizárólag csakis a *be nem épített* belső-ség, szóval beltelki *házhely* értendő.

Ugyanis az 1920 : XXXVI. tc. előbb ismertetett azon két expressis verbis rendelkezéséből, mely a lakóházat az állami elővásárlási és megváltási jog alól *feltétlenül* kiveszi, nyilvánvaló, hogy az állam *kerülő úton sem akarhatta* a lakóházra nézve az elővásárlási jogot statuálni, *mely jogot t. i. az 5200/1919. M. E. sz. rendelet statuálta*. Már pedig, ha az 55,555/1921. F. M. rendelet 1. §. 4. pontjában hivatkozott «belső-ség» alatt tényleg lakóházat is kellene érteni, akkor ez ezen rendelet értelmében azt jelentené, hogy lakóházra is az elővásárlási jog az államot megilleti, lévén t. i. az 5200/1919. M. E. rendelet alkalmazandó ily értelmezés esetén. Ebben állna a «kerülő út».

Nem is volna rációja annak, hogy lakóházak átruházását az állam tényleg akár azon szempontból, hogy «az ügylet foganatba vétele az ingatlanoknak egy kézben halmozására vezetne» akár azon szempontból, hogy «az ingatlant csupán azért szerzik meg, hogy árfelhajtással tovább adják» számon tartsa és tilalmazza, Mert először is, a lakóház tulajdona (szemben használatával) nem közszükséglet. Nem kell mindenkinek háztulajdonosnak lenni és semmi hátrány nem éri azt, aki nem háztulajdonos. Közszükséglet csak a «lakás», már pedig a háztulajdonos úgy sem rendelkezhetik a lakásokról és lakbékekről külön lakásügyi hatósági engedély nélkül. Másodszor az államra, a közre nézve nem káros a házátruházás, akár halmozásra vezet, akár nyereségszándékból vétetik. Ép ellenkezőleg. Az első esetben áll az, hogy minél több ház cserél tulajdonost — mellékes, hogy egy és ugyanazon vevő javára — annál több esetben jut az állam az átruházási illetékben megtestesült jelentékeny vagyoni előnyökhöz. A második esetben pedig áll az, hogy ha A. eladja házát B.-nek 100,000 K-ért, annak a B.-nek, aki «csupán» azért veszi meg, hogy «árfelhajtással továbbadja» és B. aztán tényleg 2.000,000 K-ért továbbadja, akkor az állam a) hozzájut 100,000 K utáni átruházási illetékhez, melyhez nem jutott volna akkor, ha «B.»-ben az «árfelhajtási szándék» motivuma nem működne, amikor is nem vette volna meg, b) hozzájut A.-nél 100,000 K vételárkészpénz után joggal feltételezhető *nagyobb jövedelem* utáni jövedelmi adóhoz, mint amelyhez jutott volna a vétel elmaradása esetén a csekély jövedelmezőségű házhozadék után, c) hozzájut B.-nél egy, a vételár befektetésben kézzelfoghatólag megnyilvánuló adóalaphoz, melyet eddig — készpénz lévén — esetleg nem is ismert, d) hozzájut C.-nél 2.000,000 K «felhajtott ár» utáni jelentékenyen nagyobb

illetékhez, mint amilyenhez jutott volna, ha az «árfelhajtásos» eladás meg nem történik.

Magát az eladót pedig nagy hátrány éri — a gyakorlati ember tudja — ha bármi okból (legtöbbször jövedelmezőség hiánya vagy pénzsükség okából vállalkozási célra) szabadulni akarván házától, attól — a hatósági hozzájárulás hiánya miatt — mégsem szabadulhat ; hiszen az 5200/1919. M. E. rendelet alapján is az államnak ilyenkor csak joga, de nem kötelessége a vevő helyett a házat saját részére vagy «kijelölt» vevő részére megvenni, ill. megvételni.

Szóval közérdeket csak az képez, hogy mezőgazdasági művelésre alkalmas ingatlan vagy házépítésre alkalmas hely (házhely) csak az arra hivatott, illetőleg rászoruló egyén kezébe kerüljön, de *lakóház* tulajdonváltása a közérdekbe abszolúte nem ütközik. Ha olyan szörványos esetre gondolunk, mint pl. hogy a kisgazdának olcsóvá akarjuk tenni a házvételt, akkor ezt nem szabad kieroszakolnunk egy rendelet által teremtett kényszerhelyzet révén az eladó kárára (aki esetleg szintén kisgazda) és a kincstár kárára.

Okfejtéseink eredménye tehát marad az, hogy a tkvi hatóság álláspontja téves.

Ilyen, a gyakorlati életet közelről érintő kérdésben joggal várható az illetékes tényezők állásfoglalása és annak nyilvános- ságra hozatala.

Dr. Waldapfel Ottó.

Szemle.

33 sor törlés.

— **Külföldi pénznemre irányuló követelés.** A Kúria gyakorlata szerint a lejárat idejének az árfolyama az irányadó abban az esetben is, ha az adós akkor nem fizetett. Ehhez csatlakozott a budapesti tőzsdebíróság is. A kérdés azonban nyugvóponttra sem nálunk nem jutott, sem külföldön. A bécsi legfőbb törvényszéknek 1920 október 5-én hozott ítéletében ide vonatkozóan a következőket olvassuk : «A keresk. törv. 336. §-a nyilván arra az esetre gondol, amidőn az adós tartozását kellő időben kiegyenlíti. Az adós késedelmét a fizetés körül a törvény nem vette számításba. Ez a következőből folyik : Ha az adós fizetési késedelme esetében is jogosult maradna arra, hogy a lejárat

napja szerinti árfolyamon fizessen úgy a törvény nem biztosítaná a hitelezőt arról, hogy annyit kap, amennyi őt megilleti, hanem majd többet, majd kevesebbet kapna, aszerint, amint az árfolyam a lejárat és fizetési nap közt emelkedett, avagy csökkent. A jelen esetben a hollandi forintokat igénylő felperes még tizedét se kapná annak, ami jár neki.

Ily törvényértelmezést a felülvizsgálati bíróság nem tart megengedhetőnek. A keresk. törv. 336. §-a megfelelő értelmezésének abból az alapgondolatból kell kiindulnia, hogy a hitelező, aki az adóstól a külföldi pénznem helyett koronákat kap, a fizetéskor annyi osztrák koronát kapjon, hogy ugyanaz nap, tehát a fizetési napon, azt az összeget szerezhesse be magának, amennyit külföldi pénznemben igényelhetett, nem többet, de kevesebbet se.

gs.

— **A mozirendelet** című vezércikkünk befejező néhány mondata tévedésből elmaradt. Ezt a részt pótlólag közöljük:

És egyet ne feledjünk. Igaz, hogy a magánérdek és magánjog ma már nem követelheti a teljes érintetlenséget. Az államhatalmunk arra való jogát, hogy a magánérdekek sérelmére cselekedjék, senki el nem vitathatja. De ép oly kétségtelen az is, hogy csupán közérdek lehet alapja a magánérdek háttérbeszorításának, sérelmének. Az ote toi que je m'y mette jeligéj eljárás nem közérdek. Magánérdek sérelme: közérdek okából — jog. Magánérdek sérelme. más magánérdek előnyösítése miatt — jogtalanság.

— **A tőzsdebíróság működése 1920-ban.** A tőzsdebírósághoz az 1920. évben 679 kereset érkezett. Elintéztetett 921, függőben maradt az év végével 3141 per. A hátralék az 1919. évvel szemben csak 13-mal csökkent. A háromtagú bírói tanácsok elé utalt perek értékhatárának 2500 K-ról 10,000 K-ra történt felemelése az elintézés számának emelkedésében alig érezte hatását, részben mert a tőzsdebíróság eljárási szabályainak a tavalyi közgyűlésen elhatározott vonatkozó módosítása csak a múlt év második harmadában, 1920 május hó 1-én lépett életbe, részben pedig, mert valutánk romlásával párhuzamosan a pertárgyak értéke emelkedett, úgy, hogy az új keresetek túlnyomórésze ismét csak öttagú bírói tanács elé tartozott. Minthogy a forgalmi élet megindulásával az ügyek számának tetemes emelkedése várható — a folyó év első három hónapjában máris 325 kereset, vagyis kétszer annyi érkezett, mint az 1920. év megfelelő időszakában — ennél fogva a helyzet gyökeres javulása csak akkor remélhető, ha a háromtagú bírói tanácsok minél nagyobb számban való megalakulása lehetséges. Ezért a rövid időn belül összehívandó rendkívüli közgyűlés elé a tőzsdetanács két indítványt fog terjeszteni. Az egyikben javasolni fogja a háromtagú bírói tanácsok elé tartozó perek értékhatárának felemelését, a másikban pedig a tőzsdetanács tagjai számának szaporítását.

— **Bíróküldésnek törlési perben nincsen helye, ha a telekkönyvi hatóság megszállott területen van.** Folyamodó a jelzálog kitérlése iránt a hitelező ellen indítandó per ellátására eljáró bíróságul a Pp. 51. §-ának utolsó bekezdése alapján a budapesti kir. törvényszék kijelölését kéri azért, mert ennek a kitérlési pernek az ellátására a Pp. 39. §-a alapján kizárólagos illetékességgel bíró dési kir. törvényszék előtt a román megszállás miatt, a pert meg nem indíthatja. A Pp. 12. §-a értelmében a telekkönyvi kitérlés iránti perekben a keresetet a telekkönyvi hatóságnál kell előterjeszteni, amely hatóság aztán a feljegyzés iránt határoz és a keresetlevelet a hiteles telekkönyvi kivonattal a keresetlevélben megjelölt bírósághoz teszi át. A perbíróság a telekkönyvi adatokat hivatalból veszi figyelembe, s a perbíróság a jogerős ítéletet hivatalból teszi át a telekkönyvi hatósághoz a megfelelő bejegyzés teljesítése végett. A törvény ezen rendelkezése értelmében tehát folyamodónak a jelzáloggal terhelt ingatlan fekvése szerinti illetékes magyarországi kir. járásbíróságnál kellene előterjesztenie az indítandó kitérlési per ellátására a Pp. 39. §-a szerint kizárólagos illetékességgel bíró dési kir. törvényszékhez intézendő keresetét, s a nevezett telekkönyvi hatóságnak kellene aztán teljesíteni a telekkönyvi hatóság részére a fentiek szerint megszabott teendőket. Minthogy azonban nemcsak Felsőszöcs, hanem Magyarországi község, nemkülönben Dés város is jelenleg Magyarországnak ezidőszerint román megszállás alatt

álló területén fekszik, s így ezidőszerint a folyamodó által indítandó kitérlési keresetre nézve a Pp. 12. §-ában a telekkönyvi hatóság részére megszabott fentebb említett jogcselekmények egyáltalában nem lennének teljesíthetők, ennek hiányában pedig a törlési per ellátására az illetékes dési kir. törvényszék helyett eljáró bíróságul, esetleg kijelölendő bíróság sem lenne abban a helyzetben, hogy a perva alapjául szolgáló kitérlés iránt megfelelő határozatot hozhatna, s annak telekkönyvi végrehajtását is eszközölthetné, s ennél fogva az indítandó per ez időszerint teljesen céltalan lenne, ilyen esetben pedig eljáró bíróság kijelölésének sem lehet helye. Ugyanazért a m. kir. Kúria a folyamodó kérelmét ezúttal teljesíthetőnek nem találta.

— **A lakásrendelet** irodalmának bősége sajnálatosan jellemzi a magyar jogtudományt. Egyszerre három kiadása is látható napvilágot az új lakásrendeletnek, amely a tudományos érdeklődés középpontjában áll. Az egyiket dr. *Pongrácz Jenő* ügyvéd adta ki (Népszava könyvkereskedés), akinek a régebbi rendeletekre vonatkozó kis kommentárja már széles körökben elterjedt, a másik dr. *Mayer Gáza* osztálytanácsos, dr. *Halla Aurél* és dr. *Moldoványi István* törvényszéki bírák együttes munkája. A szerzők, mint az igazságügyminiszterium lakásügyekben főfelügyeletet gyakorló osztályának tagjai, úgy az eddigi gyakorlat kialakulásában, mint az új rendelet szerkesztésében aktív részt vettek s így kétségkívül hivatottak, hogy útmutatással szolgáljanak. A most említett kommentárok mindegyikének ára 40—40 korona. A harmadik e tárgyra vonatkozó munka dr. *Túry Sándor Kornél* kommentárja *A lakásügy rendezéséről* (dr. *Térfi Gyula* előszavával) megjelent az «Ordo» törvény és Rendelettar kiadásában. Ára 50 K. A rendelet szakaszaihoz fűzött értékes magyarázatai annál inkább is figyelemreméltóbbak, mert a szerző, aki a rendelet megszerkesztésében tevékeny részt vett, a rendelet leghivatottabb magyarázóinak egyike, úgy hogy a rendelethez fűzött magyarázata mint indoklás oly kiegészítő része a rendeletnek, amit a gyakorlat is figyelembe fog venni. Magyarázatából kitűnik az a becsületes törekvés, hogy ezt a kényes szükségrendelet, anyagot a magánjog és perrendtartás szabályaival igyekeztek összehangba hozni, és a jogok korlátozását lehetőleg a felek sérelmének enyhítésével magyarázni. A könyv az ügyviteli szabályzat külön eljárási költségről és lakásügyi illetékekről szóló rendeleteket is tartalmazza, s így szerző a teljes anyagot dolgozta fel, és a gyakorlat részére igen hasznos kézikönyvet adott.

— **A szerződés értelmezésére vonatkozó bizonyítás mellőzése.** A szerződés magyarázatánál elsősorban a felek megállapítható akarata irányadó, és a szerződésnek nyelvtani vagy logikai magyarázatához a bíróság csak akkor nyúlhat, ha valamelyik fél az álláspontjának megfelelő akaratmegegyezés megtörténtét elfogadható módon nem bizonyítja. Ha tehát a bíróság a szerződés rendelkezéseit kétségeseknek, értelmezésre szorulóknak találja, nem mellőzheti az arra nézve felajánlott tanubizonyítást, hogy a felek a szerződés szövegezésénél a vitás rendelkezésnek mily értelmet kívántak tulajdonítani. (Kúria III. 4320/1920.)

Menekült ügyvéd, perfekt német és olasz, társulna vagy irodavezetést vállalna. Cím: IX., Lónyay-u. 22. I., Barna. 16884

Megszállott területről magyar ügyvéd, akinek ott virágzó irodája volt és megfelelő anyagi garanciákkal rendelkezik — ügyvédnél, közjegyzőnél vagy más vállalkozásnál irodavezetői állást vállal, esetleg társnak ajánlkozik, olasz német, román nyelvtudással. Megkeresések a kiadóhivatalba «Tisztességes» jeligére keretnek. 16885

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjön össze- kötetésbe	MATTYÓK	
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-júniusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Vagyon-, tulajdon- és öröklési jog. — Dr. Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd: A francia követelésekre vonatkozó egyezmény végrehajtása. — Vészi Mályás budapesti ügyvéd: A köteles rész kiszámításáról. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XIV. k. 2. és 3. iv.

Vagyon-, tulajdon- és öröklési jog.

Szociáljogi reflexiók.

Az emberiség történetében a legnagyobb hely jutott két küzdelemnek. Egyiket a természet ellen vívja, hogy előteremtse azokat a javakat, amelyekre fejlődésének fokához mérten szüksége van. A másikat ezen javak felosztása iránt folytatja. Nehéz volna elhatározni, hogy melyik harc mulja felül a másikat. Annyi azonban bizonyos, hogy elménk beleszédül abba a gondolatba, hogy milyen magaslaton állna már az emberi tudás és haladás, ha az anyagi javak felosztásának problémája nem kötné le fizikai és szellemi erejének nagy részét. De ez a lehetőség csak transzcendentális ideának lehet tárgya, testet nem ölthet soha. Mert a második küzdelem is az ember természetéből megváltozhatlan következetességgel folyik és mert az annak szolgálatában álló energiák nélkül sem lehet elképzelni emelkedést és fejlődést.

A gazdasági javak megosztása iránti küzdelem tehát nélkülözhetetlen. Csakhogy egy némileg kielégítő és helyes eredmény elérése is feltétlenül szükséges. Ha ez nem valósítható meg, úgy be kell következnie a társadalmi és állami közületek bukásának és ezzel karöltve az emberi kultúrhaladás visszaesésének. Spinoza azt mondja, hogy az a vágy, amely az ember fenntartásának szolgálatában áll, az ember lényegét alkotja. Ez a lényeg nyilvánul meg, midőn javak vagy másképen körülírva e fogalmat, vagyon után törekszik. Ez a törekvés áldásos mikor megvan a lehetőség, hogy siker koronázza, de pusztító lesz, mikor leküzdhetlen akadályokba ütközik. Gondoljunk azokra a kis motorokra, melyek szabályos kis exploziók által nagy erőt fejtenek ki és csak akkor válhatnak veszélyesekké, ha valamely zavar a kimért működési folyamat útjába áll.

A létfenntartás eszközeinek megteremtése minden körülmények közt munkának az eredménye. De mivel e munka nem áll ott meg, ahol a megélhetés legprimitívebb feltételei adva vannak és mivel mindig voltak és lesznek emberek, akik több munka és takarékoság által bizonyos produktum-többletre tesznek szert, a vagyoni egyenlőtlenség első okai máris előállanak. De ezek olyannyira természetesek és mert természetesek, igazságosak is, hogy minden korrektúra csak az emberi fejlődés kárán történék. Az egyén képessége egyenlő munka mellett is egyenlőtlen eredményekhez fog jutni, ezen változtatni nem lehet és nem szabad. Más a helyzet ott, ahol egyenlő munka és képesség dacára a véletlen, szerencse és balvégzet felborítja az egyensúlyt. Itt helyén van a kiegyenlítés.

De eme természetes okok mellett sokkal nagyobb jelentőség jut annak az emberiség történetében végzetserűen ismétlődő jelenségnek, hogy a munkának eredménye soha sincs biztonságban. Mindig találkoztak és fognak találkozni olyanok, akik azt erőszakkal és ravaszsággal elveszik. Tulajdonképpen ez idézi elő a vagyoni igaz egyenlőtlenségét, mert a munkának és annak eredményének hatása meg van szabva, ellenben az erőszak és ravaszság segítségével való vagyonfelhalmozás határtalan. Ennek a processzusnak igazságtalan volta szembeütő és azért időről-

időre a munkája gyümölcsétől megfosztott emberen erőt vesz a szenvedett igazságtalanság tudata és akkor jön az erupció. Ez a természetes gazdasági menet összeomlását jelenti, mely azonban szintén nem hoz kiegyenlítést és igazságot, mert egyformán sújt szegényeket és gazdagokat, munkásokat és henyélőket. Ez a forradalmi állapot még nagyobb baj mint az a rossz, amelyet megszüntetni hivatva volt és innét van az, hogy minden forradalomnak megvan a tendenciája nyugvóponthoz jutni. A beálló rend azután megvédi azt a vagyont is, amely erkölcselen szerzésre vezethető vissza. A kinnrekedt vagyontalanok tömege azonban nem hajlandó az így keletkezett állapotokat respektálni és azokat újabb támadásokkal ostromolja. Miután pedig ezek a támadások nem tesznek különbséget a vagyon különböző szerzési módjai közt, most már az a vagyon, amely munka eredménye és így a legerkölcösebb alapon nyugszik, egy kategóriába kerül azzal, amely már eredetben viciózus volt. Már ebből az okból sem vezethetnek a forradalmak igazságos megoldásra.

Itt kapcsolódik be a jog eszméje, mely mindig azonos az evolúcióban rejlő erővel. Igazságot csak a fejlődés hozhat. Forradalmak és különösen ismétlődő forradalmak csak anarchiára és az emberi civilizáció megsemmisítésére vezetnek. De az evolúció is értéktelen lesz, ha nem lüktet benne élet és erő. El kell érnie, hogy mindenkinek érdekében álljon a társadalmi rend és hogy mindenkinek legyen mit kockáztatnia, ha az evolúció helyébe a forradalom lép. Teljes melegegedettség a vagyonfelosztás terén azonban evolúcióval sem lesz elérhető, mert már magának a vagyonnak különbözősége előidézi azt az érzetet, mintha az, akinek kevesebb vagyona van, mint a másoknak, szegény volna. Ami pedig az igazi objektíve keresztülvitt vagyoni egyenlőséget illeti ez a fantasztikus tervek honában és nem az élet reálításában nyerhet létet és megvalósítást. Akár abszolút, akár relatív értelemben igaz az, amit már az ó-testamentumban olvasunk, hogy mindig lesznek szegények az országban. (Mózes V. k. 15. l.) Ha ilyenképpen természetesnek is tartjuk a vagyonkülönbséget mégsem ismerhetjük helyesnek a nézetet, melyet kiváló szociológusok védenek, hogy a nagy vagyoniok mindig igazolvák a természeti törvények által, mert előbbieik által egyesek kiválósága jut kifejezésre. Eddigélő nem tapasztaltuk, hogy a ravaszság és az erőszak az emberi kiválóság bizonyítékát képeznék.

Amióta állami közületek léteznek azok mindig igyekeztek befolyást gyakorolni a vagyonok keletkezésére és megosztására. Ez már azért is eminens hivatásuk, mivel mint láttuk, az éles harcok e téren mindig az evolúció és így végelemzésben magának az államnak léte ellen fordulnak. Az állami beavatkozás eszköze a tulajdon intézménye. Ennek ugyan egy nagy hátránya van, amennyiben a viciózus vagyonok is bizonyos körülmények közt védelemben részesülnek, de másrésztől óriási hatalmat juttat az államnak, melyet az erkölcsi törvények érdekében felhasználhat. Mindenekelőtt módjában áll a tulajdon tartalmának megállapítása által a vagyon érvényesülésére mérséklőleg hatni. Még fontosabb ennél, hogy bizonyos vagyonszerzéseket kizárhat az állami védelem köréből.

A pozitív törvényekben azt olvassuk, hogy a tulajdon teljes és korlátlan uralom valamely dolog felett. Azt hihetné valaki, hogy itt a tulajdonban rejlő hatalom annyira petrifikálva van, hogy erről az oldalról az evolúció útja el van torlaszolva. Ez a felfogás teljesen téves volna, mert a formula állandósága dacára az abban kiemelt uralom tartalmilag folytonos átalakulásban van.

Csak legyünk tekintettel arra, hogy mennyire különböző a tulajdonnal járó uralom a rómaiak idejében attól az uralomtól, melyel a jelenkor ruházta fel a tulajdont.

Nem mintha a rómaiaknál a tulajdon semmiféle korlátozásnak sem lett volna alávetve. A római tulajdon, melynek hallatára sok jogász ökölbe szorítja kezét, már sok szociális koncessziót tett. Sok megszorítást ismert a köz szempontjából. Így a földbirtok és a városi telek közlekedési, közegészségi, tűzrendészeti, vízforgalmi és közgazdasági okokból lényeges korlátozások alá esett. Sőt találunk már intézkedéseket, melyek eltiltják a műértékű díszítések eltávolítását a házakról. Egyenesen erős szociális érzékre vall az az intézkedés, mely a tulajdonosnak kötelességévé teszi a vagyonnal való gazdaságos bánásmódot és tiltja a föld hanyag művelését (ager desertus), ami ellen a cenzor megrovaszt vagy nyilvános megintést (nota censoria) alkalmazhatott. (Ihering: Zweck in Recht I. k. 394. l.)

Eme korlátozások az újabb korban folyton szaporodnak és a törvényes intézkedések hosszú sora keletkezett, mely mind arra irányul, hogy a tulajdonos hatalma megszoríttassék. Így, hogy csak néhányat említsünk, utalunk azokra a jogszabályokra, amelyek a joggal való visszaéléstől megtagadják a védelmet és lehetetlenítik, hogy valamely jog minden szubjektív előny nélkül mások ártalmára szolgáljon. A közérdekű okokon nyugvó korlátozásoknál fontos az az elv, hogy bizonyos jogokkal élni kell, mert azok különben megszűnnek. Ide vonatkozólag elég lesz rámutatni a szabadalmi és a bányászati jogokra. De más közszempontok is védelmet találnak az újabb törvényhozásban. Talajjavítás vagy commasatio érdekében, feldarabolási tilalmak által, gyógyforrások vagy kilátási pontok biztosítása végett megszorítás alá eshetik a tulajdon. Ezekhez járulnak még községnek és városoknak jogai rendezési és szépitési kérdésekben és egyáltalában a kisajátítási jog, valamint az egész agrárpolitika nagy területei. Ha mindezeket összefoglaljuk, úgy megállapíthatjuk, hogy a tulajdonban rejlő rideg hatalom folytonos visszafejlődésben van.

Szó sem lehet arról, hogy mindezek a vagyonok keletkezésére és fejlődésére döntő befolyást gyakoroljanak. De azért mégis alkalmasok azt a lesújtó érzetet enyhíteni, mely a vagyontalanokon más nagy vagyonok láttára erőt vesz és így bizonyos fokig az ebből származó veszélyeket is ellensúlyozhatják. Semmi okunk sincs ezt a folyton haladó processzust lekicsinyelni, sőt azon a véleményen vagyunk, hogy ennek az irányzatnak kimélyítése által még nagy eredményeket lehet majd elérni.

Még fontosabb a jog funkciója ott, ahol a vagyonszerzés etikáját veszi ellenőrzés alá és korlátozza azokat a címeket, melyek tulajdonszerzéshez vezetnek. Nagy jelentőségűek itt az uzsorátörvények és a szerződés szabadságára irányuló rendelkezések. Az a szabadság, amelyet a szerződések megkötésénél képzeltek igen sok esetben ugyanis csak fikció, mellyel a gazdaságilag erősek tetszés szerint visszaélhettek. A méltányossági szempontok és az erkölcsi törvények érvényesülése az élettelen formatörvényekkel ellentétben nagy haladást hozhatnak. E téren azonban még sok probléma vár megoldásra. Lehetetlenné kell tenni a sok meddő munkanélküli életet, azt a sok vagyonszerzést, mely kicsúfolja azokat a szerény eredményeket, melyeket reális tevékenységgel el lehet érni és így megmérgezi a tömegeknek az igazságba vetett hitét. Ki kell irtani elsősorban a játék általi vagyonszerzés minden módját, mely a munka gyümölcsét a dologtalan henyélők kezei közé csempészi, de talán közvetve az életfelfogás megmételtyezése által még nagyobb kárt okoz. Bátor kézzel reformálni kellene a részvénytársaságokat, ahol az ellenőrzés hiányossága folytán az erkölcstelen és jogtalan túlságos vagyonszerzés a hatalmasok tetszésétől és gyakran csak önfegyelmzésétől függ. És erős kézzel kellene megfékezni a kartellek, trusztok egyáltalában minden monopolszerű gazdasági alakulatot, mely milliókat belekerget az elégtelenek táborába.

Mindezekkel a céltudatos állami tevékenység nagy eredményeket fog elérni. Fájdalom, nem eleget, mert lemondással a bibliával ismét azt kell mondanunk: mindig lesznek szegények az országban. Az evolúció becsületes munkája dacára elő fognak állni helyzetek, ahol radikálisabb gazdasági műtétekre lesz szükség, hogy társadalom, állam és kultúra megmenthető legyen. Amennyire jogtörténeti emlékeink visszanyúlnak az államok mindig próbálkoztak a vagyonok képződésére befolyást nyerni. Így már Hammurabi törvényében (2200 Kr. e.) a vagyonszerzés kor-

látozására irányuló intézkedéseket találunk. A zsidóknál az elidegenített föld 50 év után visszazállott az elidegenítőre és családjára (Mózes 3., 25., 10.). Spartában Lykurgus törvényei állapítanak meg bizonyos rendet a földosztásban. Solon pedig maximumot határoz meg, melyen túl földet szerezni nem lehetett.

Ismeretesek azok a harcok, amelyek Rómában az ager publicus körül folytak. De a Gracchusok agrármozgalma a Sulla és Nerva alatti reformok sikertelenek maradtak, a nagybirtok kiszorította a parasztságot és végül ez képezte Rómának proletariátusát, mely romba dönti a nagy birodalmat. És ha azután tovább lapozgatjuk a történelem lapjait, mindig ugyanazon képtárl elénk. Jólét és béke vagy szegénység és forradalom.

Azokhoz a nagy vagyontelődésekhez, melyeket a föld birtoka előidézett, később még előbbieket messze meghaladó dimenziókban előállottak a kereskedelem és az ipari produkció terén a termelési eszközökben rejlő nagy vagyonok. A földjáradékért való küzdelmekhez hozzájárultak a munka teljes hozadékára irányuló grandiózus harcok. A nagy felfedezések folytán a munkások feles mennyiségben kezdtek a produkciónak rendelkezésére állani és így a munkások teljesen függő helyzetbe kerültek a munkaadótól. Ismét szembe került a szegények nagy tömege a nagy vagyonokkal, melyeket a termelési eszközök teremtettek. És ismét azt látjuk, hogy az állam existenciájának biztosítása érdekében a gyöngék mellé áll. A francia forradalomból győztesen kikerült polgári elem dicsősége, hogy a vagyontalan munkások jogainak kivívásában nagy része volt. Ez képesítette őket a kölcsönös segélynyújtásra és a bérharcokban az ellenállási jog oly organizációjára, mely a produkció eredményének folyton növekvő részét biztosította a munkának. Érdekes itt kiemelni, hogy a munkásság által annyira dicsőített francia forradalom éppen nem kedvezett a koalíció jogának. A francia forradalmi konvent drákói törvényt hozott a munkáskoalíció ellen, mert ebben az állami szuverenitás elleni támadást látott. (Kropatkin: Gegenseitige Hilfe 243. l.) Angliában is csak 1841-ben veszi kezdetét a törvényileg szabályozott koalíció szabadsága és csak évtizedek múlva éri el teljes kifejlődését.

Az államokat és különösen a jogegyenlőség elveit követő modern államokat mindig ott találjuk, ahol alkalom kínálkozik a vagyontalanok sorsát enyhíteni. Itt rá kell mutatnunk arra a nagyarányú szociális törvényhozásra, mely a XIX. század második felében megindult. Ez végelemzésben a vagyontalanok túlnyomó részét képező munkások anyagi helyzetének javítására törekedett és oly terheket rótt a gazdaságilag előnyös pozícióban levőkre, melyeket eléggé méltányolni nem lehet. És habár már korábban is léteztek szociális jellegű institúciók, bizonyos munkakörök, mint pl. bányászok, hajósok, cselédek, mező munkások kézművesek javára, melyek anyagi támogatást nyújtottak betegség vagy munkaképtelenség esetén, ezek mind eltörpülnek ama nagyarányú koncepcióval szemben, mely a munkásbiztosításban és a munkásvédelemben megtestesítést nyert. Hasonló irányban keletkeztek törvények a kis- és középiparban és a kereskedelmi üzemekben alkalmazott személyek érdekében. Egyáltalában minél nagyobb lett az ür a túlságosan koncentrált vagyonok és a neutrális pozíciót elfoglaló polgárság közt, annál inkább hajlandó volt a törvényhozás a polgári elem segítségével munkásjóléti intézményeket létesíteni. Ezekhez járult a közfelfogásnak mindinkább liberálisabb szellemben való érvényesülése a sztrájk, a bojkott és az ezekkel összefüggő kérdésekben. Végül nagy haladás állott be a közoktatás terén, mely az ezelőtt szellemileg is visszamaradt és minden önvédelmi akcióra képtelen tömegeket előkészítette a politikai érvényesülésre.

Az emberbarát azzal a lélekemelő gondolattal léphette át a XX. század küszöbét, hogy ez egyszer az evolúció eszméje győzedelmeskedni fog. Azt remélhettük, hogy végül sikerült a kulturát és civilizációt veszélyeztető forradalmat, mint szükségtelent leküzdeni. Minden idők történetét felülmúló csatlódás ért. A világháború kiszabadította az ember összes állatias hajlamait és az a nagy gazdasági harc, mely a vagyontalanok helyzetének javítására szív és ész irányítása mellett folyt, ökölharccá fajult, mely nem törődik haladással és jövővel, csak a pillanatnyi szenvedélyek kielégítésére gondol, maga alá temetvén a gazdasági újjáépítés legértékesebb eszközeit. Abban látjuk a legnagyobb szerencsétlenséget, hogy azok a nagyjelentőségű harcok, melyek az uralkodó társadalmi rend keretében oly biztatón folytak, nem-

csak, hogy meg lettek állítva, de most már lebecsülve lesznek. E helyett elterjednek eszmék, melyek egy utópisztikus világrendet ígérnek és melyek többé-kevésbé az ú. n. Marx—Engels gazdasági és társadalmi tanításaiból táplálkoznak. E szerint a földbirtok, az összes termelési eszközök, továbbá a bér- és haszonbér, a hitel és kölcsön tárgyait képező tőkék az állam tulajdonába mennének, át vagyis a mi fogalmaink szerint egyáltalában megszűnnének tulajdon tárgyat képezni. A vagyonok különbözőségéből eredő bajok így radikálisan orvosolva volnának mert hisz most már senkinek sem volna számba vehető vagyona. Csak az a kérdés, mi lenne itt az emberiség sorsa?

Az új társadalmi rend követői sok kérdésben eltérnek, így az átalakulás sorrendjét evolucionális vagy forradalmi módját a szocializálás berendezkedési rendszerét és sok politikai és nemzetközi vonatkozást illetően, de egy végcélban mind megegyeznek és ez az államnak az össztermelés átvétele végetti államosítása. Tehát egy új állam lép a régi helyébe, mely nem elégszik meg az eddigi tevékenységi körökkel, hanem mindazt, ami eddigé az egyén akaratából és törekvéséből vette eredetét, állami feladatnak minősíti. Helyette fog gondolkodni és cselekedni, az egyénnek csak dolgoznia kell, ennek fejében felszabadul a megélhetés gondjaitól.

Ez sem volna csekélység, ha igaz volna. De nem igaz, mert ez az egész álom feltételezi, hogy álmódú kitépjk az ember természetéből a szerzési ösztönt és hogy ez mégis annyit dolgozon, mint eddigé. Már maga az a gondolat, hogy az új állam eljöhét és már azok a vak kísérletezések, melyek az ú. n. szocializálás mögött lappanganak, elégségesek voltak a produkció hihetetlen megbénítására, hátha még az új állam teljes tehetetlenségének próbájára bocsáttatnék. Itt csak két eset lehetséges. Vagy megvalósítja a munkás természetes törekvését kevés, lehetőleg kevés munkával a legnagyobb ellenértéket elérni és akkor beáll a produkció csődje vagy az állam elég erős ahhoz, hogy vasdiszciplinával kierőszakolja a munkát és akkor bekövetkezik a rabszolgaság. Azért a termelő állam, a csak képzelhető legrosszabb állam volna és minél rosszabb volna, annál inkább volna kénytelen tehetetlenségét zsarnoksággal leplezni. Minél nagyobb volna tevékenységi köre, annál nagyobb hivatalnoki karra volna szüksége és ennek hatalmas okkal türethetlenebb helyzetet teremtene, mint a kapitalizmus minden ferdesége. Furcsa gondolkodóba ejtő momentum, hogy Lassalle és Marx az állami omnipotencia dolgában találkoznak a legabszolútabb elmélet híveivel. Mindkét szélsőség dicsőségét zengi annak az államnak, mely, ahol érintkezik polgáraival a legellenszenvesebb jelleget ölti. Még a normális határok közt maradó állammal szemben is mindenki kész lelkiismereti furdalás nélkül kötelességét nem teljesíteni és a terheket másokra áthárítani. El lehet képzelni, miképen fokozódnának ezek a visszasságok a nagy ipusztériális zsarnokállamban uralkodó hivatalnok-légióval.

Még értéktelenebb lesz a képzeleti állam, ha szembe állítjuk a produkció biztosításának feltételeivel. Ez megköveteli elsősorban a szükséglet megállapítását, magának a termelési processusnak gazdaságos módon való keresztülvitelét és végül a produkált javaknak gyors és célszerű felosztását, úgy, hogy azok kellő időben a szükséglet helyére kerüljenek. Mind e három funkció az állam kezében megoldhatatlan feladatot képezne.

Ami a szükséglet megállapítását illeti, úgy azt tapasztaljuk, hogy az élesen kutató egyéni érdekek is számtalanszor téved, amit a túlprodukcióból származó krízisek bizonyítanak. Hogy az állam, mely sablonszerű egyenlő típusú munkára képes, e téren is csődöt mondana ez minden beavatott előtt, kétségtelen. Csak mosolyt kelthet az a gondolat, hogy az állam hivatalnoki karának segítségével kinyomozni tudná a távoli országokban vagy tengeren túli államokban várható szükségletet. Még utólag sem képes ezt megállapítani nem hogy előre. Éberség, előrelátás és gyors elhatározás, nem hiszem, hogy ezek oly funkciók, melyek hivatalnoki tömegmunka sajátosságát képeznek.

A termelés második fázisában az állam nem boldogulhat, amennyiben egyéni kezdeményezésére, tehetségre, ízlésre, a képesség fokozására ösztönöz érdekre és akaratfejlesztő erkölcsi erőkre van szükség. Miért küzdjön az egyén? Amire nagy áldozatok árán az állam talán képes, ez feltétlenül kimerülne oly gazdasági tevékenységben, mely uniformált módon végezhető. Értjük ez alatt a közlekedés lebonyolítását és oly termelési ágak műve-

lését, melyek jellegszerű egyformasággal végezhetőek. Ezenfelül képzelhetőek oly gazdasági ágak, melyek a köz szempontjából oly fontosak, hogy még áldozatok árán is az állami tevékenység részére fenntartandók. Az össztermelés terén azonban az állam teljesen alkalmatlannak bizonyult, akárhol is kísérleteztek ezzel. Egyébként pedig csak gondoljunk a produkció minőségére ott, ahol az állam mint monopolszerű vállalkozó fellép.

A harmadik gazdasági funkcionál, ha el is tekintünk az eddig jelzett visszasságoktól, ha el is tekintünk a nemzetközi forgalomban való elhelyezkedés nehézségeitől, az állam kezén még a korrupció is a legáldatlanabb viszonyokat fogná előidézni. A kész produktumok kezelése és igazságos felosztása még a legköltségebb ellenőrzési apparátus mellett sem érhető el. Ki állapítsa meg igazságosan, hogy mit kinek és mennyiért kell valamely szükségleti cikket juttatni? Mennyi visszaélésre, mennyi üldözésre kínálkozik itt alkalom. Ha elképzeljük, hogy a szabad forgalommal járó előzékenység helyébe a mogorva hivatalnok lépne, akinek pénztárához csak türelemmel sorakozva előre olvasott pénzzel lehet közeledni, nem hiszem, hogy ebből a társadalom legszegényebb tagja is kérne.

Ezen az úton nem érhető el a boldogság, haladás és kultúra. Ez rosszabb, mint az a különben kétségtelenül szomorú helyzet, melyet a nagy vagyoni különbségek előidéznek. Azért vissza az evolúcióhoz. Tehát magántulajdon és egyéni munka, de egyúttal gyorsabb tempó a vagyontalanoknak nyújtandó gazdasági koncessziók terén. Ennek azonban nem szabad atomisztikus jelleget öltetni. Ha a törvényhozások megengedik, hogy egyes termelési szakmában a munkások maguknak ingerenciát erőszakolnak ki a produkció irányítására és ellenőrzésére, úgy ez épúgy mint a teljes kollektívizmus állam és társadalom összeomlására kell, hogy vezessen.

A vagyonmegosztás kinövéseinek az orvoslására és a munkavállalók helyzetének a megjavítására kétségtelenül csak az állam lehet hivatva. Végtelen energiák állanak az állam rendelkezésére, ha nagyszabású szociálpolitikai magaslapon álló adórendszert tud létesíteni. Ez által képesítve lesz a vagyonmegosztás legszembe-tünőbb ferdeségeivel szembeszállani. Oly erőforrásokra tehet szert és ezek segítségével oly népjóléti intézményeket létesíthet, melyek kivétel nélkül mindenkire és legyen az a legszegényebb is a meglévő társadalmi rend fenntartását értékessé teszik. Ha az adópolitika céljává válik a lakáskérdésnek a kor haladó szellemének megfelelő megoldását elérni, ha arra fordítja az állam az adózás eredményeit, hogy a munkanélkülieknek átmenetileg segítségére legyen és a munkaképteleneknek a megélhetést biztosítsa, ha a szellemi művelődést lehetővé teszi, úgy okvetlenül eléri a megelégedettség oly fokát, mely az evolúció állandóságára vezet. Bármily szerény határok között maradjon is a megelégedettség, mindenesetre enyhíteni fogja azt a fájdalmas érzetet, mely erőt vesz a vagyontól kizártakon.

A szociális adópolitikával eléri továbbá az állam azt, hogy a vagyonszerzést észszerű határok közé szoríthatja. Elveheti a vagyontalanok a tömegeket izgató jellegét, provokáló hatalmát a munka faktorával szemben. Természetesen ennek az irányzatnak is van egy józan korlátja. Meg kell óvni az egyéni törekvés, az egyéni kezdeményezés lehetőségét. Az egoizmus hajtó erejét nem szabad ellensúlyozni. És ami fő, nem szabad a produkció eszközeit a gazdasági élettől elvonni. Ennek az adópolitikának semmi köze sem lehet a mai finántechnikai ügyeskedésben kimerülő adózási rendszerekhez. Mert ez nem ismer igazságot és így viszont nem számíthat az adózók áldozatkészségére. Ma az állam nagy részben improduktív feladatok megvalósítására használja adókiutató jogát és így természetesen nem tudja megértetni az adózókkal, hogy tulajdonképpen saját érdekeik védelmében, saját kultúrájuk megmentésére hozzák áldozataikat. Emellet az állam ösztönöz világos követelések helyett kaotikus, homályos, furfangos törvényekkel dolgozik, melyek minden adózóban az üldözöttség érzetét ébresztik. Ha egyszer az államok képesek lesznek az adózást a mindennapi küzködés mélységéből az igazság erkölcsi magaslataira felvinni, úgy a szociális béke erős támaszra fog szert tenni. Ezt az erkölcsi magaslattal persze nem képzelhetjük el az individualizálás garanciái nélkül. Amint a jog folyton finomabb retortákat állít fel, ha arról van szó, hogy milyen vagyonszerzést kell a tulajdon védelmében részesíteni, úgy az adópolitikának is a jövedelem és vagyon keletkezésére, rendeltetésére és egyéni

nélkülözhetetlen voltára kell alapítania egész rendszerét. A vak brutalitással követelt áldozat sarc lehet, de nem szociális célokat szolgáló adó.

A magántulajdon legerősebb kisugárzása az öröklési jog. Itt a tulajdonost megillető hatalom még fokozódik, mert az egyén akarata a személyiségtől különválva tovább él. Ez nemcsak a végrendeleti, hanem a törvényes öröklésre is áll, nem lévén az utóbbi más mint a vélelmezett végakarát. Mindaz, ami magántulajdon nélkülözhetetlen voltát bizonyítja, kétségen kívül helyezi az öröklési jog szükségességét, még hatványozva azáltal, hogy az öröklési joggal áll és bukik a család eszméje. A konzekvens társadalomreformátor nem is áll meg a vagyonközösségnél. Öröklési jog hiányában a munka és takarékoság legbuzdítóbb faktorai semmisülnének meg. Annak kiküszöbölése egyértelmű volna a gazdasági és erkölcsi élet összeomlásával. Pusztító fényűzés és ledérség venne erőt az embereken és biztos bukásba vinné az államot és társadalmat.

De másrészt a vagyonmegosztás veszélyes kinövésai az öröklési jog segítségével tetemesen fokozódnak. Sőt bizonyos mérvben a gazdasági életre is káros hatással van, amennyiben alkalmas a társadalom egész rétegeit a produktív munkától elvonni. Ezek a semmivé váló elsatnyuló existenciák, továbbá a létükért küzdők tömegére mindig lázító hatással lesznek. Ismét felmerül tehát a nagy probléma, miként kell az öröklési jogot úgy fenntartani, hogy a vagyonszerzés ösztöne ne veszélyeztessék, de másrészt a helytelen vagyonmegosztás és az abból előálló vésszes következmények kikerültesse.

A törvényes öröklés megszorításával nem akarok foglalkozni. Ezt ma már elintézett kérdésnek lehet tekinteni és csak a megszorítás mérve lehet vitás. Magam azok álláspontján vagyok, akik legfeljebb a nagyszülői csoportra korlátozzák a törvényes öröklést. Ez azonban szociális szempontból jelentékeny haladást nem jelent és végeredményben ellensúlyozva lesz majd a végrendeleti öröklés eseteinek emelkedése által.

Szociálpolitikailag itt is az adóval érhetünk csak el eredményt. Oly adóval, mely egyrésztől nem békíti meg az egyén gazdasági törekvését és másrésztől mégis felszívja az öröklött vagyonokat. Ez utóbbinál különösen fontos a processzus menete és tartama. Rohamos beavatkozás megsemmisíthet existenciákat és nagy produktív erőket, míg egy mérsékelt ütemű kisajátítás alkalmat nyújt a kieső vagyonrészeket új munkával és termeléssel pótolni.

Eme célok elérése végett különbséget kell tenni szerzett és öröklött vagyon között. A szerzett vagyont, mely primér módon átmege a szerző örökhagyóról az örökösre, nem szabad súlyos adóval terhelni. Érvényesüljön a munkának eredménye, legyen szabad tere a törekvésnek és buzdítsa a dolgozó egyént az a tudat, hogy hozzátartozóinak szebb jövőt teremt. Mert a szerzett vagyon az örökös kezében oly tökélet jelent, mely megkönnyíti a további produkciót és vagyonszerzést. Amikor azonban a szerzett vagyon ezt a funkcióját betöltötte meg kell vonni tőle az automatikus szaporodás lehetőségét. Dolgozzon az örökös is, teremtsen új javakat. Hogy ez pedig bekövetkezzék az öröklött vagyon további átszállását már érzékeny adózás alá kell fogni. És ez az adó nemcsak a vagyonok nagyságához, hanem az átszállás eseteihez mérten is legyen progresszív. Oly berendezésre gondolok, mely a harmadik vagy negyedik öröklésnél az öröklött vagyont felemészti, ha az örökösöknek nem sikerül saját szerzeményeikkel a mindenkor beálló hiányt pótolni. Tehát nem brutális vagyonfosztás, hanem mindig pótolható vagyoncsökkenés. Aki egy milliót örökölt az csak úgy részesíthesse örökösait egy millióban, ha legalább az adóval egyenlő szerzeményt hagy hátra. Tudom, hogy ilyen adó is könnyelműbb életmódra csábíthat, de ezek csak szórványos esetek, kivételek lesznek. Ott, ahol a családi kapocs iránti érzék nem halt ki egészen és ez a szabály, ott az adó megkerülése végetti pazarlás nem igen képzelhető. Az eszme finántechnikai részleteivel nem foglalkozom. Nem hiszem, hogy ezek a keresztülvitelt lehetetlenítenék. A főcél tektonikus rázkódásokat kikerülni azáltal, hogy a vagyonmegosztási processzust szabályozzuk és mindezt úgy, hogy a szerzés szabadsága és lehetősége sem anyagi sem pszichikai békóba ne kerüljön.

Mit érhetünk el mindezekkel? Elviselhető állapotot. Teljes megelégedettséget és megnyugvást nem. Csak hogy sohasem szabadna elfelejteni, hogy nemcsak a vagyonmegosztás terén, hanem

egyéb az egyén boldogságához szükséges tényezők dolgában sem vagyunk képesek egy némileg kielégítő helyzetet teremteni. Mennyi áldozatot kell hozni politikai és erkölcsi létünket mélyen érintő kérdésekben, tisztán azért, hogy állam és társadalom kerekeit ne veszélyeztessük. Alá vagyunk vetve a többség nyers erejének és nem ritkán azok szabnak törvényeket, akik szellemileg és az élet erényeit nézve erre legkevesebb képességgel és joggal bírnak. Naponként fel kell áldoznunk azt, amit igazságnak érzünk és egyéni jogainkat alá kell rendelnünk idegen személyek ítéleteinek. Ahova nézünk kényszer, megalkuvás és függőség. És mindezt el kell viselnünk, mert különben elpusztul kultúra és civilizáció. Legeminensebb állami feladat az áldozatkészség szükségességének elvét terjeszteni és erre polgárait nevelni. Csak hogy az áldozatkészségnek is vannak természetesen határai. Ezeket túl nem lépni, a politika legkényesebb és legnehezebb feladata.

D. König Vilmos.

A francia követelésekre vonatkozó egyezmény végrehajtása.

A nemzetgyűlés már elfogadta s legközelebb alighanem a francia törvényhozás is jóváhagyja a «francia állampolgárokkal szemben fennálló, a trianoni békeszerződés 231. cikke alá eső magyar tartozások rendezése tárgyában» Franciaországgal 1921. január 31-én kötött egyezményt. Az egyezmény végrehajtásának előkészítésére a hivatalos lap április 15-iki számában kormányrendelet (2547/1921. M. E. sz.) és pénzügyminiszteri hirdetmény (40,489/1921. XVIII. sz.) jelent meg, amelyekből sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a békebeli gondos, jogászias és az egyéni jogok tiszteletéből kiinduló rendeletalkotás ideje még mindig nem tért vissza.

A rendelet 1. §-a szerint az ú. n. békeszerződés 231. cikkének 1. és 2. pontjai alá eső pénztartozásokkal bíró magyar adósok francia hitelezőknek hat hét alatt egyezségi ajánlatot tartoznak tenni. Tudvalevő, hogy az ú. n. békeszerződés magánjogi rendelkezései mennyire nélkülözik a világosságot és a szabatosságot. A 231. cikkel kapcsolatban számos alapvető kérdés merül fel arra nézve, hogy mely tartozások esnek e cikk körébe (a fióktelepek adósságai és követelései? — az állampolgárság és lakhely szempontjából releváns időpont vagy időtartam? — a több, különböző honosságú vagy lakhelyű adóst vagy hitelezőt egyetleg érintő követelések? — a kezesi tartozások? — a bármikor felmondható, esedékessé tehető, de még esedékessé nem tett követelések? — mi értendő a szerződés teljesítésének a «elfüggesztése» alatt; ideértendő az egyszerű kölcsönvisszafizetési késedelem is stb.?) A magyar kormány a francia érdekeltekre s a vegyes döntőbíráskorra kiterjedő hatállyal természetesen nem magyarázhatja hitelesen az ú. n. békeszerződést; azonban amikor a magyar rendeletben kimondott speciális szankció terhével követel meg bizonyos cselekvéseket a magyar honosoktól, akkor világosan, határozottan és kellő részletességgel kellett volna szabályozni a rendelet kiterjedési körét s a magyar honosok cselekvőségére kihatólag (legalább ideiglenesen) eldönteni az említett, közismert függő elvi kérdéseket. Az, hogy a pénzügyminisztérium XVIII. főosztálya «az érdekelteknek az ügyben felmerülő kérdésekben felvilágosítást nyújt», aligha megoldás. Hiszen, ha mindazok a fővárosi és vidéki vállalatok, amelyeknek a békeszerződés szempontjából kétes minőségű tartozásaik vannak, tényleg felvilágosítást kérnének a minisztériumtól, s annak válaszát bevárnák, úgy aligha állana módjukban hat héten belül az előírt egyezségi ajánlatot megtenni. A közelebbi szabályozás elmulasztásának nyilván az lesz a következménye, hogy — naiv ijedtségből — olyan magyar koronaadósok is egyezkedési tárgyalásokat kezdenek s felkeltik a francia hitelező étvágyát a valorizációra, akiknek a hitelezője a követelését nem tekintette volna (s a kormányunk által elfoglalni kívánt álláspont szerint nem is tekintethető) a békeszerződés alá esőnek, s viszont a rendelet 8. §-a alapján zaklatásnak, sőt önkényes kártérítési igényeknek lesznek kitéve azok a magyar adósok, akik jóhiszeműen mellőzik az egyezkedést, mert nem is gondolnak arra s a gyanuját sem akarják felkelteni annak, hogy az ő tartozásukért is felel a magyar állam, illetve, hogy az is valorizálható. (A közönség körében gyakran felmerül az a kérdés, hogy a vonatkozó jogszabályok

értelmében tartozásuk összegét a bíróságnál, a jegybanknál vagy a postatakarékpénztárnál letétbe helyezett adósok kötelesek-e szintén egyezkedni. Bizonyára nem; mert hiszen a békeszerződésnek a háborús intézkedéseket megerősítő rendelkezései értelmében ezen letétel joghatályos s az ilyen adós többé mivel sem tartozik.)

Egy irányban nyújt ugyan a rendelet közelebbi útmutatást, de csak látszólag. A 7. §. kimondja, hogy az «állampolgár» kifejezés alatt a «természetes személyeket» (a rendelet zárjelben gondosan hozzáteszi: «embereket»), társaságokat és társulatokat kell érteni. A «társaságok» kitétel mellett zárjelben megjegyzi a rendelet: «részvénytársaságok, szövetkezetek, stb.», vagyis kiváló gondossággal épen azt az egy kérdést kerüli ki, amely az egyetlen lényeges vitás kérdés a «ressortissant» kitétel értelmezésénél, t. i. hogy a közkereseti vagy betéti társaság honosságának a megítélésénél székhelye, avagy tagjainak az állampolgársága az irányadó-e. Ennél nagyobb művészettel aligha lehet a forró kását megkerülni. Hogy a rendelet az alapítványok és közjogi személyiségek (városok, stb.) említését mellőzi, a békeszerződésnek aligha felel ugyan meg, de gyakorlatilag itt lényegtelen.

Ugyancsak a rendelet 1. §-a szerint annak *megjelentétől* számított *hat hét alatt* a hitelező egyezségi ajánlatára is nyilatkozni kell. Arról azonban megfeledezett a rendelet, hogy a hitelező ajánlata esetleg csak a hatodik hét végén vagy még később is érkezhetik meg!

A rendelet 2. §-a szerint az egyezséget augusztus 1-ig kell megkötöni s aztán az illetékes francia hivatalnak «haladéktalanul» bejelenteni. Az irányadó nemzetközi egyezmény 3. cikke ellenben szabatosan azt mondja, hogy a *bejelentésnek* kell legkésőbb augusztus 1-én megtörténnie.

Alapvető hiánya a rendeletnek, hogy nem is sejteti, miképpen gondolja a pénzügyi kormányzat a békeszerződés által az államra hártott szavatossági terheknek az egyes adósokra való áthárítását, vagy át nem hárítását, illetve az adósok által egyezségi elvállalandó terhekhez leendő állami hozzájárulást. Az egyezményt becikkelyező törvény 2. és 3. §-a, valamint indokolása e részben dodonai általánosságokkal elégszik meg. Minő alapon bírálja el most a magyar adós a békeszerződés szerint valorizálandó koronartartozása tárgyában kötendő egyezség célszerűségét, ha mit sem tud arról, hogy egyezség hiányában mit kell majd az állampénztárba befizetnie? Minthogy azonban a rendelet ebbeli hallgatása nemcsak a tanácstalanság, hanem az ú. n. magasabb államraison folyómánya is lehet (?) e kérdés további taglalását mellőzöm.

A rendelet 5. §-a kimondja, hogy a rendelet alá eső követelések további intézkedésig bíróság nem érvényesíthetők. E rendelkezés a magyar adósok megvédésére szükséges volt, mert a békeszerződésre való hivatkozással (annak hatályba lépte előtt) az ily perek nem voltak felfüggeszthetők. (A békeszerződést már előre tekintetbe vevő alsóbírói határozatokkal szemben a kir. Kúria következetesen kitart a tételes jognak s a nemzeti önértetnek egyedül megfelelő azon törvényes álláspont mellett, hogy az ú. n. békeszerződést sem lehet annak kihirdetése és életbelépése előtt még nagyobb «tisztelettel» kezelni, mint bármely más törvénytervezetet.)

Az idézett 5. §. szerint az ily követelések iránti bírói eljárásokat fel kell függeszteni és a meghozott jogerős határozatokat nem lehet végrehajtani. Itt felmerül a kérdés, hogy a felfüggesztendő «bírói eljárás» fogalma alá esik-e a végrehajtás is? Ha igen, úgy mire való annak külön esetként való felemlítése? Ha pedig nem, akkor mi történik majd a *még nem jogerős*, de végrehajtható határozatokkal?

Az 5. §. 2. bekezdése szerint kétség esetében hivatalból ki kell kérni az igazságügyminiszter nyilatkozatát abban a kérdésben, hogy valamely tartozás ezen rendelet alá esik-e. A miniszter nyilatkozata a bíróságokra kötelező. Nem-e lett volna helyesebb tehát, ehelyett vagy emellett, általános jellegű szabatos rendelkezésekkel meghatározni, hogy a magyar kormány egyenlőre, mely tartozásokat tekint az ú. n. békeszerződés alá esőknek?

A 8. §. szerint az a magyar adós, aki «a rendelet 1—3. §-aiban megállapított valamely kötelezettségének szándékosan vagy gondatlanságból nem tesz eleget, a magyar államra ebből kifolyólag háramló kárt megtéríteni köteles». E kötelezettségek elseje az, hogy a magyar adósnak az 1. §. szerint hat héten belül egyezségi ajánlatot kell tennie. Attól tehát, aki ezt nem teszi,

az állam kártérítést fog igényelni, úgy látszik azon a címen, hogy egyezségi kísérlet esetén *valamely* engedményt *kell* volna elérnie s ekként az államra kisebb mérvű szavatosság hárult volna. Lehet-e azt egészen komolyan venni? S lehet ennél labilisabban és önkényesebben megkonstruált kártérítési követelést (úgy az alap, mint az összegszerűség tekintetében) elképzelni? Ehelyett önként kínálkozott volna akárhány racionális és komoly szankció, pl. a részletfizetési kedvezmény megszorítása vagy az állam által az adósokra elhárítandó tartozáshányad felemelése, stb.

Azt várhatnók azonban, hogy egy ily labilis, de esetleg igen súlyossá válható kártérítési szankció alkalmazását a bíróságok a rendesnél talán még fokozottabb perjogi garanciák mellett fogják csak eszközölhetni. Ehelyett a rendelet önkényesen úgy intézkedik, hogy «a kár fennforgását és nagyságát a rendes bírói út mellőzésével a pénzügyminiszter állapítja meg». Ez az intézkedés teljességgel törvénytelen; ép oly kevéssé alapítható a kivételes hatalomról szóló vagy bármely más törvényre, mint akár, pl. a házassági pereknek a kultuszminiszter hatáskörébe utalása vagy az összes büntetőügyeknek a belügyminiszter bíraskodása alá helyezése. De jogpolitikailag is erősen elítélendő s a jogi és erkölcsi konszolidáció kerékkötőjét képezi minden olyan intézkedés, amely az egyéni jogokat érintő viták elintézését a rendes bírói hatáskörből kivonja, s közigazgatósági szervek főnökeinek vagy helyetteseinek (egyszóval: ellenőrizhetetlen szempontok szerint eljáró, diszkrecionárius jogokat gyakorló egyéneknek) a hatalmi körébe utalja.

A rendelet egyébként — úgy látszik — a kártérítésben való marasztalást magát meghagyja a bírói hatáskörben, s csak a legnehezebb és önkényre legkönnyebben alkalmat adó előkérdést («a kár fennforgását és nagyságát») kívánja a bírói megítélés elől elvonni.

A rendelet egyéb szakaszai, miként az említett miniszteri hirdetmény is, az egyezménynek s az ú. n. békeszerződésnek egyes kapcsolatos rendelkezéseit ismertetik, nem épen teljes szabotossággal. Így pl. a hirdetmény szerint a kiegyenlítő hivatalok előtti eljárásban jogtalanul igényelő, vagy igényt jogtalanul megtagadó fél a vitás összeg 5%-át fizeti bírság címén», holott az ú. n. békeszerződés 231. cikkéhez fűzött függelék 10. §-a értelmében meghatározott *időtartamon át folyó 5% kamat* van erre az esetre előírva.

Maga az egyezmény tudvalevőleg majdnem szószerinti mása az analóg osztrák-francia egyezménynek (a törlesztési határidők némi, nem épen kedvező módosításától eltekintve), miért is az egyes rendelkezések részleteit illetőleg ezen korábbi egyezményről a Jogállam 1920 szeptemberi számában megjelent cikkemre utalhatók.

A törvénybe iktatott hivatalos magyar fordítás nem hibátlan; így pl. a 13. cikk «címetek megjelöléséről» beszél, ahol a francia szövegben *jogcímet* megalapító ügyletekről van szó.

A becikkelyező törvény folyó évi március 5-éről keltezett pénzügyminiszteri indokolásából ki kell emelnem azon állítást, hogy a magántartozások rendezésére (az entente-államok választása szerint) alkalmazható államközi clearing elmaradása esetén is «fennmaradna a békeszerződés ama határozata, hogy a koronartartozásokat a háború előtti valuta értékében kell kifizetni». Ha a miniszteri indokolás e kijelentést valamely eddig nyilvánosságra nem hozott nemzetközi megállapodás alapján teszi, úgy csak a titkolózást kifogásolhatnók; ha azonban a pénzügyi kormány az ú. n. békeszerződésből véli a valorizációt kiolvashatni a clearinget mellőző entente-államok irányában is, úgy itt komoly alap nélküli, sajnálatos tévedés fennforgását kell észlelnünk. (E kérdést bővebben tárgyaltam a hivatkozott cikkben.)

Dr. Sichermann Frigyes.

A köteles rész kiszámításáról.

Lapozgatván a Polgári törvénykönyv tervezetének indokolásában, olvasom Nánási «Testamentum»-ából vett következő idézetet: «hogy az apa gyermekei közül valamelyiknek a többiekhez képest vagy igen keveset hagyjon, vagy épen minden elégséges ok nélkül ki is rekessze, e már csakugyan több a semminél és nemcsak, hogy törvénytelen, sőt épen természet ellen való dolognak láttatik lenni.»

S hogy ilyen «törvénytelen, sőt épen természet ellen való

dolog» ne történhessék, honosította meg majd minden európai kódex a köteles rész intézményét.

Ezért mondják az ideiglenes törvénykezési szabályok, hogy ha a leszármazó egyenes örökösök vagy életben levő szülők vannak, a végrendelet ezek törvényes osztályrészét nem érintheti. E törvényes osztályrész felét teszi annak, amit a leszármazó örökösök az örökösök után ennek végrendelet nélküli halála esetére örökölnének. A végrendelet tehát erre nézve semmis...» (I. T. sz. 7. §-t 1. és 2. bek.)

Ez az ekként lefektetett jogelv azután állandó bírói gyakorlatunkban a kiszámítás szempontjából akként állandósult, hogy úgy a leszármazók, mint a szülők köteles részét a tiszta hagyatékából kell kiszámítani s az vagy annak kiegészítése nem természetben, hanem pénzértékben követelhető. (Dtár III. f. IV. 208. I. és III. f. XVII. 247.)

Ennek az állandó gyakorlatnak az indokait a legfőbb ítélőszék 1873 dec. 15-én 10,387. sz. határozata adja, amikor megállapítja, hogy «a szükségörökösöknek csak a törvényes rész kiegészítéséhez s így nem a természetbeni osztályhoz lévén joga... felperesek a törvényes osztályrész természetbeni kiadását nem követelhetik.» (Dtár XI. f. II. r. 36. I.)

És most majd egy félszázados gyakorlat után az esetek egész tömegével találkozunk, ahol ez a gyakorlat odavezet, hogy az ekként hozott ítéletek, hogy Nánási szavaival éljünk, «e már csakugyan több a semminél és nemcsak, hogy törvénytelen, sőt épen természet ellen való dolognak láttatik lenni».

Ma még a köteles részre jogosultra áll ez, de figyelemmel az árák állandó hullámozására, amely nem mindig fog (remélhetőleg) emelkedni, hanem egyszer esni is kezd, a helyzet könnyen megfordulhat s akkor Nánási megjegyzése a végrendeleti örökösre fog vonatkozni.

Hogy érthetőbb legyenek. A 1918 október havában végrendelet hátrahagyása mellett elhal. Vagyonát, amely 30 hold szántóból állott, János nevű fiára hagyta, Ferencet a köteles részre szorította. A hagyatékot leltározták, a föld 120,000 K-t ért. A hagyaték értéke 120,000 K. Ezután jöttek a forradalmak, román megszállás, az úgy ma a szegedi kir. tábla előtt van. Ferencnek a mai bírói gyakorlat szerint 30,000 K jár, amiért ma egy hold földet talán fog kapni.

Vegyünk most egy másik példát. A 1921 január havában hal meg, s ekkor a 30 hold, tehát a hagyatéki leltár értéke 600,000 K, a per megindul s majd valamikor 1923 elején be fog fejeződni. Jánosnak ki kell adni 150,000 K-t, s akkor sok valószínűség szól amellett, hogy a 30 hold föld meg fog érni újra csak 120,000 K-t.

Általánosságban még csak annyit, hogy az első esethez hasonló ma alsóbíróságaink előtt nem egy van s így a kérdésnek megvitatása nemcsak célszerű, de épen az egységesség és az anyagi igazság szempontjából szükséges is.

II. A fentebb említett két példa más-más szemszögből utal ugyanarra a kérdésre, vagyis, hogy a köteles résznek pénzben való megítélése ma és a közeljövőben fentartható-e, megfelel-e az anyagi igazságnak.

Régtől fogva vita tárgyát képezte az, hogy a köteles rész mily alakban állapíttassék meg.

Az egyik álláspont, amelyet a francia, a szász és a zürichi kódex követ, a köteles részre jogosultat szükségbeli örökösnek tekint, s ő az örökségnek bizonyos hányadát a törvény erejénél fogva kapja meg, mint örökös. Ez az álláspont oda konkludál, hogy eme megállapított hányad erejéig az örökösnek eltérő rendelkezését hatálytalanítani kell.

A másik álláspont, amelyet az osztrák polg. törvénykönyv és a német polg. törvénykönyv követ hagyományának fogja fel a köteles részt s azt pénzkövetelés formájában állapítja meg.

Mindkét álláspont mellett az érvek egész tömegét sorakoztatja fel a tudomány s úgy bírói gyakorlatunk, mint a polgári törvénykönyv javaslata a második álláspontot követi.

Különösen döntő jelentőségű volt az a meggondolás, hogy csak így lehet gátat vetni a kisebb ingatlanok további elaprózásának és az egységes gazdaságok széthullásának. Nem beszélve arról a feltűnő szempontokról, hogy a hagyaték lebonyolítása így nyilvánvalóan egyszerűbb és könnyebb.

A természetbeni kielégítés mellett a döntő érveket a mai viszonyok szolgálatják.

A pénz vásárló erejének állandó hullámozása, hol a köteles

részes, hol az örökös megrövidülésére vezet. Ami oly mérveket ölt ma, hogy akár az örökös, akár a köteles részes anyagi veszélyeztetésére vezethet, amint azt a gyakorlat ma számtalan esetben mutatja és előreláthatólag még nagyobb mértékben fogja a jövőben eredményezni.

Emellett a hagyaték igazságos leltározása és értékelése majd nem olyan nehézségekbe ütközik, mint magának a hagyatékknak bizonyos hányad szerinti kiadása.

III. Az eddig elmondottak érthetővé teszik, hogy a mai viszonyok között megfontolás tárgyává kell tennünk, vajjon helyese-e az, ha bíróságaink továbbra is ragaszkodnak az eddigi gyakorlathoz és még inkább megvan-e a lehetőség a másik álláspont követésére anélkül, hogy ez nagyobb gazdasági hátránnyal járna és anélkül, hogy erőszakot követné el a magyar jogfejlődéssel.

És ebből a szempontból jellemző a polgári törvénykönyv tervezetének indokolása, amely végső érvként a pénzben való kielégítés mellett azt hozza fel:

«Mint hogy eddigi, majdnem félszázados gyakorlatunkban nem tapasztaltuk, hogy a köteles rész pénzbeli kiadása akár az ítélkezésben nehézséget, akár a közönségben elégedetlenséget okozott volna, a T. a mai jogállapotot egy másik, bizonytalan és kétes értékű szabályozással nem vélte felcserélendőnek.» (Indokolás V. 2901.)

... De jött a világháború, jöttek a forradalmak s ennek eredményeként az árák lehetetlen hullámozása s ami egy félszázad alatt nem következett be, az valami hihetetlen mértékben dönteti ennek a «jól bevált» konstrukciónak falait ma.

Az első kérdés megvan-e a lehetősége a másik álláspont követésének, megfelel-e a másik álláspont a magyar jog szellemének.

Ennél a kérdésnél mellőzöm a régi magyar jogot, az osztályos társ gondolatát, amellyel nehezen fér össze az, hogy az idegen végrendeleti örökös pénzzel fizethesse ki a vérszerinti leszármazót s tisztán a I. T. sz. 7. §-ára utalok, amely akkor, amikor azt mondja, hogy ha leszármazó egyenes örökösök vagy életben levő szülők vannak «a végrendelet ezek törvényes osztályrészét nem érintheti» s amennyiben ez mégis tenné, «erre nézve semmis» nyilvánvalóan utal arra, hogy a törvényes osztályrész, mint szükségörökség, ezeket illeti. Hogy ezt pénzben kielégíteni nem lehet, az kitűnik abból is, amidőn azt [mondja, hogy «a törvényes osztályrész felét teszi annak, amit a leszármazó örökösök az örökösök után ennek végrendelet nélküli halála esetén örökölnének» s vajjon ez pénzérték volna?

A fentebbi példa világosan mutatja a mai bírói gyakorlat tarthatatlanságát. Ferenc ez esetben kapna 7½ holdat s a pénzből amit kap vehet egy holdat. A második esetben pedig a kapott pénzből vehet 37½ holdat, pedig akkor is csak 7½ holdat kellene kapnia.

Nyilvánvaló tehát, hogy bírói gyakorlatunk minden nagyobb megrázkódtatás nélkül térhet át a másik ép oly tudományos és talán még nagyobb mértékben indokolható álláspontra.

S akkor, amikor legfelsőbb bíróságunk a háborús viszonyok hatása alatt nem egyszer adta tanujelét annak, hogy a viszonyok kényszerítő hatása alatt még oly kijegecesedett jogi felfogást félre lehet és félre is kell tenni, nem lehet kétséges, hogy ebben a kérdésben is defferálni fog a mindennapi élet kívánalmainak...

Az élet pedig sürgősen kívánja az eddigi gyakorlat megváltoztatását.

A pénz érték mérő szerepe csak úgy tartható fenn, ha azt átmenetileg minél szűkebb körre szorítjuk. Az igazságtalanságok csak úgy csökkenthetők, ha lehető keveset mérünk a pénzzel. A múltban nem birt különös jelentőséggel, hogy ma állapítom meg 30 hold föld árát és két év múlva kapom meg annak a negyedét, mert ez akkor is 7½ hold árát jelentette. Hogy ez a mai árhullámozás mellett mit jelent, azt felesleges magyarázni. Pénzzel ma, ha anyagi igazságot keresünk, nem szabad számolni, s ha ezt megvalósítani nem is lehet, de erre törekedni kell. Az élet számos vonatkozásában valószínűsítette ezt meg, a köztisztviselő természetben kapja illetményét, a haszonbérlet terményben fizeti a haszonbért stb. Aligha helyes akkor, hogy a vérszerinti leszármazó köteles részét, azt a hányadot, amelyre a végrendelet semmis, pénzben kapja.

IV. Pénzünk ma elérte azt a mély pontot, amelynél lejjebb

most már aligha száll. Az elkövetkezendő esztendő, az új elhelyezkedés, az új berendezkedés évei lesznek. Az árak állandóan változni fognak. Új pénzről esetleg új pénzegységről beszélnek a felelős tényezők is. Mind oly kérdések ezek, amelyeket bírói gyakorlatunk figyelmen kívül nem hagyhat. Különösen nem ott, ahol megvan a lehetőség, hogy az ebből származó igazságtalanságokat elkerülhessük. S az itt vázolt kérdéskörrel megvan a lehetőség erre.

S ha majdan a viszonyok rendeződtek, az új polgári törvénykönyv megalkotása megadja a lehetőséget arra, hogy kövessük azt az irányt, amit helyesnek tartunk. Ma csak egy irányt lehet követni, azt, amit az élet a viszonyok kényszerítő hatása alatt helyesnek és igazságosnak tart. Ez az irány pedig a tárgyalat esetben a köteles résznek természetben való kiadását kívánja.*

Vérsi Máttyás.

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!

Amen.

Szemle.

— **Az internálás**, mint közigazgatási intézkedés a római köztársasági korból származik, de még a császárság korában sem fajult szabadságvesztés-büntetéssé. Modern időkben az angol-búr háború problématisztikus érdeme, hogy az az internálási tábor intézményével gazdagította az állami kényszerintézkedések arzenálját. Ettől függetlenül a fogalom elméleti alapra talált a büntetőjognak ú. n. biztonsági rendszabályaiban, amelyek a bűncselekmény represszióján túlmenően az egyén társadalmi veszélyességét volnának hivatva megelőzni. Bármily tekintélyes családfának gyümölcse is azonban az a közigazgatási kényszer, amelyet az ellenforradalom a kommunizmus valódi és állítólagos támogatóival szemben alkalmazott, másnak mint forradalmi kényszereszköznek nem tekinthető. Jogállamban a közigazgatási önkény ily megnyilvánulása egy percig sem tartható fenn s ha el is tekintünk a visszaélésektől, amelyekkel természeténél fogva szükségképp együttjárt, az intézmény a maga egészében nem egyéb, mint visszaélés a jog formáival a hatalom érdekében.

— **A fiatalok bíróságát** és a vele kapcsolatos gyermekvédelmi intézményeket az új népjóléti miniszter az igazságügyminisztérium hatásköréből a saját hatáskörébe óhajtja áthelyeztetni. Ha emlékeztünk nem csak a miniszter úrnak illo tempore némi része volt a fiatalok bíróságának szervezésében, s talán még nem feledkezett meg azokról az okokról, amelyek tudományos és gyakorlati szükségé tették, hogy a Fb. igazságügyi hatáskörbe kerüljön. Igaz, hogy a proletárdiktatura a fiatalok bíróságát a népjóléti hatáskörbe próbálta átvinni. Minket a bolsevista kísérlet nem győzött meg a gondolat helyességéről, talán csak nem győzte meg a miniszter urat?

— **Dr. Sömjén Géza** ügyvéd, lapunknak régi munkatársa, aki tudvalevőleg mint a magyar békelegáció tagja is kitűnő szolgálatokat teljesített, már a háború előtt a budapesti francia főkonzulátus jogtanácsosa volt. Most miként értesülünk, a francia főmegbízott Sömjén dr.-t a magyarországi francia követséghez tiszteletbeli jogtanácsossá nevezte ki.

— **A proletárdiktatura befolyása a szerződésben megszabott magánjogi záros határidőre.** Az 1912. évben 1920 július 31-ig terjedő időtartamra kötött bérleti szerződés a bérlőnek opciót adott arra, hogy a szerződést 1925 július 31-ig meghosszabbíthassa. Az opció gyakorlása 1919 július 31-ig bezárolag írásban be volt jelentendő. A bérlő csak 1919 augusztus

* Legfelsőbb bíróságunk eddig nem döntött még abban a kérdésben, hogy a pénz elértéktelenedése mily befolyással van a köteles résznek megállapítására. Értesülésünk szerint a kir. Kúria I. tanácsa a legközelebbi időben állást fog foglalni a cikk által tárgyalt kérdésben.

Szerk.

28-án jelentette be az opció gyakorlását. Nem késett el. Általános szabály ugyanis, hogy az az idő, amely alatt a jogszolgáltatás szünetel, sem az elévülési, sem a záros határidőbe be nem számítható, amiből következik, hogy a megszakadt záros határidő meghosszabbodik azzal az idővel, amely alatt a jogszolgáltatás szünetelt. E részben az alaki és az anyagi jogok között különbséget tenni nem lehet; mert mindkét jog az állampolgárok viszonyos jogainak védelmére szolgálván, az alapelvekben egyezniük kell. A 4038. 1919. M. E. sz. rendelet egyébként is az egész törvénykezésre, tehát a magánjogokra is a jogfolytonosságot állította helyre, s a záros határidők tekintetében nem a peres eljárásra vonatkozó részében, hanem a 3. §-ban az általános rendelkezések során intézkedik, és e §. 2. bekezdése a törvényben és a szerződésben meghatározott záros határidők között különbséget nem tesz. (Kúria III. 79/2921.) V. ö. «bontókereset elévülése és háborús akadály» az 1920. évi 104. lapon.

— **A pénz értékesítésének befolyása az opció gyakorlására.** Felperes 1915 március 30-án felperesnek 1920 ápr. 30-ig terjedő időre bérbe adta budapesti házáat és ugyanezen időn belül gyakorolható vételi jogot biztosított neki a házra vonatkozólag 100,000 K-s vételáron. 1920 elején felperes pert indított és kérte annak kimondását, hogy alperes köteles a házat 100,000 K-ért eladni. A budapesti törvényszék a keresetet elutasította és a kir. ítélőtábla az elsőfokú ítéletet helybenhagyta a következő indokolással: A vételi jog kikötésének időpontjától 1915 márc. 30-ától a vételi jog állítólagos gyakorlásának napjáig: 1920 március 29-éig lefolyt idő alatt a pénz vásárló ereje olyan rendkívül alacsony sokra süllyedt le, és az ingatlanok értéke olyan rendkívül magasra emelkedett, amilyen rendkívül nagyfokú változást a szerződő felek a vételi jog biztosításakor, habár a háború akkor már folyamatban volt is, nem láthatták előre, számításba nem vehettek, s amely rendkívül nagyfokú változás a vételi jog tárgyát képező ingatlan értéke és a vételáru kikötött 100,000 korona vásárló ereje között annyira megszüntetett minden arányosságot, hogy a vételi jog tárgyának a szolgáltatása ezen a kikötött vételári összegen jöbiszemüleg nem követelhető. (Budapesti kir. ítélőtábla 12. P. 5490/1920.)

— **Külföldi pénznemre irányuló követelés.** A Jogtudományi Közlöny 8. számában ily címen megjelent közlemény utalt arra, hogy a Kúria gyakorlatával ellentétben, a bécsi legfőbb törvényszék az adós késedelme esetében nem engedi meg a lejárat nap árfolyamának az alkalmazását. A közlemény kiegészítéséül azonban kiemelendő, hogy az osztrák (régii német) KT. 336. §-a az adósnak egyoldalú választási jogot, kedvezményt ad arra, hogy a külföldi pénznemre szóló tartozást akár effektíve, akár a lejárat nap árfolyama szerint belföldi pénzben fizethesse. A késedelmes adós eszerint spekulálhat a hitelező rovására: ha a szerződési (külföldi) pénznem árfolyama a lejárat után esik, a külföldi pénzben fizet, ha pedig emelkedik az árfolyam, úgy a lejáratkori egyenértéket rója le. Megérthetjük tehát, hogy az osztrák bíróságok ettől az egyoldalú spekulációs lehetőségtől a késedelmes adóst el kívánják ütni, a törvény erőszakolt értelmezése árán is. A magyar KT. 326. §-a szempontjából azonban a helyzet tudvalevőleg más. Itt az adós nem választhat, hanem (ha az effektivitás ki nem köttetett) a külföldi pénzre szóló tartozást belföldi pénzben tartozik leróni. Az új tartozás valódi és kizárólagos tárgya eszerint a szerződési pénznem lejáratkori koronaegyenértéke. A hitelező terhére való spekulálhatóság ki van zárva, s a hitelező (ha az illető külföldi valutát magának biztosítani kívánja) a lejáratkor azt megveheti, tudva, hogy a vonatkozó koronaösszeget az adóstól akkor is igényelheti, ha az árfolyam a lejárat után esik. Az osztrák törvény szűkítő irányú értelmezésénél mérvadó szempontok tehát a KT. 326. §-ánál nem jöhetnek tekintetbe.

s. f.

— **Haszonbér felemelési ügyben mikor halasztható a határozathozatal a gazdasági év végére?** Az 5440/1920. M. E. sz. rendelet 17. §-a harmadik bekezdésének negyedik mondatából nyilvánvaló, hogy a folyó gazdasági év hozamának még ismeretlen volta csak akkor szolgálhatna a hivatkozott 17. §. negyedik bekezdése alapján a tárgyalás és a határozathozatal elhalasztásának helytálló indokál, ha a haszonbérbeadók a haszonbér felemelése iránti kérelmük ténybeli alapjául a hivatkozott 17. §. második és harmadik bekezdésében figyelembe veendő körülményeket: a) vagy egyáltalán

nem hoznának föl, még pedig bírói fölhívásra sem hoznának föl ilyen ténykörülményeket vagy pedig: b) fölhoznának ugyan a haszonbérbeadók ilyen ténykörülményeket azonban azok, az esetnek a 17. §. második és harmadik bekezdésében előre nem látott és ezért figyelembe veendő gyanánt föl nem sorolt különös körülményeinél fogva nem volnának elegendők a haszonbér fölcsemelhetőségi feltételei fönnforgásának a megállapítására. (Budapesti kir. Ítéletkönyv 12. P. 2901/1921.)

— **A közrend felbomlásának kihatása a szerződéses kötelezettségekre.** Rendes jogállapot mellett közönséges erősfelújítást igényelt kötelezettség vállalásának főrjedelme rendkívüli idők okozta viszonyokra ki nem terjeszthető, hacsak a szerződés felek erre kifejezetten kötelezettséget nem vállaltak. Ennélkül a bérlet a rendes közbiztonsági állapotok idejében a szerződésben arra kötelezte magát, hogy a kerítést a bérlet ártásával jó karban át fogja adni, mégis menekül a helyreállítás kötelezettsége alól és a kár megosztásának sincs helye, ha megátalja, hogy a felborult közállapotok folytán előállott forradalmi helyzetben a kerítés elhordását közönséges gondosság (ör alkalmazása és hatósági segély igénybe vétele) mellett sem tudta megakadályozni. Ellenkező esetben az egész helyreállítási költség őt terheli. (Kúria VI. 4283/1920.)

— **Több intézvényezett megnevezése.** A váltótörvény 3. §. 6. pontjának az a rendelkezése, hogy az idegen váltó lényeges kellékei közé tartozik az intézvényezettnek, vagyis azon személynek vagy cégnek megnevezése, amely által a fizetés teljesítendő, nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a váltó kibocsátója több intézvényezettet nevezzen meg s pedig akár együttes, akár vagylagos módon. Ugyanis a törvény szövege az intézvényezett személyek többségét nem tiltja, sőt szükségbeli utalványozott kijelölését is megengedi (V. t. 56. §.) s így nincs törvényes akadálya annak, hogy a váltó kibocsátója több személyt akár együttesen, akár vagylagosan a váltó elfogadására és kifizetésére felszólíthasson: a váltó rendelkezése pedig, aki az ilyen intézvényezett váltót a kibocsátótól birtokba veszi a több intézvényezett megnevezésének tudatában magára vállalja azt, hogy a váltót a több intézvényezettnél, illetve vagylagos kijelölés esetében a kijelöltek bármelyikénél elfogadás és a lejáratkor kifizetés végett bemutatja; s ha a vagylagosan kijelölt intézvényezettek bármelyike a váltót elfogadja, mi sem áll útjában annak, hogy vele szemben a váltójogi kötelezettség érvényesíthető. A vagylagos intézvényezés tehát nem teszi a kijelölést határozatlanná s a váltót kellékhianyossá. (Kúria IV. 3764/1920.)

— **Végrendelet értelmezése.** A végrendelet szerint A. az összes ingókat, B. az ingatlant és az értékpapirokat öröklő. A pótlásra előkészített szőlőkarók a szőlőnek nem tartozékai, mert még nem szolgálnak a szőlő használatára, ezeket tehát A. öröklő. És őt illeti a takarékpénztári betéti könyvecske is, mert az nem értékpapír. (Kúria I. 4263/1920.)

— **A keresk. törv. 352. és 354. §-ához.** Nincs oly jogszabály, amely az eladót a vevő átvételi késedelme esetén arra kötelezné, hogy a vevőt az átvételre felhívja. És ha a vevő az utólagos teljesítési határidő engedélyezését az eladó elállási nyilatkozatának közléseig nem kérte, az eladó a vevőnek ebben az irányban már csak az elállás közlése után kifejezett kívánságát figyelembe venni nem tartozott. (Kúria IV. 264/1921.) Ez a Kúria állandó gyakorlata. (VII. 2251/1920. IV. 1511/1919., 983/1920., 2494/1920.); és itt az elállás közlése alatt az értesítés elküldése értendő.

— **A borrendelet értelmezése.** Az árunak a keresk. törv. 352. §-a értelmében a vevő kárára és veszélyére történt eladásával az ügylet még 1918. évben teljesített, ez az árú átadásával egyenlő hatályú, minélfogva a 4375/1919. M. E. sz. rendelet intézkedése a szóbanforgó borügyletre ki nem terjed. (Kúria IV. 298/1921.)

— **A teljesítési határidő kezdete.** — **A keresk. törvény 349. §-a.** A napokban meghatározott teljesítési határidő az ajánlat elfogadó nyilatkozat vételét követő nappal kezdődik, ha az ellenkező ki nem köttetett. — **A keresk. törv. 349. §-ának elévülési szabálya** a helyi ügyletre s a mustra szerinti vételre is kiterjed. (Kúria IV. 318/1921.)

— **A Magyar Jogászegylet május havi programja.** Május 4-én a pénzügyi jogi szakosztály ülése: Az általános forgalmi adóról szóló törvényjavaslat. Előadó: Dr. Tury Zoltán, hozzászólnak: Dr. Balkányi Kálmán és dr. Lázár Andor. — Május 7-én és 11-én a hiteljogi szakosztály ülése: Az árdrágítás visszavonások és a lánckereskedelem a polgári joggyakorlatban. Előadó: Gaár Vilmos, hozzászólnak: Schusztler Rudolf és Szente Lajos. — Május hó 14-én a közjogi és közigazgatásjogi szakosztály ülése. Napirend: A közigazgatás reformja. Előadó: Dr. Ereki István. — Május 18-án a Pénzügyi jogi szakosztály ülése: Az általános forgalmi adóról szóló törvényjavaslat megbeszélésének folytatása. — Május 25-én a Büntetőjogi szakosztály ülése: Előadó: Dr. Hacker Ervin: Modern hörtönügyi problémák. — Május 28-án: Magánjogi szakosztály ülése: Előadó: Dr. Sárffy Andor: Baleseti kártérítés. — Az ülések mindenkor este 6 órakor a Budapesti Ügyvédi Kamara helyiségében, V., Szemere-utca 10, tartatnak.

— **A gyámügyi törvény 11. §-ának értelmezése.** E §. rendelkezése, mely szerint a vagyontalan kiskorúakat első sorban az atya, s ha ez erre magában nem képes, vele együtt az anya tartozik eltartani és neveltetni, nem úgy értendő, hogy az anya csak akkor lenne a vagyontalan kiskorú gyermekek tartására és neveltetésére az atyával együtt kötelezhető, ha az atya teljesen keresetképtelen, hanem, miután a vagyontalan kiskorú gyermekek érdekében a tartás és neveltetés minősége s a szülők kötelezettségének mérve a szülők társadalmi állása, vagyoni helyzete és keresetképesége szerint ítélendő meg, és miután a szülő vagyontalan és még keresetképtelen gyermekekre életfenntartásáról épügy tartozik gondoskodni, mint a magáéről: a törvény helyes értelme az, hogy az atyával együtt az anya akkor is kötelezhető, vagyontalan kiskorú gyermekének eltartására és neveltetésére, ha az atya keresetképes ugyan, de keresménye saját fenntartása mellett nem elegendő a tartási és neveltetési költségek fedezésére. (Kúria VI. 4423/1920.)

— **Közraktárban elhelyezett árú átadása.** A keresk. törv. 434. és 441. §-ai értelmében a közraktárban elhelyezett árúnak a kereskedelmi forgalomban dologjogi tekintetben való helyettesítésére a közraktári jegy szolgál. Az egyszerű árúkiutaló iratnak, mely a keresk. törv. 296. §-a szerint csak a kötelmi igényt ruházza át, külön megállapodás hiányában ilyen jogi hatálya nincs. Az eladó tehát kiutaló irat átadásával az ügyletet még nem teljesítette, és ezzel még az árút érhető veszély terhe a vevőre át nem ment. (Kúria II. 4103/1920.)

— **Márkakölcsön.** Kikötött, hogy a kölcsönadott márkák ugyancsak márkákban fizetendők vissza. Bár természetben, valószínűleg kifejezés nem használtatott és bár a márka árfolyama a lejárat óta (1919 ápr. 5.) erősen emelkedett, a hitelező kérelmére az adós nem a lejáratkori árfolyam szerinti koronákban, hanem a kölcsönzöttekkel egyenlő mennyiségű márkákban marasztaltotta. (Kúria III. 10/1921.)

Csonka Magyarország nem ország. Egész Magyarország mennyország.

Gyakorlott ügyvédjelöltet vagy ügyvédi írnokot keresek azonnali helépesre. Fizetés megegyezés szerint. Cím a kiadóhivatalba kéretik. 16388

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet keresek irodámba, lehetőleg doctor jurist. Belépes sürgős. Fizetés megállapodás szerint. Szekszárd 1921 ápr. hó. Dr. Gulyás József, ügyvéd. 16389

Ügyfelei ingatlan adás-vételi, bérleti ügyleteiben		
lépjen össze- kötetésbe MATTYÓK Aladár okl. mérnök		
Országos Közvetítő Vállalatával Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. József. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselési hálózatával legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-juniusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Jogállapotaink. — Dr. Egyed István az igazságügy-miniszteriumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró: A magyarság védelme a cseh-szlovák államban. — Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: A túlhatalom korlátolása. — Dr. Schleiffer Pál budapesti ügyvéd: A késedelmes adós jogi helyzete és a 9. 31/1920. M. E. sz. (fa-) rendelet. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. IV. k. 2. iv.

Jogállapotaink.

Két év óta a magyar igazságügyminiszterek a portici-i néma hálátlan szerepét játsszák. Ha időnként fel is szólalt az a nemzetgyűlési képviselő, aki a kabinetben az igazságügyi tárca egyetemese érdekeit volna hivatva képviselni, e felszólalás legfeljebb a politikai szenvedélyszülte alkalmi törvényjavaslatok igazolását kísérelte meg. Igazságügyi programot, tervszerű összefoglalást azokról a törvényhozási és igazgatási teendőkről, amelyeket ezer sebből vérző igazságszolgáltatásunk orvoslása szükségessé tette, sajnos, ezideig nem hallottunk. De nem voltak beszédesebbek a többi tényezők — nemzetgyűlés, jogászegylet, sajtó — sem, amelyekről feltehető volna, hogy megértik és átérzik azt a fontos szerepet, amely az igazságszolgáltatás rekonstrukciójának az ország rekonstrukciójában jut. Egyedül az ügyvédi kamara jelentkezik mint dicséretreméltó kivétel és ha hivatásának keretei közt nem is vállalkozhatik arra, hogy a miniszter helyett beszéljen, kritikája talán mégis alkalmas lesz a néma miniszter nyelvének megoldására.

Ezért látjuk szükségesnek, hogy az alábbiakban a kamara évi jelentéséből azt a részt, amely az igazságügyi programnak úgyszólván alapjait írja körül, az alábbiakban szószertint közöljük. Különös jelentőséget kölcsönöz a jelentésnek, amely dr. Baracs Marcel elnökhelyettesnek szakavatott tollából ered, hogy a választmány azt egyhangúlag tette magáévá.

A természetnek rendje, hogy nincs születés-vér és vajadás nélkül. Nemzetünknek és társadalmunknak újjászületése sem törtenhetett meg nélküle. De a születésnél is idejében kell elállítani a vérzést, mert különben az anya elpusztul bele.

Ami különleges viszonyainkon mult, hogy ez a vérzéslállítást nem történhetett azzal a határozottsággal, szabotossággal és gyorsasággal, amely helyén lett volna. Az újonnan szervezkedő polgári hatalom nem rendelkezett a kellő erővel, tehát tekintélytel sem, hogy a rendcsináláskor szenvedélyből elvétett túlzásokat és a rendcsinálás ürügye alatt egyesek és csoportok által elkövetett rendbontásokat megakadályozza és megtorolja. És megismétlődött az a kriminológiai és társadalmi igazság: hogy bűnözések megtorlatlan maradása új bűnöket terem, mert bátorítja és felszabadítja a vad ösztönöket, megtéveszti a gyengébb belátásúakat és a megszokásnak és tehetetlenségnek érzésében elfásítja még a jobbakat is.

A magyar társadalomnak elpusztíthatatlan erkölcs- és jogérzékére vall, hogy végre is úrrá lesz a felforgatók fölött. A mételey még nem távozott teljesen a szervezetből. Időleg még mindig tudomást kell vennünk arról, hogy egyesek és egyes alakulatok és pedig rendszerint mindig ugyanazok, hatalmat és hatóságn. sőt végzetet mernek játszani, vagy legalább is ennek örvényte el, követeli, hogy amikor az állampolgárok jogait megszorítják, támadják és veszélyeztetik a jogrendet. Elvárjuk, mint gyarazatot t, énnyel tegyék meg és ne rendeletekkel. A törvény, törtelességet a kormányhatalomtól, hogy a felszívódní nem ázhan, nem jéi. Az előtt, ha sérelmes is, meghajlunk. A rendelet már eredő vagy nem akaró kóranyagot a társadalomnak testéből ha kell,

késsel is kimesse. Ez fog a teljes megegészségesedéshez vezetni, amelyhez már úton vagyunk.

Nagy elégtétellel állapítjuk meg, hogy bizonyos egyre gyűrűlő vonatkozásoktól eltekintve, a közbiztonság, kivált a fővárosban helyre állott. Az egy év óta beállott óriási haladást akkor tudjuk igazán értékelni, ha a mai állapotokat egybevetjük azokkal, amelyeket Budapestnek főkapitánya a belügyminiszterhez 1920. május 30-án intézett felterjesztésében köteles őszinteséggel feltár.

Ez az erőteljes és dicséretes haladás a normális élet-és vagyonbiztonság felé, nem jelenti még a jogrendnek helyreállítását.

Jogrend: a jogeszmék uralma. A jogeszmének uralma pedig lényegében jelenti azt, hogy az állampolgároknak jogai és pedig ügy magán, mint közjogai csak ama legszükségesebb mérvben korlátozhatnak, amely az állami létnek érdekéből elengedhetetlen. De jelenti azt is: hogy ezeket a korlátozásokat mindig csakis a törvényhozásban megszemélyesített egyetemese nemzeti akarat és — bizonyos végső szükségnek eseteitől eltekintve — sohasem a végrehajtó hatalomnak kénye vagy kedve állapítja meg. A jogeszmétől való erős elhajlást kell tehát észlelnünk már abban is, hogy a központi hatalom az állampolgároknak magánjogait és szabadságjogait érintő kérdéseket a legritkább esetben vitte törvényhozási megoldás elé, hanem azokat a kivételes hatalomról szóló törvényben nyert felhatalmazásra utalással rendeletileg nyeste meg.

Nem keressük ezúttal, vajjon a kormányhatalomnak ily címén kibocsátott összes rendeletei az említett törvényben foglalt felhatalmazásnak keretein belül maradtak-e vagy sem. (Őszintén szólva, szerettük volna, ha bíróságaink az eléjük kerülő esetekben erőteljesebben éltek volna az 1869: IV. tc. 19. §-ban megadott jogukkal.) A lényegét ott látjuk, hogyha forma szerint hatáskörében is jár el a kormány, mégis sérti a jogeszmé uralmát, tehát a jogrendet, akkor, amikor az állampolgári jogok megszorítását rendeletileg végzi, ahelyett, hogy azt a törvényhozásra bízná. És nem is egy absztrakt jogeszmét sért vele, hanem a magyar nemzeti élő jogeszmét, amely törvénytárunk tanúsága szerint századokon át újból és ismét újból tiltakozott az ellen, hogy pátensekkel és ne törvényekkel intézzék a nemzetnek sorsát.

Ez a mi idegenkedésünk a rendeletektől nemcsak abból a félelemből fakad, hogy a rendi korszakban hosszú időn át részben idegen tanácsosok egy tőlünk idegen központi érdeknek szempontjából és nem a nemzetnek érdekeit szolgálták rendelkezéseikkel. Abban az a helyes felismerés is nyilvánult meg, hogy a törvény már előkészítésének és megteremtésének technikája, több retortán átmenése, kontradiktórius megtárgyalása, a nagy nyilvánosságnak ellenőrzése és nem utolsó sorban a parlamenten kívül álló szakkörök és a sajtó bírálatának, tehát egész közvélemény kialakulásának lehetősége folytán sokkal megnyugtatóbban, tehát nemcsak forma, de érdem szerint is a nemzeti közakaratnak megfelelőbben fogja a szükségesnek látszó rendezést intézményezni, mint egy mindezen alátámasztásokat nélkülöző miniszteriális rendelet.

De a közbékének és megnyugvásnak parancsoló érdeke is követeli, hogy amikor az állampolgárok jogait megszorítják, támadják és veszélyeztetik a jogrendet, elvárjuk, mint gyarazatot t, énnyel tegyék meg és ne rendeletekkel. A törvény, törttelességet a kormányhatalomtól, hogy a felszívódní nem ázhan, nem jéi. Az előtt, ha sérelmes is, meghajlunk. A rendelet már eredő vagy nem akaró kóranyagot a társadalomnak testéből ha kell,

lyával és kivált akkor, amikor szerzett jogokba mélyen belenyúl, erős próbára állítja az állampolgárok alattvalói türelmét és lerontja a központi hatalom törvénytiszteletébe vetett bizodalmat.

Kérjük tehát a kormányt, kegyeskedjék a jelzett téren a rendeletekkel való kormányzásnak módszerével szakítani. És ha úgy véli, hogy békeidőben alkotott és rendes viszonyokra szabott jogszabályaink a változott körülményeknek szükségleteit nem fedik, hogy bizonyos pontokon a magánérdekeknek engednie kell az egyetemes érdekekkel szemben és hogy az egyéni jogoknak is megszorítást kell szenvedniök az állam szükségjogának érdekében, ám vigye a kérdéseket a törvényhozás elé. Így el fogja kerülni azt a kelletlen látszatot, minthogyha a kormány azokban az esetekben venné igénybe a rendeletkibocsátási jogot, amelyekben nem látja biztosítva a nemzetgyűlésnek hozzájárulását a tervbe vett korlátozó intézkedésekhez.

Ha komolyan akarjuk a jogrendet, úgy vissza kell térnünk a jogeszméhez, helyre kell állítanunk a törvénynek uralmát és ami ezzel egyértelmű, a szerzett magánjogoknak és törvényes szabadságoknak tiszteletét. Ha elengedhetetlenül szükséges azoknak valamelyes időleges módosítása, végezzük el féltő kézzel óvatos gondossággal és törvénnyel.

Sürgősen megszüntetendőnek tartjuk az internálásnak legalább is idejét múlt intézményét. Ez az intézmény minden jognak kicsúfolása. A végrehajtó hatalom vele önmagát egy még rendőrállamban is alig képzelhető kényuralmi eszközzel ajándékozta meg. És ha csak parányi töredékekben igazak azok a panaszok, melyeket a nemzetgyűlésen ezen intézménynek gyakori kezelése miatt felhoztak, ez eggyel több ok arra, hogy az alkalmatlannak bizonyult rendszabállyal szakítsunk.

Megszüntetni kell a cenzurát, vissza kell adni a sajtónak szabadságát. Az 1912: LXIII. tc. 19. §-a és az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvény után nézetünk szerint nincs szükség a sajtótörvénynek és kivált az igazgatási törvényszakaszoknak tovább menő szigorítására. Csak alkalmazni kell a mai törvényt, minthogy azt igen sok esetben nem cselekszik, ami megint csak nem alkalmas arra, hogy a köztudatban a jogegyenlőségnek és a törvénytiszteletnek gondolatát ébrentartsák. De ha a cenzura csak a sajtótörvény szigorítása után lenne is csak eltörölhető, akkor jöjjön mielőbb a törvény.

Jóvá kell tenni a szerzett magánjogokon elkövetett sérelmeket. És hatályon kívül kell helyezni minden intézkedést, mely a vagyoni jogaiban sértett polgárt még a bírói jogsegélytől is elzárja.

A büntető jogszolgáltatás terén meg kell szüntetni, de legalább is sürgősen le kell faragni minden kivételes eljárást. Meg kell szüntetni minden lehetőségét annak, hogy polgári egyéneknek bűnügyeit akár az előkészítő eljárásban, akár az ítékezésnél ne polgári hatóságok és bíróságok intézzék. Mindezek a kivételes eljárások és közegek a jogrendnek többet ártanak, mint használnak. Bizonyítják ezt azok az adatok, amelyek szomorú bőségben találhatók fel a budapesti kir. ügyészségnek és a főkapitányságnak irattáraiban. Nem szabad jogilag nem fegyverrel közegekre bízni a polgárok becsületét, szabadságát és testi épségét, mert az elkeseredés, melyet egyesek túlkapásai okoznak, ezeken túl és keresztül visszahat az államra és társadalomra, melynek védőközegeiként szerepelnek.

Igaz, hogy az állami és társadalmi rend megóvásához nélkülözhetetlenek a kényszereszközök, de egyedül vagy főleg ezekre azt alapítani nem szabad. Maradandóan azt csak az biztosítja, ha az állampolgárokat az a felismerés hatja át, hogy az államhoz való hűségüket az állam az ő emberi és polgári jogaiknak tiszteletbentartásával s az állami gondoskodásnak mindenkire történő kiterjesztésével viszonozza.

Ha tehát az egyoldalúságot egyesek, felekezetek és osztályok irányában már a társadalmi életben is hibának tartjuk, mert az erőknél szükséges egyesítését akadályozza és a már úgyis meglevő meghasonlást fokozza, még sokkal fonakabbnak kell tartanunk, ha ezen egyoldalúság az állami életnek megnyilvánulásaiiban jelentkezik. Bízni akarunk abban, hogy ezen elvnek a kormányzat érvényt fog tudni szerezni a végrehajtó hatalomnak minden ágában és bármily magas, vagy bármily alacsony rangban működő közegénél.

Meggyőződésünk, hogy azt a belső békét, a lelkeknek azt az egyesítést, mely bennünket a nemzeti revindikációnak nehéz, de elengedhetetlen, önfeláldozó, de felemelő munkájára képesít-

sen, csak az általunk javasolt módon tudjuk megteremteni. Felértük a hibákat, mert csak így jutunk helyes belátáshoz, helyes útra. Ha vissza akarjuk hódítani végeinket és véreinket, előbb hódítsuk meg itthon a lelkeket ne csak nyers erővel, inkább kormányzati bölcseséggel és társadalmi megértéssel. A legnagyobb kormányzati bölcsesség pedig: az igazságosság. A legnagyobb társadalmi erény: a szeretet.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

A magyarság védelme a cseh-szlovák államban.

A cseh-szlovák állammal megindult tárgyalások megállapított programjában politikai szempontból mindenesetre a kisebbségi védelem kérdése a legnagyobb fontosságú. Az egész felvidéki magyarság jövő sorsa azon fordul meg, hogy a tárgyalások során mit tudunk szomorú helyzetük javítására kivívni, hogy sikerül-e kieszközölni a kiülőzöttek visszatérését, a meggyötörtek felszabadulását. Sem az elszakított vidéken, sem a Csonka-Magyarországon nem lehet addig megnyugvás, a két állam között a rendes gazdasági érintkezés létre nem jöhet, amíg a cseh-szlovák állam végleg nem szakít az üldözés politikájával és nem igyekszik becsületes módon a természetes politikai és gazdasági kapcsolatokból kiszakított testvéreink helyzetét legalább is elviselhetővé tenni.

A magyar állam az úgynevezett béketárgyalások során nyomtatékosan mutatott reá a területi megcsonkítás végzetes következményeire. A természet által alkotott és ezer év politikai és gazdasági kapcsaival megerősített egységet az érdekelt lakosság megkérdezése és hozzájárulása nélkül szétszakítani mindenesetre oly elhibázott lépés volt, amely egész Közép-Európa rendjét felforgatta és a békés állapotokhoz való visszatérést jóformán lehetlenné tette. Amellett a békeszerződés Cseh-Szlovákiában mesterséges módon olyan tipikus nemzetiségi államot alkotott, amely a nemzetek önrendelkezésének teljes megcsúfolása és tartósan semmiesetre sem lehet életképes.

Minthogy azonban a területi rendelkezéseknek már magában a békeszerződésben való revíziójára nem volt kilátás, igyekeztünk legalább a kisebbségi védelem megfelelő szabályozását kieszközölni és ezzel az átmenetileg elszakított lakosságot az utódállamok önkényével szemben megvédeni. Az entente ezt a követelésünket is elutasította és maga a trianoni szerződés csakis a magyar államban élő kisebbségek védelmére tartalmaz néhány olyan általános szabályt (III. rész 6. cím), amelyekkel szemben méltán hivatkozhattunk, ami nemzetiségi törvényünk (1868. évi XLIV. tc.) nagyobb liberalizmusára.

A szövetséges és társult főhatalmak (az Amerikai Egyesült Államok, Nagybritannia, Franciaország, Olaszország és Japán) 1919 szeptember 10-én Saint Germain-en-Laye-ben a cseh-szlovák állammal külön szerződést kötöttek, amelyben elismerik az új állam önállóságát és területi egységét, de egyúttal biztosítják a lakosság részére a kisebbségi védelmet a legyőzött államokkal kötött szerződések hasonló szabályai mintájára. Azt hisszük, hasznos munkát végzünk, ha a kisebbségek jogi helyzetét a cseh-szlovák állam törvényei alapján főbb vonásokban ismertetjük.

A hivatkozott cseh-szlovák szerződés első fejezete a 3—6. §-okban állampolgársági szabályokat tartalmaz, az első fejezet többi szakaszai, valamint a második fejezet 14. §-a a kisebbségi védelemre nézve a trianoni békeszerződés 54., 55., 58—60. §-aiban foglalt szabályoknak felel meg, míg a második fejezet 19—13. §-ai a ruthén nemzet helyzetét szabályozzák.

Az első fejezetben foglalt általános szabályok a köztársaság minden lakójának születési, nemzetiségi, nyelvi, faji és vallási különbség nélkül biztosítják az élet- és szabadság teljes védelmét és a vallásnak szabad gyakorlatát. (2. §.) Minden cseh-szlovák állampolgár a törvény előtt egyenlő, ennél fogva a faji, nyelvi és vallási kisebbségek tagjai is ugyanazokat a polgári és politikai jogokat, továbbá jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot

és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi állampolgárok; a vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése, vagy a különféle foglalkozások és iparágak gyakorlása tekintetében egyetlen cseh-szlovák állampolgárra sem lehet hátrányos. (7. és 8. §.)

A 7. §. szerint egy cseh-szlovák állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallásgyakorlatban, a sajtóban vagy a közzététel egyéb alakjaiban, valamint a nyilvános gyűléseken: a cseh-szlovák államnak a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó jogát nem érintve, a nem cseh anyanyelvű cseh-szlovák állampolgárok nyelvüknek a bíróságok előtt való használata tekintetében megfelelő könnyítésekben részesítendő.

A faji, nyelvi és vallási kisebbségeknek joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelő-intézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolják (8. §.). A cseh-szlovák állam továbbá köteles megfelelő könnyítéseket engedélyezni avégből, hogy oly városokban és kerületekben, ahol a nem cseh anyanyelvű cseh-szlovák állampolgárok jelentékeny arányban laknak, ezeknek gyermekeit az elemi iskolákban anyanyelvükön tanítsák (ez a rendelkezés azonban nem akadály arra nézve, hogy a cseh nyelv oktatása ez iskolákban is kötelező legyen); az említett városokban és kerületekben a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek élvezetéből és felhasználásából, amelyek a közvagyon terhére állami, községi, vagy más költségvetésekben nevelési, vallási vagy jótékonyági célokra fordíthatnak. (9. §.)

Mindezeket a szabályokat — kivéve a legutóbb ismertetett 9. §-t — a cseh-szlovák állam az 1. §-ban alaptörvényekül ismerte el: hogy ezekkel semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz ellentétben és ezekkel szemben nem lehet hatályos.

A szerződés II. fejezetében a cseh-szlovák állam kötelezettséget vállalt, hogy a Kárpátoktól délre lakó rutének területét a főhatalmak által megállapított határokkal az állam keretében külön önkormányzati egységnek ismerik el az állami egységgel összeegyeztethető, legszélesebbkörű autonómiával (10. §.). Ennélfogva ennek a területnek autonóm országgyűlése van, amely a törvényhozó hatalmat gyakorolja nyelvi, oktatási, vallási, helyi közigazgatási és az állami törvények által átengedett egyéb ügyekben. A köztársasági elnök által kinevezett kormányzó ennek az országgyűlésnek felelős (11. §.). A közhivatalnokok a lehetőséghez képest a lakosság köréből veendő. (12. §.) A rutén területnek a köztársasági törvényhozó testületben az alkotmány rendelkezései szerint választott méltányos képviselőt biztosítandó; ezek a képviselők az autonóm törvényhozás körébe utalt ügyekben nem szavaznak. (13. §.)

A 14. §-ban a cseh-szlovák állam hozzájárult ahhoz, hogy a kisebbségi védelemre vonatkozó eddig említett szabályok (a rutén autonómia is) nemzetközi védelem alatt álljanak és csak a népszövetségi tanács hozzájárulásával legyenek megváltoztathatók. A népszövetségi tanács minden tagjának jogában lesz a tanács figyelmét a kisebbségi szabályok sérelmére, illetve a megsértés veszélyére felhívni és ily esetben a tanács a szükséges intézkedéseket megteheti. A kisebbségi védelem jogi és ténykérdései tekintetében felmerült nemzetközi viták a nemzetközi állandó bíróság döntése alá tartoznak.

A cseh-szlovák állam a kisebbségi védelemre vonatkozó anyagi természetű szabályokat az 1920 február 29-iki 121. számú törvény mellett kihirdetett alkotmányába átvette. Az élet- és szabadság teljes védelme és a szabad vallásgyakorlat a polgári alapjogokat szabályozó V. fejezetben a 106. és 122. §-ban nyertek rendezést. E jogoknak a kisebbségi védelemtől való elválasztása annyiban indokolt, hogy azok a szerződés 2. §-a szerint a köztársaság lakóit állampolgárságra való tekintet nélkül megilletik, míg a kisebbségi védelem általában csakis az állampolgárok bizonyos (faji, nyelvi, vallási) csoportjaira van szorítva s a külföldi állampolgárokra rendszerint nem vonatkozik. Ezt az eltérést különben a szerződés is kifejezésre akarja juttatni azáltal, hogy a két emberi alapjog említett biztosítását az állampolgársági szakaszok (3—6. §.) elé helyezte, míg a tulajdonképeni kisebbségi védelem (7—9. §.) e szakaszok után következik.

Ugyancsak az alkotmány V. fejezetében van biztosítva az állampolgárok lakhely-választási, ingatlanszerzési, hivatásüzési szabadsága (108. §.), a magántulajdon (109. §.), a sajtó, a gyülekezés és egyesülés (113. §.), a véleménynyilvánítás és tanítás szabadsága (116—125. §§.). Mind e szabadságok természetesen a kisebbségek tagjait is megilletik. Az alkotmány politikai egyesületek alakítása elé sem gördít akadályt, de külön törvényre bízta annak szabályozását, hogy külföldiek mennyiben vehetnek részt bennük. (113. §.)

Az alkotmány VI. fejezete szabályozza azután a szorosan vett kisebbségi jogokat. A jogegyenlőségre vonatkozólag a szerződés 7. §-ában foglalt szabályok az alkotmány 128. §-ába találtak felvételt azzal a kiterjesztéssel, hogy ez a §. a nyilvános állások elnyerésénél a vallási különbség mellett a nyelvi különbség lényegtelenességét is kiemeli, mindig hivatkozva a törvények által megszabott korlátokra; a 8. §. bevezető részének biztosítóka az egyenlő bánásmód tekintetében hiányzik nyilván azért, mert a 7., illetve 128. §. 1. bekezdése úgyis magában foglalja.

A szerződés nyelvhasználati rendelkezései (7. §.) ugyancsak a 128. §-ban vannak, de a bíróságok előtt engedélyezendő könnyítéseket nem említve a 129. §. külön törvényre bízta a nyelvhasználat szabályozását.

Az oktatásügyi jogok (szerződés 8. és 9. §§.) a 130—132. §-okba vannak átvéve azzal az eltéréssel, hogy míg a szerződés a nem cseh anyanyelvű polgárok jogairól beszél, az alkotmány a nem cseh-szlovák anyanyelvűekéről. A tótság helyzetét érintő ezen különbség gyakorlati következményeire később fogunk rámutatni. A szerződésben ismételtelen használt «jelentékeny arány» közelebbi megállapítását a 133. §. külön törvényre bízta; e fogalom egyöntetű meghatározása, tudtunkkal, az utódállamok római konferenciájának programján is szerepelt.

Végre a 134. §. tilt bármiféle «erőszakos denacionalizálást», a következményeket a büntető törvényre bízta.

A cseh-szlovák állam a kisebbségi jogoknak az alkotmányban való szabályozásával formailag eleget tett a St Germaine-en-Laye-ben kötött szerződés 1. §-ában vállalt azon kötelezettségének, hogy a szerződés 2—8. §-aiban megállapodott szabályokat «alaptörvényekül» ismeri el, amelyekkel semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lehet ellentétben és nem lehet hatályos; sőt alkotmányába fölvette a szerződés 9. §-át is, amelynek alaptörvény jellegét pedig az 1. §-ban érthetetlen és ismeretlen okból nem ismerte el. Az alaptörvény, illetve alkotmánytörvény fogalmát az alkotmányt életbeléptető törvény úgy határozza meg, hogy e fogalom alá esnek az alkotmány egyes részein kívül az alkotmányt a jövőben módosító, illetve kiegészítő törvények is, amelyeket kifejezetten alkotmánytörvényeknek kell nevezni s amelyek elfogadásához az alkotmány 33. §-a mindkét kamarában az összes tag háromötöd többségének hozzájárulása feltétlenül szükséges. (Népszavazásnak e tárgyban nincs helye, 46. §.) Olyan törvények, amelyek e követelményeknek nem felelnek meg, de tartalmilag az alkotmánytörvényekkel ellenkeznek, az életbeléptető törvény 1. §-a szerint érvénytelenek; ezen érvénytelenség kinyilatkoztatására külön «alkotmánybíróság» van hivatva, amelynek szervezetét e törvény 1. és 3. §-a és az 1920 március 9-iki 162. számú törvény szabályozza. Ha tehát a cseh-szlovák állam oly törvényt hoz, amely a kisebbségi védelemre nézve az alkotmányban és későbbi kiegészítő alkotmánytörvényekben (pl. a nyelvtörvényben) megállapított szabályokkal ellenkezik, az érvénytelenné nyilvánítás az alkotmánybíróságnál kérhető; * rendeletek és intézkedések ellen ez az orvoslási mód nem áll rendelkezésre, de az alkotmánytörvényekkel ellenkező rendeletek és intézkedések érvénytelensége a szerződés 1. §-án kívül már az általános elveknél fogva is kétségtelen és ellenők végeredményben a 14. §. szerint a népszövetségi tanácshoz, illetve a nemzetközi állandó bírósághoz lehet fordulni.

A rutén föld autonómiáját a szerződés elveinek megfelelően az alkotmány 3. § a biztosítja, a fent említett 1920 március 9-iki törvény 7. §-a pedig az alkotmánybíróságra bízta annak eldöntését, hogy a köztársaság és az autonóm országgyűlés törvényei nem lépik-e túl az alkotmánytörvényekben megállapított

* Ellenkező, de helytelen nézetet van Dr. Franz Weyr brünni egy. tanár: Das Verfassungsrecht der Tschechoslovakischen (Zeitschrift für öffentliches Recht II. 6.).

határokat (hatásköri összeütközés). A panaszt ez irányban a legfőbb bíróság, a közigazgatási bíróság, választási bíróság, képviselőház, szenátus és az autonóm országgyűlés terjesztheti elő. Tekintettel az autonómia körének nagy általánosságban maradó elhatárolására (pl. «helyi közigazgatás» ügyei), a hatásköri vita nyilván igen gyakori és eldöntése elég kényes lesz; az alkotmánybíróság ezen hatásköre természetesen nem zárja ki a népszövetségi tanács, illetve nemzetközi állandó bíróság jogsegélyének a szerződés 14. §-a alapján való igénybevételét a rutén autonómia bármely irányú sérelme esetén. Az autonóm terület szervezetét és közigazgatását egyébként egy ki nem hirdetett és az 1920. ápr. 26-iki 356. sz. kormányrendelettel módosított szabályzat határozza meg. Érdekes, hogy a cseh-szlovák állam szerkezetére nézve (államszövetség, szövetséges állam, stb.) a rutén autonómiaira való tekintettel az irodalomban már is élénk viták vannak; * a horvát-szlavon-dalmát autonómiához szokott magyar közjogásznak e feladat nyilván nem okoz nagyobb nehézséget.

(Bef. köv.)

Dr. Egyed István.

A túlhatalom korlátozása.**

Az eddigieket egyéni fogalmazásunkban összefoglalva, a Kúria nem találta megengedettnek, hogy a minisztérium, amely magánjogi ügyleteiben, amint az indokolás élesen hangsúlyozza nem hatóság, hanem magánfél, szerződéses kikötés útján a maga jogát a szerződő ellenfele rovására akként bővítsé, hogy az a másik szerződő félre «magánjogi sérelmet» jelentsen. Rövid formulázásban, amiről elismerjük, hogy nem támaszkodhatik a Kúria kijelentésére, de aminek számára a jogsugalom szerepét vindikáltuk: tilos a túljog kikötése. A kúriai indoklás azon egy mondatát is ideiktatjuk, amely a mi fogalmazásunkhoz legközelebb áll: a kimozdíthatásnak a törvény 18. §-ában megszabott esetét a kir. kincstár nem sokszorosíthatja.

A túlhatalom korlátozása szempontjából ugyanezen szerződéses kikötés egy másik passzusa is foglalkoztatta a bíróságot. A telepítési szerződés kérdéses pontja nem állott meg annál, hogy új kimozdítási okot állapított meg. A szerződés e pontját az indoklás a következőkben idézi: «A kincstárnak jogában van az oly telepeket, aki izgágáskodik, vagy a telepesek közt egyenetlenséget idéz elő, vagy oly viselkedést tanúsít, mely a telepesek közötti egyetértést és összhangot megzavarja, s a telepítvény fejlődésének és az összesség érdekeinek kárát okoz, a telepesek sorából kirekeszteni és a telepítvény birtokot tőle visszavenni, illetőleg a fentebb körülírt elővásárlási joggal egyező visszavásárlási jogot érvényesíteni és gyakorolni. Annak megítélése és megbírálása, hogy a telepes viselkedése mikor ad okot a fenti eljárásra kizárólag a m. kir. kincstár, illetőleg a földmívelésügyi miniszter urra tartozik.» Id. h. 325. l.) Érdemben tehát a kincstár a kimozdítási ok fennforgásának megállapítását is önmagának tartotta fenn és csupán az ítélet kimondásának formai jogát, mint a minisztérium döntésének el nem hárítható következményét engedte át a bíróság számára. Ez a kikötés nyilván nem ismerte a potsdami molnár híres mondását: Es gibt noch Richter in Berlin. A fellebbezési bíróság a Kúria indoklásából kivehetően ennél az önbíráskodási kikötésnél fogta meg a kérdést. A fellebbezési bíróság azért utasította el a keresetet, mert felperes nem bizonyította, hogy alperes magaviseletével a kirekesztésre okot adott. Úgy látszik tehát, hogy a fellebbezési bíróság (a zombori kir. törvényszék; a másodbíróság ítéletét a Gottl-féle gyűjtemény nem közli és az ítélet a Kúria irattárában sincs meg) nem fogadta el azt a szerződéses kikötést, hogy a telepes viselkedésének elbírálása kizárólag a földmívelésügyi minisztériumra tartozik, hanem az önbíráskodás elvetésével a bíróság előtt tartotta szükségesnek azon tények bizonyítását, amelyek alapján a kimozdítást kérték. A Kúria a szerződés ezen rendelkezését elfoglalt álláspontjával tárgytalanná váltak tekintette és ez az indoklásban is kifejezést nyert. De a Kúria egy mellékmondatban e kérdés tekintetében is nyilatkozott «a tulajdonnal szabad rendelkezés és az abban háborítatlanul bennmaradhatóság magánjogának gyakorlását attól a körülménytől tenné függővé, vajjon a tulajdonos

telepes magaviselete, vagy magatartása valamelyik hatóság fel-fogásával egyezik-e, vagy sem, a közjognak és magánjognak egyaránt alapvető tételeibe ütközik». Vagyis a Kúria is az önbíráskodás kikötését tartalmazó rendelkezést a közjog és magánjog alapvető elveibe ütközőnek, tehát érvénytelennek tartja. A Kúria most idézett szavai szerint a tulajdonjog lehető közbiztonsága volt az egyik motivuma a kijelentésnek. A Kúria ítélezésében ez a motívum más esetben is fölcsendült.

V. Az illető esetben egy város létesített megállapodást egy vállalkozóval és a szerződés kikötötte a város javára, hogy a vállalkozó vállalatának ingói húsz év múlva megváltás mellett, harmincöt év múlva megváltás nélkül átmennek a város tulajdonába. A szerződés néhány évi fennállása után a város az általa teljesítendő fizetésekkel hátralékban maradt. A vállalkozó, műtrágyagyáros, aki köteles volt a város mindenfajta szemetjét, ürülékét elfuvarozni, eredménytelen közjegyzői felhívás után a fuvarozást beszüntette. Erre a város pert indított és egyebek között a vállalati ingókat is követelte. A Kúria ezen igényt elutasította azzal az indoklással, hogy «a tulajdonjog rendszerinti kizárólagosságánál fogva, aki valamely dolgot tulajdonul megszerez, azt a dolgot külön kikötés nélkül másnak tulajdonul át bocsátani nem tartozik, az ilyen irányú szerződési kikötés tehát szintén szorosan magyarázandó, vagyis a szerződésben ki nem fejezett esetre, ki nem terjeszthető». (Kúria I. G. 216/1902, Gottl gy. VIII. k. 1653 eset.) Ad analogiam: a törvényben említett kimozdítási ok nem sokszorozható. A döntés valódi motívumát, a tulajdonjog biztonságát a Kúria itt a tulajdonjog kizárólagosságára való semmitmondó hivatkozással leplezi. A telepes ügyben hozott döntés legalább a tulajdonban való háborítatlanul bennmaradhatóság magánjogának nyekergő, de őszintébb kifejezéséig jutott el. Íme, így találunk egymásra ellentétes elvek: a tulajdonjog biztonságának konzervatív elve érdekében a szerződési szabadság korlátozásának szociálpolitikai érvét hívja a Kúria segítségül, mondanunk sem kell, hogy nézetünk szerint nagyon helyesen. Talán lesz még alkalmunk bővebben illusztrálni, hogy a Kúria jogfejlesztő munkája ismételen azon a csapáson halad, hogy modern (radikális) kellene mondani, ha ez a szó nem állana anathéma alatt) elvek magvát ojtja be konzervatív ágakba, ami azzal az örvendetes eredménnyel jár, hogy a jogfejlődés egyenletességét biztosítja.

VI. Térjünk vissza az önbíráskodási kikötés érvényességének kúriai judikaturájához. Ugyancsak városi eset. A szerződő városi tanács a vállalkozóval kötött szerződésben a vállalkozó késedelme esetére pénzbírságot, kötbért kötött ki, olyképen, hogy a késedelem megállapítására a városi építési bizottság van hivatva és a városi tanács ezen megállapítás alapján közigazgatási úton behajtható kötbérrel sújthatja a vállalkozót. E szerződéses kikötés alapján a város visszatartott a vállalkozó munkabéréből kétezer koronát. A fellebbezési bíróság a szerződéses kikötés ellenére belebocsátkozott a késedelem fennforgásának vizsgálatába és a várost marasztalta is, mivel késedelmet a vállalkozó terhére nem látott fennforogni. A Kúria a felülvizsgálatot elutasította. Az indoklásból idézzük a vonatkozó részt: «Alperesnek ehhez a bírósághoz, helyesen kötbérhez való igénye szerződésen alapuló tisztán magánjogi vagyoni kérdés; mint ilyen tehát a felek között vitássá vált esetében kizárólag bírói útra tartozik és így ettől eltérésnek szerződési kikötés mellett sem léven helye, ilyen szerződési kikötés bármelyik fél ellenzése esetében hatálytalanná nem bír, az pedig, hogy a felek a vállalati feltételek fent ismertetett 29. és 42. pontja szerint megállapodtak szerződésileg abban, hogy felperes késedelmét megállapítani az alperesi építési bizottság és a késedelem okából a kötbért megszabni az alperes város tanácsa lesz hivatva, még ha ezek iránt az eredményt magukra nézve kötelezőnek előre ki is jelentették, nem tekinthető sem anyagi tartalmánál, sem alakjánál fogva olyannak, hogy az által a felek az illető építési bizottság és tanács abbéli eljárását választott bírósági eljárás gyanánt fogadják el, holott e nélkül vitás magánjogi vagyoni kérdések eldöntése a rendes bírói úttól el nem vonható, következésképpen a fellebbezési bíróság helyesen járt el akként, hogy a maga egészében belebocsátkozott annak a bírálatába, hogy alperest a felhozott alapon kötbérhez való igény egyáltalában, esetleg egészben, vagy részben megilleti-e?» (Kúria I. G. 657/1902. Gottl gyűjtemény VIII. k. 1762 eset.)

* Weyr id. értekezése, II. 9. l.

** Az előbbi közl. II. a 8. számban.

Az indokolás tehát az önbíráskodás kikötését érvénytelennek mondja. Az a fenntartás, hogy a tanács jogkörét a felek nem fogadták el választott bírósági eljárás gyanánt, elhomályosítja az önbíráskodás kikötésének feltétlen tilalmát. Az is megengedhetlen, hogy az egyik fél az önmaga választott bírósági hatáskörét kösse ki. Hiszen a választott bírósági eljárásra való elkeresztelése a szerződő fél döntésének egyáltalán nem ad semmivel nagyobb garanciát az elfogulatlanságra, a pártatlanságra és semmiben nem változtat azon a képen, hogy az egyik fél mégis csak *index, qui litem suam facit*. A választott bírósági elbujtatás tehát ugyancsak érvénytelennek volna tekintendő. A másik fenntartás, ami úgylátszik *præter intentionem* került az indokolásba, hogy a kikötés «bármelyik fél ellenzése esetében» hatályal nem bír. Ha ez a közbeiktatott pár szó azt akarja jelenteni, hogy a félnek élni kell a kifogással és a fél ellenzése nélkül a bíró hivatalból nem nyúlna hozzá a kikötés érvényességéhez, ez sem fogadható el. Ha közszempontból ez a kikötés megengedhetlen, akkor ennek bírói dekretálása nem függhet a felek indítványától, hanem a bíróságnak saját hatalmából kell az érvénytelenséget kimondani. Valószínű, hogy a határozat nem is akart arra az álláspontra helyezkedni, hogy az önbíráskodási kikötés a fenti értelemben csupán *exceptio*ra dől meg.

Hogy egyébként az önbíráskodási jog kikötése mennyire meg nem engedhető és milyen kevéssé lehet még a hatóságtól is pártatlanságot és elfogulatlan igazságtévést elvárni a saját ügyében, azt élénken és mulattatóan illusztrálja a fenti két eset, amit a kissé fárasztó előadás élénkítésére érdemes megemlíteni. A telepes ügyben a felperes kincstár úgylátszik annyira jogszerűnek érezhette a minisztérium döntését, amellyel a telepes magatartását olyan súlyosnak találta, hogy azt a kizárólagos megtagadással kell megtagadni, hogy sem a keresetben, sem az alsóbírók előtt tárgyalás egész folyamán meg sem említette, hogy a telepes mily magatartása volt a súlyos döntés indoka. Csupán a kincstár felülvizsgálati kérelme derített világosságot a szegény telepes szörnyű bűnére, «baptista vallásra tért át és telepes társait a baptista vallásra való áttérésre akarta rábírní». A másik eset ugyanilyen nyilvánvalóan elfogult döntésről tanuskodik. A városi építési bizottság itt megállapította a késedelmet, utóbb a bíróság kimondta, hogy nincs késedelem. A két döntés ellentéte egymagában nem jelentene semmit, hiszen két bírói fórum döntése is sokszor ellentétes. De a bíróság döntéséből az építési bizottság határozata komikus színben tűnik fel. A szerződés szerint a munkát 1895 aug. 1-re kellett volna befejezni. A város azonban pótmegrendelést eszközölt, amely különböző városi retortákon keresztül a tanács jóváhagyását is elnyerte, 1895 aug. 1-én. Az építési bizottság ennek ellenére megállapította a késedelmet, vagyis azt dekretálta, hogy az 1895 aug. 1-én új megrendeléssel kiegészített munkának ugyanaznap be kellett fejeznie. Azt hisszük, mind a két eset igazolja, hogy nem csupán az elv eszményi tisztasága, hanem súlyos gyakorlati okokból kell ellenezni az önbíráskodási kikötés érvényét.

VII. «A biztosító-társaság alapszabályaiban foglalt az a kikötés, hogy a baleset által előidézett rokkantság fokát a társulati baleset ellen biztosító-alap igazgató-választmánya határozza meg, nem egyéb, mint az igényjogosultnak a törvényesen megengedett bizonyítékokról való előleges lemondása, ily kikötés azonban joghatályal nem bír.» (Kúria 641/1906. Hitelj. Dtar I. k. 167. l.) Az ügy fellebbezési bírósága, a Budapesti kir. Itélőtábla, a kikötés érvénytelenségére nem tett ilyen kategórikus kijelentést. A tábla egyrészt a maga részéről értelmezés útján megszorította a rendelkezés hatályát, mondván, hogy ez a rendelkezés nem jelenti azt, hogy ez a döntés a keresetképtelenség nagyobb fokának bizonyítását és bírói megállapítását kizárná. A túlhatalom bírói korlátozásának egyébként is szokásos módja az, hogy a bíróság megszorító értelmezéssel olyan magyarázatot ad a szerződéses rendelkezésnek, amely a túlhatalmi pluszt eliminálja. Ez is újabb adalék az ítélkezés azon pszichológiájához, amely kényes kérdésekhez óvatosan nyúl hozzá és az érvénytelenség nyílt kimondása helyett a megszorító értelmezés kitesztelt útján küszöböli ki a túlhatalmi többletet. Ahol ez a módszer alkalmazható, ott gyakorlatilag nagyban és egészben ugyanoda juttat el, mint az érvénytelenség nyílt megállapítása. Nem válik be az a módszer azonban éppen a súlyosabb esetekben, amikor a túlhatalmi kikötés meztelen világos merészségével a megszorító értelmezés-

nek nem enged teret. Ezek az esetek tehát, ha a bíróság csak a megszorító értelmezés fegyverével küzdene csupán a túlhatalmi kikötések ellen, kisiklanának az ítélet terhe alól. A tábla ítéletében visszatér ugyanaz a fenntartás, amivel a VI. alatti esetben találkozunk. A tábla ugyanis arra is hivatkozik indokolásában, «ha az alapszabályok rendelkezésének az alperes által vitatott értelmezés volna is adható, az figyelembe azért nem jöhetne, mert az idézett rendelkezés sem alakszerűségénél, sem tartalmánál fogva választott bíróság kikötésének vagy megállapításának nem tekinthető». Erre a fenntartásra fentebb megteltük észrevételeinket. A Kúria indokolása a tábla ítéletét indokaiból «és azért» stb. hagyta helyben, látszólag tehát a Kúria nem talált kivételt a tábla kijelentésében. Abból azonban, hogy a Kúria *pur et simple* a kikötést hatályal nem bírónak deklarálta, túlmént a tábla és a maga korábbi álláspontján. Olyan döntést azonban, amely a táblai ítéletben a feleknek adott intésnek megfelelően elkészített, az egyik félnek formaszertint választott bírósági jogkört nyújtó kikötés érvénye felől határozott volna, a gyakorlatban a magunk részéről nem találtunk.

Fentebb III. alatt hivatkoztunk a Budapesti Tábla és a Kúria egy-egy ítéletére, amely a blanketta-kikötés kötelező voltát mondja ki, azzal, hogy a félnek a dolga a blanketta tartalmáról meggyőződést szerezni. A gyakorlati életben a nyomtatott blanketta presztizse oly nagy, hogy kevés olyan fél akad, aki egyik-másik blanketta-kikötést megopponálja és még ritkább az eset, hogy a felek között alkura kerüljenek a kikötések. A bírói gyakorlat azonban szolgál oly példákkal, amelyek a blanketta-kikötések érvényét a túlhatalom korlátozásának általunk vallott elvének megfelelően bírálják el, nem pedig a fenti III. alatti ítéletek szellemében, amely álláspont egyébként Mátyás király *decretum maius*ában is kodifikáltatott. In *obligationibus vero talis modus servetur quod secundum quod se quisquis obligavit, iudicium et iustitiam recipiat*. Illés József a magyar Árpád-kori szerződésjogról írott kitűnő monográfiájában további ugyanilyen törvényi kijelentéseket is idéz. A szerződés érvényének megszorítására is van legalább irodalomtörténeti előzmény. Fekete György személynők könyvében, amelyet Csaplovics János adott ki, a *contractus contrahentibus legem ponit* elvét akként kommentálja: *id enim verum est, pro casibus saltem prævisis*. A kiadó Csaplovics ugyan erre a *hæresis*re nem tudta elnyomni magában azt a kritikai «*nota editoris*»-t: *argumentum hoc punctum non fert. Problemata iuridica*. 39. l. De lássuk az idevágó eseteket.

VIII. A Budapesti Itélőtábla mint felülvizsgálati bíróság II. G. 161/1906. sz. határozatában (lásd Hitelj. Dtar I. k. 143. l. egyező határozat Kúria 894/1909. Hitelj. Dtar IV. k. 76. l.) kimondta, hogy a sorsjegynek a rendes forgalomban vásárlójával szemben a játékterv, illetve kezelési szabályban foglalt három havi határidőre, amelyen belül a nyereség felveendő, nem lehet hivatkozni, mert az idevonatkozó kikötés magában a sorsjegyben nem foglaltatik. És ehhez hozzáteszi az indokolás, hogy általánosságban nincs ugyan kizárva, hogy valamely szerződésben a szerződésen kívüli irat tartalmára is hivatkozás történjék és a szerződésen kívüli irat tartalma is kötelezőnek tekintessék, de ez az elv csak akkor alkalmazható, ha a felek az irat tartalmát a szerződés létrejöttekor ismerték, vagy a rendes gondosság mellett a szerződés megkötése alkalmával kötelesek voltak annak megismeréséről gondoskodni. A Tábla tehát nem a kikötés jogelkobzó tartalmán ütközik meg, hanem a kikötés ismeretére fekteti a súlyt. Adott alakjában a táblai ítélet, triviális kifejezéssel élve, a «*csákban macska*» felfogásnak üzen hadat, de a kikötést kellő publikálása esetére megállónak tartaná, amire utal is a határozat, hogy a három havi határidőre csak akkor lehetne sikeresen hivatkozni, ha az a sorsjegy szövegébe fölvétele volt. A tábla tehát a túlhatalmat korlátozta, de csak annyiban, hogy ismeretlen kikötéseket nem enged az ellenféllel szemben érvényesülni, de az ismert kikötés elé, *veto*-t nem állít. Így is haladás az ellenkező judikaturával szemben.

IX. Hasonló szellemű a Kúria P. IV. 2589/1918. sz. határozata. (Hitelj. Dtar XIII. k. 271. l.) A döntés alapjául az a tényállás szolgált, hogy egy külföldi biztosítási társaság a fél tőkésítési igényét elismerte, a peres vita a tőkésítés összege körül folyt. A társaság a maga visszaváltási díjtáblázatát akarta alkalmazni, a fél a nálunk szokásos magasabb díjtáblázathoz igazodó összeget igényelt. A Kúria kimondta, hogy a visszaváltási díj-

táblázat a biztosítottokra kötelező hatályának csak az esetben tekinthető, ha a táblázat adatairól megfelelő tájékoztatást nyert vagy nyerhetett volna, ami vagy a táblázat közlésével, vagy annak megfelelő közzétételével történhetett volna meg. A Kúria tehát itt újból a látatlanban való obligáció ellen foglalt állást; igaz, hogy ez a kérdés, mint hogy a tőkésítési kötelezettség a mi biztosító jogunk értelmében nem áll fenn, az intézkedés anyagi tartalmával szemben a túlhatalom kérdése nem válik aktuálissá.

A felsőbb bíróságok gyakorlata, noha, amint láttuk igen óvatos a döntések meghozatalánál és még megfontoltabb a döntések indokolásánál, messzebb is megy és belenyúl egyes kikötések anyagi tartalmának a megnyirbálásába.

X. A Budapesti Tábla 520/1907. sz. határozatával (Hitelj. Dtár I. k. 158. l.) kimondotta, hogy a tőzsdebíróság illetőségének nem vetette alá magát az a fél, aki arra vonatkozó megállapodás nélkül, a tőzsdebíróság illetőségének kikötését tartalmazó szerződési formulát elolvasás nélkül írván alá, nem bírt tudomással arról, hogy annak utolsó két nyomtatott sorában a tőzsdebíróság illetősége van kikötve. A határozat szembetűnően ellenkezik a III. alatt felemlített döntésekkel. Ez a határozat bizonyos vonatkozásban már messzebb megy, mint az a forgalom érdekeivel összeegyeztelhető. A kikötés tartalmi súlya szerint nem tekinthető túlhatalmi kikötésnek, lévén a tőzsdebírószági alávetés a törvényben megszabott feltételek betartásával nyilvánvalóan megengedett. A mi sorozatunkba azon a réven került, hogy a blanketta mindenhatóságát a döntés kikezdi. Csupán az kifogásolható a határozatban, hogy blankettáris kikötés érvényét nem az anyagi tartalom megengedhetősége szempontjából vizsgálja, hanem azt keresi, hogy a blankettától eltekintve, volt-e szóbeli megállapodás frásos megisméltésére. Ezen az alapon a legtöbb blanketta legterjedelmesebb része elvethető, mert a szóbeli megállapodások a legtrikábban terjednek ki, ama általános üzleti feltételekre, amelyekre a blanketta kikötései rendszerint vonatkozni szoktak. A forgalom érdekeire az az álláspont káros, de viszont a szerződő fél érdekvédelme sem követeli meg, hogy a blanketta bármily enyhe kikötése, ha arra külön akaratmegegyezés létrejöttét nem bizonyíthatni, mellőztessék. Elég, ha a fél érdekeit nagy mértékben sértő túlhatalmi jellegű kikötéseket erőtlenti a bíróság, viszont ezeket akkor is, ha látó szemmel vállalta a fél, mivelhogy vállaltatták vele.

A blanketta-kikötéseknél a forgalombiztosság és a túlhatalom korlátozása összeegyeztelhető volna akként, hogy állandó használatra szánt blankettákat használatba vétel előtt valamely megszabandó fórumhoz jóváhagyás végett legyen mód beterjeszteni, amelynek döntése után a kikötések megengedhetése vitán kívül kerülne. Mai gondolkodásunknak az idegen; de a biztosítási jog terén, azon országokban, ahol biztosítási hivatal létesített, ez az idea gyakorlatilag is megvalósult. A kialakuló magánjogi rendszert, vagy magánjogi közigazgatás e téren is érezhető szükség.

(Bef. köv.)

Dr. Beck Salamon.

A késedelmes adós jogi helyzete és a 9331/1920. M. E. számú (fa-) rendelet.

Ezen a címen dr. Hetényi József kir. törvényszéki bíró úr e lap hasábjain (1920. évi 23. sz.) a fenti rendeletnek abból az intézkedéséből kiindulva, mely szerint annak a tűzifaanyagnak vagy faszénnek leszállítására, amelyet a Magyarországi Faértékesítő Hivatal a rendelet életbelépte előtt már kiutalt, vagy amely szerződésileg a rendelet életbelépte napján már le van kötve, amennyiben a szállítás vagy átadás ezen rendelet életbelépte után történik, a készletbirtokos (eladó) csak akkor kötelezhető, ha a vevő a rendelethez mellékelt árjegyzék tájékoztató árának megfelelő vételárat fizet, azt a felette aktuális kérdést tette vizsgálat tárgyává, vajjon ez a rendelkezés, amely kétségtelenül az eladó érdekeit van hivatva védeni ex legis ratione alkalmazást nyerhet-e minden eladó javára, vagy pedig csak olyan a szerződéses hű eladó hivatkozhatik-e rá, akinek a részén késedelem nem forog fenn.

A cikk írója helyes és találó okfejtéssel ez utóbbi irányban dönti el a kérdést. A késedelem beálltával az obligáció perpetuálódik, az adós jogi helyzete súlyosabb lesz, mint volt a késedelem beállta előtt.

Ha az adós késedelme ellenére a rendeletben foglalt előnyhöz juthatna, ezzel egy csapásra megdőlné jogrendszerünknek megdönthetetlennek ismert ez az oszlopos szabálya.

Az adóst, akinek kötelme a rendelet életbeléptekor átfordult már a késedelem szakába, nem hogy hátrány nem éri, hanem egyenesen *késedelme ellenére előnyhöz jut* olyan adóshoz képest, aki talán vele egy napon adta el a rendelet szabályozása körébe vont faanyagokat, aki azonban híven állotta a szerződést és szállítási kötelezettségének a rendelet életbelépte előtt lejárt teljesítési határidő alatt pontosan eleget tett.

Kétségtelen, hogy a késedelem következménye az adósról nézve csak jogi helyzetének szigorításában, nem pedig enyhítésében állhat. Minden egyébtől eltekintve, tehát ez az egy körülmény egymagában elegendő arra, hogy a késedelmes eladó javára a rendelet szóbanlevő intézkedése alkalmazást ne nyerjen. A hivatkozott cikk szerzője cikke végén utalt a népköztársaság kormányára által kiadott — immár hatályon kívül helyezett — rendeletek analóg szabályozása nyomán kifejlődött helyes és a késedelmes eladó javára a rendelet intézkedéseit nem alkalmazó joggyakorlatára és annak a reményének adott kifejezést, hogy ez a gyakorlat a 9331/1920. M. E. sz. rendelet alkalmazása nyomán is érvényesülni fog.

Sajnos, nem így történt. A határozat, amelynek ismertetése voltaképpen jelen soraim célja, annál is inkább kirívóbb, mert az alapjául szolgáló ügyletből eredő, az eladót terhelő obligáció a rendelet életbeléptekor nemcsak, hogy eljutott már a késedelem szakába, hanem a jogérvényesítésnek azon stádiumába is elért, amikor már két egybehangzó ítélet kötelezte az eladót a szerződéses kötelezettségének teljesítésére.

Az eset ez: Felperes 1919 október 15-én vásárol alperestől tíz vagon tűzifát. Alperes két vagon leszállít, a hátralékos mennyiség leszállítását azonban arra való hivatkozással, hogy az árút különböző akadályok miatt a vasútállomásra kiszállítani nem áll módjában, megtagadja.

A vevő keresetet indít. Az elsőbíróság kötelezi alperest a hátralékos nyolc vagonra leszállítására. A másodbíróság 1920. évi október 27-én helybenhagyó határozatot hoz.

Felperes felülvizsgálati kérelmében különböző panaszokat sorolva fel, azt a kérelmet is előterjeszti, hogy marasztalása esetén vétség figyelembe az időközben — a másodfokú ítélet meghozatala után — 1920 november 5-én életbelépett 9331/1920. M. E. számú rendelet és ennek folytán ő csak abban az esetben legyen teljesítésre kötelezve, ha vevő felperes az ő részére a rendelethez csatolt árjegyzékben foglalt — a szerződéses árnál jelentősen magasabb vételárat fizet.

A kir. Kúria P. IV. 4298/1920. sz. a hozta meg határozatát. Feloldotta a fellebbezési bíróság ítéletét, a maga részéről is megállapította alperes *vétkes késedelme*t, egyben (helyesebben: ezzel szemben mégis) kimondotta, hogy felperes teljesítést csak akkor igényelhet, ha a szerződéses vételáron felül még megfizeti azt a különbözetet is, amellyel a rendelet szerinti tájékoztató árak (ennek a helyi viszonyok figyelembevételével való megállapítását a Kúria az elsőbíróságra bízta) a szerződéses árakat meghaladják.

Ideiktatom egyébként a feloldó végzés vonatkozó részét:

«A szerződés vétkes megszűnése folytán az alperes a szerződéses szállítási kötelezettség teljesítése alól nem mentesíthető és az alperesnek alaptalan az idevonatkozó, anyagi jogszabály sértésére alapított felülvizsgálati panaszja is.»

«Az időközben kiadott 9331/1920. M. E. sz. rendelet azonban a faárakra tájékoztató árakat állapított meg azzal, hogy az eladó a szerződésileg elvállalt fa leszállítására csakis a tájékoztató árak határain belül kötelezhető. Vagyis most már a fának időközben rohamos megdrágulása következtében meghozott rendeletre tekintettel az alperes nem a szerződéses ár mellett, hanem a szerződéses ár és a tájékoztató ár határain belül a helyi viszonyok figyelembevételével megállapítandó ár mellett kötelezhető az eladott fa leszállítására.

A határozat tehát egyfelől *vétkes szerződésszegést* állapít meg az eladó terhére, másfelől pedig ugyanez a határozat *honorálja* ezt a vétkes szerződésszegést. Nem hiszem, hogy ez a határozat a legszerencsésebbek közül való lenne. Dr. Schleiffer Pál.

Csónka Magyarország nem ország,
Egész Magyarország mennyország.

Szemle.

— **Gróf Zichy János** a bírák anyagi helyzetének javítása érdekében írt május 14-én a Pester Lloyd reggeli számában megjelent cikkével el nem múló érdemet szerzett a magyar jogszolgáltatás történetében. A cikk nem mond újat és meglepőt sem abban, amit kíván, sem abban, amivel indokol. Ugyanezt elmondták már mások is. Elég ennek az illusztrálására azokra a cikkekre utalni, amelyek e lap hasábjain jelentek meg. A nemes gróf állásfoglalását nem is az álláspont újdonsága teszi jelentőssé, hanem az, hogy vezető politikus mondja el azt, amit eddig csak igazságügyi szakemberek hangoztattak. A politikusok általában nagyobb súlyt fektetnek a szorosán vett közigazgatási szervekre, amelyek, ha a politikus hatalomra jutott, politikáját többé-kevésbé szolgálják. A bíróságok nem szimpatikusak nekik. Lappangó féltékenység van a politikusokban. Hatalmi féltékenység, hogy a bíróságoknak túl nagy szerep jut az állami életben, hogy nagyon is önállóak lesznek, hogy a mindennapos érdeket túlságosan mellőzik. És ime most vezető politikus mondja a jogszolgáltatás jelentőségéről a következőket: «Az állam létének legfőbb alapja a jogszolgáltatásnak és hivatalos öreinek a függetlensége. Az állami lét egyéb alapjait érő megrázkódtatások elmulhatnak anélkül, hogy tartós kárt okoznának, de, ha a jogszolgáltatásnak a függetlenségét a legkisebb csorba éri, az állam összeomlása nem kerülhető el.»

Zichy gróf azt kívánja, hogy az állam a bírának anyagi függetlenségéről gondoskodjék, mert ez a jogszolgáltatás függetlenségének alapfeltétele. Rámutat arra, hogy az állam mily keveset tett eddig a bírák érdekében. Igaza van. Nem sokat jelentett a külön status létesítésével kapcsolatos illetményrendezés sem, amely pedig sokak szemében szálla. Akkor hihető volt, hogy a külön statussal meg fog szünni a párhuzam a bírói és más közhivatali állások közt s a bírói illetményeknek megállapítása szabadabban történhetik. De az adminisztráció aggódva ügyel arra, hogy a dolgok ne fejlődjenek így és a párhuzam megmaradjon. Ez az összehasonlítás pedig más tisztviselői csoportokkal mindig jogosulatlan volt, nemcsak a bíró anyagi függetlenségének emiatt jelentősége miatt, hanem azért is, mivel a bírói előmenetel általában rosszabb, mint más köztisztviselőké és mert a bírótól hivatala az első kinevezéstől kezdve mindvégig oly szellemi munkát kíván, amilyent más szakokban csak egyes tisztviselők végeznek s nem a tisztviselőknek egész statusa.

Zichy gróf indítványa az, hogy a polgári perek megindításakor a per szubstratumának 5%-át illetékkül szedje az állam és ebből alkossa azt az alapot, amelyből a bírák helyzetén segít. Mindenek előtt helyes ebben az indítványban az, hogy a bírának normális munkáját kívánja jobban díjazni és nem folyamodik ahhoz az erkölcsstelen eszközhöz, hogy az amúgy is túlterhelt és minden esetre megterhelt bírakat túlórákért kívánja külön jutalmazni. Jobb időkben kétségtelenül fellázadt volna a bírói lelkiismeret az ellen, hogy a bírakkal szemben, akiknek úgy is nappala és éjjele a hivatásé volt, túlórák rendszert alkalmazzanak és a több munkát díjaznak. Csak a legnagyobb nyomor teszi érthetővé, ha most az adminisztrációnak ezt az eléggé nem rosszallható expediensét elfogadják. És helyes az indítványban a fedezet megszerzésének módja is. Nem ideális ugyan az állami életben az állami funkciókért történő közvetlen ellenértékszolgáltatásnak a rendszere, de megrendült pénzügyek esetén el nem kerülhető. És végre nem méltánytalan, hogy azok, akik a maguk előnyére a bíróságokhoz fordulnak, a jó bíróságok fenntartásának terhét fokozottan viseljék. A fedezet megszerzésének ez a módja csökkenti majd más közszolgálati ágaknak a tapasztalatok szerint el

nem kerülhető irigységét is, mert így a bírák csak abban részesednek, amit épen részükre fizetnek le a jogkeresők.

Gróf Zichy János fellépése hihetőleg nem marad hatástalan, hanem a bírói javadalmozásnak olyan reformjára vezet, amely biztosítja a bírák anyagi függetlenségét és elhárítja azokat az imminens veszélyeket, amelyek a mai helyzettel járnak. Ezért cikkét mint megváltó tettet kell üdvözölni.

— **A nő- és gyermektartásdíj megállapításával** foglalkozott 1921 április 6-án a Kúria és azt az álláspontot foglalta el, hogy az a nő, aki férjét, aki ellen hazaárulás miatt bűnvádi eljárás folyik, külföldre követi: a kincstártól férjének zárlat alá vett birtokai után nő- és gyermektartásdíjat nem követelhet.

El kell ismernünk, hogy a Kúria eme határozata megalapozását találja Werbőczy Hmk.-nek I. rész 16. címében, amely szerint «a hűtlenség vétke által a hűtlen ember mind fejét, mind örökségét»... elveszti és ezekből fiai és nemzetségi atyafiai nem kaphatnak soha senmit, amint Werbőczy mondja «a hűtlenség gyalázatára és megutáltatására és a szeplőtlen hűség jeles érényének dicséretére». Kivételt a Hmk. a hűtlenség vétkébe bonnyolódás után született gyermekekre nézve tesz.

Az 1915: XVIII. tc. eltért ettől az iránytól akkor, amikor a maga rövid kétszakaszos törvényében határozott utasítást ad, hogy a «terhelt házastársának a házassági vagyongjából folyó törvényes igényeire és a terhelttel szemben a törvénynél fogva eltartásra jogosultak tartására» vonatkozó részletes szabályokat a minisztérium állapítsa meg.

Az 1915: XVIII. tc. tehát, a zárlat alá vett vagyon terheként fogja fel a nő- és gyermektartási igényt.

A Kúria a fentidézett határozatában egy lépéssel tovább megy és megszorítóan magyarázván a törvényt, azt mondja, hogy csak annak a feleségnek és annak a gyermeknek lehet tartási igénye, aki hazaáruló férjét, illetve apját a külföldre nem követi.

Ezt az álláspontot talán lehetne is indokolni. A régi magyar jognak Werbőczy által elének tárt szellemében joggal mondhatnók azt, hogy oly hihetetlen súlyos bűn a magyar ember szemében a hazaárulásnak még csak a gyanuja is, hogy aki ezt, még ha feleség, ha gyermek is, követni tudja, el nem ítéli: ezzel maga is hazaárulónak lett. A végtelennél nincsenek fokozatok, a hazaárulás el nem ítéltése, maga is hazaárulás. Ennek az álláspontnak — a sok között — egy gyengéje van, mi lesz a pár esztendő kis gyermekekkel, akik bűnt nem követhetnek el.

A Kúria azonban nem így érvel s ezzel szerencsésen jogivá teszi az egyébként politikai kérdést. Az érvei azonban már nem ily szerencsésen megválogatottak.

Szerinte a nőtartásra csak annak lehet igénye, aki a külföldre szökött terheltet nem követte. Ez a megállapítás belefért volna a törvénybe s talán helyén való is lett volna, de a Kúria végzése ezt kimondani nem alkalmas; annál kevésbé, mert a 3512/1915 M. E. rendelet is csak annyit mond, hogy «amennyiben ily terhelt másnak eltartására a törvénynél fogva köteles», a szükséges tartás mértékét a kir. járásbíróóság a méltányosság szerint állapítja meg, sajnos, egy szóval sem többet, mert azzal, hogy a rendelet 9. §-ának második bekezdése kimondja, hogy a «bíróóság a tartás kiszolgáltatásának azt a módját is megállapíthatja, hogy a terhelt vagyonának megfelelő részét a tartásra jogosult használatára és kezelésére bizza» — aligha erősíti a Kúria álláspontját, mert hiszen ez a megállapítás inkább előnyt látszik biztosítani a tartásra jogosultnak. Ebből jogilag azt az érvet vonni le, hogy tehát a rendelet is megkívánja, hogy a tartásra jogosult otthon tartózkodjék és a terheitet ne kövesse, erőltetett, olyan, amilyenre a rendelkező rész nem szorul.

Hasonlóan felesleges és jogilag helytelen az a további érvelése a Kúriának, hogy nem illeti a nőt e különleges tartási igény «mert a feleség külföldre szökött hazaáruló férjét a házassági kötelék fennállása dacára sem köteles külföldre követni». Ennek a megállapításnak, ha el is fogadjuk a helyességét, csak az lehet az értelme, hogy arra a nőre joghátrány nem háríthatik, aki a hazaárulás gyanuja alatt álló férjét külföldre nem követi. A Ht. 80. §-a csak jogot és alapot ad arra, hogy a nő jogerősen elítélt férjétől bizonyos körülmények között elválhasson, de nem teszi ezt kötelességévé. A Ht. szelleméből lehetetlen azt magyarázni, hogy a házastárs bűnözése semmissé teendő a házasságot.

Az itt tárgyalt végzés indokolásának ez a része pedig csak így bír komoly értelemmel.

Ez a végzés a maga indoklásával ismét annak a példája, milyen nagy vétek a bíróság eddig megdönthetetlen tekintélyét használni fel politikai célokra. A közvélemény hangulata teljes alapot adott volna a kormánynak ahhoz, hogy az 1915: XVIII. tc. I. §-ának második bekezdésében nyert felhatalmazás alapján, rendeletileg mondja ki, hogy az a nő, aki hazaárulás gyanúja alatt álló férjét külföldre követi, a kivételes tartáshoz való igényt elveszti. Ezzel megkímélhetné volna a kormány legfelsőbb bíróságunkat attól, hogy a fennálló törvény és rendelet ellenére, vagy legalább is azt túlságosan kitágítva, döntsön el egy egyébként egyszerű kérdést. Sokkal több megfontolást igényelne vázolt esetben a gyermektartás kérdése, amit mellőzhetek már csak azért is, mert ezt teszi a Kúria is.

Vérsi Mátyás.

— **Külföldi pénznemre szóló tartozás.** A keresk. törvény 326. §-ának az a rendelkezése, hogy az idegen pénznemre szóló tartozás a lejárat nap árfolyama szerint számítható át a hazai leróvó pénznemre, bíróságaink jelenlegi állandó gyakorlata szerint a késedelmes fizetés esetére is vonatkozik. Ez a gyakorlat nemcsak a törvény világos rendelkezésének, de a méltányosságnak is megfelel, amennyiben az adósságteher súlyosbodásától óvja meg a belföldi adóst, ha az ő hazai valutája süllyed, viszont akkor terheli az adóst erősebben, ha a saját valutája relative emelkedik. Az utóbbi esetre érdekes példa a budapesti tőzsde-bíróság 1921 április 9-én 306/1920. sz. a. hozott ítélete, amely Bécsben szállítandó volt, de elveszett részvények helyett, a kártérítési értéket az 1919 október 1-i bécsi tőzsdeárfolyam szerint osztrák koronákban állapította meg, de — az adós budapesti cég s így a törvényes fizetési hely Budapest lévén — az esedékességkori árfolyam szerint magyar koronára számította át s így az alperest 99,000 osztrák korona helyett 99,000 magyar koronában marasztalta. Ha a teljesítéskori árfolyam véteknél irányadóul, az adós ma egyharmad összeggel szabadulhatott volna. Ugyanily elv szerint határozott a londoni High Court s a Court of Appeal is néhány hónap előtt a Bi Fernando contra Simon Smits perben, amely Olaszországban jogtalanul eltulajdonított árú értékének megtérítésére irányult egy angol cég ellen. Az angol bíróságok az árúnak a szerződés kori értékét lírában állapították meg, de ugyanezen időpont, mint esedékesség alapulvételével angol fontra számították át s az alperest ekként marasztalták, habár a lejáratától (1919 február) az ítélethozatalig a lira árfolyama a fenthoz képest a felére süllyedt. «Az angol bíróságoknak az idegen pénznem értékét a szerződéshez időpontjához képest kell alapul venniük. Utólagos változások, akár az árú, akár a valuta érdekében, figyelmen kívül hagyandók» — mondja a Court of Appeal. (Bővebben ismertetve az «Auslandsrecht» 1921 április hó 15-iki számában.)

— **Kártérítési kötelezettség a szerződési célzat jogellenes meghiusításából kifolyólag.** A peres felek megállapodtak abban, hogy ha kettejük közül bármelyik megveszi bizonyos részvénytársaságnak egy meghatározott harmadik személy tulajdonában levő részvényeit, tartozik azok felét a másiknak átengedni. A részvényeket az alperes fivére vette meg akként, hogy az ügynöknek a vételi megbízást az alperes adta. Alperes kártérítéssel tartozik: mert a szerződő feleket egymás irányában kötelező hűség és tisztesség követelménye az, hogy a szerződéssel megvalósítandó üzleti érdekeiket kölcsönösen megóvják és ne kövessenek oly magatartást, amely a szerződési célzatnak a másik fél hátrányára való meghiusulását vonhatja maga után, aminek az anyagi következményeiért a szerződéses kötelezettségeihez hűtlen fél az anyagi jogszabályok értelmében felelős. (Az alsóbíróságokkal ellentétben Kúria P. IV. 4026/1920.)

— **Fehérpénzben kifizetett betét.** Felperes kérelmére a diktatura közegei megengedték, hogy felperes, az iparüzemében szükséges ingók bevásárlása végett 100,000 koronát vegyen fel a banknál lévő aktív folyószámlájára terhére. Felperes 1919 augusztus 1-jén a banknál jelentkezvén, a 100,000 koronát fehérpénzben, jogfenntartás nélkül felvette! Másnap 100,000 korona fehérpénzt folyószámlájára javára ugyanott újból be akart fizetni, mert a szükséges ingókat állítólag nem volt képes beszerezni. A bank

a befizetést nem fogadta el, habár ügyvezető igazgatója állítólag megígérte, hogy a befizetést el fogja fogadni. Felperes a 80,000 koronát kitevő résznyi értékvesztésért megtérítésre iránti keresetével elutasított. Mert a) a bank a lejárt tartozást a felperes egyenes kívánságára fizette, az 5151/1919. M. E. sz. rendelet 4. §. 2. bek. esete tehát nem forgott fenn; b) nincs oly jogszabály, hogy a bank az aktív folyószámlára befizetést elfogadni tartoznék; és a bank nem volt augusztus 2-ikén a felperes hitelezője, a rend. 3. §-a tehát nem alkalmazható; c) az ügyvezető igazgató a céget egyedül nem jegyezhetette és jogköre az ilyen, a mindennapi ügyvitel körébe nem tartozó kötelezettségvállalásra ki nem terjed. (Kúria IV. 343/1921.)

— **Házastársak közti ajándékozás.** A nő saját külön ingatlanát elcserélte a harmadik személy ingatlanával, úgy, hogy a cserébe kapott ingatlan közvetlenül saját és férjének közös tulajdonául iratott át. Ez a jogügylet a maga egészében egyfelől a harmadik személy, másfelől a vele szemben egy félnek tekintendő házastársak között jött létre, nem pedig egyúttal külön még maguk között a házastársak között is. A házastársak között ingatlan tulajdonjogának átruházására vonatkozó külön jogügylet, annak folytán, hogy a nő szerződőtársául férjét is elfogadta, nem jött létre; hanem a nő csakis dologi jognak harmadik személytől való közvetlen megszerzését engedte meg férjének. Ez a tény nem ajándékozás; az ügylet érvényességéhez tehát nem kell közjegyzői okirat; és így a nőnek a férj ellen, az ajándékozásnak az 1886: VII. tc. 22. §-a alapján való érvénytelenítése s a fél ingatlan tulajdonjoga iránt indított keresete alaptalan. (Kúria III. 97/1921.) Vajjon a querela inofficiorum donationis esetében sem volna az ajándékozás a fenti tényállás mellett megállapítható?

— **Az utóörökösödés fenntartása és szabályozása.** Ily címen dr. Csorna Kálmán székesfehérvárosi ülnök értékes monografiát írt, mely igen beható tudományos munka eredménye. Alapos jogtörténeti és törvényhozási tanulmányokon épül fel. A szerző tüzetesen dolgozta fel a vonatkozó, különösen német irodalmi forrásokat, valamint a hazai irodalmi, joggyakorlati és törvényelőkészítő joganyagot. A német polgári törvénykönyv kritikáját alaposan áttanulva, gyümölcsözően alkalmazta azt a magyar javaslat megfelelő részeire. Fejtegetéseiben a szerző tudományosan iskolázott civilistának bizonyul, aki a jogi dogmatika eredményeit helyesen tudja hasznosítani nehéz kérdések megvilágítására.

— **A Jogállam májusi füzeté a következő tartalommal jelent meg:** Auer György: Közhivatalnoki minőség és általános terror a kommun alatt. — Degré Miklós: Büntetőigazságszolgáltatásunk az 1920. évben. — Szladits Károly: Az 1919—1920. év magánjogi bírói gyakorlata. — Almási Antal: Mezőgazdasági ingatlanok tulajdona. — Fabinyi Tihámér: A lakásügy újabb rendezése. — A nemzetközi bíraskodás a Nemzetek Szövetségében. — A Magyar Jogászegylet május havi programja. — A magyar békeszerződés szerepe és magyarázata. — A lakásrendelet irodalma.

Kilenc éve ügyvéd, intézeti ügyész állandó kisegítést, irodavezetést vállal, esetleg társul, megkereséseket a kiadóhivatalba «korrekt» jellegre kér. 16891

Nyugalmazott törvényszéki jegyző, teljes gyakorlattal, Budapestben vagy közeli környékén ügyvédjelölti, esetleg megfelelő közjegyzői irodai alkalmazást vállal. Cím a kiadóban. 16892

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet keresek irodámba, lehetőleg doctor jurist. Belépés sürgős. Fizetés megállapodás szerint. Szekszárd 1921 ápr. hó. Dr. Gulyás József, ügyvéd. 16899

<p>Ügyfelei</p> <p>ingatlan adás-vételi, bérleti</p> <p>ügyleteiben</p> <p>lépjön össze- kötetésbe MATTYÓK Aladár okl. mérnök</p> <p>Országos Közvetítő Vállalatával</p> <p>Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.</p> <p>Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselési hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.</p>		
<p>Főmunkatárs:</p> <p>Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)</p>		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-júniusi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Szűts Miklós* ny. kir. kúriai bíró: Apponyi Albert gróf. — *Dr. Szladits Károly* egyetemi tanár: Aktuális kérdések a német és osztrák bírói gyakorlatban. — *Dr. Egyed István* az igazságügyminiszteriumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró: A magyarság védelme a cseh-szlovák államban. — *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: A túlhatalom korlátozása. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. IV. k. 3. ív.

Apponyi Albert gróf.

Mély gyászában a magyar nemzet most az egyszer mégis ünnepet ült, s erre annál inkább oka volt, mert ezzel nemcsak ünnepelt, hanem épített is, nemcsak köteles háláját róta le egyik nagy fia iránt, hanem erősítette létének, fönmaradásának oszlopait. Mert Apponyi Albert gróf ünneplése több volt pusztán ünnepnél, több volt a szép beszédek, nemes érzelmek és gondolatok ragyogásánál, ez egyszer mind mély magabaszállása volt a nemzetnek, pártkülömbőség, nézetkülömbőség nélkül szinte ösztönszerű történelmi sejtelem hatása alatt, melyben fölismerte a mély összefüggést, hasonlatosságot a maga történelmi létének alakulásai és ünnepeit nagy emberének egyénisége, sorsa közt és ennek a megismeréséből merített tanulságot és vigaszt, ezer meg ezer hajszálcsatornán át: a sorban álló gyermekcsereg, a templomban görnyedő öregek, fennkölt nők és komoly férfiak lelkein át szűrődő mélyreható okulást, önbírálatot és reményt a jövőre nézve!

Egy ember, aki igazán magyar és akit nem gyűlöl senki! Egy ember, aki reményeiben oly sokszor csalódott és mégis meg nem bukott soha! Egy, aki soha nem mesterkedett és mégis mesterré lett, mestere, oktatója nemzetének, de még az elismerő, elfogulatlan külföldnek is. És mind ehhez kellett Apponyi nagy munkássága, szelleme, de egyébként nem olcsó sikerek tömege, csak idő kellett hozzá és — még valami.

S ez a «még valami» csak egy kis mag, mely nehezen ver gyökeret, sokáig láthatatlan, mostohán nő, *de elpusztulni nem tud*: igazság. Nem épen azt értjük itt alatta, hogy Apponyinak mindig és mindenben igaza volt, nem az osztó igazságot sem: inkább azt a csodálatos kapcsolatot egyes nagy emberek és az igazság között, melynélfogva ezek az igazság keresésében és szolgálataiban még magukról is megfélekedni tudnak, mert azt mindenekfölött szeretik. Azt a nemcsak észbeli, hanem még inkább erkölcsi ragaszkodást, melynek az ilyen emberek, az igazság apostolai, köszönhetik, hogy törekvéseik meddők nem maradhatnak még akkor sem, ha minden ellenük fordult, mert bennük van az igazságnak az az ereje, mely tud várni, de meghalni nem.

Mint jogászokat különösen érdekelhet bennünket, hogy Apponyi egész élete — minél inkább tudjuk a történelmi távlatba beállítani szemünket — úgy tűnik fel, mint a jogállam eszményképének megtestesülése. Őt mindig a legmagasabb erkölcsi és jogi motívumok vezetik, mindenek fölé helyezi a közérdeket, nem egyszer a szerzett jogairól, önszeretetének követelményeiről is lemond — amiből kevésbé nagyszabású emberek egy jöttát sem engednének — de ő tudja, átérti, hogy a következetes «igazam volt» is kénytelen engedni, ahol a közérdek úgy kívánja. Mert a relativitás elve a jogban is uralkodik s a legmagasabb közérdeket, bár nagyon ritkán s csak ideiglenesen, ellenállásba hozza a joggal s fölébe helyezi.

Ahogy ő jogok teljességeért, az állami élet teljességeért küzd hazája számára, mert látja, hogy ennek a hiánya, az idegen ér-

dekek csavarába ékelt helyzete sodorja azt a kockázatos jövő felé: ugyanez a nehézség jellemzi a saját pályafutását, egész történelmi szereplését; mert a politikai jogok teljességének hiánya bénította meg mindenkor Apponyi szárnyalását, kényszerítette őt kicsiny kérdéseken való fennakadásba, őt, akinek képességei oly méretűek voltak, hogy ebben a kedvezőtlen szűk helyzetben szárnyait soha egészen ki nem bonthatta. De eszméi, melyeket pazar gazdagsággal hintett szét hosszú pályafutásán, megmaradtak, és most emelik fel újra szavukat, amikor türelemre, kitartásra, újjászületésre van szükségünk, amikor meg kell értenünk, hogy nem a kétségbeesés tehetetlensége, de még kevésbé annak vak dühe, hanem az önfegyelméssel végzett becsületes munka, a körültekintő önmérséklet, az ezer év alatt cserben nem hagyó acélos erő s ennek sokoldalú kihasználása mentheti meg a nemzetet, melynek nagy erőket adott az Isten kegyelme, de nem tudta magát azok teljességének birtokába helyezni.

És így lón Apponyi providenciális emberévé nemzetének. Ő méltán buzdíthat, hogy többet dolgozzunk, mert ő egész életén át mindig «többet» dolgozott; ő mondhatja, hogy Csonka-Magyarországot tegyék mintaállammá, mert egész élete a jogállam legnemesebb eszményeit képviselte. A rettenetes sorscsapás, mely Magyarországot sújtotta, keresztülgázolt az ő életének művében is, mely nemzetének volt szentelve, de ő, mély bánatával szívében, mégis csüggedetlen áll és még mindig nem a múlt, hanem csak a jövő felé mutat. Hosszú pályája végéhez jutottnak most se látszik, adja a gondviselés, hogy az még messze legyen.

De amint az ő életében az idő és az igazság oly szerencsésen találkoznak, mert meghozták neki a méltó elismerést: ebből mérítheti a magyar nemzet a reményt, hogy ha Apponyi példáját követi, ha dolgozik bölcs körültekintéssel, de szűkkeblű önzés, meg nem érett hasznok kergetése nélkül, megtalálja helyét, jogait és igazságát a nemzetek közösségében.

Nem lehet itt feladatunk Apponyi sokoldalú tevékenységét abban a megvilágításban részesíteni, melyet az megkíván s melybe azt a nemzet leghivatottabb szószólói úgyis beállították. De az ő egyénisége mellett tisztelgés nélkül nem haladhat el egyetlen hivatás, egyetlen testület sem. A jogélet mezején az ő közjogi fejtegetései mély nyomokat hagytak a közvéleményben, mert ha nem is sikerült egyetemünk tanári karának közóhaja: őt a magyar közjog tanárául megnyerhetni, e helyett közjogi oktatója volt ő évtizedeken át egész nemzetének. Termékeny eszmék elhíntésében a jogi felfogás mezején is sokat tett, s csak nemrég vetett föl annyira időszerű gondolatot, mikor azt magyarázta, hogy jogintézményeink kiépítésében a nagy kultúrállamokhoz tanácsos alkalmazkodnunk. S ebben igaza is van, amennyire óvjuk nemzeti jogunk géniuszának őshajtásait, az újítások terén legnagyobb figyelemmel kell kísérenünk az európai kultúrnemzetek fejlődését.

Jogi felfogásának épségét, gyűjtő, találó eszmékben csodálatos termékenységét, gondolatainak kifejezésében a nagy világosságot és szabatoságot Apponyi nem csupán nagy képességeinek, hanem az igazsághoz való fentemlített mély vonzalmának is köszönheti. Csak aki így szereti az igazságot, csak az tudja életre kelteni azt a nagy elvet, hogy két pont közt a legrövidebb út az egyenes vonal.

A természet megalkotta őt és aztán összetörte a mintáját, tartja az olasz szállóige. Rendkívüli emberek nem ismétlődnek, mindegyik más. De ismétlődhetnek erényeik, melyek ezerfelé tükröződnek és gyűjtanak a nemes lelkekben és a tömegek lelkesíté-

sében. Így élnek ők bennünk tovább, s ha a magyar nemzet be tudja bizonyítani, hogy az igazsághoz oly feláldozással akar és tud vonzódni, mint azt Apponyi példája mutatja, akkor eljön a lassan, de biztosan járó idő és majd bebizonyítja, hogy az idő mindent megőröl, csak azt nem, ami igaz.

És erre utal bennünket Apponyi, hogy ő is elmondhassa egykor Kossuth szavait: leborulok a nemzet nagysága előtt!

Csak így lehetünk nagygyá kicsinyiségünkben is.

Szüts Miklós.

Aktuális kérdések a német és osztrák bírói gyakorlatban.*

A háború tragikus kimenetele felbontotta azt a bajtársi viszonyt, amelynek célja a magyar, német és osztrák jogászoknak közös érdeklődése volt egymás joga iránt. Helyébe a nehéz idők egy más bajtársaságot léptettek. Ha eddig társak voltunk a bajvívásban, most társak vagyunk a közös bajokban és a jogász figyelmét mindenestre megérdemli, hogy érdeklődjék aziránt, miképpen reagálnak a bajokra velünk oly szoros kapcsolatban levő államok jogrendszerei.

1. Közös bajunk mindenekelőtt a pénz betegsége, amelynek legakutabb tünete az óriási valutaromlás, a külföldi valuták értékének óriási emelkedése. A külföldi pénzürtékben kirótt tartozásoknak fizetése tekintetében a mi bírói gyakorlatunk tudvalevően elfogadta azt az álláspontot, hogy amennyiben nincs effektív teljesítés kikötve, akkor a kereskedelmi törvény 326. §-a szerint a lejáratú árfolyam irányadó és a késedelmi kamatokon kívül több és más kártérítésnek helye nincsen. Ezzel a kérdéssel nem akarok kritikailag foglalkozni, mert a Kúria gyakorlata tagadhatatlanul bizonyos kedvező, védvámyszerű hatást gyakorol a magyar adós védelmére, melyet gyöngíteni nem akarnék. Csak melleleg annyit jegyzek meg, hogy van ennek a bírói gyakorlatnak egy bizonyos káros narkotikus hatása, amely elringatja a jogi közvéleményt abban a hitben, hogy most már minden rendben van. Pedig az adósok ezzel nincsenek teljesen megvédve, mert vannak bizonyos adósságok (péld. fix lejáratú avagy prolongált), amelyeken ez a gyakorlat egyáltalán nem segít; s vannak magyar hitelezők is, akiket ez az álláspont súlyosan megkárosít olyankor, amikor követelésüknek megfelelő külföldi ellenügylet velük szemben érvényesíthető. Azt hiszem, ehhez a kérdéshez törvényhozásilag is hozzá kellett volna nyúlni, vagy legalább is megkísérelni nagyobb mértékben a külföldi államokkal egyezmények megkötését.

A Kúriának ezt az állásfoglalását a jogász közvéleményben erősen támogatta az a föltevés, hogy hiszen a német polgári törvénykönyv 244. §-ában a «Zeit der Zahlung» időpontjára rendeli az átszámítást és maguk a németek is annak dacára, hogy a törvény a fizetés idejét említi, ez alatt a lejárat napját értik. Ennek különös története van, ami igazán nem egészen szokásos Németországban. T. i. Schollmayer kötelmi jogi kommentárjába vette bele először ezt a tételt, amely aztán «commentarius tralatitius»-szá vált, mindenki átvette anélkül, hogy kutatták volna, hogy csakis ugyan így van-e ez. Ez volt a Reichsgericht gyakorlata is egészen a legújabb időkig. Tavalý, 1920-ban fordult meg a gyakorlat, amidőn a Reichsgericht egy határozatában (1920. II/20. 360/1919. RGZ. [= Entsch. d. Reichsg. in Zivilsachen] 98. k. 46. sz. 160. l.) kifejti, hogy a hitelezőnek, akinek külföldi pénzürtékben kirótt követelése van, joga van annak a külföldi pénznek a teljes értékéhez és ezt belföldi pénzben csak úgy kapja meg, ha a valóságos fizetés napja szerinti átszámításban kap teljesítést. Konstatálja ez a határozat, hogy nemcsak szöveg szerint, hanem a RGB. 244. §-ának története szerint is tudatos eltérés volt ez a régi német kereskedelmi törvénytől, amely a Verfallstagot mondta irányadónak. Tehát amennyire ez az egyik feltevés esetett, hogy t. i. a német jogban is ugyanaz a törvény álláspontja, mint nálunk; annyira bizonyos fokig még megerősíteni látszik ez a határozat a Kúria gyakorlatát, amikor azt mondja, hogy igenis tudatosan tér el a német törvény a régi kereskedelmi törvénytől azzal, hogy a fizetés napját teszi a lejárat helyébe. Kifejtette azonban a Reichsgericht azt is, hogy érdemben ez nem jelent változást,

mert eddigi gyakorlata szerint is megtérítendő volt a lejáratkori árfolyamon kívül az attól fogva járó késedelmi kár, vagyis az időközi valutaromlás árfolyamkülönbözete is. És ezért nem került a kérdés teljes-ülés elé.

Még közelebről érdekel bennünket ebben a kérdésben az osztrák jog. Ott ma is fennáll a régi keresk. törv. 336. §-a, amely Verfallszeit-et mond. Csak az a különbség, hogy az osztrák szerint világos volt, hogy az adósnak csak fakultás alternatívája van: marad a szolgáltatás tárgya a külföldi pénzürték, de az adósnak joga van belföldi értékben fizetni lejáratkori árfolyam szerint. Holott nálunk a 326. §-nak abból a kitételéből, hogy a fizetés lejáratkori értékben történik, azt következtetik, hogy ebben az időpontban egyúttal átalakul a követelés koronaköveteléssé.

Már most az osztrák bíróságnak egyideig az volt a gyakorlata, hogy az utolsó jegyzett árfolyam alatt az 1914 július 25-iki árfolyamot értették, mert hosszú ideig, amíg a tőzsdének nem volt hivatalos forgalma és hivatalos árjegyzése, ez volt az utolsó tőzsdei árjegyzés. Ez mindenesetre nagyon erősen adósvédő rendszabály volt abban az időben, amidőn a korona rohamosan kezdett már romlani. Meghaladta ezt az álláspontot az osztrák legfőbb törvényszéknek teljes-ülési határozata (1918. IV. 30., Judikatensbuch 254. sz.), amely kimondja, hogy nem az az árfolyam irányadó, hanem a piaci ár, amelyet meg lehetett állapítani a devisaközpont jegyzéséből is és pedig «in dem für die Bewertung massgebenden Zeitpunkt». Sokan ebből azt következtették, hogy ez a határozat már a fizetés napját tette a lejárat helyébe. Ez azonban tévedés, mert ez a határozat csak azt mondta ki, hogy nem szabad visszamenni az 1914. évi tőzsdei árfolyamra, hanem a piaci ár azon nap szerint állapítandó meg, amelyen jog szerint az átszámítás történik. De hogy melyik ez a nap, arról a határozat nem szól.

Mindazonáltal utóbb már találunk osztrák határozatokat is, amelyek határozottan abban az irányban haladnak, hogy a tényleges fizetés napja az irányadó. És pedig két úton jutnak erre az eredményre. Vagy úgy, amint a Kúriának is volt a régebbi álláspontja, hogy a kereskedelmi törvény szabályt csak a kötelemszerű teljesítés normális esetére állít föl, nem pedig arra az esetre, midőn az adós késedelembe van, nem a lejáratkor fizet. A másik álláspont — és ez tulajdonképpen az osztrák eddig követett álláspont — hogy fizetendő a lejáratkori árfolyam és ezenfelül a fizetésig felmerült árfolyamkülönbözöt mint késedelmi kár. (OGH. 1918. XI. Rv. I. 379/18. Jurist. Blätter 1920. év 122. l.)

Hozzá vagyunk szokva ahhoz a gondolathoz, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 1333. §-a a pénztartozásnál a kárt a késedelmi kamatban kontingentálja, és hogy ezenfelüli kárt nem lehet megállapítani. Hogy miért gyökeredett ez olyan mélyen be nálunk, az nem kétségtelen, mert már régebben vannak olyan jelenségek az osztrák judikaturában és irodalomban, amelyek ezzel ellentétesek. Már 1873-ban van egy határozata az Oberster Gerichtshofnak, amely azt mondja, hogy aranyérték késedelmes fizetésénél az árfolyamkülönbözöt is megtérítendő, és pedig a fizetés napja szerinti árfolyam szerint. (Glaser-Unger 4891. sz.) A mostani határozatok pedig egészen világosan hivatkoznak a kereskedelmi törvény 283. (nálunk 272.) §-ára, mely azt mondja általában, hogy kereskedelmi ügyleteknél kár esetében megtérítendő a valóságos kár és elmaradt haszon minden korlátozás nélkül, tehát a pénztartozás esetében is. (Staub-Piski HGB. osztrák kiadás II. k. 61. l.) Úgy, hogy ezidőszent az a sajátságos helyzet, hogy a Kúria az osztrák polgári törvénykönyv nyomán követ egy olyan szabályt, amely ott a helyes jogértelmezés szerint már szintén nem áll fenn.

2. Érdekes problémák merülnek fel más irányban is azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy vajjon van-e a pénztartozásnál a kamatkötelezettségen felüli kártérítés. A németek ebben a kérdésben rendkívül szigorúak. Ismételtén, előfordul, hogy nem külföldi értékben kirótt pénzkövetelésnél, hanem belföldön fizetendő, belföldi pénzben kirótt követelésnél a külföldi hitelezőnek késedelmi kárt ítélnék meg a kamaton fölül, nevezetesen a külföldi pénz árfolyamkülönbözötét. Ez egészen sajátos jelenség, melynél fogva a külföldi hitelező jóformán előnyben, prémiumban részesül. Két különböző úton jutott hozzá ehhez a gyakorlathoz a német bíróság. Az egyik okfejtés azt mondja: külföldön a belföldi pénz áru, ennél fogva a külföldi hitelező kártérítésért az áruügyletek normája szerint substanciálja; ő nem kapta meg abban az idő-

* A budapesti Ügyvédi Körben 1921. évi április hó 21-én tartott előadás.

ben az árút, amelyre külföldön szüksége volt, ennél fogva kára, hogy most az időközi árfolyamváltozás következtében ő most már nem kaphat a saját valutájában annyi pénzt, nem adhatja el annyira, mint amennyiért eladhatta volna, amikor esedékes volt a követelése. Ujabban a Reichsgericht szakított a pénznek áruként való felfogásával, és határozottan azt mondja, hogy a külföldi pénzt árúnak nem tekinti. (RG. III. 450/20. Jurist. Wochenschrift 1921. év 22. l.) Azonban, amidőn pl. svájci hitelező Németországban márkatarozást érvényesít, a német adós márkával van késedelemben és időközben a márka a svájci frankkal szemben romlott, megítélték az árfolyamkülönbséget azon a címen, hogy a svájci hitelezőről feltételezhető, hogy azért a pénztért ő magának azonnal svájci valutát szerzett volna és így későbbben jutván a pénzhez, kevesebbet kap érte. (RG. III. 308/19. Jurist. Wochenschrift 1920. év 704. l.) Természetesen a bíróság is hozzá teszi, hogy amennyiben a hitelező szándékát külföldi valuta beszerzésére fel lehet tételezni. Mert a körülmények esetleg ellene is szólhatnak, például külföldi hitelezőnél, akinek Németországban olyan üzletköre van, amelyben Németországban is szüksége van a német márkára. Mindazonáltal a külföldi hitelezőre való ilyen tekintet mindenestre igen nagy bizonytalanságot visz bele a pénztartozásba.

3. Sajátságosképpen az ember azt hinné, hogy *effektív aranyfizetés* kikötésével a hitelező jobban van megvédve, mint nélkül. Pedig Németországban is még úgy áll a dolog, hogy az aranyklauzula hatálytalan (1914. IX. 28. rendelet) és az aranyban kikötött fizetést papírban lehet teljesíteni névérték szerint. Az adós jogosítva van a hitelező *akarata ellenére* is papírban fizetni, nem úgy, mint nálunk (9420/1914. M. E. rend.), ahol a hitelezőnek megvan az elhalasztási joga. A Reichsgericht határozottan arra az álláspontra helyezkedett, hogy igenis nemcsak egyelőre tagadhatja meg az adós az aranyfizetést, hanem liberálhatja magát papírfizetéssel. (RG. V. 278/20. Jurist. Woch. 1921. év 232. l.) Az aranyklauzulának ez az értelmezése a bírói gyakorlatban vezetett azután arra, hogy a svájci jelzálogintézetek, amelyeknek 230 millió márka érdekeltégük van jelzálogüzletekben Németországban, nyugtalanok kezdtek és Weyermann berni nemzetgazda-tanár olyan véleményt dolgozott ki, hogy az aranyklauzula tulajdonképpen aranyértékklauzula, vagyis nem annyira azt akarja kikötni, hogy az adós effektív aranyat fizessen, hanem úgy értendő, hogy a svájci hitelező svájci pénzét azon paritás szerint kapja vissza, amelyben annakidején a kölcsönt folyósította.

Ez vezetett azután arra az egyezményre 1920. végén a Német Birodalom és Svájc között, amely elismerte azt, hogy bizonyos feltételek mellett a német adósok az eredeti paritás szerint kötelesek fizetni a svájci hitelezőknek. A feltételek, főleg bizonyos halasztási kedvezményben állnak. A német adósok 10 évi halasztást kapnak és 10 év elteltével, ha a márka nem éri el a 65 centime-os árfolyamot, akkor még további öt évi halasztást; az időközi kamatok pedig bizonyos skála szerinti felülfizetéssel törlesztendők. (RGBl. 1920. évi 2023. l.) A németek igen erősen megtámadták ezt az egyezményt, azt mondván, hogy a Reichsgericht gyakorlata mellett erre nem volt szükség és az ilyen svájci aranyhypothekákkal terhelt ingatlanok elidegeníthetetlenekké, eladhatatlanokká válnak, óriási értékcsökkenést szenvednek a fölöttük lebegő aranyvaluta következtében. (Hachenburg D. Jur. Zeitung 1921. évi 38. l.)

4. A külföldi hitelező követelésének valorizálása végett legtöbbször nem, vagy nemcsak az aranyzáradékkal élt, hanem *kurzusgaranciát* is kötött ki magának. Már most megpróbálták az adósok a *kurzusgarancia* kikötését is az aranyklauzula fogalma alá vonni, azonban a Reichsgericht ebben a kérdésben nem engedett. Ez esetekben is különösen svájci jelzálogintézetek voltak érdekelve. Az eddigi német jog szerint természetesen a *kurzusgarancia* fejében rendes jelzálogjogot (Verkehrshypothek) nem lehetett a telekkönyvbe bejegyezni, míg az aranyklauzulát igen, mert a telekkönyvbe csakis német valutát lehetett bekebelezni, külföldi értéket nem. (A *kurzusgarancia* alapján jelzálogjognak volt helye.) Csak 1920-ben hoztak olyan törvényt a németek, amely megengedi most már a külföldi valutának bekebelezését bizonyos országos hatósági engedéllyel, amely szabályozza az átszámítás kérdését is a sorozás alkalmával. (1920. II. 13. törv., RGBl. 231. l.) A német adósok tehát a *kurzusgarancia* kikötése alapján mint személyes adósok maradtak kötelezve, ami a valutaromlás mel-

lett súlyos terhet jelent. Megpróbálták tehát védekezni a kizsákmányolás, a «wider Treu und Glauben» eljárás kifogásával, vagy svájci jogi nyelven beszélve a «Rechtsmissbrauch» kifogásával. A Reichsgericht az eddig közölt esetekben (RGZ. 100. k. 79. l.; RG. VI. 213/20. Jur. Woch. 1921. 231. l.) nem állapította meg ezt a kifogást, nem ment bele abba, hogy a *kurzusgarancia* érvényesítése a mostani szomorú német valutaviszonyok között a jó erkölcsökbe ütköző kizsákmányolást jelentene. De nagyon érdekes, hogy a bíróság nem utasította vissza eleve annak a lehetőségét, hogy az ilyen árfolyamgarancia érvényesítése nem lehetne a jó erkölcsökbe ütköző kizsákmányolás, sőt annak a lehetőségeit világosan formulázta is. Akkor lehetne a jó erkölcsbe ütköző kizsákmányolást fennforgónak tekinteni — mondja a német Reichsgericht — ha a szerencsétlen német valutaviszonyokat és az adós szorult helyzetét használná ki a hitelező avégből, hogy magának aránytalan nyereséget biztosítson, vagyis, ha üzleteinek egy részét véglegesen Németországban bonyolítaná le és óriási valutaárfolyamkülönbségeit nem külföldi valuta beszerzésére, hanem Németországban ingatlan vásárlására vagy befektetésére fordítaná. Amint Nussbaum (Jur. Woch. 1921. 231. l.) mondja, ez egy oldalvágás bizonyos francia biztosítókra, akik frankban szedik be a díjakat és márkában fizetnek. Azonban a jelzáloghitelek eseteiben nagyon természetesen a német birodalmi bíróság ezt a szempontot nem találta fennforgónak, mert hiszen könnyen lehetett világosan bizonyítani, hogy a jelzálogintézet zálogleveleket bocsát ki, amelyeket frankokban kell kamatoztatni és frankokban kell majdan a tőkét visszafizetni. Az ő részéről tehát a gazdagodási célból való kizsákmányolás ki van zárva. Ellenkezőleg, ő jutna bajba, ha — amint maga a német Reichsgericht mondja — a német adós az ő «beteg» valutájával teljesítene. Melankónikus kihangzása ennek az ítéletnek, hogy — habár a német adós védelme miatt kívánatos volna is — mégis méltánytalan és a német hitelre vészthető volna (verderblieh), ha ezt a védelmet egyedül a külföldi hitelező rovására keresnők.

5. Ez a szempont, a kizsákmányolás szempontja átvezet bennünket egy jól ismert témához; az ú. n. *háborús gazdasági lehetetlenülés* kérdéséhez, ahol minálunk már nagyon járt utakon haladunk. A németek végeredményében körülbelül ugyanoda jutottak, de esztendőig tartó küzködés után, mint mi. Egyrészt Németországban, mint exportállamban — talán tudatalatti folyamatképpen — jobban vigyáztak a szerződési bizalom tekinteteire; másrészt, hiába, Németországnak sokkalta erősebb a gazdasági élete s az erősebb szervezet hosszabb ideig áll ellent a betegségnek. A Reichsgericht is abból indult ki, mint a Kúria, hogy a háború önmagában nincsen hatással a szerződések felbontására, vagyis nincsen hallgatag háborús klauzula, mert akkor mire kellene a *Kriegsklausel* kikötése? A *Kriegsklausel* különben is elég szélesen értelmezik, különösen az osztrákok. Az osztrák bírói gyakorlat szerint nem lehet csupán csak a hadi cselekményeket a háborús erőhatalom fogalma alá vonni, hanem a háború *katasztrófilis gazdasági* hatásait is. (OGII. 1918. I. 3. Rv. III. 189/17. Nowak Sammlung új f. XX. k. 1884. sz. 129. l.)

A német bírónak is tehát esetenként kellett vizsgálni a háborús megnehezülés tényálláscsoportjait és így elsősorban az *aránytalan áremelkedést*. Az áremelkedés szerződésbontó hatását a német Reichsgericht nagyon sokáig tagadta, különösen a nagykereskedőkre vonatkozólag, azt hangsúlyozva, hogy addig, amíg egyáltalában piaci ára van valamely árúnak, addig annak a megdrágulásával nem mentheti magát az adós. A nagykereskedelem jórészt spekulatív alapokon is épült, neki magasabb szempontokat szem előtt tartva, a háború lehetőségével is számolnia kell és az ellen háborús klauzulával és egyéb klauzulákkal védekezhetik.

Mégis állandóan még a német kereskedelem sem bírta ki ezt az állásponatot. Az első rést ütötte rajta a Reichsgericht, amikor az időbeli eltolódás akkora volt, hogy az időleges lehetetlenülésből végleges lehetetlenülés állott elő. Ezekben az esetekben nem pusztá áremelkedés, hanem tényleges szállítási lehetetlenségek forogtak fenn, amelyek miatt a felek kitolták a lebonyolítást a háború utánra. Ilyenkor a viszonyok időközi teljes átalakulása miatt mentette fel a Reichsgericht az adóst a szállítás alól azzal az indokolással, hogy a szolgáltatás *lényegileg más lett*, mint szerződésileg ki volt kötve. Nyilvánvaló, hogy ez csak szimbólikus kifejezés. Mert mi az, hogy a szolgáltatás más lett? Az az indiai pamut csak indiai pamut maradt a háború után is és ugyan-

úgy a Sunda-szigetről behozandó gummianyag, vagy az Egyiptomból behozandó rézdrót vagy automobilsodronyszövet, ez mind ugyanaz marad. Valójában csak szimbólum az, amikor azt mondjuk, hogy a szolgáltatás lehetetlenné lett; mert az sem természetileg, sem jogilag nem vált lehetetlenné, azonban a viszonyokban olyan változás állott be, amelynél fogva nem lehet józanul megkövetelni az adóstól, hogy az olyan szolgálatot teljesítsen, amelyet egyáltalán nem vehettek számításba a felek. Így tehát lassanként ugyanaz az állapot áll elő, mint nálunk, hogy t. i. olyankor, amidőn oly mértékben változtak a viszonyok, amilyen változással a felek egyáltalán nem számolhattak és amelynek következtében a szerződés teljesítése oly anyagi áldozatokat kívánt, amelyekre egyik fél sem gondolhat: a német bíróság is mentesíti a teljesítés alól az adóst; csak egy kissé nehezebben talán és kissé szigorúbban követelve meg ezeknek a feltételeknek fennforgását. (L. pl. RGZ. 98. k. Nr. 5. és 18.; 94. k. 45. l.; 95. k. Nr. 15.; 93. k. Nr. 105. stb.)

Az árdrágulás tekintetében még ma is bizonyos ellenmondásban vannak a Reichsgericht tanácsai egymással és sajátságosnak mondhatjuk azt a göröcsös igyekezetet, amellyel el akarják simítani ezt az ellenmondást, csak hogy ne kelljen teljesülésbe vinni a kérdést. Egyik esetben például motorok szállításáról volt szó s az adós arra hivatkozott, hogy ha ő valamennyi kötelezettségének ezen az alapon eleget tenne, ez az ő vagyoni romlását okozná. Erre azt jelenti ki az ítélőtanács (I. 162/20. Jur. Woch. 1921. 234. l.): «die ethische Rücksicht auf die Vertragstreue und die wirtschaftlich notwendige Rücksicht auf die Verkehrssicherheit» minden szubjektív tekinteten felül áll. Holott a másik tanács koncedálja a felszabadulás lehetőségét olyan esetben, amidőn az adós összes kötelezettségeinek csak olyan vagyoni romlás mellett tenne eleget, hogy azonnal likvidálni vagy csődbe menni volna kénytelen. (III. 138/20. RGZ. 100. k. Nr. 39., Jur. Woch. 1921, 23. l.) Mindkét esetben 1919. elején volt a rendelés és már 1919. végén kellett volna szállítani; igaz, hogy épen az automobiliparban ez alatt az idő alatt katasztrofálisan emelkedtek az árak.

Ilyen esetekben tehát mindenesetre eljutott a Reichsgericht oda, hogy feloldotta az adóst a szállítás kötelezettsége alól, de kijelentette, hogy nincsen joga a bírónak arra, hogy kiegyezést létesítsen a felek között, hogy belenyúljon a szerződésbe és módosítson rajta. És íme 1920. végén mégis elérkezett a német Reichsgericht is oda, ahova már évekkal előbb eljutott a Kúria, hogy igenis folyamatos szállítási kötelezettségnél felemelte az ellenszolgáltatás mértékét. Nevezetesen itt egy gyárhelyiség bérletéről volt szó, amelynél a bérbeadó ipari célokra gőzszolgáltatásra is kénytelen volt és visszamenően követelte a gőz árának a föl-emelését. A Reichsgericht azon az alapon, hogy a bérlő folytonosan igényelte a szerződés teljesítését, ebbe bele is ment, igaz, hogy nagyon nehezen és különböző mentegetésekkel, mert előbb ugyanaz a tanács mondta ki azt is, hogy nem lehet a felek között kiegyezést létesíteni. Most azonban így érvel: «Allein die erste und vornehmste Aufgabe des Richters geht dahin, in seiner Rechtssprechung den unabweislichen Bedürfnissen des Lebens gerecht zu werden und sich in diesen Beziehung von den Erfahrungen des Lebens leiten zu lassen». Ilyen körülmények között kénytelen volt a bíróság a szerződés módosításába bele-menni, hogyha nem akart olyan állapotba bírói segédkezet nyújtani, amely az igazságnak kicsúfolása (Hohnsprechung; RG. III. 142/20., RGZ. 100. k. Nr. 38.).

Már most képzelhető, hogy az irodalmi megnyilatkozásoknak egész zápora indult meg erre a kijelentésre, valóságos papiros-háberű. Egyik oldalon Dove azt mondja, hogy a Reichsgericht csak arra ad alapot, hogy a felek lábbal tiporják a szerződési hűséget. Reichl szerint: «Justitia wird zur Magd der Utilitas herabgewürdigt.»

Szegény Rosenthal hamburgi ügyvédet, aki az egész idő alatt azt vallotta, hogy el kell ide jutnia a Reichsgerichtnek, úgy jellemzi Dove, hogy «mint a szerződészegés Tyrtæusa csap a húrrokba». Krückmann ellenben úgy látja, hogy a Reichsgericht «das erlösende Wort hat ausgesprochen». Lehmann professzor szerint pedig ez a döntés egy modern prætura kezdete. Mittelstein, a kiváló bíró, végül akceptálja ugyan az elvi alapgondolatot, csak azt nem tudja, lesz-e Németországnak olyan bírósága, amely ezen az úton biztosan tud majd járni.

A német birodalmi judikatura tehát végső sorban ugyanoda jutott, ahova a mi Kúriánk már régen. Mindössze az áremelkedést mint kifogást ítéli meg most is szigorúbban a német bíróság. Ellenben a teoretikus konstrukció ott is épen olyan zavaros, mint minálunk. T. i. a Reichsgericht egy és ugyanazon ítéletében azt mondja, hogy ez a «clausula rebus sic stantibus» elvének alkalmazása, pár sorral alább meg azt mondja, hogy ez nem a clausula rebus sic stantibus általános érvényesítése, hanem gazdasági lehetetlenülés; továbbá, hogy a viszonyok változtatásával «Vertragslücke» keletkezik, amelyet a bíróság értelmezés útján betölt; végre, hogy nem «zumutbar» a teljesítés az adósnak.

Legközelebb talán Endemann jár a helyes konstrukcióhoz (Jur. Woch. 1921. 8. l.), aki három alapelv érvényesülését különbözteti meg. Az egyik alapelv; hogy a szolgáltatás a viszonyok változása következtében többé gazdaságilag, az ügyleti cél szempontjából nem *ugyanaz*. Jellemző példát hoz föl rá, amelyet mi budapestiek nagyon jól ismerünk, a kocszdara (Cséry-kocsz) példáját. Azt a hulladékot, amelyet a gázgyár azelőtt drága pénzért fuvaroztatott el, mint hasznavehetetlent, most kibányásszák és drága pénzen eladják fűtőanyagként. Itt a kocszdara gazdasági természete csakugyan megváltozott, az többé nem ugyanaz a szolgáltatás. A másik elv: «Prinzip der Proportionalität der gegenseitigen Leistungsinhalte». Visszterhesnek ugyanis a szerződés csak addig tekinthető, amíg bizonyos egyensúly van a két szolgáltatás közt. Amikor ez az egyensúly felborul, akkor vagy ingyenes, vagy ú. n. vegyes szerződés, negotium mixtum cum donatione áll elő; vagyis a szerződés *jogi természete* változott meg, ami nem felel meg a felek intenciójának. A harmadik elv: a folyamatos szerződéseknél a «Prinzip der gleitenden Preisskala». A mai forgalmi viszonyok között jobban megköveteli a forgalom a fix tételek helyett a hullámzó árszabásokat.

Mindezek a teoretikus magyarázatok nem helytállóak, végül mégis ahhoz az elvhez érünk el, amelyet már Kúriánk régóta tart, hogy t. i. a szerződéseket úgy kell teljesíteni és értelmezni, amint a jóhízműség és méltányosság megkívánja.

(Bef. köv.)

Dr. Szladits Károly.

Csonka Magyarország nem ország. Egész Magyarország mennyország.

A magyarság védelme a cseh-szlovák államban.*

Említettük, hogy a cseh-szlovák alkotmány a nyelvi jogok szabályozását külön törvényre bízta, kijelentvén, hogy az az alkotmány alkatrésze lesz, tehát alaptörvény jellegű. Ez a külön törvény, az ú. n. nyelvtörvény az alkotmánnyal egyidejűleg 1920. február 29-én 122. szám alatt lett kihirdetve.

E törvény mindenekelőtt hivatkozik a Saint Germain-en-Layeben kötött szerződés 7. §-ára, amely szerint a szerződés nem érinti a cseh-szlovák kormányának a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó jogát és ezen alapon az 1. §-ban kimondja, hogy a köztársaság hivatalos államnyelve a cseh-szlovák. Minthogy ilyen nyelv a valóságban nincsen, a 4. §. megmagyarázza, hogy a közigazgatást az Ausztriától és Németországtól szerzett részen rendszerint cseh, a Tótföldön pedig rendszerint a tót nyelven intézik. Hogy az utóbbi rendszerint a gyakorlatban kivétel s a közigazgatás nyelve a Tótföldön is túlnyomórészt a hivatalnokok által egyedül beszélt cseh nyelv, az köztudomású; a tót autonóm párt főkövetelése ép a közigazgatás teljes szétválasztása és abban a tót nyelv általánosan kötelezővé tétele.

Az államnyelv az 1. §. szerint az a nyelv, amelyen a köztársaság bíróságai, hatóságai, intézményei és szervei működésüket betöltik, hirdetményeiket és hivatalos határozataikat közzéteszik, amelyen az állam- és bankjegyek főszövege szól, végre amely a haderőben a vezénylet és szolgálat nyelve. Kivételt alkotnak a nyelvi tekintetben autonóm rutén föld, továbbá azok a kisebbségek által lakott területen levő bíróságok és hatóságok, amelyekre a kormány külön rendeletben megengedi a kisebbségi nyelvnek bizonyos esetekben egyedül való használatát; végre

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 10. számban.

az államnyelvet nem beszélő legénységgel szemben a katonaságnál a csapat anyanyelvét kell használni. A törvény szerint külön rendelet szabályozza a hivatalnokok és alkalmazottak köteletségét az államnyelv tudása tekintetében.

A kisebbségekhez tartozóknak a közhatalmuk előtt való nyelvhasználatára nézve a törvény a 2. §-ban arra az alapra helyezkedik, hogy csakis a bizonyos tömegben együtt lakó nemzetiségek tagjai részére engedi meg az anyanyelv használatát. Az irányadó arány e tekintetben az egytöd, amely már a mi nemzetiségi törvényünkben (1868 : XLIV. tc.) is szerepelt és a 4044/1919. M. E. számú kormányrendelet főmotívuma. Oly járás területén tehát, amelyben a legutolsó népszámlálás szerint az állampolgárok legalább egytödének anyanyelve a cseh-szlováktól különböző nyelv: az eljáró bíróságok és más hatóságok kötelesek a területi illetékesség alapján hatáskörükben tartozó ügyekben az ezen a nyelven szerkesztett beadványokat is elfogadni és a határozataikat a cseh-szlovák nyelven kívül ezen a nyelven is, illetve a kormány által rendeletileg meghatározott hatóságoknál egyes határozatokat kizárólag ezen a nyelven, közölni. Ugyane szabály irányadó büntető ügyekben a közbűnyelvére, valamint a kézbesítésekre, ha a címzett anyanyelve ismeretes.

A tót nyelv, mint államnyelv nem élvezi a kisebbségi nyelvek részére biztosított jogokat. A 4. §. szerint a tótnyelvű beadványnak csehnyelvű elintézése (és fordítva) a beadvány nyelvében történnék tekintendő. Hogy ez a szabály a tótságra a gyakorlatban rendkívül sérelmes, az annál inkább kétségtelen, mert az entente szerződése a nem cseh anyanyelvű polgárok jogait egyformán védi.

Az önkormányzati testületek tanácskozási és ügyviteli nyelvét a kormány külön rendelettel szabályozza. A cseh-szlovák nyelvű beadványok azonban mindenestre, a 2. §. egytöd arányának fennforgásának esetén pedig másnyelvű beadványok is feltétlenül elfogadandók és a beadvány nyelvében is elintézendők, továbbá e nyelvek használata a gyűlésekben nem akadályozható. (3. §.)

A nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részére alapított iskolák tanítási és intézmények ügyviteli nyelve az illető kisebbség nyelve. (5. §.)

A nyelvi tekintetben felmerült vitákat az állam felügyeleti hatóságai az ügy érdemétől elkülönítve döntenek el. (7. §.) A 8. §. megengedi, hogy kormány a törvény szabályai alól az első öt évben rendeletileg kivételeket állapítson meg a közigazgatás folytonossága érdekében.

Az ú. n. nyelvtörvény jellemző ismérve, hogy a legfontosabb kényes kérdéseket (így az önkormányzati testületek hivatalos nyelvét, továbbá a kisebbségi nyelv kizárólagos használatának eseteit) nem szabályozza, hanem kormányrendeletre bízta. A kilenc szakaszból álló törvény legalább ugyanannyi felhatalmazást tartalmaz a kormány részére különböző fontos kérdések rendeleti szabályozására. Ez az eljárás az önkényeskedésnek tág kaput nyit és így a kisebbségekre nézve mindenestre sérelmes.

Megjegyezzük különben, hogy úgy az alkotmányt, mint pedig ezt a nyelvtörvényt még az ú. n. forradalmi nemzetgyűlés alkotta meg, amely nem általános népválasztásokból került ki, hanem a németek és magyarok kizárásával kizárólag a cseh és szlovák politikai pártok végrehajtó bizottságainak küldötteiből alakult. Az ilyen kétes jogi alapon álló alkotások tartósabb fennmaradását pedig azáltal kívánták biztosítani, hogy a módosításhoz $\frac{3}{5}$ többséget kötöttek ki és a népszavazást e kérdésekben kizárták úgy, hogy a kisebbségeknek és autonómistáknak még akkor sem nyílik mód akaratuk érvényesítésére, ha együttvéve az általános többséget el is érnék. Ilyen körülmények között az alkotmány nem tekinthető a nép általános akaratának, hanem határozottan oktrojált jellegű, mert a mesterségesen összealkotott forradalmi nemzetgyűlés centralista cseh-szlovák pártjai kényszerítették rá a lakosságra.

A nyelvtörvényen kívül egyéb törvényekben is vannak fontos nyelvi rendelkezések. Az 1920 április 15-iki 325. és 326. számú törvényekbe foglalt házszabályok 6. §-a szerint az alakuló ülés előtt minden tag (képviselő és szenátor) köteles bejelenteni, hogy mily nemzetiségűnek vallja magát. A német, rutén, magyar és lengyel nemzetiségűek a 49. §. szerint a cseh-szlovák nyelven kívül parlamenti nyilatkozataikban nemzetiségük nyelvét is használhatják.

Az elnök üzenetei a kamarákhoz ezeken a nyelveken is közzéteendők.

Az 1919 március 13-iki 139. sz. törvény szerint a törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye hiteles szövegben cseh nyelven, azonkívül hivatalos tót és német fordításban jelenik meg. Itt tehát a tót nyelv már nem egyenrangú a csehvel.

Még röviden érinteni akarjuk a cseh-szlovák törvényeknek a választási és a közigazgatási rendszerre vonatkozó főbb rendelkezéseit, minthogy azok a kisebbségek érvényesülésének és jogaik érvényesítésének fontos tényezői.

A választás az alkotmány 8. és 13. §-ai szerint úgy a képviselőházba, mint a szenátusba az általános, egyenlő, titkos választói jog és aránylagos választási rendszer alapján történik. Az 1920 február 29-iki 123. és 124. számú külön törvények szerint az egész államterület 23 képviselőházi és 13 szenátusi választó kerületre van beosztva és az egyes választó kerületekben kötött listák alapján szavaznak. A mandátumok felosztásánál a kisebbségben maradt pártok aránylagos figyelembe jönnek. Az első felosztás után második és harmadik összeszámlálás van, amelyeknél az egész államterület egy választó kerületnek számít és a pártoknak az egyes választó kerületekben nem érvényesült szavatait a legnagyobb maradék elve alapján megfelelő képviselőkhöz juttatják.

Az 1920 február 29-iki 126. számú törvény megszünteti a megyei rendszert és az államterületet 21 kerületre (Gau) osztja be. A kerület ügyeit — ha külön szabályokkal más hatóságokra bízva nincsenek — a kerületi hatóság intézi, élén egy államhivatalnokkal (Zupán, Gespan); minden kerületi hatóság mellé választott képviselőt van szervezve, amely a kerület és lakossága igazgatási és gazdasági ügyeiről gondoskodik és végrehajtó szervül szűkebb választmányt küld ki. A kerület járásokra oszlik, amelyek szervezete teljesen hasonló. A választási eljárás az önkormányzati bizottságokra nézve szintén az aránylagos rendszeren és kisebbségi képviselőten épül fel. (1919 január 31-iki 75. számú és 1920 április 14-iki 330. számú törvények.)

Cseho-Szlovákia a tárgyalások során bizonyára hivatkozni fog arra, hogy a kisebbségi védelem tekintetében az ententetal szemben szerződésileg vállalt kötelezettségének már eleget tett az által, hogy alkotmányának VI. fejezetébe az entente által elébe tett általános szabályokat felvette és az 1920 február 29-én kihirdetett külön törvényel a hatóságok és bíróságok előtt való nyelvhasználatot elég liberálisan szabályozta. Ezzel szemben azonban egyrészt tény, hogy e törvényes rendelkezések nem nyertek elegendő végrehajtást, másrészt nem szenvedhet kétséget, hogy a védelem törvényes mértéke az oltani viszonyok között nem elégséges.

A részletes tárgyalásra kiküldendő megbizottainknak tehát az lesz az első kötelességük, hogy a felvidéki lakosság sérelmeinek megbízható adatok alapján összeállított pontos jegyzékét terjesszék a cseh-szlovák megbizottak elé és a sérelmek haladéktalan orvoslását a további tárgyalás elengedhetetlen feltételül kössék ki. Ameddig a kiutasítások napirenden vannak és az elmenekültek nem térhetnek vissza nyugodtan otthonukba, ameddig véreink magyarságukért börtönben sínylődnek, a véleménynyilvánítás és politikai élet szabadsága nincs helyreállítva, ameddig a jogállamiság megcsúfolásával minden lehető módon kiforgatják a magyarságot javaik békés élvezetéből: mindaddig hiányzik a megfelelő atmoszféra a békés érintkezés felvételére.

A magyar kormányt a tárgyalások megfelelő vezetéseért a legsúlyosabb felelősség terheli a magyar történelem ítélőszéke előtt. Milliók várnak fellelegzést és megkönnyebbülést. Minden érvényesíteni elmulasztott vagy célszerűségi okból mellőzött kívánság súlyos vádként fog visszahullani a magyar államra, amely nem tett meg az elszakított magyarok érdekében minden tőle lehetőt. Volt nemzetségeink a magyar követelésekből fogják megismerni a magyar állam jövőbeni nemzetiségi programját és a program vonzó erejének a területi épség helyreállítása szempontjából óriási jelentősége lehet.

A cseh megbizottak kívánságaink teljesítését bizonyára a viszonyossághoz szeretnék kötni s valószínűleg nálunk is alapos megfontolás tárgyát képezi, hogy a követelések szövegezésénél túlmehtünk-e a kisebbségi védelem azon mértékén, amelyet a magyar állam jelenlegi kisebbségei részére eddig engedett vagy ezután engedni hajlandó. E tekintetben azonban legyen szabad

a két szerződő állam eltérő nemzetiségi viszonyaira utalni. A magyar állam a maga megcsonkított alakjában nemzeti szempontból teljesen egységes jellegű, nagy tömegben együtt lakó és így autonómiára igényt tartó nemzeti kisebbségei nincsenek, az elszórtan élő kis számú nemzetiségek részére pedig a kisebbségi védelem általános mértéke elegendőnek mutatkozik. Ezzel szemben a cseh-szlovák állam nemzetiségi szempontból a volt osztrák császárság szétdaraboltságával vetekszik; a cseh és tót, állítólag egységes nemzetet kívül nagy tömegekben együtt lakó magyar, német, rutén és lengyel kisebbségei vannak. A Cseho-Szlovákiába kényszerített magyarság már részese volt a nemzeti élet teljességének, a nemzeti öntudat és kultúra magas fokán áll és így a kisebbségi védelem azon általános minimális mértéke, amely a szerződésben biztosítva van, semmi esetre sem elegendő.

Tehát nem a magyar állam által jelenlegi kisebbségei részére megadott védelem a követelések abszolút helyes mértéke, hanem a védelem azon magas foka, amelyet a magyar állami egységbe majdan visszakerülő kisebbségek részére adni kész. Ha a rutén föld népessége autonóm szervei útján ezen akarátát fogja kifejezni, hogy csatlakozzék a magyar államhoz, a részükre nemzeti védelem alatt biztosított autonómiát természetesen a magyar állam is meg fogja adni: épen így a többi nemzeti kisebbséggel szemben is a magyar nemzetiségi politikát új alapokra kell helyezni és ennek az irányváltozásnak már most meginduló tárgyalásokon kifejezésre kell jutnia.

Követeléseinket az elszakított magyarságon kívül ki kell terjeszteni a magyar államhoz mindig hű felvidéki németiség (szászág) és ruténség, tehát minden kisebbség helyzetének javítására is, sőt meg kell kísérelnünk a külön tót nemzet elismerését is biztosítani.

A magyar állam a cseh-szlovákokkal való tárgyaláson vívja meg az ellenünk szervezkedett kis-ententel első komoly küzdelmét, amelynek eredménye a többi államokkal való viszony alakulására és a magyar állam jövőjére is döntőleg fog kihatni. Adja Isten, hogy a szerződő felek megtalálják a kölcsönös megértés útját és az egész Közép-Európára nehezedő fekete felleget legalább halvány derű kezdje felváltani. *Dr. Eged István.*

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

A túlhatalom korlátozása.*

Az eddig ismertett judikaturával szemben felhozható az ellenvetés, hogy nem igazolja a túlhatalmi kikötés tilosságának elvét. A döntések ugyan határt szabnak a szerződéses kikötések érvényének, de indoklásuk nem is utal arra, hogy a kikötések túlhatalmi jellegük okából esnek kifogás alá. Van azonban a judikaturának oly iránya is, amelyknél a szerződések érvényének megszorítására nincs más magyarázat, mint a túlhatalmi jelleg, az ellenfél érdekeinek meg nem engedhető semmibe vétele, és pedig oly területen, ahol cogens szabály egyáltalán nem korlátozza a szerződési szabadságot.

XI. A Kúria 133. sz. elvi határozata kimondja: «A törvényes bírói gyakorlat szerint a bérleti szerződés nem bontható fel rendszerint bármely a szerződés feltételeivel ellentétben álló cselekvés vagy mulasztás esetében, hanem csak akkor, ha a bérletnek a szerződésben kikötött feltételei szerint leendő fenntartása szempontjából lényeges szerződésszegés követhetett el» (Polgári jogi határozatok Tára Hivatalos kiadás 36. lap.) Hiába kötötte ki tehát a szerződés egy generális záradékkal, hogy bármely szerződésellenes cselekvés vagy mulasztás jogot ad a szerződés felhontására, a bírói gyakorlat ezt a tág terjedelmű kikötést érvényesnek el nem ismeri, hanem azt illő mértékre korlátozza, amikor csupán lényeges szerződésszegés esetére engedi a felbontási jogot érvényesíteni. A haszonbérleti jog egészében diszpozitív jog; nincsenek cogens szabályai, a szerződéses szabadság elve érvényesül. Én mégis: a Kúria megszorítja a túljog kereteit. A szerződéses

kikötés figyelmen kívül hagyása kérdésében a legelősebben helyezkedik szembe a szerződéssel a Kúria I. G. 261/1910. sz. ítélete (Gottl-gyűjtemény XVI. kötet 138. l.), amikor a következő kijelentést teszi: «Habár a haszonbéri szerződés értelmében annak mindegyik rendelkezésének megszegése feljogosítja a haszonbérbeadót a szerződésnek azonnali felbontására, mégis a lejárat előtti felbontásnak csak olyankor van helye, ha a haszonbérlet magatartása a haszonbérlet célját vagy az ingatlanállagát komolyan veszélyezteti és általában a bérleti viszonyt tőrhetetlenné teszi.

XII. A haszonbérleti jog terén ismételtelen találkozunk oly döntésekkel, amelyek a szerződéssel kikötött túljogot mérséklék. A Kúria I. G. 318/1898. sz. határozatának indoklásából idézzük a következő kijelentéseket: «A haszonbérleti szerződésnek az a kikötése, hogy a haszonbérletnek sem terméketlenség, sem más, akár elemi, akár egyéb csapás felmerültekor bérleengedést igénybevenni nem lehet, a haszonbérlemény állagában ennek használhatlanságát eredményező változás esetén nem nyerhet alkalmazást. A szerződő felek akarata nem irányulhatott arra, hogy a haszonbérlet a haszonbért még akkor is megfizetni kötelesek legyenek, ha a haszonbérlet ingatlan állagában beállott változásnál fogva az ingatlan egészben vagy részben teljesen használhatlanná válik.» (Fabinyi III. kötet 415. l.)

XIII. Ugyanezen úton halad a Kúria I. G. 150/1898. sz. határozása: «Bérbeadót az állagszerződés szerint kötelezett fenntartásában mulasztás terhelvén, a bérlet csökkent bevétele arányában bérleengedést követelhet, aminek nem állhat útjában az, hogy a szerződés rendelkezései szerint bérleengedésnek vagy bérleengedésnek semmi szín alatt nincs helye, mert ily kikötés nem vonatkozik arra az esetre, midőn bérbeadót a bérlemény állagának fenntartása tekintetében terbeli mulasztás.» (Fabinyi II. kötet 396. l.) A két utolsó eset újabb bizonyosság azon fenti állításunkra, hogy a Kúria az értelmezés egyszerű eszközével szolgálja a túlhatalom korlátozásának be nem vallott célját. Pszichológiailag érdekes, hogy a XII. alatti esetben a bérbeadó: a kincstár, a XIII. alatti esetben: a káptalan. Mindkettő közismert olyan szerződő fél, akivel a szerződés rendelkezései ügyében nincs alku. A túlhatalomkorlátozás intenciójának elrejtése szempontjából reá kell mutatni arra, hogy a most tárgyalt esetben a Kúriának módja lett volna nyíltan a túlhatalom korlátozásának elvével operálni, anélkül, hogy merész újításhoz kellett volna folyamodni. Az esetre ugyanis, ha a szerződés a bérbeadó mulasztása miatt előálló jövedelemcsökkenés fennforgása mellett is eltöltötte volna a bérleengedést, akkor ez a kikötés már a pactum ne dolus praestetur elismert és kikötés elvébe ütköznék.

A jogelvek fejlődése szempontjából érdemes a remissio mercedis szabályából a porosz Landrecht szakaszát megemlíteni: I. R. 21. cím. 310. §. Hat der Pächter durch eine Verabredung aller Remission entsagt, so kann man dergleichen auch wegen der ungewöhnlichen Unglücksfälle nicht fordern. A Landrecht tehát minden korlátozás nélkül érvényhez juttatta azt a kikötést, amit mai bíránk érvényében kisebb területre korlátoznak.

XIV. Lényegileg a XII. alatti esettel azonos tényállásra hozott a Kúria egyező döntést 4278/1918. sz. a. (Lásd Mjogi Dtár 1919. évf. 49. l.) A haszonbérlet bérleengedést kizáró szerződés ellenére bérleengedést kért azon a címen, hogy a terület egy része víz alatt állott. A bérlet keresetének mindhárom fórum helyet adott, a rendelkezést megszorítóan akként értelmezve, hogy a kikötés nem terjedhet ki arra az esetre, ha a műveltetés lehetősége sincs meg.

XV. A pactum ne dolus praestetur elvére támaszkodik a kir. Kúria 1882/918. sz. határozata. (Hiteljogi Dtár 1818. évf. 146. eset.) «Az a kikötés, hogy alaptalanul megtagadott vagy elkésett szállításért a vevőt nem illeti meg semmiféle kártérítés, ebben az általános tartalmában mindenképp előtt beleütközik az anyagi jognak abba a szabályába, hogy a szándékért a felelősséget nem lehet előre kirekeszteni».

Érdemes megemlíteni, hogy a német polgári törvénykönyv indoklása is még azzal üti el az ilyen kikötés érvényét, illetve azzal kerüli meg az érdekvédelem nyílt bevallását, hogy az ellenkeznek a kötelelem lényegével. Die Haftung kann wegen vorsätzlicher Nichterfüllung der Verbindlichkeiten im Voraus nicht erlassen werden. Ein derartiger Erlass widerspricht dem Wesen des Schuldverhältnisses.» (Motiven II. k. 31. l.)

XVI. Ahogy a kész kötelelem komolyságát megvédi a gyakor-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 8. és 10. számban.

lat, épügy ügyel a születő kötelemlre is. Háborús termék a «Freibleibend», kötelezettség nélküli ajánlat. A BGB. 145. §-a; a magyar Ptkj. 730. §. kifejezetten megengedi az ajánlatnál ezt a klauzulát. A gyakorlat azonban Németországban is, nálunk is kimondotta, hogy az ilyen ajánlatra érkezett elfogadó nyilatkozatot azonnal kell visszautasítani, később az ajánlattevő nem hivatkozhatik a maga kötetlenségére.

Ezen alkalommal is az értesítési kötelezettséggel terheli a gyakorlat a feleket. Tételezzük fel azt az eshetőséget, hogy valaki nagy ravaszul a kötelezettség nélküli klauzulát megtoldaná azzal, hogy az értesítési kötelezettség alól mentességet köt ki a maga számára. Vajjon elfogadható-e ily kikötés érvényesnek, hagyható-e a másik fél sokáig bizonytalanságban? Az értesítési kötelezettség nem egyezik a diszpozitív szabályok közötti természetével, hogy az tulajdonképpen a felek feltehető akaratán alapszik, amely tehát meg hátrál az ellentétes akaratnyilvánítással szemben. Az értesítés, hogy úgy mondjuk, közrendi kötelezettség, amelyet a bíróság, mint a felek érdekeinek hivatalos védelmezője statuált. Egy ily kikötés érvénye megtagadandó volna, mivel, mint a Code civile mondja: *Contraire à l'ordre public.*

XVII. Minden erkölcsi mellékiz nélkül, tisztán érdekvédelmi tendenciájú a stornódíjra vonatkozó bírói gyakorlat: «Kártalanítási díj csak hosszú lejáratú kölcsön esetére kötheti ki joghatályosan és nem követelhető olyan esetben, amikor az adós a kölcsönt a hitelező felmondása folytán fizeti vissza. (3732/1918. Mjogi Dár 1919. évf. 10. eset.)

A bírói gyakorlatból felsorakoztatott példák szerződéses kikötéseket részben vagy egészben hatálytalanítanak. Mi alapon történik ez a hatálytalanítás? A semmisség vagy megtámadhatóság okainak didaktikus vagy törvényi csoportosításából a döntések egyre sem hivatkozhatnak és nem hivatkozhatnak arra, ami legközelebb esnek, a jó erkölcsökbe ütköző jellegre. Bajos is volna erőszakolni a jó erkölcsökre való hivatkozást. Ellenben megállapítható valamennyi esetenél, hogy túlhatalmi kikötések szenvedték el a bíróság rosszaságát.

Ebből a szempontból legérdekesebb a Kúriának I. a. ismertetett, utóbb Polgárjogi határozatok Tárába felvett döntése. A Polgári jogi határozatok Tára tudvalevően nem esetdöntéseket tartalmaz, hanem csak elvi kijelentéseket, amelyeket a bizottság rendszerint az indokolás szövegéből a justinianusi *codificatio*, módszere szerint excerpált. A hivatkozott elvi határozat nem excerptum, nem a döntés indokolásának egy kiemelt mondata, hanem a bizottságnak az esetre támaszkodó önálló fogalmazása. Az elvi határozat a jó erkölcsökbe ütköző jellegéről hallgat, holott az illető döntés az ötéves felmondási időt szemben a munkaadóra kikötött kétheti felmondással, épen a jó erkölcsök címen hatálytalanítja. A budapesti kir. ítélőtáblának ezen ügybeni ítélete, amelyet a Kúria indokaiból helyben hagyott, minden szó hozzáadása nélkül, indokolásában a következőket mondja: Az alperes ipari szabadságának a felperes részéről fenntartott felmondási jog szabad gyakorolhatásaival szemben akként való lekötése, s az alperes megállapított hetibérével arányban nem álló magas összegű kötbérről való megerősítése nyilvánvalóan a felperes mint szolgálatadó főnök előnyösebb helyzetének a gazdaságilag gyengébb alperesre nézve aránytalanul súlyos feltételek mellett való biztosítását célozza, s így az a kikötés, mint alperes ipari szabadságát nagy mértékben és súlyosan korlátozó megállapodás a jó erkölcsökbe ütköző szerződéses megállapodás tekintete alá esik.» (Bpesti tábla 927.1912.) Az elvi határozat pedig lakonikus rövidséggel így szól: «Az a kikötés nem bír joghatállyal, hogy a főnök bármikor, az alkalmazott ellenben öt évig fel nem mondhat.» Ugyancsak a nem egyenlő jog és kötelezettség megállapítását tartalmazó kikötés hatálytalanítását mondja ki a kir. Kúria 687.1912. számú határozata, amely ugyancsak felvetetett a Polgári jog Határozatok Tárába, (321. szám), amelynek szövegéből ugyancsak hiányzik a jó erkölcsökre utalás. A felsorakoztatott többi bírói döntés ugyancsak teljes egészében hallgat a jó erkölcsökről. Vajjon ez a hallgatás, a jó erkölcsre való utalásnak ez a szinte rendszeresnek tűnő mellőzése világos megkülönböztetést célozott-e ezen esetek és a *turpis causa* esetei között, azt csak hivatalos interpretáció mondhatná meg. Mindenesetre ki-domborodik egy alapvető eltérés. A felsorolt esetekben a kifogás alá eső tartalom nem érinti a szerződésnek egészben való érvényét, hanem az *utile per inutile non vitiatur* elv értelmében

csupán a kérdéses kikötésnek részleges érvényét. A *turpis causa* rendszerint az egész szerződést áthatja, a túljog kikötése a túljog eliminálása után a szerződés érvényét nem ingatja meg. Az uzorásszerződéseknél ugyan, amelyek szintén a jó erkölcsökbe ütközőknek tartatnak, nem föltétlen következmény a szerződés teljes érvénytelensége, sőt a polgári törvénykönyv II. Tervezete ilyenkor a szerződést az ellenszolgáltatások összhangba hozásával fenntarthatónak rendeli (a Bizottsági szöveg egyéb módosítások mellett csak a semmisséget mondja ki; a szerződés bírói megkorrigálását a Bizottság elejtette). A mi eseteink azonban nem esnek az uzorásszerződések fogalma alá. Nézetünk szerint a felhozott eseteknek az erkölcsstelen szerződésekkel szemben való fogalmi önállósítása nem föltétlen szükség és ez az önállósulás csupán abból a pszichikai okból kívánatos, hogy bíróságaink az ilyenemű eseteket ismételtlen nem tartották az erkölcsstelen szerződés fogalma alá vonhatóknak. Jórészt ezen okból igyekeztünk az említett eseteket a túlhatalom korlátozásának jegyében új közös nevezőre hozni. Hogy az elkeresztelés a nevet jól választotta-e meg, az vitatható. A lényegen fekszik a hangsúly, hogy a bíróság a túlhatalmi kikötésekkel szemben állást foglal, azokat salvo *contractu* hatálytalanítja, vagy hatályukat megszorítja. Egy tágabb fogalomegységben a túlhatalom korlátozásának esetei összekapcsolhatók. A Code civil a kifogásolható szerződéseket kettősen jelöli meg: *contraire aux bonne moeurs ou à l'ordre public.* A BGB. már csak annyit mond: *Ein Rechtsgeschäft, das gegen die guten Sitten verstösst.* A körülírásnak ez a szavakban való megfogalmazása a közrendellenességet valahogyan elhomályosította, és még a magyar gyakorlatban is elsenyvedt a közrendre való utalás, noha a mi javaslatunk visszatér a Code civil fogalmazására: *Erkölcsstelen vagy a közrendbe ütköző szerződés semmis.*

Az is bizonyos, hogy a túlhatalmi kikötés jellege elmosódott, pontos határai nincsenek. Aki a fogalomnak azt a határozatlanságát kritikailag ellenvetésül szánja, az vegye figyelembe, hogy az a határozatlanság ruganyosságot is jelent. A túlhatalom korlátozása csak keretjogszabály lehet; e tekintetben teljesen egyezik az erkölcsstelen szerződéssel. A keretjogszabály kezelését az egyes konkrét esetek bevonását, vagy kirekesztését nyugodtan bízhatjuk bíróságainkra, amely íme elég sűrűn, ha kivételesen is tudott élni azzal a hatalommal, noha a hatalmat megadó jogszabályt tudatosan ki sem építette. Ha a bíróságok ezt a hatalmat tudatosan kezelik, abból a társadalom egyensúlyozottsága fog csak hasznot látni. A társadalmi egyensúly pedig oly magas cél, amely elől meg kell hátrálni annak a struccpolitikának, amely a jelentkező visszasságokat meglátni, a visszasságok kínáló hatásos orvosszerét igénybe venni nem akarja.

Dr. Beck Salamon.

Szemle.

— **Vér és könny** évezredes patakjai árán szerezte meg a bűnvádi perjog az induktív anyagot annak a tudományos igazságnak megállapításához, amelyet a Bp. 135. §-a tételes alakban fejez ki. Kétségbe kellene esnünk az emberi kultúrfejlődés meddőségén, ha az *inquisitio* korszakába mostanság észlelhető visszazökkenések mást jelentenének, mint egy lázas társadalmi organizmus öntudatlan reflexmozgásait. Hogy a bűnvádi eljárás menetébe beavatkozó ú. n. felelőtlen laikus elemek egyéni indulataik kielégítésével az igazságszolgáltatás célját vélik szolgálni, az önmagában kisebb baj, mint az, hogy e visszaélések nem váltanak ki az igazságszolgáltatás élő lelkiismeretéből: a bíróságból erélyes ellenhatást. Ha pl. a nyiregyházi kir. törvényszéknek nemrég hozott ítéletében azt olvassuk, hogy «bár a kir. törvényszék nem tartja kizártnak azt, hogy vádlottak a rendőri nyomozás során a kihallgató közegek részéről bántalmazva lettek, mégis az a körülmény, hogy a rendőrség által kihallgatásukról felvett jegyzőkönyv... teljes részletességgel van felvéve, azt bizonyítja, miszerint ezeket az adatokat csak az mondhatta jegyzőkönyvbe, aki az esetet átélte» vagy ha azt látjuk, hogy a Tisza-per nyomozási dsungeljéből napfényre kerülő részletek nem váltanak ki kellő hatósági megrovást,

mély fájdalommal kell konstatálnunk igazságszolgáltatásunk erkölcsi színvonalának lerombolását. Csupán felvetjük a kérdést — tanácsot a kitünő szakéroktól körülvevett igazságügy-miniszternek igazán nem merünk adni — vajjon nem volna-e helyénvaló, ha az igazságszolgáltatás legfőbb ellenőre a kir. ügyészségekhez intézett köriratban reámutatna arra, hogy pofozás és rúgás, tűzes kályha ölelése és guzsbakötés az objektív igazság kiderítésének nem egészen célravezető eszközei. Igaz viszont, hogy ennek elméleti megindokolását kissé megnehezíti az 1920:XXVI. tc., amely a botbüntetést mint az erkölcsiség «hatályosabb» védelmét rehabilitálta. De talán megfontolást érdemel, hogy Magyarország megcsönkítéséért ellenségeink, kultúránk megcsönkítéséért magunk vagyunk felelősek.

— **Turpis causa és in integrum restitutio.** A kir. Kúriának újabb állandó bírói gyakorlatában (P. II. 1919/1920. és P. III. 4903/1918.) is kifejezésre jutott jogszabály, hogy az erkölcsstelen célzatú szerződésből származtatott, s a teljesített szolgáltatás visszakövetelésére irányuló kereset csak annyiban részeseül bírói jogvédelemben, amennyiben az egyik fél által a másik fél részére teljesített szolgáltatás megtartásával a másik fél jogtalanul gazdagodnék. Ha tehát a nő az ő ingatlanát a vele ágyassági viszonyra lépő férfira aránytalanul csekély visszteher mellett ruházta át, az ágyassági viszony megszűnése után jogában áll az ingatlan tulajdonát és birtokát, a kapott ellenérték visszaadása mellett, visszakövetelni. (Kúria III. 206/1921.) A konkrét eset megoldása helyes; de általánosságban a turpis causával összefüggő gazdagodás visszakövetelését attól kell függővé tenni, hogy azt, az eset körülményeire való tekintettel, a méltányosság megkívánja-e (ptkjav. bsz. 1510. §.). Aki a turpisság teljes tudatában szavazatokat vásárol, vagy aki házasságon kívüli közösülésért pénzt előlegez, annak nem lehet gazdagodás címén, kereseti jogot adni.

— **Munkaügyi bírósági határozat folytán teljesített fizetés.** A 4424/1919. M. E. sz. rend. 1. §-a szerint az érvénytelen munkaügyi bírósági határozat alapján teljesített fizetés vissza nem követelhető. Itt a rendelet nyilván azt célozta, hogy a munkavállalót megélhetési lehetőségének terhére, ne kötelezze oly összeg visszatérítésére, amelyet már rendeltetésénél fogva fizikai birtokában életfenntartására fordított. Teljesített fizetés alatt tehát csak oly fizetés érthető, mely a munkavállaló közvetlen fizikai rendelkezésére jutott; de nem a girófizetéssel való kiegyenlítés, amely mellett a munkavállaló el volt zárva attól, hogy azt tényleg felhasználhassa. (Kúria II. 2520/1920. és v. ö. Hitelj. Dtár XIII. 65. sz.)

— **A letéteményes kártérítési felelősségének mérve.** A molykár ellen védő és raktározó intézelnél elveszett szőnyeg helyett nyújtandó kártérítés mérvét nem korlátozza egymagában véve az a körülmény, hogy a letéti jegy az őrizetbe adott ingók értékét — minden egyéb megjegyzés nélkül — bizonyos összegben tünteti fel. Az az érték, mellyel a szőnyeg az elveszés megállapításának napján birt, csak abban az esetben szabja meg a kártérítés mérvének felső határát, ha a letéteményes ezt az összeget ugyanakkor fel is ajánlja s ezzel a letevőt a pótlásra alkalmas hasonló ingó beszerzésére képessé teszi. Ellenkező esetben a szakértői becsű idejében, a per során megállapított magasabb értéket köteles a letéteményes megtéríteni. (Kúria II. 317/1921.)

— **Albérlet megillető bútor.** Bútorozott lakás bérlete esetén, az albérlet használati joga kiterjed mindazokra a bútorokra s egyéb szükséges lakberendezési tárgyakra, amelyek az albérleti szerződés megkötése időpontjában a lakásban elhelyezve voltak. A zongora — eltérő megállapodás hiányában — ezek közé nem tartozik; azt tehát az albérlet bármikor kiadni tartozik. (Kúria III. 3870/1920.)

— **Kommunizmus miatti vevő — késelem következményei.** Ha a kommunizmus kitörése gátolta az átvételt és fizetést, a vevő késedelme véltlen ugyan; ámde a kommunizmus megszűnése s ennek időpontja bizonytalan lévén, eladó jogosan

állott el az ügylettől. Az, hogy az elállást közlő levél, helytelen címzés folytán, a vevő kezébe nem jutott, az elállás hatályosságát nem érinti. (Kúria IV. 301. és 458/1921.)

— **Intézeti fegyelmi bizottság alakítása. — II. Elbocsátási ok.** Ha a r.-t. szolgálati szabályzata értelmében alakított fegyelmi bizottság — a tagjainak egy része ellen folyamatban levő eljárás miatt — nem működhetik, és ennek folytán az igazgatóság, a szabályzatnak egyébként megfelelő kijelölés alapján, ad hoc fegyelmi bizottságot alakít, ez a rendkívüli viszonyokra való tekintettel indokoltnak mutatkozik és e bizottság eljárása a szolgálati szabályzat szerint alakítandó fegyelmi bizottság eljárásával egy tekintet alá esik. — Az a tisztviselő, aki a kommunizmus alatt bizalmi tagsági állásáról azzal a kijelentéssel, hogy ő az osztályharc alapján áll, amiatt mondott le, mert a bizalmi testület az igazgatókat és főtisztviselőket visszahívta, a 4424/1919. M. E. sz. rendelet 8. §-a értelmében felmondás nélkül el volt bocsátható. (Kúria II. 238/1921.)

— **A fehérpénzrendelettel eltérő megállapodás.** Az 5151/1919. M. E. sz. rendelet 2. §-a visszaható erővel nem bír. Nem érintheti a rendelet kibocsátását megelőzően — a rendelet értelmében leróható pénzbeli szolgáltatás mérvét meghaladóan — teljesített fizetés érvényességét. De nem érintheti a feleknek korábban, de már 1919 augusztus 15-ike után, vagyis a 3954/1919. M. E. sz. rendelet hatályossága idejében létesült oly értelmű megállapodásának érvényességét sem, amellyel az adós a fehérpénzben keletkezett tartozásának teljes névértékben való lerovása iránt vállalt kötelezettséget. (Kúria II. 101/1921.)

— **A váltónyilatkozat cégszerűsége.** Amikor a r.-t. két igazgatója a váltót a r.-t. elfogadói aláírásával látta el, ez a cégjegyzés az alapszabályoknak megfelelt. Utóbb a r.-t. alapszabályait módosította olyképen, hogy a céget három igazgatónak kell jegyeznie. Habár a váltó ezt követő időről kelteztetett, a r.-t. mégis kötelezettségben áll, mert e részben nem a keltezés, hanem a váltónyilatkozat valóságos megtörténtének időpontja irányadó. És az ez után történt forgatmány alapján felperesként fellépő forgatmányossal szemben nem vezethet sikerre az a kifogás, hogy ő az alapszabálymódosításról tudomással bírt; mert ez a már korábban keletkezett váltónyilatkozat érvényességén nem változtathat. (Kúria IV. 1116/1921.)

— **Ingatlanra vonatkozó opció.** Az ingatlanra vonatkozó adásvétel érvényességi kellékei (a vételárnak, a birtokbaadás idejének, a terhek és a vesztély viselésének szabályozása) az opciónál is szükségesek. Ha a vételár az opciós megállapodás létrejöttkori értéknek megfelelően határozott meg és így a kiskorú tulajdonos nevében szokatlanul hosszú időre (10 évre) engedett opcióért, illetve azért, hogy a kiskorúnak illetve gyámjának és a gyámhatóságnak rendelkezési joga szokatlanul hosszú időre korlátozott, a másik fél ellenértéket nem nyújtott, ez mint vissztehernélküli ügylet a gy. t. 113. §. ut. bek. értelmében érvénytelen. (Kúria V. 405/1921.)

— **Baleseti kártalanítás.** A vasúti balesetet szenvedett vasutas örököseit megillető járadékba a vasút mindazt beszámíthatja, amit a felperesek a baleset által szenvedett káruk csökkentésére törvényes vagy törvényerejű rendelkezések alapján közvetlenül és állandóan élveznek. Beszámítandó tehát a nyugbér és a nevelési járulék, de nem az ideiglenes természetű segély és drágasági pótlék. (Kúria VI. 60/1921.)

Keresek gyakorlott helyettesítést és irodavezetőt. Dr. Sziklay Zoltán, kalocsai kir. közjegyző. 16395

Vidéki irodában gyakorlott és elméletileg képzett ügyvédjelölt, esetleg fiatal ügyvéd alkalmazást találhat. Fizetés meg egyezés szerint. Felvilágosítást ad dr. Vajda Béla, VI., Andrassy-út 118., telefon 86-30. 16396

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze- kötésbe MATTYÓK Aladár okl. mérnök		
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. április-juniust negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. β : Dagophilos aggodalmai és megnyugtatósa. — Dr. Szladits Károly egyetemi tanár: Aktuális kérdések a német és osztrák bírói gyakorlatban. — Dr. Binét Menyhért sárospataki ügyvéd: A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az É. T. 51. §-a alapján. — Dr. Dukas Géza budapesti ügyvéd: Pszichoanalitikus szempontok a vétkeesség jogtanában. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XIV. k. 2. iv.

Dagophilos aggodalmai és megnyugtatósa.

Hiteles feljegyzések a filiszteusok fejedelmeinek tanács-üléséből.

(Színhely: Gháza, a filiszteusok fővárosa, a filiszteusok fejedelmeinek palotája. — Személyek: A filiszteusok fejedelmei, névszerint: *Aphrontas, Bukephalos, Ceropus, Dagophilos, Ephesios*. Kor: Sámson kora. Bírak könyve XIV. rész.)

Aphrontas: Ország bölcssei és vénei, akiket mint legidősb fejedelem összehívtam, hogy tanácsotokat kérjem abban a siralmas helyzetben, amelybe országunkat veszített háború és gyalázatos árulások hozták, üdvözöllek benneteket és kérem istenünet, a hatalmas Dagont, világosítsa fei elméinket a haza javára és üdvére. Országunkat a gaz ellen részeire szaggatta, testvéreink java rabságban sínylődik, itt belül polgárháború és gyűlölködés testvért testvér ellen uszít: halljam bölcs szavatok, mi legyen a tennivaló, hogy országunk hatalma, gazdagsága és tekintélye újra régi fényében ragyogjon.

Bukephalos: Nagytekintélyű fejedelmek, ország bölcssei! Minden ország támasza és talpköve a tiszta erkölcs. És ezért bizonyára osztolni fogtok abban a véleményemben, hogy jelen nyomorúságunk főoka az erkölcsök hallatlan lezülése, amit csak magyaráz, de nem menti a sok szenvedés, amelyen népünk a megpróbáltatások utolsó keserves esztendeiben átment. Minden fajta bűnök úgy burjánoznak ki, mint eső után a gaz; lopás, rablás, zsarolás, gyűjtogatás napirenden vannak; az ember élete nincs biztonságban, vagyona pedig prédája a latroknak és csallóknak. Kell tenni valamit, ami elretentse a bűnösöket, hogy irtózáttal gondoljanak az állam sujtó karjára. Javasolom, hogy miként ezt már ósidóktól fogva számos barbár nép gyakorolta, 10-től 25-ig terjedő botbüntetéssel büntetessék az, aki ilyet elkövet, és azonfelül még tömlöc mélyére vettessék.

Ceropus: És hogy vagyona vétessék el és osztassék szét a tisztességes emberek között. (Élénk helyeslés.)

Dagophilos: Amily bölcs és hasznos ez az indítvány, oly súlyos vele szemben egy aggodalmam, amelyet nem hallgathatok el. Hogyan lehet a bűnöket, amelyek egyaránt megvetésre méltók, osztályozni és megkülönböztetni az erkölcsösebbeket az erkölcselenebbektől? És ha egyformán erkölcselének, miért bűnhődjek az egyik bűnös megszégyenítőbben, mint a másik?

Aphrontas: Megnyugtathatom bölcs és nemes barátomat, mert valamennyiünk tapasztalata azt bizonyítja, hogy a cselekmények között igenis nagy különbség van erkölcselenség... lya tekintetében. Mert az olyan cselekedet, amelyben megátalkodottság, durva erőszakosság, mértéktelen nyereszkedési vágy, vagy mások érdekei iránt lelketlen érzéketlenség mutatkozik, mint pl. a vétke bukás, kétségkívül sokkalta mélyebben sérti erkölcsi érzésünket, mint egyéb cselekmények, amelyek nem adnak okot arra, hogy az eddig is fennállott igazságos törvényeket még súlyosbítsuk. Hiszen képzelhetni-e erkölcsileg felhábo-

rítóbb látványt, mint azt, hogy az üzér, aki még adósságait sem tudja mind kifizetni, megátalkodottan nem őrizte meg levelezését, durva erőszakossággal elmulasztotta mérleg készítését, mértéktelen nyereszkedési vágyból nem fűzte össze üzleti könyveit? Mennyivel kevésbé visszataszító ennél a hatóságok vagy magánosok elleni erőszak, a rágalmazás és becsületsértés, a nőrablás, a testi sértés, a személyes szabadság elvonása még akkor is, ha az kínzással kapcsolatos, a fegyveresen vagy éjjel elkövetett magánlaksértés! (Élénk helyeslés.)

Bukephalos: A legnagyobb bünt pedig abban látom, hogy a kufárok és üzérek a legszükségesebb tápláló- és ruházódó-tárgyakért hallatlan árakat követelnek, amiket elszegényedett népünk képtelen megfizetni. Nincs oly súlyos büntetés, ami ezeknek az önzőknek elég volna, és ezért javaslom, hozzunk törvényt arról, hogy a kufárok, akik uzsorás árakat szednek, nyilvánosan megbotoztassanak és a piacon nyilvánosan kalodába zárrassanak és pellengérré állíttassanak.

Ceropus: (közbeszól) ... és tiltassanak el az árúk eladásától, hogy akkor majd mi adhassuk el azokat kellő haszonnal. (Egyhangú helyeslés.)

Dagophilos: Megvallom, hogy ami az előttem szólott társunknak bölcs és ihletett ajkáról fakadt, bennem egy súlyos gondot támaszt; és ez az, mi történjék, ha a bíró úgy találná, hogy az az ár is túlságosan magas, amelyet mi a terményeinkért kérünk? Nem lenne épületes látvány, ha mi vagy magunk fajta kerülne a kalodába.

Aphrontas: Megnyugtathatom bölcs és nagytekintélyű társamat: ez nem fog megtörténni, mert a törvény különbséget tehet a kufár és a termelő között, ami annál jogosultabb, mert hiszen a termelő oly magas erkölcsi színvonalon áll, hogy róla fel sem tétélezhető, hogy a szenvedő népet ki akarná uzsorázni. (Élénk helyeslés.)

Bukephalos: Boldog volnék, ha az erkölcselenségek sorozatát, amelyek járma alatt nyögünk, már lezárhattam volna. Valójában azonban a legnagyobb erkölcselenség abban van, hogy idegenek és jöttmentek saskahadként szállottak meg minket és erőszakosságukkal, szívósságukkal, ravaszságukkal lépést tartani nem tudunk. Minden jövedelmező üzlet és állás velük van tele. Meg kell akadályozni, hogy a jövőben ez a megbízhatatlan elem birtokhoz, álláshoz, tisztességhez jusson és gondoskodni kell, hogy helyükbe a mi fiaink lépjenek.

Dagophilos: Értem a jogos felháborodást, de a bölcsesség ikertestvére a higgadtság, és kérdeznem kell, valamennyiük ilyen-e és be van-e bizonyítva, hogy amazok közt több a gonosz és súlyosabbak a bűnök, mint a mieink közt? (Közbeszólások: Eláll! Nem hallgatjuk! Egy követ fuj az árulókkal!)

Bukephalos (folytatva): Indítványozom ezért, hogy az iskolából tiltsuk ki az idegeneket, az állásokra pedig csak azokat alkalmazzuk, akik iskoláinkat elvégezték. Ezzel legbiztosabban elérjük azt, hogy a jövedelmeket magunk élvezhetjük és senki igazságtalanságot nem vethet a szemünkre, mert a nép érdeke hogy az, aki ügyeit intézi, kellő iskolázottsággal bírjon. (Élénk helyeslés.)

Ephesios: Mindaz a nemes, erkölcsös és jó, amit e nagytekintélyű testület bölcssei és vénjei eddig mondtak és elhatároztak, még csak egy fontos kiegészítésre szorul. És ezért engedjétek meg, hogy még egy záró indítvánnyal léphessek magas színetek elé. Minden ország akkor fejlődhetik, gazdagodhatik,

és nemesedhetik, ha fiai jogtalan akadályok nélkül érvényesíthetik erőiket, képességeiket a haza és a nép javára. A tisztességes erkölcsfejlést nem szabad tisztességtelen eszközökkel gátolni. Mindaz a védelem, amit az általatok javasolt bölcs intézkedések nyújtanak, lényegében ezt a célt szolgálja. Rosszakaró ráfogás mondhatná csupán, hogy mi hatalmunkkal anyagi javak erőszakos szerzésére akarnánk visszaélni. Nekünk egyesegyedül az erkölcs diadala a fontos, amelynek hivatott őrei vagyunk. Nem tehetünk róla, sőt természetes dolog, hogy az erkölcs és tisztesség azoknak az oldalán van, akik a hatalmat gyakorolják. Az erkölcs védelme azonban csak akkor teljes, ha kérlelhetetlen szigorral védjük a becsületes keresetet a tisztességtelen verseny ellen. Nem szabad megengedni avatatlanoknak, idegeneknek, jöttmenteknek, hogy síp-pal-dobbal, öndicsékvéssel, mások hírének beszenyezésével igyekezzenek a maguk portékáinak nagyobb kelendőséget adni. Javasolom, hozzunk törvényt a tisztességtelen verseny ellen!

Ceropus: És vegyük el üzletét és portékáját annak, aki tisztességbe ütköző módon vonja el a keresetet mástól. (Élénk helyeslés.)

Dagophilos: Csak az a szerény és bátortalan észrevételem, hogy talán mindabban, amit e nagytekintélyű tanács elhatározott, szigorú és rideg bírálattal szintén fel tudná találni a tisztességtelen verseny jeleit, vagy legalább gyanuját. (Eláll! Nem hallgatjuk! Ki vele!) Mert végre is tisztességes verseny, miként azt maga nemes Ephesios barátom mondotta, azt jelenti, hogy mindenki egyforma feltételek mellett és azonos korlátok között érvényesülhessen mindaddig, amíg ezt embertársának hasonló szabadsága megengedi. Amint azonban a *gazdasági* küzdelmet *hatalmi* eszközökkel döntjük el, nem vagyunk jobbak, mint ama harmincz ifjú honfitársunk, akiket amaz idegen Sámson lakodalmára küldénk ki, akiknek Sámson elibéjük adá fogadasként ezt a mesét, hogy eltalálják: Az evőállatból étek jöve ki, és az erősből édesség jöve ki. Ők pedig vállalván a fogadást, mondák Sámson feleségének: Add tanátsul a te férjednek, hogy jelentse meg nekünk a mesét, hogy valamiképen meg ne égessünk téged és a te atyádnak házáat tüzzel. Sámsonnak felesége pedig addig szorongatá őtet, amíg hetedik napon meg nem jelenté neki a mesét, aki is sietett azt a harminczaknak tovább jelenteni... (Nagy zaj. Dagophilost a többiek kizsukkolják a teremből.)

Aphrontas: Megnyugtathatom aggályoskodó barátomat, nem kerülhet ilyen alaptalan vádakra a sor. Törvényt fogunk hozni arról, hogy aki szóval, írásban vagy jelekkel illet mer rólunk állítani, az halálra halálával hal! β.

**Csonka Magyarország nem ország.
Egész Magyarország mennyország.**

Aktuális kérdések a német és osztrák bírói gyakorlatban.*

6. Folyamatos szerződéseknél a kötelezettek a háborús megrehezülés esetére bizonyos záradékokkal szoktak védekezni. Legismertebb a «Freibleibend» záradék, amely elvileg a legteljesebb szabadságot nyújtja az elállásra, vagyis az árajánlatnak fenn nem tartására. A Reichsgericht azonban itt is vigyáz arra, hogy valami visszaélés ezzel a záradékkal ne történjék. Például, ha az eladó ilyen záradékot bele is vett az árjegyzékbe, de azután a Schlussbriefbe nem jött be ez a záradék, akkor hiába hivatkozik az eladó arra, hogy a vevő tudta, hogy az árak nem fixek. (RG. I. 162/20., Jur. Woch. 1921. 234. 1.)

A «Lieferungsmöglichkeit vorbehalten» záradékot, amellyel rendkívül megszorítóan magyarázza a német bíróság, úgy, hogy abból tulajdonképpen alig marad egyéb, mint, ami a szerződésből úgyis következik, hogy a véltlen lehetetlenülésért nem felel az adós. Mégis legalább a bizonyítás tekintetében előnyösebb helyzetbe jut, mert vele szemben kell bizonyítani, hogy a szolgáltatásnak nincsenek akadályai. (RGZ. 97. k. Nr. 94., II. 271/19.)

Már most volt egy olyan szerződő fél, aki azt mondta: a Freibleibend-klauzula is jó, a Lieferungsmöglichkeit vorbehalten klauzula is jó, milyen jó lesz a kettő együtt! S azért ekként

kumulálta a kettőt: «Freibleibend, vorbehalten Lieferungsmöglichkeit.» A Reichsgericht, ebben logikailag ellenmondást látott ugyan, de mégis egy bizonyos *közbülső* értelmet tulajdonított a záradéknak, olyképen, hogy ilyenkor bizonyos akadályokat le kell ugyan küzdenie az adósnak, de nem lehet azt követelni a szerződő féltől, hogy úgy erőltesse meg magát, mint ahogy a rendes gondossági kötelesség hozná magával. (RG. I. 158/20., Jur. Woch. 1921. 333. 1.)

7. A német bíróságnak arra a törekvésére, hogy a jogrendet minden körülmények között megóvja, amíg csak az életviszonyokkal összeegyeztethető, rendkívül jellemző az eseteknek azon egész sorozata, amely a *Tumultschaden*-törvény körül merült fel, t. i. a belzavarok okozta károk megtérítése körül. Ezekben a határozatokban benn tombol a német forradalom és polgárháború. Történelmi dokumentumok ezek az ítéletek, amelyek nagyszerű szabatosággal öntik formulába a mindenkor forradalmi joghelyzeteket. Főleg az 1851. évi porosz törvényről volt ezekben az esetekben szó, amely a községet kötelezte a belső zavarok okozta károk megtérítésére, kivéve, ha kívülről beható tömeg okozta ezeket a károkat és a község nem tudott ez ellen védekezni. Berlin városára a kártérítési pörök özöne zúdult a Spartacus-forrongások révén. Igen érdekes eset volt, midőn a Vorwärts helyiségébe behatoltak. A bérlő menekülni volt kénytelen, ottani ingóságait összezúzták és hotelben kellett laknia. A kérdés az, hogy ha nem helyi zavargás, hanem országos politikai mozgalom vészjelensége okozta a kárt, amely ellen tehát helyi erővel nem lehetett védekezni és különösen, ha a résztvevők katonailag is szervezve voltak: vajjon ilyenkor is fennáll-e a község felelőssége? A bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy fennáll, mert a felkelés jogellenes mozgalom volt, rendes katonaságnak pedig nem lehetett tekinteni a Spartacus-handákat, bár a harcok a modern háborús eszközök felhasználásával folytak. (RGZ. 100. k. 10. I., VI. 66/20.)

Bizonyára e perek hatása alatt hozták azt a birodalmi törvényt 1920-ban, amely a belső zavarok okozta károk megtérítését a birodalom terhére vállalja át, visszaható erővel 1918 novemberig, oly módon, hogy a községnek megtérítendő az előlegezett kártérítési összeg, úgy hogy a községen csak egy bizonyos kis rész maradt meg.

Még érdekesebb az az eset, amidőn kérdéses volt, hogy vajjon, ha a győzelmes forradalom során okoztak károkat, hogy azokért is felel-e a község? Azt mondotta a község, hogy hiszen ebből a forradalomból lett az a kormány, amely most gyakorolja a főhatalmat; az ilyen forradalom során okozott károkat tehát nem lehet jogelleneseknek mondani. A Reichsgericht azonban ezt a kárt is megítélte és pedig azt mondván, hogy amíg a forradalom nem győzelmes és ameddig az eddigi közhatalom védekezik, a forradalmi cselekmények jogellenesek voltak és tehát ezen jogellenesség következményeit neked községnek kell viselned. (RGZ. 100. k. 74. sz. VI. 139/20.)

A katonatanácsokkal is sok dolga akadt a birodalmi törvényeseknek. T. i. a forradalom első napjaiban kérdés volt, hogy a katonatanács közegeinek, a Wachmannschaftnak jogosulatlan fegyverhasználatáért felel-e a birodalom, a katonai személyek jogosulatlan fegyverhasználatáért fennálló felelősség alapján? Ebben az ítéletben szinte naptárszerű pontossággal mondja el a Reichsgericht, hogy az 1918. novemberi forradalom mikor vezetett egy birodalmi központi hatalom létesítésére. Ezek a katonatanácsok, annak dacára, hogy utóbb megbukott a népbiztosok kormánya mégis akkor a birodalmi tényleges hatalmat gyakorló szervezetnek a közegei voltak s így cselekményeik a birodalmat kötelezik. (RGZ. 100. k. 6., 7. III. 53/20.)

Íme a német igazságszolgáltatásnak sikerült az, ami nálunk csak fogyatékosan sikerült, hogy a forradalom során magán-egyének ellen elkövetett sérelmeket jóvátétette a közösséggel.

8. A háborús és forradalmi nyomorúságok aktualitásai után lássunk már most olyan aktualitásokat, amelyekben a jogeszmé továbbfejlődését is szemlélhetjük egészségesebb viszonylatokban. Ilyenek különösen a technika újabb találmányainak beilleszkedése a jogi életbe, nevezetesen a *léghajózás* terén. Rendkívül tanulságos a német judikatura módszereiben beállott fordulatra a következő esetben hozott ítélet. Valaki pilótáiskolát tartott, pilótái szerteszét röpködtek a környéken, egyik pilóta lezuhant — a szegény pilóta sorsáról az ítélet nem emlékezik meg — a gép

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 11. számban.

rázuhant egy épületre, áttörte a födelét s összerombolta a be rendezési tárgyakat. Kérdéses volt a felelősség, természetesen az objektív felelősség. A német jogban nincs általános felelősség veszélyes üzemért, speciális törvényeik vannak, amelyek vasutakra, gyárakra, automobilonokra stb.-re vonatkoznak, de általános felelősségi szabályuk nincs. Ezért más alapon kellett konstruálni a felelősséget és pedig konstruálta a német bíróság úgy, hogy igenis megállapította az objektív felelősséget, még pedig a magánjogi *végszükség* analógiája alapján. Így ez nagyon sajátos hangzik, pedig egyszerű. A tulajdonos nincs jogosítva másnak a dologra való behatását megtiltani, ha a behatás valamely veszély elhárítására szükséges és a fenyegető kár a tulajdonost érő kárral szemben aránytalanul nagy, vagyis aránytalanul kisebb kár éri a tulajdonost, mintha elmaradna az a beavatkozás az ő tulajdonába. De ez esetben a tulajdonosnak kártalanítás jár: nem jogellenes cselekmény, de kártalanításra kötelez.

Ebbe a tételbe kapcsolódik be a levezetés. Amint a brémaiak mondották annakidején: *navigare necesse est, vivere non*. Kétségtelen az, hogy léghajózni kell. A tulajdonosra nézve a léghajózás veszélyeztető tény, de ez sokkal kisebb baj, mint amilyen a köznek a kára volna, ha megtiltanák a léghajózást. Ennélfogva olyan behatás ez a tulajdonba, amelyet a tulajdonos kénytelen tűrni magasabb köztekintetektől. Minthogy ilyen esetekben a tulajdonosnak kártalanítás jár, tehát ebből az esetből is kártérítésre van igénye, ha őt valamely komoly kár éri. (RGZ. 100. k. 19. sz., VI. 24/20.)

Ilyen jogászai módszer mellett a Reichsgericht többé nem szakaszokat értelmez, hanem bizonyos jogeszmét kutat fel és ebből keresi meg a jogi megoldást. (Rechtsfindung.)

A döntés szerint a kárt a vállalkozó viseli, mert ő tartotta üzemben a pilótaiskolát. Egy másik ilyen esetben a szomszéd tulajdonos azon panaszkodott, hogy a pilótaiskola pilótái nagyon alacsonyan röpködnek az ő ingatlanja fölött, ezzel nagy zajt okoznak, zavarják a bérlőket és állandó nyugtalanságban tartják őket, hogy vajjon nem zuhannak-e le. Már most a tulajdonos abban hagyásra perelt *Unterlassungsklage*-val. Közben azonban gondolt egyet, eladta az ingatlanát és 100,000 márkára beperelte az iskolát azon a címen, hogy ennyivel kevesebbet adott a vevő, mert ez a láрма csökkent a telek értékét. A végeredmény nem ismeretes, de a bíróság közbenszóló ítélettel elismerte a károkozás folytán a kártérítési köteleességet az *«immissio»* szerkezetére alapítva, mert a behatás nagyobb volt, mint amilyent az ember rendszert köteles eltűrni. Elvégre mindnyájan kötelesek vagyunk eltűrni, hogy 2000 méter magasan fölöttünk berregjen a repülőgép, de nem vagyunk kötelesek eltűrni, hogy 5 méterrel fejjünk fölött berregjen és ki legyünk téve annak, hogy akármelyik perben ránk zuhanjon. Ez oly közvetlen *immissio*, amely egy bizonyos kárkiegyenlítést indokol. (RGZ. 97. k. 25. I., V. 97/19.)

9. Egész fejezetet lehetne szentelni annak a kérdésnek, hogy az erkölcsi követelményeket is milyen új szempontból tekinti a német bíróság. Például szolgálhat az ismert *Schmiergeld*-judikatura. A kérdés: szabad-e az üzletvezetőnek a megrendelőtől nagyobb ajándékokat elfogadni, illetőleg mi lesz ezekkel az ajándékokkal. Be volt bizonyítva egy esetben, hogy az üzletvezető egészen korrektül járt el, semmit az üzletben az ura kárára nem cselekedett és mégis 70,000 márka ajándékot kapott. Ennek az ajándéknak, mint alaptalan gazdagodásnak, helyesebben *ex gestione* az ügyvitelből eredő gazdagodásnak a kiadására kötelezte a Reichsgericht a főnöke részére az üzletvezetőt azon a címen, hogy az ügyvitelből szerezte és ennélfogva a gazdának kiadni köteles. Itt is érdekes az indokolás. Azt mondja a bíróság, hogy az üzletvezetőnek egy ilyen gazdagodása mindenesetre a nép jogérzetével *«in schroffem Gegensatz»* áll, mert ha az az üzletvezető nem sérti is köteleseit, mégis magával hordja a lehetőségét annak, hogy az üzlet urának hátrányára érvényesíti befolyását. Van még egy szempont, a köz szempontja, mert ezeket a pénzeket valahol kalkulálni kell, ezeket a pénzeket végül meg fogja fizetni a fogyasztás. Ez volt a döntő érv arra, hogy a talán jogászilag kissé erőltetett álláspontra helyezkedett a bíróság és kiadni kötelezte, amit az üzletvezető így szerzett. (RGZ. 99. k. 9. sz. III. 400/19.)

Etikai szempontból feltűnő esetről akarok még megemlékezni, amely első pillanatban majdnem megütköztető. Egy huszárhadnagy szeretőjének egy levelet adott, hogy ha ő megházasodik,

akkor a nőnek 15,000 márkát fog fizetni. A huszárhadnagynak nem volt semmi vagyona, tehát előre a jövődő felesége pénzéből kellett majdan fizetnie. A tiszt a szeretőjével 10 évig ágyassági viszonyban élt, három gyermekük született. A midőn aztán a nő beperelte a huszárhadnagyot; mindhárom bíróság megítélte a követelést. Megítélte pedig olyan indokolással, amely csakugyan figyelmet érdemel. A bíróság t. i. azt mondja, hogy az a nő nem csupán ágyasságban élt a tiszttel, hanem ők 10 esztendeig mint férj és feleség éltek benső életközösségben. Az a leány hozzájárult a háztartáshoz, a hadnagy pénzt vett tőle kölcsön, a leány feladta foglalkozását, hogy egészen kedvesének éljen, neki áldozta fiatalságát és jobb jövőre való kilátását. Házasságra előrehaladott kora és többszörös szülés miatt többé nem gondolhat. Ez a helyzet és ennek következménye, nem pedig az elmúlt közönségre való tekintet volt az, amely indította a férfit a kötelezettség vállalására. Erre pedig azt mondja a bíróság, hogy ez nemcsak nem erkölcsellenes, hanem egyenesen erkölcsi kötelesség és a tisztességes gondolkodás követelménye, hogy kárpótolja a nőt a neki hozott áldozatért. Sőt kifejti a bíróság azt is — és ez legelősebben világít rá az esetre — hogy ez a kötelesség nem is ajándékozás; mert ha ajándékozás lett volna, akkor közokirat kellett volna és formahiány okából lett volna semmis az ügylet (nem a magyar jogban, hanem a német jog szerint). Erre mondta, a Reichsgericht, hogy ez nem ajándék, hanem ellenérték és így nem formaköteles. (RGZ. 98. k. 51. sz. VI. 387/19.)

Ez kétségtelenül igen kényes eset. A Reichsgericht is érezte ezt és azt mondta, hogy hiszen az, hogy az a nő tudta, hogy ez a férfi őt esetleg a jövődő felesége pénzével fogja kifizetni, nem mutat valami nagyon nobiles gondolkodásra, de a felek társadalmi állása mellett el kellett tekinteni ettől azon túlnyomó szempontok mellett, amelyek indokoltak mutatták, hogy a nő a férfinak hozott áldozatokért kárpótlást nyerjen.

Azelőtt hozzá szoktunk ahhoz, hogy a német jogászokat bizonyos rideg formákhoz kötötteknek és — mondjuk — betűragóknak tekintsük. Ami ezekben az ítéletekben tükröződik, csakugyan egy újabb irányzat. Amint maga a Reichsgericht mondja egyik helyen: *«Der Richter hat vor der juristischen Konstruktion die Wirklichkeiten des Lebens und die Macht der Tatsachen zu berücksichtigen?»*

Ez az, amit a németek *Interessenjurisprudenz*nek neveznek. Megvolt tehát az ú. n. szabadjogi iskolák évtizedes küzdelmeinek az a hatása, hogy a német ítélkezés túlzásoktól megtisztult gyakorlati eredményekhez jutott. Dr. Szladits Károly.

A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az É. T. 51. §-a alapján.

A Pp. 783. §-a a választott bírósági ítéletet ugyanazon hatállyal ruházza fel, mint a jogerős bírói ítéletet. A választott bírósági ítélet tehát a 782. §. szerinti kézbesítéssel az alaki és anyagi jogerő összes tulajdonságaival bír, eltérően az 1881 : LIX. tc. 77. §-ban foglalt ezelőtti szabályozástól, mely a választott bírósági ítélet ellen fellebbezést engedvén meg, annak jogerőre emelkedését gátolta.

A végr. törv. I. §-nak e) pontja szerint a választott bírósági ítélet végrehajtható közokiratot képezvén, a végr. törv. 8. §-a szerint az ítéletben megszabott teljesítési határidő lejártá után végrehajtás kérhető.

A Pp. azonban — bár a választott bírósági ítélet ellen rendes jogorvoslatot meg nem enged — a 786. §-ban megengedi, hogy az érdekelt fél, túlnyomó részben kötelező alakóságok megsértése miatt, a rendes bíróság előtt érvénytelenítési keresetet indíthasson. Ebben a perben, mely a kézbesítéstől számított 90 nap alatt indítandó meg, a bíróság a fél kérelmére az ítélet végrehajtásának ideiglenes felfüggesztését rendelheti el. (786. §.) Ez a rendelkezés azonos azokkal, melyeket a törvény az igazolás (459.) és perújítás (572. §.) eseteiben alkalmaz.

Az 1912 : LIV. tc. (É. T.) 51. §-a szerint azonban készpénzbeli követelésben marasztaló ítélet alapján a teljesítési határidő lejártá után biztosítási végrehajtásnak van helye, ha a kötelezett fél a határozatot ellentmondással, vagy halasztó hatályú fellebbezéssel, illetőleg kifogással támadta meg.

A kérdés most már az: taxatív-e ez a felsorolás, vagy analógia

útján nem terjeszthető-e ki e §. azokra az esetekre, midőn a törvény az ítéleteket ugyan jogerősöknek nyilváníttja, de különleges intézkedésekkel (mint a Pp. 459., 572. és 786. §-ai) az ítéletet az anyagi jogerő egyik lényeges tartalmától, a végrehajtási jogtól megfosztja, közelebből: kérhető-e az É. T. 51. §-a szerint készpénzbeli követelésben marasztaló választott bírósági ítélet alapján a teljesítési határidő lejártá után biztosítási végrehajtás, ha a kötelezett fél a teljesítési határidő lejártá előtt érvénytelenítési keresetet adott be s a rendes bíróság a Pp. 786. §-a alapján a végrehajtás ideiglenes felfüggesztését rendelte el.

A kérdésre szerintünk csak igenlőleg lehet válaszolni.

1. A Pp.-nak a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó rendelkezése bizonyos esetekben (ha a kereset stb. sikere valószínűnek mutatkozik) enyhíteni akar azokon a következményeken, melyeket a jogerős (Pp. 783. §.) ítélet egyik lényeges kihatása: a végrehajthatóság von maga után. Miután a jogerős ítélet végrehajthatósága a kielégítési végrehajtást jelenti (végr. törv. 1. §.), a végrehajtás felfüggesztése ezekben az esetekben csakis a kielégítési végrehajtásra érthető.

2. A Pp. terminológiája kell, hogy abban az értelemben vételessék, mint a végr. törv. terminológiája. A végr. törv. végrehajtás alatt a kielégítési végrehajtást érti (1—233. §-ok), bár e §-ok közül több egyforma alkalmazást talál úgy a kielégítési, mint a biztosítási végrehajtásnál (végrehajtási kérvény kellei, példányszámok stb.). A biztosítási végrehajtást a végr. törv. külön címben tárgyalja «biztosítási intézkedések» alatt (234—254. §-ok). Egyébként a «végrehajtás felfüggesztése» kitétele a végr. törv. 30. és 31. §-aiból is ismeretes. Itt is azonban kizárólag csak kielégítési végrehajtásról van szó, mert keresetet eziránt csakis kielégítési és nem biztosítási végrehajtás ellen lehet benyújtani.

3. De következtetést lehet vonni a konkrét kérdésben a Pp. 461. §-ból is. Ez a §. az ellenmondást a *végrehajtásra* halasztó hatályúnak jelenti ki. Vagyis az ellenmondással ipso jure beállanak azok a jogkövetkezmények, melyet a Pp. 786. §-a szerint csak a fél kérelmére és ekkor is bizonyos megszorítással mondhat ki a bíróság. Az É. T. 51. §-a azonban ellenmondás esetén kifejezetten biztosítási végrehajtási jogot ad az érdekelt félnek. A törvény tehát élesen elválasztja egymástól a «végrehajtást», melyre az ellenmondásnak halasztó hatálya van és a biztosítási végrehajtást, melyet az ellenmondás fel nem tarthat. A Pp. terminológiája szerint is végrehajtás alatt csak kielégítési végrehajtás érthető s a végrehajtási jog felfüggesztése a biztosítási végrehajtási kérvény beadását és foganatosítását nem gátolja.

4. A végrehajtás felfüggesztése azt a célt szolgálja, hogy ha a kereset vagy igazolás sikere valószínűnek mutatkozik, a felet helyrehozhatlan kár ne érje azáltal, hogy a lefoglalt ingók vagy ingatlan árverés útján értékesíttetnek, vagy a vételár kiutaltatik. A kötelezett félnek ez a védelme azonban nem lehet hatékonyabb nem halasztó hatályú jogorvoslat vagy kereset esetén, mint amely megilletné őt az esetben, hogy ha halasztó hatályúnak elismert rendes jogorvoslatot venne igénybe egy készpénzbeli követelésben marasztaló ítélet ellen. Miután pedig ez utóbbi esetben az É. T. 51. § a biztosítási végrehajtási jogot ad, ez a jog fokozottabban kell, hogy megillessen a felet egy azonnal jogerőre emelkedő választott bírósági ítélet alapján.

5. De a telekkönyvi rendt. 84. §-ának figyelembe vétele és a 92. §-a is a kérdésnek a fenti értelemben való eldöntése mellett szól. Az idézett §. a) pontja szerint ugyanis azon okirat, melyek valamely közhatóság bírósággal végrehajtható ítéletének minőségével bírnak, hová tartoznak különösen a jogerejű bírói határozatok stb. bekebelezés alapjául szolgálhatnak. Már pedig a választott bírósági ítélet a Pp. 783. §-a szerint jogerejű bírói határozat jellegével bír és a végr. törv. 1. §-ának e) pontja szerint végrehajtható közokiratot képez, tehát a kötelezett fél ingatlanaira zálogjogot s így a kielégítési végrehajtással egyenrangú jogot ad. Ha concedáljuk, hogy az érvénytelenítési kereset kapcsán a végrehajtás felfüggesztése a választott bírósági ítélet jogerőre emelkedését akadályozza, akkor is ott van a telekkönyvi rendt. 92. §-a, mely a végrehajtás ítélet alapján zálogjog előjegyzését engedi meg. Már pedig «a jogerőre nem emelkedett ítéletben megítélt követelés biztosítására a végr. törv. 223. §-a szerinti és a telekkönyvi rendt. 92. §-a alapján szerzett zálogjogi előjegyzések csak kieszközlésük törvényes útját illetőleg különböznek egymástól, de egyébként azonos alapon ugyanazt a

célt szolgálják s így joghatály tekintetében ugyanazon elbírálás alá esnek». (Budapesti tábla 1909 jan. 21. Grecksák 684.) Megtörténhetik tehát az az eset a kérdés ellenkező eldöntése mellett, hogy a választott bíróság ítélete alapján a készpénzbeli követelést az adós ingatlanaira zálogjogilag bekebelezhettem, de mindenesetre előjegyezhettem, míg ingóságaira még biztosítási végrehajtást sem vezethetek.

6. A Pp. 786. §-a az adóst helyrehozhatlan károsodástól akarta megóvni. Viszont méltányos, hogy a hitelező érdekei is megóvassanak és fedezetét egy hosszú per alatt beállható vagyoni változások ne tegyék problémátikussá. A végr. törv. 231. §-a egyéb-hént módot ad arra, hogy mindkét érdek megóvassék, hiszen az adósnak módjában áll a biztosítandó összeg készpénzbeli letétele által a biztosítási végrehajtás foganatosítása alól menekülni.

Dr. Binét Menyhért.

**Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!**

Amen.

Pszichoanalitikus szempontok a vétkesség jogtanában.

«Die Aufgabe des Therapeuten ist aber die nämliche, wie die des Untersuchungsrichters; wir sollen das verborgene Psychische aufdecken und haben zu diesem Zwecke eine Reihe von Detektivkünsten erfunden, von denen uns also jetzt die Herren Juristen einige nachahmen werden.»

Freud: «Tatbestandsdiagnostik und Psychoanalyse.»¹

1.

A vétkességi alapfogalmakra vonatkozó tételes rendelkezések nem határozzák meg e fogalmak lélektani mibenlétét. A Btk. 75. §-a ép oly kevésbé, mint a tételes magánjog. (Ptk. tervezete 885. §.)² Ezért a bírói gyakorlat e téren kizárólag a jogtudományra támaszkodhatik, amely a vétkességi tant a tudat és akarat két főpillérére építette fel. Ám a tudat és akarat lélektani fogalmak, miért is a jogtudomány e tekintetben a pszichológusokkal való együttműködésre van ráutalva; a lélektan fejlődését a jogásznak itt állandóan szemmel kell tartania, az újabb lélektani kutatások eredményeit a jog és lélektan ilyen határkérdéseiben késedelem nélkül fel kell használnia. Követeli ezt önmagában véve már a tudomány haladásának parancsszava is, de szükségessé teszik ezt gyakorlati szempontok is. A vétkességi tan irodalma egymással szemben álló ellentétes elméletek eldöntetlen harca. Ez ellentét lényege: elégséges-e a szándék fogalmához a jogsértő eredmény tudata (*tudatelmélet*),³ vagy szükséges-e az eredmény akarása is (*akaratelmélet*)⁴ E két elmélet hívei eleddig ellenséges táborként állanak egymással szemben, bár akadnak közvetítők (nálunk *Finkey, Vámbéry*), akik az ellentétet csak látszólagosnak vagy jelentékeny kölcsönös engedmények nélkül is kiegyenlíthetőnek tartják. De bármennyire hasznos is lehet a gyakorlat szempontjából a tudományos elméletek közötti ellentétek elsímitására vagy eliminálására való törekvés, a tudomány számára mégis értékesebbnek tartjuk megvizsgálni ezen eltérő elméletek keletkezésének okát és kideríteni azon indokokat, melyek az elméletek alkotóit minden közvetítés ellenére is álláspontjuk mellett való kitartásra indítják. Ez a munka aztán talán rávezet majd a kontroverzia oly elintézésére, amelyben mindkét tábor megnyugszik, nem pedig csak kritikusaik. Nos hát, mi az ellentét okát a lelki folyamatokról való ismeretek hiányosságában, illetve az e téren fennforgó messzemenő nézeteltérésekben fogjuk keresni. Ugy gondoljuk, hogy amily mértékben csökkenthetők ezek, oly mértékben fognak a lélektani ismer-

¹ Freud: Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre 2. Folge.

² A Btk. általános részének reformjára vonatkozó előadói tervezetek mindegyike mindenesetre már szükségesnek látta az alanyi bűnösség lélektani tartalmát is körülírni.

³ Lisl, Frank, Kohler; nálunk Fayer, Baumgarten.

⁴ Beling, Birkmeyer, Lammasch, Meyer; nálunk Finkey, Angyal.

reteken alapuló ellentétes jogtudományi teóriák is egymáshoz közeledni és a rájuk felépített jogi fogalmak is tisztázódnak.

Már most ép a tudatnak, a vétkességi tan egyik alapfogalmának területe az, amelyen a pszichológiai kutatás a büntetőjogi fogalmak kifejeződéséig óta a Freud-féle lélekelemzés révén sok új megismeréshez jutott. E megismerések gócpontja: a tudattalan lelki történet; annak felderítése, hogy a tudattalannak a lelki világban nem az a mellékes szerep jut, melyet a még ma is közkeletű — bár már nem kizárólagosan elismert — lélektan jelölt ki számára, amikor pl. a «tudat küszöbét» említi, hanem hogy a tudattalan valójában a lélek igazi tartalma, melyet tudatunk által — mintegy hatodik érzékszerv által — csak érzékelünk. A tudattalan lelki történet fontosságának megismerése és az abban való búvárkodás révén jutott el Freud egyebek között a lelki determinizmus szélesebb és biztosabb megalapozásához is. Ez a kérdés Freud-ig csak elméleti okoskodás tárgya volt. A lelki determináltság tanát magunkévá tehetjük vagy nem, aszerint, amint amellel felsorakoztatott elméleti, bölcséleti érveket elfogadtuk, vagy elutasítottuk. Nem így Freud óta. Aki Freud-nak egyik alapművét, a «Psychopathologie des Alltagslebens»-t⁵ elolvassa, az nem fog tisztára elméleti okoskodással szembehelezkedhetni az ottan gyakorlati úton, kísérleti módszerrel levont tapasztalatokkal szemben, Freud ott nem elégszik meg a lelki determináltság egyszerű megállapításával, hanem keresi és megtalálja a determinánsok tartalmát is, és kísérletei kapcsán rámutat azok feltétlen hatékonyságára, erejére. Ad oculos demonstrálja, hogy a tudatos lelki történeten túl is, a látszólag rajtunk kívül fekvő okokból folyó ténykedéseink is, mennyire saját lelkünkben gyökeredznek, mennyire determinálva ezek is bennünk rejlő okok által. Így rámutat arra, hogy még olyan, rendszerint véletlenségnek minősített esetek is, mint aminők a tévedések, elírások, nyelvbottlások stb. nem egyszerűen oktalán vagy csak külső okokra (figyelem meglazulása, szórakozottság stb.) visszavezethető tények, hanem hogy ezek lelkünk egy-egy rejtett tendenciáját árulják el, tudattalan szándékokat, melyek éber állapotunkban csak ily utakon nyilvánulhatnak meg, és melyeket esetről-esetre fogantatott elemzésnek módjában áll feltárni. A pszichoanalitikus munka folyamán hamar világossá és kétségtelenné vált az is, hogy még oly jelentéktelen ötletünk is mennyire szoros összefüggésben van lelkünk egyéb tartalmával, és hogy a lelki történet determináltsága odáig terjed, hogy pl. még valamely látszólag önkényesen választott vagy «véletlenül eszünkbe jutott» névről vágy számról is kideríthető, hogy miért ép ez és nem más jutott eszünkbe. Ekkép a freudizmus lélekelemző munkája nyomán eloszlott a lelki véletlenségnek minden lehetősége.

Ha a két szándékelméletet ilyen megismerésekkel gazdagodva felülbíráljuk, mindkettő egyaránt lélektani tévedésnek minősül. Mert ha ott is, ahol mint az előbb említettekben, sem tudatos akarás, sem tudatos észrevetés nem kíséri a cselekvést, a beható elemzés mégis tudatlan tendenciát állapít meg, hogy tarthatnók lehetségesnek az akarat hiányát ott, ahol tudatos cselekvés az eredmény képzetének tudatosságával párosulva hozza létre az eredményt? Már pedig ezt mindkét szándékelmélet lehetségesnek tartja. Az egyik, amikor az eredmény képzeté mellé nem kívánja meg az eredmény akarását; a másik, amikor ezt posztulálja. A bírói gyakorlat nem is követi ez elméletek egyikét sem. (Az egészséges szocietás, épúgy mint az egészséges ember, rossz tanítások dacára is helyesen cselekszik.) A bírói gyakorlat megállapítja a szándékot amint nyilvánvalóvá válik, hogy az eredmény képzeté megvolt a cselekvőben. És ebben nem a tudatelméletre támaszkodik, hanem úgy indokol, hogy az eredmény előrelátása szükségképp annak akarását is jelenti. «Aki oly cselekedetet visz véghez, amelyről tudja, vagy amelyről tudnia kell, hogy az rendszerint másnak halálát okozza, az ezen cselekedetet ép azon eredményéért hajtottá végre, tehát azon eredményt okvetlenül akarta.» Így a *Kúria* 11,411/83. sz. (Bjt. VII. 284.) és számos más határozata.⁶ Közelebbről nézve a bírói gyakorlat állásfoglalását, ez implicite magában foglalja a tudattalan akarat léte-

zésének és jogi relevanciájának elismerését. Hiszen olyan akarásról-szól, amely nem nyilvánvaló, de fennforgása a bírói gyakorlat szerint szükségképp felteendő. Ekkép ez a bírói gyakorlat lényegileg nem jelent kevesebbet, mint annak kimondását, hogy a szándék megállapíthatóságához elégséges az eredmény képzetének tudata, habár ezt csak tudattalan akarás is kíséri. A bírói gyakorlat ez álláspontjának egyébként a büntetőjogi irodalomban is van szószólója. Ugyanily eredményre jut ugyanis *Binding*, amikor azt mondja: «Sich als Täter zu wissen ohne seine Täterschaft zu wollen ist undenkbar. Das letzte ist das Prius und zugleich die conditio sine qua non für das Wissen als Folge.»⁷

Ez a felfogás felel meg a pszichoanalitikus lélektan szerinti igazságnak is. Mégis új színt kap ez a freudizmus megvilágításában, a tudattalanról szerzett új ismeretek nyomán. Amit *Binding* és általában a Freud-előtti pszichológia tudattalan alatt értett egészen más, mint amit a pszichoanalízis e névvel megjelöl. «Ein unbewusstes Wollen und unbewusstes Tun — nicht ein Wollen und Tun, dessen sich der Täter nicht bewusst wäre, sondern dessen Potenz ihm nicht bewusst ist.»⁸ Ez a lényege a *Binding*-féle tudattalannak; vagyis a tudatos és tudattalan lelki történet szerinte csakis intenzitásában különbözik. Más az, amit a freudizmus a tudattalannál kiderített. A pszichoanalízis tanítása szerint: minden lelki történet eleinte tudattalanul indul meg, csak később válik tudatossá; de nem feltétlenül. Egy része a lelki történetnek a lélek elhárítási erőszervezete folytán nem juthat fel soha a tudatig, úgyhogy minden embernél több-kevesebb lelki tartalom állandóan tudattalan marad. Ezen tudattalan lelki réteg tartalma, a legősibb ösztönök és vágyak s az egyén fejlődése folyamán ezekhez kapcsolódó egyéb lelki anyag, állandóan hatékony és kifelé az álom, művészeti alkotások, tévcesekek, neurozisek, pszichózisok stb. formájában nyilvánul meg. Tehát nem ép a kisebb intenzitás különbözteti meg a tudatos lelki tartalomtól és különbözőek azon erőszervezetek is, amelyek a lélek e különböző rétegeit működésben tartják. A tudattalan ilyen felfogásában és az ennek gyakorlati érvényesítése által elért terápiai eredményekben rejlik a pszichoanalízis nagy jelentősége; és az ily értelemben vett tudattalan feltárásából lehet talán a kriminológia számára is mélyreható eredményeket elérni.⁹

A tudat- és akaratelmélet szószólói közötti elméleti harc az eddigiekből kitünően meddő maradt, amíg a tudati pszichológia terén játszódott le. A bírói gyakorlat — anélkül, hogy erről számot adna magának — elhagyja e teret és a kérdést a tudattalan segítségül vevésével oldja meg. Útmutatásnak vehető ez arra, hogy az elmélet emberei is ezen az úton kíséreljék meg e probléma tisztázását. Ha a tudattalan lelki történet, illetve annak kriminogén hatása a kriminálpszichológus részéről kellő méltánylásban fog részesülni, akkor a két elmélet közötti kontroverzia talán a beszámíthatóság kérdésére terelődik majd át, olyan értelemben, vajjon felelőségre vonható-e az egyén a bár nem öntudatlan állapotban (Btk. 76. §.), de a tudat ellenőrzése alól többé-kevésbé kivont tudattalan lelki folyamatok eredményeképp elkövetett cselekményeiért. E két lelki állapot közötti különbségre vonatkozólag annyit kell itt megjegyeznünk, hogy míg az «öntudatlanság», a pszichózis esetén kívül, külső, mondhatjuk fiziológiai okok előidézte állapot (álom, részegség), addig a tudattalanul cselekvőnek tudata belső, tisztán pszichikai okokból van kikapcsolva. Lényegileg az elmeállapot ideiglenes megzavarásáról lehet itt is beszélni, ha nem ragaszkodunk e fogalom közkeletű értelméhez, hanem csak tudományos tartalmát vesszük tekintetbe. És a kriminálpszichológusnak nem jut majd ép könnyű feladat tisztán a lélektani beszámíthatóság szempontjából határvonalat vonni egyfelől azon lelki rendellenességek között, melyekből a tévedések, «szórakozottsági» cselekmények, elírások, nyelvbottlások és egyéb a tudat és tudattalan működésének diszharmoniaja folytán előállott cselekmények származnak és másfelől azon lelki állapotok között, melyeket ma röviden zavart elme-

⁷ *Binding*: Normen, 2. kiadás 323. o. Az általam ismert büntetőjogi írók között *Binding* az egyedüli, aki a tudattalan lelki történetet beható figyelemre méltatja.

⁸ *Binding*: Normen, II. 319. o.

⁵ VI. k., Internationaler Psychoanalytischer Verlag, Wien 1919.

⁶ Az azonos határozatok felsorolása *Márkus D.*: Felsőbírósa-gaink Elvi Határozatai c. gyűjteményében, 2. kiadás V. kötet, 69. o. Ugyanígy *Vámbéry*: Büntetőjog I. 201. o. *Fayer* szerint a bírói gyakorlat a tudatelmélet alapján áll. (A büntetőjog tankönyve I. 300. o.)

⁹ *Freund*: «Begriff des Unbewussten in der Psychoanalyse» c. értekezést a «Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre» c. kötetben: Wien, 1918.

tehetség névvel szokás megjelölni. (Btk. 76. §.) A kriminálpszichológusnak, ha hű akar maradni a tudományos igazsághoz, mindkétféle állapotot lélektanilag egyenlő mértékkel kell majd mérnie: mindkét esetben a tudat frontjának áttörésével állván szemben, milyen alapon fog — tisztán lélektani szempontokat tartva szem előtt — az egyik esetben beszámíthatóságot, a másikban beszámíthatatlanságot, vagy korlátolt beszámíthatóságot megállapítani? A büntetőpolitikai célszerűség alapján?

A büntetőpolitika — a társadalom védelme megengedte határon belül — bizonyára a jövőben is a lélektani igazság talaján kíván megmaradni. Már pedig a tudat és tudattalan lelki történet feltétlen determináltsága, mely ezen fejfegetések kiindulópontja és bázisa, a büntetőjogi beszámíthatóság mai fogalmát létalapjában támadja meg. Ezt alighanem teljesen el kell majd ejtenünk. Hisz ezáltal a büntetés jogalapja nem szűnik meg. A büntetésnek a társadalom védelme a főcélja, mely cél eléggé igazolja az állam büntető imperiumának gyakorlását. Mi ok van tehát rá, hogy az e célt szolgáló szabályokat lélektani igazsággal ellenkező jogi fogalmakkal is megtámasszuk? Hiszen a társadalmi védekezés szükségessége akkor is parancsolólag a büntetés, illetve a tettesnek ártalmatlanná tévése mellett szól, ha a büntetésnek csak represszív hatást tulajdoníthatnánk. Pedig a büntetőjogi beszámíthatóság fogalmának elejtése nem is jelenti egyúttal a büntetés preventív hatásának negállását, mert a feltétlen determinizmus alapjára való helyezkedés nem egyúttal tagadása a nevelés lehetőségének, tehát olyan motívumok hatékonyságának sem, mint aminők a büntetéstől való félelem, illetve az elszennvedett büntetés emléke. Sőt ezen hatékonyság a lélekelemzés tapasztalatai nyomán az eddiginél nagyobb térre terjedőnek bizonyult: kiterjed a tudattalan lelki tartalomra és működésre is; hisz megtudtuk, hogy a tudattalan is befolyásolható, sőt hogy igazában csak ennek hathatós befolyásolása révén várható valóságos és visszaesésektől mentes változás az egyén lelki alkotásában. És áll ez nemcsak az úgynevezett egészséges bűnösökre, hanem az elmezavartakra is; ennek bizonyítéka, hogy a beszámíthatóság hiánya miatt felmentett, de tébolydába utalt elmebetegek között büntetések kilátásba helyezésével és azok foganatosításával példás rendet lehet fenntartani. Ami egyszersmind újabb érv amellet, hogy egyrészt az elmezavart, másrésztől a fenti értelemben tudattalanul cselekvő bűnözők között egy-egy aktuális cselekménynél a lélektani beszámíthatóság szempontjából oly jelentős különbséget tenni, mint szokásos, nem jogosult.

Nem oszthatjuk *Binding* azon aggályát, hogy a feltétlen determinizmus alapjára való helyezkedés a bűnösség fogalmának elejtéséhez vezetne.¹⁰ Mert az eddig előadottak szerint a büntetőjogi beszámíthatóság fogalmának fenntartását legfeljebb büntetőpolitikai célszerűségi szempontok igazolhatnák, de a lélektani igazság nem. Ezzel szemben a bűnösség nemcsak szociológiai, valláserkölcsi, büntetőjogi konstrukció, hanem lélektani realitás is. A freudizmusnak lélekorvoslási téren nyert tapasztalatai igazolják a vallásalapítóknek és költőknek azon intuitív meglátását, hogy a bűnösségi érzés, függetlenül a mindenkor társadalmi értékítéletektől, az ember veleszületett, filogenetice átöröklött szerzeménye: maradványa a gyermekkorban, illetve a faj őskorában elszennvedett ijesztéseknek és elriasztásoknak, mely a bűn elkövetéskor csak fokozott erőre kap, tudatossá, büntudattá válik, de tudattalanul bizonyos mértékben mindnyájunkban lappang. *Freud* leszögezi azt a paradoxonnak látszó, de lélekelemzési gyakorlatában kiderült tényt is, hogy némely bűnözőt egyenesen a bűnösségi érzés ereje visz a bűn útjára; a bűn elkövetésével úgyszólván csak realizálja büntudatát, és megkönnyebbülést nyer vele.¹¹ Az ezen büntudatra felépített lelkiismeret hatálya és a bűnelkövetésre gátló hatása tehát független a beszámíthatóság és egyéb, a lélektani igazsággal ellenkező büntetőjogi fogalmak fenntartásától.

(Bef. köv.)

Dr. Dukas Géza.

¹⁰ *Binding*: Normen II. «Die Etappen der theoretischen Schuldvernichtung» c. fejezet.

¹¹ *Freud*: «Einige Charaktertypen aus der psychoanalytischen Arbeit» c. értekezése a «Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre IV. Folge» c. kötetben.

Szemle.

— Az igazságügyi költségvetés parlamenti vitájáról régebben vezető cikket szoktunk írni. Hisz e vita során kerültek szóba a tervbe vett igazságügyi reformok, a kormány kodifikációs programja, a bírói és ügyvédi életbevágó kérdések. Ha most e vezércikk rövid szemlévé zsugorodik is, úgy terjedelemben még mindig túlzott értékelése annak a nemzetgyűlési epizódnak, amelyről beszámol.

Egyébről, mint az ügyvédi problémáról ez alkalommal alig esett szó. És az is, hogyan esett! A háború előtti országgyűlésnek számos ügyvéd tagja volt, mégis, nehogy az az osztályfoglaltság gyanujába essék, a legtöbb nem tartotta ildomosnak, hogy a kari érdekért síkra szálljon. Ezt a köteles szerénységet is túllícitálta a nemzetgyűlésen az a fiatal ügyvéd, aki herosztrateszi ambícióval próbálta saját fészket — felgyújtani. Kommunista rokonszenv gyanujával illetve annak a karnak a zömét, amelyet a proletárdiktatura kapálni küldött, a szociális betegségek legjobb egyetemes csodaszerének: a numerus claususnak behozatalát sürgette és kormánybiztos kiküldését szorgalmazta az ügyvédi destrukció letörésére, önkormányzat felfüggesztésével kívánta megölni az ügyvédség legnagyobb értékét: a függetlenségét. Minderre az igazságügyminiszternek, aki bizonytalán tudja azt, hogy az ügyvédség az igazságszolgáltatásnak a bírósággal egyenrangú tényezője, nem volt egyéb válasza, mint az ígéret, hogy az ügyvédség, bár a mulban rosszul viselkedett, a jövőben meg fog javulni. Nos, megnyugtathatjuk a miniszter urat: az ügyvédség nem fog megjavulni. Ezen túl is tántoríthatatlan óre lesz a közszabadságnak, ellent fog állni mindennemű terrornak, szembe fog szállni minden üldözéssel és emberhajszával. Mert éltető eleme: a szabadság, hivatása: a gyengébb védelme a túlhatalommal szemben, eszménye: az igazság, amely csak a társadalmi és gazdasági erők egyensúlyából születhetik.

Elismerjük, hogy manapság az igazságszolgáltatás berkeiben nem kedvez a hangulat az ügyvédségnek. Nemrég történt, hogy a még mindig folyó nagy bűnpör főtárgyalásán az elnök kivezettette az egyik védő-ügyvédet. Megengedjük, hogy a Bp. 299. §-a erre módot nyújt. Elismerjük azt is, hogy e szokatlan intézkedés a főtárgyalás negyvenkettedik napján történt, amelynek izgalmi az egyébként tárgyalagosságra törekvő elnök idegeregét méltán kimerítették. Mégis fel kell vetnünk a kérdést: szükség volt-e rá, hogy az elnök nyomban az ultima ratio-t alkalmazza? Alig tagadható, hogy az ily végletes rendszabály is az ügyvédelles légkör, az ügyvédségre kedvezőtlen közhangulat szüleménye.

Következik az ügyvédség természetéből, hogy, mint az igazság tökéletesebb érvényesüléseért küzdő szervezet, működésével a társadalom fejlődésének útját egyengeti. Ezért volt mindenkor ellenszenves a konzervatív elemek szemében és valósággal gyűlöletes azokéban, akik eszményeiket a francia forradalom, sőt a reformáció előtti időkből merítik. Ép ezért azonban nem is féltjük az ügyvédséget, mert a történelmi örök tanúsága szerint nem volt még kormányos, akit a fejlődés árával ellenkező irányban csavart kormánykerék idővel el ne söpört volna.

— Nyugdíjazás. Dr. Meszlény Artur ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár, nyugdíjaztatását kérte. E lap olvasói előtt fölösleges volna Meszlény tudományos vagy bírói egyéniségét részletesen méltatni. Mióta még mint harmadéves joghallgató «Országbírói értekezlet és Osztrák polgári törvénykönyv» című pályanyertes művével Grosschmid égisze alatt bevonult a jogirodalomba, végig «Magánjogpolitikai tanulmányok» című, akkoriban méltán feltűnést keltett úttörő essaysorozatán, «A svájci polgári törvénykönyvről» írt nagyszabású monografiáján, a kartellekről és trustokról készített és akadémiai pályadíjat nyert művén, számos gazdag tanulságot és élvezetet egyaránt nyújtó jogászegyleti

elődásán és mindig magasröptű idealizmussal, éles jogászai elemzéssel, terebélyes általános és szakműveltséggel megírt, nagyrészt e lapok hasábjain napvilágra jutott cikkein: szüntelenül benne láttuk egyik kiváló példányát a magyar jogász európaernek, akinek boncoló elméjét széleskörű szociológiai tudás nemesítette és immunizálta a betű gyilkos hatalma ellen és akit másfelől a jogismeret fegyelmző és mérsékelő hatása mindig meg tudott óvni társadalomtudományi délibábok kergetésétől. Mint bírót is ezek a szempontok jellemezték: abszolút jogtisztelet, de a törvény betűjén keresztül és ha kellett annak ellenére is a jogesetben benngyökerező belső társadalmi igazság keresése. Az igazságügy-minisztérium törvényelőkészítő-osztályában eltöltött négy évi működéséhez fűződik a csődön kívüli kényszeregyezésre vonatkozó jogszabályok megalkotása és az életbe átvitele, oly teljesítmény, melyet a külföld első szaktekintélyei, mint Kohler volt berlini és Jaeger lipcei professzorok a magyar jogalkotás örök dicsőségének minősítettek. Amikor most ez a kipróbált harcosunk elhagyja a bírói széket és nagyértékű munkaerejét a tudományos működés mellett, mint értesülünk, az ügyvédi pályán is érvényesíteni készül, őt ez elhatározásánál az egész magyar jogászság osztatlan rokonszenve és nagyrabecsülése kíséri.

— **Külföldi valutában van-e helye jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének?** Ezt a kérdést döntötte el a II. jogegységi tanács és pedig akként, hogy jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének külföldi értékben (valutában) kifejtett pénzkövetelés erejéig helye van. (23. sz. polgári döntvény.)

— **Kereshetőségi jog az eladott árú tovább eladása esetében.** Egymagában az a körülmény, hogy a vevő megbízásából harmadik személy fizeti ki a vételárt az eladónak és hogy ezzel kapcsolatban az eladó az árúnak e harmadik személy kezéhez leendő kiszolgáltatása iránt rendelkezik, még nem jelenti a vevő szerződéses jogainak a harmadikra való átruházását, s nem szünteti meg az eredeti szerződő felek közötti ügyleti kapcsolatot; a vételi ügyletből származó jogokat tehát, kifejezett engedélyezés nélkül, az eladóval szemben továbbra is csak az eredeti vevő érvényesítheti. Ugyanez áll a záloggal biztosított kölcsöntartozásnak harmadik személy által az adós megbízásából és nevében történt kifizetése esetében, amely tény még egymagában véve szintén nem eredményezi a zálogtulajdonos adóst a záloghitelezővel szemben megillető jogok bírói érvényesíthetőségének a fizető harmadik személyre való átszállását. És így az a körülmény, hogy az árú hatósági igénybevétele folytán a harmadik személy annak birtokába nem juthatott, a kifizetett összegek visszakövetelése iránt az ő javára az eredeti eladóval, illetve záloghitelezővel szemben — a kettőjük közötti szerződéses jogviszony hiányában — kereshetőségi jogot csak az utóbbinak magánjogilag tilos cselekménye vagy a harmadik személy kárára történt jogalap nélküli gazdagodása esetében teljesíthet. (Kúria IV. 537/1921.)

— **Borrendelet.** I. A 4375/1919. M. E. sz. rendelet szerint hatálytalan borügyletet a felek 1919 okt. 24-én, tehát a rendelet életbelépte után megerősítették, fenntartották. Ez az ügylet tehát hatályos, habár az egyik fél a rendeletről nem birt tudomással, kivéve, ha a másik fél őt megtevesztette vagy rosszhiszeműen tévedésben tartotta. (Kúria IV. 250/1921.) — II. A szerződés a rendelet értelmében hatálytalan lévén, a kötést tovább átruházó vevő is visszatéríteni tartozik azt az összeget, melyet a kötés átruházásáért kapott. (Kúria IV. 538/1921. Ellenkező VII. 63 1919., Jogt. Közl. 1921. 4. sz. 31. lap.)

— **Utalvány vagy megbízás.** Ha a vevő a vételárt az eladó javára valamely pénzüintézet útján átutalja, ez nem minősíthető utalványozásnak. Mert az utalványozási ügylet lényege az, hogy az utalványozott az utalványozó által az utalványosnak átadott azt az okiratot, mely pénz vagy egyéb helyettesíthető dolog szolgáltatására irányuló meghagyást tartalmaz, vagyis az utalványt aláírásával elfogadja. Enélkül az átutalás nem jelenti az átutaló fizetési kötelezettségének a pénzüintézetre való áthárítását, hanem csak azt, hogy az átutaló a fizetést a megkeresett pénzüintézet útján a maga nevében fogja teljesíteni. Ez tehát egyszerű megbízás, mely a pénzüintézet és az eladó között jogviszonyt nem létesít s amely a megbízás teljesítése vagyis a kifizetés előtt a megbízó által, a megbízottat kötelezően, visszavonható. Ha tehát az eladó ezután a pénzfelvétele helyett úgy diszponál, hogy a pénzüintézet azt egy másik pénzüintézetbe tegye át, ez az utóbbi azon-

ban az áttett (fehérpénz-) összeget nem fogadja el, a kifizetés nem történt meg és a vevő a megbízást még mindig visszavonhatja. (Kúria IV. 539/1921.) V. ö. az 1920. évi 134. és 189. lapokon megjelent közleménnyel. A svájci Bundesgerichtnek az utóbbi helyen közölt határozata abban a kérdésben, hogy a hitelező által a megbízott pénzüintézetnél történt diszpozíció a pénz valóságos felvételével egyenlő hatályának tekintendő-e, a Kúria álláspontjával ellentétes.

— **Álképviselő kezéhez történt fizetés veszélye.** A hitelezőnél gazdatisztként, könyvelőként és pénztárosként alkalmazott személy hamis okirattal — melynek tartalma szerint pénzfelvétele fel volt hatalmazva — megjelent az adósnál és beszédte a követelést. Törvénynél fogva az ilyen alkalmazott, külön meghatalmazás nélkül nincs jogosítva a főnök követeléseit beszédni. És habár két előző alkalommal ugyanez az alkalmazott a főnök követeléseit, mindannyiszor külön és valódi meghatalmazó okirat alapján, ugyanettől az adóstól beszédte, és ezt a két előző fizetést a hitelező az adósnak javára írta, ez még nem állapítja meg a hitelező gondatlanságát, vagy az előző két megbízás és a későbbi hamisítás közötti okozati összefüggést. Az adós tehát a már egyszer megfizetett, de a hitelező birtokába nem jutott összeget újból megfizetni köteles, még pedig annak dacára, hogy a hamisító a hitelező üzleti levélpapírját és bélyegzőjét használta, és hogy a hitelező hamisított aláírása megtévesztően hasonlított a korábbi okiratokon volt valódi aláírásokhoz. (Kúria IV. 565/1921.)

— **Ingatlan adásvétel felbontása a vételár nem fizetése miatt.** A szerződés a vevőt a tulajdonjog feltétlen bekebelezésére feljogosította. Utóbbi azonnal telekkönyvbe jutott és birtokba lépett. A vételár 60 nap alatt volt fizetendő és a szerződés nem intézkedett ennek zálogjogi biztosítása iránt. A felek tehát az ügyletnek rövid időn belül való teljes lebonyolítását célozták, és a pontos fizetés az eladónak nyilván eminens érdeke volt, amely érdek a vevő tiz havi fizetési késedelme által lényeges sérelmet szenvedvén, ezzel az eladónak a szerződéshez fűződő érdeke elenyészett és így jogosan indította a szerződés felbontása iránti keresetét. És minthogy a vevő az ingatlan egy részét elidegenítette, másik részét pedig megterhelte, az eladó a vételárelőleget mindaddig visszatarthatja, amíg az ingatlant az átruházáskori állapotban vissza nem kapja. A birtoklás tartama alatt fizetett adókat, adóssági kamatokat, valamint az átírási illetéket a vevő az eladótól vissza nem követelheti, mert a szerződés hatályon kívül helyezését nem az eladó, hanem a vevő hibája okozta. (Kúria V. 1021/1921.)

— **Baleseti kártérítés felemelése.** Aki valakinek testi megsérülése következtében valamely jogszabálynál fogva felelőségre vonható, a sérültnek nem eltartásáról, hanem megfelelő kártalanításáról tartozik gondoskodni. Mérvének megállapításánál nem irányadók a megélhetési és általános kereseti viszonyok, hanem a) a munkaképesség csökkenésének a testi sértéssel összefüggésbe hozható foka, és b) a sérültnek a sérülés időpontjában élvezett vagy elérhető volt keresménye. Halálos balesetért is csak annyi kártérítést igényelhetnek azok, akiket az elhunyt törvénynél fogva eltartani köteles volt, amennyi az ő akkori keresményéből az ő tartásukra és neveltetésükre fordítható volt. Ebből következik, hogy az 1874: XVIII. tc. 5. §-a és a Pp. 413. §-a alapján is csak akkor emelhető fel a kártérítési járadék, ha a balesetet szenvedett személyében áll be a balesettel okozati összefüggésben lévő változás, pl. a sérült munkaképességének utólagos csökkenése. De sem a megélhetés megdrágulása, sem a munkabérek emelkedése a felemelés alapjául nem szolgálhat. (Kúria VI. 7760/1916., 4203/1917., Magánjogi Dtár XII. 4. sz., Kúria VI. 894/1919., 2121—2452—4216/1920. és 103/1921.)

Ellenben: Úgy az 1874: XVIII. tc. 5. §-a, mint a Pp. 413. §-a szerint az évjáradék megítélésénél irányadó körülmények lényeges megváltozásától függ a megítélt évjáradék felemelése. A törvény a tárgyi és a személyi körülmények között nem tesz különbséget. Az anyagi jog az évjáradék alakjában azt a vagyoni hátrányt kívánja megtéríteni, amely a keresetképeségben beállott változásból származik. A jog az évjáradékkal a keresményt és mindazt védi, ami a keresménnyel elválhatlan kapcsolatban van. A keresmény rendeltetése elsősorban a sérültnek és hozzátartozóinak eltartása és fenntartása. A jog tehát a tartást is védi; az életjáradékban a tartási költség is bentfoglaltatik; és így az életjáradék — a benne foglalt tartási költségre kiterjedő részében —

az erre a költségre befolyással bíró gazdasági viszonyoknak lényeges megváltozása esetében is felemelhető. Ebből folyóan: meg kell ítélni a változott viszonyoknál fogva megnövekedett tartási költségnek olyan százalékát, aminő százalékban a megítélt járadékból fedezetet nyert az a tartási összeg, amely a sérültet a baleset idejében megillette. De mérlegelendő az is, hogy a kötelezett fél a körülmények változása és a járadék felemelése folytán nem kerülne-e oly helyzetbe, amelyben évjáradéki többlet — az ő létfeltételeinek veszélyeztetése nélkül — tőle nem követelhető, és így a felemelés még az alapjáradék szolgáltatását is veszélyeztetné. (Kúria V. 931/1921.)

A jogegységi döntést ebben a fontos és igen gyakran felmerülő kérdésben sürgősen meg kellene hozni.

— **Cégbitorlás.** «Argentor művek R. és H.» cég alatt bejegyzett betéti társasággal szemben az «Argentum ezüst-, china-ezüst- és fémárúgyár r. t.» cég használata nem cégbitorlás. Mert az «Argentor» és «Argentum» szavak egymástól első pillanatra bárki által világosan megkülönböztethetők lévén, az alperes által használt és «Argentum» szóval kezdődő, egyéb részeiben pedig a felperesi cégtől teljesen eltérő cégszöveg a keresk. törvény 17. §-ába nem ütközik; és az ellenkező abból sem állapítható meg, hogy két ékszerész tévedésből, egy alkalommal az ő megrendelését a felperes helyett az alpereshez intézte. (Kúria IV. 589/1921.)

— **Gyógyszertárra vonatkozó társaság.** A gyógyszer-tári felszerelés és berendezés kapcsolatban van ugyan a gyógyszer-tári jogosítvánnyal, de mint vagyontárgy önállóan lehet jog-ügylet tárgya. Eladása — a jogosítvány átruházásának jóváhagyásától feltételezetten — az 1876: XIV. tc. 125., 126., 131. §-aiba nem ütközik. És a törvény azt sem tiltja, hogy a gyógyszer-tári felszerelés és berendezés kihasználására és a gyógyszer-tári üzem folytatására a jogosítvánnyal felruházott okleveles gyógyszerész más ilyen minősítéssel nem rendelkező személlyel, társasági viszonyba lépjen. (Kúria II. 161/1921.)

— **Podgyászbiztosítás.** A vasúti üzletszabályzat 30. §. (1.) bek. és II. végreh. határozománya szerint: útipodgyászként csak oly tárgyak adhatók fel, amelyekre az utasnak az utazás alatt szüksége van vagy amelyek a feladó személyes használatára szolgálnak; ellenben a kereskedőileg csomagolt és egyéb úti szükséglethez nem számítható tárgyak podgyászként való szállítása kifejezetten ki van zárva. És az Ü. Sz. 96. §-a szerint a vasút az ennek ellenére útipodgyászként feladott tárgyak elveszéseért szavatossággal nem tartozik. Minthogy pedig a podgyászbiztosításra vonatkozó általános feltételeket tartalmazó hirdetmény szerint az útipodgyász-biztosító-társaság is csak az Ü. Sz.-nak megfelelő szállítás közben felmerülhető kár tekintetében vállalja a kockázatot: a társaság az útipodgyászként feladott kereskedelmi árúcikkek elveszéseért kártérítéssel akkor sem tartozik, ha a vasúti közegek tudomással birtak arról a visszaélésről, hogy a zavaros politikai és közbiztonsági viszonyok között a budapesti kereskedők a Bécsben beszerzett divatárúkat általában bóröndökben vagy útiköszarakban útipodgyászként szállították. (Kúria IV. 344/1921.)

— **Osztott tulajdont létesítő végrendelet.** Ha a pince az örökhatározó tulajdonában lévő birtokrészletre szorítózkodó fekvésénél, valamint kiterjedésének arányainál fogva nem oly különálló építmény, amelyre az önálló telekkönyvezés és külön telekkönyvi jószágtestté való átalakítás különleges előfeltételei fennforognának, és ha ekként ezen pincének egy részén külön tulajdonjogot telekkönyvileg kitüntetni nem lehet: az örökhatározó végrendeletének az a rendelkezése, mely szerint az ingatlanból őt illetett fele jutalékot másnak, az azon épült pincének őt illető felét pedig ismét másnak hagyta, mint telekkönyvileg meg nem engedett osztott-tulajdoni alakulat létesítését célzó rendelkezés hatálytalan. (Kúria I. 712/1921.)

— **Az erőhatalom fogalmához.** Az 1894: XXXI. tc. 80. §-ában említett erőhatalom fogalma alá eső akadály az is, ha a felperes a bontókereset megindításában az által volt gátolva, hogy igazolt szegénységénél fogva pártfogó ügyvéd kirendelésének

kérelmezésére volt utalva. Ebben az esetben a pártfogó ügyvéd kirendelésének, illetve a szegénységi bizonyítvány kiállításának kirendelésétől a pártfogó ügyvéd kirendeléséről szóló határozat vételéig terjedő időköz alatt a hathónapi határidő folyása szünetel, feltéve, hogy az említett kérelem előterjesztéséig a hat hónap még nem telt el. (Kúria III. 209/1921.)

— **A hazaáruló hozzátartozóinak tartási igénye.** Az 1915: XVIII. tc. alapján kibocsátott 2512/1915. M. E. sz. rendelet 9. §-a értelmében, amennyiben a hazaárulással terhelt egyén másnak az eltartására a törvénynél fogva köteles, a szükséges tartás mértékét az illetékes járásbíróság határozza meg. Ebben a kivételes eljárásban részesülő jogosult okszerűen csak az lehet, aki a külföldre szökött terheltet nem követve, a belföldön visszamaradt és a terhelt vagyonának zár alá vétele következtében a tartástól elesett. Ez következik a) abból, hogy a 9. §. 2. bekezdése szerint a vagyon megfelelő része a tartásra jogosult használatára és kezelésére bízható; b) abból, hogy a feleség a külföldre szokott hazaáruló férjét követni nem köteles; és c) abból, hogy ellenkező esetben a zár alá vett vagyonnak a tartás címén megállapítandó jövedelemrésze lényegében a terhelt rendelkezése alá kerülne és hova fordítása nem is volna ellenőrizhető. (Kúria III. 787/1921.)

— **Harmadik személyek javára kiható örökösödési szerződés.** A szülők által kötött örökösödési szerződés, amelyben kötelezőleg kijelentik, hogy az ekkor házasságra lépő leányukat másik gyermekükkel egyenlő osztályban fogják részesíteni és ettől eltérő intézkedéseket nem tesznek egyrészt halálesetre szóló rendelkezés, másrészt a visszavonás jogáról való lemondás jellegével bir. Minthogy pedig a férjhez ment leány, aki ezt az örökösödési szerződést szintén aláírta, a másik gyermekkel egyenlő osztályban csak úgy részesedhetett, ha a szülők ennek is ugyanannyit juttatnak, mint ő neki: ennél fogva a szülők nyilatkozata a szerződésben részt nem vett gyermekekre is kiterjedt, ennek a javára is szóló rendelkezésnek is minősül és ezzel szemben is visszavonhatatlanná vált. (Kúria I. 114/1921.)

— **Ohne Obligo.** A «kötelezettség nélkül» tett ajánlat visszavonható, ha az ajánlattevő a másik felet a visszavonásról, legkésőbb az elfogadó nyilatkozat beérkezése után azonnal értesíti. (Kúria IV. 4783/1918., 428/1919., 182/1921.) Ennél fogva a kevesebb jog is megilleti az ajánlattevőt; módosíthatja a «kötelezettség nélkül» tett ajánlatot; s ha a másik fél a vele nyomban közölt módosításhoz hozzá nem járul, az ügylet nem jön létre. (Kúria IV. 939/1921.)

— **«Drágaság» fogalma.** A V. Ü. Sz. 54. §-ában említett drágaság az olyan tárgy, mely méretéhez és súlyához képest, anyagánál vagy kidolgozásánál fogva, más tárgyakhoz viszonyítva, különösen értékes. Nem ilyen a 27 kg súlyú perzsa szőnyeg, mely a feladáskor, 1919 januárban, 15,000 K értékű volt. Ha tehát ez a fuvarlevélben nem mint drágaság vagy mint perzsa szőnyeg, hanem csak mint «használt szőnyeg, átköltözködési ingóság» jelöltetett meg, ez nem helytelen bevállás és nem mentesíti a vasutat (Ü. Sz. 96. §.) és a podgyászbiztosítót a kártérítés alól. (Kúria IV. 591/1921.)

Keressék gyakorlott helyettesítést és irodavezetést. Dr. Sziklay Zoltán, kalocsai kir. közjegyző. 16996

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze-	MATTYÓK	Aladár
kötötésbe		okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselési hálózatával legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. július-szeptemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Szűts Miklós ny. kir. kúriai bíró: Jogrend kicsiben. — Dr. Auer György kir. ügyész: Gyorsítás és egyszerűsítés. — Dr. Györki Imre budapesti ügyvéd: A munkásbiztosítási bíráskozás reformja. — Dr. Dukas Géza budapesti ügyvéd: Pszichoanalitikus szempontok a vétkesség jogtanában. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XIV. k. 2. ív.

Jogrend kicsiben.

«Minima non curat praetor», tartja a latin közmondás. De mint sok másinak, ennek is csak részben van igaza. A dolognak csak egyik oldalát világítja meg. Rendszerint igaz, hogy ahol a nagy kérdésekben a jogrend uralkodik, ott a kis dolgok jogrendjével alig is kell foglalkozni, mert az mintegy magától beilleszkedik. De ez nem azt jelenti, hogy ez a része a jogrendnek közömbös, hogy erre nem is volna éppen szükség; mert épp ellenkezőleg, ahol azt látjuk, hogy a jogrendet kicsinyiségekben meg nem becsülik, hogy ezek körül annak föntartásával, ápolásával senki sem törődik, ott a jogrend általában rosszúl áll, és az a társadalom, mely a jogrendet betartani és betartatni nem képes akkor sem, mikor kisebb gondok és érdekek nyomása áll csak az útjában, még kevesebb ellentálló erőt tud kifejteni a nagy dolgokban, ahol a jogrend föntartása sokkal több erőfeszítést kíván, mert nagyobb érdekek, erősebb indulatok és szenvedélyek ostromának van kitéve.

Pedig mily fontos ez a jogrend kicsiben. Elsőben önmagáért, mert a kis és nagy dolgok szoros összefüggése okozza, hogy kis szabálytalanságokból nagy szerencsétlenségek is származhatnak. De még inkább fontos azért is, mert ez a jogrend iskolája, melyben azt az emberek megbecsülni megtanulják, s ez részben előkészítője, részben támogatója az igazi jogrend biztosításának az egész vonálon. S míg a jogrendet nagyban csak az illetékes hatóságok ödtudatos tevékenysége tarthatja fenn, de ez sem a közönség támogatása híján, a kicsinyiségekben pedig a jogrendet inkább maga a közönség, annak jóindulata, műveltsége és szerencsés hajlamai tudják csak legjobban biztosítani, de ismét nem a hatóság segítsége nélkül. Soha sem lehet biztosan tudni, hogy a jogrend eme két változata közül melyik fogja éppen a másikat fölemelni vagy kisegíteni, állandó kölcsönhatásban vannak, és hol az egyik, hol a másik, — néha éppen a kis ügyek jogrendje is, — veheti át a vezetést, de folyton erősítik egymást, mert áthasonítják a közönség lelkületét a jogrend szeretetére, s ezért nem szabad a kis dolgok jogrendjét soha sem lebecsülni.

Ahol esetleg azt látjuk, hogy a közönség valamely nagy tolongásban magától betartja az igazságos sorrendet s nem tolakodik, sőt nem is enged tolnakodni kirívó jogtalan önzéssel: az a közönség nagyraemelt vagy inkább *nagyranőtt*, és sokkal jobban be van biztosítva valamely váratlan erőszak meglepetései, puccsok, vagy kisebbségek jogtalan terrora ellen, mint az, amelyik ilyen hőles önfegyelmzésre nem érett.

Hogy csak egy példát említsek, ismeretes a Budapesten több mint félszázad óta uralkodó elv, hogy a hidakon és az alaguton a gyalogosok számára egyik oldalon Buda felé, másik oldalon pedig Pest felé szabad az átjárás. De mióta a gyalogok vámját eltörölték, az előbbi rend merev betartása megszűnt pénzérdek lenni: nosza már elhanyagolják, bár a közönség jobb érzésű része azt önként betartja, és a közérdek most is megkívánja. Mert

könnyű belátni mennyi összeütközésre, balesetre adhatna okot s mennyire akadályozná a közlekedést, ha ugyanazon az oldalon száz meg száz ellenkező irányban siető ember szaladgálna a keskeny gyaloguton.

Ezért nekem mindig rosszúl esik, ha elvéve látok valakit, aki maga számára privilégiumot igényelve, ellenkező irányban jön át. Önzés, gondatlanság és előrelátás hiánya, felebarátaink lenézése jut abban kifejezésre, ha valaki lusta azt az öt-hat lépést a tulsó oldalra megtenni, ami a rend föntartásához szükséges. És mégis tanuja voltam a jelenetnek, midőn még a hid elején figyelmeztettek egy átmenőt, hogy a másik oldalon van az átjárás Budára, egy másik ember a háttérből intett neki, hogy csak menjen a megkezdett úton tovább. Sőt az is igaz, hogy mióta az ellenőrző pénztárat alagútról, hidról elszedték, senki sem tartotta érdemesnek akár csak egy figyelmeztetőt vagy hirdető táblát elhelyezni, hogy az átjárásban a régi rend ezentúl is fönmarad. Pedig végre is a rendelkezés, valamint a büntetés csakis a hatóságtól eredhet, ezért kell annak a kis dolgok iránt is érdeklődnie.

S ime ezekben a csekélységekben a jogrend föntartásának nehézségei, de a nagyban és kicsinyben való teljes szolidaritása is már kiviláglanak. Van ember, aki a jogrendet megszegi önzésből vagy kényelmességből, de vannak született forradalmárok is, akiknek könnyebb a lelkük, ha azt megszeghetik. Csakis a tiszta meggyőződések ápolása, világos fejek nevelése, a jó példák termékenysége ellensúlyozhatja az ilyen emberek bomlasztó hatását, és itt a kis ügy csak úgy fontos, mint a nagy, mert az igazságot csak egyféleképpen lehet szeretni: vagy állandóan vagy sehogyan.

«Il ne faut pas mépriser les petites choses, c'est par elles qu'on arrive aux grandes», (nem kell lenézni a kis dolgokat, ezek által jutunk el a nagyokhoz), ezekben a szavakban adja Scribe «A pohár víz» című vígjátékában, Bolingbroke lord szájába valóban nagy igazság ígését. A jogrend nagyban és kicsinyben egyik a másikon javul vagy romlik, és nem lehet biztosan tudni, nem sértjük-e meg némelykor a jogrend uralmát mélyebben valamely kisebb rendszabály megszegésével, vagy éppen az ily megszegés állandósításával, mint valamely nagy és durva jogsértéssel, mely esetleg a nagy visszahatás útján a hatóság és a közönség erőlyes ellentállását kihívhatja.

A mai ember, a legtöbb, nagyon sokoldalú, sőt sokszor a legrikítóbb ellentéteket egyesíti magában; de a legfurcsább az, hogy az ilyen széthúzó egyéniség egészben mégis mennyire egységes. Sőt így van ez a társadalommal is, mely az ember képére van teremtve. Csak az egységesség itt lazább, ideiglenesebb. Mint ahogy a villamos áram perc alatt körben végigszalad a leghosszabb vezetéken és visszatér oda, ahonnan kiindult: ilyen összefüggés van az egy közösségbe tartozó embertömegek szellemi mozzanatai között. A közélet szellemi áramlatainak ereje éppen a jó *vezetésben* van, nem a vezető embereket értve ez alatt, hanem inkább a felfogás, az elterjedés gyorsaságát, mellyel minden gondolat az egész közösséget megrázza vagy legalább érinti és ez által szellemi abronchosokat alakít, melyek önmagukba visszatérve körülövezik az egészet, mint a jó vezetékekben futó villamososság.

Ennek a jó vezetékeknek egyik a legfontosabb tényezője a jogrend. Ahol a jogrend él, de valóságos, eleven életet, ott az emberek egymást könnyebben megértik; ellenkező esetben azt

sem tudják igazán, ki a barát és ki az ellenség, és mint a rosszul vezetett csapatok sötétben, az ellenség helyett egymás ellen harcolnak, egymást kaszabolják.

Nagy célok kitűzésére, hogy azok elérhetőek legyenek, kisebb és közeli célok gyakorlatában kell előkészítenünk magunkat. Ilyen egyik legközelebbi cél már a jogrend általában, csak ez az egyesített céltudatos haladás lehetőségének alapja.

De éppen ezért az embereket a jogrendre nemcsak kényszeríteni kell, hanem szoktatni is; sőt ez az utóbbi hathatósabb és üdvösebb. *S ennek a szoktatásnak elemi iskolája a jogrend kicsiben.* Ezen tanuljuk olvasni azokat a betűket, melyek a jogrendhez általában, minden téren irányítanak, s melyek olvasatlanul hagyva átizzanak és egyszer csak kigyulladnak és lángba boríthatják a társadalmat.

Ezért ne szaporítsuk a kis rend elhanyagolásával a jogrend analfabétáit. Nekünk annál inkább szükségünk van most a jogrendre minden irányban, mert oly nehéz és rendkívüli viszonyok közt élünk, hogy néha még a jog is kénytelen engedni a magasabb közérdeknek, ilyenkor pedig kétszeresen fontos, hogy ez a jogrend korlátain belül, annak megértése nélkül nyerjen szabályozást. Mert az ily nehéz időkben csak a jogrenden épül a jog, csak a jogon épül az az igazság és csak az igazságon épül az erő. Nem az az erő, amely lenyüggözni kíván másokat, de legalább annyi amennyi kell ahhoz, hogy föntartsuk magunkat.

Dr. Szüts Miklós.

Gyorsítás és egyszerűsítés.

Már a háború alatt is, de különösen a forradalmi időkben közkedvelt hiedelemmé vált az a — minden tapasztalati és tudományos alapot nélkülöző — feltevés, hogy a nagy megrázkódtatások felkeltik a tömegben az erkölcsi érzést, a haza és a nemzeti önállóság, ha veszélybe kerül, az önző, bűnös ösztönöket elnyomja magasabb célokért való lelkesedés. Az események fejlődése azonban nem vet ügyet az optimisták jóslataira. «Fallitur augurio spes bona saepe suo.»

Gyakran részesül e kellemetlen meglepetésben az, aki tudományos kérdésekről az eddigi kutatások eredményeinek ismerete nélkül, az u. n. józan ész logikája alapján formálja véleményét. Áttekintve ugyanis a kriminalitás történetén nem lehet kétségünk az iránt, hogy az emberiségben a nemes ösztönöket, a becsület-érzést, a tulajdon tiszteletét, a felebaráti szeretet, az önmérsékletet elsősorban és főként az általánosan kedvező életviszonyok, elterjedt anyagi jólét, szóval a békés fejlődés, nem pedig a történelmi napok, a megpróbáltatások éveit, s a tömegmozgalmak sorozata váltják ki. Az ily fergetegeket csak felkavarják azt a mérhetetlen szennyet, a mely békés időkben leülledett, és a mely felszínre kerülve bemocskol és fertőz mindent, ami közelébe jut. Szükségtelen itt újból reámutatnom, miért nem bír jelentőséggel a temérdek embert katonai fegyelem és ellenőrzés alá vonó háborús éveknek a statisztikája és csupán közismert tényre hivatkozom annak említésekor is, hogy a háború erkölcsvidító hatása teljes méreteiben voltaképpen a forradalmakkal kapcsolatos közveszedelmes cselekményekben nyilvánult meg. Ami azután már másodlagos következménye volt a háborúnak az általános gazdasági leromlás, ez hozta magával, hogy a bűncselekmények száma oly arányban növekedjék, amely nem csupán a nemes ösztönök domináló hatalmában hívők, hanem azoknak számításait is halomra döntötte, akik a háborúból hazatérő tömegek, s az elesettek és eltűntek nyomorba jutott családtagjainak szociális érzései iránt kevesebb bizalommal viseltettek.

Azokban az államokban, amelyekben az ellenségeskedés megszüntével a benső bajok orvoslására csak némi gondot is lehetett fordítani, a közügyek intézői csakhamar keresték a módot, miként járulhatna hozzá az igazságszolgáltatás tehetségéhez képest a bűnözés csökkentéséhez. A gyors és még mindig alapos bűnvádi eljárás súlyos problémájának megoldásával kísérleteznek ugyanis azok a tehermentesítő, egyszerűsítő novellák, amelyek az utolsó években a nyugati országokban érvényre léptek. Nem szükséges magyarázni, melyek voltak azok az okok, amelyek nálunk minden energiát és munkaerőt a legközelebbi percek feladatainak megoldására kötöttek le, s aminek elintézésére a legégetőbb szükség nem volt, annak könnyörtelenül a háttérbe kellett szorulnia. Az utóbbi teendőket osztályába kényszerült a büntető

igazságszolgáltatás szanálásának kérdése is. A késelem azonban itt is veszélyt rejtett magában. Nem szólva arról, hogy a forradalom előtt elkövetett bűncselekmények közül az érdekeltek elköltözése, a különböző, időközben megszűnt hatóságoknál volt iratok elkallódása folytán mind kevesebb üldözhető már, nem is említve azt, hogy a diktatura bukása után a gyorsított és statáriális ügyek mellett a «közönséges» bűnügyek mostoha gyermekeké degradálódtak a bűncselekményeket üldöző hatóságoknál. Hanem különösképen arra kívánok reámutatni; hogy most, amidőn forradalom, bolsevizmus, megszállás és egyéb csapás után, a bolsevista-pörökkel, amnesztiával együtt e rendkívüli zavaró körülmények végre eltűnni látszanak, a büntettes, aki ma követi el a deliktumot még mindig joggal reménykedhetik, hogy míg a budapesti törvényszéknél ügyét a 8000-re menő, vagy a pestvidéki törvényszéknél 4000-et meghaladó hátralékból előveszik, sok víz folyik le a Dunán, miközben pedig a tanuk emlékeztét, a tárgyi nyomokat is elmossa az idő, s ó a megtorló igazságszolgáltatás lassúságában bízva nyugodtan haladhat a bűn útján.

Hogy ezen az állapoton minél előbb segíteni kell, aiban elmélet és gyakorlat emberei nem kételkedhetnek. A szükségnek engedve készítette el az igazságügyi kormány is a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló javaslatát. A javaslat megítélésénél elsősorban is abból kell kiindulnunk, amire a szerkesztők különös súlyt helyeztek, hogy ideiglenes jelentőségű alkotás az egész, amely legkésőbb három év elteltevel önmagától hatályát veszti. Másodsorban pedig figyelembe kell venni azt, amit az indoklás vezérlő motívumként hangoztat, hogy «der Not gehorchend, nicht dem eignen Trieb». . . Ezekből a szempontokból nézve az új szülöttet meg kell állapítanunk, hogy vannak oly részei, amelyek, a német és osztrák reform-munkálatok során kifejtett szempontokra utalva, meghaladják az időleges újítások jelentőségét és minden valószínűség szerint maradandó létet biztosítanak maguknak bűnvádi eljárásunkban. Ezzel szemben állanak azok a részek, amelyeknek — véleményem szerint — a jelenlegi végszükség sem adhatja meg a létjogosultságot, végül pedig említeni kell azokat a részeket, amelyek sem mint ideiglenes, sem mint állandó intézkedések nagyobb fontossággal és kihatással nem bírnak és amelyek törvénybe iktatása gyakorlati szerepük túlbecsülésének látszik.

Az első csoportba sorozom, mint a javaslat legfontosabb intézkedését azt a rendelkezést, hogy ha az eljárás tárgya hatóság elleni erőszak, testi sértés büntettének enyhébb esete, személyes szabadság megsértésének vétsége, magánlaksértés büntette, sikkasztás, orgazdaság büntette, bűnpártolás vétsége, avagy lopás és csalás büntettének a javaslatban (2. §.) meghatározott egyszerűbb esetei, a javaslatnak, mint törvénynek életbelépése előtt elkövetett ily deliktumoknál a kir. ügyész a nyomozást megszüntetheti, vagy vádat ejthet akkor is, ha egyébként a bűncselekmény elkövetését bizonyítva látja, feltétel azonban, hogy a vádhatóság meggyőződése szerint a) a cselekmény igen csekély jelentőségű, b) a közérdeket nem sérti, c) a terhelte egyénisége, különösen pedig a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételére irányuló törekvése alapot nyújtanak arra a reményre, hogy az eljárás megszüntetése a terhelte újabb bűncselekmény elkövetésére ösztönözni nem fogja. A gyakorlat emberei hosszasan tudnának megemlékezni azokról a nem épen ritka esetekről, amidőn az eset abszolút jelentéktelensége, mint egy horozgatás közben kivert fog, a szüreti mulatságot zavaró mezőőr elkergetése, a komoly bírói tanácsot, a vérszomjas közvádolt a pohár vízben vihart felidézők szerepébe kényszeríti és midőn a cselekmény pehelysúlyának megfelelő büntetésben a megtorlás ártatlan vexaturává színtelenedik. Az igazságszolgáltatás tekintélyét semmiképp sem emelő, ily derűs fejezetektől kívánnak szabadulni az anyagi jog reformátorai, midőn általában azt az elvet kívánják érvényre juttatni, hogy az ily teljesen jelentéktelen esetekben a bírónak jogában álljon a bűnösség megállapítása mellett büntetés alkalmazásától eltekinteni. A javaslat egy lépéssel — mint láttuk — tovább megy, midőn e joggal a kir. ügyészt ruházza fel, viszont kantéléival fékezni kíván. Hogy e fékek nem fogják-e a kétségtelenül üdvös rendelkezés kellő érvényesülését gátolni, azt a jövő fogja megmutatni. Bizonyos aggályoktól nem szabadulhatunk, ha figyelembe vesszük, hogy az ily megszüntető határozatokhoz a főügyész hozzájárulását kell kikérni. Talán nem egészen indokolt bizalmatlanság az elsőfokú vádhatósággal szem-

ben, amelynek a kommunista-ügyek intézéséről szóló rendelet (4039/1919. M. E.) megadta a jogot, hogy bárkit bírói határozat nélkül a szükséghez képest letartóztasson és időbeli korlátozás nélkül fogva tarthasson. Az a hatóság, amelyre nyugodtan lehetett bízni, hogy a szabadsággal belátása szerint rendelkezessék, nem elég önálló arra, hogy holmi bagatelle-ügyeket legjobb tudása és lelkiismeret szerint intézhessen? On dit et sans horreur je ne puis le redire. Hogy e rendelkezés a kir. ügyészségek munkaterhének szaporításán kívül, e hatóságokat munkájukban feszélyezni is fogja, az iránt nem lehet kétség. Az ügyészi megszüntetés ellen használható folyamodás talán az esetben is eléggé biztosította volna a felügyeleti hatóság ellenőrző jogát. A második kautela ugyancsak szándékon felüli kerékkötővé válhat. Kétes értékek — amint ez már a fiatalokúakra vonatkozó szabályok gyakorlati alkalmazásánál is bebizonyosodott — az oly rendelkezések, amelyek a bírót a jós szerepébe kényszerítik. Hogy mily intézkedés nyújt reményt valamely kívánatos jövőbeli eredményre, azt csak az tudja megmondani, aki a lelkekbe lát. Objektív szempontok, s csak ilyenek (ideértve a tettes egyéniségét is) szolgálhatnak alapul valamely határozatnak, csakis a jelenre vonatkozhatnak. A clausula rebus sic stantibus itt nem tűr kivételt. Ha tehát az ügyészt nem akarjuk találmányra megoldandó feladatok elé állítani, úgy törölni kell a javaslatból a tettes jövő életére vonatkozó remény fontolgatását, s ezt megtehetjük annál is inkább, mert az eljárás megszüntetése büntetett előéletű egyénnel szemben ab ovo ki lenne zárva.

Mint általános jelentőségű intézkedés érdemel figyelmet egy új szervnek a törvényszéki egyesbírók kreálása. A fentemlített bűncselekmények tárgyában ugyanis a kir. törvényszék elsőfokon, mint egyesbíró jár el és határoz. A bűncselekmények megállapításánál a javaslat szerkesztője sem kerülhette el a felsorolások rendszerinti következményét az ötletszerűséget. Nem mondunk újat azzal, ha arra emlékeztetünk, hogy a megoldandó jogkérdés egyszerűsége, vagy bonyolult volta és a kár nagysága közt nincs összefüggés. Az utóbbi ismér. tehát, mint közömbös figyelmen kívül hagyható. Az egyes bűncselekményeket véve szemügyre talán joggal kérdezhetnők melyik jogeset komplikáltabb, ha valaki a levélhordónak azt mondja, hogy oly buta, hogy eltéveszti a házszámot, avagy ha üzletfelek egymást többi évi összeköttetés után, kocsiderékre gyűlött elszámolások alapján sikkasztással vádolják? (Első eset 1914: LXI. 2. és 4. §. 2. bek. tehát hármas tanács, második eset egyesbíró hatáskörébe utalva).* Mindezt nem azért hozzuk fel, mintha ismernők azt a csodaszert, amelynek felhasználásával a tökéletes kazuistikát meg lehet szerkeszteni. Hanem csak annak szükségére kívántunk reámutatni, hogy a felsorolások szükségképeni gyengéit a lehetőséghez képest enyhíteni kell. Ennek pedig az a módja, ha megfelelő tágra szabva a kört, melyen belül a bűncselekmények egyesbíró elé tartoznak, s a kir. ügyészt ruházzuk fel a joggal, hogy az eset különleges körülményeire tekintettel az eljárásnak lefolytatását majd a hármas tanács, majd az egyesbíró előtt indítványozhassa.

A második csoportba sorozott rendelkezések közül, amelyek a gyakorlat embereiben szorongó érzéseket keltenek, csupán kettőre kívánnék kitérni. Ezek: a kötelező vizsgálat és a vádirat elleni kifogás korlátozása. Ez alkalommal is tudatában vagyunk annak, hogy köztudomású tényeket hangoztatunk, midőn arra utalunk, hogy a vizsgálat nagyon is fontos része a bűnpernek. A tényállás gyakran kristálytisztának látszik és a lelkiismeretes, *szakképzett* vizsgálóbíró mégis módot találhat arra, hogy a szereplők egyénisége, az ügy különleges körülményeinek felfedése mellett akár a vád, akár a védelem előnyére a valósághoz közelfekvőbb oly képet adjon az ügynek, amelyet a nyomozás során egyáltalában, de még a néhány óra alatt lefolyó, körvonalaiban már előre meghatározott fő tárgyalás során sem lehetne megszerezni. Főbenjáró ügyekben tehát a vizsgálat mellőzését feltétlenül aggályosnak kell tartani.

A javaslat 10. §-a szerint az egyesbíró elé tartozó ügyekben

* Nem is szólva a csalás büntetéről, amelynél köztudomás szerint a legbonyolultabb tény- és jogkérdések napirenden vannak és amelyekre épenességgel nem talál az indokolás ama meghatározása, hogy ez oly bűncselekmény, amelynek «tényálladéka rendszerint elég egyszerű». (8 old.)

kifogásnak helye nincsen. A javaslat a kifogás eljárásról kevéssé előnyös bírálatot mond. A 10. §-hoz fűzött megjegyzések szerint a kifogási rendszer «a gyakorlatban nem vezetett arra az eredményre, amely arányban állna azzal a munkateherrel, amely azért hárul a törvényszékekre, mert a törvényszék hatáskörébe tartozó minden bűnügyben a vádirat kifogással támadható meg. A vádtanácsok a kifogásoknak általában ritkán adnak helyet». Mindebből pedig a következtetés, hogy az elutasított kifogás folytán megtakarított munka nem érvén fel a kifogással kapcsolatos munkálatokkal, a kifogási eljárásnak nincs célja. Ebből a nézőpontból legalább is hiányos a kép, melyet a kifogási eljárásról nyerünk. Elsősorban is ez az eljárás nem tehermentesítő eszköz, hanem a terheltnek törvényileg biztosított joga, hogy nem alapos vád esetén a nyilvános fő tárgyalással együtt járó és gyakran helyrehozhatatlan anyagi vagy erkölcsi kárt okozó következményeket elkerülhesse. Hogy a kifogási eljárásnak nem volna gyakorlati jelentősége, azt a bűnügyi statisztika adatai cáfolják meg. Az utolsó — mondhatni — békés ügyforgalom (1914) adatai szerint* csupán a jelenleg egyesbírói hatáskörbe utalt cselekményeket véve tekintetbe: testi sértésnél 750 kifogás alapján 78 esetben, lopásnál 695 kifogás alapján 91 esetben, sikkasztásnál 358 kifogás alapján 91 esetben, csalásnál 336 kifogás alapján 81 esetben szüntette meg a vádtanács az eljárást.

Túlzás nélkül nem állíthatni tehát, hogy a vádtanácsi eljárás az elméleti találmányok praktikus értéket nélkülöző tárházába helyezendő el. A munkamegtakarítás mindenestre fontos szempont, de ezen a címen a nyomozást is el lehetne törölni, mert ez is munkával jár. Viszont igaz, hogy lehetséges oly eset, amikor az, hogy a bűnügy előbb kerül fő tárgyalásra, a terheltnek határozottan érdekében is áll. (Ind. 6. old.) Ez azonban csak azokra a terheltekre vonatkozik, akik a fő tárgyalásnak nyugodtan néznek elébe, mert attól az ügy javukra való tisztázását s felmentésüket várják. Az ily ártatlan s mindenestre a kisebbségben levő terheltnek azonban csaknem oly fontos érdeke, hogy módja legyen a fő tárgyalás kellemetlenségeinek, a semper aliquid haeret felidézése nélkül a vád alaptalansága felől bírót meggyőzni. A fenti módszer mellett itt is meg volna található a középút. Ha ügyész indítványára kerülnek az ügyek az egyesbíró elé, feltehető, hogy a vád érdekében is csupán a teljesen tisztázott, egyszerű tényállások kerülnének az új forum elé. Ezekben az ügyekben tehát megnyugvással lehetne kizárni a kifogást, anélkül azonban, hogy már eleve bizonyos bűncselekmények tekintetében, az eset konkrét sajátosságaira figyelem nélkül különbséget tegyünk. Tartalmaz végül a javaslat oly rendelkezéseket, amelyeknek előreláthatóan nem lesz lényeges gyakorlati jelentőségük és amelyeknek rendelettel, vagy a felügyeleti hatóság adminisztratív intézkedésével való érvényrejuttatása talán megfelelőbb lett volna. Hogy a rendőri nyomozó tisztviselőket a kir. ügyészség közelében kell elhelyezni, hogy mellékes nyomozási tevékenységről nem kell részletes jegyzőkönyveket szerkeszteni, hogy a kir. ügyész szóbelileg is érintkezhetik a nyomozó hatósággal, — ezek nem oly fontos jogszabályok, hogy kodifikálásukra lenne szükség.

Kerülve az ismétléseket, a javaslatról alkotott véleményünket a következőkben foglaljuk össze: a célszerű rendelkezések megfelelő érvényesítése, az aggályos, mert a munkamegtakarítás előnyét a perrendi biztosítékok rovására felhasználó szabályok kihasználásának kellő korlátozása esetére alkalmas eszköznek látszik a büntetőbírók kátyuba jutott szekerének kimozdítására. Nem vagyunk ugyan hívei annak az elméletnek, amely irányítás helyett a fősúlyt arra helyezi, hogy találjuk meg a rátermett embert, s bízunk arra a továbbit.

A helyes «measure» ép oly szükséges, mint a megfelelő «man». S épen ezért az új javaslat mint jövőbeli törvény sikere is, mint azt más alkalommal, hasonló esetekben szintén hangsúlyoztuk, elsősorban is attól függ bírnak-e majd annak alkalmazói azzal a szakértelemmel, amelyet a gyorsaságnak és egyszerűségnek az alapos ítélkezéssel való összeegyeztetése kíván. A javaslat, igen helyesen szabad kezét enged, az egyes bírák kijelölése tekintetében a törvényszék elnökének, mint a ki legjobban ismeri bírót. Reméljük, hogy a nehéz és felelősségteljes feladat mindenkor a legrátermettebbek vállaira hárul.

Dr. Auer György.

* Kormányjelentés 1340 oldal.

A munkásbiztosítási bíraskodás reformja.

Jogi életünkben az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907: XIX. tc. különleges helyet foglal el. A különleges helyzetet nem csupán a törvény szociális vonatkozása tette indokolttá, hanem az a körülmény is, hogy a törvény rendelkezése (202. §.) szerint a munkásbiztosító pénztárak «nem tekinthetők a kereskedelmi törvény alapján alakult szövetkezetnek».

Maga a törvény nem ad elég tiszta képet a törvényesen szervezett munkásbiztosító pénztáraknak az államéletben elfoglalt helyzetét illetőleg. A megalkotásnál a «sem fű, sem fa» álláspont érvényesült, amennyiben sem nem tisztán magánjellegű intézmény, de állami intézményt sem teremtettek. Bírói gyakorlatunk általában az intézmény magánjellegét domborította ki, bár több vonatkozásban annak közhatósági jellege ismertetett el. Ily közhatósági jelleg ad az intézménynek, a biztosítás kötelező törvénybeiktatása, a pénztár alkalmazottainak eljárásánál az azokat megillető közhatósági védelem, a pénztár által kibocsátott a munkaadókat terhelő járulékok összegét feltüntető fizetési meghagyásnak végrehajtható közokiratként való minősítése, hatóságoknak a pénztárakat működésükben való kötelező támogatása.

A munkásbiztosítással kapcsolatos jogviták eldöntésére hivatott intézmények megállapítása is a «fél munka» jellegét viselte magán. A biztosításban a törvény keresztülvitte az egységesítést, az országosan egyöntetű rendezést, a bíraskodásban azonban figyelemmel volt a törvényhozó a korábbi jogi állapotra. A vitás betegségi segély és baleseti kártalanításokra vonatkozólag a törvény megteremtette a pénztárak székhelyén működő, a pénztáraktól elvileg független munkásbiztosítási választott bíróságokat, felső fokra pedig az Állami Munkásbiztosítási Hivatalt, ez a hivatal azonban nem csupán bírói intézmény, hanem a pénztárak működésére felügyelni hivatott közigazgatási fórum is volt.

A törvény életbeléptetése óta eltelt másfél évtized alatt a munkásbiztosítási szakemberek, de a jogászközönség is, nem egy ízben kívánták a munkásbiztosítási bíraskodás reformját.

A reformátorok kifogásolták, hogy az elsőfokon szervezett munkásbiztosítási bíróságok nem függetlenek a pénztártól. A pénztárak bár nem hatnak közre az ítéletek meghozatalában, nem irányíthatják a bíróság működését, nincsen befolyásuk a bíróság élére állított és az állami bírói státusba tartozó elnök megválasztásában, de meg tudják bénítani a bíróság működését azáltal, hogy a törvény rendelkezése szerint az Országos Munkásbiztosító Pénztár tartozik gondoskodni a választott bíróság részére szükséges helyiségről, kezelő- és szolgaszemélyzetről, tárgyi szükségletről, a kerületi pénztár pedig saját költségén gondoskodik a bíróság jegyzői teendőinek ellátásáról.

Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal ellen, mint felső bíróság ellen a legsúlyosabb érv az volt, hogy ez intézményben a közigazgatási és bírói funkció együtt van, holott más téren az 1869: IV. tc. 1. §-a értelmében «az igazságszolgáltatás a közigazgatásból elkülönítettik».

A munkásbiztosítási bíraskodás reformját azonban mégsem a fenti két szempont érlette meg. Sokkal inkább volt a reformra érlelő hatással az a körülmény, hogy ugyanabban a jogvitában a legkülönb hatóság, egyes vonatkozásban hét, esetleg nyolc hatóság hozhatott ítéletet. Hogy ez az állapot nem teremtette meg a jogi élet e terén a joggyakorlat egységes kifejlődését, az természetes. De nem csupán a jog egységes fejlődésének hiánya volt ez állapot eredménye, hanem elég gyakran súlyos anyagi érdek szenvedett ezáltal sérelmet.

A pénztárral kapcsolatos jogviták legtöbbször azon fordul meg, hogy valamely üzem, vagy vállalat a törvény értelmében tartozik-e alkalmazottait biztosítani, vagy sem. Ez alapvető kérdésben a mai jogállapot szerint más-más fórum döntött, aszerint, hogy az ügy mily vonatkozásban merült fel. Így:

1. Ha a pénztár a munkaadó ellen valamely alkalmazottja bejelentésének elmulasztása miatt kihágási feljelentést tett, akkor ez ügyben elsőfokon az iparhatóság, végső fokon a kereskedelmi miniszter döntött.

2. Amennyiben azonban ugyanazon üzem alkalmazottja balesetet szenvedett, s a munkaadó a baleset megtörténtét nem

jelentette be a pénztárhoz, a pénztár e mulasztás miatt a rendőri büntető hatósághoz fordult, s ez esetben végső fokon a belügy-miniszter döntött a biztosítási kötelezettségről.

3. Felmerült a biztosítási kötelezettség kérdésének vitája oly vonatkozásban is, hogy a pénztár valamely üzemre, vagy vállalatra hivatalból beszerzett adatok alapján rótt ki a betegségi biztosítási járulékot. Ez esetben a biztosítási kötelezettség kérdésében első fokon a pénztár székhelyére illetékes iparhatóság, végső fokban a kir. Tábla, vagy Kúria döntött, a keresetbe vett összeg nagysága szerint.

4. Ugyancsak a rendes bíróság volt hivatva dönteni a kérdésben akkor, ha a pénztár a munkaadó ellen valamely alkalmazott bejelentésének elmulasztása miatt, annak az alkalmazottnak betegségéből folyóan előállott gyógyköltség megtérítésére vonatkozó igényét óhajtotta érvényesíteni.

5. A biztosítási kötelezettség vitája felmerülhetett olyképp is, hogy valamely alkalmazott kórházi ápolásban részesült, s a kórház fordult a pénztár ellen az ápolási költség megfizetése végett. A pénztár vitássá téve a biztosítási kötelezettséget, a kérdést végső fokban a Közigazgatási bíróság döntötte el.

6. A törvény rendelkezése szerint nem minden üzem tartozott alkalmazottait baleset esetére biztosítani. Azt, hogy mely üzem baleset esetére biztosításra kötelezett első fokban az Országos Munkásbiztosító Pénztár, végső fokban az Állami Munkásbiztosítási Hivatal döntötte el.

7. Eldönthette a biztosítási kötelezettség kérdését a betegségi segéllyel és baleseti kártalanítással kapcsolatban a munkásbiztosítási választott bíróság első fokban és az Állami Munkásbiztosítási Hivatal végső fokban.

A bíraskodásnak, a hatásköröknek ily szerteágazó volta gyakran eredményezte azt, hogy a pénztár tartozott oly tag részére segélyt, vagy járadékot fizetni, aki után a biztosítási díjat nem kapta meg, minthogy erre vonatkozó igénye érvényesítésekor, az illetékes fórum a biztosítási kötelezettség ellen foglalt állást.

A Bernolák népjóléti miniszter által beterjesztett és a nemzetgyűlés előtt fekvő törvényjavaslat e visszásságon óhajt segíteni, amidőn a biztosítási bíróságok, felső fokon pedig a Biztosítási Felsőbíróságot óhajtja felállíttatni.

A biztosítási bíróságok hatáskörét a törvényjavaslat a következőkben állapítja meg:

8. §. 1. egyfelől a pénztár, másfelől a biztosított vagy hozzátartozója vagy ezek jogutóda között a segélyezési és kártalanítási igény, további rokkantsági, özvegyi és árvaellátás;

2. egyfelől a pénztár, másfelől a munkaadó, vagy a tagság jogát igénylő között a betegségi biztosítási kötelezettség vagy önkéntes tagsági jog;

3. egyfelől a pénztár, másfelől a munkaadó vagy a biztosított tag vagy ezeknek szavatosa vagy jogutóda között a biztosítási járulékok, pótljárulékok és díj;

4. egyfelől a pénztár, másfelől a munkaadó vagy megbízottja között a munkaadó megtérítési kötelezettsége és a munkaadó megtérítési igénye, illetőleg a megbízott megtérítési kötelezettsége;

5. egyfelől a pénztár, másfelől a munkaadó (üzemtulajdonos) között a pénztár által a munkaadónál (üzemtulajdonosnál) fogantatosított helyszíni eljárás költségeinek megállapítása, valamint a balesetvizsgálati költségek viselése;

6. egyfelől a pénztár, másfelől a vállalati betegsegélyezőpénztárt fenntartó munkaadó között a vállalati betegsegélyezőpénztár kezeléséből és működéséből felmerülő elszámolás;

7. egyfelől a pénztár, másfelől a vállalkozó között az utóbbi által teljesített betegsegélyezésből felmerülő elszámolás tárgyában keletkeznek.

9. §. A biztosítási bíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyek a pénztárak között a biztosításból eredő kölcsönös vagyoni jogi követeléseik tárgyában felmerülnek.

10. §. A biztosítási bíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyek egyfelől a pénztári orvosok és pénztári szülésznők, másfelől a pénztár között az ezek jogviszonyából eredő igények, továbbá a nem pénztári orvosok gyógykezelési díjai, nem pénztári szülésznők által követelt díjak, nem állami vagy nem köz- vagy nyilvánossági jellegű kórház, gyógyintézet vagy fürdők által követelt ápolási és ellátási díjak, továbbá gyógyszereszek, köt- és műszereszek, gyógy-, köt- és műszerszolgáltatásból eredő követeléseik tárgyában egyfelől a pénztár, másfelől az orvos,

szülésznő, gyógyszeráros, köt- és műszerész, a kórház, gyógyintézet vagy fürdő tulajdonosa között keletkeznek.

11. §. A biztosítási bíróság előtt való eljárásnak van helye a pénztár terhére balesetvizsgálati költséget megállapító elsőfokú rendőrhatalósági határozat ellen irányuló panasz esetén.

12. §. A biztosítási bíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyeknek tárgya egyfelől az alkalmazott, másfelől munkaadója között:

1. a pénztárnak járó befizetés (járulék és díj);
2. a pénztár által nyújtott betegségi segélyt, illetőleg baleseti kártalanítást meghaladó kártérítési igény;
3. a balesetbiztosítás hatálya alól az 1907 : XIX. tc. 10. §. alapján kivont alkalmazottak baleseti kártalanítási igénye;
4. a munkaadó által kiszolgáltatandó betegségi segély.

13. §. A biztosítási bíróság hatáskörébe tartoznak a munkásbiztosítási kihágások.

14. §. Közvetlenül a biztosítási felsőbíróság hatáskörébe tartozik az eljárás az Országos Munkásbiztosító Pénztárnak az üzemeiket veszélyességi osztályba és arányszám alá sorozó határozatai ellen irányuló fellebbezések tárgyában.

A nemzetgyűlés elé terjesztett miniszteri javaslat szerint a biztosítási bíráskodást elsőfokon a pénztár székhelyén alakított *törvényszék* gyakorolta volna.

A nemzetgyűlés munkásügyi és igazságügyi bizottsága e tervvel oly változtatást tett, hogy a bíráskodást nem a törvényszék, hanem a pénztárak székhelyén levő *járásbíróságok* gyakorolják.

A javaslat indokolása szerint a miniszter egyrészt azért kívánta felruházni a biztosítási bíráskodással a törvényszékeket, mert «súlyt helyez arra, hogy a biztosítási bíróságok csak oly számban létesüljenek, hogy várható ügyforgalmuk nagysága a bíróság létesítését megokolta tegye». A törvényszék mellett szól az indoklás azért is, mert az «újabb perjogi reformok következtében a kir. törvényszékek rendes bírói ügykörüknek jelentékeny részében is egyesbíróságokként járnak el, az eljárás egyszerűsítése szempontjából sincs akadálya, illetőleg hátránya annak, hogy az itt szóban levő jogkör általánosságban nem a kir. járásbíróságokra, hanem a kir. törvényszékekre ruháztassék».

A miniszter megfelelő elgondolását lerontotta a nemzetgyűlés bizottsága, anélkül, hogy bizonyos korrekтивumot alkotott volna. Most ugyanis az lesz a helyzet, hogy a munkásbiztosítással kapcsolatos sokszor nagy összegű ügyek értékre való tekintet nélkül a járásbíróságokhoz, mint biztosítási bíróságokhoz tartoznak, míg más vonatkozású vagyoni jogi perek 50,000 K értéken felül a törvényszékeken döntenek el.

A javaslat szerint Budapesten külön királyi biztosítási bíróság szerveztetik.

A bíráskodást elsőfokon vagy egyesbíró, vagy hármastagú tanács gyakorolja. A hármastagú tanács elnöke hivatásos bíró, a másik két tag közül egy-egy a munkaadók és biztosítottak sorából választott vagy kinevezett ülnök.

A Biztosítási Felsőbíróság a biztosítási bíróság által háromtagú tanácsban hozott határozatok felülbírálásánál öttagú tanácsban, a biztosítási bíróság, mint egyesbíróság által hozott határozatok felülbírálásánál, úgyszintén a közvetlen hatáskörébe utalt ügyekben (14. §.) háromtagú tanácsban határoz. A háromtagú tanács az elnökből és két bíróból, az öttagú tanács pedig az előbbieken kívül a munkaadók és biztosítottak közül választott egy-egy ülnökből áll.

Az érdekeltség sorából választott ülnökök részvétele mellett dönti el a bíróság a vitás betegségi segély és baleseti kártalanítási ügyeket. A ma érvényben levő rendelkezés szerint az egy hivatásos bíró mellett 2—2 választott ülnök van, az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnál pedig a három hivatásos bíróval szemben ugyancsak négy (2—2) választott ülnök vett részt az ítélethozatalban. A javaslatnak különösen e részét sérelmezik a munkások, akik e rendelkezésben jogaik sérelmét, háttérbe szorítását látják, nem épen alap nélkül.

A 14. §-ban megjelölt esetben a felsőbíróságnál az egyik hivatásos bíró helyett az ítélekezésben műszaki szakértő (iparfelügyelő, bányahatósági tisztviselő) vesz részt.

A hatáskör megállapításánál a javaslat nem mindenben felel meg az érdekeltség jogos várakozásának.

Szívesebben láttuk volna a hatáskör szélesítését, ha a bíróság ítélekezése alá bocsátanák a szívességi bejelentéseket, vagyis

azokat a vitás ügyeket, amelyek abból erednek, hogy a pénztár tagadásbá veszi valamely alkalmazott munkaviszonyát és azt állítja, hogy a biztosítás csupán színleges, s arra szolgál, hogy a rendszerint beteg egyén a pénztár szolgáltatásához jusson aránytalanul csekély, sokszor csak egy-két napi, vagy heti járulék fizetésével.

Ugyancsak bírói ítélekezés alá bocsátanók a *járadék tőkésítésére* vonatkozó igényt is. A törvény ugyanis lehetővé teszi, hogy kisebb baleseti veszély esetén az egyébként havonként esedékes járadék, tőkésítve egy összegben fizetessék ki. Az ily tőkésítés joga eddig az Országos Munkásbiztosító Pénztár kizárólagos joga volt, nem szól azonban komoly érv az ellen, hogy itt is megadjuk a jogorvoslati lehetőséget.

A hatáskört szabályozó 8. §. 1. pontja a bíróság hatáskörébe kívánja venni a *rokkantsági, özvegyi és árvaellátási segélyezés* körül felmerülő vitákat. E rendelkezést nem magyarázza meg az indoklás, úgy hogy csupán az igazán «beavatottak» tudják, hogy e rendelkezés a bányatársuladékkal kapcsolatos vitákra vonatkozik.

A hatáskör megállapításánál a legsúlyosabb kifogás az, hogy nem vonja a felállítandó *felsőbíróság* hatáskörébe azokat a vitákat, amelyek egyfelől a pénztárak, másfelől a felügyeletet gyakorló népjóléti minisztérium között, vagy akár a kerületi pénztárak és az Országos Munkásbiztosító Pénztárak között felmerülnek. Az ily természetű vitás ügyeknek e bíróság hatásköre alól való kivonása érthetetlen akkor, ha figyelembe vesszük a Közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről szóló 1907 : LX. tc. intézkedéseit, amely szerint a vármegyei és városi törvényhatóságoknak meg van adva a mód, hogy a sérelmes miniszteri intézkedés ellen jogorvoslattal éljenek az említett bírósághoz.

A pénztárak, mint ugyancsak önkormányzati életet élő intézményeket, nem lehet elűtni a jogorvoslat jogától.

Hátrányos rendelkezést tartalmaz a javaslatnak az a rendelkezése is, amely szerint a biztosítási bíróságra általában a rendes bíróságra vonatkozó szabályok nyernek megfelelő alkalmazást. Aki a szociális jog kérdésével foglalkozott, aki tudja, hogy mily természetű ügyek kerülnek a felállítandó bírósághoz, akik ismerik ez a bíróságnál jogkeresők jelentékeny részét, azoknak tisztában kellene lenni azzal, hogy e bíróságnál minden változtatás nélkül a Pp. szabályait alkalmazni nem lehet.

A betegségi segélyre és a baleseti kártalanításra, de általában a biztosított vagy önkéntes tag jogviszonyára vonatkozó minden ügyben a bíróságnak kötelességévé kell tenni a lényállás felderítésére szükséges összes bizonyítékok *hivatalból* való beszerzését, még akkor is, ha a felek valamely bizonyíték beszerzését nem indítványozzák.

Az eddig érvényben levő eljárási rendeletnek azt az intézkedését is fenntartandónak véljük, amely szerint segélyezési és kártalanítási ügyekben *egyezés nem köthető, elismerésnek helye nincs*.

Ki kellene azonban már a törvényben zárni azt, az eddig kifejlesztett bírói gyakorlatot, hogy a felső bíróság a *vitássá tett igényt egész terjedelmében hivatalból megvizsgálja*. Az eddigi hatásköri kuszáltság — a bírói és közigazgatási funkciók egyszerűsítése — különösen itt csúcsosodott ki.

A Pp. rendelkezéseitől eltérően szabályozandó a fellebbezés kérdése is, figyelemmel arra, hogy e bíróságnál csupán két fórum van, tehát a felülvizsgálat elvileg kizárt.

Az eddig érvényben levő eljárási rendelet szerint nem volt lehetséges a bírói eljárás folyamán a kereset felemelése. A bírói gyakorlat minden kereset felemelést új keresetnek minősített, amelyet először határozathozatal végett a kerületi pénztár elé kellett utalni. E rendszer csupán az ügyek felesleges szaporítására, az ügyek késedelmes elintézésére vezetett. Semmi akadálya annak, hogy a biztosított kereseti kérelmét az eljárás folyamán lejárt időre járó segélyre ki ne terjeszthesse.

E rendelkezéseket a javaslatba kellett volna felvenni, nem pedig egy esetleg kibocsátandó rendeletre bízni.

Maga a javaslat 28. §-ból áll, nem tette volna a kodifikálást nehézkesebbé, ha még 2—3. §-t beiktattak volna. A törvényes szabályozás megnyugtatóbb, mint a rendelettel való intézkedés.

A különleges perrendi intézkedést természetszerűleg csupán a biztosítottak segélyezési és kártalanítási ügyeiben kívánjuk megvalósítani, egyéb ügyekben nem.

A magyar munkásbiztosítás megalkotása óta sok támadásnak

volt kitéve. Két malomkö, a munkaadó és munkás érdekeltség között, már-már csaknem felőrödött. Utolsó pillanatban azonban győzött a jobb belátás és a törvény intézkedései közül a népjóléti miniszter csupán azokat a rendelkezéseket óhajtja még jobbá tenni, amelyek eddig is a legsikerültebbeknek voltak nevezhetők. A magyar bírói karnak az a néhány tagja, akik eddig a munkásbiztosítási bírásokban részt vettek, beigazolták, hogy van szociális érzékük, meg tudják találni a szociális igazságot. Az érdekeltség eddig bizalommal fogadta a munkásbiztosítási bírásokat. Ahhoz, hogy a bizalom tovább is fennálljon nem csupán az kell, hogy a javaslaton a szükséges változtatásokat elvégezzék, hanem az is, hogy a végrehajtás során az illetékes miniszterek gondoskodjanak arról, hogy a biztosítási-bírások *gyors* legyen. Munkásemberek apró filléreiről lévén legtöbbször szó, itt igazán érvényesül a: bis dat, qui cito dat elve.

Szociális bírásokunkban, ha nehezen is, de egy újabb lépéssel előbbre jutottuk. Még néhány bátor lépés, s meg kell teremteni az egységes munkásvédelmi ipari bírásokot.

Dr. Györki Imre.

Pszichoanalitikus szempontok a vétkesség jogtanában.*

II.

A másik vétkességi foknak, a gondatlanságnak lélektani tartalmát lételes rendelkezés szintén nem határozza meg. A jogtudomány és gyakorlat szerint gondatlanság: az előrelátható eredmény köteleességellenes előre nem látása.¹² Emellett az irodalom *Feuerbach* óta tudatos gondatlanság (*culpa lata*, vagy *luxuria*) és nem tudatos gondatlanság (*culpa levis*) között disztinziót. Előbbi esetről akkor beszélnek, ha a tettesben megvan az eredmény képze, de annak bekövetkezését kizártnak tartja; utóbbi esetben pedig a tettesben az eredmény képze is hiányoznak. E téren a pszichoanalitikus szempontokhoz való kapcsolatot *Binding* közvetíti, aki a culpát úgy határozza meg, hogy az: nem tudatos akarat («Unbewusst rechtswidriger Wille»).¹³ Az ú. n. tudatos gondatlanság esetében a pszichoanalitice iskolázott kriminológus fel fogja tenni a kérdést, vajjon a cselekvőben, aki az elképzelt jogsértő eredmény bekövetkezését (*tudatosan*) kizártnak tartja, *tudattalanul* nem e foroghat fenn emellett az eredmény bekövetkezésére irányuló akarat, szándék. És a pszichoanalízis tanításai nyomán nem fogja magától elhárítani a kínálkozó igenlő választ. Maga az a tény, hogy a tudatosan nem akart és kizártnak tartott különös eredmény létrehozását a tettes ilyenkor mégsem kerülhette el, fogja a pszichoanalitikust annak feltevésére indítani, hogy a tudatos és tudattalan törekvések ilyenkor nem voltak kongruensek. Amit az ember «egész lelkével» akar, annak keresztülvitelében — ha a lehetőség egyáltalán megvan — nem szokott hibázni. Biztos sikernek az összes lelki-erők egyöntetű együttműködése az előfeltétele és a sikertelenségből, ill. a baj bekövetkezéséből ép ennek a lelki összhangnak (nem véletlen) hiányára kell következtetni.¹⁴

A *culpa levis*-t illetőleg pedig feltödul majd a kérdés, vajjon ha tudatosan, a kriminológia mai eszközeivel bebizonyíthatólag, nem is volt meg a tettesben az eredmény képze sem, kizártnak kell-e tartani azt, hogy tudattalanul sem «sejtette»-e ezt? Tisztán elméleti megfontolások alapján mondja erre nézve *Binding*: «Auch das nicht Vorgestellte kann gewollt sein und Prüfstein für den Willensgehalt ist nicht die Meinung des Wollenden, sondern seine Tat.»¹⁵ E nézetet megerősítik a pszichoanalízis tapasztalatai is; a lélekelemzés nyelvén szólva úgy fejezők ki, hogy *tudatos* elképzelés hiánya dacára mégis fennforoghat (*tudattalan*) akarás.

Ezek alapján azután eloszlaná a szándék és gondatlanság

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 12. számban.

¹² *Vámbéry*: Büntetőjog I. kötet 209. o.

¹³ *Binding*: Normen II. 326. o. Ezzel szemben *Finkey* szerint: «*ontudatlan akarat*» el nem képzelhető, ép úgy «*ontudatlan szándék*» is képtelenség. (A magyar büntetőjog tankönyve 274. o.)

¹⁴ V. ö. *Freud*: «Determinismus; Zufalls- und Aberglauben» c. fejezetben felsorolt példákat a «Psychopathologie des Alltagslebens» c. kötetben.

¹⁵ *Binding*: Normen II. kötet 317. o.

közötti jelentékeny különbség.¹⁶ Ennek mesterséges statuálása *Binding* szerint csak a legújabbkori irodalom tévedéseinek tudható be. «Wissentliche und unwissentliche Schuld — mondja *Binding* — das sind dogmatisch ihre eifzigen qualitativ verschiedene Arten. Das ist aufs Haar genau auch der quellenmässige Standpunkt des früheren gemeinen Rechtes gewesen und der Standpunkt der ganzen neueren Straf- und Civilgesetzgebung geblieben.»¹⁷

E lélektanilag is igaznak bizonyuló megállapításhoz való csatlakozástól nem tarthat vissza ama gyakorlati aggály, (*Finkey*),¹⁸ hogy «ez felette szűk térére szorítaná a culpa körét.» A gyakorlati célnak nem szabad ab ovo befolyásolnia a tudományos megállapításokat. A tudományos igazságot a gyakorlati hasznavehetőségtől függetlenül ki kell mondani. Hogy azután a célszerűség követelményei mennyit engednek a tiszta igazságból gyakorlatilag érvényesülni, az nem annyira a tudomány, mint inkább a politikai okosság kérdése és más térére tartozik.

De vajjon gyakorlati szempontból is alapos-e a fentiek értelmében levont igazság iránti aggály? Vajjon a vétkesség tanának fentiek szerinti korrekturája feltétlenül maga után vonná-e a büntetőjog szigorítását? Azt hiszem, nem. Igaz ugyan, hogy fenti gondolatmenetnek kiinduláspontul való vétele mellett a büntetőjogi felelősség köre kitágulna, de mivel ez irányzat egyszersmind kényszerűleg maga után vonná a determinisztikus alapra való helyezkedést, amely mértékben szélesbednék a felelősség köre, illetve amennyivel nagyobb elismeréshez jutna a társadalmi veszélyesség kritériuma, nem kevésbé fokozott mértékben érvényesülnének azon következmények, amelyek feltétlen lelki determináltság elfogadásából a tettes javára levonandók.

Azon ellenvetéssel is számolok, hogy az individualizáció olyan foka, amelyet a fentjelzett szempontok gyakorlati tekintetbevétele szükségessé tenne, kiyihetetlen. Ezzel szemben rámutatok arra, hogy a mai judikaturában is a jogtudós és gyakorlati jogász hányszor kénytelen segítségül hívni a pszichiátert, vagy helyét teljesen átengedni neki. Hiszen a beszámíthatóság kérdésében tőle kért szakértői vélemény alapján a büntetőbíráskodásban voltakép az orvosé ma a döntő szó. És ha elgondoljuk, hogy ma még nagyon is kezdetén vagyunk azon irány gyakorlati érvényesülésének, mely az individualizáció jegyében indult meg, akkor elég széles a jövő perspektívája ahhoz, hogy ne lássuk már eleve kizártnak a fentiek alapján szükségessé váló messzebbmenő egyenítéseket sem.

III.

Az eddigiekből önként adódik a pszichoanalízisnek a véletlenl szemben elfoglalt álláspontja. Ez az eddigieknél jóval szűkebb térére szorítja a casus eseteit. Mert jóllehet a lélekelemzési kutatás is megengedi a reális véletlen lehetőségét: a nem csupán saját cselekvésünkre visszavezethető, külső körülmények és események véletlenét, de a kizárólagosan egyéni cselekvésnek a tudatos belátástól még oly távolfekvő eredményeit az egyéni akartól függetleneknek sohasem tekintheti.¹⁹ Ennek megvilágítására álljon itt egy példa. A pszichoanalízis nem zárja ki eleve a véletlenség fennforgását, pl. a *Binding* által felhozott azon esetben, mikor valaki égő gyufát, azért, hogy azt eloltsa, spiritusszal teli hordóba dob be, annak tartalmát tévesen víznek tartva. *Binding* itt, mint sok más böleselő, kit tisztán elméleti megfontolás vezet, túlló a célon, mikor azt mondja: «... hat keine Vorstellung von der Grösse und Furchtbarkeit des Erfolges gehabt, ja hat sie vielleicht nicht haben können, und doch ist der Erfolg nichts anderes, als realisierter Wille.»²⁰ Nem így a pszichoanalízis, mely a véletlent itt igenis prezumálni fogja, ha a tettes nemcsak nem tudta és nem tudhatta a ténykörülményeket, hanem

¹⁶ V. ö. *Ferenczi* Sándor: «A pszichoanalízisről és annak jogi és társadalmi jelentőségéről» c. értekezést az «Ideges tünetek keletkezése és eltűnése» c. gyűjteményben. (Dick M. kiadása. Budapest, 1920. 2. kiad.) Itt azt olvassuk: A «gondatlanságból» elkövetett vétségekről igen sok esetben ki fog tűnni, hogy azok tudattalan szándékból követték el.

¹⁷ *Binding*: Normen II. 327. o.

¹⁸ *Finkey*: A Büntetőjog tankönyve 302. o.

¹⁹ Lásd *Freud*: «Determinismus; Zufalls- und Aberglauben» c. fejezetet a fentidézett munkában.

²⁰ *Binding*: Normen II. 80. §. Lényegileg erre az alapra helyezkedik a Kúria 60. sz. döntvénye is.

azok tudattalan hatékonysága sem jöhet számításba; a jelen példában nevezetesen akkor, ha pl. a tett helyén mindig vizes-hordót látott a tettes és nem is valami szeszfőzde-udvarról van szó. Ez az a véletlen, amit *Freud* külső, reális véletlennek nevez. Ezzel szemben azonban, amikor a tettesnek külső körülményektől függetlenül, illetve azoknak ismeretével (még ha csak tudattalan ismeretével is) véghezvitt cselekvéséről van szó, pl. valaki az utcán «szórakozottság»-ból szublimátpasztyillákat szór ki a kezében vitt gyógyszer-üvegcséből és ezáltal tömeges halált okoz, a pszichoanalitikus mindig tudattalan szándékot fog prezumálni, még ha látszólag gondatlanság sem forog fenn, mert a lélekelemzés tapasztalatai belső, pszichikai véletlenségnek nem engednek teret. Egyébként a pszichoanalízis itt csak tudományos alapot ad annak a belátásnak, amelyet az esetek nagy részében a helyes érzékű, eddig egyedül saját intuitív meglátására utalt bíró a gyakorlatban már érvényesített. A reális és pszichikai véletlen e tudományos körülhatárolása bizonyára megkönnyíti majd a bíró feladatát a véletlenség és gondatlanság közötti határvonal megvonásában, biztosabbá, következetesebbé teszi majd e téren a gyakorlatot.

A véletlennek szűkebb térre való szorítására irányuló tendenciát sokan szubjektivistá-tulzásnak minősítik.²¹ Amíg e tendencia mellett tisztán elméleti megfontolások, bölcséleti okoskodások szóltak, az ellene támadt aggályok nem voltak egészen alaptalanok, de maga a tendencia sem lehetett parancsoló erejű. Ha azonban a kriminológus a pszichoanalízis kísérleti módszere útján közvetlen meggyőződést szerez majd minden lelki történes determináltságának feltétlenségéről, kénytelen lesz annak következményeivel végleg számot vetni és — hogy *Freud* egy hasonlatával éljünk — a determinizmussal való bölcséleti flört helyett a vele való becsületes, komoly frigyre gondolni, az ezen tannal járó fokozott felelősségérzéssel és sok nehézséggel együtt. Más kérdés, hogy a kriminálpszichoanalízis segélyével feltárható, illetve megerősítendő e lélektani igazsággal miként lesz a *lex lata* összeegyeztethető. És mi történjék de lege ferenda? *Ferri*-vel a tárgyi felelősség alapjára kell-e majd helyezkednünk?²²

IV.

Hogy vajjon csakugyan oly nagy szerep jut-e a tudattalanak a lélek minden megnyilvánulásában, mint azt a freudizmus tanítja, az *pro foro externo*, a nagy és hangos ellentáborral szemben, egyelőre eldöntetlen kérdés. De legalább, mint kérdés ma már nem sikkadhat el. Az, hogy a freudizmus agyonhallgatható volna, ma már nem nagyon valószínű. A valóság az, hogy ma már a hivatalos világ sem zárkózik el teljesen a pszichoanalízis tanításai elől. Így a *bécsi orvosi fakultás* javaslatára történt *Freud*nak rendes egyetemi tanárrá való kinevezése. A háborús traumás neurozisos gyógyításánál elért eredmények hatása alatt az angol és német hivatalos körök egy része is mindinkább több érdeklődést tanúsít a freudizmus iránt. De a szorosan vett orvosi gyakorlati alkalmazáson kívül is: a pszichológiában, ill. neurológiában *James Putnam* Harvard-egyetemi (U. S. A.), *Bleuler* zürichi, *Jones* londoni és *Jelgersma* leydeni egyetemi tanárok, az etnológiában *Rivers* cambridgei egyetemi professzor és nálunk *Roheim Géza*, a pedagógiában *Meumann* egyetemi tanár, svájci pedagógus, a teológiában *Pfister* zürichi pap, a filológiában *Sperber* svéd tanár (Upsala) stb. munkálatai adnak képet a pszichoanalízis eddigi hivatalos térhódításáról. Ezenkívül igen széleskörű, ma már szociológiai, mitológiai és művészet-pszichológiai alkalmazása is. A pszichoanalitikus mozgalomnak ma már az egész kultúrvilágra kiterjedő, állandóan működő organizációja van: a Nemzetközi Pszichoanalitikus Egyesület, melynek múlt év szeptemberi hágai kongresszusán az összes kultúr nemzeteknek nagyszámú képviselője vett részt.²³ Hogy a jövőben várható-e további térhódítás? Akárhogy is lesz, annyi bizonyos, hogy benne ma már oly számottevő kultúrmozgalommal állunk szemben, mely mellett vagy ellen állást kell foglalnia minden tudományagnak. Ebből a látószögből kiindulva, lehetetlennek tartom, hogy a jogtudomány —

²¹ *Finkey*: Büntetőjog 309. o.

²² Lásd: *Ferri*nek az olasz büntetőjogi reformról írt cikkét a «Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft» 1920. 4. 5. számában.

²³ Lásd: «Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse» 1920. évf. 376. o.

habár egyelőre csak lélektani határkérdéseiben is — ne tartsa számon a pszichoanalízis eredményeit. Áll ez elsősorban a kriminológiára, ahol a konkrét célkitűzés már megtörtént a pszichoanalitikus mozgalom magyar vezetője, *dr. Ferenczi Sándor* orvos részéről,²⁴ anélkül azonban, hogy azóta a jogászság a kijelölt úton akárcsak egy lépéssel is tovább haladt volna.

Maga a pszichoanalitikus alapmódszer, a szabad eszmetársítás, egyébként már nem egészen ismeretlen a kriminológiában *Gross H.* prágai büntetőjogi professzor két tanítványának, *Wertheimer*- és *Kleinnak* tényállás-diagnosztika (Tatbestandsdiagnostik) néven ismert kísérletei óta,²⁵ melyeknek elméleti és gyakorlati továbbfejlesztése kívánatos volna.

A pszichoanalízisnek gyakorlati alkalmazása a kriminológia terén nem egy nehézségbe ütközik. A legnagyobb abban a különbségben van, mely a pszichoanalitikus orvoshoz forduló lelki-beteg és a bűnöző érdeke között fennforog. A beteg gyógyulni akar és gyógyulása érdekében hajlandó, minden tekintet felretéve, összes titkát orvosának elmondani, lelkét, amennyire ez tőle telik, feltárni, illetőleg orvosának segítséget nyújtani abban, hogy lelkében bajának okai után kutasson. Ezzel szemben a bűnöző érdeke az elpalástolás, a bűn titokbantartása, a büntetés elkerülése és így lelke a kriminálpszichoanalitikus részére nem igen lesz hozzáférhető. Ezért nem remélhető, hogy a pszichoanalízis gyakorlatilag az ítéllethozatal előtt a bűn motivumainak felderítése céljából oly közvetlenül találjon alkalmazást, amint az az orvosi lélekelemzésnél a betegség okainak feltárására történik. Csak arról lehet majd szó, hogy az orvosi lélekelemzés tapasztalatait, amennyire ez lehetséges, a bűnügyi vizsgálat és főtárgyalás folyamán a bűnözőkre, illetve bűnesetekre oly értelemben alkalmazzuk, mint ahogy ezt a lélekelemző kutatás, pl. a művészeti alkotásokra vonatkozólag teszi olyan esetben, amidőn magának a művésznak a személyét nincs módjában elemzés alá vonnia. Könnyebben elképzelhető a kriminálpszichoanalízis gyakorlása az ítéllethozatal után, mire a már idézett értekezésben ugyancsak *Ferenczi* adott útmutatást. A jogerősen elítélteket, miután egyrészt már nem kell attól tartaniok, hogy lelkük feltárása bajba hozhatja őket, másrészt pedig miután lelkiismeretükön is könnyíthetnek és bűnözési hajlamukból kigyógyulhatnak, semmi sem fogja visszatartani attól, sőt ösztönözni fogja őket arra, hogy a kriminálpszichoanalitikus előtt ép oly feltétlenül feltárják lelküket, mint azt az orvosi lélekelemzés a beteg-től megkívánja. Az ilyen elítéltek lélekelemző vizsgálatával kezdődhetnek meg egyfelől a kriminogén lelki tényezők hathatós feltárása és ezzel a pszichoanalitikus kriminológia megalapítása, másfelől egyúttal a kriminálterápia: a szó legtisztultabb értelmében vett speciál-prevenció.

Dr. Dukas Géza.

Szemle.

— **Star Chamber**, azaz Csillag Kamara volt a neve annak a bíróságnak, amely Angliában a XV. század végén a Curia regis tagjaiból alakult. Ennek a rendkívüli bíróságnak, miként Hudson tudós értekezésében (Treatise on the Star Chamber) kifejti, hivatása volt, hogy lázadás, összeesküvés és sajtóvétség esetében eljárjon, különösen, ha oly cselekményekre szólt a feljelentés, amelyek törvény szerint nem voltak büntethetők («not punishable at common law»). Eljárása nem volt perjogi szabályokhoz kötve, a büntetések, amelyeket alkalmazott, ötletszerűek és kegyetlenek («capricious and cruel») voltak, különösen, ha a vádlott a királyt vagy minisztereit sértette. Midőn a XVI. század végén a könyvnyomtatás nagyobb jelentőségre kezdett emelkedni, sőt 1622-ben az első két rendes hírlap is megindult Angliában (az egyik a Weekly News, a másik a London Weekly Courant volt) a sajtó ellenőrzését a Star Chamber gyakorolta és pedig azzal a böles mérséklettel, amely az ily magasrangú bíróságtól várható. Így pl. William Prynne esetében (1632.), amelyről Stephen részletesen beszámol (History of Crim. Law. I. 340.), a *Historio Mastix* szerzőjét «kesernyész stílusa és általánosító bírálata» miatt arra ítélte a Star Chamber, hogy kétizben a szégyenoszlophoz állít-

²⁴ Lásd *dr. Ferenczi Sándor*: «Pszichoanalízis és kriminológia» c. értekezését a «Pszichoanalízis haladás» c. kötetben. Dick M. kiadása. Budapest, 1920.

²⁵ V. ö. erre nézve *Freud*: «Tatbestandsdiagnostik und Psychoanalyse» c. már idézett értekezését.

sák s minden alkalommal egy-egy fület levágják. Mellékesen doktori címétől is megfosztották és 5000 font pénzbüntetésben marasztalták. De a bíróság egy tagja Lord Dorset nem elégedett meg ezzel az enyhe szentenciával. Kifogásolta, hogy a deliquens oldalt lelőgő hajtincesi («making use of his unlovely love-locks») elrejtetheti a büntetés nyomait. Ezért helyesebbnek találta volna, ha füleinek elvesztésén felül orrának felhasítására és homlokának megbélyegzésére is elítéli. Más esetekben nem is volt ily kiméletes a bíróság, és pl. Williams-t *Bileám Szamara* című könyvéért halálra ítélte, mert jóslásaiban a birodalom destruktívójának («end and destruction of the realm») veszélyét látta.

Noha a magyar jog, miként ismeretes, fejlődésében számos rokon vonást mutat az angollal, a Star Chamber intézményének mását eddig nélkülöztük. Igazságügyminiszterünk fejlett történelmi érzékét dicséri az a gondolat, hogy Sajtóvédelmi Bíróság neve alatt végre mégis meghonosítja az angol intézményt. Kár ugyan, hogy ily későn történik, de a jogtörténészek bizonyára most is örömmel fogják venni e kelvős történelmi reminiscencia felelevenítését.

— **Bírák túlmunkájának díjazása.** A m. kir. igazságügyminiszter az ítélőbírák által a hivatalos időn túl teljesített munkájának díjazása tekintetében a m. kir. pénzügyminiszter hozzájárulásával 31,235/1921. I. M. VIII. szám alatt rendeletet adott ki, melyben a hivatalos időn túl teljesített munka díjazására kétféle kategóriát állít fel. Az egyik kategória szerint a tárgyalónapok szaporítása esetén minden újabb tárgyalási napért, hozzáadva a tárgyalás előkészítésével, a tárgyalással és a határozat megszövegezésével eltöltött munkaidőt is, két teljes délután óradíjának megfelelő 96 K díjazást állapít meg. A másik kategória szerint az ítélőbíró írásban kötelezi magát hétköznaponként öt órától álló hivatalos idő betartására, az ezen időn túl végzendő munka a 9600. 1920. M. E. sz. rendelet megfelelő alkalmazásával díjazandó. Ezen munkadíjak felszámításának az igazságügyminiszter előzetes engedélye alapján van helye. Az engedélyt a miniszter csak akkor engedélyezi, ha a bíróság munkamennyisége indokolta teszi. Nem adja meg az engedélyt a miniszter olyan ítélőbíróknak, akinek eddigi tevékenysége nem nyújt reményt arra, hogy külön díjazással járó tevékenysége az ügymenet lényeges javulását mozdítja elő. — Elismerjük, hogy a rendelet a bírák anyagi helyzetén kívánt segíteni oly módon, hogy az az ügymenet javításával is járjon. Ennek dacára a rendelet célszerűsége ellen olyan bírák részéről is aggályok merültek fel, kik eddig is jelentékenyen megtoldották a hivatalos időt, s nemcsak a hivatalban, hanem otthon is késő este és korán reggel is megfeszített munkát fejtettek ki a hazavitt akták elintézésével. A túlmunka díjazásáról sok bíró lemondott azért, mert nem akarta kitenni magát annak a gyanúsításnak, hogy a külön díjazást nem hozza érdembe, az ellenőrzés pedig nehézségekre ütköznék és sértené is a bírói méltóságot, aminthogy magában véve a külön díjazás is összeegyeztethetetlen a független bírói működéssel. Ha a külön díjazásra kevés bíró fogja az igényét bejelenteni, ez nem fogja jelenteni azt, hogy a többi bíró nem volna rászorulva, sem azt, hogy a többi bíró között nem volna olyan, aki külön díjazás nélkül is ne fejtene ki jelentékeny túlmunkát, hanem azt jelenti, hogy a bírák külön díjazás nélkül eddig is ezután is elismerésre méltó tevékenységet fejtenek ki, de a külön díjazást nem tartják a bírói méltósággal összeegyeztethetőnek. A bírácoknak kétségtelesen a hivatalos anyagi helyzetén közérdekből is más módon kell segíteni.

B. K. járásbíró.

— **A nemzeti kisebbségek védelméről** tartott érdekes előadást dr. Auer Pál ügyvéd, a Magyar Jogászegylet nemzetközi jogi bizottságában. Álláspontja annál is inkább figyelmet érdemel; mert ugyanő az International Law Association hágai konferenciáján e téma egyik előadója lesz.

Az egyetlen korrektívum, mely az u. n. nemzetiségi elv nevében elkövetett igazságtalanságok enyhítésére a békeszerződésekbe felvétellett: a nemzeti kisebbségek védelme. A védelem nemzetközi szabályozását nem régen még az államok szuverénitására ütközönek tekintették volna. A lengyel kisebbségek érdekében ugyan a múlt században is többször interveniáltak a hatalmak Oroszországban, elfogadott nemzetközi szabályozásban azonban most először részesült a kisebbségi védelem.

Mindenkit részesíteni kell a kisebbségi védelemben, aki a kisebbséghez tartozónak vallja magát. Nem a jogi, nyelvi hovatartozás, nem etnológiai, antropológiai vagy geográfiai szempontok, hanem a tudatos és meg is nyilatkozó érzelmi közösség irányadó tehát. Nemzetiségi anyakönyvek, kataszterek állítandók fel, melybe minden állampolgár felveendő, aki valamely nemzeti kisebbséghez tartozónak vallja magát.

A kisebbségek érdekében biztosítandó jogelvek a következők: Minden állampolgár egyenlő a törvény előtt származásra, nyelvre, nemzeti hovatartozásra, felekezetre való tekintet nélkül. Ugyanazon jogok illetik meg és ugyanazon köteleességek terhelik; nem

érhet senkit hátrány sem politikai, sem gazdasági, sem pedig kulturális téren abból, hogy valamely nemzeti kisebbséghez tartozik, megilleti az aktív- és passzív-, községi-, törvényhatósági- és országos választói jog, szabadon használhatja anyanyelvét bíróság előtt, nyilvános gyűlekezeteiben, sőt az országgyűlés tanácskozásain is; bármelyik vallásfelekezetéhez tartozhatik; szabadon választhatja meg lakhelyét, foglalkozását; iparüzésre, ingatlan megszerzésre, iskolák-, kultúrintézmények használatára ép oly mértékben illeti meg, mint hasonló feltételek mellett a többséghez tartozókat és gyermekeit saját vallásában és anyanyelvén nevelheti fel. Erős bástyája a kisebbségi védelemnek a proporcionális választói jog is. Ezekhez az egyéni jogokhoz járulnának ezután a szervezkedési-, az önkormányzati jogok, az ügyvitel gyűlési jegyzőkönyv nyelvére vonatkozó jogok, a törvények, rendeletek és hivatalos hirdetéseknek a kisebbségek nyelvén való közzétételére, a hatósági személyeknek a felekkel való érintkezésénél alkalmazandó nyelvekre vonatkozó jogok, az iskola ügyvel kapcsolatos kisebbségi jogok, a közhivatalokban a kisebbségek kellő képviselése stb.

Legfontosabb azonban, hogy legyen egy nemzetközi ellenőrző szerv, amely a nemzetközi szerződésekben megállapított kisebbségi jogok megtartásáról gondoskodik. A Nemzetek Szövetségének pártatlan nemzetiségi bizottságot kellene szerveznie, amely az ellenőrzést gyakorolná.

Jogviták a nemzetközi állandó bíróság elé tartoznak. Ez előtt azonban nem csak az érdekelt államoknak kellene kereseti joggal bírniok, hanem minden nemzeti kisebbségnek mint önálló jogalanyoknak is. Ezen posztulátumok részletes kifejtése és indoklása után előadó ismertette a békeszerződések idevágó rendelkezéseit és rámutatott azok hibáira és hiányosságaira.

Végül rávilágított arra, hogy magyar szempontból mily óriási fontossága van a kisebbségi védelem kellő nemzetközi szabályozásának és biztosításának. Az előadást mindvégig nagy érdeklődéssel fogadta a hallgatóság.

— **A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az É. T. 51. §-a alapján.** Dr. Binét Menyhértnek e lapok 12. számában megjelent ily című cikkéhez néhány észrevételt kell tenni. A Pp. 786. §-a a bíróság belátására bízta, hogy a végrehajtást ideiglenesen felfüggeszse, ha a választott bíróság ítéletét érvénytelenítő perrel támadják meg. Noha a §. nem tartalmaz kifejezett hivatkozást a 459. §-ra és az 572. §. 4. bekezdésére, mégis minden perjogász előtt kétségtelen lesz, hogy a rendelkezés alapgondolata és célzata ugyanaz: a bíróság mérlegelésére bízni a végrehajtás felfüggesztésének kimondását nemcsak, hanem a határozat esetleges módosítását is. (V. ö. Pp. 555. §.). Ebből azt következtetem, hogy a bíróság, ha úgy látja, hogy a felperes érdekei veszélyeztetve vannak, a felfüggesztő határozatot oly értelemben is módosíthatja, hogy megengedi a végrehajtást a biztosítási intézkedésekig menőleg, vagy annak felfüggesztését biztosíték letételét teszi függővé. Természetes, hogy ily határozatot hozhat tehát már *ab ovo* is. A bíróságnak ez a diszkrecionárius joga van hivatva pótolni a biztosítási végrehajtás elrendelését, amelynek nézetem szerint, törvényes alap hiányában nincs helye. Kizárja ezt már az a megfontolás is, hogy a felperesnek jogerős ítélet van a kezében, amelynek alapján tehát nem biztosításra, hanem kielégítésre van joga és hogy az alperesnek, aki halasztó hatálylyal nem bíró jogeszközzel él, a végrehajtás folyamatát megakasztania csak akkor lehet, ha a bíróságot meggyőzi arról, hogy kivételes méltánylást érdemlő okok forognak fenn. Ezért nem kóli meg a Pp. érészben a bíró kezét.

Dr. Meszlény Arlur.

— **A Magyar Ügyvédek Budapesti Beszélő és Fogyasztási Szövetkezete** a befizetett üzletrészek után a befizetéstől 1920 dec. 31-ig terjedő időre esedékes 5%-os osztalékot kézi pénztárában fizeti ki a jelentkezőknek, ahol ugyanekkor a tagsági könyvecske is átvehető. Kérjük a tagokat: szíveskedjenek mielőbb jelentkezni e célból az üzleti kézi pénztárnál (V. ker., Szemere utca 10.).

Társulnók fővárosban jól menő ügyvédi irodához némi tőkével. Cím a kiadóban. 16401

Társul keresek vidéken járásbírói szék helyen tíz év óta fennálló ügyvédi irodához némi tőkével vidéki praxissal bíró keresztény ügyvédet. Cím a kiadóban. 16402

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze- kötetésbe	MATTYÓK	Aladár okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszeleesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. július–szeptemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur ny. kir. táblai bíró, egyetemi magántanár: Falragaszjog. — Főző Sándor miniszteri osztálytanácsos, budapesti pénzügyigazgató-helyettes: Összehasonlítások a vagyonátruházási illetékek köréből, különösen a lemondás és oszlályos egyesség. — Dr. Perlmutter Alfréd m. kir. szab. bíró: A műkincs és gyűjtemény fogalma a pénzügyi jog szempontjából. — Ludvig Rezső szegedi törvényszéki bíró: Bírói túlóradíj. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XIV. k. 4. és 5. ív.

Falragaszjog.

A sajtóról szóló 1914: XIV. tc. miniszteri indokolása teljes joggal utal annak a közvetlen behatásnak a fontosságára, amelyet a lakosságra a falragaszok gyakorolnak. A falragasz túlmege az egyszerű közhírrétételen, mert szuggesztív módon hat és a lömegelekben kedélymozgalmakat kelt, amelyek a közhangulatot nagymértékben befolyásolják. Aki Budapesten töltötte a lefolyt katasztrofális esztendőket, a falragaszok sorozatán leolvashatta szerencsétlen országunk összeomlásának egész történetét. Igaz, még egyet leolvashatott róla: hogyan kövezi meg a felséges nép ma azt, akit tegnap az egekig emelt... E pillanatban azonban bennünket ez a megfigyelés is csak abból a szempontból érdekel, hogy a plakát a néphangulatot egyszersmind irányítja és visszatükrözi és hogy ezért a plakát, mint elsőrendű tömegpszichológiai tényező egyaránt érdemli meg a történészeknek, a szociológusnak és a jogásznak sokkal behatóbb figyelmét, mint, amelyben eddig része volt. Az 1914: XIV. tc.-nek nem csekély érdeme, hogy megkísérelte a falragaszjog legfontosabb alapelveinek törvénybeiktatását, és nem osztom Vaikó Pál¹ szemrehányását, amellyel a törvény e helyét illeti, hogy fölösleges lett volna külön szakaszban rendelkezni arról, milyen falragasz kifüggesztése tilos, mert a falragasz is csak mint sajtótermék jöhet itt szóba, a sajtótermékre nézve pedig a törvény már általánosságban rendelkezett a 10. és 11. §-okban. Az alábbiak ki fogják mutatni, hogy a falragaszjognak megvan a maga önálló létjogosultsága és az objektív jog minden ágára kiterjedő speciális elbánást igénylő mivolta.

1. Nem vetném fel bevezetőül a kérdést: *mi tekintendő falragasznak*, ha nem kellene alább külön foglalkoznom az 1914. évi XIV. tc. (St.) 29. §. 5. pontjával, amely kihágásnak minősíti azt, ha valaki jogosan kifüggesztett falragaszt jogtalanul «letép», amely körülménye a büntetendő tényállásnak első tekintetre papírosból vagy más eltérhető anyagból álló tárgyat tart szem előtt. Jogászilag gyakorlott elme előtt fölösleges fáradság bizonygatni, hogy jogi elbírálás szempontjából merőben közömbös, vajjon az a közlés, amely a falragasz fogalmának jogi tartalma, papírosra nyomva és csirizzel a falra ragasztva, vagy olajfestékekkel vagy krétával falra, kerítésre, hirdetőoszlopra festve, rajzolva vagy bármely más módon rögzítve jelenik-e meg. Vizsgálatunknak tehát nem is tárgya az a jogvédelem, amely a falragaszhoz használt anyag tulajdonosát, mint ingó vagy a «beépítés» folytán ingatlaná váló dolog tulajdonosát megilleti.² A «letépés» ennél-

fogva a St. 29. §-ában is nyilván csak a *potiori* kívánja jelölni a közlés tartalmának bármilyen módon való megsemmisítését vagy lényegében megváltoztatását, és nem válik a törvényszerkesztő dicséretére, hogy 1914 tavaszán, amikor még adtunk valamit az *elegantia jurisra*, gondolatát ilyen kevéssé precíz alakba foglalta. A falragasz anyaga tehát annak fogalmára ép oly közömbös, mint pl. a váltóhoz használt anyag, és ebben is, mint amabban, a nyers matéria mögött keresnünk kell a szociális tartalmat, hogy megtaláljuk a jogászai boncolásnak tulajdonképeni tárgyát.

2. Amikor tehát mi az alábbiakban, jogszabályaink pedig az illető helyeken, falragaszról beszélnek, absztrahálnunk kell mind a fal, mind pedig a falragasz fogalmától, mert pl. a mozgófényképszínház vásznára vetített hirdetésnek sem falhoz, sem ragasztáshoz semmi köze. Kutatásunk második lépése tehát annak megállapítása lesz, *mi a falragaszban foglalt tényállás, amelyet a jog szabályozása tárgyává tett.* Egyelőre azonban — híven szokott induktív módszeremhez — megelégedhetünk néhány általános megfigyeléssel. A többinek magától kell kifejlennie, amint vizsgálatunk tárgyával közelebbről ismerkedünk meg. A falragasz személyek többségéhez vagy általában a nagy közönséghez intézett közlés, amelynek szerzője azért választja a közlésnek ezt a módját, mert célja szolgálatába óhajtja állítani azt a publicitást, amelyet az ilyen közlés magában foglal. Ez a cél lehet többféle: a hatóság a maga rendelkezéseit ily módon óhajtja a legközvetlenebbül az érdekeltek tudomására hozni; altruisztikus, hazafias, vallásos vagy politikai propaganda szóvivői ez úton népszerűsítik eszméiket; kereskedők, iparosok vállalataik reklámjának egyik fontos eszköze; tudomány, művészet a maga termékei-élvezésére toborozni kívánt közönségéhez így férközik hozzá. Látjuk, hogy a falragaszjog rokonjogosultság ugyan egyfelől a szerzői joggal, másfelől pedig a szabad ipari érvényesülés ama jogával, amely a tisztességtelen verseny elleni oltalomban talált védelmet, de mégsem azonos egyikükkel sem. A szerzői jog az írói vagy művészi mű *gazdasági kihasználását* biztosítja a szerző javára (v. ö. 1884: XVI. tc. 1., 7., 45., 51., 60., 67., 69. §-ok), de védtelenül hagyja a falragasz közlétevéjének azt az érdekét, hogy közlése a közönségnek háborítlanul tudomására jusson. A tisztességtelen verseny elleni oltalom pedig megvédi ugyan a hirdetőt közlésének megháborítása ellen, de csak annyiban, amennyiben ez a háborítás az üzleti tisztességbe vagy a jó erkölcsbe ütköző módon, *mint üzleti verseny körében keletkezett cselekmény*³ jelentkezik, pl. olyképp, hogy a hasonló nevű versenyvállalat a hirdetésen látható címet megváltoztatva, a maga címére édesgeti a vezőközönséget.

Közelebb esik, sőt egyenesen rokonalakulat a falragaszjoghoz a művészeti alkotás szerzőjének arra irányuló személyiségi joga, hogy művén beleegyezése nélkül változtatás ne történjék. Erről azonban már más helyütt szoltam.⁴ Hasonló alakulatok

³ Kohler: Der unlautere Wettbewerb, Berlin és Leipzig, 1913, 96. l. Lobe: Die Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbs, Leipzig, 1907, 47. s k. II. — Megakadályozása hirdetés megjelenésének egy almanachban: Trib. comm. de la Seine, 1876 jún 9. — Pataille 77., 47., idézi Pouillet: Traité des marques de fabrique etc. Paris, 1883, 635 l. — V. ö. a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslatát, 11. §. 1. bek., 16. §. 1. bek.

⁴ «A festő művészi személyiségének oltalma.» Jogt. Közl. 1916. évi 40. sz. V. ö. Ilkkes Zoltán cikkél u. o. 38. sz.

¹ A sajtóról szóló törvény magyarázata, Budapest, 1914, 44. l.

² Miként Vivianus egy finom responsumma mondja, amelyet megörzölt számunkra a Corpus Juris (l. 27. D. §. 28. ad leg. Aqu. 9, 2): «Et si puerum quis castra verit et pretiosorem fecerit, Vivianus scribet cessare Aquiliam, sed injuriarum erit agendum...»

továbbá: a képmáshoz való jog,⁵ a levéltitok joga⁶ és a feltaláló személyiségi joga⁷ ellentétben a személyi joggal.

A falragasz imént vázolt sokoldalú alkalmazásából kitűnőleg a szoros (üzleti) értelemben vett reklám csak egyik ága azoknak a törekvéseknek, amelyek a falragaszt eszközökül használják, és ezért az, amit különösen az újabb irodalom a reklám tekintetében, mint kétségtelenül értékes tudományos anyagot felszínre hozott,⁸ csak csekély részében meríti ki a falragaszjog tényállását.

Abból, hogy a falragaszban foglalt közlés nyilvános közlés, következnek jogi szabályozásának főjellemvonásai, amelyeket külön kell szemügyre venni a közigazgatási jog, külön a magánjog és külön a büntetőjog szempontjából. Ezt az elkülönített vizsgálatot elkerülhetlenné teszi már az a körülmény is, hogy az 1914: XIV. tc. a falragaszt elsősorban sajtójogi szempontból teszi szabályozás tárgyává, vagyis *közigazgatási és büntetőjogi* kizárólag annyiban, amennyiben a falragasz sajtótermék, azaz iratnak, ábrázolatnak vagy zeneműnek műszaki vagy vegyi úton előállított többszörözése vagy legalább gondolatnak fonográf vagy más készülék útján többszörösített kifejezése. (St. 2. §.) Ha tehát közömbös is az anyag, amelyet a falragaszban foglalt közléshez használnak sajtójogi nem közömbös a mód, amellyel ezt az anyagot előállították. *Magánjogi* azonban a St.-ban kifejezésre jutott jogelvek jelentősége nem szorítkozik kizárólag a sajtótermék jellegével bíró falragaszra, mert a magánjogi elbírálásra közömbös, vajjon a falragasz egyetlen példányban (pl. olajjal a falra festve) vagy műszaki úton többszörösen jelentkezik-e. Magánjogi téren tehát a St. rendelkezéseit jogosítva vagyunk általánosabb elveknek erre a szűkebb térre való alkalmazásaként kezelni s ehhez képest azokat analogikus úton kiterjeszteni.

3. *Közigazgatásjogi* és nevezetesen *rendészeti szempontból* a törvény a falragasz kifüggesztését a közrend és közérkölciség szempontjából korlátozza és ellenőrzi. A St. 15. §-a e részben a falragaszt ugyanolyan elbírálás alá vonja, mint más sajtóterméket.

Mint ahogy a közigazgatási jog szempontjából a falragasz is sajtótermék (St. 2. §.) és mint ahogy a falragasz «kifüggesztése» szintén «terjesztés» (St. 8. §.: «Közszemlére kitétel, nyilvános helyen való elhelyezése), ennél fogva a falragasz kifüggesztéséhez is hatósági engedély szükséges. (St. 11. §.) Ha ezt fel nem vennők, a St. 15. §-ában foglalt cél csak igen tökéletlenül lenne megvalósítható, mert ez esetben a kifüggesztés ugyan tilos volna, de a hatóságnak nem volna módja a tilos plakát kifüggesztését preventív módon megakadályozni. Kivételként a St. 15. §. 1. bekezdésének szövegezéséből is, mely kifejezetten megemlékezik a falragasz «engedélyezéséről».

A St. 15. §-ában foglalt utalás folytán nem szabad engedélyezni oly falragasz kifüggesztését, amely a közrendet vagy a közérkölciséget sérti vagy veszélyezteti, különösen, amely valamely nemzetiség, osztály vagy hitfelekezet ellen gyűlölet ébresztésére alkalmas vagy a családi élet belső ügyeit tárgyalja, anélkül, hogy ezt közérdek kívánná. Nem óhajtok erre az ezidőszereint kényes témára bővebben kitérni, csak jelezni kell, hogy a közérdek kívánalmának felemlítése egyedül a családi élet belső ügyeire vonatkozik, és hogy tehát a grammatikai interpretáció legelemibb szabályai szerint is a gyűlölet ébresztésére alkalmas falragasz még akkor sem volna engedélyezhető, ha ezt a hatóság felfogása szerint a közérdek kívánná. Magasabb szempontból természetesen ily közérdeket nem is lehet elképzelni, mert a legfontosabb közérdek az emberek békés megférése egymással. Mint ahogy a falragasz nem időszaki sajtótermék, az ez utóbbiakra vonatkozó különféle korlátozások (v. ö. a 6357/1920. M. E. számú rendeletet és az abban felhívott 5499/1919. M. E. sz. rendelet) nem nyernek alkalmazást.

⁵ V. ö. *Keyssner*: Das Recht am eigenen Bilde, 1896. — *Georg Cohn*: Neue Rechtsgüter, 1902, 30. s. k. II.

⁶ *Kohler*: Das Recht an Briefen, Sonderabdruck aus dem Arch. für bürg. R. 1893.

⁷ *Schauze*: Die Erfinderehre und ihr rechtlicher Schutz, 1906.

⁸ V. ö. pl. *Paul Ruben*: Die Reklame, ihre Kunst und Wissenschaft, 1913, és az ott idézett irodalom. — *Victor Mataja*: Die Reklame, 1910. — *Kohler*: Az Archiv f. Ziv. Praxis, 88. k. 251. l. — *Kohler*: Der ulan-tere Wettbewerb, 1914, 153. s. k. II.

Abból, hogy a törvény (St. 29. §. 5. p.) kihágásnak minősíti azt, ha valaki falragasznak megengedett kifüggesztését megakadályozza vagy jogosan kifüggesztett falragaszt jogtalanul letép, az államhatalom általános rendészeti, preventív funkciója alapján azt a következtetést vonom le, hogy a rendészeti hatóság jogsegélyt köteles nyújtani annak védelmére, akit megengedett falragasz kifüggesztésében akadályoznak, illetőleg meg kell gátolnia jogosan kifüggesztett falragasz jogtalan «letépését» a fent kifejtett értelemben, vagyis meg kell akadályozni ily falragasznak, pl. az írást elfedő festékekkel olvashatatlanná tételét. Meg kell akadályoznia ezt annál is inkább, mert — mint az alább kifejtendőből még világosabban ki fog tűnni — a hirdetőnek egyéni joga van arra, hogy addig, amíg a plakát jogosan függ, azt a közönség szemlélhesse és mert ebből kifolyólag a hatóság, amely ily ikonómachia ellen fel nem lép, nemcsak közjogi szempontból nem teljesíti kellően funkcióját, hanem kétségtelen magánjogokat is védelem nélkül hagy.

A falragasz kifüggesztésének *helye* tekintetében jogunk általános természetű tilalmakat nem állít fel, ellentétben a külföldi jogokkal, amelyek kifejezetten tiltják falragaszoknak történeti emlékműveken, valamint oly helyeken való alkalmazását, amelyeken azok a vidék szépségét, a kilátás zavartalan élvezetét befolyásolnák.⁹ Az esztétikai szempontot hangsúlyozta Budapest főváros rendőrkapitányának egy rendelete is, amely a polgári rend helyreállításakor, 1919 őszén, megtiltotta plakátoknak hatósági engedély nélküli kifüggesztését. Oly falragasznak, amely nemzetgyűlési képviselő választása alkalmával pártnak vagy képviselőjelöltnek felhívását vagy hirdetését tartalmazza, templomra (imaházra) vagy állami, törvényhatósági vagy községi középületre, nyilvános iskola épületére vagy ezek tartozékaira kitézését megtiltja az 1918: XVII. tc. 89. §-a. Egyes külföldi helyhatósági rendelkezések végül eltiltották oly falragaszok kifüggesztését, amelyek csődület előidézésével veszélyeztették a közrendet és a közbiztonságot.¹⁰

4. A falragaszjognak *magánjogi* szempontból való méltatására áttérve, ahhoz a fenti megállapításhoz fűzöm további fejtegetéseimet, hogy a St.-ben foglalt magánjogi tárgyi rendelkezéseket *eadem ratione* alkalmazni kell az oly falragaszra is, amely nem sajtótermék, tehát minden oly írásban vagy ábrázolatban jelentkező közlésre, amely külső megjelenése szerint avégből van közszemlére kitéve, hogy annak tartalmáról a nagyközönség tudomást szerezzen. A határok megvónása nem lesz mindig könnyű, s bizonyos, hogy a «falragasz» szó legkevesébe szerencsésen tükrözi vissza a vonatkozó szabályokkal védett jogtárgyat. Falragasz-e, pl. a villanyvezeték oszlopára ragasztott cédula, amelyen kézírással eladó tárgyakat hirdetnek? Falragasz-e orvosnak, ügyvédnek, mérnöknek a ház falára kifüggesztett «cégtáblája»? Falragasz-e az üzlet ajtaján lógó papírlap, amelyen ez áll: «mindjárt jövök», vagy lakásom ez és ez»? Falragasz-e, amit legutóbb egy fűszerkereskedő üzletének bezárt ajtaján láttam fityegni (nyilván a jegeskosci funkcionáriusához intézve): «kérek öt tábla jeget»? Falragasz-e, amit nagy- és kisgyerekek krétával, festékekkel az utca falára szoktak pingálni? Nyilván csak az első két kérdésre lehet — és kell is — feltétlen igennel felelnünk, a többinél ellene szól az, hogy e közlések részben nyilván nem a nagyközönséghez, hanem meghatározott egy vagy több személyhez vannak intézve, részben pedig a *minima non curat* birodalmába tartoznak és komoly érdeket nem takarnak.

Így elhatárolva már most a falragasz tényállását, felvethetjük a *joghatások* kérdését, és azon belül különösen kettőt:

a) a hirdető és ama tárgy tulajdonosa közti jogviszony, amelyre a hirdetést alkalmazták;

b) a hirdető abszolút jogának kérdése.

a) A St. arra az álláspontra helyezkedik, hogy a tulajdonos kifejezetten tiltakozhatik ugyan a kifüggesztés ellen és ez a tiltakozás hatályos is, ha azonban nem tiltakozott, akkor a kifüg-

⁹ Így: 1902 febr. 8-iki porosz törv., 1903 júl. 6-iki bajor törv., 1902 júl. 16-iki hesszeni törv. 35. §., 1904 aug. 20-iki badeni törv., 1908 febr. 29-iki szász törv., 1910 ápr. 20-iki francia törv. stb.

¹⁰ Így porosz Landrecht II. 17., 10. és 1860 márc. 11-iki porosz törv. 8. b) §.; berlini helyhatósági rend. 1880 jún. 26.; v. ö. Legf. közig. bír. 1912 febr. 16.; Arch. f. Str. R. 60., 127. II.; Kammergericht 1911 nov. 30.; D. J. Z. XVII. 578. I.

gesztés meg van engedve; viszont az ingatlanra vagy tartozékára kifüggesztett falragaszt bárki akkor is eltávolíthatja, ha a kifüggesztés ellen előzetesen nem tiltakozott. (2500/1914. M. E. számú rendelet 40. §.) Tiltakozás dacára is szabad falragaszt kifüggeszteni, ha ezt a közigazgatási hatóság közérdekből (pl. valamely járvány megelőzése céljából) külön megengedi, mire nézve a most idézett rendelet a hatóságnak azt az irányítást nyújtja, hogy ilyen engedélyt csak akkor adjon, ha a közérdek más módon nem biztosítható; más oldalról a falragasz eltávolítására vonatkozó jog a tulajdonost nem illeti meg hatóság rendeletére kifüggesztett hirdetés tekintetében (id. rend. 40. §. 2. bek.). Amikor a St. miniszteri indokolása a törvénynek azt a rendelkezését, hogy falragaszt ki szabad függeszteni, ha a tulajdonos kifejezetten nem tiltakozott, hallgatóságos beleegyezésnek veszi, fikcióval operál, amely nem fedi a törvény kifejezett rendelkezését. Mert, pl. a kifüggesztés a törvény szerint nyilván meg van engedve akkor is, ha a tulajdonos az ellen nem tiltakozott ugyan, de beleegyezése a körülményeknél fogva egész kétségtelenül ki van zárva, pl. azért, mert a hely, ahova a hirdetményt kifüggesztik, értékes műalkotás (pl. freskó), amely a kifüggesztés folytán lényeges kárt szenved, vagy, ha pl. a falragasszal a háztulajdonos cégtábláját ragasztják le és ezzel azt olvashatatlanná teszik. Látni való, hogy a törvény e rendelkezése túlló a célon és a tulajdonjog oly korlátozására vezet, amelyet a magánjogi jogökonomia szempontjából nem lehet helyeselni. Korlátozó tételre van tehát szükség, amely csak abban állhat, amit *Ihering*¹¹ oly mintaszerűen öntött ércnél maradandóbb formába és amelyet csak ki kell terjeszteni a testi dolgok tulajdonáról a szellemi javakra: hogy t. i. minden jog végét éri ott, ahol az közérdekbe vagy más jogos magánérdekbe ütközik és ehhez képest a falragasz kifüggesztésének joga is cesszál, ha a tulajdonosnak lényeges érdek-sérelmével jár. Nem lehet szó arról, hogy a tulajdonosnak a falragasz kifüggesztését minden körülmények közt, mint quasi közjogi szolgalmat kellene tűrnie; erre nincs komoly jogi ok, és a falragasz alkalmazójától joggal követelhetjük meg, hogy avval az engedelemmel, hogy a maga közlését más dolgának felhasználásával juttassa a közönség körébe, oly módon éljen, hogy az a tulajdonos jelentékeny sérelmével ne járjon.

E korlátból viszont pozitív értelemben már következik a falragaszjognak a tulajdonos irányában való jogi konstrukciója. Mivel a tulajdonos az ingatlanára kifüggesztett falragaszt minden további nélkül eltávolíthatja, a falragaszjog de lege nem terheli az ingatlant oly módon, ahogy pl. a tulajdonos tűrni tartozik azt, hogy a telke fölötti légürön repülőgépek szántsanak végig, hogy az előtte elvonuló utcáról az ő nyugalma, józólését vagy egyéb érzékenységet zavaró behatások ériék vagy hogy a szomszéd a maga jogának korlátai közt olyat is tegyen, ami neki néltán kellemetlen, péld. a kilátást beépítse, kéménye füstjét reabocsássa¹² stb. A tulajdonjog ily korlátozása csak szerződés alapján lehetséges, melynek közelebbi tartalma különböző lehet: bérlet, haszonkölcsön, megbízás, szolgálati szerződés stb.

b) Mint fent érintettük, a falragasz jogi tartalma szerint közlés, amely kisebb- és nagyobbfokú publicitás elérését célozza. Jogunk most már tételesen védi a közlöt abban, hogy közlése a várt publicitást tényleg el is érje, mert hiszen jogosan kifüggesztett falragasz jogtalan eltávolítását, megsemmisítését vagy szemléltethetlenné tételét kihágásnak minősíti, s ezzel a falragaszjogot «jogvéde érdekke» emeli, amelyet harmadik személyek csak a tiltott cselekmények jogkövetkezvényeinek terhével sérthetnek (polg. tkv. jav. 1458. §., bizottsági szöveg 1461. §.). Ha kérdjük, milyen természetű jog tehát az, amelyet e szabályok a hirdetésnek biztosítanak, úgy ismét a személyiségi jog egy megnyilvánulásával találjuk szemben magunkat, amelyet ugyan az eddigi jogtudomány ebben az elkülönített megjelenési formájában még fel nem ismert, amelynek azonban ez a jellege egészen kétségtelen. Az *actio injuriarum*, amellyel a római jog a személyiséget védte, egészen nyilvánvalóan a falragasz oltalmára is szolgálta, ha varázsütésre a praetor lenne az, aki a forumon az actiókat osztogatja. Ugyanazon megítélés alá esik az, aki engem jogtalanul akadályoz abban, hogy falragaszt megengedett módon ki-

függeszsek vagy aki jogosan kifüggesztett falragaszomat jogtalanul megsemmisíti vagy megsérti, mint aki mást akadályoz abban, hogy a tengerben halásszon, nyilvános fürdőben fürödjön, a színházban helyet foglaljon (1., 2. §. 9. D. ne quid in loco publico 43., 8.; I., 13. §. 7. D. de injur. 47., 10.). Mind a két esetben hivatalnól gátolja az egyéni szabad érvényesülést, mind a két esetben a személyiség van megtámadva. Nem foglalkozom e kérdéssel közelebbről; korábbi műveimben minden irányban megvilágítottam már.¹³

Ihering «Die Jurisprudenz des täglichen Lebens» c. kincsebányájában (XVII. cím) foglalkozik a kérdéssel, s 6. pont alatt felhossa, hogy nagyvárosokban vannak egyének, akik üzletszerűen foglalkoznak a falragaszok leszaggatásával avégből, hogy a papírt saját céljaikra használják; felveti a kérdést, minő jogvédelem van ezek ellen? a tulajdoni keresetek? más fejtegetéseiből¹⁴ kiviláglik, hogy az *actio injuriarum*-ot véli megadandónak.

A falragaszjog, tehát mint személyiségi jog egy új megjelenési formája az immateriális jogoknak, amely ehhez képest részese mindannak a védelemnek, melyre azok igényt tarthatnak.

Újabb magánjogunknak a polgári törvénykönyv javaslata nyomán fejlődő ideológiája szerint a falragaszjog a kifejtettekhez képest a személyiségi jognak alkotórésze, amelyet a polgári törvénykönyv javaslata (bizottsági szöveg 17. §-a) így ír körül: «Mindenkinek joga van arra, hogy a törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse és hogy ebben őt senki se háborítsa», és ebből kifolyólag igényt tarthat a személyiség védelmére abban az értelemben, amint azt a polgári törvénykönyv javaslata (bizottsági szöveg 18. §.) kodifikálta. Akit tehát falragaszjogában valaki jogtalanul megsért vagy háborít, a háborítótól a háborítás megszüntetését követelheti, és ha ismétléstől lehet tartani, keresettel követelheti, hogy a bíróság a másikat a háborítástól tiltsa el. Már is beállt tehát az az eset, amelyet a törvényjavaslat indokolása előrelátott, hogy a megállást nem ismerő élet a személyiségnek mindig új és új megnyilvánulásait veti felszínre, miért is tudományunk, bírői gyakorlatunk és külön törvényeknek áll feladatában, hogy a polgári törvénykönyvben megjelölt elvi alapon a védelemnek tüzetesebb szabályait egyes vonatkozásokban kifejtse. Fennmarad ezek mellett a kártérítési kötelezettség, amely szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekmény esetében a nem vagyoni kárért járó elégtétellel (polg. tkv. javaslata, bizottsági szöveg 885. §.) párosulhat. Ennek az elégtételadási kötelezettségnek a falragaszjog körében ugyanaz a fontos szerepe van, mint a becsület- és hitelvédelem terén: a törvény annak megítélésében azért ad szabad kezét a bírónak, hogy egyfelől kellőképp sujthassa a sértésben megnyilvánuló különös frivolitást, másfelől pedig annyira, amennyire pénzzel egyáltalában jóvá lehet tenni az önértelben és megbecsültetésben szenvedett sérelmet, a megítélt összeg a sértettnek ez erkölcsi javai tekintetében nyujtson kárpótlást. Ilyen frivol sérelmek az erkölcsök elvadásának mai korszakában különösen gyakoriak és ezért különösen megérdemlik a bíró figyelmét. Láttunk falragaszokat, amelyek bizonyos, ezidőszerint nem népszerű ujságokat hirdették, földő festékekkel átfestve és az illető ujság politikai irányára és szerkesztőjüknek — mondjuk — faji jellegére célzó becsmérlő kitejezésekkel és jelekkel ellátva: a cselekmény nyilván kimeríti a személyiségi jog frivol megsértésének összes tényálladási elemeit és így be kellene állniok az összes szankcióknak: a sértés megszüntetésének, illetőleg eltiltásának, a kártérítésnek és az elégtételnek.

5. *Büntetőjogi szempontból* kihágás a falragasznak törvényellenes kifüggesztése, a falragasz megengedett kifüggesztésének megakadályozása és jogosan kifüggesztett falragasz jogtalan meg-

¹¹ Különösen Gutachten betreffend die Gäubahn, de sok helyütt másutt is.

¹² De nem fumigandi causa (I., 44. D. 47., 10., Javolenus.)

¹³ «Magánjogpolitikai tanulmányok.» Budapest, 1901, 35. s. k. lapok. — «Tanulmány az actio injuriarumról.» Budapest, 1903. — «A személyiség védelme a polgári törvénykönyv tervezetében.» Jogászegyleti értekezés, 1903. — «Das Vermögen im BGB. und im Schweiz. ZGB.» Bern, 1908, 4. s. k. II. — «A svájci polgári törvénykönyvről.» Budapest, 1909. 111. s. k., 141., 206. s. k., 230. s. k. II. — «A polgári perrendtartás szociális szempontjai.» Jogászegyleti értekezés, 1911. — «Das Privatrecht als Organisationsrecht.» Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft. XXX. kötet.

¹⁴ Rechtsschutz gegen injuriöse Rechtsverletzungen. Jahrb. für Dogm., 23. k. 179. l.

semmissítése. (St. 29. §. 4., 5. pont.) Országgyűlési (nemzetgyűlési) választásoknál kihágás pártnak vagy jelöltnek felhívását vagy más hirdetést tartalmazó falragasznak templomra, középületre vagy nyilvános iskolaépületére vagy ezek tartozékára kifüggesztése (1918: XVII. tc. 89. §. 3. bek. 2. pont). Ha a falragaszjog megsértésében becsületlenítő, lealacsonyító vagy megszegyenítő cselekmény foglaltatik, a becsületsértés vétsége is el van követve (1914: XLI. tc. 2. §.) és pedig, minthogy a cselekmény elkövetése eo ipso nyilvános (id. tc. 3. §. 2. bek. 1. p.), a becsületsértés hat hónapig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő (id. tc. 4. §.). Ha a cselekményben oly tény állítása vagy hiresztelése foglaltatik, amely a sértettet közmegegyezésnek tenné ki, a rágalmozás vétsége is meg volna állapítva (id. tc. 1. §.). Elkövethető a falragaszjog megsértése útján a hitelrontás vétsége is (id. tc. 24. §.).

Dr. Meszlény Artur.

Összehasonlítások a vagyonátruházási illetékek köréből, különösen a lemondás és osztályos egyességről.

Jelen cikkem tulajdonképeni tárgya a lemondás és osztályos egyesség köréből vett összehasonlítások az ill. díjj. 81. és 82. tétel, valamint az 1918: XI. tc. 13., 14. és 67. §-ai és illetőleg az 1920: XXXIV. tc. 81., 82. 84. §-ai, valamint e törvények végrehajtása iránt kiadott utasításoknak az 1918. évi törvényre vonatkozólag 40., 42. és 53., illetőleg az 1920. évi törvényre vonatkozólag a 79., 94. és 96. §-ai alapján. Ez az utóbbi a hivatalos lap f. é. június 21-iki 134-ik számában tétellett közzé.

Lemondás alatt természetesen az öröklésről való lemondást, osztályos egyesség alatt pedig a hagyatéki osztályos egyességet kell érteni. A közös tulajdonosok közötti osztályos egyesség, tehát a szoros értelemben vett vagyonekülönítés, vagy tulajdonközösség-megszüntetés az értekezésnek külön felemlítés nélkül is tárgya, amennyiben ennek szabályait, 1918: XI. tc. 66. §. és 1920: XXXIV. tc. 114. §-ait a hagyatéki osztályos egyességekre is az 1918. évi törvény 67. §-ában és az 1920. évi törvény 84. §-ában foglalt hivatkozás folytán alkalmazni kell. Ezek a szabályok is tehát a hagyatéki osztályos egyességekre vonatkozó szabályok kiegészítő részei.

A lemondást érintő három szabály, t. i. az ill. díjj. 82. tétel, az 1918: XI. tc. 13. §-a és az 1920: XXXIV. tc. 81. §-a, s ezek közül különösen a két utóbbi lényegben csaknem azonos rendelkezéseket tartalmaz. Ezért főleg csak az 1920: XXXIV. tc. 81. §-ának rendelkezéseit szükséges részletesen összehasonlítanom az ill. díjj. 82. tételének rendelkezéseivel.

A leglényegesebb újítása az újabb törvényeknek az, hogy míg az ill. díjj. 82. tétel az örökösnek a reá törvény vagy végrendeletnél fogva szállott örökségről való lemondásáról rendelkezik, addig az újabb törvények (lásd a magyar polg. törvénykönyv tervezetének Ptk. 1527. §-ában foglalt rendelkezéseket), «valakinek a reá eső örökségről való lemondásáról» szólnak. Tehát a régi szabály szerint a már megnyílt és átszállott, az újabb törvények szerint pedig csak a még meg nem nyílt, tehát a várható örökségről való lemondásra alkalmazhatók illetékkötelezettség szempontjából a lemondás szabályai.

A Ptk. már hivatkozott 1527. §-a, továbbá 1528—1531. §-ai szerint a lemondásnak az illetéktörvény szempontjából fontosabb rendelkezései a következők: A törvényes öröklésről az örökhagyóval kötött szerződéssel lemondhat, aki a lemondás idejében az örökhagyóval törvényes öröklési kapcsolatban áll. Az államkincstár a törvényes örökösödésről nem mondhat le. A lemondást a köteles részre lehet korlátozni. A rokon lemondása a lemondó ivadékára is kihat, ha ezt a lemondó szerződésben kikötötték. Ha az örökhagyó előde mond le ily kikötéssel az örökhagyó után való öröklésről, ezt a lemondást nem lehet kiterjeszteni a lemondónak olyan ivadékára, a ki az örökhagyónak előde vagy ivadéka.

A lemondás hatályát veszti, ha meghatározott személy javára történt és ez az öröklésből kiesik. T. i., ha a meghatározott személy előbb hal meg, mint az az örökhagyó, aki utáni örökségről a lemondás az ő javára szólt.

Az ivadék lemondását más kikötés hiányában csak a többi ivadék javára szólónak kell tekinteni.

A lemondás kétség esetében nem terjed ki arra, amivel a lemondó hányada másoknak a lemondás után történt kiesése következtében növekszik. A lemondás, más kikötés hiányában hatálytalan, ha az örökhagyónak az államkincstáron kívül törvényes örököse nem marad.

A végrendeleti örökös vagy hagyományos, erről az öröklésről az örökhagyóval kötött szerződéssel szintén lemondhat.

A lemondó szerződést közokiratba kell foglalni. Ugyanezt közokiratba foglalt szerződéssel meg is szüntethetik. A lemondás hatályát az örökhagyóval kötött ily szerződéssel magára és ivadékaira nézve megszüntetheti a lemondó rokonnak az az ivadék is, a kire a lemondás kihat.

Nem tartozik ugyan szoroson értekezésünk és megbeszéléseink keretébe, de ha már ily részletesen ismertetem a Ptk. rendelkezéseit, amelyek teljes ismeretére az illetéktörvény helyes alkalmazása szempontjából feltétlenül szükség van, magával a Ptk.-nek a rendelkezéseire is fűzök néhány észrevételt. Ezeket sem tartom jogi szempontból teljesen elfogadhatóknak. Mert, ha a lemondás csak az örökhagyóval kötött szerződésben és közokiratban történhetik, ez a szerződés harmadik személyekre, ezek hozzájárulása nélkül ki nem terjedhet s az örökhagyóval kötött szerződésben foglalt lemondás jogi hatása csak abban nyilatkozhatnék meg az általános jogszabályok figyelembevételével, hogy a lemondás folytán az örökhagyó a lemondótól köteles rész tekintetében is szabad végrendelezési jogot nyer. A lemondás után alkotott végrendeletet tehát a lemondó vagy ennek törvényes örököse is csak a lemondási szerződés érvénytelensége okából volnának jogosítva megtámadni. Annak kimondása a tervezetben, hogy a lemondást a köteles részre lehet korlátozni, teljesen feleslegesnek mutatkozik, mert a köteles rész megsértése nélkül a tulajdonost úgyis megilleti a szabad végrendelezési jog. A lemondási szerződést, amelyben a lemondás harmadik személy javára történik, helyesen úgy kellene értelmeznünk és e részben a törvényt is úgy kellene megalkotni, hogy a harmadik személynek örökösül való kijelölése nem a lemondó, hanem az örökhagyó akaratából történik és e részben a lemondási szerződést végrendeleti intézkedést is tartalmazónak kellene tekinteni.

Röviden jogilag az örökség megnyílt előtt az örökhagyóval kötött szerződésben való lemondást, az örökség megnyílt utáni örökség visszautasítással kellene a törvényben is teljesen egyenlő hatásúnak nyilvánítani. Mert, amint a visszautasítás is kizárja azt, hogy ez valakinek a javára történjék, úgy a lemondás is kizárja azt, hogy a lemondó jelölje ki azt, akinek a javára a lemondás történik, mert ez esetben a lemondás, már nem lemondás többé, hanem az örökség elfogadása és az örökség feletti további rendelkezés.

Hogy az éles jogi megkülönböztetésnek, az illetéktörvény helyes megalkotása és alkalmazása szempontjából mik a következményei, az alábbiakból fog kitünni.

Az 1920: XXXIV. tc. 81. §-a a következő rendelkezéseket tartalmazza: «Ha valaki kijelenti, hogy a reá eső örökségről lemond, anélkül, hogy megjelölné azt, akinek javára a lemondás történt, a lemondó terhére öröklési illetéket kiszabni nem lehet és csak annak az örökösödése esik illeték alá, aki a lemondás folytán jutott az örökséghez.

Ha a lemondás meghatározott személy javára ingyen történt, az első bekezdésben foglalt szabály csak akkor és annyiban alkalmazható, amennyiben az örökség a lemondó kijelölése nélkül is a megjelölt személyre szállott volna. Ellenkező esetben a lemondó terhére az illetéket úgy kell kiszabni, mintha ő az örökséget, vagy annak egy részét megszerezte volna és a másik személy szerzése az élők közötti ajándékozásokra megszabott illeték alá esik.

A második bekezdés első mondata esetében az illetéket az örökhagyónak a lemondóhoz való személyes viszonyának megfelelő kulcs szerint kell kiszabni, ha ezek távolabbi rokonsági viszonyban voltak, mint az örökhagyó és a tényleges örökös.

Ezeknek a szabályoknak helyes megértése és alkalmazása szempontjából röviden ismertetnem kell még a törvényes öröklési rendet is, hogy megállapíthassuk azt, hogy kinek a javára mondhat le kétszeres illetékfizetési kötelezettség nélkül.

A Ptk. 1532—1543. §-ai szabályozzák a törvényes öröklést. Ezek szerint: «Törvényes örökösök mindenkit megelőzően

az örökhagyó ivadékai. Az ivadékok közül elsősorban törvényes örökös az örökhagyó gyermeke. Több gyermek egyenlő részekben örököl. Ha a gyermek az öröklésből kiesik, abban a részben, amely neki jutott volna, egyenlő részletben az ő gyermeke; a törvényes örökösök. Ugyanígy örökölnék az örökhagyó további ivadékai abban a részben, amely kieső közvetlen elődjüknek jutott volna. (Törzsönkinti öröklés.) Ha ivadék nincs, az örökhagyó házastársa a törvényes örökös.

Ezek hiányában az örökhagyó elődei és oldalrokonai a törvényes örökösök a következő csoportokban: 1. a szülők és az ezektől származó oldalrokonok (szülői csoport); 2. a nagyszülők és az ezektől származó oldalrokonok (nagyszülői csoport); 3. a szépsülők és az ezektől származó oldalrokonok (szépszüli csoport); 4. a dédsülők (dédszüli csoport); 5. összülők (összülüli csoport). Míg az egyik csoportba tartozó rokon van, nem illeti örökség azt a rokont, aki valamely következő csoportba tartozik.

A szülői csoportban az örökség felerészben az atyát, fele részben az anyát illeti.

Ha a szülő az öröklésből kiesik, abban a részben, amely neki jutott volna, ivadékai törzsönkinti örökölnék. Ha a kieső szülőnek ivadéka nincsen, abban a részben is, amely neki vagy ivadékának jutott volna, a másik szülő örököl és ha ez is kiesik, ennek ivadékai örökölnék törzsönkinti.

Ezen ismertetés után a lemondásra vonatkozó rendelkezések helyes alkalmazásának megfejtesére vegyünk fel néhány gyakorlati példát. A vagyon mindenütt könnyebb áttekinthetőség céljából 120,000 K tiszta értékű ingatlan.

A) első példa.

Az apának felesége és három gyermeke van. Bármelyik gyermek lemondhat az apával kötött szerződésben a reá cső örökségről kétszeres illetékfizetési kötelezettség nélkül a másik két gyermek, tehát vele együtt öröklésre jogosított testvére javára. Ez a lemondás természetesen a feleségnek az egész hagyatékra kiterjedő özvegyi jogát nem érintheti.

B) második példa.

Ugyanazon családi viszonyok mellett mind a három gyermek együttesen lemondhat az anya javára. Nagy kérdés azonban itt, hogy az anya az ekként reá szálló örökségről újabb a férjjel kötött szerződésben lemondhat-e tovább a szülői csoport javára. Valamint kérdés az is, hogy az összes gyermekeknek feltétlen vagy az anya javára történt lemondása esetén, az anyának jutó örökségből, ha ebben ági vagyon is volna, tekintettel arra, hogy az anya után újból a gyermekek a törvényes örökösök az érdekelt szülők a Ptk. 1544. §-a értelmében az ági hagyomány kiadását követelhetik-e? E két utóbbit nem tekintem megfejtesendő példának, de meggyőződés, hogy egyik esetben sem. Egyrészt, mert a gyermekek csak az apai, de nem az anyai örökségről is mondtak le, másrészt, mert az anya után az apától eredő vagyonban lévő ági vagyonnak is vissza kell szállnia a gyermekekre.

C) harmadik példa.

De már ugyanazon családi viszonyok mellett az egyik gyermek nem mondhat le a másik két gyermek (testvér) kizárásával az anya javára. Természetesen nem a lemondás jogi érvényességére, hanem a kétszeres illeték fizetési kötelezettsége nélküli lemondásra gondolok. További kérdés ez utóbbi esetben is, hogy miután az anyát özvegyi jog címén a haszonélvezet a lemondás nélkül is megilletné, miképpen lesz az illeték az ő terhére kiszabandó. Erről a törvény kifejezetten nem rendelkezik, de meggyőződés, hogy helyes csak az lehet, hogy a haszonélvezet értéke erejéig az özvegy csak egyszeresen fizethet illetéket, s az ezt meghaladó érték után van csak külön ajándékozási illeték kiszabásának is helye. Ez az utóbbi eset a legújabb törvény értelmében már túlhaladott álláspontra, mert a haszonélvezete szerint már csak a nyilvántartásba vett illetéket vehető figyelembe, de az örökös által fizetendő illeték mérvére befolyással nincs. Azonban helytálló még a kérdés az 1918. évi törvény vagy az ill. d. 82. tétele alapján kiszabott vagy kiszabandó illetékek tekintetében, amelyeknek még igen nagy tömege vár kiszabásra és elbírálásra.

D) Negyedik példa.

De nem mondhat le — ismét ugyanazon családi viszonyokat értve — az egyik gyermek a kétszeres illeték fizetésének teljes elkerülésével egész örökségéről a második gyermek kizárásával a harmadik gyermek javára sem.

Végül E) ötödik példa.

Vegyünk fel még azt az esetet megoldandó kérdésnek, hogy a férjnek felesége van, de szerzett vagyonáról testvére javára végrendeletet. A testvér, mint végrendeleti örökös később a férjjel kötött szerződésben lemond a végrendelettel végrendelettel örökös felesége, tehát az özvegy javára az örökségéről. Kérdés forog-e fenn itt kétszeres vagyonátruházás? Nem, mert az asszony kijelölés nélkül is a törvényes örökös volna a szerzett vagyonra.

(Ref. köv.)

Főző Sándor.

A műkincs és gyűjtemény fogalma a pénzügyi jog szempontjából.

A szönyegen levő pénzügyi javaslatok a művészeti alkotásokat is érintvén, ezeknek fogalmi meghatározása nélkül a kérdés helyesen meg nem oldható. Akár csak a találmány, ép úgy a művészeti alkotás is kitér a deliniálás lehetősége elől; ezek csak szellemes aperçuk és ideig-óráig találó megállapítások kiváltására alkalmasak. A logika szempontjából egyértelmű meghatározásokat célzó ily irányú kísérletek, mind meddőnek bizonyultak. Erre azonban tényleg nincs is égető szükség. A híres bécsi botanikus, Unger az amöbokról beszélvén, állította, hogy a növényi és állati világot elhatárolni bár lehetetlen, azért még sem fogja senki a tölgyfát a békával összetéveszteni. Ugyanez áll a művészi alkotásokról is.

Addig, míg finomlelkű amatőrök és Goncourt szívű connoisseurs lesznek, semmi veszély, hogy a geniet a routinenel, a művészt a bibelot-készítővel össze fogják téveszteni. Az önzetlen műértők igazmondásában bátran megbízhatunk.

Ami azonban a «gyűjtemény» fogalmát illeti, az már kevésbé transzcendens lévén, annak meghatározására irányuló kísérletek több eredménnyel kecsegtetnek.

A fentemlített adójavaslatok szempontjából nézve a gyűjtemény szónak több fogalom volna alárendelendő, tehát kategóriák felállítása elkerülhetetlen.

Arról van ugyanis szó, hogy mily természetű gyűjtemények volnának közérdekből az adóteher alól mentesítendők?

Ha a szemem előtt elvonuló négy gyűjtemény-típust pár szóval sikerülne, találóan jellemeznem, akkor a kérdés már is meg van oldva és a törvényhozó minden habozás alól föl van mentve. De éppen itt van a nehézség. Megkísérlem. A típusokat csakis közismert példák nyomán fogom felsorakoztatni és iparkodni fogok a helyföldi anyagra kellő súlyt helyezni.

Kezdem a Pyrker, Ipolyi Arnold, Poldi-Pezzoli, Jankovics, Figdor, André-Jaquemart, Carrand, Taylor és számos más hasonló gyűjtemény-típussal.

Mi jellemzi ezeket? Az illető egyének lelki nagyságát, önzetlenségét, feltűnési és szereplési vágytól való teljes mentességet nem is említve azt, hogy gyűjteményeik az ő legegységibb alkotásaik. Gyűjteményük kétféle tulajdonságot tartalmaz, t. i. az egyes tárgy külön-külön is mint művészi remekmű, továbbá azok összeházasítása, azok koordinálása.

Utóbbit a propriété immaterielle, egy nemének volnék hajlandó tekinteni és ez az, amit én a fontosabb elemnek tartok. Si licet parva componere magnis élek egy példával: a jó celadon váza mint olyan is művészi alkotás; a kor, előállítás helye és anyag tekintetében tőle teljesen idegen XVIII. századbeli bronz foglalat is lehet egy iparművészeti csoda, de mik ezek külön-külön ahhoz a merész alkotáshoz, ami e kettőnek az egyesítéséből fakadt; a bronzveretés francia bútor az iparművészeti csodák-csodája, a dologgá, szobává, szalonná vált előkelő decens kacérság? A szóbanforgó gyűjtő geniek ezenkívül korukat mindig megelőzik, sohasem veszik azt, ami éppen a dernier cri, rejtett szépségeket fedeznek fel és gyűjteményükbe való szellemes beillesztéssel a kellő reliefet megadván, a kevésbé áldott izlésű szemlélőnek is hozzáférhetővé és megérthetővé teszik. Ők egymagukban is értékes alkatelemekből egy dómot építenek és ez az ő tulajdonképeni alkotásuk és ehhez nem szabad nyúlni még adótörvényvel sem. Jogilag már most, hogy lehet ezen kultúra góccoknak is tekinthető gyűjteményeket adótehermentesíteni és megrendszabályozástól megóvni? Ezeknek a gyűjteményeknek élniök, fejlődniök kell, elaggott idejüket mult részekről selejtezés útján szabadulniök kell, hogy csere útján új elemeknek helyt

adjanak, amely művelet gazdájuknak az ezidőszerint egyetlen beszerzési lehetőségen kívül új művészeti akcentusok kiváltására is módot nyújt. Mindennek útját állaná az állami felügyelet és azzal együtt járó lajstromozás.

Mindezen látszólagos nehézség leküzdésére, nézetem szerint, egyetlen egy út kínálkozik és pedig a Franciaországban divó «monument national»-nak megfelelő intézmény. Minden oly magas színvonalú művészeti gyűjtemény, amelyről az arra hivatott szakkörök kijelentik, hogy annak együttmaradása, illetve annak tulajdonosa vezetése alatt leendő továbbfejlesztése közérdek, adómentes és a tulajdonos becsületességében bízva — föltéve, hogy az illető arra méltó is — minden zaklató ellenőrzéstől mentes. Tekintettel arra, hogy ilyfajta gyűjtemények elég gyérek, az állam pénzügyi érdekeit is alig érheti kockázat, kulturális érdekei pedig aránytalanul megóvatnának, öröklési esélyei pedig fokozódnának.

A gyűjtemények második csoportjába tartoznának a kincses kamarák, az ú. n. kabinetek, pl. a Fugger, Cumberland, Thiers, Grünes Gewölbe-féle típus. Ezeknek közös főjellemzője az, hogy nem képezik tulajdonosaik egyéni alkotását, többnyire öröklés útján szálltak át, de formációjuk is igazgatójuk vagy a főkamárás többnyire protokollizú hajlamait tükrözteti vissza, amelyek az uralkodó izlésnek és mindenkor divatnak számos engedményt voltak kénytelenek tenni. Innen van az, hogy ezen kabinetek, bár egyes felette fontos művészi alkotásokat tartalmaznak, de mint ensemble és mint úttörő művészeti csoportosítások az előbb említett típussal kultúrafejlesztési szempontból a versenyt meg nem állják. Ehhez képest ezek nem mint szerves egész, mint ensemble volnának az adóteher alól mentesítendőek, hanem mint materiális vagyontárgyak volnának kezelendőek. De itt is a kiméleteség legvégső határáig. Ami a harmadik kategóriát illet, azaz amateur-marchand, a gentleman dealer stockja.

Ez egy felette tapintatos elbánást igényel. Ezt a típust a (Palazzo Davanzati) kollektió reprezentálja a legáltalában. Ezeknek óriási érdemeik vannak, szerencsés hazájuk körül, ők a legbőkezűbb patrónusai az állami gyűjteményeknek. Amennyiben készletüket az adótörvényeknek mégis sujtaniok kellene, akkor az általuk már előzőleg az államnak juttatott műkincsek jelenlegi hozzávetőleges értékében javukra mindenesetre betudandó volna.

Ez egy oly előkelő gesztus volna, amellyel a köz háláját leróhatná és amely az állam javára nagyon is bő kamatot biztosíthatna.

Ami végül a negyedik típust, az egészen új, hirtelen összecsapott, inkább nagyon placement számba menő gyűjteményeket, illetve műkincshalmozásokat illeti azok — egyes kivételes eseteket itt is megengedve — nagy általánosságban vagyontárgyszékeknek volnának tekinthetők. De tapintat nélkül itt is sokat ronthatunk, mert ezen típusú gyűjtemények főleg hazai anyagra, elsősorban magyar képekre voltak utalva, ezen a réven művészeink megélhetését a háború alatt biztosították és a közt az élő művészek elkerülhetetlenné váló gyámoltatása alól felmentették.

Ami ezen általában felsorolt négy típuson kívül van az a hamisított miniature és a porcellán, kicsiny és törékeny, úgyis mint lárgy, úgyis mint jövedékforrás, kár vele bővebben foglalkozni.

Dr. Perlmutter Alfréd.

Bírói túlóradíj.

A bírák anyagi helyzetének többoldalú feltárása a túlóradíjazásnak a bírákra való kiterjesztését eredményezte. Az a bíró, aki napi öt órasi hivatali idő betartására írásban kötelezi magát, az azontúl hivatalban eltöltött munkaidő után óránként 12 K külön díjazást kap. Azonban csak akkor, ha dolgozik, aminek ellenőrizhetése végett többek közt ezen idő alatt lehetőleg más ügyszakban foglalkoztatandó.

Az anyagi segítés ezen módja aligha szerencsés, el is tekintve attól, hogy a más ügyszakban való foglalkoztatás mellett egyik bíró sem a saját, hanem más bírónak hátralékos ügyeit kénytelen feldolgozni.

Eddig a bírónak hivatalos órája hivatali idő alakjában sem volt. Amennyiben munkájának minősége hivatalához nem kötötte, nem kellett hivatalban tartózkodnia, soha senki sem kutatta, mikor és hol végezte el munkáját. A bírói munka nem a kéz,

hanem a fej munkája. A peranyag tanulmányozása, törvény elég sok rendelet és ezek hiányában a joggyakorlat kutatása, valamint a felmerült kérdések eldöntése időt és gondolkodást igényel és óraszámra egymásután eredmény feltüntetésével nem igen teljesíthető. Mit igazoljon az a bíró, aki heteken át 15—18. éves per kötetes periratainak tartalmát tanulmányozza vagy egy tartalmas számadási per tétéleit tisztázza. Emellett komolyabb bírói munka, különösen a sok-nélkülözés után, öt órasi időtartamon át teljesen kimerít és 1—2 órasi megszakítás után ismét órák hosszát, sokáig alig folytatható. Ily több hónapos rendkívüli munka legtöbb esetben több heti rendkívüli munkamérséklést vonna maga után és akkor csak újból eltűnik az elért munka eredmény.

Legellenszenvesebb azonban az öt órasi hivatali idő írásbeli kötelező elvállalása. Nagy kérdés, vajjon, ha most önként vállaljuk a hivatali időt, nem kell-e később önkéntelenül elfogadnunk a hivatalos órát, mert, ha elbírtuk egy alakban önként, elbírhathatjuk igaz néven önkéntelenül is. Csak természetes viselkedés, ha a bírói kar függetlenségéhez, kiváltságaihoz ragaszkodik, azért a bírák egy része szomorú anyagi helyzete dacára is a 12 K-ás hivatali időt vállalni nem fogja. Igaz, egyszerű rá a felelet, aki nem vállalja, saját magatartása folytán esik el ezen anyagi támogatástól. Azonban ennek más következménye is lehet. Eddig a legtöbb bíró öt óránál tovább dolgozott, de megszakítással. Ha most a hivatali időt vállalók az öt órán túli munkáért külön díjazást kapnak, a rendelet előtt meghajolui nem hajlandók, esetleg beszüntetik az öt órán túli, nekik külön nem honorált munkát. Így a rendelet részben munkacsökkenést is vonhat maga után.

Azt hiszem, a bírónál nem fölösleges az önérzet, függetlenségére oly gyakran történik hivatkozás, hogy ezen függetlenség érzeten alapuló önérzetet átmenetileg is kár érinteni. A bírói függetlenség és önérzet utólvégre azok érdekét is szolgálja, akik a bírói kar kiváltságos helyzetének szükségét belátni nem akarják.

Kétséget sem szenved, hogy igazi függetlenséghez anyagi erő, a szabad mozgás lehetősége is szükséges. Ha a forradalmak idején a bírák magatartása egyesek várakozásainak nem felelt meg, úgy annak legnagyobb részben anyagi függetlenségük hiánya volt az oka. Ahol nincs tartalékkenyér, ott ne várjunk ellenállást, különösen, mikor azt az anyagilag erősek sem tanúsítják. A bírói karnak aránylag elég kevés tagja állott a forradalmárok rendelkezésére s ha azok, legalább az általam ismert esetekben, a bírói karnak elsőosztályú munkaszerzői közül kerültek ki, úgy az a nehezen kiküzdött helyzettel való meg nem elégedés jele. Most pedig a bírák helyzete jóval hátrányosabb, mint a forradalmak előtt volt. Az Igazságügyi Közlönynek 1919 február óta megjelent számai egyetlen egy bírónak táblabírói kinevezését tartalmazzák, kúriai bírói kinevezés pedig egy sincs bennük és 1920 január hava óta bírónak címadományozás is csak nyugalombavonulás esetén jut osztályrészül. A külön státus előtt cím és jelleg adományozása járta, melynek révén a bíró a magasabb fizetési osztályban előre mehetett, most csak címadományozás járhatna, amely fizetés tekintetében előbbre nem visz. Kinevezés nem lévén, a bíró csak saját fizetési osztályában mehet előre, de egyrészt a magasabb fizetési fokozatokban anyagilag hátrányosabban, mint ment azelőtt cím- és jelleggel felruházva, másrészt pedig az egyes fizetési osztályoknak határai is vannak, amelyek bármily hosszú szolgálati idővel át nem léphetők. Amennyiben, pl. egy első fizetési osztálybeli bíró 50 éves kora előtt éri el fizetési osztályának legmagasabb fokozatát — amely ezen életkoránál hamarabb is elérhető — úgy teljesen befejezte pályafutását. Most ugyan majd átléphet az ügyvédi pályára. Azonban valószínű — talán több is annál — hogy a mai erős ügyvédi versengés mellett nem azon bírák mennek át, akiknek már terhes a bírói munka, hanem, akiket a bírói pályán elért eredmény, az erős, megerőltető munkával elért sok lemondás nem elégít ki. Pedig a saját munkaképességére támaszkodó önérzetes bírói kar közérdek.

A külön státust létesítő törvény előmeneteli kedvezményt is tartalmaz ugyan, lehetővé teszi a három évi rendes várakozási időnek egy évvel való megrövidítését, azonban a törvény ezen része nélkülözi a végrehajtást.

A bírói kar nyomasztó anyagi helyzete közismert, a peresfelek nem megvesztegetés végett, de jó szándékból már nemcsak az ügyvédet, de a bírónak is hajlandók fizetni. Ha a külön óra-

díjazás ezen szomorú helyzeten kíván segíteni a minden mellékeresettől elzárt bírón, úgy ezen segítségnek megfelelő módja is található. Ha pedig munkahátralékot akar feldolgoztatni, azt a bírói munka célszerű csökkentésével hamarabb elérheti. Eljárási szabályainknak nem egy része egyszerűsíthető. Mikor minden régi rendes pert, bármily nagy is a pertárgy értéke, egyes bíró bírál el elsőfokon, noha jóformán a bonyolultabb perek maradtak vissza, akkor ugyanoly megnyugvással minden újabb per elsőfokú elbírálása is egyes bíróra bízható, sőt még inkább, miután az újabb perekben a másodfokú bírói eljárás az elsőfokúnak folytatását képezi. A válóperek igen nagy része a HT. 77. §. a) pontjára van alapítva, túlnyomó részükben alperes nem is védekezik. Ily perben az ítélet nem képezheti tanácskozás tárgyat, szükségtelen, hogy kihirdetésénél három bíró legyen jelen, az alakóságok kérdését egy bíró is elintézheti. Most rengeteg bírói munkaerőt emésztenek fel az, ú. n. kommunista-perek, amelyek elintézése még évekre terjedhet. A tárgyalásra beidézett tanúk már nem igen emlékszenek vissza évek előtti felfordult állapot eseményeire, személyazonosság igazolásuk egyre bizonytalanabb, a bíróságoknak tanuhallgatással eltöltött igen sok ideje kárba vész. Célszerűbb lenne, ha a tanukat előbb a vizsgálóbíró hallgatná ki s csak a fontosabb tanukat idéznék be főtárgyalásra, akiknek emlékezetét a későbbi főtárgyaláson vizsgálóbírói jegyzőkönyvben foglalt vallomásuk támogatná. Az eljárást a vádtanácsi intézménynek teljes kikapcsolása gyorsíthatná, hiszen, ha a hadbírósi eljárás meglehet nélküle, elintézhetőek talán anélkül a még elintézésre váró kommunista-ügyek is. A bűnösökre ebből származható sérelemnél jóval fontosabb országos érdek a bűnügyek torlódásának megszűnése s a kommunista-perek letünése. Amikor az ország jelenlegi helyzete nem vétkes polgáraitól oly sok áldozatot kíván, a bűnösök érdekeinek legszélesebbkörű biztosítására fordított rengeteg költségekből is megtakaríthatnánk valamit és azt más, biztosabb eredménnyel járó kultúr-célokra fordíthatnók.

Ludvig Rezső.

Tekintettel a nyári szünetre a legközelebbi szám szeptember hó 1-én jelenik meg.

Szemle.

— **Kánikula** ideje nem alkalmas az alkotásokra. Sajnos, az atmoszféra, amelyben élünk már évek óta túlfűtött hőmérséklet hatása alatt áll és egész jogéletünk egy túlfeszített helyzet stabilizálásának jegyében folyik. Törvényeink nagyrésze terminusra szól s ezzel formailag is elismeri, hogy nélküli a jogalkotás leglényegesebb elemét: az állandóság hitét. Mennyivel kevésbé forradalmi volt az 1848. évi XVIII. tc., amely «Az előző vizsgálat eltöröltetvén örökre...» szavakkal kezdődik, mint az árdragításról, az «egyszerűsítésről», a botról szóló törvények vagy a sajtójavaslat, amelyek a jogalkotást határidő-üzlettelé devalválják. Az a törvény, amely nem hirdeti önmagáról, hogy *in omne aevum valitura*, lehet igen becses stílygyakorlat, de nem jogalkotás, mert miként már számtalanszor elmondtuk, a jogalkotó törvény szerkesztéséhez nem elég, hogy jogászai műszavakból összerótt mondatokat vessünk a türelmes papírra, sőt még a megszavazás és szentesítés sem pótolja az erkölcsi erőket, amelyből a törvény igazi hatalmát meríti.

Nem kevésbé végzetes a kánikula hatása a bírászkodásra. Bíráink nagy része évek óta a háború és forradalom romjainak eltakarításával foglalkozik. Nem a saját hibájukból, hanem azokéiból, akik a bíróságra ezt a lehetetlen feladatot ruházták. Azok, akik a túlgyorsan pergő, fékevesztett magyar glóbusz normális forgásának helyreállítását a bíróságra bízták, megfélemedtek arról, hogy megadják ehhez az objektivitás fagyos világűrében szükséges archimedeszi pontot. Így tehát bíráink, akik elvégre is emberek s benne élnek a gyorsan forgó glóbusz túlhevített légkörében, sőt mi több, mint hivatalnokok fenéig ürítik a magyar középosztály egész nyomorúságának méregpoharát, a tárgyilagos-

ságnak legbecsületesebb meggyőződésével végzik honmentőnek vélt munkájukat, másrészt a perek ezrei várnak elintézésre s a bíróság fizikai idő híján nem teljesítheti sajátképeni funkcióját, amely egyedül volna alkalmas arra, hogy mint jogász «business as usual» jogéletünket normális medrébe visszazökkentse. Nemrég egy napilapban a bírói testületnek tehetségben és jellemben egyaránt kimagasló tagja: dr. Székács Aladár ecsetelte a veszélyeket, amelyeket a politikai perek magukban rejtenek. Ma még a «független bíróság» az a fórum, amelyhez a tárgyi igazság bizonyítása végett mindenki fordul, akit a politikai porondon valódi vagy vélt sérelem ért, de méltán félő, hogy nagyobb a sár, semhogy az eltakarításához használt bírói palástra ne tapadna belőle. És félő mindenekelőtt, hogy a bírói függetlenségbe vetett hit aranyvalutája, ha túlhosszú időn át és túlsokat költsékezőnk belőle, értéktelen papírvalutává sülyed.

Vajjon mikor fogja a józan és higgadt megfontolás termékenyítő hűvös esője annyira enyhíteni a kánikulát, hogy törvényalkotás és jogszolgáltatás is konstruktív célokat szolgálhat?

— **Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége** április havában egy beadvánnyal fordult a budapesti ügyvédi kamarához, amelyben feltárta az ügyvédjelölti kar mai siralmas helyzetét. A szövetség beadványával az ügyvédi kamara választmánya is foglalkozott s megszívlevélve annak tartalmát az következő értesítést küldötte tagjainak:

Igen tisztelt kartárs Úr!

Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége 1921. évi április hó 6-án tartott tagértekezlete egy határozatot fogadott el, amelyben az ügyvédjelöltek több kívánságát juttatta kifejezésre és amely határozatát a budapesti ügyvédi kamarának is megküldötte.

Kamaránk választmánya f. évi június hó 2-án tartott ülésében foglalkozott az Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének átiratával és elhatározta, hogy az ügyvédi kar tagjait felkéri, hogy amennyiben irodájukban ügyvédjelöltet foglalkoztatnak, a fizetés megállapításánál a mai életviszonyok nehézségét és az ügyvédjelöltek rossz gazdasági helyzetét a lehetőséghez képest vegyék figyelembe.

Kartársi tisztelettel,

a budapesti ügyvédi kamara választmánya.

— **A turpis causa judikaturájához.** Szladits Károly a Jogt. Közl. 12. számában dícsérő méltánnyal emlékezik meg a Reichsgericht döntéséről, amellyel egy nőnek, aki éveken át közháztartásban élt egy hadnaggyal és akitől három gyermeke is született, megítélte a hadnagy által a «szakítás» alkalmából kötelezett összeget. Ez a dícséret megilleti a Kúria judikaturáját, sőt talán az elsőség érdeme is a Kúriáé. Kevésbé romantikus tényállású perben ugyanis kimondotta a Kúria, hogy «nem» főtállott viszony folytatására, hanem ennek megszüntetésére s a jó erkölcsökbe ütköző élet megkeresése céljából vagyoni előny adása vagy ígérese a jó erkölcsökbe ütközőnek nem tekinthető. (1709/1909. sz. Lásd Mjogi Dár III. k. 326. l.) Így ítélte a Kúria az irgalmazó jó erkölcs nevében, fennáll-e még ma is ez a gyakorlat, nem tudom.

Dr. B. S.

— **Az Ordo**, ez a joggal oly gyorsan népszerűvé vált gyakorlatias vállalkozás, kartotékrendszerű törvény és rendelettárán felül, ügyesen kezelhető kötetekben adja közre a nagyobb terjedelmű törvényeket. Így legutóbb az Ordo törvénytárában a következő kötetek jelentek meg: 1. A vagyonszállásról szóló első törvény (1921: XV.), amelyet bőséges magyarázatokkal és a végrehajtási utasítással kiegészítve dr. Mahler Sándor és Jaszenovics Géza pénzügyminiszteri titkárok bocsátottak közre. Ára 120 korona. — 2. Védjegy-oltalom címmel a magyar védjegy-törvények, az idevágó nemzetközi egyezmények, az 1921: I. és XXI. tc., valamint a békeszerződés iparjogvédelmi részének ismertetése dr. Bányász Jenőnek, a kamarai védjegy és mintalajstromozó hivatal vezetőjének tollából negyedik teljesen átdolgozott és bővített kiadásban, ami legjobb bizonyossága a munka használhatóságának. Ára 50 korona. — 3. Ugyancsak most jelent meg a törvényeknek kötetbe foglalt kiadásából az 1920. évi tc.-ek III. füzeté, amely a XIX—XXI. tc.-eket foglalja magában magyarázatokkal és a miniszteri indokolások megfelelő részeivel kiegészítve.

— **Növedékjog.** A végrendelet egyik pontja szerint a vagyon egyik részét az örökhagyó elhalt testvérének élő gyermekei öröklik. A másik pont szerint a vagyon másik részét az elhalt testvérnek egy elhalt gyermeke után maradt két unokája fele-fele részben öröklő. Egyik unoka az örökhagyó előtt elhal s utóbbi a végrendeleten nem változtat. Az elhalt unokára eső rész tekintetében nem áll be a törvényes öröklés, hanem azt testvére kapja, mert e tényállás szerint az örökhagyó akarata arra irányult, hogy testvérének leszármazói törzsenként örököljenek. (Kúria I. 382/1921.)

— **A keresk. törv. 326. §-ához.** Az életbiztosítási összeg így van meghatározva «8000 Frank in Gold». Mivel a biztosított Bulgáriában lakott és mivel Bulgária a latin éremunióhoz (?) tartozik, a fellebbezési bíróság szerint feltehető, hogy a felek akaratára «valósággal» aranyban leendő fizetésre irányult. Ez a követelés nem helyes, mert az «in Gold» kifejezés csak számolási értéket jelent, még pedig azért is, mert Bulgária törvényes pénze a leva, s így az arany frank ott is csak számolási érték. A biztosított tehát csak annyi magyar koronát követelhet, amennyi az esedékességkori árfolyam szerint 8000 arany franknak megfelel. (Kúria IV. 1968/1921.) Nyitva maradt annak a vitás ténykérdésnek jelentősége, hogy a biztosítási díj és az ugyanezen szerződésből korábban lejárt másik biztosítási összeg valósággal aranyban fizetett-e.

— **Zárlat befolyása a hagyomány kamataira.** A készpénzhagyomány kifizetésével terhelt örökös, ha a vagyon feletti rendelkezésben s a hagyomány kifizetésében zárlat által akadályozva van, a korlátozás időtartamára a hagyomány kamatait csak abban a mérvben és arányban köteles megtéríteni, amely arányban van a hagyomány összege s annak kamata az összhagyatéki vagyon értékéhez és jövedelméhez addig az időpontig, amíg az örökös a hagyomány korlátlan élvezetéhez jut. E jövedelem megállapításánál az adók és egyéb közterhek, mint a zárlati kezeléstől független kiadási tételek az örökös terhére számítandók. (Kúria I. 1778/1919.)

— **Nem folyószámla.** Amikor az egyik fél mindig csak hitelnnyújtóként, a másik pedig csak adósként szerepel, aki befizetéseket csak a tartozás törlesztése végett teljesít, ez nem folyószámla-összeköttetés. Ily esetben a KT. 285. §-a (kamát utáni kamat számítása) nem alkalmazható; és az egyenleg elismerése nem menti fel a hitelezőt az alól, hogy kereseti követelését minden részletében tüzetesen állagosítsa (substantiálja). (Kúria II. 377/1921.)

— **Ingtatlaneladás kellékei.** A 4420/1918. M. E. sz. rendelet szerint, a Pp. 317. §-ában megszabott alak az okiratnak nem érvényességi kelléke; a fél nevének aláírása szóbeli meghatalmazott útján, kézjegy alkalmazása nélkül is történhetik; a felek részéről az aláírásnak nem kell egy és ugyanazon időben történnie; és a tanúk is utólag írhatják alá az okiratot, ha a szóbeli megállapodásnál együtt jelen voltak. (Kúria V. 559/1921.)

— **Megtörtént-e a békekötés?** A szerződés szerint az eladó a bekebelezésre alkalmas okiratot legkésőbb «a békekötéstől számított» három hónapon belül tartozik kiállítani. Ez a véghatáridő még be nem állott; mert bár a békeszerződés a nemzetgyűlés által ratifikáltatott, de törvénykönyvünkbe még be nem cikkelyeztetett, vagyis törvényes módon még hatályba nem lépett. (Kúria V. 479/1921.)

— **Gyógyszertár eladása.** Személyjogú gyógyszerári jogostvány az 1876. XIV. tc. 131. §-a szerint el nem adható. Az ezzel kapcsolatban vagy ennek elleplezése végett a gyógyszerár készleteire és berendezésére nézve létrejött adásvételi szerződés tehát érvénytelen és az erre alapított követelés a bírói jogsegélyre igényt nem tarthat. (Kúria II. 857/1921.)

— **I. Fedezeti vétel. II. Kötbér.** I. Az eladónak az elhárítható károsodástól való megóvása végett a vevő a fedezeti vételnél csak annyiban tartozik az eredeti kötés feltételeihez alkalmazkodni, amennyiben azt ezeknél súlyosabb feltételek nélkül is megkötheti, de ezt az utóbbit az eladónak kell bizonyítania. — II. A KT. 273. §-a nem zárja ki a valóságos kár és az elmaradt nyereség megtérítésén felül követelhető kötbér kikötését. De a késedelmesen történő folytatólagos szállítások esetére megállapí-

tott heti kötbér nem követelhető, ha az eladó a szállítást egyáltalán meg sem kezdi, hanem a teljesítést már előre és végleg megtagadja. (Kúria IV. 646/1921.)

— **Hirdetmény.** A budapesti kir. ítélőtábla alapítványi bizottsága felhívja azokat a vagyontalan, Budapesten gyakorlatot folytató kezdő ügyvédeket, akik a Jeszenák János-fele alapítvány jövedelméből 1921 július 1. napjától kezdődő üresedésbe jövő és ettől számított három éven át kettő róm. kath. és kettő ág. ev., illetőleg az utóbbiak nem kellő számban jelentkezése esetén kettő református vallású, Budapesten gyakorlatot folytató, vagyontalan kezdő ügyvédnek adományozandó évi 500 koronányi és mindenkor július meg januárius elején 250—250 koronányi részletekben esedékes segélyre igényt tartanak, hogy a felsorolt feltételek fennforgását, valamint fegyelmi szempontból feddhetetlen voltát bizonyító okiratokkal felszerelt kérvényüket a kir. ítélőtábla elnöki irodájában 1921 szeptember 15-ig nyujtsák be.

— **A fizetés jogos felvétele nem csalás.** Egy olasz biztosító társaság magyarországi igazgatósága család büntette címén följelentette egyik alkalmazottját, mert 1-én fölvette a fizetését s 2-án kilépett az intézet kötelékéből. A budapesti kir. ügyészség 105733/K. ü. 1920. sz. alatt kelt határozatával azonban megtagadta ezen «bűnyűben» a vád képviselőt a következő indokolással: «G. A. magyarországi igazgatóságának S. M. budapesti lakos ellen család büntette miatt beadott feljelentése tárgyában a vád képviselőt megtagadom. Indokolás: Sértett panaszt emelt gyanúsított ellen, hogy az, aki sértettnél, mint tisztviselő volt alkalmazásban, folyó évi október 1-én fizetési illetményeit felvette, október 2-án a sértett intézetnél bejelentette, hogy az intézet kötelékéből kilép. Sértett követelte vissza a kifizetett illetményeket, aminek visszafizetését gyanúsított megtagadta. Sértett család büntette miatt tett feljelentést. Az előadottak alapján gyanúsított ellen a panaszlott család meg nem állapítható, mert a kifizetett illetmények gyanúsítottat megilleték s hogy idő előtt távozott az intézet kötelékéből, s hogy a fölvevett illetményeket vissza nem fizette, büntetendő cselekmény nem képez, sértett igényét polgári pör útján érvényesítheti». A biztosító társaság azonban nem volt megelégedve a kir. ügyészség határozatával, hanem folyamodással élt ellene kir. főügyészséghez, azzal indokolva folyamodását, hogy a kir. ügyészségnek ezen ügyben hozott végzése veszedelmes precedenst képezne. Az ügyészség ezen folyamodás következtében újból elrendelte a nyomozást, aminek eredménye az lett, hogy ezen ügyben a Bp. 101. §-a alapján a nyomozást megszüntette, mivel bűncselekményt nem látott fennforogni. K. D.

Menekült ügyvéd, irodavezetői állást keres, esetleg társul. Cím a kiadóhivatalban. 16401

Megszállott területről menekült közjegyző-helyettes közjegyző-helyettesi állást keres. Cím: közjegyző-helyettes, Budapest, IX., Lónyay-utca 46. sz., IV. em., 3. ajtó. 16405

Keresztény, 40 évnél nem idősebb, nőtlen, jó beszélőképességgel bíró ügyvéddel, ki a vidéki életet kedveli, idős korom miatt társulnék. Cím a kiadóhivatalban. 16404

Társulnék fővárosban jól menő ügyvédi irodához némi tőkével. Cím a kiadóban. 16401

Társul keresek vidéken járásbírósi szék helyen tíz év óta fennálló ügyvédi irodámhoz némi tőkével, vidéki praxissal bíró keresztény ügyvédet. Cím a kiadóban. 16402

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-köttetésbe **MATTYÓK** Aladár okl. mérnök

Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. július–szeptemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. V. M.: Magunkról. — Dr. Darvai János budapesti ügyvéd: Védői sérelmek, mint a közérdek sérelmei — Főző Sándor miniszteri osztálytanácsos, budapesti pénzügyigazgató-helyettes: Összehasonlítások a vagyónáruházási illetékek köréből, különösen a lemondás és osztályos egység. — Mikor kezdődik hazánkban az entente államok polgári ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogainak védelme? — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XIV. k. 3. iv.

Magunkról.

Ritka eset ez, hogy mi ügyvédek saját problémáinkról beszéljünk a nyilvánosság előtt. A régi, ma talán már elismerhetjük, minden hibája mellett is magas színvonalon álló képviselőházunk tagjainak egy tekintélyes részét képezték az ügyvédek, és mégis, ha végig lapozzuk a képviselőház annalesait, ott csak a legkritikáiban olvashatunk ügyvédkérdésről. Az ügyvédség, soha sem akart külön társadalmi osztályt képezni. A maga sok oldalúságával szívesebben foglalkozott általános érdekű kérdésekkel, mint saját sorsának javításával. Ez az egyedül helyes álláspont, amely az ügyvédi hivatás színvonalának megfelel, az utolsó időben megingott. Ez késztet arra, hogy amidőn ma már a napisajtó hasábjain is kiütközik az a disszonáns hang, amely, remélem, csak az ügyvédség egyes töredékeinek a gondolkodás módját tükrözi vissza, ez ellen a hang ellen, ez ellen a felfogás ellen tiltakozzam. Jól tudom, hogy nem élünk a fellegek között, de érzem azt is, hogy nem lehet és nem szabad, hogy a pocsolyába süljedjünk. Jól tudom, hogy megélhetési forrás az ügyvédség is, de nem lehet, hogy megtagadjuk azokat a hagyományokat, amelyek a múltban kizárták mindig azt, hogy a kenyéririgység, ennek mindenkoron eltérendő hangja, üssön tanyát a mi berkeink között. És bármily szeretettel, talán elnézéssel bírálók is minden kérdést, ami ügyvéd társainktól indul ki, sehogy sem tudom tiltakozó szó nélkül hallgatni azt a mozgalmat, amely a volt bírónak az ügyvédi pályára való kényszerű áttérésével szemben megnyilatkozik.

Az ügyvédségnek nem szabad és nem lehet a céh-rendszer fegyvereivel küzdeni és nem engedhető meg, hogy bár legszemélyesebb kérdéseket a kenyéririgység hatása alatt döntsön el.

A szóbanforgó kérdésnél és minden az ügyvédség egyetemét érintő kérdésnél csak egy szempont lehet irányadó, s ez a kar színvonalának az emelése. S akkor, amikor minden alkalommal hirdettük és hirdetjük bíróságaink magas színvonalát, amely mégis csak az egyesekből adódik, akkor nem ellenszenvvel, nem felzudulással, de igaz és őszinte örömmel kell köszönteni minden bírót, aki közénk jön, aki magával hozza mindazt az erkölcsi értéket, amelyet a bírói pályán szerzett, s ezzel emeli a kari tekintélynek az utóbbi időkben, sajnosan, nélkülözött erejét.

Azok a kifogások, amelyek a bíró-ügyvédek ellen felmerültek, csak az avatatlanság előtt bírhatnak jelentőséggel. Ügyfeleket, jól tudja azt minden ügyvéd, sem címtáblával, sem levélpapír felírással szerezni nem lehet. Az viszont a legelemibb joga annak a kúriai bírónak, aki ügyvéd lett, hogy azt a címet, amelyet évtizedes, értékes munkával szerzett meg, igenis felhasználja akkor, amikor nem a saját hibájából, de, úgy érzem egy kis mértékben, épen a mi hanyagságunkból és nemtörődömségünkéből is, kényszerül odahagyni eddigi megszokott pályáját, s új környezetben,

új viszonyok között próbálja megszerezni azt, amit az államhatalom megadni nem képes.

Ha már minden áron az ügyvédi etikával akarunk foglalkozni a nagy nyilvánosság előtt, akkor eme diszonáns akkordot megütőknek ép úgy, mint a kamara egyetemének, volna alkalma és tere az ügyvédi tekintélyt sokkal mélyebben sértő más kérdésekkel foglalkozni. Kijárások, útlevelel megszerzések, lakásügyekben való ténykedések legnagyobb tömege, bizonyos közegek által a félnek átadott ügyvédi névjegyek, sokkal jobban aláássák az ügyvédi tekintélyt, mint az, ha egyik ügyvédtársunk levélpapírján ott találjuk azt a megtisztelő foglalkozást, amelyet azelőtt űzött, amelyet otthagyni kényszerült, hogy megszerezze a mindennapi kenyerét.

Mindenkinek közülünk, aki igazán szereti a pályáját, fájó ez a diszonáns hang, amely csak arra alkalmas, hogy az egyébként is elmérgesített viszonyt bíró és ügyvéd között még nehezebbé s a szakadékot még áthidalhatatlanabbá tegye. Mennyivel szebb, a kari tekintélynek megfelelőbb lenne az a hang, amely ugyanilyen erővel hangzana fel abban az irányban, hogy ne kényszerüljenek legkiválóbb bíróink minden különösebb kedv és hajlam nélkül az ügyvédi pályára menni. S ennek nem az a módja, hogy kirívó módon nehezsítsük meg az új pályára való átmenetelt, hanem tegyük lehetővé a régi pályán való ottmaradást, tőlünk telhető minden erővel, s a bírói fizetések javításának szorgalmazására fordítsuk azt az energiát, amelyet ma kevésbé alapos érveléssel a fentebbi disszonáns hangok megütésére használunk.

A kamara kötelessége az volna, hogy nem egyszer, de ha kell, mindennap újra és újra figyelmeztesse az államhatalmat a bírói fizetések javítására. Minden alkalmat, minden módot és minden eszközt fel kellene használni arra, hogy rámutasson a kamara arra a végzetes veszélyre, amely abból származik, hogy ha pl. egy a kötelességét pontosan teljesítő bírónak azt kell megvallania, hogy családjával együtt másfél hónap óta húst nem evett.

A jogászvilágnak attól kellene hangosnak lennie, hogy például a kir. Kúria egyik legfontosabb kereskedelmi tanácsának egyik tagja reggelire üres, minden nélküli zacharinos teát kénytelen inni.

Arról kellene beszélni mindenütt és minden alkalommal, hogy például a pestvidéki kir. törvényszék egyik nagytudású tanácselnöke úgy kénytelen járni, hogy jóérzésű, a bírói tekintélyt tisztelő jogásznak, csak fájdalomt okozhat ez. Ezekkel, ennek az orvoslásával, a segítségnek, a változtatásnak, minden időben való keresésével kellene foglalkozni, ez volna az ügyvéd, s ez volna az ügyvédek egyetemének a kamarának a kötelessége.

S addig, amíg nem találjuk meg a módját és lehetőségét annak, hogy bíróink fontosságuknak és munkájuknak értéke szerint fizetessenek, addig csak egy kötelességünk lehet: igaz és mélységes tisztelettel fogadni minden bírót, aki az ügyvédi pályára lép.

Ezt az igaz örömet és mélységes tiszteletet csak egy érzésnek szabad elhomályosítania, s ez az, hogy minden átlépés, amivel ily módon a kari tekintély növekszik és erősödik, hátrányára és kárára van a bírói státusnak.

V. M.

Védői sérelmek, mint a közérdek sérelmei.

I.

A 4039/1919. M. E. sz. a. kibocsátott rendeletet visszavonták, a gyorsított eljárás a főtárgyalásra kitűzött ügyek kivételével megszűnt, de az a szellem, melyben ezt a rendeletet alkalmazták, ügylátszik, nem enyészett el nyomtalanul. Gyorsított eljárás már nincs, de lássuk, megvan-e már a Bp. uralma?

Csak néhány sérelemmel akarunk egyelőre foglalkozni, megvilágítani azoknak hátrányos kisugárzásait, feltárni az okokat, melyek azokat létrehozták és a nyilvánosság erejét igénybe venni, mert, ügylátszik, jogorvoslatok útján ezeket a sérelmeket repe-rálni nem lehet.

A szóváteendő védői sérelmek a következők:

1. A védő a rendőrségen letartóztatott védenceivel nem beszélhet, illetve, ha a védő erélyesebb fellépésre a beszélgetést megengedik, kikötik, hogy a beszélgetés az ügy érdemére nem terjeszkedhetik ki.

2. A kir. ügyészségén «gyakorlat», hogy a védő a védencével csak akkor beszélhet, ha a kir. ügyész vagy a vizsgálóbíró már kihallgatta.

3. Vádirat benyújtása vagy a vizsgálat befejezése után sem tágit a védők és vádlott mellől a csendőr, aki felsőbb parancsra, illetve utasításra hivatkozva a beszélgetés kontrolálására tekinti magát hivatottnak és «kontrollál».

A kir. ügyészség fogházának vezető ügyésze elvi álláspont gyanánt tagadja meg az intézkedést ezen hatósági ellenőrzés kiküszöbölésére.

4. A védői beszélgetés a legalkalmatlanabb időpontra van kitűzve és elvileg öt percre szorítkozik.

Ezek a sérelmek egyúttal a törvénynek nyílt megsértései.

A Bp. 62. §. elvként állítja fel, hogy a védőnek letartóztatott védencével rendszerint joga van hatósági személy közbenjötté vagy ellenőrzése nélkül is érintkezni.

Ez alól az elv alól, a Bp. csak egy kivételt ismer, hogy indokolt esetben a nyomozás, illetve vizsgálat érdekében ezen eljárási szak folyamán csak hatósági személy, illetve a vizsgálóbíró ellenőrzése alatt beszélhet.

A Bp. indokolása a Bp. 62. §. szabályait a következőkben foglalja össze: «Eszertint szabály: a *szabad* érintkezés; a kivétel: a megszorító rendelkezés, mely utóbbi csak akkor érvényesülhet, ha arra *szükség* van.»

Vádirat benyújtásától, illetve a vizsgálat befejezésétől fogva a védő érintkezése a letartóztatott terhelttel nincs többé hatósági személy ellenőrzésének alávetve.

(Nem akarunk most afölött rekriminálni, hogy a szabálynak és kivételnek a törvényhozó által kontemplált viszonyát a gyakorlat megfordította és a gyakorlat szerint akár kívánja az eljárási célja, akár nem, a nyomozás, illetve vizsgálat alatt nem adnak a védő és védence közt négyezemközi beszélgetést. A hatósági ellenőrzés célja a kolluzió veszélyének megakadályozása, tehát a korlátozást nem lehetne életbeléptetni az esetek túlnyomó részében, midőn nem kolluzió, hanem szökés veszélye miatt rendelték el az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot. Mint-hogy azonban az ellenőrzés elrendelése diszkrecionárius jog és a vádtanács, mely ezen kérdésnek végső foruma, nem a törvényhozó, hanem a rendőri közegek és a vizsgálóbíró álláspontját osztja, jogorvoslati úton ezen az állapoton segíteni nem lehet. Egy más szellemnek kell áthatnia a nyomozó hatóságokat és bíróságokat, hogy a Bp. elvei a maguk tisztaságában érvényesüljenek.)

Ellenben homlokegyenest ellenkezik a törvényvel az a gyakorlat, melyet fentebb 1—4. pont alatt foglaltam össze.

A Bp. 62. §. első bekezdése kimondja, hogy a védő védettje érdekében az eljárás bármely szakában, különösen a nyomozás alatt is eljárhat. Minthogy minden védői eljárás alapfeltétele az ügy-ismeret és a védő az ügy rejtelmeibe legbiztosabban a védencének felvilágosításai alapján hatolhat be, (a bűnvádi eljárás legklasszikusabb elméleti művelője Glaser szerint, a védenc a legfontosabb «Auskunftperson»), egyenesen törvényellenes a rendőrség azon gyakorlata, mely a védő és védencének szóbeli érintkezését meggátolja, vagy ha megengedi, abból az ügyre vonat-

kozó megbeszéléseket kizárja. Az utóbbi klauzula a legtipikusabb in fraudem legis eljárás; a rendőrhatalóság nem meri nyíltan megtagadni a beszélgetést, de kikapcsolja annak lényegét; miről beszéljen a védő, ha nem az ügyről, az időjárásról vagy a színházról, mi értelme van a beszélgetésnek, ha az ügyet nem érintheti? Ez a megszorítás a védelmet teljes passzivitásra szorítja, megbénítja, mert a védő az anyaggyűjtést a mentő és enyhítő körülmények bizonyítékainak felkutatását ezen értekezlet előtt meg se kezdheti, a védelem késedelmet szenved, az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság pedig a késedelem miatt kitolódik.

Nem tudom honnan veszi a kir. ügyészség a jogalapot ahhoz, hogy az ügyészi, illetve vizsgálóbírói kihallgatás előtt a védő és védenc egymással nem beszélhet. Eltekintve attól, hogy midőn a letartóztatott egyén a kir. ügyészség fogházába kerül, a rendőrségen már ki lett hallgatva, a törvény sehol sem köti az érintkezést a kihallgatás utáni időponthoz. Ha pedig a beszélgetés a gyakorlat szerint mindig hatósági kontroll alatt történik, mi értelme van annak, hogy a beszélgetés időpontját a kihallgatás utánra tegyék?

A vádirat benyújtása és a vizsgálat befejezése után a csendőr ellenőrzés egy olyan nyílt szembehelyezkedés a törvényvel, amelyet jóhiszeműen magyarázni sem lehet és mentséget egyáltalán nem találhat.*

A védők beszélgetésének időbeli korlátozása pedig szintén in fraudem legis eljárás. A primitív görögök a törvényszéki szónok beszédjét egy homokóra utolsó homokszemének lepergéséig engedték meg, azonban arra nincs adat, hogy a védő és védenc előzetes értekezéseit is homokórával szabályozták. Öt perc alatt egy rabot meg lehet borotválni, azonban egy komplikált bűnügy megtárgyalását még sem lehet öt percre szorítani, mert ez a megszorítás annyit jelent, hogy az ügy azon részét, melyre az öt perc nem futja, a védő és védence nem beszélhetik meg egymással.

II.

Tisztában kell lennünk azzal, illetve rendőreinknek, ügyészeinknek és bíráinknak, kellene tisztában lenni és megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy bár az igazságszolgáltatás célja az anyagi igazság megvalósítása, azonban nem mindig az anyagi igazságot valósítjuk meg, hanem csak nyomozunk és bíraskodunk és igen gyakran az anyagi igazság illuziójával áltatjuk magunkat. Még akkor is, ha a Bp. minden szabálya és minten intenciója érvényesül, távol vagyunk az anyagi igazság eszményének megvalósításától. A kriminalisztika a negatívumok tudománya. A kriminalisztika elmélete, az experimentumok, a lélektani laboratoriumok, a bűnügyekben a sikeres újrafelvételek stb. stb. mindarra mutatnak, hogy milyen megbízhatatlan a beismerés, tévesek a tanúvallomások, megtévesztők az úgynevezett tárgyi bizonyítékok. Túlhaladná ezen eszmeifuttatás kereteit ezen kérdésekbe való belébozsátkozás, én csupán a kriminalisztika közismert megállapításaira és bármely gyakorlati jogász tapasztalataira hivatkozom.

Bármikorak legyenek a bírói tévedések a Callas-esettől visszafelé az igazságszolgáltatás őskoráig, vagy a Callas-esettől időben előre a legtávolabb jövőig, az igazságszolgáltatás eszményképe mindig az anyagi igazság megvalósítása volt és marad, de különös iróniája az emberi természetnek, hogy az inkvizitorok a leghajmeresztőbb justic mordokat és kegyetlenkedéseket az anyagi igazság fanatikus hitében követték el.

A tévedéseknek egyik intézményes főkorrektívuma a védelem. Nem akarunk tankönyvszerű megállapításokba bocsátkozni, de fájdalom, vagy nem tudják a hatóságok, vagy nem akarnak tudni arról, hogy a védelem a vádelvi eljárásnak egyik lényeges alkotórésze és az anyagi igazság érvényesülésének egy fő tényezője.

Tévedhet vagy elfogult lehet a nyomozó közegek, az ügyész, a vizsgálóbíró, sőt még az ítélőbíró is, mert valamennyi ember,

* Kiemelem, hogy az 1899 dec. 10-én I. M. 5400. sz. a. kiadott a fogházrendtartás módosítására vonatkozó rendelet 11. és 14. §§. szerint a vádirat beadása után a beszélgetési engedélyt nem a fogházügyész, hanem a vádtanács elnöke jogosult megadni és a vádtanács elnöke hatósági ellenőrzés nélküli beszélgetési engedélyt ad, tehát hozzá és nem az ügyészhez kell ezentúl fordulni.

valamennyi véges értelemmel bír, valamennyi ki van téve előítéleteinek, érzelmeinek, környezete szuggesztív hatásának stb. stb.

A modern bűnvádi perrendtartás ezen praemisszákból kiindulva közjogi funkcióval ruházza fel a védőt és egyoldalú feladatot ad neki: a védő köteles minden mozzanatot védence érdekének szemszögéből tekinteni, védence érdekének szemszögéből tekinteni, védence érdekének szempontjából kritika alá venni, és mindezt a végletekig vinni. Ez a közjogi funkció és ez az egyoldalú szerepkör nem azt célozza, hogy a gonosztevők a megérdemelt büntetéstől meneküljenek, hanem meg akarja akadályozni a törvény azt, hogy ártatlan embert elítéljenek, vagy pedig a bűnöst nagyobb büntetéssel sújtsák, mint amilyent megérdemel.

Az inkvizitórius eljárás szomorú tapasztalatai tanítottak meg arra, hogy ezen korrekтивumra intézményszerű alakban szükség van, hogy a védelem ellenhatása nélkül nem alakulhat ki az anyagi igazság, mert a védelem ellenhatása nélkül szélesebb latitüdeje van a bírói tévedéseknek.

A védelem egész tevékenységét ennek a perjogi elvnek szemelőtt tartásával kell megítélni, tekintetbe véve azt is, hogy a bűnvádi perrendtartás az egyéni szabadságnak garanciája, az egyéni szabadság pedig minden egyén boldogulásának az alapfeltétele. Ezek a nagy közjogi elvek és társadalmi alappillérek túlnyomórészt a védelem nyugszanak és a védelemnek minden gyöngítése visszahat ezekre az állam és társadalmi alapépítményekre. Fájdalommal tehetjük hozzá, hogy az anyagi igazságot a legteljesebb szabadságát élvező és leglelküismeretebb védelem segítségével sem tudják mindig megvalósítani, mert emberi mű nem lehet tökéletes. Pusztán azt tartom kiemelendőnek, hogy az anyagi igazság eszmenyétől egyenes eltávolodás, az inkvizitórius eljárás feltámasztását jelenti az, ha a védelmet bönftják, jogait csorbítják és ha a hatóságoknál védelemellenes tendencia nyilvánul meg.

Felvilágosult ember, és hivatása magaslatán álló jogász nem bírhat védelemellenes tendenciával. Jegyezzük meg, hogy feladatuk magaslatán álló nyomozóhatóságokkal szemben az anyagi igazságot elhomályosítani, illetve a bűnöst kirántani nem lehet. Nincs a világnak az a védője, aki a nyomozáshoz igazán értő közegekkel szemben védői ellenhatás által a nyomozást megtudná hiusítani és a legendák világába tartozik, hogy a védői eloquentia a bíróságokat in melius tévedésekre bírhatja.

Önánítás tehát az az álláspont, mely abban kulminál, hogy a hatóságok az anyagi igazságot szolgálják, midőn a védelmet «keretek közé» igyekeznek szorítani. Egyenes veszélyeztetése az anyagi igazságnak, ha rendőrtisztviselők vagy ügyészek arra az álláspontra helyezkednek, hogy ők az anyagi igazság, a jogrend érdekében, a bűn megtorlása végett kezelik «szigoruan» a védelem szabályait, mert nem engedik meg az anyagi igazságot elhomályosítani. Ez semmi egyéb, mint saját gyöngeségüknek és nivótlanságuknak beismerése, mert lényegében véve azt mondják, hogy ők nem tudják a feladatukat törvényes keretek között megoldani, nem tudják feladatukat teljesíteni a bűnvádi perrendtartás szabályainak betartásával.

Kényelmetlen és kellemetlen a védői kritika, de minden kirohanás, amit a védelem ellen intéznek, rendőr és ügyész részéről elvakultság az üldözés szellemében, a bírórészéről pedig az elfogulatlanság hiánya, vagy pedig egy téves túltengő önértzet, mely azt súgja neki, hogy ő olyan objektív, hogy nem szorul védői ellenőrzésre, védői kritikára, lényegében pedig önmagával szemben elfogult, saját képességeit, sőt az emberi képesség határait túlbecsüli.

III.

A cikk elején felsorolt sérelmeket megbíráltuk a tételes törvény szempontjából, vegyük azokat most bírálata alá elméleti alapokon.

Minthogy az akkuzatorius eljárás a vád és a védelem ellenesúlyát akarja megvalósítani, mérleghamisításnak minősül minden kísérlet, mely a védelem gyöngítése, a védelem jogainak megtagadása és kijátszása által ezt az egyensúlyt megbontja.

A legideálisabb jog, a klasszikus vádper a vádlottat eltölti attól, hogy a bűnügyében nyilatkozatot tegyen, mert számol azzal a körülménnyel, hogy a vádlott nyilatkozatai elhamarkodottak, befolyásoltak, vagy tévesek lehetnek, és ezen okoknál fogva az

anyagi igazságot az ő hátrányára befolyásolja. A klasszikus vádper elmélete tudatában volt annak, hogy az a jogsérelem, amely egy ártatlan elítélésében nyilvánul, nemcsak egyéni jogsérelem, hanem az igazságszolgáltatáshoz fűződő nagy közérdekeknek is sérelme.

A kontinentális jogok a vádlottnak kihallgatását eszköznek és módnak tekintik arra, hogy a váddal szemben védekezék és ez a felfogás ismét csak oda redukálódik, hogy az anyagi igazság ne szenvedjen sérelmet egy ártatlan elítélés által és ne rendítsék meg justiciamordok a jogrendet és a bíróságok tekintélyét és az egyéni szabadságot.

Rendőri, ügyészi vagy bírói közeg, aki a vádlott kihallgatását beismerés kicsikarására akarja felhasználni, az nem áll a bűnvádi perrendtartás nivóján, sőt visszaesést idéz elő az inkvizitórius eljárás felé és nem méltó arra a hivatásra, amelyet betölt.

A védőt ép azért állítja a törvény a vádlott mellé, azért ruházza fel jogokkal és azért látja el kötött marsrutával egyoldalú szereppel, hogy a gyanúsított a maga védelmét a jogtudónak és a gyakorlati kriminalistának tudásával és tapasztalataival még hatályosabbá tegye és még jobban biztosíttassék, hogy az anyagi igazság érvényesüljön vagy legalább csökkenjen annak az eshetősége, hogy akár illetéktelen befolyás, akár a terhelt tapasztalatlansága vagy ügyetlensége folytán beismerő vallomások torzítsák el az anyagi igazságot.

Ily nézőpontból fogva fel a védelem feladatát, ezeknek a garanciáknak kijátszását és illuzóriussá tevését képezi mindaz, amit a cikk elején védői sérelmek gyanánt, helyesebben a közérdek sérelmei gyanánt felsoroltunk.

Igenis, alkalmat kell adni a letartóztatott egyénnek arra, hogy mielőtt kihallgatják, azaz mielőtt védekezését előterjeszti, védőjével tanácskozzon. A nyomozó hatóságok a maguk járatlanságát ne akarják pótolni annak a fölénynek a kihasználásával, amellyel mint gyakorlati kriminalisták a laikussal, mint hűtőssági közegek a magánegyénnel, mint az ügyben rendszerint nem érdekelt tényezők a letartóztatás által lelki egyensúlyából kikököntett egyénnel szemben bírnak.

A beismerésre utazó kihallgatások nem az anyagi igazság fanatizmusából, hanem kényelemszeretetből erednek. A védőnek a védencétől való elszigetelése azt a gyanút ébreszti, hogy a nyomozó közegeknek rejtegetni valójuk van. A védőjétől elszigetelt vádlott lelkileg megtörik s hamis beismeréseket tehet, a vádójától elzárt vádlott brutálításoknak és igazságtalanságoknak van kitéve, vagy ilyen gyanú árnyéka vetődik az eljárásra.

Ha pedig védő és védő közt különbséget tesznek, még sokkal kellemetlenebb gyanúsítások nyernek tápot. Nem szabad előfordulni annak, hogy a rendőrség az egyik védőnek megengedi a beszélgetést, a másik védőt pedig attól elzárja.

Nem tévesztjük szem elől, hogy lehetnek lelkiismeretlen és magukról megfélekedezett védők, de ez nem lehet egy általános kiindulópont, nem lehet a gyakorló ügyvédben az ex offo bűnpártolót látni.

Különben is a vádirat benyújtásáig illetőleg a vizsgálat befejezéséig ott a hatósági ellenőrzési jog, a bűnpártolással szemben pedig ott vannak a törvény szigorú paragrafusai.

Még egyet kívánok megjegyezni: a törvénytisztelő, a korrekt büntető hatóság, legyen az rendőr, ügyész, vizsgálóbíró vagy ítélőbíró, nem félhet a védői kritikától.

A cikk elején a gyorsított eljárás szelleméről beszélünk, még pedig joggal. Sem békében, sem a háború alatt nem fordultak elő ilyen panaszok, vagy legalább egyes szórványos jelenségek voltak. A gyorsított eljárás életbelépése után tapasztaltuk megdöbbenéssel azt, hogy védencek hónapokig el voltak teljesen szigetelve a védőjüktől, a gyorsított ügyekben merült fel először, a kakastollas csendőr, mint a vádindítvány beadása után is ellenőrzést gyakorló közeg, egy jogilag negyed művelt, katonai egyelemmel szabályozott fanatikus gépmember, aki, amidőn biztossági szolgálatot kellett teljesíteni, a vádlott lekísérése alkalmával ő (állítólag felsőbb utasításra és parancsra) a védői beszélgetésekbe beléscsól, sőt tudunk esetet, amidőn félbeszakította. A gyorsított ügyekben tengett túl az ügyészi omnipotentia. A gyorsított ügyekben vetődött fel először ez a jelszó, hogy az ügy politikai, pedig politikai és nem politikai ügy között nincs különbség.

Az anyagi igazság csak egy és ugyanazon lehet, minden ügy-

ben és nem változhatnak kiderítésének eszközei sem, mert, amint túltesszük magunkat a évszázados elveken, már változást szenved az igazság, melyet a Bp. elvi szabályai biztosítanak.

Más szellemnek többé kísértenie nem szabad!

Dr. Darvai János.

Összehasonlítások a vagyónátruházási illetékek köréből, különösen a lemondás és osztályos egyességről.*

A fizetendő illeték lesz: feltéve mindenütt, amely esetben annak helye van, hogy a haszonélvezet az összeget illeti meg.

Az A) alatti, vagyis abban az esetben, amikor a két gyermek a harmadik lemondása folytán együttesen örökli a 120,000 K értékű ingatlant az anya haszonélvezetével.

1. Az ill. díjj. 82. t. és 95. DtB. a) pontja alapján: a) a két gyermek egyetemleg: 60,000 K-tól 1% = 600 K, 120,000 K-tól 1.5% = 1800 K, összesen 2400 K; b) az özvegy: 60,000 K-tól 1.3% = 780 K, 60,000 K-tól 1.9% = 1140 K, összesen 1920 K, együtt 4320 K.

2. Az 1918. évi XI. tc. alapján: a) az özvegy: 60,000 K-tól 4% = 2400 K; b) a két gyermek: 120,000 K-tól 4.5% = 5400 K. Levonva a haszonélvezet utáni illeték felét = 1200 K-t, fizetendő még 4200 K, együtt 6600 K.

3. Az 1920. évi XXXIV. tc. alapján: a) a két gyermek: 120,000 K-tól 2.5% = 3000 K, 120,000 K-tól 1.5% = 1800 K, összesen 4800 K; b) az özvegy (feltéve, hogy 45—55 év között van): 60,000 K-tól 2% = 1200 K, 60,000 K-tól 1.5% = 900 K, összesen 2100 K, együtt 6900 K.

A B) alatti, vagyis abban az esetben, amikor a három gyermek az anya javára mond le. Természetesen itt nincs sem haszonélvezet, sem kétszeres átruházás.

Az özvegy által fizetendő illeték lesz: a) az ill. díjj. 82. tétele alapján: 120,000 K-tól 1.3% = 1560 K, 120,000 K-tól 1.9% = 2280 K, összesen 3840 K; b) az 1918. évi törvény alapján: 120,000 K-tól 4.5%-al = 5400 K; c) az 1920. évi törvény alapján: 120,000 K-tól 2.5% = 3000 K, 120,000 K-tól 1.5% = 1800 K, összesen 4800 K.

A C) alatti, vagyis abban az esetben, amikor a három gyermek közül az egyik, a másik kettő kizárásával az anya javára mond le. A másik két gyermek jutalékát is az özvegy haszonélvezi.

A fizetendő illeték lesz: 1. ill. díjj. 82. tétele alapján: a) az örökségben részesülő két gyermek részéről: 40,000 K-tól 1% = 400 K, 80,000 K-tól 1.5% = 1200 K, összesen 1600 K; b) a lemondó gyermek részéről, figyelembe véve, hogy az ő illetőségét is haszonélvezné az özvegy: 20,000 K-tól 1% = 200 K, 40,000 K-tól 1.5% = 600 K, összesen 800 K; c) az özvegy részéről a haszonélvezet után: 60,000 K-tól 1.3% = 780 K, 60,000 K-tól 1.9% = 1140 K, az ajándék után figyelembe véve a kézen fekvő birtokváltozás közelséget: 20,000 K-tól 1.3% = 260 K, 40,000 K-tól 0.7% = 280 K, összesen 2560 K, együtt 3960 K.

Megjegyzem itt, hogy nem volt szokásban a lemondó gyermek terhére az illetéket külön kiszabni, hanem ezt az illetéket a gyakorlatban a hivatalok azonnal annak a terhére szabták ki, aki a lemondás folytán az örökséghez jutott.

2. Az 1918. évi törvény alapján: a) az özvegy részéről a haszonélvezet után: 60,000 K-tól 4%-al = 2400 K, az ajándék után 40,000 K-tól 2% = 800 K, 40,000 K-tól 1.5% = 600 K, összesen 3800 K; b) a három gyermek részéről egyetemleg, tekintet nélkül az egyik lemondására: 120,000 K-tól 4.5% = 5400 K, levonva a haszonélvezet után az özvegy terhére kiszabott 2400 K felét 1200 K, fizetendő 4200 K, együtt 8000 K.

3. Az 1920. évi törvény alapján: a) a három gyermek részéről egyetemleg, tekintet nélkül az egyik lemondására: 120,000 K-tól 2.5% = 3000 K, 120,000 K-tól 1.5% = 1800 K, összesen 4800 K; b) az özvegy részéről: a haszonélvezet után: 60,000 K-tól 2% = 1200 K, 60,000 K-tól 1.5% = 900 K az ajándék után: 40,000 K-tól 2.5% = 1000 K, 40,000 K-tól 1.5% = 600 K, összesen 3700 K, együtt 8500 K.

A D) alatti, vagyis abban az esetben, amikor az egyik gyermek a második kizárásával a harmadik javára mond le, a haszonélvezet az özvegyet itt is megilleti; a fizetendő illeték lesz:

1. az ill. díjj. 82. tétele alapján: a) csak az örökrészéhez jutó gyermek részéről; 20,000 K-tól 1% = 200 K, 40,000 K-tól 1.5% = 600 K, összesen 800 K; b) a lemondó részéről 0 K; c) az örökséget és ajándékot nyert gyermek részéről: 40,000 K-tól 1% = 400 K, 80,000 K-tól 1.5% = 1200 K, összesen 1600 K; d) az özvegy részéről a haszonélvezet után: 60,000 K-tól 1.3% = 780 K, 60,000 K-tól 1.9% = 1140 K, összesen 1920 K, együtt 4320 K.

2. Az 1918. évi törvény alapján: a) az özvegy által a haszonélvezet után: 60,000 K-tól 4% = 2400 K; b) a lemondó gyermek által: 26,660 K-tól 4% = 1066.40 K, levonva a haszonélvezeti aránylagos részének felét = 266.80 K, fizetendő 799.60 K; c) a csak örökrészéhez jutó gyermek által: 40,000 K-tól 4% = 1600 K, levonva a haszonélvezeti illeték aránylagos részének felét 400 K, fizetendő 1200 K; d) az örökségéhez és az ajándékhoz jutó gyermek által az örökrésze után: 53,340 K-tól 4% = 2133.60 K, levonva a haszonélvezeti illeték aránylagos részének felét 544.40 K-t fizetendő 1589.20 K, az ajándék után: 26,660 K-tól 8% = 2132.80 K, 26,660 K-tól 2% = 533.20 K, összesen 4255.20 K, együtt 8654.50 K.

3. Az 1920. évi törvény alapján: a) a levonandó gyermek által: 26,600 K-tól 1.5% = 399 K, 26,600 K-tól 1.5% = 399 K, összesen 798 K; b) az örökrészéhez jutó gyermek által: 40,000 K-tól 1.5% = 600 K, 40,000 K-tól 1.5% = 600 K, összesen 1200 K; c) az örökrészéhez és ajándékhoz jutó gyermek által örökrésze után: 53,400 K-tól 2% = 1068 K, 53,400 K-tól 1.5% = 801 K, ajándék után: 26,600 K-tól 6% = 1596 K, 26,600 K-tól 2% = 532 K, összesen 3997 K; d) az özvegy által: 60,000 K-tól 2% = 1200 K, 60,000 K-tól 1.5% = 900, összesen 2100 K, együtt 8095 K.

Az E) alatti, tehát abban az esetben, amikor a végrendeleti örökös testvér az özvegy javára mond le az örökségről. Ez esetben fizet az özvegy: 1. az ill. díjj. 82. tétele alapján: 120,000 K-tól 1.3% = 1560 K, 120,000 K-tól 1.9% = 2280 K, összesen 3840 K-t; 2. Az 1918. évi törvény alapján: 120,000 K-tól 10%-al = 12,000 K; 3. Az 1920. évi törvény alapján: 120,000 K-tól 8% = 9600 K, 120,000 K-tól 2% = 2400 K, összesen 12,000 K.

Kellene pedig fizetni az özvegynek az utóbbi esetben, ha a Pkt. és ennek nyomán az illetéktörvény is akként rendelkezne, hogy az örökhagyóval kötött lemondási szerződést az örökhagyó végrendeleti intézkedését is tartalmazónak tekintené: 1. Az ill. díjj. 82. tétele alapján: változatlanul 3840 K-t. 2. Az 1918. évi törvény alapján: 120,000 K-tól 4.5%-al = 5400 K-t. 3. Az 1920. évi törvény alapján: 120,000 K-tól 2.5%-al = 3000 K-t, 120,000 K-tól 1.5%-al = 1800 K-t, összesen 4800 K-t.

Az illetéktörvény abból indul ki, mint már említém, hogy az örökhagyóval ennek életében kötött lemondási szerződésben a kedvezményezett kijelölése a lemondó akaratából folyik. Ezzel szemben annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy ez a kiindulási pont az általános jogelveknek nem teljesen megfelelő és e részben a polgári törvényt is úgy kellene megalkotni, hogy a harmadik személynek örökösül kijelölése ne a lemondó, hanem az örökhagyó akaratából folyóknak tekintessék.

E részben álláspontom helyességének megvilágítására szabad legyen még felhozni a következőket:

A szerződésben foglalt kijelölés egyoldalúnak nem tekinthető, mert hisz az ily szerződés a másik szerződő fél, tehát az örökhagyó hozzájárulása nélkül egyoldalulag a Pkt. szerint sem bontható fel. A reménybeli örökösnek tulajdonítja az illetéktörvény és a Pkt. is a rendelkezési jogot, holott az az örökhagyót, a tulajdonost illeti meg. A rendelkezési jogot a tulajdonos csak a szerződés folytán veszíti el, illetőleg helyesebben korlátozza meg pedig úgy a törvényes, mint a végrendeleti örökös szemében. Hisz még öröklési szerződés vagy végrendelet esetében is szabadon tovább eladhatja az ingatlanát, ha csak elidegenítési tilalom feljegyzését is meg nem engedte. Ha tehát valaki akár saját, akár a törvényes vagy végrendeleti örökös kezdeményezésére szerződésileg járul ahhoz, hogy ki legyen ő utána az örökös, ebben az ő akaratnyilvánítását kell inkább látni, mint a reménybeli örökösét, mert hisz ő a kijelölést egyoldalulag, a törvényes még inkább a végrendeleti örökös hozzájárulása nélkül is megtehetné. A tulajdonost örököse vagy hagyományos kijelölése tekintetében a törvényes örökös sem gátolhatja, a végrendeleti örökös pedig épen nem, mert végrendeletét minden megokolás nélkül is bármikor visszavonhatja. A törvényes örökösnek csak ahhoz lehet joga, hogy a kijelölés az ő köteles részét sérti, köteles részének kielégítését követelhesse.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 14. számban.

A végrendeleti örökös testvérnek az ő feltétlen lemondása esetére a törvény szerint is öröklésre hívott feleség javára törként lemondásában a testvér ajándékozását, vagy a testvér után való öröklést illetékezni meg, olyan törvényes intézkedésnek tartom, amely sokáig fenntartható nem lesz.

A példából látjuk, hogy a legújabb törvény szerint pusztán azért, mert a végrendeleti örökös testvér nem feltétlenül, hanem a feleség kijelölése mellett mondott le a reá szálló örökségről az özvegy 12,000 K illetéket tartozik fizetni, holott, ha ki nem jelöltetett volna, a törvény szerint úgy is ő lett volna az egyedüli és kizárólagos örökös és ez esetben csak 4800 K illetéket tartoznék fizetni.

Ezek a fejtegetések helytállóak a D) alatti arra az esetre is, amikor az egyik gyermek a másik kizárásával a harmadik javára mond le az örökségről, mert ez esetben is feltétlen lemondás esetén az apa megtámadhatatlanul jogosítva volna olyan végrendeletet alkotni, hogy ingatlanának ¹/₃ részét az egyik, ²/₃ részét pedig a másik örökségről le nem mondott gyermeke örökölje, mert ezáltal az ¹/₃ részben részesülő gyermek köteles részét nem sértené.

Az általános jogi elveknek megfelelő tehát akkor lenne az illetéktörvény és a Ptk-t is úgy kellene megalkotni, hogy az örökhagyóval kötött szerződésben kijelölt örökös az örökhagyó akaratából kijelöltnek kellene tekinteni és ez alapon ez örökség megnyitja előtti lemondás után külön illetéket sem kellene követelni. Mert hisz a legtöbb esetben az e részben készült okiratok nem a szerződő felek valódi akaratát fejezik ki, hanem csupán az okiratkészítő által tévesen használt kifejezésről van szó. Ennek pedig a felekre ily súlyos következményekkel járni nem volna szabad.

Az általános jogelveknek is megfelelő az a rendelkezés, hogy attól, aki az örökséget visszautasítja, illetéket követelni nem lehet, valamint az a rendelkezés is, hogy az örökség megnyitja után az osztályos egységben foglalt ajándékozások, vagy az örökös-társak közötti visszterhes átruházások a szerzés jogcímének megfelelő külön illeték alá esnek, valamint az a rendelkezés is, hogy nincs helye külön illeték-követelésnek abban az esetben, ha az örökhagyó úgy intézkedett, hogy a hagyatékhöz tartozó tárgyakat egyik vagy másik örökös természetben vegye át és a többi örökös társakat elégitse ki, és az osztályegység ezzel a végintézkedéssel összhangban van. Igazságos és vagyonközösség megszüntetésre vonatkozó, s hivatkozás folytán a hagyatéki osztályos egységekre is alkalmazandó az az újítás is, ha valaki csak azért kap az örökségből, vagy a közös vagyonból nagyobb részt, mert a hagyatéki vagy a közös adósságból is annyival többet vállalt át, amennyi az értékkülönbötet kiegyenlíti, ez a többlet-átvétel, illetőleg értékkülönbötet az illetékkiszabás szempontjából nem jön figyelembe.

Büszkén valljuk magunkat jogásznemzetnek, pedig ezt a büszkeségünket alaposan megtépázza és lehűtheti az a körülmény, hogy ezeréves mult és ebben fejlettebb és békés korban 60 éves törvényhozási működés után polgári törvénykönyvünk még ma sincs, jöllehet a tervezet, már a háború előtt a képviselőház által erre a célra külön kirendelt bizottság letárgyalta. Pedig mi sem volna hasznosabb és üdvösebb a jogrend és jogbiztonság megszilárdítására, mint ennek a tervezetnek sürgős letárgyalása és törvényerőre emelése. Mert mindig jobb a legrosszabb polgári törvény is, mintha valamelyik országnak az élet minden fontosabb és lényegesebb mozzanatára kiterjedő törvénye egyáltalán nincs.

Főző Sándor.

Mikor kezdődik hazánkban az entente- államok polgárai ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogainak védelme?

A békeszerződés értelmében a hadiállapot kezdete és a szerződés életbelépése között lefolyt időben keletkezett oly tények alapján, amelyek a háború tartalmának bármely időpontjában fennállott, vagy a békeszerződés idevonatkozó cikke értelmében helyreállott ipari, irodalmi vagy művészeti tulajdonjogok megsértéseként lettek volna tekinthetők, egyrésztől a volt magyar királyság állampolgárai, másrésztől a szövetséges és társult hatalmak állampolgárai keresetet nem indíthatnak. Az entente-államok pol-

gárainak irodalmi stb. tulajdonjogai tehát nálunk ez időtartamra vonatkozóan védelemben nem részesülhetnek.

A békeszerződés július 31-én életbe lépett, mi a helyzet ma?

A békeszerződés értelmében Magyarország kötelezi magát, hogy a szerződés életbelépésétől számított 12 hónap eltelté előtt csatlakozni fog az ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogok védelme tárgyában kötött berni unióhoz. Mint tudjuk, az igazságügyminiszter e tárgyban törvényjavaslatot nyújtott be, ebből azonban jó néhány hónap eltelté előtt aligha lesz törvény. Mi lesz a jogállapot ez alatt az átmeneti idő alatt?

A külföldi államokkal kötött nemzetközi szerződéseket a hadiállapot kezdetétől fogva megszünteknek kell tekinteni, a védelemre tehát ma még és mindaddig, míg a berni unióhoz való csatlakozást kimondó törvény hatályba nem lép: jogi alap nincs. Igen ám, de a békeszerződés 222. cikkének 2. bekezdése szerint Magyarország kötelezi magát, hogy az egyezményhez való csatlakozás időpontjáig a szövetséges és társult hatalmak állampolgárainak irodalmi és művészeti műveit az említett nemzetközi egyezmény elveinek megfelelő tényleges rendelkezésekkel elismeri és megvédi. Ugyanezen cikk 3. bekezdése szerint kötelezi magát Magyarország függetlenül a fentemlített csatlakozástól arra, hogy minden szövetséges és társult hatalom állampolgárának minden irodalmi és művészeti művét továbbra is legalább oly elismerésben és védelemben részesíti, mint az az 1914. évi feltételeknek megfelel. (Természetesen a békeszerződés rendelkezéseinek fenn tartásával, így pl. a 241. cikk 2. bekezdése: az eladás vagy áruba-bocsátásra nézve.)

Ugyancsak a békeszerződés 241. cikke szerint a szerződő felek a szerződés életbelépésétől kezdve ismét megadják, vagy visszaállítják saját területeiken a berni nemzetközi egyezményben megállapított ipari, irodalmi vagy művészeti tulajdonjogokat azoknak javára, akik a hadiállapot kezdetének időpontjában az említett jogok élvezetében voltak. Hasonlóképpen az igényjogosultak javára elismerik és érvényeseknek tekintik a szerződés életbelépésétől kezdve mindazokat a jogokat is, amelyeket az ipari tulajdonjog védelme iránt előterjesztett kérvény, avagy valamely irodalmi vagy művészeti mű közzététele alapján a háború tartama alatt megszerzhettek volna, ha a háború ki nem tör.

Mindezek a rendelkezések azt jelentik, hogy az entente-államok polgárai a békeszerződés életbelépésének napjától kezdve teljes jogvédelemre tarthatnak igényt nálunk, irodalmi stb. tulajdonjogaik tekintetében, még a berni unióhoz való csatlakozás előtt is. Amennyiben védelmet nem találnának, ez nemzetközi bonyodalmat idézhetne elő, mert Magyarország részéről a békeszerződés be nem tartásának volna tekinthető. Már pedig, ha az átmeneti idő alatt a bíróságnak ítéletet kellene hoznia ily jogsértési ügyben, tételes jogi szempontból arra az álláspontra kellene helyezkednie, hogy a háború előtti nemzetközi szerződéseket a hadiállapot megszüntette, a berni unióhoz való csatlakozás pedig még nem történt meg, jogvédelmet megállapító törvény tehát ezidőszert hatályban nem lévén: irodalmi stb. tulajdonjog megsértéséről nem lehet szó és ily alapon igény sem támasztható. A bíróságra nézve a békeszerződésnek azok a rendelkezései, amelyeket fent idéztünk, és amelyek szerint Magyarország köteles a szerződés életbelépését és a berni unióhoz való csatlakozás közötti időpontban teljes védelmet nyújtani, nem alkothatnak jogforrást, azok nem oly közvetlen tételes intézkedések, melyekre ítélet alapítható. Más lenne a helyzet akkor, ha a volt ellenséges államokkal a háború előtt kötött és a művészeti és irodalmi tulajdonjogokra vonatkozó nemzetközi szerződéseinket a békeszerződés annak életbelépésétől kezdve ismét hatályba helyezte volna, mint azt 217. cikkében egy egész sor nemzetközi szerződésre nézve megette.

A békeszerződésben vállalt kötelezettségnek eleget téve, tehát sürgősen törvényt kell hozni, amely az entente-államok polgárai irodalmi stb. tulajdonjogainak védelmét, a berni unióhoz való csatlakozást kimondó törvény életbelépéséig is biztosítja. Rövid néhány szakaszos törvényben kimondható, hogy a békeszerződésben vállalt ilyenmő kötelezettségre, tekintettel a berni unióhoz való csatlakozást kimondó törvény hatálybaléptéig, Magyarország biztosítja az entente-államok polgárai számára mindazokat a jogokat, melyeket Franciaországgal, Olaszországgal és Angliával kötött és a háború kitérősekor hatályban volt irodalmi, művészeti stb. szerzői jogok védelmére vonatkozó nem-

zetközi szerződések számukra megállapítottak. A bíróság ezen átmeneti idő alatt keletkező jogsértések miatt a nemzetközi helyzetre tekintettel úgyszólván kénytelen volna a jogvédelmet megadni. Ily törvény hiányában azonban ezt kellő tételes jogalap nélkül tennie meg.

Advocatus.

Szemle.

Wekerle Sándor elhunyt a magyar jogászságot is mély gyászba borítja. Nemcsak mint államférfi jutott kapcsolatba a jogérettel, nemcsak mint a közigazgatási bíróságnak első elnöke volt tetteivel tényezője az igazságszolgáltatásnak, hanem a jogalkotás terén is számottevő munkát végzett. Jelentékeny része volt az egyházpolitikai javaslatok szerkesztésében első miniszterelnökségének idején, több hónapon át vezette az igazságügyi tárcát, midőn a koalíciós kabinetben töltötte be a kormányelnöki tisztet. Wekerle Sándor pályafutásának kezdetén mint fehérmegyei esküdt került érintkezésbe az igazságszolgáltatással és ennek az ifjúkori vonzalomnak emlékét késő öregkorában is megőrizte. Csak azok, akik hozzá közelállottak, tudják, mily élénk érdeklődést tanúsított a jogszolgáltatás problémái iránt. Az a hatalmas alkotó erő, amely Wekerle géniuszát jellemezte, élethivatásának e mellékvágányán sem maradhatott terméketlen. Részben politikai, részben pénzügyi megfontolásból indult ugyan ki, de a reformgondolatok, amelyek az igazságügy terén foglalkoztatták, ennek ellenére vagy talán ép ezért jelentenek jogászilag is nagy értéket, mint ahogy koncepciójukban is méltóak Wekerle gigászi egyéniségéhez. Két ily gondolat állott a háború utáni Magyarország igazságügyi újjáalkotására vonatkozó eszméinek gyújtópontjában. Az egyik az igazságügyi és a közigazgatási szervezet összhangjának helyreállítása volt, amelyet 1869-ben a kir. bíróságok felállítására szakított meg, a másik az egyesbírói rendszer kiterjesztése és a perorvoslati fórumok megszorítása. Ily reformokat szánt e kiváltságos elme a háború utáni erős Magyarországnak. Ami belőle megvalósult — the rest is silence — torzképe a gondolatnak és az ország, amelyben megvalósult, torzképe Wekerle Sándor hazájának. Sorstragédiánk beteljesedésével romokban hever a büszke épület s ha most kidőlt a legerősebb karyatidok egyike, amelyek az épületet hordozták, Justitia is lefelé fordított fáklyával gyászolja nagy fiát. Fáklyával, amelynek csak fojtó füstjét érezzük, anélkül, hogy fénye világítana.

— **Ügyfélhajhászás.** A napilapokban olvastuk, hogy egy ügyvédre, aki kliensét a fogházban fel akarta keresni, a fogház irodájában rátámadt egy fiatal kollegája azzal, hogy a fogolyt őt bízta meg már védelmével a rendőrségen. A napilapok híradása szerint, a megtámadt ügyvéd, aki neves kriminalista és nemzetgyűlési képviselő, haragra lobbant és leleplezte az ügyfélfogdosásnak ezt a módját.

Nem tudjuk csakugyan megtörtént-e ez a jelenet, nem tudhatjuk tehát azt sem, kiről van szó. Szóvá kell mégis tennünk az esetet azért, mert mindsűrűbben hangzik fel a panasz, hogy az illojális verseny, a botrányos ügyfélhajhászás erősen terjed. Az ügyfélhajhászás miatti panaszok nem mai keletűek.

Akadnak szórványosan régebben is ügyvédek, akik nem voltak válogatások a kliensszerzés eszközeinek megválasztásában. Köztudomású annak az ügyvédnek fegyelmi ügye, aki a bíróság folyosóján fogdosta össze klienseit. Kevésbé ismert talán, hogy egy másik budapesti ügyvéd hehatóan érdeklődött a bíróság folyosóján lézengő vidéki atyafi ügyes-bajos ügye iránt, akinek végül melegen ajánlott egy nagyon ügyes fiskálist. A biztonság kedvéért mindjárt el is kísérte a vidékiet a kiváló ügyvédhez, aki nem volt más, mint ő maga. A fegyelmi bíróság mindkét esetben példás szigorúsággal sujtott le a magukról megfélekedett ügyvédekre.

Ilyen botrányos ügyfélhajhászás a múltban a ritka kivételek közé tartozott. Alig volt nagyobb mérvű mint Németországban,

amelynek fegyelmi judikaturájában elvétve találkozunk a «Verbindung mit Schleppern» tényálladékaival. Egészen kivételesen mélyre sülyedt az a német ügyvéd, aki levélben azzal a kérelemmel fordult egy bordélyháznak lakójához, hogy ajánlja be őt letartóztatott kitaratójának. Méltó párja ennek az a fegyelmi úton törölt magyar ügyvéd, aki egyetbe akarta tömöríteni a bordélyházak tulajdonosait.

Ujabbban mindsűrűbben hallatszik a panasz, hogy az ügyfélhajhászás kezd elharapózni és itt-ott szemérmetlen formákban jelentkezik. A panasz azonban rendszerint csak általánosságban hangzik. Nem tudjuk, hogy kik azok, akik a legvisszataszítóbb fegyelmi vétség bűnébe esnek, és nehéz is megállapítani, hogy az ajánló önzetlen barátja vagy felhajtója-e az ügyvédnek. Megnehezíti az ügyfélhajhászás üldözését az a körülmény is, hogy a tisztességes ügyvédek nem jelentik be a tudomásukra jutó eseteket a fegyelmi bíróságnál. Pedig ez kötelessége volna minden ügyvédnek, aki a kar jöhírnevét félti. Néhány súlyos fegyelmi büntetés és azok közhírré tétele gátat vetne a súlyos mételey elterjedésének.

— **A halálba segítésről.** A «Gyógyászat» augusztus 28-iki számában olvassuk: Abból az alkalomból, hogy a német monista-szövetség törvényjavaslatot terjesztett a német birodalmi gyűlés elé, mely törvényes szabályokba önteni van hivatva gyógyíthatatlan betegek meghalásának feladatát vagy, őszintébben megmondva, orvosok általi kivégzését, nálunk is szóba került e kérdés. Napilapoknak körkérdése és egyes kisebb közlemények formájában. Így a Pester Lloyd aug. 10-iki számában dr. Hacker Ervin egyetemi m.-tanár, miskolci jogakadémiai professzor «Sterbehilfe» című cikkében jogi szempontból világítja meg a kérdést. Fejtegetéseinek végső következtetése az, hogy «aki abba a szomorú helyzetbe került, hogy kedves hozzátartozóját látta halálos, kínzó betegségben szenvedni és szenvedéseit, fájdalmait végig kísérte, az bizonyára elismeri a nemrég elhunyt híres lipcsei jogtanárnak, Carl Bindingnek utolsó munkájában kifejezésre jutó végszavát, hogy «a halálba segítés műtétét el nem tiltottanak kell tekintenünk».

Jogászi érvelésekbe nem merülve — hiszen orvos ezekhez nem ért — következő megjegyzéseket kívánom a német javaslat terveihez fűzni. Évekre, évtizedekre terjedő orvosi gyakorlat folyamán majdnem mindegyikünk jut egyszer vagy többször abba a rendkívüli helyzetbe, amibe a görög tragédiák hősei kerültek, érzések, kötelességek összeütközésébe, melyet törvények, szabályok tekintetbe nem vételével, tisztára lelkiismeretünkre hallgatva kell elintéznünk, vakon bízó betegünk érdekében. Egyebet nem említve, az orvosi titoktartás egyszerű törvényes szabálya az élet ezer kérdésében állítja az orvost lelki és erkölcsi probléma elé, melyet vagy egyedül sikerül megmondani, vagy hármias kollégium segítségével is megoldatlanul kell hagyni. Ép így juthat az orvos abba a rendkívüli helyzetbe, hogy gyógyíthatatlan betegének egyetlen, emberhez méltó segítése: a csendes és fájdalomtalan kimulás biztosítása. Ezt a problémát törvényes szabályokkal körülcikalmazni, keresztülvitelének módszerét paragrafusokba lerakni ép úgy nem lehet, mint nem lehet szabályt alkotni arról, vajjon mikor és mily körülmények között lehet és szabad a betegnek vagy hozzátartozójának a valóságot elhallgatni, hazudni, vagy mikor szabad és kell hamis bizonyítványt vagy leletet kiállítani. Így például, ha igaz, hogy Eduard v. Hoffmann bécsi professzornak Rudolf trónörökös hullájáról nyilvánosságra hozott véleménye nem fedte a valódi leletet, úgy ebből nem lehet és nem szabad azt következtetnünk, hogy v. Hoffmann hamis véleményt adott, tehát hazudott, hanem meg kell állapítanunk, hogy az igazmondás kötelességének megnyilvánulását már erősebb és erkölcsi szempontból ép oly fontos kötelességek parancsa némitotta el. Az orvos életének ilyen konfliktusai tehát nem lesznek sem ritkábbak, sem enyhébbek azzal, ha elintézésükben hármias kollégium osztozik.

Az orvosi gyakorlat szempontjából nézve pedig a kérdést, lehet-e, szabad-e három orvosnak vagy akár többnek kimondania azt, hogy a beteg teljes bizonyossággal gyógyíthatatlan, tehát öljük meg? Nem. És itt elsősorban nem is arra kell gondolnunk, hogy mennyi tévedésnek van kitéve a mi diagnosztikus megismerésünk. Kötetszámra lehetne az ilyen tévedéseket összegyűjteni. Arra kell gondolnunk, miképp fejlődött volna a gyógyítás művészete, hol állnánk az operatív technika terén, ha ezt a

törvényt nem ma, hanem száz, kétszáz év előtt hozza meg a törvényhozás? Szándékosan kerülöm a különböző rákműtétekre való hivatkozást. Csak három példát hozok fel. 1886-ban operálta meg Horsley Gowers betegét, kiből gerincagyat összenyomó daganatott irtott ki. Azóta hány gerincagy- és agydaganatos betegen segített a műtét! Történhetett volna ez így, ha Horsley Gowers betegén — gyógyíthatatlanul szenvedő volt — műtét kísérlete helyett orvosi kivégzést rendezett volna? O'Dwyer intubatiója, aspirált idegen testek bronchoskop útján való felismerése és eltávolítása stb. mind nem fejlődött volna ki, ha az orvosoknak törvényt adott volna jogot gyógyíthatatlanul szenvedő betegének kivégzésére, ha a beteg kínos szenvedésének látása és átérzése nem gyújtana lángra arra született elmékben isteni szikrát, melynek gyümölcse tudásunk ezer haladása, gyógyító eljárásainknak áldásos gazdagodása.

«Qui bene distinguit, bene docet» és így nem lehet eléggé hangsúlyoznunk, hogy ez az új törvényben javasolt «Sterbehilfe», halálba segítés, egyáltalán nem az, amit euthanasianak ismerünk. Az euthanasia célja a beteg szenvedéseinek enyhítése, fájdalomtól mentesítése addig, míg a természet rendje szerint halálos betegségének sorsa be nem teljesedik. A halálba segítés új módszere pedig valóságos kivégzés, gyilkolás, melyben a beteg kívánságára és beleegyezésével a bíró által képviselt államhatalom hozzájárulásával az orvos vállalja a hóhér szerepét. Erre esküjéhez hű orvos nem vállalkozhatik. De nincs is szükség erre a rettenetes eljárásra. Nincs beteg, kin ügyesen végzett euthanasia nem segítene. Ezt kell megtanulnunk és művésztévé fejlesztenünk.

— **Károsító képviselőtestületi határozat jogossága.** A község képviselőtestülete 1919 április 28-án elrendelte a község területén lévő szeszüzletek megsemmisítését, és ennek következtében felperes szeszszitalkészlete a határozat meghozatala után nyomban meg is semmisítették. A képviselőtestület tagjai a felperesnek okozott kárért az 1886:XXII. tc. 86. és 87. §-ában foglalt rendelkezések értelmében abban az esetben felelősek, ha a részvételük mellett hozott határozattal törvénytelen cselekvényt, rendeltek el, vagyis ha a határozatot kártokozó szándékkal hozták meg, avagy annak meghozatalánál vétkes gondatlansággal jártak el. Ámde az alperesek határozatuk meghozatalánál nem jártak el vétkes gondatlansággal, hanem épen ellenkezőleg körültekintő és a községi lakosok személy- és vagyonbiztonságát szem előtt tartó gondosságot tanúsítottak akkor, amidőn arra való tekintettel, hogy a direktorium elmenekülése következtében a község lakosai a fennállott szeszitalom dacára a vendéglőkben összegyűltek s e helyeken szeszszitalokat fogyasztottak, továbbá, hogy a községnek ellenséges csapatok által való megszállása küszöbön állott a község lakosait és azoknak vagyonát a lakosok, avagy a megszálló csapatok lerészegeskedése következtében beállható veszélytől a helyzet által indokolt előzetes intézkedés megtételével megóvni igyekeztek; amit egyedül a szeszszitalok megsemmisítése útján érthettek el. (Kúria III. 533/1921.)

— **Opciót megszüntető gazdasági viszonyok.** Az 1910. évtől 1920. évig terjedő időre kötött haszonbérleti szerződésben a haszonbérbeadó a szerződés lejártának időpontjára a haszonbérletnek az ingatlanra, meghatározott ár mellett, vételi jogot biztosított. Azonban 1920. évben az ingatlan forgalmi értéke a meghatározott vételár huszonötszörösére emelkedett. A felek előre nem látott, de előre sem láthatott körülményeknél fogva a gazdasági viszonyokban, jelesen a pénz vásárlóképeségében és az ingatlan értékében oly rendkívüli eltolódások következtek be, hogy a szerződés teljesítése esetében az egyik fél aránytalanul nagy vagyoni haszonhoz jutna, míg a másik aránytalanul és esetleg nagyobb anyagi romlását előidéző károsodást szenvedne. Ily körülmények között a tulajdonos sem az eredeti, sem új feltételek melletti teljesítésre, sem kártérítésre nem kötelezhető. (Kúria V. 449/1921.) — Hasonló a VI. 484/1921. sz. határozat, azzal a különbséggel, hogy az opció gyakorlására vonatkozó megállapodás 1916. év március havában jött létre, de az 1920. évi árak ekkor sem voltak előreláthatók.

— **Társaságból származó számadási kötelezettség.** I. A közkereseti társaságot (tagjai A. B. C.) favételi opció illeti meg D-vel szemben. A meghal; özvegye úgyszintén mint kiskorú gyermekei gyámja lép a cégbe. Az özvegy nem akarja az opciót gyakorolni; a cég az opcióról lemond; B. és C. új közkereseti társaságot alakítanak, amely a fát D-től megveszi. A vissz-

teher nélküli lemondás a kiskorúakra nézve érvénytelen (gy. t. 113. §. utolsó bek.), az ügylet tehát közösnek tekintendő, minél fogva B. és C. ezen ügyletre nézve a kiskorúakkal szemben számadással tartoznak. (Kúria IV. 1106/1921.) — II. A közkereseti társaság egyik tagja vagyoni illetőségéről lemond, illetve kielégítettnek jelenti ki magát annak fejében, hogy a másik tag az ő nejét a társaságba beveszi. Röviddel ezután meghal; végrendeleti kizárólagos örököse a nő. A leszármazók anyjuk ellen, köteles részük iránt, keresetet indítanak; egyidejűleg számadási pert tesznek folyamatba anyjuk és a másik cégtag ellen. A számadási kötelezettség az elhalt cégtag vagyoni illetőségére és az elhalálozáskor folyamatban volt ügyletek eredményére nézve megállapított; mert a sértett köteles rész megállapításának alapjául szolgáló vagyon enélkül meg nem határozható. (Kúria IV. 1473/1921.)

— **Kiadói szerződés felbontása.** Habár a kiadó nem vétkesen, hanem csak az előállítási költségek aránytalan emelkedéséből származó gazdasági lehetetlenülés miatt nem tett eleget a könyv megjelentetése iránti szerződéses kötelezettségének, a szerzőt ez mégis arra jogositja, hogy a nyilván mielőbbi teljesítésre irányított célzattal létesült szerződés kötése óta eredménytelenül lefolyt több évi időre való tekintettel, a reá nézve érdekét veszített szerződéstől, újabb határidő engedése nélkül elállhasson. (Kúria II. 444/1921.)

— **Tájékoztató ár megállapítás visszaható ereje.** A 10,780/1920. M. E. sz. rendelet 2. §-a szerint az eladó a tűzifának ott megállapított magasabb árára igényt tarthat, ha a teljesítés a rendelet életbelépése utáni időre esik. Ennek a helyes értelme szerint a rendeletben megjelölt tájékoztató árak csak akkor irányadók, ha a szállításnak a szerződésben kikötött teljesítési ideje a rendelet életbelépése után jár le. (Kúria IV. 922/1921.) Az eladó tehát nem jutalmazható azért, mert késedelmesen, csak a rendelet életbelépése után teljesített.

— **Árdrágítás.** A 3678/1917. M. E. sz. rendelet nem tiltja, hogy az, aki közszükségleti cikk árúsításával kíván foglalkozni és az ehhez szükséges hatósági engedély megszerzése iránt lépéseket tesz, a forgalombahozatalhoz szükséges tartályok beszerzése iránt már előzetesen megrendelést tehessen abból a célból, hogy a hatósági engedély elnyerése után, az előzetesen beszerzett tartályok felhasználásával, a forgalombahozatal akadálytalanul megkezdhesse. Az engedély megadatván, a tartályok előzetes megrendelése nem árdrágítás. (Kúria IV. 818/1921.)

— **Ügyvezető igazgató jogköre a fehérpénz elfogadása körül.** Le nem járt tartozás kifizetésének 1919 augusztus 7-ikén, a kikötött felmondási idő elengedésével, fehérpénzben, fenntartás nélkül történt elfogadása a pénzügyre nyilvánvalóan káros volt. Erre az ügyvezető igazgató jogköre ki nem terjedvén, a fizetés az intézet által az 5151/1919. M. E. sz. rendelet 4. §. 2. bek. alapján megtámadható. (Kúria V. 843/1921.)

— **Ági vagyonba történt beruházás.** Földbirtoknak termőszőlővé való átalakítása oly beruházás, amely az ingatlan értékét a rendszerintivel szemben rendkívüli módon és sokszorosan emeli. Az ági ingatlan örököse megtéríteni tartozik az örökhagyó hitvestársának azt az összeget, amennyivel a szőlőföld az örökhagyó halálakor többet ért, mint amennyit ért volna, ha az örökhagyó azt szőlővé át nem alakította volna. A hagyatéki tárgyaláson az özvegy közszerzeményi és hitvestársi öröklési igénye szóba nem kerülvén, az özvegyi jognak ott történt rendezése ezekre ki nem hat, elvesztésüket nem eredményezi. (Kúria P. I. 848/1921.)

— **Pénzlebélyegzés veszélye az akkreditálás esetében.** Vevő a vételért a banknál letétbe helyezni tartozott, ahol az eladó azt a fuvarlevélmásodlat ellen felvehette. A letétel 1920 febr. 12-én történt és eladó az árút február 23-án feladta, de a vételárért csak március hó 22-én jelentkezett. Ennélfogva a március 18-án életbelépett 1700 1920. sz. rendelet alapján fogamatossított pénzlebélyegzés veszélyét a pénzfelvételben késedelmes eladónak kell viselnie. (Kúria IV. 1128/1921.)

— **Béremelés szerződéses kizárása.** Felek a bérleti szerződésben, 1918. évben, úgy állapodtak meg, hogy a bérlő a szerződéses időtartam alatt, a szerződésben megállapított béren és házmesterpénzen felül abban az esetben sem tartozik egyéb mellékilletményt fizetni, ha azt későbbi törvény vagy rendelet a lakóra is utalná. Ily megállapodás érvényes; azt a lakbérleti rendeletek egyike sem tiltja. (Kúria VI. 418/1921.)

— **Ellentétes döntések az ingatlaneladás kellékeiről.** I. A 4420/1918. sz. rendeletben előírt írásbeli alak a tulajnos által adott eladási meghatalmazáshoz és az utólagos hozzájárulást tartalmazó nyilatkozathoz is szükséges. Lényeges kelléke a szerződésnek, hogy intézkedjék aziránt, mily feltétel mellett és mikor lép a vevő birtokba. (Kúria II. 1452/1921.) — II. Ellenkező megállapodás hiányában az új tulajdonos a szerződés megkötésével az ingatlan birtokát is megszerzi és azonnal birtokba léphet; esetleg a birtokbalépés idejét és feltételeit az eset körülményeihez képest a bíróság állapítja meg. Ebből következik, hogy a birtokbalépés idejének a szerződésben való szabályozása nem lényeges feltétele az ingatlan átruházására vonatkozó szerződésnek. (Kúria I. 971/1921.)

— **A jegyestől kapott ajándék visszaadása.** Alperes mennyasszony tudta, hogy vőlegénye (felperes) tüdőbajban szenved, és ennek dacára a jegyességi viszonyt fentartotta. Csak akkor lépett vissza, amikor a felperest kezelő tüdőbeteg-szanatórium főorvostól megtudta, hogy felperes fertőző- és átörökölhető tüdővészben szenved. Ez alapos ok a visszalépésre s ezért alperes a kötendő házasság okából ajándékba kapott tárgyakat visszaadni nem tartozik. (Kúria III. 1395/1921.) A Kúria a törvényt nem helyesen értelmezi. Az 1894: XXXI. tc. 3. §-a szabályozza ugyanazt az esetet, amikor a megajándékozott jegyes alapos ok nélkül lép vissza az eljegyzéstől; de nem mondja ki azt, hogy az alapos okból visszalépő jegyes a kapott ajándékokat minden esetben megtarthatja. Kétségtelen, hogy alperesnek alapos oka volt a visszalépésre; de — minthogy megtévesztés a felperes részéről nem forgott fenn — kétségtelen az is, hogy a szerencsétlen, tuberkulotikus felperes, aki talán nem is ismerte bajának súlyosságát, az ügyben teljesen ártatlan; legalább is az ítéleti indokolás szerint sem dolus, sem culpa nem terheli. Ily esetben a visszalépő jegyes birtokában lévő ajándéktárgyak megtartása egyenesen a jó erkölcsökbe ütközik. Ezt a törvény nem akarhatja, de nem is mondja. Alapos ok a visszalépésre az is, ha a jegyes az eljegyzés után, önhibáján kívül, súlyos és gyógyíthatatlan testi vagy lelki betegségbe esik. Ily esetben is megtarthatja a másik jegyes a kapott ajándékot, esetleg egy nagyértékű ingatlant, még ha a betegségbe esett jegyesnek arra, élete fenntartása végett szüksége is lenne?

— **Internátusi szerződés megszegése.** A növendékek ellátásával, nevelésével és tanításával foglalkozó tanintézeteknek az egész tanévre való fenntartását az egész tanévre fizetendő díjak biztosítják. Tehát az ily intézetbe az egész tanévre kiterjedő kötelezettséggel való beadás iránti szerződésnek a szülő terhére eső egyoldalú felbontása esetén, az utóbbi az egész tanévre járó díjakat megfizetni tartozik, akár be sem lépett a gyermek, akár pedig a tanév befejezése előtt kilépett. Közömbös, hogy az intézet tulajdonosa megtakarított-e valamit annak következtében, hogy a gyermek az intézetbe be nem lépett. (Kúria III. 1146/1921.)

— **A keresk. törv. 326. §-ához.** A megállapodás az volt, hogy a budapesti adós márkákban fizet és a pénzbeli veszteséget ő viseli. Az adós a korábbi részleteket Budapesten az árfolyamnak megfelelő koronákban fizette, s a hitelezőnek Berlinbe márkákban utalta át, aki ott márkákban vette fel követelését. Ebből megállapítható, hogy a «valósággal» márkákban teljesítendő fizetés köttetett ki, minélfogva a későbbi részletek iránti perben az adós nem koronákban, hanem márkákban marasztalható. (Kúria IV. 1113/1921.)

— **Kommunista-bíróság előtti egyezség. — Közszerzemény és érdemtelenség.** A peres felek a proletár-bíróság előtt folyt házassági bontó perben 1919 július havában egyezségeleg rendezték a közös ingatlanra vonatkozó vagyoni viszonyaikat. Ez mint bírói egyezség a 4038/1919. M. E. sz. rendelet 2. §-a, mint magánegyezség pedig az 1886: VII. tc. 22. §-a értelmében érvénytelen lévén, az egyezség alapján történt telekkönyvi bejegyzések törlése iránti keresetnek helye van. A közszerzemény a házastársaknak feltételezetten közös szerzésén alapul, arra tehát az érdemtelenség jogszabályai nem alkalmazhatók, s ebből folyóan a közszerzeményhez való jogát még a házasságtörő nő sem veszíti el. (Kúria V. 962/1921.)

— **A természetes atya pályaválasztási joga.** A házasságon kívül született gyermeknek tartás címén mindaz jár, amire szüksége van avégből, hogy anyja társadalmi állásának megfelelően élhessen, és amibe ennek a társadalmi állásnak megfelelő nevelése és olyan önálló keresetre képesítő tanítása kerül, amelyet a gyermek az ő hajlamához képest, természetes atyjának hozzájárulásával választott. A kiskorú, akinek anyja színésznő, természetes atyja pedig többszörös milliósos, utóbbinak beleegyezésével, a mérnöki pályát választotta. Az atya az ő álláspontját utóbb egyoldalulag és azért változtatta meg, mert a kiskorúnak jövőjét a mérnöki pályán nem látta kellően biztosított. Ez az indítók a bíróság felfogása szerint nem helytálló, mert ellenkezik a köztudomással. Énnélfogva, ha a természetes atyja a kiskorút a közmegegyezéssel választott mérnöki pályától elterelve, gyakornokként kereskedelmi üzletbe helyezte el, a kiskorú azonban ezt otthagya, a műegyetemi hallgatójául újból beiratkozott, az atya ebből az okból a további segélyt a kiskorútól jogosan meg nem vonhatja. (Kúria III. P. 1192/1921.)

— **A házasságkötés szabadságának jogelvébe ütköző szerződés.** Semmis az a megállapodás, hogy az eljegyzés felbontásából kifolyólag a férfi a nőnek, kártérítésként meghatározott havi tartást fizet mindaddig, amíg a nőt feleségül veheti, vagy amíg ez máshoz férjhez nem megy. Mert ennek a kikötésnek nyilvánvaló célja az, hogy a férfit, akár előbb, akár utóbb, a házasság megkötésére késztesse. (Kúria III. 1293/1921.)

— **Kényszer folytán elfogadott fehérpénz.** Kékpénzben volt kikötve a vételár. Vevő fehérpénzt felajánlott, eladó nem fogadta el. A járási direktórium parancsára utóbb 1919 júniusban mégis elfogadta. A fizetés megtámadható, mert terror esetében az 5151/1919. M. E. sz. rend. 4. §. 1. bek. nem alkalmazható, és jogfenntartás nem szükséges; de a hitelező arra sem volt köteles, hogy a fehérpénzen túladjon. (Kúria II. 1211/1921.)

— **Próbaidőre felfogadott gazdatiszt.** Az 1900. évi XXVII. tc. erről az esetről nem intézkedvén, irányadó az általános magánjogi szabály, mely szerint a szolgálat a próbaidő tartama alatt csak ideiglenes jellegű, minélfogva a szerződés a próbaidő tartama alatt más kikötés nem léteben — bármikor, ha azonnali elbocsátásra törvényes ok nincs is, megszüntethető. (Kúria II. 1227/1921.)

— **A Jogállam szeptemberi füzetének tartalma:** Concha Győző: A főrendiházi reformjavaslat. — Hacker Ervin: A büntetethetőség anyagi és eljárásjogi feltételeinek szerkezete. — Meszlény Artur: Észrevételek a tisztességtelen versenyről szóló törvénytervezethez.

Vagyonos ügyvéd, kinek megszállott területen elsőrendű irodája volt, Budapesten vagy vidéken előkelő irodába társul belépne, esetleg ilyet átvenne. Felvilágosítást ad: Dr. Lenke Hugó ügyvéd, IX., Ferencz-körút 38. Telefon József 103—98. 16412

Menekült, róm. kath. ügyvéd, tőkével, jóforgalmú fővárosi vagy vidéki ügyvédi irodába társként belépne. Cím a kiadóban. 16410

Nyiregyházi ügyvéd, képzett és megbízható ügyvédjelöltet keres azonnali belépésre 3000 korona havi fizetéssel. Cím a kiadóban. 16411

Fiatal, keresztény ügyvéd, komoly bírósági és irodai gyakorlatl, lehetőleg fővárosi irodába társként belépne. Leveleket a kiadóhivatal továbbítja. 16409

Kitűnően képzett, óriási praxissal bíró ügyvéd, családi okokból — lehetőleg vidéken — irodavezetői állást keres. Szíves ajánlatok «Rendkívüli munkaerő» jelige alatt a kiadóba keretnek. 16408

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjön össze- költetésbe	MATTYÓK Aladár okl. mérnök	
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. József. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselési hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. július–szeptemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Megint csak a bírák anyagi helyzetéről. — *Dr. Auer Pál* budapesti ügyvéd: A nemzeti kisebbségek védelme. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: Téves feltevésen alapuló végrendekezés. — *Dr. Vági József* budapesti ügyvéd: A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás az Ét. 51. §-a alapján. — Szemle.
Melléklet: Perjogi Döntvénytár. VI. k. 4. iv.

Megint csak a bírák anyagi helyzetéről!

Hosszú évek óta mi és mások folytonosan visszatérünk a bírák anyagi helyzetének a témájára. Újat e kérdésről nem mondhatunk már sem mi, sem mások és elmulhatott volna reményünk is kormányt és törvényhozást kellő cselekvésre bírni. Ha mégis újból és újból ismételjük panaszunk és könyörgésünk, azért tesszük, mert nem tudunk lemondani arról, hogy megmentjük a bírói kart az összeroskadástól.

Annyira meggyőződése mindnyájunknak, akik e kérdésben tollat fogunk, a bírói kar nagy jelentősége az állami életben, hogy e kar benső erejének védelmében fáradságot, csüggedést nem ismerhetünk.

Aki valamely ügyben, amely szíven fekszik, a köztől, vagy a közhatalomtól segítséget kíván, könnyen esik abba a túlzásba, hogy a maga ügyét tartja minden más ügynél fontosabbnak, annak az ügynek, amelynek elintézése tovább nem halasztható. De ha mi, akik a bírák érdekében szót emelünk, azt mondjuk, hogy immár a segítség halaszthatatlan, alig hisszük, hogy ellentmondana valaki.

Évek óta az a helyzet, hogy a bíró nem élhet meg javadalmaszából. Az évek múlása fokozta a bajt, mert a segélyforrások, amelyekből a bírák talán valamiképpen pótolhatták a hiányt, kiadtak s existenciájuknak lehetetlensége mind ridegebben tárul elbük. A megélhetés nehézsége lényegesen az elmúlt hónapokban sem csökkent és a most újból növekvő drágasággal szemben a bírák tanácstalanok.

Hová jutunk? A bírák nagyobb részén már is erőt vett a csüggedés. Mind jobban szaporodik azoknak a száma, akik elhagyják a pályát és a menekülőket a visszamaradók már nem tekintik a lobogóhoz hűtlen harcosoknak. E visszamaradók fáradt reménytelenséggel tekintenek a jövőbe.

Az anyagi romlásnak hatásaiban elvesz a bírói szervezetnek élő ereje. Vajjon lehető-e az, hogy a nagy nélkülözések közt a bíró zavartalanul hivatásának éljen és az ellentétes érdekek közt igazságot tegyen? Hogyan *ítéljen* a gondokkal terhelt, a megélhetés nagy és kis bajaival küzdő ember?

Az állami élet alapjai rendülnek meg, ha nincsenek ítélkezésre alkalmas, igazságot tevő, független bírák. S a jogszolgáltatásnak teljes ereje forrongásoktól rázkódtatott korunkban még nélkülözhetetlenebb, mint normális időkben. Ezen korban, amidőn minden egyéb tekintély megingottnak látszik, a bíróságok tekintélye s a bíróságokba vetett bizalom különösen fontosak.

A legfőbb állami érdekre hivatkozunk, amidőn mindenkitől: törvényhozástól, kormánytól és társadalomtól sürgős segítséget kérünk a bírák részére.

A miniszterelnök, amidőn az igazságügyminiszter és pénzügyminiszter társaságában fogadta a Kúria és a Budapesti Tábla bíráinak küldöttségét, amely a bírói kar jankiáltását hozzájutatta, azt felelte, hogy a kormány tanulmányozni fogja a kérdést és azon lesz, hogy segítsen a bajokon.

Ezen tanulmányok tekintetében csak az a kívánságunk, hogy ne tartsanak hosszú ideig. Tapasztaltuk, hogy nagy szükségben rövidesen készültek el törvényjavaslatok.

Az így szükségessé váló újabb állami kiadások fedezetének kérdésénél aligha fog más fedezeti mód számba jöhetni, mint a polgári perek kapcsán szedendő valamely külön illeték. Amint már gróf Zichy Jánosnak május 14-én a Pester Lloydban közzétett indítványa kapcsán megmondottuk, az állami funkciókért történő közvetlen ellenértékszolgáltatásnak a rendszere nem ideális, de megrendült pénzügyek esetén el nem kerülhető. S az, hogy azok, akik a maguk előnyére a bírósághoz fordulnak, fokozottan viseljék a jó bíróságok fenntartásának terhét, végre is nem méltánytalan. Előnye a fedezet ezen megszerzésének az, hogy csökkenti más szolgálati ágaknak soha el nem kerülhető irigységet, mert a bírák így csak abban részesednek, amit épen részükre fizetnek le a jogkeresők.

Mentsük meg jogszolgáltatásunkat! Erejére, jó hírre nagyobb szükségünk van most, mint valaha, most szegény, megtépett hazánk felépítésénél.

A nemzeti kisebbségek védelme.*

A francia forradalommal és az újkori demokrácia térhódításával kezdődik a nemzeti eszme domináló szerepe. A zsarnoksághoz szokott, szabadságot szomjúhozó népek sehohsem tudtak ellentálni a népszerűvé vált jelszavak varázsának, melyek Rousseau elmélete és a forradalmi jogelvek hatása alatt keltek szárnyra. Népszuverénitás, jogegyenlőség, önrendelkezési jog — egyre általánosabb elismerésre találtak és mindjobban érvényesültek a kultúr államok törvényalkotásaiban, berendezéseiben. Ezek az elvek fűtötték a nemzeti öntudatot, mely fellázad a zsarnokság minden formája ellen és hadat izen mindenkinek, aki nemzeti érzelmeiket sért, a nemzeti szellem fejlődésének gátat vet, a nemzet jogait csorbítja. A nemzeti eszme győzelmének gyümölcse a Napoleon elleni koalíció, a mai német birodalom és az egységes olasz királyság — úgyszintén a független Magyarország is.

A gazdasági okokon kívül, a világháborúnak is nemzeti okai voltak és a háborús célok közt ott szerepeltek a népek önrendelkezési joga, az elnyomott nemzetek felszabadítása, az egy nemzethez tartozóknak egy állami közösségben való egyesítése. Szóval az ú. n. «nemzetiségi elv» (Nationalitátenprincip) megvalósítása, melyet Bluntschli röviden úgy fejezett ki, hogy «minden nemzet hivatott és jogosult önálló államot létesíteni. Az emberiség annyi államból álljon, ahány nemzetre oszlik. Minden nemzet egy állam, minden állam egy nemzet». Sajnos, az egy nemzethez tartozók egyesítése olyképp történt, hogy a kérdés egyszerűen eltolódott. Területek lakosságukkal együtt földrajzi, gazdasági és történelmi szempontok mellőzésével más államokhoz csatoltattak, tekintet nélkül arra, hogy azokon egy vagy több nemzet fiait éltek-e? Így azután több ma a nemzetiségi, azaz az olyan állam Európa keletén, amelyben több nemzet fiait élnek, mint a háború előtt volt. Az önrendelkezés joga legtöbb esetben nem respektáltatott, így hazánk feldarabolása kivétel nélkül az érdekelt lakosság megkérdezésének mellőzésével hajtatott végre. Az egyetlen korrekтивum, mely a nemzeti eszme nevében elköve-

* A Magyar Jogászegyletben felolvasta: *dr. Auer Pál*.

tett igazságtalanságok enyhítésére a békeszerződésbe beiktattott: *a nemzeti kisebbségek védelme.*

Azok a jogok, melyek a kisebbségek javára biztosítottak, szintén a nemzeti szempontok elismerését jelentik. Ha a nemzeti szempontok érvényesítése csakis a kisebbségek jogainak biztosítása útján kíséreltetett volna meg, bizonyára jobban jártak volna az érdekelt nemzetek, mint jártak az egy államban egyesítő törekvések következtében és jobban biztosított volna Európa jövő békéje, mint a békeszerződések által. Így is örömmel kell üdvözlönnünk azt a keveset, ami a kisebbségi védelem terén történt és lankadatlanul kell dolgoznunk az idevágó jogok kiépítésén.

A háború előtt még az államok szuverénitására ütközönek tekintették volna a nemzeti kisebbségek jogainak nemzetközi szabályozását, illetőleg mintegy a kisebbségek nemzetközi védelem alá helyezését. Hisz a kisebbségek csak úgy polgárai az államnak, mint a többség — már a jogegyenlőség elvénél fogva is — és a polgároknak egymáshoz és az államhoz való viszonyát, a polgári köz- és magánjogok szabályait az állam törvényalkotó faktorai vannak hivatva megállapítani. Az államok féltékenyen őrködtek szuverénitásuk felett és nem tűrtek beavatkozást belügyeik intézésébe.

A kisebbségi védelem nemzetközi szabályozásának ennek dacára van már multja. Már 1815-ben a bécsi kongresszus Acte Fínáljában kötelezték Oroszországot, Ausztriát és Poroszországot a lengyel lakosság képviselőjének és nemzeti intézményeinek szabályozására. Anglia és Franciaország 1830-ban, 1846-ban pedig Anglia egyedül avatkozott be Oroszország belügyeibe a lengyelek érdekében. 1863-ban Anglia és Ausztria szállnak síkra a lengyelekért. A nemzeti jogok lelkes hirdetője, III. Napoleon levelet intéz a cárhoz és felszólítja, hogy állítsa vissza a független Lengyelországot. Oroszország erre nem volt hajlandó és Poroszország is melléje állt. Erre diplomáciai intervencióra került a sor és a hatalmak valóságos kisebbségi védelmi szabályzatot dolgoztak ki és akartak elfogadtatni Oroszországgal. Hat pontban foglalták össze követeléseiket. Nevezetesen autonóm törvényhozást és közigazgatást, vallásszabadságot és a lengyel nyelvnek, mint hivatalos nyelvnek elismerését, továbbá teljes amnesztiát kívántak. Minthogy Oroszország nem volt hajlandó lengyel politikáján változtatni, III. Napoleon azt javasolta, hogy a lengyel kérdést európai bíróság döntésének vessék alá. Ez a terv azonban a hatalmak egyetértésének hiányán hajtótörést szenvedett. De a diplomáciai beavatkozás a nyugati államok részéről a lengyel nemzet érdekében megtörtént és sohasem tartatott az orosz állam szuverénitásával összeegyeztethetetlennek.

A berlini kongresszuson létrejött szerződésben, eltekintve a törökországi, bulgáriai, montenegrói szerbiai és romániai felekezeti kisebbségek védelméről, a Bulgáriában élő török, román és görög lakosság érdekeinek védelmére is történik utalás.

Egyszóval a régi államszuverénitási elmélet ellenére is voltak esetek a nemzeti kisebbségek érdekében való nemzetközi beavatkozásra. Ezek azonban inkább csak ad hoc beavatkozások, s nem jelentenek állandó nemzetközi szabályozást és ellenőrzést. Arra még közvetlenül a háború előtt sem gondolt senki és jellemző, hogy még a nemzeti kérdések oly kiváló ismerője és a nemzetiségi jogok oly lelkes szószólója, mint Laun, ezelőtt bécsi, most hamburgi jogtanár is még a háború utolsóelőtti évében a távolabb jövő kérdésének tartotta az államok szuverénitásának oly megszorítását, mint a milyennel a kisebbségi védelem nemzetközi szabályozása jár. Időközben azonban véget ért a háború és létrejött a nemzetek szövetsége, amely létezése és szervezete által az állami szuverénitást szempontjából valósággal forradalmi alkotás. A formula igen egyszerű: az államok önként vetik magukat alá egy felettük álló, de általuk létesített szervezetnek, tehát nem más sérti meg szuverénitásukat, csak önmaguk korlátozzák azt. Ezzel a szuverénitás tana meg van ugyan mentve; nem tagadható azonban, hogy a nemzetek szövetségében résztvevő államok egyszersmindenkorra hajlandóknak nyilatkoztak bizonyos beavatkozást a többi állam részéről megtűrni és politikájukat bizonyos fokig más államok ellenőrzése alá helyezni. Ez az átalakulás, a szuverénitást elvének ez a kétségtelen módosulása tette lehetővé, hogy a kisebbségi védelem nemzetközi jogi problémává lett és államközi szabályozásban részesült. Melyek azok a nemzeti kisebbségek, amelyek védelemben részesítendők?

Itt előre kell bocsátanunk, hogy a magyar közjog háború előtti frazeológiájával nem igen operálhatunk. Az 1868: XLIV. tc. szerint Magyarország összes honpolgárai politikailag egy nemzetet képeznek, az oszthatatlan egységes magyar nemzetet, melynek a hon minden polgára, bármely nemzetiségű legyen is, egyformán tagja. Ez egyébként nem magyar találmány. A nemzetnek ez a meghatározása, az állampolgárság fogalmával való azonosítása, francia eredetű. Igaz, hogy Franciaországban a két fogalom valóban csaknem egybeesik, ott alig van oly polgár, aki nem sorozható a francia nemzet tagjai közé. Nálunk ez a meghatározás, különösen a nemzet és nemzetiség közötti különbségtétel, noha annak semmi jogi konzekvenciája nincs és egymagában soha igazságtalanságokra nem vezetett, mégis erőszakolt és helytelen. A hatalmas Angliában senki nem ütközik meg azon, ha ott valaki ir és skót nemzetéről beszél. Az osztrák elnyomó politika megmagyarázta, hogy a nemzeti létben fenyegetett magyar nemzet szívesen vette át a francia terminológiát, ma azonban ennek fenntartása se nem szükséges, se nem célszerű. Érdekes különben, hogy a régi Erdélyben három elismert nemzet volt: a székely, magyar és szász náció. Az Erdéllyel való unió ennek a megkülönböztetésnek véget vetett. Ez 1868: XLIV. tc. 29. §-a azonban a társországokban illetékes magyar polgárságot mondja külön politikai nemzetnek.

A «nemzet» szó a közös nemzöre; a natio is a «nasci» a születésre, a közös származásra utal. Sokáig a leszármazást, a faji közösséget tekintették a nemzethez való tartozás egyedüli kritériumának. Ez a felfogás azonban teljesen csődöt mondott. Etnológiai, geneológiai, antropológiai alapon nem lehet a nemzet fogalmának helyes meghatározásához jutni. A fajrokonásnak kétségtelenül van jelentősége, de azért ugyanazon faj leszármazottja nem okvetlenül ugyanazon nemzet tagja, valamint tartozhat valaki egy nemzethez, anélkül, hogy ugyanazon faj leszármazottja lenne, mint a nemzet számos más tagja. Nem keveredett nemzet a modern államokban már nem igen található s nem egyszer ép a nemzetek legintranszigenesebb, legnationalistább tagjai származásuknál, csontalkatuknál fogva nem ahhoz a fajhoz tartoznak, mely az illető nemzet többségét alkotja. A nemzetalkotó elem nem geneológiai, de nem is geográfiai fogalom. Véletlen együttlaks hozhat létre bizonyos közösséget, de azért nemzet és lakosság nem azonos fogalmak. Sokan a tudományos kutatók közül a nyelv közösségének tulajdonitanak döntő fontosságot. Holott mi tudjuk legjobban, hogy Magyarországon volt idő, mikor alig hagyta el más mint latin, majd német szó nem egy lelkes magyar ajkát. Az amerikai slovak, tótul beszél, mégis amerikai, viszont az ir angolul beszél, mégis az ir nemzet tagja.

Csakis történelem-politikai vizsgálódás vezethet helyes megoldáshoz. Renan gyönyörűen mondta: «ami a nemzetet teszi; az nem az egynyelven való beszéd, sem az ugyanazon etnográfiai csoporthoz való tartozás, hanem az a tény, hogy a multban közösen nagy dolgokat éltek át az illetők és az akarat, hogy ez a jövőben is így legyen.» Eötvös szerint egyedül a nemzeti öntudat teszi a nemzetet, akár önálló államot alkot az, akár nem. Ez igen helyes és fontos megállapítás a kisebbségi védelem szempontjából, s ha még hozzátesszük, hogy ennek a nemzeti öntudatnak meg is kell nyilvánulnia, hogy a nemzethez való tartozás akaratának meg is kell nyilatkoznia, hogy világos akaratkijelentésnek is kell az érzelmi közösséghez való tartozáshoz járulnia, akkor nagyjában adva van a nemzethez tartozóknak, tehát egyúttal az eszleg kisebbséget alkotó nemzethez tartozóknak köre. Nem részzeitendő tehát a nemzeti kisebbséget megillető védelemben az, aki nem vallja magát a nemzeti kisebbséghez tartozónak. Nemcsak azért nem, mert volenti non fit injuria, aki nem akar valamely joggal élni, arra nem lehet azt ráoktrojálni, hanem azért sem, mert aki nem érzi az illető államban kisebbségben élő nemzethez való tartozását, vagy azt vallja, hogy nem érzi azt — de internis non judicat praetor — az nem is tekintendő a kisebbségi nemzethez tartozónak.

Aki a kisebbségben lévő nemzethez tartozónak vallja magát, az akaratkijelentése alapján egy nemzeti kataszterbe, amolyan speciális nemzeti anyakönyvbe volna felveendő. Ilyen kataszterek létesítését újabban különösen osztrák és német részről világfelfogásról való tekintet nélkül nagyon ajánlják, így Laun, Herrnritt, Renner, Franz Oppenheimer, Mises, Schmiedt és mások. Ezek a

kataszterek nyilvánkönyvek volnának, melyek hatósági személyek által vezetnénél s amelyekbe minden állampolgár felvételt vehetne magát, aki valamely kisebbségben lévő nemzethez kíván tartozni. Ez ellen Opet azt hozza fel, hogy a nyílt állásfoglalás hátrányokat, pl. gazdasági bojkottot vonna maga után és sokakat vissza fog tartani a kisebbségi védelem igénybevételétől. Nem hinném, hogy ez az álláspont megállja a kritikát, mert hisz épen abban a reményben véteti fel magát mindenki a kataszterbe, hogy ezáltal minden fajta üldözéssel szemben védelemben részesüljön. Különben is, aki nem mer nyíltan színt vallani, aki bojkottól vagy egyéb üldözéstől fél, az saját nemzetének iskolájába sem meri a gyermekét küldeni, saját anyanyelvén nem mer felszólalni, beadványt írni stb., szóval azon úgy sem segít a kisebbségi védelem. Elesik, nézetem szerint, az az ellenvetés is, hogy a nemzeti hovatartozás lefixirozása minden fluktuációt kizár. Az ilyen kataszter nem örök és változhatatlan; bizonyos időközönként revízió alá vehető s azelőtt is megengedendő, hogy bármely állampolgár bármikor felvétesse vagy töröltesse magát. Körülbelül ez Herrnrit nézete is és sajátságos, hogy épen Renner az, aki evvel a felfogással szembeszáll és kijelenti, hogy nem tud megbarátkozni «mit Rechtsinstituten auf Raten» s a kataszterbe való felvételt az egész életre kötelezőnek tartja, már az abból származó esetleges gazdasági következményekre való tekintettel is. Ezen az alapon a vallásváltogatás sem volna megengedhető, még kevésbé a honpolgárság megváltoztatása, ami pedig bizonyára nem felelne meg a felvilágosodott Renner álláspontjának. A kataszter felállítására nemcsak a kisebbséghez tartozó polgárra nézve előnyös, hanem az államra is, mert tisztában lesz azzal, hogy mennyien vannak, kik kisebbségi védelemre igényt tartanak s kik azok, akik a kisebbségi nemzet bizonyos intézményeit, pl. iskoláját saját költségükön fenn kívánják tartani. Egyébként, mint ismeretes, Bosznia és Hercegovinában az ilyen nemzeti anyakönyvek még a monarchia fennállása idejében is vezettek, azonban csak az elkülönített választói névjegyzék összeállítására szempontjából birtok jelentőséggel.

Kolt, Gabrys és mások a nemzeti kisebbségekhez tartozók jogait általában két főcsoportra osztják. Oly jogokra, melyek az egyént, mint a kisebbségek tagját s olyanokra, melyek az egész kisebbségben lévő nemzetet, illetőleg annak összes tagjait együttesen, vagy az azok egy-egy csoportját illetik meg. Az előbbiek voltaképen a demokrácia természetes, a modern kultúrállamokban legalább elvben régen elfogadott követelményei. Voltaképpen egy szóval fejezhető ki: jogegyenlőség. Vagyis: minden állampolgár egyenlő a törvény előtt származásra, nyelvre, nemzeti hovatartozásra és felekezetre való tekintet nélkül. Ugyanazon jogok illetik és ugyanazok a köteleességek terhelik és nem érheti hátrány sem politikai, sem gazdasági, sem pedig kulturális téren abból, hogy valamely nemzeti kisebbséghez tartozik. Megilleti az aktív és passzív törvényhatósági és országos választójog; szabadon használhatja anyanyelvét bíróság előtt, nyilvános gyűlésekben, sőt az országgyűlés tanácskozásain is; bármilyen vallásfelekezethez tartozhatik; szabadon választhatja meg lakóhelyét, foglalkozását; iparüzése, ingatlan megszerzése, iskolák, kultúrintézmények használata ép oly mértékben illeti meg, mint hasonló feltételek mellett a többséghez tartozókat és gyermekeit saját vallásában és anyanyelvén nevelheti fel. Ami a választói jogot illeti kétségtelen, hogy a kisebbségi védelem erős bástyája volna a proporcionalis választói jog. Nem valószínű azonban, hogy az államok hajlandók lesznek magukat kölcsönösen ezen választói rendszer elfogadására kötelezni, mert ez nemcsak a nemzetiségi, hanem osztálypolitikájukra is kihatna.

Azok közül a jogok közül, amelyek a nemzeti kisebbséget, mint összességet együttesen, vagy annak egy-egy csoportját meg kell hogy illessék, legfontosabb lenne a szervezkedés és önkormányzat joga. Ez biztosítandó volna a legkisebb közülettől a legnagyobbig. Már a községben is megengedendő az egy nemzeti kisebbséghez tartozóknak — feltéve, hogy azok legalább százan vannak — külön csoportosulása. Megengedendő, hogy ez a csoport külön vagyonnal bírjon, iskolát tartson fenn, amelyben a tanítás nyelve az illető nemzeti kisebbség által választott nyelv, gyűléseket tartson s azon a felszólalók saját anyanyelvüket használják, bizonyos szolgáltatásokat vegyen igénybe, kultusz-, jótékonyági és gazdasági célokra. Alsó- és középiskola létesítésének, valamint egyéb kultúrintézmény, például színház felállítás joga

attól tehető függővé, hogy az illető közületben mily nagyszámban laknak a nemzeti kisebbséghez tartozók, illetőleg hogy az összlakosság bizonyos minimális hányadát, pl. $\frac{1}{5}$ -ét teszik-e ki? Lehetővé kell tenni, hogy ahol a kisebbségek kellő számban élnek és az egyéb előfeltételek is fennforognak, önálló községet létesíthessenek. Ép így megengedendő, hogy szomszédos községek, ha azokban a nemzet tagjai vannak abszolút többségben — ha bár egyébként, az egész ország lakosságához viszonyítva valamely nemzeti kisebbséghez tartoznak is — bizonyos közösségre lépjenek. Hogy általában nemzeti autonómia, mely területeken és mily széles körben létesíthető, arra nemzetközi általános szabályt alkotni nehéz; de nem is szükséges. A lejobb tárgyalandó nemzetközi ellenőrző bizottságnak lehetne hivatása, hogy az autonómia kiépítését ott, ahol ez indokolt, szorgalmazza. A községek és nagyobb közületek ügyvitelük és gyűléseik jegyzőkönyvének nyelvét maguk állapíthatják meg. A jegyzőkönyvek ezenkívül azon a nyelven is vezetendők volnának, melyet az illető közület tagjainak legalább egyötöd része jegyzőkönyvi nyelvvül óhajt.

(Bef. köv.)

Dr. Auer Pál.

Téves feltevésen alapuló végrendekezés.

I. Az ember mindent, amit tesz, tehát jognyilatkozatokat is, különböző többé-kevésbé tudatos feltevésekben tesz. Ez a pszichikai igazság azonban a jogászt csak annyiban érdekli, amennyiben a jogszabályok valamiképen következményeket fűznek a feltevésekhez. A feltevés jogi problémáját vizsgálni annyi, mint a feltevésre vonatkozó jogi normákat vizsgálni: vannak-e ilyenek? és mit tartalmaznak?

Tudvalevő, hogy Windscheid (Die Lehre des römischen Rechts von der Voraussetzung című, 1850-ben megjelent értekezésében) e tekintetben igen messzemenő tant épített ki. Lényegében (bizonyos kautélák mellett) azt állította, hogy minden akaratkijelentés megtámadható, amely téves feltevésben történt.¹ De tudvalevő az is, hogy Windscheid rendkívüli tekintélye ellenére ezt a tant sem a német pandekta-irodalom túlnyomó többsége, sem később a BGB. nem tették magukévá.²

És habár legújában, főleg a rendkívüli háborús eltolódások közepette a «clausula rebus sic stantibus» tana,³ amely lényegében azonos Windscheid nézetével, ismét nagyobb szerepet játszik (érdekes példájul annak, hogy mennyire különböző gyakorlati szükségletek nyúlhatnak ugyanazon jogtechnikai expediens után): az uralkodó nézet Magyarországon, úgymint Németországban kétségtelenül ma is az, hogy a pusztán (ügyeletileg feltétellel *nem* tett) feltevés, még ha fel is ismerhette azt az ügyleti ellenfél, egyáltalán nem bír jogi jelentőséggel. Az akaratkijelentés joghatása ugyanaz marad, akár megvolt kijelentésében valamely feltevés annak motivumaként, akár nem; akár kifejezte feltevését, akár nem; akár megfelelt a feltevés a tényeknek, akár nem.⁴

Ez alól azonban általánosan elismert kivétel a végrendekezési feltevés. A végrendekezések egyébként is bizonyos privilegizált állást foglalnak el az ügyleti akaratkijelentések között: «az örökhagyó akarata a lehetőség határai között érvényre juttatandó...» (ex Polgárjogi Határozatok Tára PHT. 277.)⁵ Ez az elv a feltevések tekintetében akként érvényesül, hogy «... ha a végrendekezésnek alapját és indokát az örökhagyónak valamely feltevése képezi, a végrendelet hatályát veszti annak következtében, hogy a feltevés téves volt, avagy a feltevésnek ellenkezője állott be (ex PHT. 285.).

¹ Cf. Windscheid—Kipp, Pandekten, I. kötet, 97—100. §§. Az 1906. évi kiadást citálom, az alábbiakban is.

² Kipp megjegyzései: id. m. I. kötet 509. lap végén, 518. lap 2. bek., II. kötet 906. lap végén.

³ Hogy t. i. az ügyletek csak addig maradnak hatályban, amíg a lényeges feltevések, amelyek mellett létrejöttek, változatlanul fennállanak.

⁴ Ugyanazt mondja a tévedés tanában az a tétel, hogy az indokban való tévedésnek nincs hatása. Az akaratkijelentés tartalmában való tévedés kérdésének a feltevés problémájához természetesen nincsen köze.

⁵ Ez az elv is Rómáig követhető vissza. «In testamentis plenius voluntates testantium interpretamur» (Digesta I. 17. 12.); cf. D. VII. 8., 12., 2. §. inf.

Vagyis, ellentétben egyéb ügyleti kijelentésekkel, a végrendekezés hatálya igenis függ attól, hogy az indokát képező feltevés ne legyen téves, illetve, ha jövőbeni tényre vonatkozott, utóbb ne bizonyuljon tévesnek.⁶ Ha bebizonyul, hogy a végrendekező tévedett indokaibart: ép abban látjuk akaratának helyes érvényre juttatását, hogy nem azt érvényesítjük, amit (tévedése folytán) *tényleg akart*, hanem «igazi», tulajdonképeni akaratát: azt, amit *akart volna*, ha nem téved. Gyámkodólag magunk gondolkozunk helyette.⁷ Aki ezt meggondolja, azelőtt világos lesz, hogy a jelen elmefuttatásom címében megjelölt materia⁸ mennyire kényes és nehéz.

2. A legtipikusabb idevágó esetek: amikor a végrendekező abban a tévedésben van, hogy az, akit tulajdonkép örökösül szeretne, már meghalt; illetőleg, amikor a lemenők nemlétében végrendekezik, abban a téves feltevésben, hogy már nem is lesz gyermeke, vagy pedig egyáltalán nem gondolván arra, hogy utóbb még lehet. A római jog már épúgy beszél ezen esetekről, mint a mi legfrissebb döntvénytáraink.

Egy anya azt a hamis hírt kapta, hogy katonafia elesett és ezért idegeneket nevezett örököséiv: ezt az esetet nem az 1920-iki Döntvénytár, hanem a Digesta mondja el (V. 2., 28.). Hadrianus császár a visszatérő fiúnak ítéli oda az örökséget. Más esetben már kinevezett *végrendeleti* örököséről hallotta tévesen az örök-hagyó, hogy meghalt és újabb végrendeletében ennek kiemelése mellett más örökösöt nevezett: a császári döntés ezúttal is félretette a téves feltevésben alkotott újabb végrendeletet s a hagyatékot az elsőszben kinevezettnek juttatta [D. XXVIII. 5., 93. (92.)] Ma előállhatnának ugyanezek az esetek és ugyanaz volna a döntés.

A másik eset, hogy a végrendekezés után születik gyermeke az örökhagyónak. Erre a római jognak külön terminus technikus volt: testamentum ruptum.⁹ Modern példa erre a PHT. 285. számában tárgyalt eset és a Magánjog Tára (MT.) I. kötetének 24. száma alatt szereplő. Döntés: A végrendelet hatálytalan, ha csak a végrendekező a gyermek születése után¹⁰ azt «fenn nem tartja»,¹¹ mert ez esetben a gyermeket csak a köteles rész illeti. (Aminthogy természetesen már a végrendelet alkotásakor is rendelkezhetik úgy az örökhagyó, hogy «netán még születendő gyermekeim mellőzésével X legyen az örökösöm»). Ebben az esetben azonban téves feltevésben alkotott végrendeletéről nincsen szó, ha születik is utóbb gyermeke.

Vonatkozhatik persze a téves feltevés *más* körülményre is, pl., ha A. abban a feltevésben végrendekezik, hogy valaki más (B.) így meg így fog végrendekezni (Mj. Dtár XII. 169. II.), illetve nem fogja megváltoztatni az (A. szóbanforgó intézkedését is tartalmazó) közös végrendeletben tett korrespondens rendelkezéseit. Ha B. mégis megváltoztatná azokat (amire joga van) feltevésének megdőlte folytán hatálytalan lesz a közös végrendeletnek A. rendelkezéseit tartalmazó, bár vissza nem vont része is. (PHT. 287.

⁶ T. i. addig, míg a jövő tény eldőli, a végrendekezés hatálya in pendentia van. Nem mondanám, mint a döntvény szóhangzata, hogy addig hatályos és akkor hatályát veszti, később azonban (PHT. 285. további szövege) «hatálya újból feléled»-het stb. Nem a hatályosság változik az időben, csak a mi vélekedésünk a hatályosság tekintetében. Ezen disztinkció praktikus jelentőségéről, illetve arról, hogy milyen felesleges nehézségekre vezethet az ellenkező szemlélés, alább a 4. pontban.

⁷ Windscheid—Kipp, I. kötet 510. lap, 2 a) jegyzet. Megjegyzendő különben, hogy ez csak féloldalt áll meg; mert ha úgy látjuk, hogy «igazából» nem akarta ezt az intézkedést, hanem ahelyett az Intestatöröklés rendjét (vagy már előzőleg tett másik végrendeletének fenntartását) akarta; azt érvényesíthetjük; de ha azt látjuk, hogy valami más pozitív rendelkezést akar tenni «igazából» (ha nem tévedett volna, úgy X-et nevezte volna örökösévé): ezt nem érvényesítjük. Az «igazi akarat» okából félretesszük a «téveset», és beállítjuk azt a helyzetet, mintha utóbbi sohase lett volna, de pozitív «igazi akaratot» nem pótolunk a téves helyébe.

⁸ Melynek azonban csak egyes vonatkozásairól, nem egészéről írok.

⁹ D. XXVIII. 3., 3., pr. és 3. §.

¹⁰ Gondolom, elegendő lesz, ha az anya terhességéről való tudomásszerzése után teszi, habár még a születés előtt.

¹¹ Figyeljünk már itten arra, hogy pl. a római jog ezt egészen másképp fejezi ki: «... doli exceptio locum habebit, si probetur alias legaturus non fuisse.» D. XXXV. 1. 72., 6. §.

Ezen döntvény utolsó mondatának alapja eszerint a PHT. 285. pont 1. mondatában kifejezett elv.)

3. A végrendekező tehát «fenntarthatja» azon intézkedését, amely hatálytalan amiatt, mert téves feltevésből eredt.

Praktikus fontossága van annak a kérdésnek, melyet a MT.-nak fentemlített esete alkalmából a megbeszélő felvet: hogy vajjon ez a «fenntartás» mi módon történhetik? Újabb (teljes formában kelt) végrendelet kell-e hozzá, vagy pedig elegendő-e bármilyen nyilatkozat, illetőleg factum concludens is? esetleg a hallgatás (a visszavonás hiánya) is? Bírói gyakorlatunk e tekintetben, tudtommal, még nem foglalt állást.

E kérdés tisztázására kissé élesebben kell analizálni a szóbanforgó jelenséget. A szokásjognak tudvalevőleg elfolyó, a határozott stilizálást kerülő és a jogdogmatika fogalmaiba igen kevésbé bekapcsolódó tételei (mondjuk: a már közzétett döntvények szóhangzata) az ilyen kérdések eldöntésére nem nyújtanak szilárd talajt; a döntvénytárból ilyenkor igazából csak az a válasz meríthető: várjunk, amíg majd egyszer ez a kérdés is felkerül a Kúriához. Ha *ma* akarunk feleletet, rekurrálni kell az elméleti megfontolására és (törvény híján) a polgári törvénykönyv javaslatára,¹² amely különben a dogmatikával a kódexek természete szerint sokkal inkább tart barátságot, mint a döntvénytárak.

Mért nem érvényesek a szóbanforgó végrendekezések? Mert a végrendekezőnek *téves feltevéséből* eredtek. Ha a téves feltevés nem lett volna, a végrendekező vagy egyáltalán nem végrendekezett volna, vagy pedig másképen. Csakhogy magából a végrendelet szövegéből ez nem szokott kitűnni.¹³ Tehát észszerű, hogy csak az érdekelteknek a tévedésre való hivatkozása esetén jöjjön egyáltalán figyelembe. Igazolni kell pedig nemcsak a) azt, hogy a végrendekezőben megvolt a téves feltevés, hanem b) azt is, hogy intézkedésének tényleg az volt az indoka. Mert hisz az emberek általában, tehát a végrendekezők is tele vannak téves feltevésekkel; egy ilyen tévedés igazolása magában nem ok a végrendelet felborítására: ahhoz a *téves feltevés és a végrendekezés közötti okozati összefüggés* kimutatása szükséges. Vélelmezni általában ezt a nexust nem lehet, hanem *bizonyítani* kell: természetesen a szabad bizonyítás rendszerének *minden eszközével*.

A Bsz. idevágó generális rendelkezése ezeket így fejezi ki: «1716. §.¹⁴ A végrendeleti rendelkezést meg lehet támadni: ... 2. ha az örökhagyót a végrendeleti rendelkezésre valaminek téves feltételezése, vagy valamely meghiusult várakozás¹⁵ indította; ... amennyiben ... fel kell tenni, hogy az örökhagyó a valóság tudatában ... *nem így rendelkezett volna.*»

A contrario: amennyiben *nem* kell feltételezni azt, hogy a végrendekező téves feltevése híján nem rendelkezett volna így, azaz, ha a causalis nexus igazolva nincs: a végrendekezés érvényes.

Az pedig, hogy megvolt-e ez a nexus: azon pszichikai állapot megítélésének kérdése, amelyben a végrendekező a végrendekezés idejében volt, illetve: amely benne tévedések nemlétében meglelt volna. Rendkívül nehéz megállapításról van szó. Természetszerűleg fel kell használnia a bírónak ilyenkor az egész rendelkezésére álló bizonyítási anyagot, tehát a végrendekezőnek (úgy előbbi, mint) esetleges *későbbi nyilatkozatait is*, amelyekből visszakövetkeztethet lelkiületének régebbi fázisaira.¹⁶ Azonban a relevans kérdés mindig (az ilyen visszakövetkeztetéseknél is) az: hogyan rendelkezett volna az illető a valóság tudatában akkor, amikor ténylegesen a téves feltevésből kiindulva végrendekezett? Ha ugyanúgy: a végrendelet megáll (a megtámadása jogalap híján van); ha másképp: a végrendelet megdőlt (a meg-

¹² L. a bizottsági szöveg (Bsz.) negyedik része harmadik címének hetedik fejezetét: «A végrendelet hatályossága» 1713. skk. §§.

¹³ Ámbár kitűnhetik, ha pl. az így szól: «Miatán hő vágyam ellenére nincs gyermekem, akire nevemet és vagyonomat hagyhatnám, örökösökül kinevezem testvéremet stb.»

¹⁴ Mellőzöm a §-nak más materiákra tartozó részeit.

¹⁵ Azaz: a jövőbeli tényre vonatkozó téves feltételezés.

¹⁶ Alapos pl. az a következtetés, hogy az, aki régebbi végrendekezését, hogy testvére legyen az örököse, «fenntartja», utóbb, amikor saját gyermeke születik: akkor is testvérét nevezte volna annakidején örökösévé, ha (amit nem tett) előre látja, hogy még gyermeke lesz. Hisz, ha most az élő tény nem akadályozza ily irányú akarását, a váromány még kevésbé akadályozta volna.

támadás alapos). De a döntést az *akkori* lelkiállapot alapján, tehát *időbelileg lezárt* tényállás alapján kell meghozni: *a későbbi tények* (az, amit a Kúria «fenntartás»-nak nevez), *csak mint ennek valószínűsítő momentumai jönnek számba, nem pedig mint önálló akaratkijelentések.*¹⁷

Nem állhat meg evvel szemben a PHT. 285. szemléletmódja. Ez a döntvény első (fentebb már idézett) mondatában a feltevés tévességével operál, s a második mondat szerint: «Ez alapon¹⁸ hatálytalan a végrendelet akkor is, ha a gyermektelen végrendelezőnek utóbb születik gyermeke.» Ez idáig congruens a fentebb kifejtettekkel, de a határozat így folytatja:

«A gyermek utóbb születéséből a *végrendelező akaratának megváltoztatása* azonban csak vélelem alapján állapítható meg s ez a vélelem az utóbb bekövetkezett tényekre tekintettel, lerontottnak is tekinthető, mely esetben a végrendelet hatálya újból feléled és az utószülőtnék csak köteles részre van igénye.»

Ezt egyáltalán nem tartom szerencsésnek. «A végrendelező akaratának megváltoztatása», amelyre a Kúria vélelmet von, valami *egészen más*, mint a feltevés téves voltának kiderülte, mert hisz a feltevés, ha egyszer megvolt, kétségtelenül téves, akár «megváltozik» (ha jól értem: *utóbb*, a gyermek születésekor), «a végrendelező akarat», akár nem.¹⁹ *Felesleges* is az «akaratváltozás» újabb kategoriáját belevinni a dologba, quasi azt mondani: «megváltozott az akarat, azaz úgy tekintendő, mintha *visszavonta* volna²⁰ a végrendelezést», mert ha áll az, amit a határozat első mondata állít, hogy *jogszabály* rendeli a feltevés tévessége esetére a hatálytalanságot, akkor ahhoz egyáltalán nem kell a fél újabb akaratkijelentése.

Épen ezért nem is ezt az újabb, «vélelmezett» akaratkijelentést kell, nézetem szerint, eliminálni (e «vélelmet lerontani», illetve, mint a MT.-ből idézett határozat e részben mondja: «a végrendeletet a gyermek születése után *fenntartani*») ahhoz, hogy a végrendelet mégis megálljon: hanem azt kell kimutatni, hogy a téves feltevés *nem volt meg*,²¹ vagy hogy az *nem volt oka* a megtámadott intézkedésnek²² *Erre nézve* képez súlyos bizonyítékot felfogásom szerint az, hogyha a végrendelező «fenntartja» a végrendeletet utóbb.

In praxi persze ezek a disztinkciók *lőbbnyíre* elmosódnak, de mivel a praxisra sem *mindenben* jelentéktelenek,²³ az elméleti világosságnak pedig szüksége van rájuk: in thesi fenntartandók.

S mivel mindez esetekben csak akörül forog a vita, hogy *egy adott időpontban* mi volt az örökhagyó lelkének státusa: helytelennek és megzavartnak tartom, hogy a PHT. 285. úgy beszél, mintha a végrendelet «hatályát vesztené» a feltevés ellenkezőjének kiderülésekor, majd később esetleg «hatálya újból feléledne». Igen aggályos volna, ha ilyenkor az egyszer megalkotott végrendeletnek *hatálya (nemcsak értelmezése, ami elkerülhetetlen), későbbi formátlan nyilatkozatok során fordulna meg.*

5. A kifejtettekben bennfoglaltatik az indokolt felelet a fent (3. alatt) felvetett kérdésre, hogy újabb végrendelet kell-e a régi «fenntartás»-ához.

Amíg csak annak kimutatásáról van szó, hogy az örökhagyóban nem is volt meg a vitatott téves feltevés, vagy hogy (meg-

¹⁷ Ez a római jog szemlélete is: l. fent II. jegyzet alatt; ez Windscheidnek (id. m. I. kötet 98. §. két utolsó mondatában) a szemlélete; így nézik a dolgot a Reichsgerrichtnek Kipp által (id. m. III. kötet 250. lap 2. bekezdésében) idézett határozatai is.

¹⁸ Hogy ez a kitétel nem jelent szoros értelemben vett következtetést, arról alább a 6. pontban.

¹⁹ Vajjon, ha addigra megőrülne: azt mondanók e, hogy akarat nem változhatott meg, mert «jogilag» már nincs is akarat, s tehát a végrendelet nem hatálytalan?

²⁰ Más szempontról, tudtommal, a végrendelező «akaratának megváltoztatása» nincs semmi befolyással az egyszer megalkotott végrendelet hatálybamaradására.

²¹ Ha pl. a végrendelet maga úgy szól, hogy a még születendő gyermekeknek csak a köteles rész jusson: bizonyítva van, hogy a végrendelező nem volt abban a feltevésben, hogy már nem lesz gyermeke.

²² Ha pl. a közjegyző megkérdezte a végrendelezőt: Mi lesz, ha még gyermeke-születnék? s az azt felelte: Nem fog születni, de még ha igenis, akkor is így végrendelezik, de ezt a végrendeletbe nem veték fel, hanem csak emlékeztetből tanúsítja most a közjegyző.

²³ Relevancia pl. a fenti 19. jegyzet szerint.

volt ugyan, de nem volt meg a kauzál-nexus, mert), anélkül is ép úgy rendelkezett volna: ehhez újabb végrendelet nem szükséges, hanem bizonyítékul szolgálhat az ő bármilyen és *bármikori*²⁴ nyilatkozata, sőt factum concludense is. Mindaz, ami egyáltalán szolgálhat a végrendelet *értelmezésére*, felhasználható ezen (az értelmezéssel analóg) megállapításokra is.²⁵ In praxi az esetek túlnyomó többségében csak erről lesz szó, mert a «fenntartás» kérdését majdnem mindig lehetséges lesz erre redukálni.

Ellenben ha kétségtelen lesz valamely esetben, hogy igenis fennforgott a téves feltevés és hogy annak híján a végrendelező nem rendelkezett volna így:²⁶ akkor a végrendelet megtámadhatóságát nem szüntetheli meg a végrendelezőnek semmiféle későbbi alaptalan nyilatkozata. Csak újabb végrendelezés által lehet hatályossá a kérdéses akarat. Dogmatica tulajdonképp az ilyen végrendelet érvénytelensége *le van zárva* a feltevés tévességének kiderülése (és a Bsz. szerinti megtámadás) által és azt a végrendelező nem teheti érvényessé, mint ahogy más érvénytelen (pl. formahibás) végrendeletet sem lehet utóbb konvalidálni. Újabb végrendelettel «megerősítés» ilyenkor voltaképp nem is megerősítés: nem a megerősített, hanem *csak* a «megerősítő» végrendelet lesz hatályos.

6. A bírói gyakorlat ma csupán *egy* jogszabályra (a feltevés tévességére) hivatkozik. Az egyes eseteket (pl. az utóbb született gyermekét) ebből való *levezetéssel* igyekszik megoldani (így a fentidézett PHT. 285., MT. I. 24.), azok nála (legalább is látszólag) nem állanak külön, önállósult jogszabályok alatt.

A Bsz. azonban (melynek 1713—1717. §-ai nagyjából a BGB. 2077—2079. §-ait követik), érdekesen továbbspecializál.

Míg a generális szabály (a fentidézett 1716. §.) szerint sem a téves feltevés léte, sem a végrendelezésnek abból okozatilag folyása nem vélelmezetik, s tehát mindkettő bizonyítandó az arra hivatkozó által: addig egyes esetekben a Bsz. leveszi a bizonyítás terhét arról, akinek érdekében az érvénytelenség áll és praesumptio juris által²⁷ áthárítja a részesítettre. Így lényegileg (mellőzve a részleteket): ha az örökhagyó oly lemenőjét mellőzte, akinek életbenlétéről nem tud, vagy, aki a végrendelezés után születik (1717. §.); ha házastársát részesíti és nem tudja, hogy a házasság semmis, vagy megtámadás következtében érvénytelenül fog (1715. §. 1. p. és ut. bek.). Mindez esetekben elhárítja az érvénytelenséget annak kitűnése, hogy «az örökhagyó a valóság tudatában is így rendelkezett volna»: vagyis hogy nincs meg a kauzális nexus a téves feltevés és a megtámadott rendelkezés között.

Praesumptio juris et de jure áll fenn azonban arra az esetre, ha az örökhagyó végrendeletében részesített házastársától utóbb elvált (házasságfelbontó, illetve ágytól-asztaltól elválasztó ítélettel):²⁸ ez esetben hiába bizonyítaná az ellenfél, hogy a válás esete, illetve dacára is részesíteni akarta őt az örökhagyó. (1715. §. 2. és 3. p.) Ezt túlhajtásnak érzem, mert elvégre lehetséges, hogy az örökhagyó (pl. arra az utóbb bekövetkezett esetre, ha az ő saját hibájából bontatik fel a házasság), mégis részesíteni akarta a másik felet, amely részesítés hiszen nem szükségképp általános örökösnevezés, hanem állhat tiszem egy szerényebb járadékban is. Az ilyen rendelkezést nem lehetne contra bonos mores valónak tekinteni és más okát sem látom, hogy a törvény teljesen elvágja hatályosulásának útját.²⁹

Egyébként természetesen az indokolja ezen szabályokat,³⁰

²⁴ Esetleg már a tévedésről (a várakozás meghiusulásáról) való értesülése előtti, sőt (fentebb 22. j.) már az első végrendelet létesítéskori, talán még az azelőtti...

²⁵ Csak a pusztá hallgatást (vissza-nem-vonást) nem tartanám elegendőnek. Ebben az esetben «qui tacet, nihil dicit» és valószínűbb, hogy a hallgatás gondatlanságból eredt (esetleg azon jogbeli tévedésből is, hogy a helyzet változása folytán úgyszólván ipso jure hatálytalan a régi végrendelet), semmint a «fenntartás» szándékából.

²⁶ Pl., ha a végrendelet a fenti 13. j. szerint beszél.

²⁷ Illetve a Bsz. nem használja a «vélelmezetik»-et, hanem egyszerűen azt jelzi stilizálása által, hogy meg akarja fordítani a bizonyítási terhét. Az eredmény ugyanaz.

²⁸ Vagy pedig — jogos alapon — már megindította az erre irányuló keresetet.

²⁹ Illetve: hogy ezt a hatást csak újabb végrendelettel lehessen kiváltani.

³⁰ Ellentétes irányú szabályt ad Bsz. 1713. §., amelyet a jelen elmfuttatás szempontjából így lehetne stilizálni: «Vélelmezetik,

hogy az életben az ilyen esetekben legtöbbször tényleg az az örökhatóságok «tulajdonképeni akarata», amit a Bsz. joghatásként praesumál.

Ezek az elintézményesedések, amelyeknél már önálló jogszabályok járulnak az alapelvhez, természetesen nem vezethetők le egyszerűen az utóbbiból. Ugyanez a sugallat működik már PHT. 285-ben, amikor praesumptio iudicis által éri el azt, hogy nem az utóbb született gyermeknek kell bizonyítania, hanem az ellenfélnek és hasonlóan a MT.-ből idézett határozatban. «Ezen az alapon . . .», mondja mindkét határozat, mintha egyszerűen a feltevés tanából következettne, pedig épúgy túlmenni azon, mint a Bsz. Hogy úgy tesznek, mintha következettének, az theoretice helytelen; a praktikus álláspont azonban, amelyre ezúton jutnak, helyes.

Dr. Blau György.

A Pp. 786. §-a és biztosítási végrehajtás Ét. 51. §-a alapján.

Dr. Binet Menyhértnek a Jogt. Közl. f. é. 12. számában a fenti címen megjelent cikke, valamint dr. Meszlény Arturnak a következő számban e cikkhez fűzött megjegyzései avval a kérdéssel foglalkoznak, lehet-e biztosítási végrehajtás elrendelését kérni oly választott bírósági ítélet alapján, amelynek végrehajtását az ítélet érvénytelenítése iránt megindított per folyamán a rendes bíróság felfüggesztette.

A kérdés nemcsak a Pp. 786. §-ának esetében, hanem más esetekben is felmerülhet, mert a Pp. más helyeken is beszél a végrehajtás felfüggesztéséről.

Hogy a kérdést megoldhassuk, bizonyos egészen alapvető tételekből kell kiindulnunk.

A választott bíróság ítélete végrehajtható közokirat. (Vht. I. §. c) V.) Végrehajtható közokiratnak a törvény az oly közokiratot nevezi, amelynek alapján kielégítési (nem pedig biztosítási) végrehajtást lehet elrendelni. A végrehajtható közokiratok legtöbbször bírói határozat. Ezek a kielégítési végrehajtás elrendelésének alapjául szolgáló bírói határozatok vagy 1. jogerősök és végrehajthatóak, vagy 2. meg lehet ugyan támadni őket a jogerőre emelkedésre nézve halasztó hatályú jogorvoslattal, ez a jogorvoslat azonban a kielégítési végrehajtás elrendelését és foganatosítását¹ nem akadályozza meg.

Ezek az előzetesen végrehajtható (nem jogerős, de végre-

hogy a végrendeletek egyes intézkedései nem alapulnak azon a lényeges fellevésen, hogy ugyanazon végrendelet többi intézkedései is hatályosulni fognak». Cf. Bsz. 1714. §-t is.

¹ A csupán előzetesen végrehajtható határozat alapján elrendelt kielégítési végrehajtás mégis annyiban gyengébb a jogerős (és végrehajtható) határozat alapján elrendelt végrehajtásnál, hogy az előzetesen végrehajtható határozat alapján foganatosított kielégítési végrehajtás nem haladhat bizonyos stádiumon túl. Következik ez az Ét. 35. §-ának második mondatából, amelyet másra, mint erre az esetre nem tudok vonatkoztatni: «Ha az elsőbíróság ilyen esetben a fellebbvitelt határozat végrehajtását elrendelte, erre a végrehajtásra addig, míg a fellebbviteli bíróság a fellebbvitelt el nem intézi, a jelen törvény 41. §-át kell alkalmazni.» A 41. §-ra való utalás annyit jelent, — előlegezve e cikk konkluzióját, hogy a helyzet ugyanaz, mintha a végrehajtást felfüggesztették volna. Az idézett törvényhellyel teljes ellentétben áll az Ét. 42. §-a, amely szerint a 41. §-ban statuált halasztó hatály csak akkor állana be, ha az előzetesen végrehajtható határozatot, bár nem jogerősen, megváltoztatták. Példa: Elsőfokú előzetesen végrehajtható ítélet alapján kielégítési végrehajtást rendelnek el. A 35. §. szerint egészen a jogerőre emelkedésig semmiképp sem lehet árverést rendelni és foganatosítani, míg a 42. §. abból indul ki, hogy elvben a jogerőre emelkedés előtt is lehet ugyan árverezni, csak akkor nem, ha közben a másodfokú bíróság — bár nem jogerősen — megváltoztatja az elsőfokú bíróság ítéletét. Kiténik ebből, hogy a 42. §. teljesen felesleges, mert a végrehajtás a 35. §. folytán akkor sem járhat a 41. §-ban megszabott határnál tovább, ha a fellebbezési bíróság a mi példánkban nem megváltoztatja, hanem helybenhagyó határozatot hoz. Felesleges a 42. §. utolsó, kártérítési kötelezettséget statuáló bekezdése is. Amíg a per jogerősen el nem dől, időelőtti a jogosulatlanul vezetett előzetes végrehajtással okozott kár megtérítéséről beszélni; a jogerős döntés utáni szakról pedig az Ét. 43. §. amúgy is beszél és ez a szakasz utolsó bekezdésében szintén megadja a kártérítéshez való jogot.

hajtható) bírói határozatok. Minden más esetben a marasztaló határozat ellen beadott jogorvoslatnak ipso facto nemcsak a jogerőre emelkedésre, hanem a végrehajthatóságra nézve is halasztó hatálya van. (V. ö. pl. Pp. 461. §. ut. bek. 556. §. második bek.) A «halasztó hatály» kifejezés alatt a törvény ezekben az esetekben a végrehajthatóság szempontjából a teljes halasztó hatályt (érti másutt ennek a kifejezésnek nem ez az értelme I. 3. jegyzet), vagyis ily határozatok alapján el sem lehet rendelni a kielégítési végrehajtást. Legtöbbször azonban a törvény sem jogerős, sem végrehajtható marasztaló határozat alapján biztosítási végrehajtást vagy zárlatot ad.

A végrehajtás felfüggesztéséről pl. a Pp. 459. §-ának első, 502. §-ának első, 572. §-ának utolsó, 604. §-ának első és 786. §-ának első bekezdései beszélnek. A felfüggesztés nem ipso facto áll be, hanem a bíróság mondja ki részben már jogerős (459., 572., 786. §§.), részben csak előzetesen végrehajtható (502. és 604. §§.) határozatok folytán elrendelt végrehajtásra nézve. A Pp. felfüggesztési eseteinek közös jellemző vonása, hogy a végrehajtható határozat oly perorvoslattal van megtámadva, mely magában nem halasztó hatályú, hanem a bíróság ruhazza fel vele, mert úgy látja, hogy a perorvoslat valószínűleg sikerre fog vezetni és a végrehajtható határozatot amúgy is meg fogja dönteni.

A végrehajtási törvény és a Ppét. végrehajtási szabályai is több oly esetet ismernek, melyekben a végrehajtási eljárás megakasztható. Egy esetben a végrehajtás elrendelése is elhárítható (Vht. 42. §.), míg a többi esetek csak már elrendelt végrehajtásra vonatkoznak. Halasztó hatálya van (ami itt nem a fentemlített teljes halasztó hatályt, hanem annál kevesebbet jelent) ipso facto a következő jogorvoslatoknak (vagy határozatoknak); a felfolyamodásnak (vht. 37., 38., 199. §§.); a kifogásnak (Ét. 36. §.); az előterjesztésnek (Ét. 41. §.); a Vht. 42. §-ában említett kérelemnek, a halasztó hatályú igénykeresetnek (Vht. 93. §., 203. §. negyedik bek.); a végrehajtást korlátozó, felfüggesztő vagy megszüntető ítéletnek (Ét. 39. §. utolsó bek., utalással a 41. §-ra). A bíróság bizonyos más cselekményeknek is halasztó hatályt tulajdoníthat, ha bizonyos előfeltételek fennforognak, amelyek itt ép úgy, mint a Pp. felfüggesztési eseteinél, mind az illető joglépés sikerének valószínűségével függnek össze. Idetartozó esetek: a végrehajtás megszüntetése iránt indított kereset (vht. 31. §.); a nem halasztó hatályú igénykereset (vht. 93. §. második bekezdés); a Vht. 168. és 216. §-aiban említett keresetek.

A következő kérdés már most az, hogy a halasztó hatály és pedig a nem teljes halasztó hatály mire terjed ki?

A Pp. sehol sem beszél arról, hogy az általa többször is megadott felfüggesztés halasztó hatályának mi a terjedelme.² A Vht. és Ppét. említett szakaszai, amelyek bizonyosan halasztó hatályt statuálnak, legtöbbször mindjárt azt is megmondják, hogy az általuk létesített halasztó hatály miben áll.

Van azonban egy generális kiegészítő szabály a Pp., a Ppét. és a Vht. mindazon eseteire, amelyben a felfüggesztő hatály terjedelme külön megállapítva nincs. Ez a hely az Ét. 41. §-a, amely a végrehajtási eljárás folyamán megtett előterjesztés halasztó hatályát szabályozván, utolsó bekezdésében a következőket mondja: «Amennyiben az 1881: LX. tc. vagy a jelen törvény mást nem rendel, az előbbi bekezdés rendelkezéseit kell alkalmazni mindazon esetekben, amelyekben a törvény valamely cselekménynek a végrehajtás folytatására halasztó hatályt tulajdonít, vagy a polgári perrendtartás vagy a jelen törvény szerint a bíróság a végrehajtást az eljárás folyamán felfüggeszti.» Az előterjesztés halasztó hatálya pedig — amint azt ugyanennek a szakasznak második bekezdése részletesen körülírja — lényegében abban áll, hogy árverést nem lehet tartani és a hitelező a végleges kielégítés egyéb módjaitól is el van zárva, de követelését biztosíthatja. Az Ét. 41. §-ának általános jelentőségét még fokozza az is, hogy egyes törvényhelyek (Ét. 36., 42. §§.) még külön is hivatkoznak rá, bár ez a hivatkozás épen ennek a szakasznak generalitásánál fogva felesleges.

A mi konkrét esetünk is kétségtelenül az Ét. 41. §-a alá

² A Pp. 763. §-a nem felfüggesztés folytán, hanem ipso facto beállított halasztó hatályt szabályoz, bár ennek a halasztó hatálynak a terjedelme körülbelül megfelel a felfüggesztés folytán beálló halasztó hatály terjedelmének.

esik; vagyis a Pp. 786. §-a alapján elrendelt felfüggesztésnek is az Ét. 41. §-ában körülírt hatása van.

Vizsgáljuk meg már most ezeket a halasztó hatály³ mibenlétét megszabó törvényhelyeket.

Az Ét. 41. §-ában szabályozott és a többi említett szakaszban statuált halasztó hatály közt sok a hasonlóság. Közös alapgondolatuk az, hogy a végrehajthatónak lehetővé teszik a követelés biztosítását, csak a teljes kielégítés marad későbbre. A végrehajthatót ezek a szabályok megóvják attól, hogy az újabb eljárás alatt az ő fedezeti alapja eltűnjék; viszont megvédik ezek a szabályok a végrehajtást szenvedőt is, akinek a végrehajtható teljes kielégítése sokszor helyrehozhatatlan kárával járna.

Kérdés, magában foglalja-e a végrehajtás felfüggesztése a végrehajthatóság felfüggesztését is? Vagyis: meg lehet akadályozni pl. a Pp. 786. §-a esetében azt, hogy a választott bíróság előtt pernyertes felperes kielégítési végrehajtást kérhessen és azt a 41. §. határain belül foganatósíthassa is? Azt hiszem, nem. Fogalmilag a végrehajthatóság felfüggesztése nincs benne a végrehajtás felfüggesztésében. A Pp. kifejezetten sehol sem engedi meg a végrehajthatóság felfüggesztését; a végrehajtási jogban egy példa erre mégis akad; a Vht. 42. §-a. Az Ét. 41. §-ának szóhangzata is a fenti értelmezés mellett szól: az «eljárás folyamán» való felfüggesztést nem érhetem másképp, mint úgy, hogy az «eljárás» szó a végrehajtási eljárást jelenti és tehát így felfüggesztésnek nincs is helye, míg a végrehajtási eljárás meg nem indult. Még kevésbé jelenti a felfüggesztés a már foganatósított végrehajtási lépések hatályon kívül helyezését (amit a Pp. 604. §-a kifejezetten ki is mond). Ez alól a szabály alól az Ét. 38. és 39. §-ai csak látszólagos kivételek, mert ezekben az esetekben voltaképp nem a felfüggesztésről van szó, hanem ekkor a végrehajtható közokirat hatálya már véglegesen megdőlt.

Ez a megoldás összhangban van a törvénynek avval a fentebb már kiemelt alapgondolatával, amely a pernyertes félnek mindenesetre meg akarja adni a követelés biztosításának lehetőségét. Említettem, hogy a Vht. 42. §-ának esete az egyetlen, midőn a végrehajtás elrendelését, vagy az elrendelt végrehajtás foganatósításának megkezdését is meg lehet akadályozni; de ennek a halasztó hatálynak is az az előfeltétele, hogy a marasztalás összege letétbe helyeztessék és a pernyertes felperes ily módon biztosíttassék. Az előzetesen végrehajtható vagy jogerős és végrehajtható ítélet nem adhat kevesebb jogot, mint a még előzetesen sem végrehajtható elsőfokú marasztaló ítélet, amelynek alapján a felperes biztosítási végrehajtást kérhet.⁴

Az a végrehajtás, amit felfüggesztenek, kielégítési végrehajtás.

A felfüggesztés tartama alatt a végrehajtható nagyjában ugyanolyan helyzetben van, mintha csak biztosítási végrehajtása volna, bizonyos gyakorlati következményei mégis vannak a kielégítési és biztosítási végrehajtás közti különbségnek. Ha a felfüggesztés megszűnik, a végrehajtható nyomban folytathatja ott a végrehajtást, ahol az abbamaradt, vagyis — rendszerint — árverést kérhet, míg, ha csak biztosítási végrehajtása volna, előbb el kellene a kielégítési végrehajtást rendeltetni. Kielégítési végrehajtásnál az igénybejelentési felhívást rögtön kibocsátják; az igénypereket nyomban letárgyalják; biztosíték adásával nem minden esetben, hanem csak a Vht. 42. §-ának előfeltételei mellett lehet elhárítani a végrehajtást; foganatósítani lehet a végrehajtást az elrendeléstől számított 30 nap eltelté után is; ingatlan

³ Foglaljuk össze, voltaképp mit is ért a Pp., a Ppét. és a Vht. halasztó hatály alatt? A halasztó hatály jelenti 1. a jogerőre emelkedésnek; 2. a végrehajthatóságnak; 3. az elrendelt végrehajtás foganatósíthatóságának; végül 4. a végrehajtás befejezhetőségének elodázását. Végrehajtás alatt itt mindig kielégítési végrehajtást értünk. Ezek a joghatások vagy valamely fél valamely joglépéséhez egymagához fűződnek (kivételesen valamely nem egyenesen az elhalasztásra irányuló bírói határozathoz: Pp. 39. §.) vagy (csak az utolsó esetben) egy, a fél valamely joglépéséhez hozzájáruló és azt különös erővel felruházó bírói határozathoz.

⁴ Minthogy a halasztó hatály mértékét a törvény mindenütt kifejezetten megszabja, nem oszthatom Meszlény álláspontját, aki — ha jól értem — azon a nézeten van, hogy a felfüggesztés terjedelmének megállapítása a bíróság belátásától függ. A bíróság felfüggesztheti a végrehajtást, mellőzheti a felfüggesztést, megszüntetheti az elrendelt felfüggesztést — semmi egyebet nem tehet.

haszonélvezetére foganatósított végrehajtásnál zárgondnokot lehet bevezetni.

Végső konkluzióm tehát az, hogy a választott bíróság előtt pernyertes felperes nem biztosítási, hanem kielégítési végrehajtás elrendelését kérheti és azt a biztosítási intézkedések erejéig foganatósíthatja is. A felfüggesztés csak a végrehajtási eljárás megindulása (tehát legalább is elrendelése) után következhetik be, sem a végrehajtás elrendelését, sem annak a 41. §. határai közt való foganatósítását nem akadályozhatja meg és nem jár a már foganatósított végrehajtási lépések hatálytalanításával.

Dr. Vági József.

Szemle.

— **Régi ügyvédek, új ügyvédek.** A lap legutóbbi számában megjelent vezércikk a bírának az ügyvédi pályára való tömeges átlépésével foglalkozik. A cikknek mindenben igaza van, kivéve midőn azt állítja, hogy az ügyvédi kar a «céhrendszer fegyvereivel küzd» és a «kenyéririgység hatása alatt» dönt ezekben a kérdésekben. Akik az utolsó évek eseményeit közelebbről figyelhették, tudják, hogy a cikkíró úr alaposan téved. Az ügyvédi kar három év óta a legnagyobb önzetlenséggel, a legnemesebb lemondással ölelte keblére először a megszállott területekről menekülő kartársakat, azután a más pályáról átözoő bírákat, ügyészeket, közhivatalnokokat. Nem támasztott semmi nehézségeket, sőt ellenkezőleg a menekülő ügyvédeket testvéri szeretettel fogadta, támogatta, az átjegyzéseknél a legmesszebbmenő könnyítéseket engedte meg. Tiltakoznom kell tehát a cikk vádjá ellen. A kenyéririgységnek nyomát sem láttam soha midőn arról volt szó, be lehet-e valakit fogadni. Más kérdés, hogy a már befogadott kartársak feltüntethetik-e táblájukon, levélpapírjukon stb. volt bírói címeiket. Ebben a kérdésben én magam részéről egyetérték a cikkíróval és a Jogtudományi Közlönynek korábban megjelent szemléjével. De a túlszúfolt kar tagjaitól nem lehet rossz néven venni, ha a nagyságos, méltóságos és kegyelmes címeknek napról-napra való szaporodása és a klienseknek ezzel okozati összefüggésben álló apadása idegessé teszi őket. Ez az idesség tör utat a napilapokban mindsűrűbben megjelenő cikkekben. Ha a régi ügyvédek azt kívánják, hogy az új ügyvédek egyenlő feltételek mellett vegyék fel a versenyt, vagyis ne tüntessék fel címeiket ezt nem lehet «kenyéririgységnek», «céhrendszer fegyvereivel való küzdelem»-nek minősíteni. T.

— **Bírák a miniszterelnök előtt.** A kir. Kúria és a budapesti kir. ítélőtábla bíráinak küldöttsége, Kulin Sándor kúriai bíró vezetésével szeptember 9-én tisztelegte a miniszterelnöki palotában Bethlen István gróf miniszterelnököt, aki Tomcsányi Vilmos Pál igazságügyminiszter és Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter jelenlétében fogadta a bírák küldöttségét. Kulin kúriai bíró hosszabb beszédben vázolta a bírói kar nehéz és súlyos küzdelmét a drágasággal és a kormánynak memorandumot nyújtott át, amelyben azt a kérelmet terjesztik elő, hogy a bírák és ügyészek törvényszerű javadalmazása sürgősen állapíttassék meg. A küldöttség memorandumára Bethlen István gróf miniszterelnök válaszolt és biztosította a bírói kart, hogy a kormány átérzi a kérdés nagy jelentőségét és mindent megtesz, hogy a magyar igazságszolgáltatás ne veszítse el régi fényét és tekintélyét. A kérdést a legsürgősebben tanulmányozni fogja a kormány és amint e tárgyban a konkrét javaslatokat elébe terjesztik, igyekezni fog a döntést mielőbb meghozni.

— **Nemzetgyűlési képviselő ellen a nemzetgyűlés ülésében idejében indult perben a budapesti bíróság illetékességét a budapesti kir. ítélőtábla (1921: VIII. P. 5472.) megállapította, tekintet nélkül arra, hogy az alperes Budapesten lakik-e, pusztán azon az alapon, hogy nemzetgyűlési képviselő. Az indokok szerint: a bírói gyakorlat (Smsz. 12380/1876. Kúria 480/1892. B.) megállapította az országgyűlési képviselőknek budapesti lakóhelyét azért, mert képviselői hivatásuk gyakorlására az ülésszakok alatt Budapesten kénytelenek lakni. A nemzetgyűlési képviselőre akkor, amidőn a nemzetgyűlés ülészik, ugyanez ál**

A nemzetgyűlési képviselő ezen hivatásának gyakorlásából folyó kényszerlakhelyének megállapítása ellen nem hozható fel az sem, hogy a nemzetgyűlésre vonatkozó jogszabályok, különösen a házszabályok nem mondják ki sohol, hogy a nemzetgyűlési képviselő Budapesten tartozik lakni. Mert a hivatás gyakorlásából folyó kényszerlakhely a speciális hivatásra vonatkozó különös intézkedés nélkül is abból következik, hogy a kérdéses hivatás másképp nem gyakorolható. Az országgyűlési képviselőnek budapesti kényszerlakhelyét is ilyen különös jogszabály nélkül állapította meg a joggyakorlat, mert az országgyűlésre vonatkozó jogszabályok, különösen a képviselőházi házszabályok sem rendelik kifejezetten, hogy az országgyűlési képviselő Budapesten tartozik lakni. A képviselőházi házszabályok is csak azt rendelik, amit a nemzetgyűlési házszabályok is rendelkeznek, hogy az elnök a háznak tagjait nyilvántartja; tizenöt napig tartó eltávozásra engedélyt adhat, hosszabb időre a ház ad engedélyt; a visszaérkezők az elnöknel személyesen jelentkezni tartoznak. Az illetékeség alperesnek ekkép megállapított budapesti lakóhelyéből következik, mert több lakhely közül bármelyik megállapítja az illetékeséget.

— **Megítélt baleseti járadék felemelése.** A kir. Kúria I. polgári jogegységi tanácsa október 3-iki ülésében fog dönteni abban a kérdésben, hogy a baleset folytán megítélt járadék, mely esetben emelhető fel, vagy szállítható le.

— **Ingatlant tárgyazó ügylet kellékei.** Az ingatlanra vonatkozó elindegenítési ügylet hatálytalanságához és ekként az előbbi állapot visszaállításához, valamint annak az elismeréséhez, hogy valamely ingatlan vagyon nem annak tulajdonát alkotja, akinek tulajdonát az a telekkönyvben bejegyezve van, hanem a korábbi tulajdonos hagyatéki vagyonához tartozik, a jogügylet írásbafoglalása nem szükséges; mert ez nem tekinthető elidegenítési ügyletnek. (Kúria V. 812/1921.)

— **Hol kell a tartozást letétbe helyezni?** A kölcsönt a KT. 324. §-a szerint a hitelező telepének helyén kell visszafizetni. Ez a fizetést pótló letétbehelyezésre is áll. A losonczy hitelező a magyar koronát el nem fogadván, a Budapesten történt letétbehelyezés nem bír a fizetés hatályával, minélfogva az adós a fedezeti váltót vissza nem követheti. (Kúria II. 1809/1921.)

— **Megszálló hadsereg által rekvirált lovak.** Az 1913: XLIII. tcikkbe becikkelyezett hágai nemzetközi békeértekezlet IV. Egyezménye 52. cikke szerint a községektől és a lakósktól természetbeli szolgáltatások és szolgálatok csakis a megszálló hadsereg szükségleteire követelhetők. Ez, mint a tulajdonjognak a hadi állapot által előidézett nagymérvű megtámadása a legszorosabban magyarázandó. A megszálló hadsereg saját szükséglete alatt csakis a hadi, felszerelési vagy élelmezési készlet kiegészítését célzó igénybevétel értendő, amelyet az Egyezmény szóbanforgó cikke a nemzetközi, illetve hadi jog elismerésében részesít, de a kifejezetten az igénybevétel következtében túlságosan érintett személyek kárpótlása céljából elrendelt újabb igénybevétel annak a fogalma alá annál kevésbé sorozható, mert az ellenkezik az idézett Egyezmény 46. cikkének ama rendelkezésével, amely szerint a magántulajdon el nem kobozható, már pedig ezzel volna egyértelmű a kifejezetten nem a megszálló hadsereg szükségletére elrendelt, tehát az Egyezménynek meg nem felelő rekvirálás. Ebből folyik, hogy a tulajdonostól ily címen elvett lóra ily módon tulajdon nem szerzhető és a ló a tényleges kényszer megszüntével jogos tulajdonosának visszaadandó. (Kúria VI. 984/1921.) Ellenben: Ugyanily tényállás mellett megállapított a tulajdonjog az alperes javára, aki jóhiszemű szerzőnek tekintendő, mert el nem bírálhatta, hogy a felperesnél eszközölt rekvirálás a nemzetközi jog szempontjából jogos avagy jogtalan volt-e? Közömbös tehát úgy az elvétel szabályszerűtlensége, valamint az is, hogy a járlat a felperes birtokában maradt. (Kúria II. 83/1921.)

— **Tanácsköztársasági szervek által elrekvirált ló.** A munkástanács az alperes lovát elrekvirálta s ennek helyébe átadta neki a felperestől elrekvirált, katonai célra alkalmatlan lovat. Ez a rendelkezés az 1920: I. tc. 9. §-a szerint érvénytelen. És az 1765/1920. M. E. sz. rendelet úgy intézkedett ugyan, hogy az 1919 aug. 6-tól kezdve a katonai közigazgatás birtokába át-

vett lovak az államkincstár tulajdonába mennek át: ebből azonban nem következik, hogy a magánosok a tanácsköztársaság szervei által nekik rekvirálás útján juttatott lovakra szintén tulajdonjogot szereztek. (Kúria VI. 955/1921.)

— **Folyószámlabefizetés fehérpénzben.** Az adós 1919 augusztus hó 12-én folyószámlatarozását fehérpénzzel akarta kifizetni. A bank a fizetést visszautasította, de a pénzt őrzési letétként elfogadta. Az adós a folyószámlatarozást, más megállapodás hiányában, bármikor azonnal lejárttá teheti; és az őrzési letétként elfogadás feleslegessé tette a bírói letétbe helyezését. A 463. 1920. sz. rendelet 1. §-a értelmében tehát a bank a letétbe elfogadott pénzt teljes összegben az adós javára írni tartozik. (Kúria IV. 1342/1921.)

— **Gyermektartás.** Az állandó bírói gyakorlat szerint az a férfiú, aki természetes atyaságát elismerte, nem élhet azzal a kifogással, hogy az anya a fogantatás időszaka alatt feslett, erkölcsötlen életmódot folytatott. (Kúria III. 1017/1911.)

— **Szöbeli végrendelet.** Ha a szóbeli végrendelet tételénél jelen volt négy tanu közül az egyik elhalt, mielőtt őt a hagyatéki bíróság, vagy a per bírósága kihallgatta volna és a végrendelekről a négy tanu által aláírt feljegyzés sem készült, a végrendelet érvénytelen. Mert valamint a szóbeli végrendelezés négy tanu előtt teendő, azonképen bizonyítottnak is csak az vehető, amit mind a négy tanu egybehangzóan bizonyít. (Kúria I. 701/1921.)

— **Az új italmérési és italárúsítási törvény rendszeres ismertetése és magyarázata** cím alatt könyv jelent meg az «Adóügyi Szaklap» kiadásában. Írták: Hoffmann Mihály királyi tanácsos, az «Adóügyi Szaklap» szerkesztője, Bányay István királyi tanácsos, h. pénzügyigazgató és dr. Strasser Sándor, a «Fűszerkereskedők Lapja» szerkesztője. Most, hogy az állami italmérési jövedékről szóló régi törvények teljesen hatályon kívül helyezettek és helyettük egészen új, a régicéknél sokkal komplikáltabb és sokkal szigorúbb törvény lépett életbe, amely az összes italmérési engedélyek revízióját is elrendeli, hízagot pótol, ezen szakkönyv, amely nemcsak magát a törvényt és annak végrehajtására vonatkozó utasításokat rendszerbefoglalva ismerteti, de magyarázatokkal is látja el azokat és útmutatást ad az érdekelteknek jogait és kötelezéseiket illetőleg. Ára 80 korona és megrendelhető az «Adóügyi Szaklap» kiadóhivatalánál Budapest, VI., Andrassy-út 2., kapható minden könyvkedésben is.

«**JOGÉLET**» jugoszláv kereskedelmi és jogi szaklap címen a szabadkai Minerva nyomda r. t. kiadásában f. é. szeptember 1-től kezdve új hetilap jelent meg. A lap dr. Piskurics Zvenimir kir. törvényszéki bír., dr. Kalmár Elemér és dr. György Imre szabadkai ügyvédek szerkesztésében, az új jugoszláv alkotmány értelmében kiadandó rendeletek, törvények stb. magyar fordítását fogja tartalmazni. Előfizetési díj havonként 100 K, negyedévenként 300 K. Kívánatra mutatványszám. 16414

Ügyvéd, 32 éves, nőtlen, menekült, vidéki irodát keres, mint irodavezető vagy társ. Ajánlatokat a kiadóhivatal továbbít. 16415

Közjegyzői praxissal bíró ügyvéd belépne közjegyzőhöz helyettesként, ügyvédi irodába vezetőnek, esetleg társnak. Cím a kiadóban. 16416

Fiatal, keresztény ügyvéd, komoly bírósági és irodai gyakorlattal, lehetőleg fővárosi irodába társként belépne. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 16409

Közjegyző-helyettes, esetleg jelöltet keresek. Padrah Sándor kir. közjegyző, Hajdusoboszlón. 16416

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
kötetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök

Országos Közvetítő Vállalattal
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata
legszelebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként

Előfizetési díj

az 1921. október–decemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur egyetemi magántanár, budapesti ügyvéd: A jog eldurvulása. — Dr. Vámbéry Rusztem: A valótlan-ság bizonyítása a rendtörvényben. — Dr. Alföldi Dávid egri ügyvéd: A részvénytársasági hirdetések közzététele. — Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: Támadó és védő igények. — Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd: A nemzeti kisebbségek védelme. — Szemle. *Melléklet:* Perjogi Döntvénytár. VI. k. 5. ív. — Hiteljogi Döntvénytár XIV. k. 4. ív.

A jog eldurvulása.

Hatszáz éve, hogy örökre lehunyta szemét Firenze büszkesége, a nagy Dante, ravennai számkivetésében töltött keserves esztendő után. Körötte féltékenykedő liputi államcsókák agyarkodása, trón- és szentszékpretendensek intrikái, tőr és mérge mint az érvényesülés elfogadott szerszámai, keresztes háborúk, pestis és flagellantizmus korbácsolta tömegőrület. És a középkori tömegnyomornak ebben az infernójában születik meg — nem főművekép, csak mintegy szórakozásul írottan — «*Monarchia*» című műve, amelynek V. fejezetében ezeket olvassuk: «*Totum opus humani generis totaliter accepti est actuare semper totam potentiam intellectus possibilis, per prius ad speculandum, et secundario propter hoc ad operandum per suam extensionem.*» A földi pokol, amely körülötte tombolt, nem vette el egy pillanatra sem azt a hitét, hogy az ember földi működése nem lehet más, mint kultúrműködés, az emberiség hivatása nem lehet más, mint kultúrértékek teremtése, értve kultúrát alatt a mindenség fölötti hatalom lehetséges mértékének fokozatos megszerzését az ismeretek és morál tökéletesedése, a tudományos és művészeti alkotás és a technikai lehetőségek kihasználása útján.

Jól esik ma erre visszagondolnunk. Ama kor rombolásaival csak a harmincéves háború és a mi utolsó éveink hasonlíthatók össze. Nagy igazságok azok, amiket *Berzeviczy Albert* mondott legújában a szellemi értékek mai pusztulásairól, Dante emlékének szentelt egy költői lendületű vezércikkében*: «... Vad szenvedéllyel folytatja a szellemi javak pusztítását és a szellemi élet elsenyvesztését nemzeti gyűlölet és kulturális alsóbbrendűség. Csak körül kell tekintenünk legközelebbi környezetünkben, hogy lássuk; miként semmisülnek meg ama nagy nemzetek védnöksége alatt, amelyek joggal vezérei Európa szellemi életének, évezredek kultúrmunka gyümölcsei, miként árvnak el a munka műhelyei, miként űzik el mestereit, miként semmisítenek meg vagy csonkítanak meg nagyszerű műemlékeket, miként nyomják el és becstelenítik meg a szellem szabadságát, a munkakedvet, a szellemek szabad érintkezését.» Csoda-e, ha ebben a környezetben — amely nem az ország határainál kezdődik — elsatnyul a jog is, a nemzeti kultúra egyik legfontosabb és legjellemzőbb tényezője? Ha igaz, hogy minden kornak olyan joga van, amelyent megérdemel, úgy a mai kor megkapta azt, amit megérdemelt: a derest...

Számunkra, jogdoktorok számára, a jogeldurulásnak e szomorú napjai is azt a feladatot tartogatják, hogy lelkiismeretes és szenvedélytől ment tárgyilagossággal regisztráljuk a betegség lefolyását, szimptomáit és fokozatait, hogy megállapítsuk, mely szövetek indultak feltartóztatlan felbomlásnak, hol látszik új sejtképződés első nyoma, merről remélhető a regenerálódás folya-

matának megindulása? Ha szorongó szívvel fogunk is ehhez az analízishez: a beteg kedvesebb nekünk, semhogy erőt ne vennénk elfogódottságunkon.

Gneist «*Rechtstaat*»-ját «jogállam»-mal fordították magyarra, s ha e fordítás helyes, úgy a mai jog a jogok ideálja, mert a középkorral vetekedő intenzitással avatkozik be a magánélet legbensőbb megnyilvánulásaiba. Mennyi szobában lakom, mennyi lisztet és szentet fogyasztok, hová utazom, kivel iszom meg délutáni kávémat: a jog legelőkelőbb érdeklődésének tárgya. Velenében a fényűzés elharapódzásának gátat vetendő, eltiltották más, mint fekete színű gondolkodás használatát. Nekünk hetenként csak egyszer szabad fürödnünk, nehogy a megengedettnél több gázt fogyassunk. Nos, *Gneist* nem ezt értette «*Rechtstaat*» alatt, hanem azt, hogy az állami élet minden megnyilvánulását az igazság eszméje hassa át és hogy ez eszmény érvényrejuttatásának mindenben meglegyenek a maga adekvát jogeszközei. Ha kutatjuk, mik azok az egyes tényezők a mai jogalakulásban, amelyek oly mérhetetlen mértékben eltávolítanak ettől az ideáltól, úgy egy egész sor bomlási tünettel találkozunk, amelyeket egyenként kell szemügyre vennünk, hogy a kórképet a maga egész súlyosságában áttekinthessük. Foglalkozunk ezuttal azzal, amit már érintettem, és amit összefoglaló szóval *joghypertrophiának* nevezhetünk el.

A jog az életviszonyok autoritativ tekintéllyel fellépő rendezője. A köz bizalma abban, hogy a jog parancsa helyes, az egyik pillér, amelyen ez a tekintély nyugszik; az a tudat, hogy a jognak megvan az ereje is ahhoz, hogy parancsának érvényt szerezzen a másik. A tekintélynek semmi sem árt jobban, mint az, ha olyanra vállalkozik, amire nem képes. Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas. Az állam a maga tekintélyét ássa alá, amikor a kereslet és kínálat törvényében rejlő hatalmas önszabályozó erő kikapcsolásával az állammonopol elvére tér át anélkül, hogy előre biztosította volna a maga számára annak összes előfeltételeit, hogy a fellépő szükségletet a forgalomszabadság uralma alatt jobban tudja kielégíteni. A kommunizmus mint termelési és fogyasztási rend csődjét épen azt idézte elő és idézi elő mindenkoron, hogy a javak termelését és elosztását állami feladattá teszi anélkül, hogy garantálni tudná azt a szervezetet, amely ennek a műveletnek centralizált alapon való keresztülvételére alkalmas volna. Mi volt ennek a műbibának a folyamánya? Megéltük, tudjuk mindannyian: első héten szepegtünk a kilátásba helyezett drákói rendszabályoktól; a második héten próbáltunk «*cokosan beszélni*» a vörös terror szurtos megtestesítővel; a harmadik héten fittyet hánytunk minden «*chatósági*» intézkedésnek és attól fött a fejünk, hogy jó kék pénzért és az összes tilalmak kijátszásával honnan szerezzük be a harapni-valót. Elrettentő példakép hivatkozom ezekre a tapasztalatainkra, amelyek, hála Isten jóval kisebb dimenziókban és hasonlíthatatlanul enyhébb megjelenési formákban, de mai életünkben vett adatokkal is ki volnának egészíthetők. A jog ne hecsülje túl a saját hatékonyságát és ne játsszék gondviselést. Lakásínséget csak házéptéssel lehet megszüntetni és a gazdasági kimerülés okozta bajokat csak többtermeléssel. A szabad mozgásunkban, vagyónunkban, legszentebb javainkban elkerülhetetlenül ránk szakadó korlátozásokat és egész életünk végső leromlását szívesebben viseljük, ha nélkülözéseink a regeneráció nagy célját szolgálják. De az ellen felzúdul a jogérzet, hogy nyilván kivihetetlen célokért, nyilván alkalmatlan eszközökkel onnan érjen nap-

* Pester Lloyd 1921 szept. 13-diki szám, reggeli lap.

nap után zaklatás, ahonnan oltalmat és védőpajzsot reméltünk: a jog részéről. Megéri tehát a fáradságot, hogy elemezzük kissé: mily irányokban lépi túl a mai jogalkotás és jogalkalmazás ezeket a természetes kereteket.

A szerencsétlen háborút követő összeomlás, siralmas nemzetközi és állampénzügyi viszonyaink, megsökkent területünk és megtizedelt népességünk egyaránt arra utalnak, hogy az állam a maga ingerenciájának körét a korábbi állapothoz képest a lehetőségig szűkítse. Csak így lesz képes budgetjét egyensúlyba hozni, fölöslegessé vált tisztviselőit produktív munkára átengedni, működési terét az új, lényegesen kisebbszertű viszonyokhoz időmítani.* A közrend fenntartása, az állami jövedelmek behajtása és kezelése, a legszükségesebb igazságügyi és adminisztratív teendők végzése és a gazdasági élet menetének oly mértékű ellenőrzése, hogy egyéni önzés fontos közérdekek rovására ne érvényesülhessen: ennél többre az állam mai teherbírása nem terjed. Az állam minden belenyúlása a magán- és gazdasági életbe, ami ezen túlmegegy, végeredményében éppen azokat a bajokat fokozza, amelyek orvoslására vállalkozott.

Az államgépezet, bürokratikus jellegénél fogva, gazdasági funkciók végzésére a priori alkalmatlan. Az állami apparátus a maga drágaságával és nehézkességével lényegesen hozzájárul a pénz elértéktelenedésének fokozásához. A monopolisztikus adminisztráció intézéséhez szükséges nagyszámú személyzet fizetése és ellátása az adócsavar újabb megfeszítéséhez vezet és tetemes munkuerőt von el a produktív munkától, ami mind újból ár-emelőleg hat. Nagy kérdés, vajjon mindezek a tényezők nem-e egyenlítik ki teljesen azt a hátrányt, amely a szabad gazdálkodás és szabad verseny uralma alatt az árdragítás látszólag nagyobb lehetősége folytán előáll. A tapasztalat azt mutatja, hogy az összes korlátozó rendszabályok egyetlen nagy árdragítót sem akadályoztak meg szándékában és hogy a végén a küzdelem a különböző érdekesoportok között nem az árdragítás elnyomása, hanem az *árdragítás monopóliumának megszerzése* körül folyik. S míg a kir. Kúria egyik termében drákói szigorral büntetik azt a kereskedőt, aki 350 K irányában megszabott árúját 400 K-ért adta, azalatt a másik teremben, ahol a polgári pert tárgyalják, teljes lelki nyugalommal és a fennálló jogszabályok értelmében megítélik a peresített vételárat.

Semmi sem demoralizálja jobban az állami szervek tekintélyét, mint az, ha rájuk döntések vannak bízva, amelyek nem jogi természetűek. A hivatal, amely nem jogot, hanem lakást vagy lisztet osztogat, nem maradhat intakt. Az elsőrendű élet-szükségletek kielégítésére elvben mindenkinek egyenlő joga van. A pénzgazdaságra alapított társadalomban e kielégítés természetes módja a pénzbeli ellenszolgáltatáson alapul, és az egyénre van bízva, hogy az ellenszolgáltatás eszközeit szabad tevékenység útján megszerezze. Az osztogatás tehát nem válhatik rendszerré anélkül, hogy társadalmi szervezetünk alapelveit meg ne ingassa. Nincs sürgősebb feladat, mint az összes osztogató hivatalok mielőbbi feloszlatása.

A háborút megelőző jog uralma alatt a hatóság szabad mérlegelésének alávetett kérdések eldöntését igyekeztünk a legkülönbözőbb garanciákkal körülbástyázni, mert abból indultunk ki, hogy a hatóságtól nem kegyet, hanem jogot kérünk, és hogy ezért döntését ellensúly nélkül nem bízhatjuk szabad tetszésére. Ilyen garanciák voltak főképp: a nyilvánosság, a határozatok megindokolásának kötelezettsége, a tanácsban való határozás, a jogorvoslatok és a felügyeleti hatóságok ellenőrzése. A háborús és háború utáni intézmények kényszere alatt e garanciákat fokról-fokra elejtették. A következmény: az egyén védtelensége a hatósági önkény ellen, a hivatali önrzét túltengése és az elmaradhatatlan gyanu, hogy a hatóságot mellékszempontokkal befolyásolni lehet. Ezzel a visszatérés útja máris jelezve van: a hatóság szabad mérlegelésére nem szabad döntést bízni e garanciák nélkül. A lakáshivatal, amelynek elnöke és tagjai jobb ügyhöz méltó halálmegevetéssel küzdenek a rájuk rótt lehetetlen feladattal, elutasító határozatai egy részét azzal a stereotip mondattal okolja meg, hogy a háztulajdonos (vagy más jogosult) a kérelmet talapos okból ellenezte. Hogy mi volt ez az alapos ok, arra nem tér ki, arról a tárgyalási jegyzőkönyvekben egy szó nem olvasható, az

maguk a felek előtt örök titok marad. A döntés megfellebbezhetetlen s a miniszteri biztos beavatkozása adatok hiányában eleve kilátástalan. Ez az állapot jellemző típusa a bürokratikus centralizáció életképtelenségének. Alapos rostolásra van szükség: különválasztására egyfelől azoknak az intézményeknek, amelyek az érintett garanciák felvételére képesek s azoknak e garanciákkal való ellátására, másfelől pedig az erre alkalmatlanoknak mielőbbi kiküszöbölésére. Az életnyilvánulás három ma legégetőbb terén: a lakásügy, a fogyasztási cikkek elosztása és az adózás terén epedve várjuk ezt a tisztulást. Amely döntés nem bírja el a nyilvánosságot, a kellő, tényállás megállapítására és a jogkövetkezmények levonására kiterjedő megokolást, amelyet legalább egy fellebbviteli fórum elé nem lehet bocsátani és amelynek meghozatala felügyeleti ellenőrzés nélkül történik, annak létjogosultsága rendezett államban nincs; és amely feladatot csak ilyen tökéletlen alakban tud az állam ellátni, azt egyáltalán nem tudja ellátni és arra ne vállalkozzék. A sérelmek, amelyeket az ily döntések a legalapvetőbb egyéni és szabadságjogoknak okoznak, a kiáltó igazságtalanságok, amelyek velük elkerülhetetlenül járnak, a kiszolgáltatottság nyomasztó érzése, amely ránehezedik minden egyesre, akit balsorsa az ilyen döntés hatalmi körébe sodort, oly áldozatok, amelyekkel semmi esetre sem ér fel az a szolgálat, amelyet ezek az intézmények a köznek és az őket igénybe vevőknek teljesítenek. Elég volt a jogállamból, jöjjön el az *igazságállam* országa.

Dr. Meszlény Artur.

A valótlanság bizonyítása a rendtörvényben.

Az 1921:III. tc. a valótlan tény állítását vagy terjesztését jelöli meg, mint a 7. §-ban inkriminált bűncselekmény elkövetési cselekedetét s minthogy a bizonyítási teher általános szabályán: az accusatori incumbit probatio-n ez a törvény sem változtat, nem szenvedhet kétséget, hogy a kir. ügyészség a bűnösség logikai következtetését csak az állított tény valótlanságának bizonyításából vonhatja le.

Fel kell tételeznünk, hogy az 1921:III. tc., az ú. n. Staatsverleumdung tényálladékanak meghatározásában tudatosan tért el a becsületvédelmi törvénynek a rágalalmazásra vonatkozó rendelkezésétől, ép úgy mint a német Btk. 131. §-ában, az olasz Btk. 123. §-ában és a norvég Btk. 130. §-ában meghatározott, rokonjellegű bűncselekmény körülírásától. Tudvalévő, hogy az 1914:XLI. tc. I. §-a oly tényállítást tekint rágalmazónak, amely valóság esetében bűnvádi vagy fegyelmi eljárás oka lehet, az említett külföldi törvények közül a német Btk. *költött vagy elferdített* tények állításában, az olasz Btk. az állam nyilvános gyalázásában (publicamente vilipende) találja az állam rágalalmazásának kritériumát. Míg tehát a német és a norvég Btk. pozitív ismérvhez fűzi az állam rágalalmazásának delictumát, a becsületvédelmi törvény pedig *a priori* figyelmen kívül hagyja az állított tény valóságát vagy valótlanágát, tekintve, hogy az 1914:XLI. tc. 15. §-a esetében (ha t. i. a valóság bizonyításának nincs helye) való tény állítása is rágalmazás, az 1921:III. tc. kifejezetten *nemleges* elemet foglalt a 7. §-ban meghatározott tényálladékbba. Ha és amennyiben a bűncselekmény fogalmi elemeinek ily megjelölése tudatosan történt, ennek oka csak az a célzat lehet, hogy a törvény jogos bíráltnak kellő tág teret biztosítson. Ellentétben a becsületvédelmi törvénnyel az 1921:III. tc. az állított tény valótlanágára vonatkozólag még ideiglenes vélelmet sem ismer, hanem a valótlanágat kifejezetten a bizonyítást igénylő tényelemmé teszi.

Ezzel a szövegezéssel azonban a törvény a vádra oly feladatot hárított, amelynek teljesítése némi logikai nehézségbe ütközik. Szabály szerint ugyanis a negatívum, tehát valamely tény hiánya, nem is lehet bizonyítás tárgya. Ha valakiről azt állítom, hogy lopott, ennek ellenkezője, hogy t. i. nem lopott, nem bizonyítható. A negatívum bizonyítási lehetetlensége csak esetleg is csak közvetve, a negatívumot kizáró pozitív tény bizonyításával győzhető le azzal, amit az angolok *circumstantial evidence*-nek neveznek. Ha A-ról azt állítom, hogy B.-t megölte, e tény valótlanága B. életbenlétével kétségkívül bizonyítható. Csakhogy nem minden negatívumnak felel meg ily konkrét pozitívum. Ha egy államról azt állítom, hogy a nemzetközi szerződéseket megszegi e tényállítás ellenkezőjére nézve a legjobb esetben is csak

* E sorok írása után mutatott erre nagy nyomatókkal Hegedüs Lóránt is a nemzetgyűlésben tartott búcsúbeszédében.

indiciális bizonyításnak van helye, amennyiben, pl. bizonyítási tudom, hogy voltak szerződések, amelyeknek eleget tett. Még nehezebb a bizonyítás akkor, ha a tényállítás a politikai élet összetett, sokoldalú s gyakran rejtett jelenségeire vonatkozik (mint pl. korrupció, panama, terror stb.) vagy ha a tényállítás (pl. «a közállapotok züllöttek») a véleménynyilvánítás határmegyéjén áll. Mind e nehézségek természetesen nem mentik fel a vádlót a kötelezettség alól, hogy a tényállítás valótlanságának bizonyítását legalább megkísérelje, aminek természetesen arra is ki kell terjednie, hogy a vádlott a tényállítás valótlanságának tudatában volt. Lehet, hogy ilykép a törvény a bizonyítás nehézsége miatt csak ritkán lesz alkalmazható, de a dubium-ot még akkor is pro reo kell alkalmazni, ha az a törvénynek öntudatlanul rossz szövegezéséből ered. Lehetséges azonban, hogy a törvény alkotója a valótlanságot tudatosan azért emelte tényálladási elemmé, hogy megnehezítse vagy kivételessé tegye a törvény alkalmazását.

Minthogy az 1921. III. tc. 7. §-a a tényállítást valótlanságát tényálladási elemmé tette, az exceptio veritatis-nak, mint jogtalanságot kizáró oknak szabályozása nyilván felesleges volt. Ebből azonban nem következik, hogy a vádlott ne volna jogosult a valódiságnak, helyesebben annak bizonyítására, hogy a tényállítás nem valótlán. E jog megilleti nemcsak annál az általános szabálynál fogva, hogy a védelem nem zárható el a bűnösöget kizáró, a mentő körülmények bizonyításától, hanem következik a konkrét cselekmény sajátos természetéből is. Vajmi rossz szolgálatot tenne az állam és a nemzet becsületének, aki a bizonyítás megszorításával kétségnek adna teret, hogy az állított tény esetleg mégis megfelel a valóságnak. Tudvalévő, hogy a francia jog rágalmozás és becsületsértés esetében nem ismeri az exceptio veritatis kifogását, mert abból a hagyományos felfogásból indul ki, hogy a magánéletet nem szabad a nyilvánosság piacára hurcolni: la vie privée doit être murée. Mégis az 1881. július 29-iki sajtótörvény 35. §-a teljes mértékben helyt adott a valódiság bizonyításának, ha nyilvános testület vagy hatóság a sértett. Alig vonható kétségbe, hogy a háború előtti Németországban a monarchikus gondolat a legnagyobb tiszteletnek örvendett és mégis — vagy éppen ezért — a communis opinio doctorum elismerte, hogy királysértés (Majestätsbeleidigung) esetében ép úgy helye van a valódiság bizonyításának (Liszt: Lehrbuch §. 168 I., Binding: Lehrbuch I. 170., Frank: Stgb. §. 95. III.), mintha a rágalmozást vagy becsületsértést magánszemély ellen követték el.

Mindazok az okok, amelyek az exceptio veritatis-t magánszemély ellen irányuló rágalmozás esetében támogatják, amelyek közt az látszik a legnyomatékosabbnak, hogy a sértettnek a legértékesebb elégtételt mégis csak az állított tény valótlanságának bizonyítása szolgáltatja, fokozottabban érvényesülnek, ha az állam vagy a nemzet becsülete forog kockán. Az állam vagy a nemzet ellen hangoztatott vádak csak a legnagyobb nyilvánosság kristálytisztá levegőjében semmisülnek meg és a reparatio fama, egy ország becsületének helyreállítása másként el sem képzelhető, mint akkor, ha a tényállítás valótlanságának bizonyítására a legtágabb tér nyílik. Mély államférfiúi bölcsességgel hangoztatta a magyar nemzet élő lelkiismerete: Apponyi Albert a rendtörvény javaslatának nemzetgyűlési tárgyalásán: «Akarnak radikális gyógyszert a nemzet megrágalmozása ellen? Egyet ajánlok. Ez a sajtószabadság helyreállítása. Ma sajtószabadság nincs és ez a tény maga megrágalmozója a mi nemzetünknek, mert a nemzet nem szolgált rá azokra a következtetésekre, amiket ebből a tényből vonnak.» (Nemzetgyűlési Napló 1921 márc. 10., 15. l.). Meggyőződésem szerint tehát annak bizonyítása, hogy a tényállítás nem valótlán nemcsak azért nem zárható ki, mert a valótlanság bizonyításának a vádat terhelő kötelessége involválja az ellenbizonyítás lehetőségét, hanem azért sem, mert a bizonyítás lehetősége kifejezetten a törvény célját szolgálja. Nem lehet ok a bizonyítás megtagadására a notoreitás sem. Köztudomású tények nem igényelnek ugyan bizonyítást, ami azonban nem jelenti azt, mintha azok ellenkezője nem volna bizonyítható. Történelmi események a köztudomás fogalma alá esnek ugyan, de in statu nascendi a tények nem tekinthetők történelmieknak. Az pedig nem látszik valószínűnek, hogy a rendtörvény oly tényállításokra is alkalmazást nyerne, amelyeket a történelem patinája bevont.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

A részvénytársasági hirdetések közzététele.

Majdnem négy évtizedes ügyvédi pályámon sokszor felszóltam az ellen, hogy bíróságaink gyakran összetévesztik hivatásukat a törvényhozó szereppel, és az úgynevezett «anyagi igazságot» akként értelmezik, hogy a törvényt is figyelmen kívül hagyhatják, ha az az ő egyéni nézetüknek felel meg.

Szép és helyes az «anyagi igazság», ha ennek szolgálása az igazi tényállás kutatásában, a bizonyítékok szabad mérlegelésében és a homályos vagy hiányos törvények megfelelő értelmezésében s alkalmazásában nyilatkozik meg; de nem helyesíthető, ha az «anyagi igazság» ürügye alatt a bíró saját egyéni nézetét vagy erkölcsi felfogását a törvénytől, a törvényhozás akaratával szemben is érvényre akarja juttatni.

Most csak egy cégjogi esetet akarok példakép felhozni, mert az önkénykedés ezen a téren is gyakori.

A KT. 154. és 179. §-ai értelmében az alapszabályok megállapításának s módosításának joga a részvénytársaság közgyűlését illeti meg. A törvény más irányban is intézkedik a részvénytársaságok alapszabályairól. Megmondja, hogy ezeknek mit kell tartalmazniuk, és egyéb útmutató intézkedéseken kívül némi tiltó rendelkezéseket is foglal magában az alapszabályokra vonatkozóan.

A cégbíróságoknak tehát erőszakkal nem lehet más feladatuk, mint az, hogy felügyeleti joguknál fogva ellenőrizzék, vajjon az alapszabályok nem ellenkeznek-e a törvénytől, esetleg a jóerkölcsökkel vagy egyéb állami érdekekkel; de hatáskörük nem terjedhet ki arra, hogy szükségtelenül gyámkodjanak a részvénytársaságok fölött, és ezeket olyan intézkedésekre kényszerítsék, amelyek törvényre nem alapíthatók. Az ilyen eljárás a legtöbbször már azért is méltánytalan, mert a részvénytársaságok a KT. 160. §-a miatt, az alapszabályok megalkotása alkalmával kényszerhelyzetben vannak, és a késedelemből származható károsodás elkerülése érdekében még a legnagyobb jogtalanságok ellen sem kereshetnek orvoslást.

Nagyon sok olyan esetet hozhatnék fel, amidőn a cégbíróságok, törvényre egyáltalán nem alapítható egyéni felfogásból, szembehelyezkedtek az alapszabályok megállapítására jogosult részvénytársasági közgyűlés határozataival; de térszűke miatt most csak két kérdésre szorítkozom.

Gyakori eset, hogy a cégbíróságok megkövetelik a társaság hirdetésményeinek s mérlegeinek hirlapi úton leendő közzétételét; sőt az egri kir. törvényszék azt is megtette, hogy egyik részvénytársaságot, mely már régen bejegyzett alapszabályaiban más módon intézkedett, a közzététel tárgyában, utólag évekkel később, hivatott fel hivatalból alapszabályainak olyan módosítására, mely szerint a közzététel hirlap útján eszközölné.

Az is mindennapos, hogy a céghíróságok még azon hirlap névszerinti megjelölését is követelik a részvénytársaság alapszabályaiban, amely újságban a társaság hirdetésményei közzéteendőek.

Pedig tudni kellene, hogy a KT. 158. és 198. §-ainak alapján szolgáló törvényjavaslat 190. és 236. cikkei idevonatkozóan a következőkép szólnak:

190. c. «A közzétételnek magában kell foglalnia:

8. «a társasági határozatok közzétételének módjait és azon lapok felemlítését, melyek a közzétételre rendelvek».

236. c. «Az igazgatóságnak kötelességében áll az évi mérleget a társasági hirdetésmények közzétételére rendelt hirlapok útján közzétenni».

A kereskedelmi törvényjavaslat tárgyalására egybehívott ankét azonban azzal az indokolással, hogy «. . . . tekintettel arra, hogy nem látszott kívánatosnak a társaságot kötelezőleg a hirlapok általi közzétételre szorítani, hanem célszerűnek találtatott a társaság szabadságára hagyni, hogy a közzététel módját belátása szerint maga állapítsa meg, kihagyatott a következő végmondat: és azon lapok felemlítését, melyek a közzétételre rendelvek». (Kereskedelmi Törvényjavaslat és a tárgyalására egybehívott értekezlet jegyzőkönyvei. A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. minisztérium megbízásából kiadja Kilényi Hugó m. kir. osztálytanácsos, az értekezlet jegyzője, 159., 160., 197. ll.), és emiatt, tehát szándékosan hagyatott ki a KT. 158. és 198. §-aiból a törvényjavaslatnak a hirlapi közzététel elrendelésére vonatkozó része.

Nem a törvénnyel, a törvényhozás kifejezett akaratával ellenkezik-e tehát a cégbíróságoknak a hírlapi közzétételre szorító gyakorlata?

A cégbíróságoknak a hírlapok megnevezésére vonatkozó követelésük még ezenkívül furcsa is. Vidéken ugyanis a részvényesek nem igen szokták a Budapesti Közlönyt olvasni s a többi fővárosi lapokat is csak vegyesen. Ezért addig, míg a cégbíróság nem kívánta a hírlap megnevezését, rendszerint úgy intézkedtek azok az alapszabályok, amelyek hírlapi közzétételt rendeltek, hogy a hirdetések a társaság székhelyén, vagy ennek közelében megjelenő valamelyik helyi lapban teendők közzé. Ez indokolt is volt, mert pl. Egerben, 1919. évben, mindhárom helyi lap megszűnt, és azóta egy új című lap jelenik meg.

Már most mi alapon lehet méltányosan követelni, hogy a részvénytársaságok a lap megszűnésekor az új lap megnevezése végett mindig alapszabályt módosítsanak?

És mi módon lehet törvényesen, alapszabályszerűen összehívni ilyen alapszabálymódosítás végett a közgyűlést, ha az alapszabályokban a meghívó közzétételére rendelt hírlap már nem létezik?

Látható tehát, hogy a túlságos gyámkodás mire vezet.

Igaz, hogy különösen a múltban, mikor az üzletemberek még szegényebbek voltak, több visszaélés is fordult elő egyes részvénytársaságoknál; de ez nem indokolhatja azt, hogy a cégbíróság minden részvénytársasággal szemben bizalmatlan legyen, és még kevésbé azt, hogy a bíróság a törvény rendelkezése nélkül, sőt ennek ellenére is, folyton újabb és újabb akadályokat gördítsen a cégügyek elintézésére.

Dr. Alföldi Dávid.

Támadó és védő igények.

(A késedelem tanához.)

A római jogteória fejlesztette ki az objektív és szubjektív móra közötti különböztetés tanát. A római jogi szabályozás szerint a terminológia tulajdonképpen nem szabatos. A móra sajátképeni következményei ugyanis csak a szubjektív móra fennforgása esetén állanak be, úgy hogy az objektív móra oly tényállás, amelyhez a késedelem doktrinaszerű következményei nem fűződnek és így ennek a tényállásnak a késedelem névével való elkeresztelése a késedelmi joghatások elmaradása folytán valójában nem helyes. Az elnevezések szerint a késedelemnek két fajtája volna tehát, míg a joghatások szempontjából tulajdonképpen csak a szubjektív felróható móra a késedelem egyetlen fajtája. Ugyanilyen értelemben fogja fel Windscheid a kérdést. Im technischjuristischen Sinn des Wortes wird aber nur vom demjenigen Schuldner gesagt, er sei in Verzug welchem der Verzug zur Schuld angerechnet werden kann. (Ez a szövegezés, mint alább látni fogjuk, vált uralkodóvá a BGB.-ban is.) Der juristische Verzug, welcher fortan Verzug schlechthin genannt wird... (Windscheid—Kipp, Lehrbuch des Pandektenrechts II. k. 131. l.) A jegyzetben pedig Mommsenre hivatkozással azt írja: Mit Recht erklärte sich Mommsen dagegen, dass der objective Verzug dem subjektiven als besonderes Rechtsinstitut gegenüber gestellt werde. Mégis azt kell mondanunk, hogy az elnevezés közösségét egy ösztönszerű helyes érzés vezette, nemcsak azért, mert a két tényállás tárgyi helyzete ugyanaz és csupán a kötelezett fél vétkessége, vagy vétlensége a megkülönböztetés alapja, hanem azért is, mert a késedelem mindkét fajtáját a római jog közkeletű tanításával szemben, fel kellene ruházni késedelmi joghatásokkal és a kettő közötti különbségnek nem abban kellene nyilvánulnia, hogy az egyiknél az előírt joghatások teljesen beállanak, a másiknál teljesen hiányoznak, hanem csupán fokozatbeli eltérés legyen a kétfajtájú késedelem joghatásai között.

A római jogi és a római jogot követő rendszerek tanítása szerint a szolgáltatásnak a lejáratú időben való fel nem róható elmaradása távol tartja a késedelem következményeit és az objektív késedelem egyedüli következménye (talán a kamatkötelezettség (kivételével) hogy a kötelezett fél az akadály megszűntével akként tehet eleget kötelezettségének, mintha a kötelezettség teljesítési idejét már előre azon időpontban állapították volna meg, amikor a kötelezettnek fel nem róható teljesítési akadály megszűnése a teljesítést lehetővé teszi. Ezen értelemben tehát akként lehetne formu-

lázni az objektív késedelem joghatását, hogy az eredeti teljesítési idő törvényi kitolása. Nyilvánvaló tehát, hogy ha valamelyes hátrány keletkezik az objektív mórából, úgy ez nem az adóst, akire a móra mégis csak beállt, éri, hanem a hitelezőt. És éppen ebben rejlik ennek az elrendezésnek a teoretikus hibája. Az elméletben ma már általános érvényű és a gyakorlatban is számos vonatkozásban érvényesül az a tétel, hogy mindenki maga viseli el a saját érdekszférájában beálló vagy odatartozó események, helyzetek következményeit. Adott esetben méltánytalan lehet a jogosult, hogy a szerződésileg kitűzött teljesítési idő lejáratát után továbbra is kötve maradjon egy oly jogviszonyhoz, amely érdekmulás folytán reá már nem jelenti azon értéket, mint a kitűzött időben való teljesítés esetén. Az objektív késedelem esetében számtalanszor alakulhat a jogosult érdekhelyzete akként, hogy terhet, veszteséget, zavart, fennakadást vagy bármily más hátráltatást jelent reá nézve a jogviszony további fenntartása. A jogosult kívánatos lehet, hogy ez a bizonytalanná vált kötelmi kapcsolat feloldódjék, hogy ő szabad kezét a neki célszerűnek látszó más intézkedések megtételére visszakapja, mégis benne marasztlja a reá hibáján kívül kényelmetlenné vált kötelmi kapcsolatban az objektív móra jogtételle. A felróhatóság punctum saliens-e a zavarok kútforrása. Abból, hogy az adósnak a teljesítés elmaradása a kitűzött időpontban fel nem róható csak az következik, hogy az adós mentesüljön bizonyos terhes következmények alól, de nem jelentheti azt, hogy a mégis csak az ő személyében vagy érdekkörében beállott helyzet ódiumát az ebben teljesen ártatlan jogosult hátrítja át. A joghatások téves egybekapcsolása az alaphiba az, hogy a felróhatósághoz, illetve fel nem róhatósághoz egységesen kapcsolódnak olyan következmények, amelyek belső indokoltaságuk szerint, más-más előfeltételek következményei lennének. A felróhatóság kérdéséhez helyesen kapcsolódik a kártérítés kérdése, mert bizonyos kivételektől — richesse oblige — eltekintve a kártérítési kötelezettség a vétkesség folyamánya, sőt a tárgyi felelősség legtöbb esetében is egy távolabbi vagy legalább is szupponált vétkesség a kötelezés be nem vallott alapja. De már az ügylettől való elállás nem függ ily szorosan össze a vétkességgel. Az elállási jog nemcsak a jogérzet, hanem egyik-másik tételes jogrend szerint is már elegendő alappal bír az objektív móra fennforgása esetén. Ami tételes jogunk ezt a két következtetést, kártérítési és elállási jogot egyaránt a vétkes késedelemhez, vagyis ami jogunk nyelvén a késedelemhez (mert a fentiek szerint az objektív móra nincs késedelemként kiépítve) fűzi. Grosschmid megszokott élességgel mutat rá, úgy arra, hogy az elállás joga nem a másik fél hibájából a jogosult megszülető jog, mint arra, hogy jogunk a két következtetést, elállást és kártérítést összeköti. «Az elállás okbeli alapja nem a másik fél hibája, hanem saját ígéretünk benrejő föltételének objektív meghiusulása.» (Fejezetek II. k. 1037. l.) Majd később folytatja: «A törvény (KT. 353., 355.) ugyanannak az előfeltételnek fonál végére köti, úgy a kártérítést, mint az ellenállást.» (U. o. II. 1051. l.) A maga kritikai megjegyzését is érezteti Grosschmid: «A köszvény sztrájk alkalmával az elállást a késedelem vétlensége okából kizáró ítéletek a kereskedői világban nagy visszataszítást szültek.» (U. o. 1054. l.) —

A német polgári törvénykönyv e kérdésben is magán viseli a windscheidi bélyeget.

A BGB. 284. §-a általánosságban rendelkezik a késedelemről, míg a 285. §. kimondja, hogy az adós nem esik késedelembe, ha a teljesítés olyan okból marad el, amely neki fel nem róható. Ez a szabályozás lényegileg a szubjektív és objektív móra újbóli megszólalása. A törvény szerkesztési modorára jellemző, hogy a 285. §. szövegezése akként szól, hogy az adós nem jut késedelembe (Der Schuldner kommt nicht in Verzug), amint ezt Windscheid fenti idézetében már olvastuk, nem pedig akként, hogy a késedelem következményei nem állanak be. Ezen szövegezés szerint tehát az objektív móra nem is késedelem. Ennek a megállapítása fontos azért, mert a BGB. a visszerhes szerződésről (gegenseitiger Vertrag) szóló fejezetében külön szabályozza a késedelem jogkövetkezményeit. A BGB. 326. §-a, aszerint ugyanis, ha visszerhes szerződésnél az egyik fél késedelembe van, úgy a másik fél a teljesítésre határidőt tűzhet ki, hogy a határidő letelte után a teljesítést nem fogadja el és ez esetre joga van vagy kártérítéshez, vagy az üzlettől való elálláshoz. Ugyane §. második bekezdése szerint érdekmulás esetén nincs

szükség a póthatáridő kitűzésére és a felet a vagylagos jogok enélkül is megilletik. A 285. §. fent kiemelt szövegezésére tekintettel a 326. §. csakis a szubjektív késedelemre vonatkozhatik, minthogy a 326. §. azzal kezdődik: Ist... der eine Teil... im Verzuge és a 285. §. szerint pedig objektív móra esetén: «Der Schuldner kommt nicht im Verzuge.» A BGB. vizsgálata tehát abban a kérdésben, hogy fel nem róható késedelem esetén van-e az ellenfélnek elállási joga, felelet nélkül hagyja a kutatót. A BGB. teoretikus alapjaiból viszont az a következmény folyik, hogy az elállás joga csak a felróható késedelem következtében nyílik meg, mint a kártérítési joggal vagylagos jog. A magyar Tervezet ebben a kérdésben szakít a BGB. szabályozásával és teljes tudatossággal csatlakozik a francia és svájci jog azon álláspontjához, amely már az objektív késedelem tényéhez fűzi az elállás jogát és a késedelem vétkességét előfeltételül csupán a kártérítési követelésnél kívánja meg. Amíg tehát a német jog rendszerében elállás és kártérítés a késedelemnek (ami alatt a német törvény szempontjából a fentiek szerint a vétkes késedelem értendő) együttes joghatásaként születik meg, addig a Tervezet és a vele egyező jogok szétszakítják az elállás és kártérítés párhuzamosságát és külön-külön előfeltételekhez kötik a két jog gyakorlását. A Tervezet és későbbi átdolgozásai az objektív késedelemet szövegezik a késedelem alaptípusa gyanánt és ennek joghatásait állítják fel és ezen joghatásokhoz sorakoztatják felróható késedelem esetén a kártérítési kötelezettség súlyosabb szankcióját. (Bizottsági szöveg 928. sk. §§.) A kodifikáció újítást hoz be nálunk. Az indokolás szembeállítja a BGB. nek a vétkességre alapított késedelmi tehát a francia és svájci joggal. «A francia és svájci jog a késedelem beálltához vétkességet nem kíván. C. 1139. Sv. 117.) A Tervezet az utóbbiakhoz csatlakozik. Az 1180—1185. §-okban meghatározott következmények tehát beállanak arra az adósra nézve is, akit a késedelem körül hiba nem terhel. Csak a késedelemnek azon súlyosabb következménye (kártérítés), amelyeket az 1187. és 1188. §-ok hoznak fel függenek az 1186. §. értelmében attól, hogy a késedelem az adós saját hibája, vagy oly körülmény, melyért ő felelős, okozta legyen». Indokolás III. k. 421. l. Raffay teljesen német hatás alatt áll. Ő már a késedelem definíciójához tartozónak tekinti a vétkességet. Nagy Ferenc kereskedelmi jogi kézikönyvében szintén a német doktrinát tanítot-a, ami a kereskedelmi törvény rendelkezéseivel egyébként is összhangban van. Bírói gyakorlatunkból hivatkozunk a Grosschmid által említett közzébanya perbeli döntésre.

A magunk részéről fenntartás nélkül a magyar kodifikáció álláspontjához csatlakozunk. Ezt az álláspontot nemcsak, hogy a maga konkrét területén igazságosabbnak, méltányosabbnak tartjuk, de egyúttal azt véljük, hogy ez az elrendezés az elállás és kártérítés jogi előfeltételeinek elkülönítése egy általánosabb jogi elvnek ezen a részletterületen való jelentkezése. Kiséreljük meg ennek az általános elvnek a formulázását.

Dr. Beck Salamon.

A nemzeti kisebbségek védelme.*

A törvények és rendeletek, valamint hivatalos hirdetések azon nemzeti kisebbségek nyelvén is közzéteendők, melyek legalább az összlakosság egyötöd részét teszik ki. Ez áll nemcsak a központi hatóságok közleményeire, hanem a kisebb közöletekére is, ez utóbbiakban természetesen az oly kisebbségek nyelve is figyelembe veendő, amelyek nem ugyan az összlakosságnak, hanem az illető közület lakosságának legalább egyötöd részét teszik ki.

Az állami hatóságok az oly felekkel, akik azon nemzeti kisebbségek valamelyikéhez tartoznak, amely kisebbség azon a területen, amelyre az illető hatóság illetékessége kiterjed, az összlakosságnak legalább egyötöd részét teszi, az illető fél anyanyelvén tartozzék érintkezni.

Az államhatalom gondoskodni köteles arról, hogy oly községben, melyben 4 km körzetben legalább 40 valamely nemzeti kisebbséghez tartozó iskolaköteles gyermek lakik, ezek a kötelező oktatást saját nemzetükbeli tanítótól, anyanyelvükön nyer-

jék. E mellett természetesen az államban többségben lévő nemzet nyelvének tanítása is kötelezővé tehető. A gyermek azon nemzethez tartozónak tekintendő, amelyhez szülei akaratkijelentésük, illetőleg a nemzetiségi anyakönyv (kataszter) szerint tartoznak. Általában megengedendő a nemzeti kisebbségeknek, hogy ha elegendő számban vannak valamely közületben, vagy esetleg több szomszédos közületben és az állam törvényeit szem előtt tartják, úgy saját eszközeikkel, esetleg állami támogatással az államival egyenrangú, azzal egyformán kvalifikáló iskolákat létesítsenek, továbbá egyházközségekbe tömörüljenek és egyházi ügyekben, valamint istentiszteleteiken saját anyanyelvüket használhassák.

Ezen itt felsorolt posztulátumok nagy része benne van abban a határozatban, amelyet legutóbbi németországi kisebbségi kongresszus elfogadott s amelyet Laun professzor terjesztett elő. Laun viszont lényegében az 1918. évi berni Völkerbundkongresszus idevágó határozatait foglalta össze, mely határozatok az ő javaslata és az én módosító javaslataim alapján fogadtak el Bernben — amit azért említek meg, mert — amely javaslatok részben az érvényben volt osztrák és magyar törvények figyelembe vételével készültek.

A törvényes rendelkezések egymagukban természetesen nem elegendők. Nagyon sok függ azok alkalmazásától. Mit érnek a kihirdetett törvények és rendeletek, ha egy fiatal közigazgatási tisztviselő túlteszti magát azokon? Ezért kell arról gondoskodni, hogy a nem választott, hanem kinevezett tisztviselők oly helyeken, ahol kisebbségek élnek, ha azok a kisebbségek az illető tisztviselő körzetében többségben vannak, a kisebbség soraiból kerüljenek ki. Igen helyesen kívánta a magyar béke delegáció a kisebbségekre vonatkozó 1920 febr. 20-iki XXIII. sz. jegyzékében, hogy a kisebbségeknek törvényhozó és városi testületekben, kormányban, az ország közhivatalaiban számbeli fontosságuknak megfelelő képviselőt biztosítsanak. Közbevetőleg megjegyezve, hibát követett el viszont a béke delegáció akkor, mikor ezt a képviselőt a faji és nem a nemzeti kisebbségek javára kérte, aminek következménye pl. az lehetne, hogy az erdélyi zsidóság Magyarország részére elvész s mint külön faji kisebbség kezeltetik, ami bizonyára sem óhajának, sem a magyar érdekeknek nem felel meg. A kisebbségi érdekek figyelembe vétele a közhivatalok betöltésénél nagy fontossággal bír, legfontosabb azonban az, hogy legyen egy nemzetközi ellenőrző szerv, mely a nemzet közileg biztosított kisebbségi jogok megtartásáról gondoskodik. Itt jut azután szerephez a *Nemzetek Szövetsége*. E szervezeten belül pártatlan nemzetközi bizottságnak kell gondoskodnia a kisebbségi védelem hatályosságáról. A legnagyobb éberséggel kell őrködnie a kisebbségek érdekeit szolgáló rendelkezések betűjének és szellemének megtartására.

Jogviták a nemzetközi állandó bíróság elé tartoznak. Előtt a bíróság előtt kereseti joggal kellene hírnia minden nemzeti kisebbségnek, mint önálló jogalany, valamint minden érdekelt államnak. Érdekes, hogy nemcsak az érvényben lévő szerződések, hanem az a nemzetközi jogászbizottság is, mely a Nemzetek Szövetségének megbízásából Karnebeck elnökle alatt az állandó nemzetközi bíróság szabályzatát kidolgozta, ezen szabályzat 31. §-ának előszavában azon álláspontot foglalta el, hogy a kisebbségi jogok alkalmazásából eredő viták esetén csakis államok és pedig azon államok fordulhatnak hozzá, amelyek tagjai a Nemzetek Szövetségének. Pedig általában nem volna szabad nehézkesé tenni sem a peres, sem a perenkívüli eljárást. Szinte azt merném mondani, hogy egy falusi jegyző egyszerű levelére is vizsgálatot kellene rendelnie a nemzetek szövetségének, mert a hegyek közt élő egyszerű, tudatlan emberek nem értenek a formához és nem is mindig hajlandók ügyüket egy szomszédos, bár hozzájuk lelkiileg közelálló államra illetőleg annak diplomáciai képviselőjére bízni; különösen, ha az az állam nincs épen barátságos viszonyban az illető kisebbséghez tartozók államával. Ép ezért, a nemzeti kisebbségeknek az állandó nemzetközi bíróság előtt is aktoratumot kellene adni.

A nemzeti kisebbségek védelmét a következő szerződések rendelkezései szabályozzák.

Magyarországon a trianoni szerződés 54—60. §-ai.

Ausztriában a st.-germaini szerződés 62—69. §-ai.

Bulgáriában a Neuillyben kötött szerződés 49—57. §-ai.

Törökországban a sevrés-i szerződés 140—151. §-ai.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 16. számban.

Görögországban a bolgár szerződés 46. és a török szerződés 75. és 86. §-ai értelmében létesítendő külön megállapodások.

Örményországban a török békeszerződés 93. §-a értelmében létesítendő külön szerződés.

A cseh-szlovák állammal, Romániával, az S. H. S. állammal és Lengyelországgal külön szerződések jöttek létre, melyeket egyrészt ezen államok külön-külön, másrészt «les principales alliées et associées» (értsd az Egyesült-Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Japán kötötték) «concernant la protection des minorités».

Igen sajnálatos, hogy a kisebbségi jogok nem egységesen, a nemzetek szövetségének egyezményokmányában szabályoztatnak. Az egész kérdés nemzetközi jelentősége, a kisebbségek nemzetközi védelem alá helyezése jobban domborodott volna ki. Alig hisszük, hogy ha az idevágó rendelkezések az idézett szerződések helyett a népszövetségi egyezménybe vétettek volna fel, ezzel a szerződő államok szuverenitása kevésbé volna érintve, mint van jelenleg. Ha a Nemzetek Szövetségének egyezményokmánya revízió alá kerül, okvetlenül gondoskodni kellene a kisebbségi védelemnek az új covenant-ben való megfelelő szabályozásáról.

A cseh-szlovák, román, jugoszláv és lengyel szerződések rendelkezései lényegileg egyezők. Kötelezik ezen államokat, hogy a kisebbségi védelemre vonatkozó rendelkezéseket alaptörvényül ismerjék el. Azokkal semmiféle törvény vagy rendelet nem lehet ellentétben, mert különben nem bírna hatállyal. A magyar közjog szerint ugyan törvény és törvény között nincs különbség, mindazonáltal nekünk is vannak törvényeink, melyeket fontosságukra való tekintettel maga a törvényhozó nevezett el alaptörvénynek. Kétségtelen, hogy akár van valamely államban gyakorlati jelentősége az ily megkülönböztetésnek, akár nincs azzal, hogy az államok köteleztettek, hogy a kisebbségi védelemre vonatkozó törvényeket alaptörvényül ismerjék el, kifejezést nyert, hogy e rendelkezések az alkotmány legfontosabb bástyái közé tartoznak. Biztosított a szerződésekben az élet és szabadság teljes védelme minden lakos javára születési, nemzetiségi, nyelvi, faji, vallási különbség nélkül. Ez a rendelkezés egymagában nem túlságosan sokat jelent, mert oly civilizált állam alig van, amelyben az élet- és személyes szabadság legalább is a törvényes fórumok által aszerint kezeltetnék, hogy nemzeti, nyelvi, faji vagy vallási kisebbségekhez tartozik-e valaki vagy sem? Biztosított a hivatkozott szerződésekben a vallás szabad gyakorlata és a jogegyenlőség. A szerződések felsorolják, hogy a jogegyenlőségnek miben kell állnia. Tisztség, hivatal betöltésénél, foglalkozás, iparüzésnél nem lehet akadály a kisebbséghez való tartozás. Mindenkit anyanyelvének szabad használata illet meg a magán vagy üzleti forgalomban, vallási ügyekben, továbbá sajtó vagy egyéb közzététel terén, valamint nyilvános gyűléseken. Helyes lett volna kimondani, hogy e nyilvános gyűlések alatt a községi, törvényhatósági és országgyűlési tanácskozások is értendők. A bíróságok előtt a nyelvi kisebbségek könnyítéseiben részesülnek. Itt is részletezni kellett volna, hogy miben állnak e könnyítések; vallhat-e a tanu anyanyelvén, adhat-e be beadványt a fél anyanyelvén stb. A jogegyenlőség körébe vágó védelmi rendelkezések ezen felsorolása nyilván csak exemplifikatív. Így pl. nem tétetik említés arról, hogy ingatlanszerzésnél, lakhely megválasztásánál és elhagyásánál nem tehető különbség a többséghez és kisebbséghez tartozók közt. Taxatív felsorolás esetén ez és a jogegyenlőség egyéb követelményei is felsorolandók lettek volna. Exemplifikatív felsorolás itt nem volt helyénvaló. Kevesebb több lett volna.

Biztosított az egyenlő jogi és tényleges bánásmód. Megengedett, hogy a kisebbségek saját anyagi erejükből jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és nevelőintézeteket létesítsenek s azokban nyelvüket szabadon használhassák, vallásukat szabadon gyakorolhassák. Hogy kinek, hány embernek, a kisebbség, mely csoportjának, az összlakosság, mely hányadát képező kisebbségnek van joga iskolát stb. létesíteni, arról hallgatnak a szerződések, melyek így az illető államok önkényére bízzák ennek a megállapítását, ami által az egész rendelkezés illuzóriussá válhatik. Ahol «jelentékeny» arányban laknak a kisebbségek, mondják továbbá a szerződések, ott megfelelő könnyítéseket kell tenni, hogy a kisebbségekhez tartozó gyermekek saját nyelvükön taníttathassanak. Ismét a szerződő államra bízták tehát, hogy mit ért jelentékeny arány alatt.

A szorosán vett kisebbségi jogok ezzel a hivatkozott szerző-

désekben ki is vannak merítve. Utalunk itt azon fentebb felsorolt posztulátumokra, melyek a szerződések kötésekor nem vétettek figyelembe. Így pl. a közigazgatás nyelvére illetőleg a kisebbségeknek idevágó jogaira vonatkozóan egyáltalán nincs intézkedés. Helyi önkormányzatról csupán a román szerződésben van szó, amennyiben az erdélyi székely és szász közületeknek a román állam ellenőrzése mellett vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzat engedélyezett. A cseh-szlovák szerződésben csupán a rutének számára biztosítatik autonómia és pedig a legszélesebbkörű. Joggal elvárhattuk volna, hogy a ruténél sokkal magasabb kultúrfokon álló magyar kisebbségek részére legalább ugyanily széleskörű autonómia biztosíttassék. Erről azonban szó sincs a szerződésekben.

Kimondják a hivatkozott szerződések, hogy a kisebbségi védelemre vonatkozó rendelkezések nemzetközi jellegűek és a Nemzetek Szövetségének védelme alatt állnak. Ezek a rendelkezések csak úgy volnának megváltoztathatók, ha ahhoz a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége hozzájárulna.

A kötelezettségek megtartása felett a Nemzetek Szövetségének Tanácsa ügyel fel. Ez két okból sérelmes. Először is a Tanács tudvalevőleg az entente — mert hogy a többséget biztosította magának — másodsor pedig a Tanács állandóan és oly mértékben van elfoglalva, hogy nem remélhető, hogy az ellenőrzést kellő éberséggel fogja gyakorolni s ha közbe kell lépni, elég gyors lesz a kivitelben. A Nemzetek Szövetségének — mint már említettem — külön bizottságot kellene szerveznie, melybe csupán olyan tag volna delegálandó, ki a nemzetiségi kérdéseket alaposan ismeri. Nagyon helytelen az is, hogy a Tanács a szerződések szerint csak valamely tag-állam kezdeményezésére lép akcióba. Igaz, hogy ez abszurd rendelkezés enyhítésére a Nemzetek Szövetségének Tanácsa 1920 októberében elvi határozatot hozott és megengedte, hogy a kisebbségek jogsérelem esetén kérvénnyel forduljanak hozzá, hozzátette azonban, hogy az ily kérvény alapján még nem indítja meg az eljárást, csak ha a Tanács valamelyik tagja magáévá teszi a kérelemben foglaltakat. Diplomáciai okok ilykép bizonyára gyakran el fogják homályosítani az igazságot és az elnyomott népek érdekét. Ép ily sérelmes, hogy azon államnak, mely nem tagja a Nemzetek Szövetségének, joga van ugyan információt küldeni a Tanácshoz, de az ismét csak akkor foglalkozik vele hivatalosan, ha a Tanács valamelyik tagja az információban foglaltakat magáévá teszi.

Végül kimondják a szerződések, hogyha a kisebbségi védelemre vonatkozó cikkek körül, jogi vagy ténykérdésben, véleménykülönbség merül fel, a vita az állandó nemzetközi bíróság elé terjesztendő. Csakis valamely állam, sőt csakis oly állam fordulhat a bírósághoz, amely tagja a népszövetségnek. A nemzeti kisebbség nem. Erről már voltam bátor véleményt mondani.

Ezek azok a rendelkezések, melyek hivatva volnának a szomszéd államok kötelékébe került magyar testvéreink védelmét biztosítani. A szerződésekben valamennyi kisebbség, tehát a magyar kisebbség védelme is biztosított, noha e szerződések nem Magyarországgal kötöttek. Azonban az S. H. S. állam és Románia Magyarországgal szemben és kijelentették a trianoni szerződésben, hogy a főhatalmakkal az ismertett szerződéseket kötötték. Ez a kijelentés csak azért történt meg, mert annak a trianoni szerződésbe való beiktatásakor a Jugoszláv állam és Románia még nem ratifikálták a főhatalmakkal kötött szerződést. A cseh-szlovák állam hasonló kijelentést Magyarországgal szemben nem is tett, mert már a trianoni tárgyalások előtt ratifikálta a főhatalmakkal kötött szerződését. A trianoni szerződésben csupán a Magyarországon élő kisebbségek védelme biztosított. Az idevágó rendelkezések egyeznek a többi szerződés rendelkezéseivel s így nem igényelnek külön méltatást.

Számunkra a kisebbségi védelem elsőrangú fontosságú. Erkölcsei kötelességünk és szívünk parancsa, hogy tőlünk elszakadt testvéreink sorsával törődjünk, de meg érdekünk is, hogy azok nemzeti sajátosságaikat megőrizhessék, nyelvüket ápolhassák, gyermekeiket a magyar nemzet tagjaivá nevelhessék, mert csak így remélhetjük, hogy valamikor újból keblünkre ölelhetjük őket. Nagyon tévednek azok, akik a kisebbségi védelemre nem helyeznek súlyt, mert abban bíznak, hogy véreink elnyomása a legjobb irredenta propáganda. Ez ideig-óráig igaz, így azonban e kérdések nem oldhatók meg és nincs is jogunk későbbi lehetőségek kedvéért generációkat üldözésnek, elnyomásnak kitenni,

mikor a kívánt cél máshogy is, sőt bizonyára jobban érhető el. Immár nemzetközileg megállapított szabályokra támaszkodhatunk s joggal kívánhatjuk, hogy ha már nemzeti jelszavak hangoztatása mellett feldarabolták hazánkat, a nemzetiségi elv. legalább amennyiben elismert jogszabályokba van foglalva, akkor is alkalmaztassék, amikor az a mi javunkra szolgál. Akik a nagy nyugati államokban a nemzetközi anarchia helyett a jog uralmát óhajtják visszaállítani és a papírnyomai teoríák helyett a nemzetközi szerződések és jogszabályok respektálását kívánják biztosítani, remélhetőleg gondoskodni fognak róla, hogy több millió magyar, ha már elvesztette hazáját, a szenvedett csapások után legalább abban a védelemben részesüljön, amely mint nemzeti kisebbséget a már kötött és remélhetőleg még kötendő szerződések és elfogadott nemzetközi jogelvek szerint megilleti.

Dr. Auer Pál.

Szemle.

— **Az izgatás** fogalom meghatározásának ingatag voltát többször volt alkalmunk szóvátenni. Ennek a rugalmas tényálladéknak csak a gyakorlat következetessége adhat támaszt, mert csak így válhat a bűncselekmény üldözése az osztályok, nemzetiségek és hitfelekezetek társadalmi békéjének támaszává. A háború előtti Magyarországon az e §-ra vonatkozó bírói gyakorlat állandósága ellen nem is volt kifogás emelhető. Ma, úgy látszik, mintha az idevágó döntvények feledésbe mentek volna. A kir. ügyészség rengeteg elfoglaltsága mellett bizonyára nem ér rá, hogy a döntvénytárak régi köteteit böngéssze s így, úgy véljük, közérdekű hivatást teljesítsünk, ha a bírói gyakorlat egynémely határozatát a szakajtó útján idézzük emlékezetébe:

A Kúria vádlottat bűnösnek találta az izgatás vétségében, mert beszédjében azt fejtegette, hogy a zsidóság a haza ellen tör, azok nem igaz hazafiak. (Büntetőjog Tára X. 378.)

A Kúria megállapította az izgatást, mert vádlott mint tanító az iskolába járó gyermekeket zsidó gunydalra tanította. (Bjt. XI. 246.)

A Kúria izgatást állapított meg, mert vádlott a zsidókat egész összességükben csalás és megvesztegetés üzésével gyanúsította. (Bjt. XXXIV. 114.)

Magyar nemzetiség ellen való izgatás nem állapítható meg, ha a gyülekezeten csupán magyar nemzetiségű egyén van jelen. (BDtár X. 255., IX. 184.)

Egy politikai pártnak vagy a mindenkori kormánynak támadása nem egyértelmű a magyar nemzetiségnek gyűlöletes színben való feltüntetésével, mert a magyar nemzetiség mint egységes fogalom pártpolitikai szempontból részekre nem bontható. (BDtár IV. 297.)

Ha a kir. ügyészség ezeket a bírói határozatokat ismerne — minthogy tudtunkkal nincs oly döntés, amely a joggyakorlat folytonosságát megszakította — bizonyára eltérő álláspontot foglalt volna el a közelmúlt egyes eseteiben a vádemelés és a vádképviselőlet megtagadásának kérdésére vonatkozólag.

— **Régi és új ügyvédek.** A következő levelet vettük: Tomcsányi igazságügyminiszter első rokonszenves ténykedése az volt, hogy bejelentette lemondását azért, mert az igazságügyi illetékre vonatkozó indítványát leszavazták. Lemondását ugyan visszavonta, de ennek ellenében húsz millió rendkívüli működési pótlékot kaptak a bírák, ügyészek és a bírósági fogalmazó segédszemélyzet a legközelebbi félévre. Hogy mit jelent a húsz millió a bíróság egyes tagjaira nézve, még nem tudjuk és így e kérdésben még állást nem foglalhatok. Ha le is szavazták az igazságügyi illetéket, mégis ez a húsz millió az első elismerése annak, hogy a bírakat jobban kell fizetni, mint a többi állami hivatalnokokat. Az igazságügyminiszternek nem szabad nyugodnia, míg a bírának oly fizetést nem adhat, amely tisztességes megélhetésüket biztosítja. Enélkül feltartóztatatlanul folytatódni fog a bírói kar legértékesebb elemeinek távozása és a bírói pályán maradók testi és lelki pusztulása. A kiválási folyamatnak máris számos kellemetlen következményeit látjuk. A bírói kar szenved, mert ép a legjobbak távoznak. Az ügyvédi kar eddig is túlszűfoltásban szenvedett és nem bírja el ezt a legújabb inváziót. A telt pohár

kicsordult és a régi és új ügyvédek között kellemetlen ellentétek keletkeznek. Immár a budapesti ügyvédi kamara válaszmánya is foglalkozott ezzel a hónapok óta vajudó kérdéssel és eltiltotta a volt közhivatalnokokat címeik használatától. (A határozatot alább közöljük. Szerk.) Én a kamara határozatát nem tartom szerencsésnek. Nem lehet fegyelmi vétségnek minősíteni, ha valaki feltüntetési volt hivatali állását. Nem lehet ezt ügyfélhajhásznak minősíteni, se azt nem lehet mondani, hogy ez az ügyvédi kar becsületét és tekintélyét sérti. Az új ügyvédek mégis kell, hogy tiszteletben tartsák a válaszmány határozatát. Mert ez a határozat azt mondja, hogy címek, volt állások feltüntetése «a kari jó erkölcsökkel és szokásokkal egyáltalán össze nem egyeztethető». Tény, hogy a magyar ügyvédek igen ritka kivételektől eltekintve mást, mint nevüket, lakcímüket és ügyvédi foglalkozásukat nem tüntették fel nyomtatványaikon. Ha nem is minősíthető tehát, nézetem szerint fegyelmi vétségnek a régi cím használata, a régi ügyvédek megkövetelhetik az új kartársuktól, hogy «a kari jó erkölcsöket és szokásait» szem előtt tartsák.

— **Kovács Marcel** a Pp. judikaturáját «Perjogi gyakorlat jegyzetekkel» címén feldolgozta. Az első füzet után, amely tavaly jelent meg és az első 72. §-t dolgozta fel, most a második füzet hagyta el a sajtót. Ez a második füzet a 72—268. §-kat öleli fel. A Pp. judikaturájának első rendszeres feldolgozása nemcsak hű képét adja a bírói gyakorlatnak, hanem röviden szerző állásfoglalását is a legfontosabb kérdésekben. A mai chaotikus időkben, midőn egyrészt a Ppt. a novellák sorozata keresztül-kasul áttörte, másrészt a judikatura a vitás kérdések nagy tömegét vetette fel a Pp. legkitünőbb kommentárának munkája nélkülözhetetlen kézikönyve ügyvédnek, bírónak egyaránt: Az első füzet ára 25 korona, a másodikiké 50 korona. Rendelhető a szerzőnél (Csaba-u. 7/c.) együtt vagy külön; a vételár és 6 korona postaköltség előleges beküldése után postán ajánlva kapja a megrendelő a füzeteket.

— **A köztisztviselői pályáról átlépett ügyvédek kérdése.** Az ügyvédi kamara válaszmánya legutóbbi ülésén foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a más pályákról, a hivatalnokok, bírák és ügyészek stb. köréből jött s az ügyvédi kamarába bejegyzett ügyvédek egyrésze címtábláikon, levélpapíron, borítékon, címkéken volt hivatali állásukat közjogi jellegüket és címeiket használják, sőt egyesek ezen címhasználatnál sajtó útján meg nem engedett reklámot üznek. Például olyanok, akik már hónapokkal ezelőtt vétettek fel az ügyvédi kamarába, most újból hirdetik irodájukat, még pedig annak hangsúlyozása mellett, hogy azelőtt milyen hivatali állást töltöttek be. A kamara válaszmányának álláspontja szerint ilyen címek, volt állások feltüntetése és ezen címekre való hivatkozással a reklámozás a kari jó erkölcsökkel és szokásokkal egyáltalán össze nem egyeztethető, mert alkalmas a hiszékeny és tapasztalatlan közönségnél azt a hitet felkelteni, hogy a volt hivatalnokok, bírák, ügyészek stb. általában, de különösen azon hivataloknál, bíróságoknál és ügyészségeknél, ahol alkalmazva voltak és közhatalmat gyakoroltak jobban, gyorsabban és sikeresebben képesek ügyfeleik érdekeit képviselni, mint azon ügyvédek, akik az előtt közhivatalt nem viseltek. A kamara válaszmánya utasította a kamara ügyészeit, hogy ha jövőben ezen figyelmeztető és kioktató határozat ellenére még is használna valaki ügyvédi minősége mellett oly címet, amelyek a volt hivatali alkalmazásra utalnak, ez ellen tegyék meg haladéktalanul a fegyelmi feljelentést.

— **A jogerős bírói ítélet tekintélye** a törvényével azonos. Nemcsak azért, mert a törvényen alapszik s abból meríti erejét, hanem, mert benne a törvény konkretizálódik az adott esetre, a törvény elvont, általános parancsa érvényesül. Csak a jogerős ítélettel jut el a törvénynek a norma agendi-vel egybekapcsolt latens kényszere a voltaképeni címzetthez, mondhatni csak a jogerős ítélet végrehajtásával teljesedik be a törvényben inkorporált akarat. Aki tehát a jogerős ítélet végrehajtásának áll útjába, az voltaképen a szuverén törvényhozói akarral kerül szembe s így az állam tekintélyét sérti.

Ezeket a kissé elvont izü reflexiókat egy adott eset váltotta ki, amely különben csak egy a sok közül. A budapesti kir. büntetőtörvényszék gyorsított tanácsa jogerős íté-

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként

Előfizetési díj

az 1921. október—decemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Jogászgűlés. — Dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd: A bírák anyagi helyzete. — Dr. Petrik Aladár budapesti ügyvéd: Az új lakásrendeletéről. — Dr. Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíró: A letétel költsége. — Irányító díjszabás perenkívüli polgári ügyekben. — Szemle. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár XIV. k. 3. és 4. ív.

Jogászgűlés.

Hét évvel ezelőtt megállott Magyarországon minden jogfejlődés. A jog minden ágazata a háború, a forradalmak és az ezek reakciójakép előállott szenvedélyek malma alá került. Mindaz, ami a jog önálló céljaként tiszteletben állott, a politika egyoldalú eszközévé vált és minden túlzás nélkül leírhatjuk, hogy immár az egész jogszvilág jogéletünkben ki van rekesztve. Törvényeket hoztak és még több rendeleteket bocsátottak ki szakértelem nélkül, úgymint azt a pillanatnyi áramlat és a politikai pártok helyzete megkövetelte. Áldozatul estek a legfőbb sarkalatos principiumok, melyek nélkül jog fenn nem állhat, a magántulajdon, a személyes szabadság, de még a legszentebb alapon nyugvó emberi jogok is alá lettek rendelve a politika folyton változó emencióinak. Mindaz, ami történt annak kétségtelenül a kauzalitás törvényénél fogva be kellett következnie. Érthető, ha annyi szenvedés után az ország elvesztette egyensúlyát és nem bírt belenyugodni abba a helyzetbe, amelyet a győztesek tébolya rádiktált. De elvégre bele kell illesztenünk az önfenntartási ösztönt az események láncolatába. Le kell küzdenünk azt a keleti fatalizmust, mely a megsemmisülés örvényébe visz. Ha élni akarunk és ami azzal egyenlő, ha vissza akarjuk szerezni azt, ami bennünket megillet, úgy bizonyos bölcsészeti magasságba kell felemelkednünk. Az állambölcsészet útja a jog. Ez vezessen bennünket.

Azért immár elérkezett a tizenkettedik óra. Magyarország nagynevű kiváló jogászaival vegyük fel ismét a harcot a jog eszményeiért. A győztesnek mondott balkán nyers erejével szemben érvényesüljön, ami superioritásunk a szellemi és erkölcsi élet a tudományok terén. És nálunk is a szenvedélyek el fognak némulni, ha a jog hatalma, meggyőző ereje megnyilvánul. Új erőre fogunk szert tenni, amint régi nemes tradícióinkhoz képest munkához fogunk. Hívjuk ismét életre az országos jogászgűlést, mint a magyar jogszvilág leghivatottabb fórumát. Tíz éve annak, hogy utoljára tett tanuságos céljaink fennkölt voltáról, törekvéseink komolyságáról. Azóta problémák álltak elő, melyek megoldását csak az ország végtelen kárára lehetne elodázni.

Gazdasági és pénzügyi összeomlásunk maga alá temet minden reményt, ha továbbra is összetett kezekkel nézzük a hivatalnok kontárkodását. Mindaz, ami eddig történt, sikertelennek és károsnak bizonyult, mert az igazság és jog irányítását nélkülözte. Sok végzetes botlás következményeit már nem lehet ellensúlyozni, azt a mérhetetlen kárt, melyet a közbevetett bizalom feláldozása előidézett, egészen már alig lehet jóvátenni. De még sok menthető meg. A jogászgűlés legeminensebb feladata volna az előbb-utóbb kétségtelenül bekövetkező devalváció jogszabályait előkészíteni. Óriási munka vár itt a jogászokra, mert az anyag, mely itt a multból rendelkezésünkre áll, útmutatásul alig szolgálhat. Ez a probléma ilyen dimenziókban összekészálva nemzetközi és szociális vonatkozásokkal még sohasem foglalkoztatta az elméket. Már a főelvek feltárása is nagy tettel jelentene.

A jogszvilág céltudatos fellépése véget vetne az ú. n. gazdasági szakkörök egyoldalú és felületes uralmának, mely, hogy csak egy példát felhozzunk, lehetségessé tette, hogy az adósok lerongyolt pénzünk segítségével kinullázták aranypénz ellen vállalt kötelezettségeiket.

A termelés nagobbmértvű fokozása szükségessé teszi a szociáljogi intézkedések egész sorozatát. Sokáig azt reméltük, hogy ez egy rendszeres kodifikáció keretében fog megtörténni. Most el kell döntenünk vajjon nyomasztó helyzetünk alkalmas-e ily nagy mű megalkotására és nem-e volna célszerűbb egyelőre partiális reformokkal megelégedni. A kiskorúság, a szolgálati szerződés, a törvényes öröklés korlátozása már financiai okokból is, valamint sok idevágó kérdés sürgős megoldást követel. Polgári és büntetőjogszolgáltatásunk ép oly rendszertelen, mint veszélyes kísérletezéseknek lett odadobva. A jogászok megváltó szava a törvényes rend helyreállításának biztos alapot nyujtana. Elsorvadt hiteléletünk és egészséges irányító elvekre vár. Minden téren emelné önbizalmunkat a jog embereinek sorakozása.

Végül még egy fontos körülmény. Parancsoló kötelességünk az ország elszakított részeivel a jogközösség és jogfolytonosság eszméjét ápolni. A jog terén találkozunk kell. Meg kell tudnunk, mit kívánnak tőlünk és meg kell mondanunk, mit tehetünk értük. Közösen keresni kell az elszakított népek jogászaival a gazdasági és jogi érdekkapcsolat megmentésének módjait.

Dr. König Vilmos.

A bírák anyagi helyzete.

Az ügyvédi kamara küldöttsége a napokban az igazságügy-miniszter úrnál járt azzal a kéréssel, hogy a bírák anyagi fölsegélyezése érdekében az ügyvédi kamara által már több ízben indítványozott és sürgetett, valamint a bírói és ügyészi egyesület által is helyesnek elismert és memorandumban kérelmezett úgynevezett igazságszolgáltatási illeték behozatalát sürgesse, hogy ezzel minél előbb alkalom és mód adódjék a bírák anyagi helyzetének rendbe hozatalára. Az igazságügyminiszter úr az ügyvédi kamara elnökének szavaira semmi biztatót nem mondott, sőt ellenkezőleg azon nagy nehézségekre mutatott rá, amelyek szerinte ezen kérdés megoldásának útjában állanak s amely nehézségek miatt a bírák és ügyészek helyzetének gyökeres javítását kilátásba helyezni nem tudja. A legnagyobb akadály szerinte abban rejlik, hogy az állam közigazgatási tisztviselői tiltakoznak a bírói kar külön elbánásban való részesítése ellen és azt követelik, hogy amennyiben a bíróság jövedelme az állam részéről bármilyen úton emeltetik, ugyan úgy gondoskodjék az állam a közigazgatási tisztviselők jövedelmének emeléséről is, mert szerintök nem engedhető meg az, hogy az állam saját tisztviselői között különbséget tegyen és az egyiket a másikkal szemben kedvezményben részesítik. Felhangzott ebből folyólag az a kívánság, hogy amennyiben a bírói kar az általa teljesítendő cselekményekért a jogkereső közönség részéről külön díjazásban részesítetik, ugyan úgy részesüljenek külön díjazásban a közigazgatási tisztviselők is. Ezen nehézségekre mutatott rá az igazságügyminiszter úr s jóllehet az igazságügyi illetékről magáról kifejezetten nem nyilatkozott, szavaiból meg lehetett állapítani, hogy ezen kérdéssel tovább foglalkozni ezidőszerint nem tartja lehetőségesnek és a bírák számára kieszközölt 20 millió koronával az ügyet ezidőszerint elintézettnak kell tekinteni.

A kérdést azonban, mi ügyvédek ilyképen megoldatlanul nem hagyhatjuk. Teljességgel lehetetlen megelégednünk azzal, hogy a bírák helyzetét az állam ne gyökeresen hozza rendbe, hanem csak időnként keserves küzdelmek után kisebb-nagyobb összegnek erre a célra való felhasználásával. Ezek az összegek nem képezvén állandó jövedelmi forrást további bizonytalanságban hagyják a bírói kart, viszont az egyes egyénekre jutó néhány ezer korona teljességgel nem alkalmas arra, hogy a felszaporodott adósságcsinálás kénytelenségének elejét vegye.

Az a fővárosi bíró, aki ebből a 20 millió koronából 15—20 ezer koronát kap, teljességgel nem fogja magát megmentettnék érezni, mert hiszen a napról-napra növekedő drágaság, a már felszaporodott adósságok, a háztartásban folyton növekedő hiányok pótlása úgy felszívják a neki jutott csekély összeget, mint a száraz homok a csepp vizet. A jövőt illető bizonytalanság nyomasztó érzését kell megszüntetni, amely érzés megakasztja az emberi lélek szabad működését, amely idegessé, kapkodóvá és nyugtalanná teszi az embert, holott a bírónak minden földi gondtól mentesen kellene végeznie a hivatások legszebbikét a vizály megszüntetését, a béke megteremtését.

Kétségtelen tény, hogy a közigazgatási tisztviselők helyzete sem rózsás és ott is sokan vannak, akik keserves nyomorral küzdenek. Szükségük van nekik is bizonyára arra, hogy az állam őket is megvédelmezze a szörnyű drágasággal szemben. Ez a cél azonban, amelyre Hegedüs Lóránt törekedett, nem volt elérhető. A korona értéke ahelyett, hogy emelkedett volna, süllyedt, a drágaság ahelyett, hogy csökkent volna, emelkedett. A középosztály nyomorral küzd. Az a középosztály, amelynek igazságot kellene szolgáltatnia és a rendet fenntartania. A közigazgatási tisztviselők azt mondják, hogy ahol rossz a közigazgatás, ott lesüllyednek a közállapotok és a jó közigazgatás csökkenti a bíróság munkáját. Ez igaz, de figyelembe kell venni azt, hogy ebben az országban sok baj és sok javítandó dolog között mégis csak legsürgősebb az igazságszolgáltatás megmentése. Mert a jó közigazgatás mégis csak az igazságszolgáltatás erejére támaszkodik. A végső menedék, amelyhez minden fórum folyamodik, amikor az erkölcsök süllyedését megakasztani törekszik, a bíróság. A közigazgatás minden ágában azt látjuk, hogy akkor, amikor az ottani viták, az ottani bajok rendbehozataláról van szó és e célra a legmegfelelőbb hatóságokat keressük, ezt a bíróságot találjuk meg. Ezért alkottuk meg a közigazgatási bíróságot is, amely még alkotmányjogi viták eldöntésére is alkalmas és ezért iparkodunk a nehezebb közigazgatási kérdéseket a bírósággal elintéztetni. Mikor a közigazgatási hatóság kezéből a mindnyájunkra nézve oly égetően fontos lakáskérdést bírói kezekbe tették át, mindnyájan föllelekedtünk. Nem szabad elfeledkezniök a közigazgatási tisztviselőknek arról, hogy a bíró nem hivatalnok. A bíró az államnak nem olyan tisztviselője, mint ők. A bírónak nincs fölöttes hatósága, amely neki parancsol. Minden kultúrállamnak végső célja az, hogy olyan bíróságot teremtsen magának, amelynek minden egyes tagja önálló, aki csak szervezetenként függ a közülettől, de intézkedéseiben teljesen szuverén, akinek saját lelkiismeretén kívül a földön senki más nem parancsol. A legősibb kortól kezdve s a jelenlegi legprimitív emberi társadalomtól fölfelé mindenütt azt látjuk, hogy a bíró s a legszebb emberi funkció, az ítélkezés, kivételes tiszteletben részesül. Az őskorban, sőt még sok tekintetben a középkorban is valósággal isteni műveltség tekintették az ítélkezést, amelynek szertartásai isteni eredetűek. A bírót az állam saját jól felfogott érdekében a társadalom fölé kell emelni, erre a pályára a legjobbakat, legnemesebbeket és legáldozatkészebbeket kell megszereznie. Az állam rendjét nem a hadsereg nem a rendőrség tartja fenn. Ezzel csak ideig-óráig lehet operálni. Az állam rendjét a tiszta erkölcsön alapuló jog tartja össze. Ahol nincs az állampolgároknak joguk, ott lehet a rendőrség és hadsereg által kényszereszközökkel fenntartott külső nyugalom, de nincs rend, mert a rend előfeltétele a jogbiztonság és az állampolgárok mindegyikében rejlő lelki nyugalom, amely a jogegyenlőségen és jogbiztonságon alapul. Ezt a lelki harmónián és tiszta erkölcsön alapuló rendet tartja fenn a bíróság. És ezért örök érvényű az az elégszer nem ismételtető mondás, hogy iustitia est regnorum fundamentum, amellyel a gondolatlátszás révén szembe helyezhetjük azt a szintén örök érvényű mondást, hogy szuronnal mindent el lehet érni, de reálulni nem lehet.

Éppen ez a szempont, hogy tudniillik a bíró a társadalom fölé kell hogy emelkedjék, amint egy Isten, úgy kell, hogy megítélje az alatta nyüzsgő emberek jó és rossz cselekedeteit, hogy ilykép fenntartsa a társadalom rendjét, vezesse az emberiséget arra a meggyőződésre, hogy a bírónak semmi néven nevezendő egyéb foglalkozást üznie nem szabad, csakis a bírói teendőket.

Neki a pénzkereséssel, az ezáltal okozott aggodalmakkal s az ezzel elvonhatatlanul összekötöttesben levő emberi tusakodással nem szabad megzavarnia a maga magasztos és mindenek fölött álló nemes foglalkozását, mert az ő lelkének semmi másal nem szabad foglalkoznia, csak más emberek bajával. A közigazgatási tisztviselő, még ha bírói funkciókat végez is, benne van a társadalomban, azt szervezi, mozgatja, annak megélhetését iparkodik elősegíteni a maga közreműködő tevékenységével annak ipari, kereskedelmi, földművelői és egyéb foglalkozásait irányítja, segíti, támogatja, az állam háztartásához szükséges pénzt szerezi be és osztja szét. Működése tehát nem olyan, hogy ő maga is részt ne vehetne a társadalom termelő, pénzkereső munkájában.

Alkalma van mellékkeresetekre és ez foglalkozása lélektanából kiindulva, elvileg sem ellentétes vele. A közigazgatási tisztviselő a vidéken ép úgy, mint a fővárosban sokkal könnyebben boldogul, mert hivatalos óráján kívül fennmaradó idejét tovább is értékesítheti, s a jelenlegi nyomorult viszonyokat az állam s a közönség támogatásával könnyebben bírja ki.

A bírónak szabadon, függetlenül kell élnie úgy szellemileg, mint anyagilag s ha azt látjuk, hogy bíráink menekülnek a bírói székből, mert a nyomor kecsesetőbb pályákra üldözi őket onnan, s ha azt látjuk, hogy helyükbe vagy senki vagy oly silány elemek kerülnek, akiknek működése nem hogy bizalmat keltene, de aggodalmakat támaszt, akkor kétségbe kell esnünk nemcsak a jelen, de a jövő fölött is, mert ha ez így megy tovább, akkor a legrövidebb idő múlva nem lesz, akihez megtámadtatásunk esetén folyamodjunk, nem lesz, aki az állami, vagy hatósági vagy egyéni erőszakoskodásokkal szemben bennünket megvédjen, nem lesz, aki az erősebb jogtalankodását visszaverje s a gyengébbet a maga jogaiban megvédje, nem lesz, aki még a legtöbb hatalmat bírósággal szemben is kimondja az igaznak igazságát. Már pedig ha egy állam elveti magától az igazság eszméjét és elveti azzal, hogy nem tartja fenn az igazság szentségét ápoló kultuszt s annak papjait, az az állam megérett a pusztulásra. Mindezeknél fogva az igazságügyminiszter úrnak figyelmébe ajánljuk, hogy a közigazgatási tisztviselők panaszaitól és követeléseitől vissza nem riadva küzdjön az igazságszolgáltatásnak teljes mértékű talpraállítására érdekében. Mert bár igaz, hogy az állam minden tisztviselője egyaránt rászorul életfenntartása javítására, viszont azonban igaz az is, hogy Magyarország jelenlegi szomorú viszonyai között a legsürgősebb teendőt kell elsősorban elvégezni, mert mindenben egyszerre segíteni nem lehet. A társadalom megértette a bírói kar tönkrementeléből őt fenyegető szörnyű veszedelmet s ezért a saját maga érdekében ezt a veszedelmet önmagáról el akarja háritani. Az államnak nincs joga ezt a társadalmat, amely hajlandó arra, hogy a bírói kart megmentse, ezen önmagát is megmentő törekvésében megakadályozni. A társadalom önként ajánlja föl igazságügyi illeték címén saját filléreit a bírói karnak, az államnak nincs joga ezeket a filléreket visszautasítani.

Az állam nem vetheti kifogásként e terv ellen azt, hogy a legközelebbi jövőben az állami jogszolgáltatási illetéket újból tetemesen föl akarja emelni s ezzel az igazságügyi illetékekkel ennek a fölemelésnek útjába nehézségeket gördítene. Az igazságszolgáltatásnak nem szabad az állam jövedelmi forrásául szerepelnie s a bírák által megkeresett pénzből nem szabad a hadsereget ellátnia addig, amíg a bíróságnak nincs betevő falatjuk. Ez épp oly erkölcstelen, mint a munkaadónak az a törekvése, hogy munkását az utolsó izomerőig kizsákmányolja és az általa szerzett pénzből neki csak filléreket juttat. Ha az állam a földbirtokokra mint jövedelmi forrásra néz, meg fogja találni bőven azokat a kataszteri birtokíveket, amelyek szerint némely szőlők, amelyek ma birtokosoknak 100,000 korona jövedelmet hajtanak, még ma is parlag föld gyanánt szerepelnek.

Dr. Virágh Gyula.

Soká már nem tarthat annak a belátása, hogy requisitívóval a lakáskérdést megoldani nem lehet.

Amíg a lakásrendeletek alapja a requisitio, addig nem lesz sem jó rendelet, se igazságos lakáshivatal, addig a gyanúsítás, a gyűlölködés megszűnni nem fog.

A requisitio — *jogfosztás; becsületesen fosztogatni nem lehet.*

Ma, amidőn már ötödik éve zúg Budapest felett a requisitio viharja, igénybe venni lakást csak úgy lehet, ha hajléktalanunk teszünk valakit azért, hogy a másikat elhelyezzünk.

A vagonlakókról és menekültekről gondoskodni kell. A requisitívó rendelet gyártása azonban nem gondoskodás; requisitívó rendelet csak arra jök, hogy elterelje a figyelmet arról, hogy e téren micsoda mulasztás történt — és arra, hogy a hajléktalanok jogos haragját a mulasztókról az ártatlan lakókra fordítsa.

Ha összeírnók és igénybevevők mindazt a lakást, amit 1919 ősze óta a vagonlakók, menekültek és hajléktalanok elhelyezésének ürügye alatt másoktól elvettek és olyannak adtak aki — nem menekült, nem vagonlakó és nem hajléktalan — ma nem volna Budapesten hajléktalan család, még azok is elhelyezhetők volnának, akiket a lakásinség enyhítésére alakított hatóságok tettek hajléktalanná.

A requisitívó rendelet gyártásának kényelmes módjáról le kell végre tennünk; amíg a requisitio tart, addig tart a lakásinség is, mert ha bizonyos az, hogy a requisitio intézménye a lakásinség folyamánya volt, de bizonyos az is, hogy a lakásinségnek ily hosszú időre való elnyúlását, az építkezés nehéz megindulását nem kis részben a requisitívó lakásrendeletek okozták.

Dr. Petrik Aladár.

A letétel költsége.

A budapesti kir. tábla 1919. dec. 19. én 12. P. 2837/1919. sz. határozatában arra a jogi álláspontra helyezkedett, hogy «ha a teljesítés elfogadását megtagadó hitelező javára az adós a tartozását fizetési készségének kimutatására bírői letétbe helyezi: a letéti kérvény költségei megállapításának és a letét összegből való visszautalványozásának helye nincs».

A határozat megokolásában a kir. tábla kifejti, hogy a letétbehelyezés költségeinek megállapítása és visszautalítása az ellenfél terhére azért nem foghat helyet; mert az ellenfél terhére költség csak kifejezett törvényes rendelkezés alapján állapítható meg, ily rendelkezés pedig a letéti ügyekben nincs, kivéve az 1881. LX. tc. 82. §-ának esetét.

Miután a fenti határozatnak a letéti ügyek nagy számára való tekintettel fontos gyakorlati jelentősége van, szükségét látom annak, hogy a táblai határozat helyességét közelebbről megvitassuk.

A bírői letétekre vonatkozó alakjogi rendelkezéseket a vt. törvényen kívül, az 1881. dec. 6-án kibocsátott 39,425. I. M. számú rendelet, az anyagjogi rendelkezéseket pedig a polgári törvénykönyv tervezetének (biz. szöve.) 1022—1030. §-ai tárgyzák.

A tervezet 1029. §-a kimondja, hogy a joghatályos letétel költsége a hitelezőt terheli s az adós, ha pénzt tesz le, kérheti, hogy ez a költsége a letétből azonnal visszautalványoztassék, amely rendelkezés azon az általános magánjogi elven alapul, hogy ha a hitelező az átvétellel késedelmes, az adós nem köteles a teljesítéssel tovább várakozni, hanem tartozását a vétkesen késedelmes hitelező részére bírői letétbe helyezheti s ily módon fizetési kötelezettségétől szabadulhat és a hitelezői késedeleméből eredő összes kár, úgyszintén a letétel költségei a hitelezőre hárulnak.

A magánjogi elvek és tervezet szerint tehát a joghatályos letétel költségeit az adós részére vissza kell utalni.

Minthogy a tervezet még nem bír törvényerővel, felmerül az a kérdés, hogy jelenleg van-e valami törvényes akadálya a költségek visszautalvásának?

Szerintem nincs; mert az adós a letéti kérvényben, midőn a letétel költségeinek egyidejű visszautalítását is kéri: nem a hitelezőnek járó egész összeget kínálja fel letétül, hanem tulajdonképen csak azt az összeget, ami a hitelezőnek járó követelésből a letétel költségeinek levonása után fennmarad s a bíróságtól csupán ez utóbbi költségeinek összegszerű megállapítását kéri. Az adós ugyanis megtehetné azt is, hogy pl. a hitelezőjének járó 1000 K-ból a letétel költségeire 100 K-t már eleve levon és csak

a fennmaradó 900 K-t helyezi bírői letétbe. Ez az eljárás azonban azért nem célszerű, mert nem bizonyos, hogy a bíróság is, ha a kérdésben döntenie kell, ugyanolyan összegben fogja megállapítani a letétel költségét, mint aminőben azt a teljesíteni akaró adós praeliminálta, ez pedig a hitelező és az adós között újabb surlódásokra es esetleg felesleges perlekedésre vezetne, aminek elejét veszi az, ha a letétel költségét az elfogadás alkalmával maga a bíróság állapítja meg.

Miután a letét elfogadása rendszerint az adós egyoldalú kérelmére történik s így az elfogadás a letétel joghatályosságának kérdésére ki sem terjedhet: vizsgáljuk meg még azt is, hogy a letétel költségeinek visszautalítása sérti-e a hitelező érdekét vagy sem? E kérdésre is csak nem-mel felelhetünk! Mert két eset lehetséges: az adós tartozását vagy az ítélet hozatala előtt vagy pedig azután helyezi bírői letétbe.

Ha a letétel ítélethozatal előtt történt s azt a hitelező magára sérelmesnek találja, vagyis a letétel joghatályosságát megtagadja, akkor ezt a követelés iránt indítandó vagy már folyamatban lévő perben a letétellel védekező adóssal szemben vitatni fogja s a bíróság e kérdés fölött a perben hozandó ítélettel fog döntenie s amennyiben a letétel joghatályosságát megállapítja: a felperest (hitelezőt) keresetével elutasítja. ellenkező esetben pedig az alperest (adóst) a letételre való tekintet nélkül elmarasztalja.

Ha pedig az adós már hozott ítélet után helyezi a marasztalási összeget bírői letétbe például azért, mert a hitelező a teljesítést bármily okból el nem fogadta, s a hitelező a letétel joghatályosságát el nem ismeri: egyszerűen végrehajtást fog kérni az adós ellen, mintha a letétel meg nem történt volna s a letétel joghatályosságának kérdése a felek között az 1912. LIV. tc. 39. §-a alapján indítandó végrehajtás megszüntetési vagy korlátozási perben nyer majd végleges megoldást.

A kir. táblának fenti, a letétel költségeinek visszautalását megtagadó határozata még azért is kihívja a jogos kritikát; mert eszerint az adósnak, a joghatályos letétel körül felmerült költségeit, mint a hitelezői késedeleméből eredő kárát, esetről-esetre külön perrel kellene visszakövetelnie, ami ismét a perek számának alaptalan szaporítására vezetne.

Ezért jogilag helyes s a gyakorlati élet követelményeinek inkább megfelel a bíróságok által eddig követelt s a budapesti kir. táblának P. 1127/1909. sz. határozatában is kifejezésre jutó az a gyakorlat: hogy ha a letétező a letétel költségeinek a letéti összegből való visszautalását kéri, ez a kérelem meg nem tagadható, mert a visszautalványozás sem a letétel joghatályosságának, sem a letéti költség ki által leendő viselésének kérdését, valamint azt sem érinti, hogy a visszautalás után fennmaradó összeg fedezi-e egyáltalán s minő mértékben a hitelező követelését? miután ezeknek a kérdéseknek eldöntése, miként fentebb kifejtettük, a hitelező és adós közötti külön perre tartoznak, amennyiben a hitelező a letétben meg nem nyugszik s a letétel joghatályosságát bármely okból el nem ismeri.

Dr. Ötömösy Zoltán.

Irányító díjszabás perenkívüli polgári ügyekben.*

Normál díjszabás.

100 K értékig	15 K
101—500 K értékig	30 „
501—1000 K értékig	50 „
1001—20,000 K értékig minden megkezdett további 1000 K után	40 „
20,001—50,000 K értékig minden megkezdett további 1000 K után	30 „
az értéknek 50,000 K-tól 200,000 K-ig terjedő részétől	2 %
az értéknek 200,000 K-tól 1,000,000 K-ig terjedő részétől	1½ %
az értéknek 1,000,000 K-t meghaladó részétől	1 %

* A budapesti ügyvédi kamara régóta foglalkozik azzal a tervvel, hogy perenkívüli polgári ügyekben irányító díjszabást állapít meg. Néhány hónappal ezelőtt a választmány bizottságot küldött ki egy tervezet elkészítése céljából. A bizottság munkájának eredményét a kérdés fontosságára való tekintettel egész terjedelmében közöljük. A választmány a legközelebbi napokban fog a kérdésben állást foglalni.

I. Szerződések és üzleti megállapodások.

1. Ingó vagy ingatlan dolognak vagy jognak elidegenítése:

Alap: a szerződés tárgyának értéke.

Díjtétel: a normál díjszabás, mely azonban a vétel egyszerűbb eseteiben egy negyedrésszel csökkenthető.

2. Bérllet, haszonbérllet vagy használat:

a) Bérllet vagy használat:

Alap: az első évi bér vagy ellenszolgáltatás (ideértve a természetben való ellenszolgáltatásokat is) összege, több évre szóló szerződéseknél ezenfelül a második és következő évek béréi vagy ellenszolgáltatásai teljes összegének felerésze. Határozatlan tartamú ügylet — hacsak a körülményekből más nem folyik — öt évre szólnak tekintendő.

b) Haszonbérllet, ipari üzemek, bányák, erdők bérllete stb.:

Alap: Az egész bértartamra eső haszonbér vagy ellenszolgáltatás (ideértve a természetben való ellenszolgáltatásokat is) összege. Határozatlan tartamú ügylet — hacsak a körülményekből más nem következik — öt évre szólnak tekintendő.

Díjtétel: a normál díjszabás.

Megjegyzés. Ha ezen b) alatt felsorolt ügyleteknél az ügyvéd arra is kap megbízást, hogy a fél helyett az ügylet gazdasági és finansziális feltételeit dolgozza ki, vagy hogy a fél helyett a jelentkező ajánlattevőkkel a gazdasági és finansziális feltételeket tárgyalja, ily végzett munkálatért megfelelő díj illeti meg, mely azonban a b) alatti díjtétel felénél kisebb és egyszerűsénél nagyobb nem lehet.

3. Munkabér- és különösen szolgálati szerződések:

Alap: a munkabérnek, illetve ellenszolgáltatásnak az egész időtartamra számított együttes összege. Határozatlan tartamú ügyletek — hacsak a körülményekből más nem folyik — öt évre szólnak tekintendők.

Díjtétel: szolgálati szerződéseknel a normál-díjszabás fele, egyéb munkabérszerződéseknel a normál-díjszabás.

4. Vállalkozási szerződések (műbárszerződések), pl. építési, gyártási, feldolgozási, kikészítési szerződések:

Alap: Az anyag és a munka együttes értéke.

Díjtétel: a normál díjszabás.

5. Társasági szerződések:

a) Közkereseti-, betéti-, bányai-, magánjogi társaságok, szindikátusok:

Alap: az ügyvéd megbízója betétjének értéke. Ha valamely társtag vagyonbetéttel nem járul a társasághoz vagy a társaság hasznában vagyonbetéténél magasabb arányban részesedik, akkor az alap oly összeget tesz, mint amilyen adódnék, ha e társtag oly vagyonbetéttel járult volna a társaság osztókéjéhez, amely haszonrészesedésével aránylagos. Ha azonban a szerződéskötésnél csak egy ügyvéd működik közre, akkor az alap az összes résztvevők vagyonbetétének összege.

Díjtétel: a normál díjszabás.

b) Részvénytársaságok és szövetkezetek alapítási, tervezetének, alapszabályainak, alakuló közgyűlési jegyzőkönyvének és cégbejegyzési kérvényének szerkesztése együttesen.

Alap: részvénytársaságoknál az alaptőke névértéke, szövetkezeteknél a kezdő üzletrésztőke névértéke.

Díjtétel: a normál díjszabás.

Megjegyzés: A részvénytársaság vagy szövetkezet alapítására vonatkozó vagy azzal kapcsolatos egyéb szerződések vagy üzleti okiratok szerkesztése ezekben a díjakban nem foglalattatik benn, de ilyeneknek együttes fennforgása esetében — ha ugyanaz az ügyvéd jár el — úgy az 5. b) alatti ténykedés díja a normál-díjszabás felére mérsékelhető.

6. Sablonos kölcsönszerződések, zálogszerződések, kötelezővények:

Alap: a kölcsöntőke összege.

Díjtétel: a normál díjszabás $\frac{1}{3}$ része.

Megjegyzés: Oly kölcsön- vagy zálogszerződések, amelyeknél a hitelező haszonrészesedést is kap (ú. n. finanszirozási szerződések) nem a fenti díjtételek, hanem a normál-díjszabás alá esnek.

7. A fentiekben fel nem sorolt vagyoni jogi ügyletek:

Alap: ez ügylet pénzben kifejezhető tárgyának értéke.

Díjtétel: a normál díjszabás.

Megjegyzések az 1-7. pontokhoz:

1. A fenti tételekben bennfoglalattatik az ügylet létrejövételét rendszerint megelőző, az ügyvéd székhelyén végzett értekezések, tanácskozások, levelezések stb. díja is. Ha egyazon ügylet technikai — pl. illetékjogi vagy hasonló — okokból több összefüggő, egyidejűleg létesített okiratba foglalattatik, akkor ezek az okiratok a díjazás szempontjából egy ügyletnek tekintendők, de figyelembe veendő az alábbi 2. megjegyzés tartalma.

2. Az összes fenti tételek a rendes üzleti forgalom sűrűbben előforduló, egyszerűbb eseteire vonatkoznak. Ha az ügy bonyolultabb, a jogi vagy szakzerű kérdés ritkább vagy nehezebb, ha előtanulmányokra a rendesnél több idő vagy szellemi munka szükséges, vagy végül a teljesített munka terjedelme meghaladja a rendes mértéket, akkor a fenti tételek megfelelően emelkednek. A székhelyén kívül teljesített munkálatok esetében az ügyvédnek a teljesített munkálatok díjazásán kívül az utazás és illetve távollét fejében külön díjazás is jár.

3. Ha az ügylet, melynek okiratait az ügyvéd megszerkesztette, nem jön létre, akkor a fentiekben megállapított díjak megfelelően csökkennek; ha azonban az ügylet utóbb, bárha az ügyvéd utólagos igénybevétele nélkül, lényegileg az általa szerkesztett okiratok alapján mégis létrejön, akkor az ügyvédnek utóbb igénye nyílik annak az összegnek utánfizetésére, amellyel a neki fizetett munkadíj az ügylet eredeti meghiusulása folytán alatta maradt az öt az ügylet létrejövetele esetén megillető díjnak. Opcióra (pl. vételi jogra) vonatkozó ügylet e szempontból — tekintet nélkül az opció gyakorisására — létrejött ügyletnek tekintendő.

4. Ha az ügylet külföldi pénznemben köttetik, az ügyvéd követelheti, hogy a díjszabásnak megfelelő díja külföldi pénznemben fizetessék.

II. Perenkívüli beadványok.

1. Ingatlan tulajdonjogának vagy jelzálogjognak bejegyzése iránti egyszerű kérvények az elintézés körül való eljárást beleértve:

Alap: a vételár, illetve a jelzálogkövetelés összege.

Díjtétel: 100,000 K értékig ————— 1%

az értéknek 100,000 K-tól 500,000 K-ig terjedő részétől ————— $\frac{1}{2}$ %

az értéknek 500,000 K-tól 1.000,000 K-ig terjedő részétől ————— $\frac{1}{4}$ %

az értéknek 1.000,000 K-t meghaladó részétől ————— $\frac{1}{8}$ %

2. Zálogjog törlése iránti egyszerű kérvényekért az elintézés körüli eljárást beleértve a II. 1. alatti díjak felerésze jár.

3. A céghivatalhoz beadandó kérvényekért: egyéni cégeknek az eset körülményei szerint 500—2000 K közkereseti és betéti társaságoknál az eset körülményei szerint 500—4000 K; részvénytársaságok és szövetkezetek bejegyzése és részvénytársaságok tőkefelemelésének bejegyzése iránti kérvényekért a részvénytőke, illetve kezdő üzletrésztőke névértékének tőkefelemeléseknél az új kibocsátású részvénytőmegért fizetendő ellenértéknek alapul vételével ugyanannyi, mint II. 1. alatt, részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek a cégbírósághoz intézett egyéb kérvényeiért az eset körülményei szerint 500—4000 K.

4. Iparigazolvány iránti egyszerű kérvényekért 500 K.

III. Hagyatéki ügyek.

1. A leltározásnál való közbenjárásért, úgyszintén minden érdemleges hagyatéki tárgyalásért és az örökösödési (hagyományi) bizonyítvány kieszaköléseért külön-külön:

Alap: a hagyatéki vagyon cselekvő állapotának az a hányadrésze, amely az ügyvédet megbízó örökös hányadával arányos, ha pedig az ügyvéd megbízója hagyományos, akkor a reájutó hagyomány értéke.

Díjtétel: a mindenkor gyakorlatban álló budapesti bírói díjszabás szerint hasonösszegű pernek egy-egy érdemleges tárgyalásáért járó díj.

2. Osztályegyezség, tervezetének elkészítése, mint társasági szerződés az I. 5. a) pont szerint.

3. A fent 1. és 2. alatt említettekén kívül teljesített munkálatok (értekezések, levelezések stb.) külön díjazandók. E díj nem túlságosan bonyolult esetekben a tiszta hagyatéki vagyon 1%-ára rúgó átalányösszeget tesz ki és abban az esetben, ha több ügyvéd jár el, közöttük megoszlik az ügyfelek vagyonérdekeltségének arányában.

IV. Jogvélemények.

Írásban kidolgozott jogvéleményekért:

Alap: A tárgy értéke, ha azonban az ügyfél érdeke vagy a jogkérdés nyilvánvalóan csak a tárgynak vagy az értéknek egy részére vonatkozik, úgy e résznek értéke.

Díjtétel: a szerződésekre és ügyleti megállapodásokra vonatkozólag megállapított normál-díjszabás negyedrésze.

Megjegyzések:

1. Alkalmazást nyer a fenti I. részben fűzött 2. és 4. számú megjegyzés.

2. Csupán előszóval adott jogvélemények értekezések gyanánt díjazandók.

V. Értekezések.

Az ügyvéd székhelyén végzett egy-egy érdemleges értekezés, melynek időtartama rendes kereteket nem haladja meg:

Alap: mint a IV. részben.

Díjtétel: a szerződésekre és ügyleti megállapodásokra vonatkozólag megállapított normál-díjszabás nyolcadrésze.

Megjegyzések:

1. Ha az értekezések közvetlen és a rendes kereteket meg nem haladó előzményét alkotják az ügyvéd által elkészített szerződésnek vagy ügyleti megállapodásnak, akkor az I. részhez fűzött 1. számú megjegyzés értelmében külön nem díjazandók.

2. Alkalmazást nyer a fenti I. részhez fűzött 2. és 4. számú megjegyzés.

A normál díjszabás alkalmazva:

10,000 K értéknél kitesz	410 K-t
20,000 „ „ „	810 „
25,000 „ „ „	960 „
30,000 „ „ „	1,110 „
35,000 „ „ „	1,265 „
40,000 „ „ „	1,410 „
45,000 „ „ „	1,560 „
50,000 „ „ „	1,710 „
100,000 „ „ „	2,710 „
200,000 „ „ „	4,710 „
300,000 „ „ „	6,210 „
400,000 „ „ „	7,710 „
500,000 „ „ „	9,210 „
600,000 „ „ „	10,710 „
700,000 „ „ „	12,210 „
800,000 „ „ „	13,710 „
900,000 „ „ „	15,210 „
1.000,000 „ „ „	16,710 „
2.000,000 „ „ „	26,710 „
3.000,000 „ „ „	36,710 „
4.000,000 „ „ „	46,710 „
5.000,000 „ „ „	56,710 „
6.000,000 „ „ „	66,710 „
7.000,000 „ „ „	76,710 „
8.000,000 „ „ „	86,710 „
9.000,000 „ „ „	96,710 „
10.000,000 „ „ „	106,710 „
20.000,000 „ „ „	206,710 „
30.000,000 „ „ „	306,710 „
40.000,000 „ „ „	406,710 „
50.000,000 „ „ „	506,710 „

Szemle.

— A békeszerződésre, mint jogforrásra hivatkozott a Tisza-pör egyik védője. Másnap egyes napilapok ezért a hazafiatlanság vádjával illeték, mert — úgy mondták — tisztességes magyar ember ezt a gyászos okmányt, amely az országot porig alázza, törvénynek nem tekintheti. Mi voltunk az elsők, akik reámutattunk, hogy az egyoldalú kényszer hatása alatt keletkezett békeszerződés nem alkalmas arra, hogy *jogot* teremtsen: jogot a szónak abban az értelemben, amely a társadalmi akarat önkénytelen megnyilvánulását, az erkölcsi forrásokból fakadó, azokkal összhangzatos cselekvési szabályt jelent. De ha a törvény nem szükségképp

szül is jogot, azért nem kevésbé törvény marad. Ha küzdhetünk, sőt minden észszerű eszközzel küzdenünk is kell, a jognak meg nem felelő törvény megváltoztatásáért, azért ez még nem jelenti, hogy a törvényt, amely a mindenkori alkotmány szabályai szerint jött létre, ne kellene vagy épen-séggel nem volna szabad törvénynek tekinteni. Sőt el kell ismernünk, hogy a trianoni jogtörpő okmányoknak vannak oly részei, amelyek nemcsak törvényté váltak, mert a szuverén államhatalom azokat a törvény attributumaival ruházta fel, hanem jogforrásnak is tekinthetők, mert jogot biztosítanak a magyar állam polgárainak. Ilyenek nemcsak egyes gazdasági (X. rész) vagy közlekedési (XII. rész) rendelkezések, nemcsak a nemzetek szövetségére vagy a munkára vonatkozó fejezetek, hanem a kisebbségek védelmére, az állampolgárságra vonatkozó szabályok, valamint ugyane rész IX. címének egyes szabályai (pl. 76. cikk) is. Aki ezekre a rendelkezésekre mint jogforrásra hivatkozik, nemcsak törvényadta jogával él, hanem hazafias kötelességet teljesít.

— A földbirtokrendezési ügyekben való eljárásról. Egyike a legfontosabb újabb törvényalkotásoknak a földbirtok-reformtörvény (1920. XXXVI.), mely az 1864. óta szerzett majdnem valamennyi földbirtokot megválthatóknak jelent ki. Itt igazán sok egyén existenciájáról, sokak létkérdéséről van szó, hol tehát annak, kinek földbirtokát az állam meg akarja váltani s kinek lét-fenntartását így lehetetleníti és foglalkozásától megfosztja, minden egyes lépésről, mit vele szemben tesznek, értesülnie kellene. Ezzel szemben mit látunk? Már a törvény végrehajtási utasítása is csak megengedi, hogy az eljárás folyamatba tételének megengedéséről tárgyalás tartassék, szabályként azonban az áll, hogy a megengedhetőség kérdésében egyszerű kérelemre a megváltást szenvedő meghallgatása nélkül hoz az Országos Földbirtokrendező Bíróság határozatot.

A tárgyalást megelőzőleg az iratokat a megváltást szenvedővel nem közlik, úgy, hogy az csak magán a helyszíni tárgyaláson értesül arról, hogy mit is kívánnak tőle és mily alapon, akkor mikor az Országos Földbirtokrendező Bíróság már kimondta a megváltás megengedhetőségének kérdésében az ő megfellebbezhetlen határozatát. Ha valaki ellen bármily kis összegű követelése van valakinek úgy a perrendtartás szerint elsősorban közlik a keresetlevelet és a per folyamán mindig módot adnak alperesnek, hogy az ellenfél által tett lépéseket megismerje. A földbirtokrendezési eljárásnál, hol a megváltást szenvedő existenciájáról van szó, még a tárgyalás megnyitásakor sem tudja a megváltást szenvedő, hogy mit is követelnek tőle. Ha tekintetbe vesszük, hogy a helyszíni tárgyalásra szóló idézés néha nem is 24 órával a tárgyalás előtt bocsátatik ki és hogy így a megváltást szenvedő a tárgyalásra kellekép fel sem készülhet máris a modern jogelvekkel teljesen ellentétesnek kell találnunk ezen eljárást. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy az iratokat a gazdasági felügyelő nem köteles megmutatni, sőt olyan nézet is van, hogy pl. a gazdasági felügyelő néha döntő fontosságú véleménye hivatalos titok, és így a gazdasági felügyelőnél az iratok meg nem tekinthetők az Országos Földbirtokrendező Bíróságnál pedig az iratok megtekintését megtagadják, úgy hogy a megváltást szenvedő fél teljesen tájékozatlanul és védtelenül áll és nem tehet megjegyzéseket egy esetleg téves véleményre, nem tudja ki és mily alapon adott be valami headványt pedig életbevágó érdekeiről van szó. Így megtörténhetik, hogy az Országos Földbirtokrendező Bíróság hamis vagy egyoldaluan színezett tényállás aláján mondja ki határozatát, mely megfellebbezhetetlen. Követelnünk kell tehát, hogy mód nyújtassék, hogy a felek az eljárás valamennyi időpontjában az iratokat megtekinthessék.

F. Ö.

— Békejog és békegazdaság címmel új havi folyóirat indult meg. Ha kiemeljük, hogy az új revü célja a békekötéssel és az átmeneti gazdasággal kapcsolatos kérdések tárgyalása és megemlítjük, hogy a folyóiratot dr. Szladits Károly szerkeszti: ezzel voltaképp elmondunk mindent, ami az új vállalkozás szükségességét és hivatottságát indokolhatja. Valóban nincs ma égetőbb téma, mint annak a jognak problémái, amelynek új gazdasági helyzetünkön ki kell fejlődnie s azt hisszük nem képzelhető ebben a munkában szerencsésebben formulázott vezető gondolat, mint amelyet a folyóirat beköszöntője maga számára kitűz: a

békeszerződésből ki kell fejlesztenünk minden parányi jogot, amely javunkra kínálkozik. Mindjárt az első szám erőteljesen lép akcióba ezért a gondolatért. Gazdag tartalmából kiemeljük Fodor Ármin tanulmányát a semleges államok polgáraival szemben külföldi pénznemben teljesítendő tartozásainkról, Szász György cikkét az 1921:XXXIII. tc. végrehajtásáról, Szladits Károly fejtegetéseit a háború előtti tartozások belső elszámolásáról és Bátor Viktor cikkét a francia hitelezőkkel köthető egyezségről. A folyóiratot a Tébe adja ki (V., Fürdő-utca 2.), a negyedévi előfizetési ára 80 K. Noha a jogi szaklapok száma jóval meghaladja közönségünk teherbírást, ezt az új kollégát, mint egy boldogabb jövő eldoharcosát szívünk melegével köszöntjük.

— **A balesetjáradék nem emelhető fel.** A Kúria jogegységi tanácsa 24. számú döntvényében október 3-án kimondotta, hogy a baleset folytán megítélt járadékot a sérült személyen kívül eső körülményeknek jelesül a gazdasági viszonyoknak időközben beállott változása folytán sem felemelni, sem leszállítani nem lehet.

— **A kommunista-megbízottak tényeinek hatályossága.** A biztosító-társaság igazgatósága a diktatura alatt nem működött; az ügyeket a népbiztos által kirendelt megbízott vezette. A felperes hivatalnok kétheti szabadságot kért, amelyet a társaság volt és későbbi ügyvezető igazgatója megadott, a diktatura megbízottja azonban megtagadott. Felperes mégis eltávozott és két hétig távol volt. Ebből az okból a társaság az ipartörvény 94. §. b) pontjának utolsó mondata alapján jogosan bocsátotta el felmondás nélkül a felperest, mert oly esetben, amikor a tanácsköztársaság szervei az intézet vezetésébe, a tulajdonos rendelkező jogának korlátozásával beleavatkoztak, az ezen idő alatt a vállalat tekintetében létrejött jogi tények alapján, az 1360/1921. M. E. sz. rendelet szerint jogosult és kötelezett a vállalat tulajdonosa. A szabadság megadása, a népbiztos helyetteséről, a vállalatot kötelezte volna: a megtagadás joghatása tehát reá szintén kiterjed. (Kúria II. 1253/1921.) Nyilván a rendeletnek, az intencióján túlmenő, magyarázata.

— **Eltérés az 1881:LIX. tc. 44. §-ától.** E §. szerint «ha a másodbíróság részben érdemileg ítél, részben pedig az 1868:LIV. tc. 198. §-a szerint további eljárást rendelt, a másodbírói ítélet érdemleges része ellen a fellebbezés a 32. §-ban megszabott határidő alatt adandó ugyan be, de az iratok a harmadbírósághoz csak akkor terjesztendők fel, amikor a feloldás folytán már újabb első, esetleg másodbírói ítélet hozott». Adott esetben a másodbíróság a perújítást megengedte, érdemben azonban az elsőbírói ítéletét feloldotta. A perújítást megengedése ellen az újító fél ellenfele fellebbezett és az elsőbírói ítélet ezen fellebbezés folytán az iratokat, a feloldó rendelkezés foganatosítása nélkül, a harmadbírósághoz felterjesztette. A perújítás megengedhetősége oly előkérdés, amelynek harmadbíróilag való eldöntésétől függ a másodbíróság ítéletének feloldó rendelkezésével az ügy érdemében elrendelt további eljárásnak a szűk-ségessége és célszerűsége. Ennélfogva az 1881:LIX. tc. 44. §-ának első bekezdésében foglaltak mellett is indokoltnak találtattatott az, hogy a harmadbíróság már ezáltal megbírálja a másodbírói ítéletének a perújítás megengedhetőségéről rendelkező részét. (Kúria Rp. II. 234/1921.)

— **Igénybevehető hadi segédeszközök.** A részvénytársaság írógépei a nemzeti hadsereg részére a polgármester rendelete alapján, a katonai körletparancsnokság által, katonai szükségletre vétettek igénybe. A hadviselés érdekében szükséges védelmi intézkedésekhez a hadsereg helyes igazgatása is tartozik, ennek megfelelő intézéséhez pedig a mai kor követelményeihez képest nemcsak íróasztalok, de írógépek is szükségesek. Ennélfogva az írógépek és asztalok az 1912:LVIII. tc. rendelkezései alá eső oly hadi segédeszközök, amelyekre az igénybevétel szövegétől által támasztható mindennemű igények érvényesítése a polgári bíróságok hatásköréből el van vonva. (Kúria P. VI. 1219/1921.)

— **Eljárás felfüggesztése a békeszerződés alapján.** I. A 3610/1921. M. E. sz. kormányrendelet 4. §-a értelmében a trianoni békeszerződés 231. cikkének 1–4. pontjai alá eső követelés iránt folyamatba tett bírói eljárást kell felfüggeszteni. A trianoni békeszerződés 231. cikkének 2. pontja nem magyar állampolgárok között kötött szerződésből eredő tartozásokról, hanem olyan tartozásról szól, mely valamely ellenfélként szereplő

hatalomnak saját területén lakó állampolgárával kötött szerződésből ered. Ha tehát a tartozás magyar honosok közt kötött szerződésből származik, de a hitelező a követelést cseh-szlovák pénzintézetre átruházta, a zálogjog törlése iránti per a rendelet alapján fel nem függeszthető. (Kúria P-sz. 3025/1921.) — II. A 3610/1921. M. E. sz. rendelet értelmében azt a pert is fel kell függeszteni, melyet a magyar adós az ellenséges hitelező ellen a zálogjognak a követelés megszűnte miatti törlése iránt indít, ha az alperes azzal védekezik, hogy a bírói letételbe helyezett összeg az ő követelését nem fedezi: mert a kereseti igény az alperes pénzkövetelésével szoros kapcsolatban áll. (Kúria V. 2561/1921.)

— **Cégtulajdonosi minőség vizsgálata. — Diktatura mint erőhatalom.** I. Felperesként «R. Márk bej. cég» lépett fel. A felülvizsgálati kérelmet beadja özv. R. Márkné. Felperes a felülvizsgálati tárgyaláson előadja s alperes beismeri, hogy özv. R. Márkné az R. Márk-cégnek egyedüli tulajdonosa. Ez a kérdés hivatalból nem vizsgálendő, a felülvizsgálati kérelem tehát elfogadtatott. — II. A biztosító a betörés elleni biztosításnak 1919 március 8-ikán lejárt díjáról szóló nyugtát 1919 március 30-ikán bemutatja a biztosított kereskedőnek aki nem fizet, mert üzlete szocializáltatott. Ezután a biztosító a nyugtát nem küldi el újból, a biztosított nem fizet és 1919 októberben bekövetkezik a kár. A szocializálás egymagában, más tények bizonyítása nélkül még nem minősíthető a díjfizetést gátló erőhatalomnak; a biztosítási szerződés tehát a ker. t. 485. §. 4. p. értelmében hatályát veszítette. Mert, habár a felek között az volt az üzleti gyakorlat, hogy a biztosító küld a díjért, ezt már egyszer joghatályosan megtette s azt ismételni nem tartozott. (Kúria IV. 1670/1921.)

— **Nem cégbitorlás.** «G. A. és társa részvénytársaság» cég bejegyzése után nincs akadálya az ugyanily üzletkörű «ifj. G. A. és társa» (közkereseti társaság) cég bejegyzésének. Az egyik cégben a «részvénytársaság» és a másik cégben az «ifj.» jelző, együttesen elegendők ahhoz, hogy a két cég egymástól világosan meg legyen különböztethető. Közömbös, hogy a közkereseti társaságnak módjában állott volna más cégszöveget választani. (Kúria IV. 1666/1921.)

— **Borrendelettől eltérő megállapodás.** A borügyletet hatálytalanító 4375/1919. M. E. sz. rendelet nem zárta el a feleket attól, hogy a rendeletet ismerve, ennek hatályba lépése után az ügyletet fenntartsák vagy egyezségileg rendezzék. De ha az eladó a rendeletről, a postai közlekedés szünetelése folytán, tudomást nem szerzhetett, és magát egyezségileg kártérítésre kötelezte, ez az egyezség, lényeges tévedés miatt érvényteleníthető, még pedig akkor is, ha ezt a tévedést az ellenfél nem okozta s fel sem ismerhette (Kúria IV. 1346/1921.). A Kúria itt bizonyára azért mellőzte annak a szabálynak az alkalmazását, mely szerint a törvény nem tudásával senki sem védekezik: mert ez az elv a törvény érvényesülését célozza, a fennforgó esetben azonban, éppen ellenkezőleg, a rendelet nem ismerésére alapított védekezés azt eredményezné, hogy a rendelet nem érvényesülne.

— **Pártkör ruhatárában elveszett tárgyak.** A «Központi Demokrata Kör» ruhatárában a kör alkalmazottjai teljesítették ugyan szolgálatot, de a kör ruhatári díjakat nem szedték; a pártvacsorán résztvevők ruháikat a szolgáknak minden elismervény nélkül, megőrzés végett adták át és a ruha visszavétele alkalmával a szolgáknak jutalomdíjat adtak. Nem nyilvános, hanem magánhelyiségről lévén szó, a ruhatár nem a kör vállalkozása. A kör és a vacsorán résztvevők között, a ruháknak a szolgák kezéhez történt átadásával jogviszony nem származott és a kör az elveszett ruhadarabokért nem felelős. (Kúria VI. 1392/1921.)

— **Tizezresek váltási díjának levonása.** Úgy a Kt. 326. §-a, mint az általános magánjog értelmében a felek szabadon határozhatják meg azt a pénznemet, amelyben a fizetés teljesítendő. Ha tehát a felek a külföldi pénznemben való fizetés kikötésével a helyi pénzzel való fizetést teljesen kizárhatják, úgy abban is joghatályosan megállapodhatnak, hogy a nagyobb összegről szóló hazai pénzjegyekkel (10,000 koronásokkal) való fizetés, az ilyen pénzjegyek felváltásának nehézségére és költségességére való tekintettel, a hitelező érdekében kizárás, vagy amennyiben az adós mégis ily nagyobb pénzjegyekkel fizetne, a szokásos váltási díj a hitelezőnek megtérítessék. (Kúria IV. 1509/1921.)

— **Több éves szolgálati szerződés megszüntetéséből folyó kártérítés.** A szolgálati szerződés időelőtti megszűnéséből eredő kár címen — a felmondási időre eső járandóságon felül — valamely térítés csak abban az esetben illeti meg az alkalmazottat, ha a hátralevő időtartamon belül, önhibáján kívül, nincs oly szolgálati alkalmazása, mely megfelelő javadalmazást nyújthatna. E tekintetben kizárólag a szolgálati szerződés rendelkezései alapján a szerződés megszüntetése idejében élvezett illetmények összege irányadó. Közömbös tehát, hogy a szolgálati illetmények a háborús rendeletek folytán a vállalatokra megszabott drágasági és háborús segéllyel emelkedtek volna. Viszont az új állásban nemcsak a törzsfizetést, hanem a pótlékok folytán előálló javadalmazási többletet is számításhoz kell venni. (Kúria P. II. 1322/1921.)

— **Lebélyegzés.** Adós 1920 márc. 18-án lebélyegzetlen bankjegyekkel fizetett, amelyek az 1700 1920. M. E. sz. rendelet szerint e napon már nem voltak törvényes fizetési eszközök. Adós vonakodott ezeket lebélyegzett bankjegyekre kicserélni, mire a hitelező eszközöltette a lebélyegzést és a pénztári elismervény az ő nevére állított ki. Adós köteleztetett, hogy a tartozás felerészét a pénztári elismervény kiadása ellen fizesse meg; és kimondatott, hogy a pénztári elismervény tulajdonjoga az adóst illeti. Mert, bár a rendelet 9. §-a tiltja az elismervényen alapuló követelés élők közti jogügylettel való átruházását; de ez nem zárja ki annak ítéleti kimondását, hogy a követelés nem az elismervényen megnevezettet, hanem mást illet meg. (Kúria IV. 1278/1921.)

— **Megbizottnak az árdragító ügyletből eredő követelése.** Alperes, aki bürgonyával való kereskedésre jogosító hatósági engedéllyel nem bír, megbizta a felperest, hogy részére — maximális áron felül — bürgonyát vásároljon, még pedig abból a célból, hogy azt maximális áron felül továbbadja. Az ügylet tilossága nem menti fel a megbízót a megbizott kiadásainak megtérítése alól, mert a meg nem térítés méltánytalan volna. Ellenben jutalékot a megbizott nem igényelhet, mert tiltott jogügyletből ügyleti jogot származtatni nem lehet. (Kúria P. IV. 1430/1921.)

— **Különélés fogalma a H. T. 76. §-a szempontjából.** A házastársak különélése alatt az egyik házastárs által harmadik személlyel folytatott nemi viszony nem a H. T. 76., hanem 80. §-a alá esik. Azonban jogilag csak akkor forog fenn a különváltan élés, ha az valamely házastárs vétke magatartására vezethető vissza (?). Ha tehát a különélés csak a férj katonai szolgálatának és hadi fogságban létének következménye volt, ez jogilag nem tekinthető különváltan élésnek, s a nő által ezen idő alatt folytatott nemi viszony a H. T. 76. §-ában meghatározott házasságtörésnek minősítendő. (Kúria P. III. 1542/1921.)

— **A büntetőjog reformja Olaszországban.** Még 1919 szeptemberében Mortara, akkori igazságügyminiszter bizottságot szervezett a büntetőjog radikális átalakítására s a reform alapelveit a társadalom védelmét (difesa sociale) és a büntetett veszélyességét (temibilità) jelölte meg. Kétségtelen, hogy a reformnak ez az irányítói szerepe a pozitívizmus győzelmét jelenti, ami külsőleg is kifejezést nyert abban, hogy a bizottság elnökévé **Enrico Ferri-t** nevezték ki. Az amerikai Journal of Criminal Law and Criminology ez év augusztusi számában érdekesen fejti ki a logikai következményeket, amelyekkel a reform vezetőgondolata jár. Ezek közt első helyen a közönséges és a politikai büncselekmény megkülönböztetése áll. Míg az előbbi, ha motivumai (mint pl. szerelem, becsületérzés) menthetők is, mindig önző indító okok eredménye, addig az utóbbi bármily visszatartó vagy véres formát ölt, mindenkor altruista érzésből fakad; lehet, hogy ez az altruizmus téves, de azért nem kevésbé altruizmus. Abban az előzetes javaslatban, amelyet Ferri a bizottságnak bemutatott, a politikai büntetők két büntetését hozza javaslatba: a számkivetést és súlyosabb esetekben az egyszerű fogságot. Ha közönséges büntetőről van szó, különbséget kell tenni, vajjon a vádlott 18-dik évét meghaladta-e vagy sem. Előbbi esetben, ha büntetőjogi felelőssége megállapítást nyert, a bíróság meghatározza, hogy tekintettel egyéniségére, előéletére, testi és lelki állapotára

a cselekmény elkövetésének körülményeire stb. minő büntetési módszer alkalmaztassék azok közül, amelyeket a törvény felsorol. Kétségtelen, hogy a bíró jogköre, amelyben a törvényes szankciók közt a tettes kisebb nagyobb veszélyessége szerint választhat, lényegesen kibővül. Ezért szükséges, hogy az eddiginél fokozottabb biztosítékok: a bíró mélyebb képzettsége, nagyobb függetlensége és felelőssége, garantálják elfogulatlanságát. Ebben a rendszerben a büntetés és a biztonsági rendszabály különbsége teljesen elenyészik, a szabadságvesztés-büntetés sokat veszít jelentőségéből s minden esetben határozatlan tartamú lesz, időnkénti revízióval. A büntetőjogi reformbizottság e javaslatokkal kapcsolatban a büntető bírói kiképzést egészen át kívánja alakítani. Külön büntetőjogi doktoratust terveznek, amelyet csak az szerezhethet meg, aki bünyogi embertanban és lélektanban, kriminológiai szociológiában, törvényszéki orvostanban és kriminalisztikában megfelelő gyakorlati kurzusokat végzett. Olaszország a Libri terribiles-től Beccaria-ig már annyiszor volt úttörő a büntetőjog fejlődésében, hogy jogos érdeklődéssel várhatjuk, vajjon sikerül-e a büntetőjogi pozitívizmusnak először ugyancsak Itáliában hirdetett tudományos programját a törvényhozás gyakorlati terére rendszeres alakban átvinni.

«**JOGÉLET**» **jugoszláv kereskedelmi és jogi szaklap** címen a szabadkai Minerva nyomda r.-t. kiadásában f. é. szeptember 1-től kezdve új hetilap jelent meg. A lap dr. Piskurics Zvenimir kir. törvényszéki bírót, dr. Kalmár Elemér és dr. György Imre szabadkai ügyvédek szerkesztésében, az új jugoszláv alkotmány értelmében kiadandó rendeletek, törvények stb. magyar fordítását fogja tartalmazni. Előfizetési díj havonként 100 K, negyedévenként 300 K. Kivánatra mutatványszám. 18414

Keresztyén, 32 éves, nőtlen ügyvéd forgalmas irodában irodavezetőként állást keres, akinél később betársulhatna. Leveleket szívességéből elfogad Simon Ferencné, Budapest, VII., Szövetség-utca 16. szám. 18419

Kezdő ügyvédjelölt, doctor juris, francia és német nyelvben perfekt, olasz és orosz nyelvben is jártos. Budapesti állást keres. Érdeklődés vagy levél dr. Kassovicz ügyvédhez, Teréz-körút 15. Tel. 52—02. 18418

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent:

1920-IK ÉVI TÖRVÉNYCIRKÉK

(Corpus Juris Hungarici, Magyar Törvénytar.)

A Hatályos Magyar Törvények Gyűjteményének folytatása.

Ára, fekete vagy barna kötésben 308 korona.

Megrendelhető:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyeleteiben

lépjen össze-
kötötésbe **MATYÓK** Aladár okl. mérnök

Országos Közvetítő Vállalatával

Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselési hálózata
legszelesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. október—decemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Meszlény Artur egyetemi magántanár, budapesti ügyvéd: A jog eldurvulása. — Dr. S. J.: A bírói függetlenség intézményes biztosítása és kiépítése. — Dr. Beck Salamon budapesti ügyvéd: Támadó és védő igények. — Vésci Mátyás budapesti ügyvéd: A bankjegyelübbégyezéssel kapcsolatos joggyakorlatról — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XIV. k. 6. ív.

A jog eldurvulása.

A világrejtélyt már régen két egymást kiegészítő és egyensúlyban tartó erőre próbálták visszavezetni: «*vis ac potestas movendi*» az egyik; «*vis ac potestas ordinandi*» a másik. Mozgás és rend. A dolgok és erők, amelyek a kozmoszban működésben vannak, előbb-utóbb maguktól is bizonyos egyensúlyba jutnak, működésükben és egymáshatásukban bizonyos törvényszerűség alakul ki. Ez a kialakulás azonban rázkódásokkal, anyag- és erőpazarlással jár, mert lefolyása csak aónok mértékével mérve célszerű és céltudatos. E szabályok állanak a földre és annak élősdiére, az emberre is. Állanak emberek konglomerátumaira: a társadalmakra is. Az ember, akinek léte parányi évekre van szabva, s aki ezért nincs abban a helyzetben, hogy bejárja ezt a törvényszerű kialakulást, a maga kontár eszközeivel belenyúl a nagy óraműbe, megzavarja ezeréves taktusát és csodálkozik, ha a hatalmas inga olykor elsöpri lengésével az egész pókhálót.

Peccatur intra muros et extra. Visszatekintve a háború kiörése óta kelt jogszabályaink alakulására, sokszor semmi, sokszor pedig csak azt az egyetlen mentséget találjuk kodifikátoraink számára, amelyet az «átkos liberalizmus» törvényhozása a jogos védelem büntetlensége mellett érvényesített: hogy a jogos védelem határainak fételemből vagy megzavarodásból történt túllépése nem büntetendő. Ha majd a történelem törvénytül az utolsó évek törvényei fölött és meg fogja állapítani, mely túlkapások azok, amelyek fételemből vagy megzavarodásból és melyek azok, amelyek mások félelmének és megzavarodásának felhasználásával lépték túl a véten védelem határait, akkor fog kitünni, mily sok esetben nem adható meg nekik az abszolúció...

Mi sem természetesebb, mint az, hogy abnormális körülmények abnormális jogeszközöket kívánnak meg és hogy akkor, amikor létünket védjük, nem kimélhetünk meg mindenkét attól, hogy a tyúkszemére hágnanak. Természetes az is, hogy háború és forradalmak eldurvítják a lelkeket és eltompítják a humanizmus magasabb követelményei iránt. Elöttem fekszik egy régi német író könyve: *Dissertatio juridica solemnissima de aequilibrii quoque legali juris gentium arbitrio in gentium controversiis pacis tuendae causa interponendo.* Szerzője tudós professor *Georg Ludwig Erasmus von Huldenberg*: megjelent Helmstadtban 1720-ban. A jeles békebarát így állítja szembe megkapó egyszerűséggel és közvetlenséggel a béke és a háború tömegpszichológiáját: «*Differunt itaque status belli statusque pacis sat evidenter. Ille enim status est status ubi leges florent, virtuti pretium statuitur, labores divitiarum sequuntur, bonae artes coluntur, studiis liberalibus suis honor constat, ferociorum irae cohibentur, meticulosorum securitati prospicitur, divitum avaritia temperatur, ingeniorum miserie sublevatur, malis obex ponitur, boni ad majora audendum laude, acclamatione et praemiis excitantur. Hic autem ubi omnia secus se habent, leges silent, virtus vilipendio est,*

*laborum vel nulli, vel incerti fructus, artes optimae, studia liberalia plusquam sepulta jacent, technae pessimae, stratagemata nefaria caput efferunt, ferociorum ausus sub fortitudinis specie laudantur, meticulosi plane exanimantur, ducum belli rapacitati omnia reservantur, egeni fame necantur, mali per omne vitiorum stadium libere decurrent et cum omnia liceat, non licet esse bonum et, si quae alia maximi momenti, plura discrimina...**

A lelkek ez általános eldurulásának csak tükre a jog, amikor szabályainak *tartalma* — és ezt vesszük ezúttal bonckés alá — mindinkább eltávolodik az általános kultúrideáloktól és mind kevésbé veszi tekintetbe, akinek kedvéért van és akinek céljait szolgálnia kellene: az embert.

A francia forradalom a maga teoretizáló hajlamával minden embert *civis Romanus paterfamiliassá* avatott, aki mellett a bölcsőben ott fekszik a marsall-bot. Kifejlesztette a «velünk született jogok» tanát és azóta nevelődött belénk, hogy az ember személyes szabadsága, élete, testi épisége, becsülete és vagyoni önállósága elidegeníthetetlen egyéni jogai, amelyeket senkinek, az államhatalomnak legkevésbé, szabad kikezdenie. A közben elmult 130 esztendő persze fokról-fokra kimutatta, hogy e jogok is — mint minden más jog — felette különböző mértékben oszlanak meg az emberek között és majd közérdekből, majd többé-kevésbé jogos magánérdekből a legváltozatosabb korlátozások tárgyai. Mértékül azonban abban a tekintetben, hogyan bánik valamely kor és annak joga az emberrel, még mindig rendkívül alkalmasak. Tegyük egy futó próbát a ma fennálló joggal.

Nehogy azonban felreértés legyen és a következőknek oly látszat adassék, mintha a *laudatio criminis* lünébe esnének, egy talán magától értődő fenntartást kell tennem. Minden büntetés a személyiség ellen irányuló akció, hiszen ha a személyiséget érintetlenül hágná, nem volna büntetés. A békejog is megtámadta a személyes szabadságot, amikor szabadságvesztést alkalmazott büntetésül, az életet, amikor halálbüntetést állapított meg, a becsületet, amikor politikai jogok felfüggesztéséről, ítélet közhírré tételéről rendelkezett. A különbség az akkor és a most között tehát elsősorban fokozatbeli: több személyiségi jogtárgy ellen irányul a büntetés és súlyosabban érinti azokat, mint azelőtt. S különbség van az államnak a büntetlenséggel szemben tanu-

* Magyarul (némileg szabad fordításban): «Elég nyilvánvalón különbözik ennél fogva a háború állapota és a békéé. Ez ugyanis az az állapot, ahol a törvények virágzanak, az erénynek jutalom jár, a munkát vagyonosodás követi, a szép művészetek virágzanak, a magasabb tudományok az őket megillető megbecsülésben részesülnek, a garázdáknak dühét megfékezik, a félénkebbek biztonságáról gondoskodnak, a gazdagok kapzsiságát korlátozzák, a szűkölködők nyomorán enyhítenek, a bűnözésnek halárt szabnak, a jókat dicsérettel, rokonszenvvel és jutalmakkal nagyobb bátorságú tettekre serkentik. Amott azonban, amikor minden kizökkent a maga rendjéből, a törvények hallgatnak, az erény értéktelenné válik, a munkának vagy semmi, vagy bizonytalan a gyümölcse, a legjobb művészetek, a szellemi tudományok az eltemetetteknek is hallgatógabban fekszenek, a leggonoszabb mesterségek, tiltott hadakozásmódok burjánznak, a garázdák merészségét bátorság címén dicsérik, a félénkeket egyszerűen kiirtják, mindent a háború intézői rablásvágyának tartanak fenn, a szűkölködőket az éhség öldöklí, a gonoszok a bűnök minden fokozatát büntetlenül járkák végig és amikor minden szabad, nem szabad jónak lenni és mennyi más igen fontos és nagyszámú baj van még...»

sított reakciója tekintetében is annyiban, hogy a szükségállapot kényszere és tömeghangulatok nyomása alatt ez a visszahatás már ott is beáll, ahol azelőtt közömbös maradhatott. Amikor tehát az alábbiakban rövid szemlét tartok az infligált jogtárgyak fölött, csak konstatalok, de nem kritizálok: ahol bírálatot óhajok gyakorolni, ott ezt külön kiemelem.

A *személyes szabadság* az az immateriális jogunk, amely a háború kitörése óta talán legtöbbet szenvedett. A köznek a magánélet összes nyilvánulásaiba való sokszoros belenyúlása minden lépésünket hatósági engedélytől teszi függővé és hatósági ellenőrzésnek veti alá. Lakás, élelmérés, utazás a közismert korlátozások alatt állanak; a gondolatnyilvánítás szabadságát a forma szerint tanácsadó, lényegében azonban erősen prohibitív cenzura köti gúzsba és az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921: III. tc. (s még inkább annak kiterjesztő értelmezése az alkalmazásban) korlátozza. A tanulási szabadságot és a pályaválasztás szabadságát az 1920: XXV. tc. teszi semmivé. A bűnvádi eljárás megszüntetése és a bíróságnak a vádlott azonnali szabadlábrahelyezését elrendelő végzése annak még korántsem adja vissza személyes szabadságát, mert a vádlottat a kir. ügyésznél készen várhatja a miniszteri rendelet, amely őt «biztonsági őrizetbe» helyezi. A személyes szabadságot és az *emberélelet* egyaránt nagyjelentőségű garanciáitól fosztja meg a rögtönbírászkodás, amelynek elrendelésére az 1912: LXIII. tc. 12. §-ának 4. pontja a minisztériumot hatalmazza fel és amely alá vont cselekmények körét az 1920: XXXVIII. tc. lényegesen kiterjesztette. A *teszi épesség* súlyos veszélyeztetése rejlett a «vagyon, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről» elkeresztelt, valójában azonban az erkölcsiség magasabb parancsait és a személyiségi jogot a legmélyebben sértő, 1920. évi XXVI. tc.-ben, amelynek hatálya — hála Isten — f. é. szeptember 29-én megszűnt. A *becsület* súlyosan szenved egyfelől ama fikció következtében, amellyel egyes jogszabályok politikai bűncselekményeket közönséges bűncselekménnyé minősítenek át, másfelől annak folytán, hogy társadalmi osztályokat egyes törvényhelyek a priori megbélyegeznek (1920: XV. tc. 3. §. 1. bek.), úgyszintén, hogy akad törvény, amely félre nem ismerhető céllal különböztet meg első- és másodosztályú állampolgárokat (1920. évi XXV. tc.), végül pedig és nem csekélyebb mértékben annak folytán, hogy az elkeseredett politikai küzdelmek során törvényeink és törvényalkalmazóink politikai meggyőződésből véghezvitt cselekményeket a legsúlyosabb közönséges büntetésekre kiszabott büntetéssel kénytelenek sújtani. A *vagyonnal való szabad rendelkezés* korlátai is számosak: különösen súlyosan vág bele az egyéni jogokba az ingatlanszerzés korlátozása, amint azt az 1920: XXXVI. tc. számos rendelkezése kodifikálja, amelyek közül csak példákban említem az állam részére biztosított elővásárlási jogot (16. §.), az állami megváltás jogát (28. §.), a haszonbérleti szerződések bejelentésének kötelezettségét (49. §.) és a törvény 77. §-át, amely a szabad forgalmat korlátozó korábbi rendeleteket hatályukban fenntartja.

Azonban nem csupán az anyagi immateriális jogok tartalmi korlátozása, hanem az azokat biztosító *eljárési garanciák hiánya* is súlyosan fekszik meg a lelkeket. Az esküdtbírászkodás felfüggesztése, a gyorsított bűnvádi eljárás szabályainak tág körben való alkalmazása, a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítése (1921. évi XXIX. tc.), a már említett rögtönbírászkodás a bűnvádi perben, az egyesbírói rendszer kiterjesztése, a hatásköri értékhatárok felemelése és az egyszerűsítés egyéb szabályai a polgári eljárásban jelzik e fejlődés vagy helyesebben visszafejlődés mértékeleit. Közelebről nézve egyébként mindenütt, ahol a hatóságnak az eddigiekben említett messzemenő intézkedő és ellenőrző joga megnyilvánul, a dolog természeténél fogva hiányzanak azok a biztosítékok, amelyek a pártatlan és objektív döntést garantálnak. Mert képzhető-e, hogy minden esetben közmegegyezést kelt a járási mezőgazdasági bizottság ama határozata, amellyel titkos szavazás útján valakit ingatlan juttatására érdemtelenné mond ki (1920: XXXVI. tc. 3. §. 6. p. és utolsó bek.), vagy a főiskolák illetékes kara tanárainak az a határozata, amellyel a nemzethűség és az erkölcsi megbízhatóság követelményei szempontjából engedi vagy tiltja meg a hallgatóknak az egyetemre való beiratását (1920: XXV. tc. 3. §. 3. bek.)? Ide vágnak azok a sokban jogos panaszok is, amelyek a lakáshivatalok előtti eljárás szabályozása ellen felmerülnek és amelyek a leg-

újabb rendelettel szemben legalább annyira megokoltak, mint előzőivel szemben. Oly rendszer, amelyben a fellebbvitellel megátadott határozatot a fellebbviteli tanácsban az a bíró referálja, aki azt elsőfokban hozta, a komoly jogi kritika mértékét nem üti meg.

Végezetül e gondolkörben még csak egy szimptomatikus jelenségre kívánok reámutatni, amelyet egybefoglalóan «a szankciók eldurvulása és elégedetlensége» elnevezéssel jelölnék. Menyire igaza volt Bismarcknak avval a mondásával, hogy a szuronyokon ülés idővel kényelmetlenné válik, azt legjobban annak a jog terére alkalmazása bizonyítja. A törvények megtartásának minden inkább alkalmas biztosítéka, mint a büntetéstől való félelem, és amely állam kizárólag vagy főképp a félelemre támaszkodik, az rövidesen oly súlyosra kénytelen fokozni szankcióit, hogy azok következetes alkalmazására nem lehet elég ereje. Más oldalról pedig találóan utal a mindig éleslátó *Dr. Klein Ferenc* volt osztrák igazságügyminiszter: «Die psychischen Quellen der Rechtsgehorsams und der Rechtsgeltung» című tanulmányában (Berlin, 1912.) arra, hogy a társadalmi intézmények erőtlenekek, ha az egyén velük szemben elzárkózik vagy magát azok fölött állónak érzi és minden történelmi és társadalmi tekintély ellenére, amely azokat övez, előttük meg nem hajlik. A szankciók eldurvulásáról szóltam: példakul szolgálhatnak az 1920: XXXII. tc. az államkincstár megkárosítására irányuló büntettekről és vétésekről, a már említett és immár hatályvesztett derestörvény, az árdrágító visszaélésekről szóló törvény 1920: XV. tc. 1. §. 2. és 3. bek. és illetőleg az ezeket részben módosító 1920. évi XXV. tc. 7. §-a, de már korábban is hazaárulók vagyoni felelőségéről szóló 1915: XVIII. tc., amelyet kiegészített az 1921: XLIII. tc. Különösen az árdrágítási törvényekben ülnek orgiákat *mellékbüntetések*: az áldozatot eltiltják ipara üzésétől, külföldi kiutasítanak, beföldit eltoloncolnak, s megszégyenítésül közhírré teszik és az elítélt üzletében (amelyet előbb már becsuktak!) félévre kifüggesztetik az ítéletet. Hasonló tenorban mozog az 1921: III. tc. (9., 10., 12. §§.) is. És vajjon kell-e egyáltalán példát felhoznom amaz állításom igazolására, hogy ezek a túlfeszített szankciók mennyire elégtelenekek a velük sújtott cselekmények meggátlására? Árdrágító visszaélések, politikai puccskísérletek, a hatósági intézkedések szinte kihívó kijátszása, adócsalás, a személy- és vagyonbiztonság megrendülése, ezek a ma karakterisztikonjai, a drákói szabályok életbelépése után ép úgy, mint azelőtt. Legfeljebb, hogy lényegesen megszorodtak azok az esetek, amikor a bűncselekményeket hatósági vagy hazafias színezettel igyekeznek leplezni. Hogyan is mondotta *Huldenberg* professzor? *Cum omnia liceat, non licet esse bonum.*

Dr. Meszlény Artur.

A bírói függetlenség intézményes biztosítása és kiépítése.

Az elmúlt hetekben az egyik napilap közölte azt a hírt, hogy a kormány az 1920: XI. tc. 4. §-a alapján 102 bírót fog a közeljövőben elbocsátani s hogy ezek legnagyobb részt olyanok közül kerülnek ki, akik ellen a fegyelmi eljárást a megejtett vizsgálat alapján megszüntették, illetve a fegyelmi eljárás során felmentették őket, avagy akik kisebb-nagyobb fegyelmi büntetést kaptak.

Kérdés már most, hogy a kormány ezen intézkedése mennyiben egyeztethető össze a bírói függetlenség elvével s hogy az 1920: XI. tc. 4. §-a alkalmazható-e az ily bírakkal szemben?

A bírói függetlenség kiépítését nyomban az alkotmányos uralom visszaállításakor, vagyis 1867-ben kezdték meg s azóta fokozatosan kiegészítették az egyes törvények e nagyszerű elvet, mert a mindenkori kormányok bármily ádáz politikai harcok is voltak az egyes pártok között, belátták, hogy az ország jövőjének és alkotmányának egyik legfőbb oszlopa a bírói függetlenség, amely nélkül az igazságszolgáltatás a mindenkori kormányok és pártok labdajátékává sülyedne.

A bírói függetlenség biztosításáról először az 1869: IV. tc. intézkedik, melynek 15. §-a világosan kimondja, hogy a bíró a törvényben meghatározott eseteken és *amódon kívül*, hivatalából el nem mozdítható. Ugyancsak a törvény 17. §-a kimondja, hogy a bíró, mely esetekben helyezhető nyugalmába.

Az 1869: IV. tc.-et szervesen kiegészíti az 1871: VIII. tc.-

fél saját érdekhelyzetéből fakadó jog, amelyet az ellenfél vétke-ségétől függővé tenni annyit jelent, mint idegen szempontot bele-keverni.

A szerződő fél érdekhelyzetének, főként az elállásban rejlő érdekvédelmi eszköznek vizsgálatában egy lépéssel tovább kell mennünk és akkor érünk el ahhoz az általánosításhoz, amit a fejtegetések címe feltüntet.

Az elállás nemcsak azon vonatkozásban szorítkozik az elálló fél saját érdekhelyzetére (monológ igénynek mondja Grosschmid a dologi igényt, dialognak a kötelmit. Fejezetek II. k. 1290. l.), hogy egyedül abból indul ki, hanem abban a jellegben is, hogy az elállás célja és eredménye szerint is csak a félre háromolható hátrány távoltartását akarja elérni — az elálló fél pusztán a maga érdekeit védi, a szembenálló fél minden igénybevétele nélkül — amivel szemben már a kártérítés nem pusztán védelmi természetű, az igény átnyúl az ellenfélhez azzal, hogy attól vagyont-értéket akar a maga javára átvonni. Az elállás védő igény, a kár-térítés támadó igény. Védő igény minden olyan igény, amely csu-pán mentesítést céloz bizonyos következmények alól, anélkül, hogy az ellenfélől pozitív szolgáltatást várna, támadó igény, amely az ellenfél valamely pozitív szolgáltatását sürgeti. Ahhoz, hogy magam védjem, tökéletesen elég, ha az én érdekköröm zavarását szenved, anélkül, hogy én e zavarást valamely okból el-szenvedni tartoznék. A védelemre való jognak nem lehet ex-ratione más alapját megkívánni, mint az érdekköröknek a jog által ki nem rótt megzavarását. A védelem joga az én érdek-szférám megbolygatásával adva van, tekintet nélkül a zavaró fél személyi vagy egyéb körülményeinek vizsgálatára. Ahhoz, hogy én a más vagyónába átnyúljak — a német irodalom — ha más értelemben is — erre a Zugriffsrecht fogalmát kovácsolta ki — az ellenfél személyében fekvő valamely engem feljogosító oknak kell lenni. A védő igény a védekező saját személyére szo-rított, a támadó igény mindkét fél érdekkörét felöleli, magába fogadja: Törvényben ez megírva nincs, a megkülönböztetés, ha úgy tetszik, észjogi tétel, jogérzeti követelmény. Az elállás és kártérítésnek a védő- és támadó igény szerinti megkülönböztetése a védő és támadó igényként való karakterizálása pedig fontos a tételes jogra, de főként a jogalkalmazásra, amelynek a helyes útvonalat fogja sokszor kijelölni, mert egyéb igényeknél is kutatható, hogy azok védő- vagy támadó igények-e, és ezek szabályo-zásánál, vagy a közöttük forgó bíráskodásnál szolgálhat az igé-nyek abbeli jellege útmutatással.

Hogy mennyire szükséges az egységes elvi alapok felderí-tése, az elállás szűkebb területe is tanúsítja. A Tervezet külön fejezetben foglalkozik a szerződésileg kikötött elállási joggal, de a jogvesztés kikötéséről rendelkező szabályok között is foglalko-zik az elállással. Az elállás és kártérítésnek e cikkben tárgyalt szembesítése a főkérdés tekintetében a jogvesztés kikötésénél is egyező szabályokra vezetett; az elállás jogát a II. Tervezet és későbbi átdolgozásai minden további nélkül megadják «azon eset» (t. i. a nem teljesítés) beálltával, míg a jogvesztés nem éri az adóst, ha a nem teljesítés föl nem róható. (Ptkj. 835—836. §§.) Az I. Tervezetben ez az enyhítés még hiányzott. Úgy az I. Ter-vezet, mint a Javaslat indokolása kifejezetten foglalkozik azzal a kérdéssel, megilleti-e a felet az elállás joga a kikötés alapján, ha a nem teljesítés az adósnak fel nem róható. A késedelemre alapított (törvényből folyó) elállás a fentiek szerint világosan gyakorolható a felróhatóságra való figyelem nélkül. Ezt a sza-bályt valahogyan elhalványítják a jogvesztés szabályai, amelyek a vonatkozó indokolások szerint a kikötött elállási jog területén ténykérdésnek kívánják tekinteni, hogy mi volt a felek intenciója a jog megadása tekintetében. «Hogy vajjon az elállásra már a nem teljesítés pusztá ténye jogosítja-e a hitelezőt, vagy szüksé-ges-e, hogy a teljesítés az adósnak felróható okból maradt legyen el, ezt a Tervezet nem dönti el, hanem, mint a felek intenciója szerint elbírálandó ténykérdést az egyes eset méltatásának tartsa fenn.» (Terv. Indokolás 232. l.) A Javaslat indokolása a kérdés egyező formulázása után azt írja: «ez a felek intenciója szerint elbírálandó ténykérdés.» (47. l.) Az indokolásból vett idézettel majdnem szószerint egyezik Staudinger kommentárja: Ob hierunter lediglich die Nichterfüllung oder auch die nicht gehörige Erfüllung zu verstehen ist, ob schon die blosse Tatsache der Nichterfüllung genügt, oder ob auch die subjektiven Voraussetzungen des Schuldnerverzugs vorliegen müssen, bleibt der Aus-

legung des einzelnen Falles vorbehalten. (II. k. 1. rész. 355. l.) A késedelemnél tehát a német jogot tudatosan detronizáltuk, de e kikötött elállásnál visszaültettük a trónra. Egy bizonyos fokig visszas, hogy a törvény által nyújtott elállási jog nagyobb terje-delemben legyen biztosítva, mint a szerződéses kikötés esetén. A fél, aki szerződéses kikötéssel gondoskodik érdekeiről, nyilvánvalólag a kikötés területén növelni akarja a maga jogait, nem pedig szűkíteni. A jogkiterjesztést célzó kikötésnek így egyetlen gyakorlati jelentősége abban áll, hogy az esetleg jogszűkítésre vezető, mert kikötés híján a Terv. szabályai szerint vétklen késedelem esetén is elállhat a fél, míg ha elállási jogát egy jog-vesztő kikötéssel is jónak látta körülbástyázni, akkor az Indoko-lások szerint kutatni fogják az «intenciót» és esetleg vétklen késedelem esetén az intenció megállapítása címén elütik az elállás jogától.

Ez a jogkör szűkítés, pozíciójának ez a kedvezőtlenebbé tétel-e semmiesetre sem lehetett a félnek intenciója. Ha az Indoko-lás jónak látta kitérni az intenciók felderítésére, azon okból, mert lehet eset, amikor a kikötés tényleg csak a vétkes késedelem esetére akarta nyújtani az elállás jogát, úgy legfeljebb egy-oly értelmező szabály nyerhetett volna elhelyezést, amely összhangban a késedelem szabályával kétség esetében a vétklen késedelem esetére is megadja az elállás jogát azzal, hogy bizonyít-ható, hogy a felek csak a vétkes késedelem esetére akarták szo-rítani az elállás jogát. A mai elrendezésben kétségtelenül van valami diszharmonia, amit épen az elvi tisztázás tüntethet el. A pacta sunt servanda elve ugyan az ellenkező irányban terelne az elrendezést, de ha a késedelem szabályozása engedte életre-kelni a kétoldali szerződésnek ezt az «össajátságot» (Grosschmid kifejezése) akkor az egységes szabályozás a kikötött elállásnál is érvényesüljön.

Az elállás kérdésére igen érdekes az osztrák polgári törvény-könyv, amely még azon idő terméke, amely az elállást újságként meghonosító kereskedelmi törvény előtt járt. A törvénykönyv 919. §-a, mintha Neumann Ármín fenti idézetét kívánná megerősíteni, teljes élességgel elvileg megtagadja az elállási jogot: «Wenn ein Teil den Vertrag entweder gar nicht, oder nicht in der gehörigen Zeit... erfüllet, so ist der andere Teil ausser den in dem Gesetze bestimmten Fällen, oder einem ausdrücklichen Vorbehalt nicht berechtigt, die Aufhebung, sondern nur die genaue Erfüllung des Vertrages und Ersatz zu fordern. De már az elvi megtagadás is megnyit konkrét zsilipeket és tényleg a törvény több rendelkezése elállást biztosít. A 908. §. a foglaló-adás esetére, 932. §. a nem javítható minőségi hiba esetére, a 934. §. a la esio enormis esetére adja meg az elállást. A mi fej-tegetéseink szempontjából legközelebb esik a kiadói ügyletre intézkedő 1166. §.: Wird das Werk von dem Schriftsteller zur bestimmten Zeit... nicht geliefert, so kann der Verleger zurück-treten (a törvény az elállásra váltakozóan az aufheben, abgehen kifejezéseket is használja és a kifejezésekben való meg nem álla-podottság már rendszerinti külső ismertetőjele a kérdés meg nem állapodottságának) und wenn die Ablieferung aus Verschulden des Verfassers unterbleibet, die Schadloshaltung fordern.) Az osztrák törvény e szakasz az elállás és kártérítés szankció-jának elkülönítésével dícsérettel említi Grosschmid is, szemben-állítva a kereskedelmi törvény 516. §-ával, amely elállást és kár-térítést egy kalap alá fogva, az elállást is csak vétkesség esetén adja meg.

A német polgári törvénykönyvvel szemben a helyes állás-ponton van az új német kereskedelmi törvény 376. §-a, amely a vevőnek az elállást a nem teljesítés esetére már megadja, míg kártérítést csupán akkor ad, «Falls der Schuldner im Verzug ist». A kereskedelmi törvény, tehát a BGG.-vel egyezően beszél a Verzugról subintelligitur a felróható késedelem, de már érdem-ben eltér a BGB. szabályaitól.

Hasonlóan elkülöníti a német tisztességtelen versenyről szóló törvény az abbanhagyási igényt és kártérítést. Az abbanhagyási igény egyedüli előfeltétele az objektív jogellenesség, míg a kár-térítéshez ezenfelül vétkesség is szükséges. Belső természete sze-rint az abbanhagyás is a védő igények közé tartozik. A készülő magyar törvény, amely jórészen a német nyomdokain halad e tekintetben is követi a német törvényt.

A szerzői jog területén is szétkülöníthetnek az igények asze-rint, hogy előfeltételük csupán az objektív jogellenesség, illetve

a vétkesség. Judikaturánkban ez a megkülönböztetés gyakorlati jelentőségű.

Erkölcsei kérdésekkel komplikálódik a házasság felbontásának joga és a tartáskövetelés. A bontás — bármennyire is érintse a másik házastárs helyzetét — lényegileg mégis csak a kérelmező fél védő igénye, amellyel a házassági kötelék további fennmaradásának hátrányait akarja a fél távoltartani, amelyet tehát a törvény ehhez képest már azon okból is megad, mivelhogy a jogosított érdekeit sérti, és nem kíván semmi előfeltételt a kötelezett oldaláról. A bontással szemben a tartás már azon oknál fogva, hogy az ellenfél vagyoni szolgáltatását az ellenfél vagyonértékének elvonását jelenti, támadó jellegű. Azonban itt úgy a bontás, mint a tartás kérdésében a védő és támadó jelleg konzekvenciáinak egyszerű levonását a közreható erkölcsi okok paralizálhatják. Hiába áll a helyzet úgy, hogy a bontás a kérelmező fél szempontjából jogosultnak tekinthető, a házasság felbonthatlanságából kiinduló álláspont megtagadja vétkesség híján a bontást, holott a kérelem jogosságára nagyon kevésbé tartozik, hogy az ellenfél vétkesen idézte-e elő azon állapotot, amely a bontásnak mégis csak valóságos oka, vagy az állapot, a felek hibáján kívül keletkezett. Viszont a tartás kérdésében is képzelhető oly álláspont, amely a nőnek tartási igényét az ellenfél vétkessége nélkül, csupán a nő helyzetére tekintő okokból megadandónak véli mindaddig, amíg a nő saját vétkességével e jogát el nem játssza.

A támadó és védő igény jogi relevanciája tükröződik vissza az elévülés egynémely szabályában. A keresk. törvény 346. §-a szerint a vevő köteles a minőségi hibáról az eladót értesíteni. Ez az értesítés előfeltétele a vevő számára biztosított jogoknak, amelyeknek érvényesítése hathónapos határidőhöz van kötve. A kereskedelmi törvény 349. §. 2. bekezdése a kereseti jog hathónapos elévüléséről beszél, a szakasz első bekezdése viszont a kifogások érvényesítését az értesítésnek hat hónapon belüli megtörténtéhez köti. Ebből következik, hogy ha az értesítés kellő időben megtörtént, a vevő a hathónapos elévülési időn belül keresettel léphet fel a 348. §-ban megszabott jogai érvényesítése végett. A hat hónap eltelté után a kereseti jog elévült, de viszont, ha a vételár a hat hónapon túl is kiegyenlített, az eladónak a hat hónapon túl indított vételárkövetelési keresete ellenében a quanti minoris kétségtelenül kifogásként érvényesítheti, noha a quanti minoris actio már elévült. (V. ö. Neumann Ármis: A kereskedelmi törvény magyarázata II. k. 320. sk. II.) A kifogások joga tehát tovább él, mint az ugyane jogot érvényesíteni kívánó kereset. Védekezni tovább van jogom, mint támadni. (Esetleges ellenvetések megelőzése kedvéért: tisztán látjuk, hogy az actio redhibitoria, vulgo az ügylettől elállás, a most tárgyalt esetben támadó igénynek bizonyul, mivel hat hó alatt elévül, ami első szembesítésre éles ellentét a késedelem esetével, ahol az elállásról, mint a védő igény alaptípusáról beszéltünk. Ez az ellentét látszólagos, a szavak ellentéte és nem a lényegé. Késedelem esetén az elállás annyit jelent: eddig nem történt semmi, és ezentúl se történjék semmi. Minőségi kifogás esetén más a helyzet: ott már történt valami, a teljesítés megkísérlése; az elállás itt nem a változatlan helyzet további változatlanságát, hanem a már megtörtént változás visszacsinálását jelenti. Mindkét elállás célja: az eredeti helyzet (a német Urzustand mintájára: őshelyzet) megteremtése. Azonban az az első esetben a mozdulatlanúságot, a második esetben a visszacsinálást jelenti. A két szabályozás különbségében a fait accompli ereje szólal meg és nem volna érdektelen feladat a fait accompli jogbeli jelentőségét tenni kutatás tárgyává.)

Az előre kifizetett vételár arányos részének visszakövetelése hat hónapon túl elutasítandó, aki nem fizetett vételárkövetelés ellen a vételár aránylagos leszállítása a hat hónap elteltével is megállapítandó. Nagyjából egyezően intézkedik a kereseti jog-élévülésről és a kifogásokról a szállítmányozás fejezetében a kereskedelmi törvény 390. §. 1. és 2. bekezdése. Érdekes további példákat nyújt ugyancsak az elévüléssel kapcsolatban a Ptkj. 1473. és 1515. §§. A vonatkozó rendelkezéseket ideigtatjuk:

Ptkj. 1473. §.

Az adós, akit a hitelező tiltott cselekmény által bírt rá a kötelezettség elvállalására, ennek teljesítését abban az esetben is megtagadhatja, ha a tiltott eselekmény alapján a hitelező ellen támasztható saját követelése már elévült.

Ptkj. 1515. §.

Aki jogalap nélkül vállalt kötelezettséget, annak teljesítését akkor is megtagadhatja, ha a felmentés végett támasztható követelés már elévült.

Ezek a vonatkozások is tehát megadják a védekezés lehetőségét oly jogalapon, amelyből támadó igények érvényesítését a jog kizárja. Az adott esetekben a formai elévülés ellenében az elévülés materiális gondolata: a quieta non movere érvényesül az elévülés tendenciája győz az elévülés külső szabálya ellen. (A jog sokszor tagadja meg, illetve fordítja visszájára a maga tételeit: a summum ius summa iniuria körülbelül elvve súrítja ezt a tételtagadást.)

A védő és támadó jelleg megkülönböztetése hasznossá válhatik a gazdagodás és a kártérítés egynémely vitás kérdésében is. E témával talán később külön foglalkozunk.

A mi bírói gyakorlatunk újabban több döntést is produkált, melyekben a tudat alatt az itt fejtegetett szempontoknak jutott szerep. A Hiteljogi Döntvénytár ezidei évfolyama egymásután két esetet közöl (18. és 19. eset). Az első szerint: «Noha az eladót az ügylet lebonyolítása tekintetében szükséges intézkedések megtételében köztudomás szerint előbb a kommunista uralom, utóbb a román megszállás következtében önhibáján kívül beállott erőhatalom gátolta, a vevő sem tartozott az ügylet lebonyolításával a kommunista uralom bizonytalan megszűntéig várni és így az ügylettől elállani jogában állott.» (Kúria P. IV. 458/1921.) A másik döntés szól ekként: A proletárdiktatura következtében a magántulajdon tekintetében is teljesen megváltozott viszonyok közepette és azoknak kiszámíthatatlan volta, valamint tartalmuknak teljes bizonytalansága mellett az eladó nem volt köteles az árút teljesen bizonytalan ideig a vevő rendelkezésére tartani, azért jogosan állhatott el az ügylettől.» (Kúria P. IV. 301/1921.) Ez a két döntés nagyrészt azon a méltányossági meggondoláson nyugszik, hogy a fél nem köteles túl hosszú ideig a bizonytalanságot tűrni. A határozatok nem a feleket megillető elállási jog elvi elismerését, hanem a kommunizmus szülte bizonytalanság konkrét tényének az elállási jog megadásában rejlő kihatását tükröztetik vissza. Kifejezetten a vétlen késedelemre utal a Kúria P. VII. 6283 p. 7. sz. határozata.) Hitelj. Dár 1918. évfolyam 209. l.) Ez a határozat elállási jogot biztosít az eladónak, ha a vevő nem küldött a szüretre hordókat, és ezt az elállási jogot megadja «még akkor is, ha a késedelem a vevőtől nem függő okokra vezethető vissza». Egy legújabb keletű kúriai határozat a kiadóval szemben, akire nézve a mű megjelenítése a bekövetkezett drágasági viszonyok miatt gazdaságilag lehetetlenné vált, és akként a teljesítés körül szerződésesszeggessel nem terhelhető, megadta a szerzőnek az elállás jogát. A kir. Kúria nyilván a vétkesség hiányát panaszló felülvizsgálatra adott válaszul az indokolásban külön is utal arra, hogy «ezen jogi állásponttal» szemben az a kérdés, hogy alperest terhel-e a szerződés teljesítése tekintetében bármi irányban hiba, a per eldöntésénél, közömbös.» (Hiteljogi Dár 1921. évf. 45. l.) Ez a határozat az, amely a judikaturában a legkimondottabban képviseli azt az irányzatot, amelynek ez a cikk szövszólója kívánt lenni.

A fentiekben már röviden utaltunk arra, hogy a támadó- és védő igény megkülönböztetése nem akar jogtételszerű lenni. Ezért véltük mellőzhetőnek azt, hogy igyekezzünk megkísérelni legalább megközelítően meghatározni a két fogalmat. Csupán reá akarunk mutatni arra, hogy ez a megkülönböztetés él a jogérzetünkben.

Két vonatkozásban azonban a fogalmak elméleti tisztázására vissza kell térni. Az egyik az, hogy a védő igények jellemzésére olyan formát állítottunk, hogy az nem nyúlik át a másik fél érdekkörébe. Ez bizonyos értelemben félreérthető. Az elállás bizony sokszor érzékenyen átnyúl az ellenfél érdekkörébe, elüti őt bizonyos nyereségektől, melyet a lebonyolítástól remélt, esetleg pozitív kárt is jelent az elállás, ha a teljesítés előkészítésén költségek zett. Nem az ellenfél teljes közömbösségét értjük tehát az alatt, hogy a védő igény nem nyúlik át az ő érdekkörébe. De viszont akként sem lehet szabatosítani a kérdést — és ez visz át második megjegyzésünkre — hogy a védő igény megáll a másik fél portája előtt és annak vagyonköréből nem kíván átvinni semmit. Védő igény lehet a gazdagodás és ilyen lehet az előre kifizetett haszonbér visszakövetelése a bérlemény tárgyának elpusztulása vagy használhatatlansága esetén. A recuperatorius igények-

nél a védő jelleg megállapítását nem zárja ki az, hogy az ellenfél vagyonszámából akarnak a saját számukra értéket átvinni. Végső konklúzió: a jogérzetben kívántunk polgárjogot teremteni megkülönböztetések számára. Dr. Beck Salamon.

A bankjegyfelülbélyegzéssel kapcsolatos joggyakorlatról.

A Budapesti Közlöny 1920 március 17-iki számában jelent meg a 2260/1920. M. E. számú rendelet, amely szerint:

«A minisztérium elrendeli, hogy a pénztintézetek a bankjegyfelülbélyegzés előkészítésére szükséges munkálatok elvégzés céljából pénztáraikat folyó évi március hó 17-én zárva tartásuk és 18-án is csak a felülbélyegzéssel kapcsolatos teendők céljára nyissák meg.»

Eme rendelkezés kapcsán aztán intézeteink a március 17-én felajánlott fizetéseket nem fogadták el s így nem egy esetben vált vitássá az a kérdés, hogy az előálló 50%-os veszteséget ki viselje?

A közelmúlt hetekben kerültek az ilyen természetű ügyek a legfelsőbb bíróságunk döntése alá s amint alsóbb bíróságaink, úgy a Kúria különböző tanácsai is ellentétes döntésre jutottak. (Kúria P. II. 870/1921. és P. IV. 1664/1921.) Maga talán ez a tény is elég volna ahhoz, hogy a kérdést megbeszélés tárgyává tegyük, de hozzájárul ehhez még az a megfontolás is, hogy esetleg ennek a kérdésnek a taglalása a jövő szempontjából is szükséges lehet.

A relevans esetek lényege az, hogy az adós 1920 márc. 17-én megjelent a hitelező intézetnél s ott miután a felajánlott fizetést el nem fogadták, az összeget, miután bírói letétbe se lehetett helyezni, vagy közjegyzőnél helyezte letétbe, vagy az illető intézet javára felülbélyegeztette s az elismervényt és a felülbélyegzett összeget helyezte letétbe.

A kérdés lényege s legfelsőbb bíróságunk is ebből a szempontból bírálta el a kérdést, az hogy:

1. felmenti-e a fent idézett rendelet az intézetet az elfogadási kötelezettség alól, igen-e vagy nem? s ebből folyóan;
 2. késedelembe esett-e a hitelező intézet igen-e vagy nem.
- Ebből a szempontból mindenekelőtt a hitelezői késedelemnek ebben a kérdésben fontos részét kell figyelembe vennünk.

Állandó bírói joggyakorlatunk, s ekként a polgári törvénykönyv tervezete is, a hitelezőre csak követelési jogot állapít meg, ama másik iránnyal szemben, amely a hitelezőre nézve a kötelmi jogviszonyból folyóan az elfogadási kötelezettséget is felállítja.

Akarmelyik állásponthoz csatlakozunk is «a hitelező késedelembe esik, ha a felajánlott szolgáltatást nem fogadja el... a szolgáltatást tényleg és a kötelezettségnek megfelelően kell felajánlani». (Tervezet 934. §.)

S eme elfogadási késedelem joghatálya azután az, hogy ettől kezdve és ezen idő alatt «a hitelező viseli a szolgáltatás tárgya tekintetében a kárveszélyt». (Tervezet 939. §.)

Nem lehet tehát vitás az, hogy ha a pénztintézet csakugyan elfogadási késedelembe esik, úgy a felülbélyegzés következtében előálló 50%-os kárveszélyt neki kell viselnie.

A továbbmenő kérdés az, hogy mily esetekben nem áll be az elfogadási késedelem.

Önként értetődően mindenekelőtt akkor, ha az adós fizetési kötelezettsége még nem állott be és ha a szolgáltatás nem tekintetű «felajánlott»-nak.

A szóbanforgó esetről is az ügydöntő kérdés az, hogy 1920 március 17-én, amikor a hitelező intézet pénztára a fenti idézett rendelet alapján zárva volt, valójában «felajánlott»-nak tekintetű-e a szolgáltatás, igen-e vagy nem.

A Kúria egyik tanácsa «nem»-el felel, érvelvén azzal, hogy a 2260/1920. M. E. rendelet értelmében felperesnek «pénztárát zárva kellett tartani; ekként pénztári és ezzel összefüggő üzleti kezelés egyáltalában üzleti óra felperesnél 1920 március 17-én, amikor alperes nála a szóbanforgó fizetést teljesíteni kívánta, nem volt és jog szerint nem is lehetett».

Figyelemmel már most a KT. 332. §-ára «felperes törvényszerűen tagadta meg az alperes részéről nem törvényszerű időben felajánlott fizetés elfogadását és elfogadási késedelembe nem esett».

Emellett az érvelés mellett mondja a Kúria szóbanforgó tanácsa jelentőség nélküli az, hogy az 1700/1920. M. E. sz. kormányrendelet értelmében «az osztrák magyar banknak felül nem bélyegzett bankjegyei csak 1920 március 18-tól kezdve szüntenek meg törvényes fizetési eszköz lenni».

Jóval ezután a határozat után a Kúria egy másik tanácsa a hitelező pénztintézet elfogadási késedelmét megállapítja s ebből folyóan a beállott értékcsökkenést az ő terhére állapítja meg. Indokolván eme ellentétes álláspontját azzal, hogy a 2260/1920. M. E. számú rendelet kifejezetten abból a célból bocsátott ki, hogy a pénztintézetek az osztrák-magyar bankjegyek felülbélyegzésének előkészítésére szükséges munkálatokat elvégezhessék.

«A hivatkozott rendelet azonban ehhez a rendelkezéséhez semmiféle magánjogi hatályt nem fűz annak pusztán a felülbélyegzés zavartalan lebonyolítását biztosító rendelkezése tehát a felülbélyegzéssel megbízott pénztintézet részére nem nyújt jogszerű alapot arra, hogy a vele jogügyleti viszonyban álló felek részéről a felülbélyegzés előkészítésének időtartama alatt esedékesé vált pénzbeli tartozás fejében felajánlott teljesítés elfogadását megtagadja...»

«A pénztárak csakis a pénztintézeteknek a pénzkezelés és ezzel összefüggő teendők végzésére hivatott belső szervei, magát a céget azonban az igazgatóság képviseli. Ha tehát kormányhatósági rendelettel a pénztintézet pénztárának az állam érdekében végzendő teendők miatt való zárvatartása elrendeltetett is, s ezzel kizárható is az, hogy magánfelek a rendszerint igénybe veendő pénztárnál teljesíthessék a pénztintézettel szemben fennálló és lejárt tartozásaikra a fizetéseket, melyeket magánjogi érdekeik megóvása végett teljesíteni feltétlenül jogosultak, magának a pénztintézet igazgatóságának áll kötelességében megadni a módot arra, hogy a magánfelek a pénztár igénybevétele nélkül kötelezettségeiket teljesíthessék és a megajánlott fizetés elfogadását a pénztár zárva tartása okából a pénztintézet megtagadni nem jogosult.»

Szükségeseznek tartottam a magam egészében idézni a két ellentétes határozat lényegét, mert úgy a jogi döntést, mint különösen az utóbbi határozat indokát az eseten túlmenően is lényegesnek és értékesnek tartom.

Ebben az utóbbi határozatban ugyanis közvetve kifejezésre jut az a véleményem szerint nagyjelentőségű döntés, hogy a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényes rendelkezés alapján kibocsátott rendelet megszorítóan értelmezendő, annak nagyobb súlyt kiterjedtebb értelmet tulajdonítani nem lehet, mint aminőt annak a rendeletnek kifejezett értelme ad. Amikor a 2660/1920. M. E. számú rendelet azt mondja, hogy a «pénztintézetek... pénztáraikat 1920 március 17-én zárva tartásuk» ez jogilag többet, mint ezt a tényt nem jelenthet.

Ma, amikor minden állam és minden a jogot tisztelő magyar jurista feltétlenül törekvése, hogy az egyeseknek egymáshoz való viszonyát újra csak törvény szabályozhassa, hogy az évtizedes joggyakorlat alapján kifejeződött magánjogunkon csak jól megfontolt törvény változtathasson, hogy kereskedelmi jogunk törvényen alapuló tételeibe rendelettel belenyúlni ne lehessen, akkor igaz örömmel kell köszönteni legfelsőbb bíróságunk oly irányú döntését, amellyel az 1869: IV. tc.-ben biztosított hatalmára támaszkodva a KT. 332. §-át módosító erőt nem ad annak a rendeletnek, amelynek szigorúan vett értelme ezt meg nem kívánja.

Akkor, amikor a KT. 332. §-a azt mondja, hogy «a kereskedelmi ügyletek teljesítése az erre rendelt napon a szokott üzleti órákban eszközözlendő s ugyan akkor elfogadandó» akkor ettől eltérni, ha egyáltalában lehet, csak úgy engedhető meg, ha a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényes rendelkezések alapján kibocsátott rendelet (ha ilyennek is tekintjük a 2660/1920-at) ezt kifejezetten előírja, minthogy pedig ez nem történt meg, helyesnek kell tartanunk a Kúria utóbb elfoglalt ama álláspontját, hogy a pénztintézet elfogadási késedelembe esett.

Nem lehet ugyanis vitás, hogy a fél 1920 március 17-én a teljesítésre rendelt napon a szokott üzleti órákban ajánlotta fel a fizetést.

Ennek az álláspontnak a helyességét támogatja az a megfontolás is, hogy a fél 1920 március 17-én nyilván érvényben levő fizetési eszközzel és teljes értékben akart teljesíteni s a 2660/1920. M. E. számú rendelet aligha akarta a pénztintézeteket

más hitelezőknél előnyösebb elbírásba részesíteni, ha pedig akarta, úgy ezt a Kúria a jogegyenlőség örök elvénél fogva nem fogadhatja el, különösen nem akkor, amikor ehhez a rendelet kiterjesztő magyarázata kell.

A hitelező és adós közötti kötelmi viszony légius értelmében nem jelenthet mást, minthogy a kárveszély eszmei pillanata akkor hárul a hitelezőre, amidőn az adós a teljesítés szempontjából mind azt megtette, ami a kötelmi viszonyból folyóan kötelese volt.

Lehetetlenség volna az ellentétes álláspont mellett tárgyi alapot találni az ellen a vállalat ellen, amelyik a szóbanforgó március hó 17-én nem nyitván meg pénztárát a szokott üzleti órákban a jogosan felajánlott fizetést nem fogadta el.

Ha azonban az eddig elmondottak után is kétséges lehet a 2660/1920. M. E. rendelet jelentősége és ebből folyóan hatálya, akkor elő kell vennünk a törvény, illetve rendelet magyarázat eszközeit.

A grammatikai magyarázat nem vitásan oda vezet, hogy a «pénztár» zárva tartása, nem jelentheti magának a részvénytársaságnak, mint jogi személynek a szokásos hivatalos órák megtartása alóli mentesítését.

Sokkal célravezetőbb azonban a jelen esetben a logikai magyarázat. Ha ugyanis azt nézzük, hogy mi volt a szóbanforgó rendelet meghozatalának indoka, akkor a döntés csak az utóbbi állásponthoz igazodhatik. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ama külső célon kívül, hogy pénzintézeteink a felülbélyegzéssel kapcsolatos pénztári teendőket háborítatlanul elvégezhessek, ami magában aligha lett volna elegendő ok a rendelet kibocsátására, a kormányhatalmat az a belső meggondolás is vezette, hogy a felülbélyegzésre való tekintettel újabb betétek lehetőségét kizárja, tehát nem lejárt fizetések teljesítésének a kizárása, hanem újabb betétek lehetőségének a meggátálása volt a cél. Ez alapon tehát lejárt fizetések teljesítését a szóbanforgó rendelet meggátolni nem szándékolhatta, aminthogy ehhez nem is fűződik semmiféle államérend.

Végül is a 2660/1920. M. E. számú rendeletnek nem tulajdonítható olyan értelem, amellyel az 1700/1920. M. E. számú rendeletnek azt az intézkedését, hogy a bankjegyek felülbélyegzés nélkül csakis az 1920 március 18. napján szüntenek meg törvényes fizetési eszközök lenni, március 17-re tette volna át.

* * *

Amidőn az itt tárgyalt két eset, amelyek közül az első 1921 május 10. napján, az utóbbi pedig 1921 szeptember 28. napján hozatott, kezeim közé került, akaratlanul is erőt vett rajtam az a szubjektív érzés, milyen különös légkört is jelent a mai tülekedő világban a magyar királyi Kúria. Milyen egyszerű és könnyű lett volna ennek az utóbb eljáró tanácsnak a hónapokkal előbb hasonló ügyben hozott döntést, hiszen azt is megfontolva legjobb tudása és belátása szerint hozta az illető tanács, magáévá tenni és aszerint hozni meg jogi döntését. Milyen különös, milyen más és milyen tiszteletreméltó emberi sajátosságokat is jelent — ez a fogalom — régi magyar bíró!

Vérsi Máttyás.

Szemle.

— **A tömegkinevezés** ether-injekciójával igyekezett az igazságügyi kormány az anyagi agóniában sínylődő szervezetnek életerejét fenntartani. Miként értesülünk a kinevezéseket a miniszternek a kir. táblai elnökökkel folytatott több napos szóbeli értekezlete előzte meg. A szóbeliség és közvetlenség elveinek alkalmazása a kiválasztásban kétségkívül célszerű és helyes. Ha a kinevezések ennek ellenére általában se nem különösen jók (ez a mellőzöttek véleménye), se nem különösen rosszak (ez a kinevezetteké), úgy ezért az eredményért nem a módszer, hanem a kinevezés, mint tömegjelenség felelős, amely az egyéni szelekciót megnehezíti. Tömegáru termelésében művészet alig érvényesülhet. Elismerést vált ki, hogy kurzusérdemek jutalmazásával alig találkozzunk, másrészt a mellőzések, különösen a felsőbírói kinevezéseknél, nem mentesek attól az előítéletől, amelyet

csak politikai infekció szülhet. Mert egyébként csupán tudatlanság vagy rosszhiszeműség különböztethet faj- vagy felekezeti szerint az erkölcsi megbízhatóságban vagy rátermettségben.

Nem mentes a tragikomikumtól a címek adományozása. Nincs módunkban matematikai szakértőt alkalmazni, hogy az *alelnökök* számát megállapítsuk. De a felületes szemlélet is azt mutatja, hogy sokan vannak. Jóval többen, mint amennyit pl. a kir. ügyészség monokratikus szervezete elbírná. Már az ügyészségi elnök állása is *contradictio in adjecto*, mert ugyan milyen tanácsban elnököl az ügyészség vezetője? — még inkább a szervezet igazgatásában részt nem vevő, továbbra is előadókként szereplő alelnökök tömege, akikből soha sem lehet elnök. Szinte azt a benyomást kelti ez a címáradat, mintha az igazságügyi kormányt az a bécsi kocsis inspirálta volna, aki a megélhetés nehézségén kesergő társának azt ajánlotta: Du, mach ma uns a guatn Tag, sag ma uns Euer Gnaden! Ha a címáradományozásnak e ragálya tovább terjed, az igazságügyi szervezet csakhamar utóléri Haiti-sziget hadseregét, amelyben a legalacsonyabb sarzsi az ezredesnél kezdődik. Azt hisszük, hogy a bírói és ügyészi kar kevesebb címmel is beérné, ha több megélhetési valószínűséget remélhetne. Ehhez azonban nyilván több invencióra, bátorságra és őszinteségre van szükség, mint amennyivel a kormányzat rendelkezik. Morituri te salutant — mondták az egykori gladiátorok, morituros ego saluto — mondja a miniszter az igazságügy porondján küzködő gladiátoroknak, mert, sajnos, nem áll módjában, hogy ezidő szerint a tiszteletlen felül megélhetésüket is biztosítsa.

— **A Magyar Jogászegylet** igazgató-választmánya az Emmer Kornél pályázatra beérkezett pályaművek közül a bírálóbizottság egyhangú határozata értelmében: «A felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltató tevékenységére (tárgyalási elv) című «Adhuc sub iudice lis est» jeligével ellátott pályamunkát dicséretben részesítette és egyúttal elhatározta, hogy a díjat nem adja ki. A pályaművek szerzői műveiket kellő igazolás ellenében dr. Kollár László egyesületi titkárnál (1—2 óra között a Belvárosi Takarékpénztár r.-t. IV., Koronaherceg-u. 2.) vehetik át. A pályázati feltételek értelmében a dicséretben részesült pályamű szerzőjének kívánságára jelígés levele felbontatik és neve nyilvánosságra hozatik.

— **A vádtanács a rendőrségről.** A budapesti kir. büntetőtörvényszék vádtanácsának B. IV. 8866/1911. sz. végzéséből. «A vádtanács az előterjesztésnek helyt ad s megállapítja, hogy az államrendőrség a jelen esetben a Bp. 62. §-ának rendelkezése ellenére önkényesen és szabályellenesen tagadta meg a védőnek terheltekkel való szóbeli érintkezését. Ezen végzést a budapesti államrendőrség főkapitányi hivatalával közölni rendeli. Indokok: Az államrendőrség 97,458/1921. fk. II. számú értesítéséből megállapíthatóan nem szenved kétséget, hogy az államrendőrség megtagadta a védőnek a terheltekkel való szóbeli érintkezést. Az államrendőrség ezen intézkedését azzal indokolta, hogy a 4039/1919. M. E. számú rendelet 2. pontban felsoroltak érdekében elkövetett fogolyszökötés miatt folytatta le a nyomozást, hogy a jelzett számú rendelet 8. §-ának második bekezdése szerint a védelemmel kapcsolatos teendők az államügyészség hatáskörébe vannak utalva. Az államrendőrségnek azonban ezen indokolása nem helytálló, mert ezen büntető eljárás szabályai szerint folyik, mert a hivatkozott rendelet gyorsított ügyekben sem helyezi hatályon kívül a Bp. 62. §-át. Minthogy pedig a Bp. 62. §-a értelmében a védőnek azon joga, hogy a letartóztatott védettjével érintkezessen; csak annyiban korlátozható, hogy indokolt esetekben a nyomozást teljesítő rendőri hatóság elrendelheti az érintkezésnek hatósági személy jelenlétében való megtörténtét, kétségtelen, hogy az államrendőrség a jelen esetben *önkéntesen és szabályellenesen zárta el a védőt attól, hogy a védettjével érintkezessen.*»

— **Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége** ingyenes állasközvetítő tevékenységét új alapokra fektetve ismét megkezdte. A Szövetség ügyvédi irodákban elhelyez: jelölteket, jog-

szigorlókat, jogászokat, valamint gép- és gyorsíró kisasszonyokat. Hivatalos órák naponta d. e. 11—1-ig. Hivatalos helyiség V., Szemere-utca 10, földszint jobbra. Telefon 78—34.

— **Bajok a fiatalkorúak bírósága körül.** Aki mostanában figyelmére méltatja a budapesti kir. büntetőtörvényszék kebelében működő *fiatalkorúak bíróságának* belső életét: szokatlan jelenségeket kell tapasztalnia. A fiatalkorúak bírái közt, akik nagyobbára már több szolgálati idővel rendelkező, érdemesebb törvényszéki bírák, bizonyos ideges izgatottságot, nyugtalankodást, sőt — ellehet mondani — elkeseredést vehet észre, melynek egyik külső megnyilvánulása az is, hogy most nem kevesebb, mint *egyszerre öt vagy hat bíró* készül teljesen odahagyni a fiatalkorúak ügyét, egytől-egyig épen a legszakképzetebb bírák, akik annak idején épen fiatalkorúak ügyei iránti legteljesebb munkakedvvel és lelkesedéssel, igazi hivatottsággal léptek be a fiatalkorúak bíróságába s mire ezek a sorok megjelennek, már ez a tömeges kiválás minden valószínűség szerint teljesen befejezett tényé is válik. És mi idézte elő épen most ezt a méltó és jogos elkeseredést? A feleletre egyszeriben rájöhet az, aki a bíróság feltűnés nélküli, csöndes munkálkodását és a napokban közzétett tömeges bírói előléptetéseket és címadohányozásokat figyelemmel kísérte. Oly égbekiáltó méltánytalansággal és megszegyenítően nem mellőztek még bírói testületet, mint a mostani kinevezéseknél és címadományozásoknál a budapesti kir. büntetőtörvényszéket — még ennek elnökét sem véve ki — de legfőképpen a fiatalkorúak bíráit, akiket egyszerűen, észre sem vettek. A lekicsinylést és meg nem értést eleget megszokhatták már ezek a bírák eddig is, de most már betelt a mérték. Nem hajlandók tovább vesződni egy oly területen, hol csak mellőzöttség és fel sem vevés az osztályrészük, hol az előmenetel teljesen kilátástalan s hol még a minisztérium illetékes ügyosztálya sem teszi eléggé magáévá a bírák érdekeit. Végzetes következményeket okozható elbánás ez épen a mostani időkben, mikor a bírói kar legszámtottevőbb tagjai különben is tömegesen hagyják oda pályájukat a siralmas megélhetési viszonyok kényszerítő hatása alatt. Tudatosan és szándékosan kiölni hasonló mellőzésekkel azt a kevés idealizmust is, mely feltétlenül megkívánható a fiatalkorúak ügyeivel való foglalkozáshoz: oly szűk látókörűségre valló, meggondatlan ténykedés, mely majdnem teljes bizonyossággal magának az intézménynek a végromlását jelentheti.

Ezúttal is a leghatározottabban ki kell emelnem kétségtelen szükségességét annak, aminek már évek óta e helyen is, a bírák és ügyészek volt hivatalos lapjában is kifejezést adtam, hogy — ha egyáltalán súlyt helyezünk még valamennyire a fiatalkorúak ügyeire — fel kell állítani *a fiatalkorúak külön törvényszékét* — a személyzet most is meg van hozzá — s ennek keretében a bírák előmenetelét intézményesen biztosítani. Enélkül az egész ügy — menthetetlen.

Zsoldos Benő.

— **A proletárdiktatura alatt szünetelő határidők.** A 4038. 1919. M. E. sz. rendelet 3. §. 2. bek. értelmében az elévülési, valamint a jogok érvényesítésére vagy fenntartására megállapított határidőbe nem számítható be az az idő, amely alatt a rendes bíróságok működése szünetelt. Kétségtelen, hogy az ágy- és asztaltól különélésre a H. T. 99. §-a alapján megszabott határidő nem ilyen határidő; ilyen azonban az a 3 havi határidő, mely alatt a különélési idő eltelté után a bontási kérelmet elő kell terjeszteni. Ámde ezt a két határidőt egymástól külön választani nem lehet, hanem mindkettőt egységesnek kell tekinteni és egységesen kell elbírálni. Ha tehát a különélési határidő a diktatura kitérésekor még le nem járt, ennek a folyása is megakadt és csak a bíróságok működésének újbóli megkezdése után folytatódott. (Kúria P. III. 2508/1921.)

— **A V. Ü. Sz. 98. és 99. §-aihoz.** I. A Szerajevóba címzett küldemény elveszett, mielőtt azt a boszniai vasút átvette volna. A felszólamlás tehát helytelenül intéztetett ehhez a vasúthoz. Mégis elég tétetett az Ü. Sz. 99. §. (3.) bekezdésének, ha a boszniai vasút a felszólamlást az illetékes Máv.-hoz áttette s ez azt érdemlegesen elintézte. A Máv. arról értesítette a felszólamlót, hogy a küldeményt a katonaság lefoglalta, forduljon tehát igényével a katonai hatósághoz. Ez az igény elutasításával egy-

értelmű lévén, a 93. §. (3.) pontja értelmében a felszólamlás folytatán szünetelő elévülés ettől kezdve tovább folyik; és a későbbi ismételt felszólamlás már nem idézheti elő az elévülés újabbi szünetelését. (Kúria P. IV. 1502/1921.) — II. Az Ü. Sz. 73. és 99. §-ai értelmében a feladott árú feletti rendelkezési jog a feladót vagy az átvevőt vagy ezek jogutódait illeti. Csak ezek érvényesíthetik a fuvarozási szerződésből eredő jogokat a vasút ellen, de nem az árúnak a fuvarozási szerződésen kívül álló tulajdonosa. Mert az Ü. Sz. különleges rendelkezéseivel szemben a tulajdonjog érvényesítésére vonatkozó általános magánjogi szabályok alkalmazást nem nyerhetnek. (Kúria P. IV. 1507/1921.)

— **I. Felelősség a szocializált üzemben átvett árúért.** — **II. Áttétel a gazdasági bírósághoz.** I. A munkástanács csak a proletárdiktatura által beállított ellenőrző szerv volt, az tehát még ténylegesen sem járhatott el a szocializált üzem nevében. Ennélfogva a munkáscipőknek a munkástanács általi átvétele és a munkások közti szétosztása az 1360/1921. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében még nem vonja maga után az üzemtulajdonosnak a cipők áraérti felelősségét — kivéve, ha azokat még a proletárdiktatura kitérése előtt az igazgatóság maga rendelte meg. — II. A 1360/1921. M. E. számú rendelet 22. §-ának és a 8759/1920. M. E. sz. rendelet 8. §-ának helyes értelme szerint, ha a felülvizsgálati bíróság nem az elsőbíróságnak, hanem csak a fellebbezési bíróságnak az ítéletét oldja fel, nincs helye annak, hogy az ügy a gazdasági bírósághoz áttétesék. (Kúria P. IV. 1506/1921.)

— **A Jogállam** novemberi füzetének tartalma: Meszlény Artur: Békejog. — Blau György: Büntető ítélet jogereje a polgári perben. — Hacker Ervin: A büntethetőség anyagi és eljárásjogi feltételeinek szerkezete. — Meszlény Artur: Gierke Ottó. — Nemzetközi szerződések. — Az 1815-diki status quo megalkotása. — Anglia és a Szent Szövetség. — Külügyi Almanach. — Kramolin Ernő: A munkásbiztosítási bíraskodás átszervezése és kiterjesztése. — A Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. polgári döntvénye. — Tihanyi Lajos: Pázmány Péter a jog és igazság védelmében. — A bambergi német jogászyűlés büntetőjogi és közjogi tárgyalásai. — Az igazságügyi kinevezések és előléptetések. — Tárgyalási elv.

Keresztyén, 32 éves, nőtlen ügyvéd forgalmas irodában irodavezetőként állást keres, akinél később betársulhatna. Levéleket szívességből elfogad Simon Ferencné, Budapest, VII., Szővetségi utca 16. szám. 18419

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent:

1920-IK ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

(Corpus Juris Hungarici, Magyar Törvénytar.)

A Hatályos Magyar Törvények Gyűjteményének folytatása.

Ára, fekete vagy barna kötésben 308 korona.

Megrendelhető:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Ügyfelei
ingatlan adás-vételi, bérleti
ügyleteiben

lépjen össze-
köttetésbe **MATTYÓK** Aladár
okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.

Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. október–decemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. *Gündisch Guido* budapesti ügyvéd: Az önkény korszaka. — I. Dr. *Lów Tibor* kir. törvényszéki tanácselnök. II. Dr. *Beck Salamon* budapesti ügyvéd. III. *Ludvig Rezső* szegedi kir. törvényszéki tanácselnök: A kir. Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. polgári döntvényéhez. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár XIV. k. 5. ív. — Magánjogi Döntvénytár XIV. k. 5. ív.

Az önkény korszaka.

Mi lehet a magyarázata annak, hogy a közelmúlt hetek felforgató szándékú, izgalmas és eleitől kezdve nagyon bizonytalan kimenetelű politikai kísérletében egy pár mindenre kész katona és egy-két fanatikus politikus mellett oly személyiségek is résztvettek, kiket a közvélemény eddig a bölcs és objektív mérlegelés, sőt az erély, a konzekvencia és a határozottság hátrányára kifejlődött kontemplatív gondolkodás mestereinek ismert, kiktől azonban legkevésbé lehetett azt várni, hogy meggyőződésüktől annyira hagynák magukat a tettek mezejére elragadtatni, hogy törvényellenes zendülés vezérei lesznek?

Nem keresem ez államférfiak cselekvésének közjogi vagy politikai rúgóit. Nem szándékom azt fejtegetni, hogy az utolsó hét év története annyira összezavarja a megdönthetetlennek látszó jogi intézményeket, hogy sokszor a legkiválóbbak sem ismerik ki magukat. Emberileg mindezen magyarázatok nem elégitenek ki.

Azt hiszem, legközelebb annak megemlítése visz a megértéshez, hogy a világháború és a forradalmak alatt a nyugodt megfontolás minden téren annyira háttérbe szorult a tette kész akarata és a szenvedélyektől vezetett érzelmek javára, hogy még olyanok is meg akartak egyszer próbálkozni a vabankjátékkal, kik eddig a nyárspolgári józanság vagy az arisztokratikus késedelmeskedés országszerte ismert mintaképei voltak.

És tényleg az a helyzet, hogy a háború előtti idők politikai, közgazdasági vagy jogászai legnagyobbbrészt félreálltak, illetőleg félreállítottak, mert a merészség e korszakában nem tudnak érvényesülni. Aki, mint politikus ügyes merénylő és zendülő, abból még «jogforrás» lehet, aki mint közgazdász nem annyira a spekulációt, hanem a rizikót és veszélyt szereti, az a köznyomor idején milliós jövedelmekre tesz szert, az a jogász pedig, aki nem nagyon marad hű ifjúkori elveihez, hanem együtt ordít a farkasokkal, aki a pillanat impulzusainak, vagy, mondjuk, a pillanat «igazságérzetének» enged, annak az egész életünk átalakulása folytán előállott problémák nem okoznak fájdalmas fejtörést, az boldogan evez az alkalmazkodás vizein, azt praktikus felfogása megóvjá attól, hogy a régi jogi elméletek neki gondot okozzanak, az hamar és gyorsan hoz ítéletet, s az indokolást később könnyedén odabiggyeszi!

Mit ér ma mindaz, amit az egyetemen tanultunk? Az ott magunkba szívott elméleteknek legkisebb cafatja is szétfoslott. Mit jelent ma a legtetszetősebb jogi indokolás valamelyik fél előadásában vagy az ítéletében? Senki sem hallgat rá, mert egész más erőkn fordul meg a dolog, s a törvényerejű jogszabályok oly hamar módosulnak, hogy bírói gyakorlat úgy sem tud kifejlődni.

Akkor, midőn a világot uraló nagyhatalmak az általuk alkotott úgynevezett békeokmányokat minden egyes esetben sem-

mibé veszik, nagyon nehéz az egyes embertől megkívánni azt, hogy bízzék a hétéves felfordulás által ízzé porrá tört törvények kötelező erejében.

Tagadhatatlan, hogy jogéletünk a teljes anarchia képét mutatja. Még senki meg se próbálta azt, hogy rendszerbe szedje a ma uralkodó, illetőleg helyesebben: papiron uralkodó jogszabályokat. Mely büntetőjogi teoriát követ, a mi törvényhozásunk? Esetről-esetre mást. Közgazdasági törvényeink mily alapfelfogásokból indulnak ki? Magánjogunk mennyiben lett közjoggá? Perrendtartásunk haladt-e a korrallal? Ilyen és hasonló kérdésekre lehetetlen felelni.

Mert teljes a káosz.

Ha ez még sokáig így marad, félredobhatjuk még talán egészen el nem felejtett csekély jogi tudományunkat örökre, s közheljük azokkal, akiket illet, hogy nem érdemes többet az ifjúságot jogra tanítani, mert az emberiség fejlődése hátra fordult, sőt évszázadokkal visszaesett, hogy a mai társadalom, legalább, s nem a belátás, hogy a puccsisták vezetnek s nem az okosak, hogy a jog senkinek nem nyújt oltalmat, csak a hatalom, s talán még néha a felfang.

Nem vagyunk messze ettől a lebetőségtől. Multkor végiglapoztam legfelsőbb bíróságaink legújabb állítólag elvi jelentőségű határozatait: alig találtam a sok száz ítélet közül egy-kettőt, mely mindennapi jogi gondjaim között útbaigazítást tudna adni. A valódi élet és a bírói gyakorlat között nagy úr távong. Azt mondom ma, hogy: Hálaistennek! Mert utolsó reménységünk, hogy ne haladjon be a jelenlegi rapszodikus, hisztérikus, panamás életünk felsőbb bíróságaink termeibe!

Azt mondja *Alfréd Bozi* 1907-ben megjelent művében «A jurisprudentia világfelfogásáról».

«A modern állam egyik legnagyobb vívmánya a polgári szabadság. Ez először jelenti a polgárok jogegyenlőségét, majd a mások személyes akaratától való függetlenséget. Ha azonban ezen úgynevezett polgári szabadságot, közelebről szemügyre vesszük, azt fogjuk tapasztalni, hogy nem annyira idegen uralomtól való felszabadítást rejt magában, mint inkább csak változást az uralomban. Annyiban áll a változás, hogy egyes egyének és csoportok helyébe oly más uralkodó lépett, aki ugyan az irigységet nem kelti fel, mert nem húsból és vérből van, de épen ezért hatalmát annál kiméletlenebbül és könyörtelenebbül érvényesíti. Ez a potentata, ki a XVIII-ik század közepe óta gúzsba köti az emberiséget a fogalom. A fogalom a modern társadalomnak igazi zsarnoka. Mint «racionalizmus» legyőzte a tudományt, azután behatolt az iskolába. Mint doctrinær «szabadelvűség» a törvényhozást tette szolgájává, mint «zöld asztal» a közigazgatásban helyezkedett el otthonosan. Az emberek a «fogalomnak» készséges rabszolgái lesznek, mert hisznek csálhatatlanságában és ahol a fogalom valamelyik esetben nem alkalmazható, ott hamarosan új fogalmak lesznek gyártva. Ezúton a fogalom elégtelensége is arra szolgál, hogy határtalanul terjeszkedjék».

Így panaszkodik a skolacizmus ellen *Alfréd Bozi* 1907-ben. Van-e valaki, aki az itt kritizált régi jó idöket vissza nem sírná?

Dr. Gündisch Guido.

A Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. polgári döntvényéhez.

I.

A kir. Kúria elnöke jogegységi tanács elé utalta annak a kérdésnek az eldöntését, hogy: «a baleset folytán megítélt járadék felemelhető vagy leszállítható-e nemcsak a sérült keresetképességét a balesettel okozati összefüggésben érintő, hanem az ő személyén kívül eső körülményeknek, jelesen a gazdasági viszonyoknak időközben beállott változása alapján is?»

A kir. Kúriának jogegységi tanácsa 1921 október 3-án hozott határozatában a kérdésre tagadó választ adott.

A kérdést a gazdasági viszonyoknak általános és nagy mértékű megváltozása tette aktualissá. A sérültet a bírói ítélettel biztosított járadék többé-kevésbé kárpótolta azért, amivel keresete a baleset következtében csökkent. De a gazdasági viszonyoknak teljes megváltozása következtében a régebben megítélt járadék egyáltalában nem pótolja már a baleset következtében elmaradt keresetet.

A gazdasági viszonyoknak változása miatt törvényhozás és ítélkezés meglévő kötelezettségeket oly sokszor módosított, hogy, ha a Kúria jogegységi tanácsa a kártérítésközp fizetendő járadék felemelhetését mondja ki, a jogász közvélemény a döntés indokai iránt aligha érdeklődött volna különösebben. A tagadó válasz indokai ellenben felette érdeklők.

A Kúria jogegységi tanácsa a döntést azzal indokolja, hogy az a járadék, amely a munkaképességnek a baleset okozta megszűnéseért vagy csökkenéseért jár, nem tartás, hanem kártérítés. «A pénzben nyújtott kártérítés jogi természetéből következik, hogy a jogosult javára akár tőke, akár járadék alakjában megítélt összeg a kárt előidéző baleset idejében fennálló körülmények mérlegelése alapján hozott marasztaló ítélettel állandó jellegű pénztartozássá válik, ilyennek utólagos felemelésére vagy leszállítására pedig — másképp rendelkező jogszabály hiányában — a gazdasági viszonyokban bekövetkező időközi változások, különösen tehát a marasztalásban meghatározott valuta vásárló erejének megváltozása miatt a jogszerű alap ép oly kevéssé van meg, mint ahogyan a koronaértékben korábban nyújtott kölcsönzés esetén sem a hitelező nem követelhetné, hogy az adós neki a kölcsönzés idejében nyújtottnál nagyobb számú koronát szolgáltatasson utóbb vissza; sem pedig az adós nem kívánhatná, hogy utóbb a hitelező az előbb adott kölcsön összegénél kevesebb számú koronával elégedjék meg azért, mert a korona értéke a hitelező vagy az adós hátrányára időközben megváltozott.»

A baleset okozta keresetcsökkenés pótlására fizetett járadéknak kártérítés volta kétségtelen, mert kauzája nem tartási, hanem kártételből eredő megtérítési kötelezettség. A jogegységi tanács ezt az evidens dolgot oly részletességgel nyilván csak azért is indokolta, mert a Kúria 5. tanácsának az a határozata (1921 ápr. 28. P. V. 931. Mj. Tára II. 76.), amely a jogegységi tanácsnak e kérdésben egybehívására okul szolgált, a jogegységi tanács döntésével ellenkező döntés indokolásánál a járadéknak részben legalább tartási minőségével operált.

Az magában, hogy a járadék kártérítés, nem dönti el azonban a felvetett kérdést, mert az, hogy a járadék nem tartás, hanem kártérítés, nem zárja ki, hogy összege felemelhető vagy csökkenthető legyen.

A perrendtartás 413. §-a a járadékfizetési kötelezettséget megállapító ítélettel szemben minden megkülönböztetés nélkül engedi meg, hogy akkor, ha azok a körülmények, amelyek alapján a bíróság a szolgáltatás mennyiségét vagy tartamát megállapította lényegesen megváltoztak, az érdekeltek bármelyike a szolgáltatás megállapított mennyiségének vagy tartamának megváltoztatása iránt keresetet indíthasson.

És «a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről» intézkedő 1874: XVIII. tc. is megengedi 5. §-ában, hogy a kötelezett vaspályavállalat a járadék leszállítását, a sérült a járadék felemelését kérhesse, ha azok a körülmények, amelyek a megállapítás indokául szolgáltak, lényegesen megváltoztak.

A kérdés csupán az lehet, vajjon a kártérítési járadéknak az a felemelése vagy leszállítása csak a sérült személyében (munkaképességében, keresőképességében) beállott változás alapján, vagy más körülmények megváltozása miatt is kérhető-e?

A kártérítési jognak alapvető tétele az, amelyet a polgári törvénykönyv javaslatának bizottsági szövege 882. §-ában így formuláz:

«Aki kártérítésre van kötelezve, az minden vagyoni kárt köteles megtéríteni, amely a kötelezettséget megalapító körülményből közvetlenül vagy közvetve a hitelezőre hárult; az elmaradt nyereséget is annyiban, amennyiben a dolgok természetes rendje szerint, vagy tekintettel a fennforgó különös körülményekre, nevezetesen a tett intézkedésekre, valószínűséggel várható volt.»

Ebből a tételből az következne, hogy már a kártérítési járadék megállapításánál sem csak a baleseti időnek jövedelmi összege legyen a kárszámítás alapja, hanem figyelembe vétessék a dolgok természetes rendjének, a fennforgó körülményeknek megfelelő jövedelememelkedés és a járadék ennek megfelelően emelkedő összegben állapíttassék meg. A Kúria 3330/1907. sz. ítéletében (Mjogi Dtár. II. 42.) a budapesti tábla ítéletének helybenhagyásával úgy is rendelkezett, hogy «a fokozatos előlépéssel járandott jövedelememelkedés egyenértékét» a kártérítésre köteles megtéríteni tartozik, mert a károsult összilletményeinek fokozatos emelkedését szükségképen elérte volna abban az állásban, amelyben a baleset érte és a baleset a jövedelemnek ettől a megnagyobbodásától is megfosztotta.

Az ilyen jövedelememelkedéseknek a tisztárahozatala azonban előzetesen is, utólagosan is mindig nagy nehézséggel jár, gyakran lehetetlen. Mert bajos megmondani azt, hogy a károsultnak az előmenetele, jövedelemgyarapodása miképpen alakult volna. Az ilyen kártérítési pereknek nagy tömegében egyszerű és gyors elintézési módokra törekvő bírói gyakorlat ezért fogadta el általánosságban azt a tételt, hogy a kárszámítás alapja a baleset idejében húzott jövedelem. (Kúria 4035/1908. Hjogi Dtár. II. 156. Kúria 5585/1909. Mjogi Dtár. 75.) Csak általánosságban, mivel az a járadék, amely a baleset idejében még keresetképtelen kiskorúnak attól az időtől jár, amidőn keresetképességét elérte volna a Kúriának Rp. VI. 5205/1916. sz. ítélete szerint (Mjogi Dtár. XI. 166.) annak a keresetnek az összegéhez igazodik, amelyet a sérült a keresetképesség beálltával elérhetett volna és annak, aki a baleset idejében 16 éves napszamos volt, a 27-ik életévében megindított perben a «teljes munkaképességű gyakorlott munkás» jövedelmének megfelelő járadékot ítélte meg a Kúria (P. VI. 4229/1914. Mjogi Dtár. VIII. 231.); viszont a háború tartamára járó ideiglenes javadalmazást a Kúria (P. VI. 1923/1917. Mjogi Dtár. XI. 169.) csak a háború tartamára vette számításba és az államvasúti alkalmazottak kártérítési pereiben csak a 60. életévig ítélte meg az előző egész keresményhez igazodó kártérítést, attól fogva a kilométerpénzt és az órapénzt nem vette számításba, mivel az életkorban ez a mellékereset megszűnik. (3298/1913. Mjogi Dtár. VIII. 139.)

Abból a bírói gyakorlatból, amely a jövedelemalakulást illetően az eset speciális körülményeibe való legtöbbször megnyugtató eredményre nem vezető elmélyedés helyett a kárszámítás alapjául a baleset idejének jövedelmét fogadta el, alakult ki az a tétel is, hogy a kártérítés az ítélettel állandó jellegű pénztartozássá válik, amelyet nem lehet megbolygatni új perben azon az alapon, hogy a most már kimutatható tények szerint a károsultnak jövedelme, fizetése emelkedett volna. (V. ö. K. 9653/1905. Dtár. 4. f. III. 18.) A jövedelememelkedés megállapításának nehézségei utólag sem csökkentek ugyanis lényegesen és azokban az esetekben, amelyekben ez a jövedelememelkedés kimutatható is lett volna a gazdasági viszonyoknak stabilitása következtében perpolitikai szempontból megengedhetőnek látszott az új per megtagadása.

Ezek a tételek azonban — ez az elmondottak után ismételt indokolásra nem szorul — nem alapvető tételei a kártérítési jognak, hanem csak kiegészítő tételei a gyakorlatban. Olyan tételek, amelyeknek célja csupán azon más úton leküzdhetetlennek látszó nehézségeknek a legyőzése, amelyek a perek bizonyos tömegének az elintézését akadályozzák.

Az ilyen tételek csak addig jogosultak, amíg valamely átlagos igazságnak az elérését s az azon fajta perek túlnyomó részének az igazságosság szempontjából kielégítő megoldását szolgálják. De nem tekinthetők oly jogtételeknek, amelyeknek logikai tartalma az igazán alapvető jogtételek megfelelőbb alkalmazásának útját állja.

Így annak a két tételnek, hogy a kárszámítás alapja csupán

a baleset idejében húzott jövedelem és hogy a kártérítés az ítélettel állandó jellegű pénztartozássá válik, csak addig van jogosultsága, amíg az életviszonyok nem változtak meg alapjukban és ezért a megítélt járadék még kártérítésnek tekinthető. A gazdasági viszonyoknak teljes megváltozása esetében azonban, amikor a járadék jelentéktelen összeggé törpül, az ilyen a stabilis gazdasági viszonyokból sarjadzott szabályokat félre kell tenni. A jogviszony «állandósított» voltának a formulája (V. ö. Kúria Rp. VI. 5205 1916. Mjogi Dtar. XI. 166.) nem állhatja útját annak, hogy a teljes kár megtérítésének az elve érvényesüljön.

Ezen elv szerint a károsultnak mindenkor az jár, amit a károsító esemény nélkül szerezne. Nem a baleset idejének a jövedelme tehát, hanem a jövedelem úgy, amint az idők folyamán alakul, helyesen alakult volna. Így a fizetéses alkalmazott követelheti a kárt azon az alapon, amely alapot az ugyanabban az állásban szolgáló alkalmazottnak a mai fizetése nyújt, a szabad kereseti pályán működött károsult pedig a maga volt üzeméhez hasonló üzemnek mai jövedelme alapján.

Ennek az újabb kármegállapításnak nem állja útját alkalmazásának körében az 1874: XVIII. tc. sem.

A törvény szerint a testi sértés esetében a gyógyítás költségeinek megtérítésén kívül azon vagyoni hátrányokat is tartozik a vállalat kárpótolni, melyek a sérülés következtében a sérültekre annak ideiglenes vagy állandó keresetképtelenségéből vagy keresetképességének csökkenéséből hárulnak (2. §. 1.). A csökkent vagy elmaradt keresmény járadékban ítélandó meg, amelyet a bíró a fennforgó viszonyok számbavételével belátása szerint állapít meg. (4. §.)

Ezen intézkedések szerint lehető volna tehát, hogy a károsult járadékának megszabásánál ne csak a baleset idejének a jövedelme vétessék figyelembe, hanem előrelátható emelkedése. És itt is csak a már említett a gyakorlatban kifejeződött, de a törvényben nem foglalt kiegészítő tételek, kapcsolják a járadék megállapítást pusztán a baleset idejének a jövedelméhez.

A járadék felemelésének kérdésében a törvény 5. §-a úgy intézkedik, hogy a sérült a járadék felemelését kérheti, ha azok a körülmények lényegesen megváltoztak, amelyek a járadék megállapításánál irányadóak voltak.

Az életviszonyoknak teljes megváltozásával pedig alapjukban nagyon lényegesen megváltoztak a járadék megállapításánál irányadó körülmények. A járadékot megállapító bíró ugyanis akkor, amidőn a kérdéses, a törvényben nem foglalt tétel alkalmazásával a baleset idejének jövedelmét vette alapul, e tétellel együtt abból indult ki, hogy a nagyjában és egészében stabilis életviszonyokban a sérült jövedelme is változatlan maradna. Ha ez a praemissa megdől, az új életviszonyoknak megfelelően lényegesen nagyobb jövedelem szerint új járadék is állapítandó meg.

Ennek a törvényalkalmazásnak nem mond ellent az sem, hogy az 1874: XVIII. tc. 5. §-a csak a sérültnek arról a jogáról emlékezik meg, hogy a járadék felemelését kérhesse s nem szól azon egyéneknek hasonló jogáról, akiknek a kárköveteléséről a törvény 2. §-a intézkedik. Ezek azok a személyek, akiknek eltartására vagy neveltetésére a baleset folytán elhalt törvénynél, vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles volt s akik a tartási és neveltetési költségeket, amennyiben a halálozás következtében tőlük elvonattak, követelhetik. Mert helyesebbnek látszik e kitételnek az a kiterjesztő értelmezése, amely a sérültet megillető ezt a jogot a törvény korlátai közt a tartásra (neveltetésre) jogosultaknak is megadja, mint ebben a rendelkezésben érveit találni arra, hogy csak a sérült személyes viszonyainak változása lehet oka a járadék felemelésének.

Végül a kifejtettekkel szemben nincs jelentősége annak, hogy a pénz vásárló erejének megváltozása miatt a meghatározott összegű pénztartozás helyett nagyobb pénzösszeg nem követelhető. Mert ezen kárköveteléseknél a járadéki összeg felemelésének nem az az oka, hogy a pénz értéke csökkent, hanem, hogy most a károsult több pénzt szerezne, vagyis, hogy most nagyobb a kára. Hogy ennek a több pénz szerzésnek egyik oka a pénz értékének a csökkenése, kétségtelen, de a nagyobb kár kialakulásának gazdasági okai nem korlátozhatják a kárkövetelést.

Az ipari és kereskedelmi alkalmazottnak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907: XIX. tc. keretében a járadék felemelése valóban nem lehetséges, mert a törvény 78. §-ának kifejezett intézkedése szerint «a kártalanítás

alapja az a javadalmazás, melyet a sérült a balesetet megelőző ötvenkét héten át a biztosítási kötelezettség alá eső üzemből keresett» és a törvény 94. §-a szerint újabb kártalanítási eljárás csak akkor kérhető, «ha a járadékot élvező sérült állapotában oly változás áll be, mely a kártalanítás megállapítására befolyással lehet.»

De abból, hogy ennek a kényszerbiztosítási alapon fizetett járadék felemelését mik a szabályai mi sem következik egyéb kártérítési kötelezettségek tekintetében.

Az a helyzet, hogy az ipari sérültek nagy tömege járadékának felemelését nem kérheti, persze érv lehetne arra, hogy az egyenlő elbánás kedvéért a többi se kérhesse.

De ebben az érvelésben sincs benső igazság. Abból, hogy ezeken a károsultakon helyes jogalkalmazással nem lehet segíteni, nem az következik, hogy a többi se érvényesíthesse jogát, hanem, hogy azt, amit a többieknek megad az élő jog, adják meg ezeknek is az 1907: XIX. tc. teremtette különös helyzetük lehetőségei szerint a törvényhozás.

Kétségtelen, hogy a járadék felemelése iránt meginduló nagy tömegű pernek helyes elintézése nem könnyű feladat. Az egyes esetben sokszor nehéz lehet annak a megállapítása, hogy a járadék megítélése óta az ítélethozatalnál irányadó körülmények lényegesen megváltoztaknak tekinthetők-e és hogy a változott helyzetben mi volna a károsult jövedelme. A járadék felemelésére irányuló perekkel jár lényegesen javuló gazdasági viszonyok esetére a leszállítási perek lehetősége. De a jogszolgáltatásnak meg kell birkóznia a feladattal. A kiegészítő szabályok helyett, amelyeknek kereteit az élet most szétűri más kiegészítő szabályok fognak keletkezni. A nehézségek semmi esetre sem indokolhatják, hogy az ítélezés ne törekedjék igazságosságra.

Dr. Lów Tibor.

II.

A jogegységi tanács elé a baleseti járadék felemelése tárgyában támadt vita a következő formulázásban került: «A baleset folytán megítélt járadék felemelhető vagy leszállítható-e nemcsak a sérült keresetképességét a balesettel okozati összefüggésben érintő, hanem az ő személyén kívül eső körülményeknek, jelesül a gazdasági viszonyoknak, időközben beállott változása alapján is?» Ezt a kérdést a jogegységi tanács a 24. sz. polgári döntvényvel nemlegesen döntötte el. (A határozatot és indokolását l. a Magánjogi Döntvénytár jelen szám mellékletét. Az olvasót kérjük, hogy a határozatot előbb olvassa el, mert e sorok a határozat ismeretét tételezik fel.)

Az indokolás, amint a magyar gyáripar vezető orgánuma teljes ártatlansággal megállapítja, «tisztán a jogi részét nézi a kérdésnek, ami különben magától értetődő és természetes is és sehohsem érinti a szociális vonatkozásokat». Legyen szabad néhány megjegyzést a határozathoz és az indokoláshoz hozzáfűzni azzal a komoly meggondoltsággal, amely a megnyilatkozó fórum és az eldöntött kérdés tekintélyének egyaránt megfelel. Hálás szerep volna kritikái ellenvetésként felhozni azt a hiányosságot, amit az említett orgánum természetesnek és magától értetődőnek tart, hogy a jogegységi tanács nem érintette a kérdés szociális vonatkozásait. Érzékeny és fájó pontja ez a bíraskodásnak és különösen a határozatnak a mai időkben, amikor a bíró mint magányos egyén kénytelen leszállani elefántcsont-tornyából, ahova a hivatás magasztossága elzárta és kénytelen saját életében nyomasztó igazságként átérezni a pénz elértéktelenedésével járó tragédiát. Mégis egyetlen megjegyzést a határozattal kapcsolatban meg kell tennünk, amelynek éle nemcsak a határozat, hanem a fent idézett, széles rétegek felfogását tükrözőtő pár sor ellen is irányul. Akik a szociális eszmének a jogban való térfoglalásáért küzdenek, akik azt óhajtják, hogy a szociális igazság törvényalkotásban és bíraskodásban egyképen utat találjon, azoknak saját álláspontjával szemben tartozó kötelessége, hogy támadásra hasznosítsák az ilyen döntéseket ama jogász elzárkózottság ellen, amely idegen elemként távol akarja tartani a bíraskodástól a kimondott törvénytől alá nem támasztható szociális igazságot. Ezúttal a szociális szempontok figyelmen kívül hagyása, — legyen szabad hinnünk, hogy ez a figyelmen kívül hagyás csak formai sajátossága az indokolásnak és hogy a határozathozatal alkalmával a tanács a mérlegelés körébe bevonta a szociális vonatkozásokat — annyit jelent, hogy harmincötven koronás havi járadékok, ame-

lyek a békeidők viszonyai szerint annyira-amennyire elégségesek voltak, ma is fennmaradnak, amikor ez az összeg egy két napnál hosszabb időre nem futja. A fantáziának nem kell túlságosan sötét színekkel kifesteni, hogy ez mit jelent. Egyszeri hallásra mindenki érzi hova juttat az élet szavát nem halló jogászi süket-ségünk. Fájó elégtétellel kell hivatkozni, hogy ime zsákutcába vezet a jogászi elzárkózottság.

De hagyjuk a szociális szempontokat és nézzünk szemben a határozat jogi tartalmával. Az indokolás gerince jó részben azzal foglalkozik, hogy a járadék kártérítési követelés, nem pedig tartási követelés. Eltekintve attól, hogy ez, a megállapítás legalább is nem szabatos, amiről alább még lesz szó, helytelenek tartjuk azt a suppositiót, amelyre ez az indokolás hallgatagon támaszkodik. Azt kell ugyanis hinnünk, abból, hogy a Kúria jogegységi tanácsa a kártérítést és tartást élesen szembehelyezi, hogy a fogalmi minősítéstől függ a járadék fölemelésének jogossága és hogy kártérítés esetén nemleges, tartási minősítés esetén igenlegesen oldódik meg a kérdés. Legelsőbb ezt a hallgatag suppositiót támadjuk meg. A határozat indokolása láthatóan igyekszik a maga döntéséhez tételes alapokat keresni. De ahhoz a jogtételhez, amely kifejezetten nem foglalja a határozat indokolásában, csak ezt logikailag feltételezi, nehéz volna tételes alapokat találni. Nincs olyan tételes szabályunk, amely a tartásdíjnak a pénz elértéktelenedését legalább részben helyreállító felemelését előírná, vagy megengedné. A Polgári perrendtartás 413. §-ából ezt a tételt kiolvasni nem lehet. A Perrendtartásnak ezen szakasza legfeljebb analógiaként vehető igénybe, de bizonyos, hogy a törvényhozzá azon körülmények alatt, amelyek alapján a szolgáltatás mennyisége, vagy tartama a bíróság részéről megállapítást nyer, nem értette a pénz értékcsökkenését. A Perrendtartás főként a felek vagyoni és kereseti viszonyaiban tehát szemlélyi momentumokban beálló változásra gondol, amint ez a perrendtartási javaslat indokolásában kifejezést nyert és ezen változások esetére kívánta a járadék revízióját megengedni. Azzal a kérdéssel, hogy a Pp. 413. §. nem speciálisan a tartási perekre, hanem a visszatérő szolgáltatásokat megítélő ítéletekre vonatkozik, noha a mi álláspontunk erősítésére ez hasznosítható volna, bővebben nem foglalkozunk. Tudunk olyan bírói ítéletről, amely a tartás összegét felemelte, de ezen a háborús joggyakorlaton kívül külön jogforrás nincs, amely tételesen biztosítaná a járadék felemelését, a járadékot élvező «személyén kívül eső körülményeknek, jelesen a gazdasági viszonyok időközben beállott változása alapján». A tartás felemelését megengedő bírói gyakorlat kialakulása előtt ép oly kevéssé állott ezen gyakorlat kiépítéséhez a bíróságok rendelkezésére egy tételes rendelkezés, mint ahogy nincs tételes rendelkezés a baleseti járadéknak ugyancsak a pénz elértéktelenedése címén való emelésére. Ugyanaz a jogalkotó faktor, amely a pénz elértéktelenedése folytán a tartásdíjak felemelésének immár állandónak tekinthető judikaturájára vezetett, a baleseti járadékoknál is épúgy hatályosulhat. Mert lényegileg azon fordul meg a kérdés, hogy elismeri-e a bíróság a pénz értékcsökkenésének jogi relevanciáját és ezen elismerés következtében ad-e valamelyes orvoslást. A kérdés megszövegezésében a jogegységi tanács kitért a formulázás ilyen kiélezése elől, de már az indokolás foglalkozik ezzel az alapvető kérdéssel és a maga negatív álláspontját azzal a hivatkozással kívánja erősíteni, hogy hiszen kölcsön esetén a hitelező sem kívánhatna a korona értékcsökkenése címén nagyobb számú koronának a visszaadását a maga adósától, mint amennyit ő tényleg adott. Ez a példázó hivatkozás a kölcsön esetére a maga területén való igazsága ellenére is megtévesztő, mert csak az lett volna meggyőző érv, ha a Kúria abban a helyzetben lenne, hogy hivatkozhatnék egy általános elvre, egy általános ítélkezési irányzatra, amely a pénz értékcsökkenését jogilag közömbösnek deklarálna. A háború első idejében kialakult gazdasági lehetetlenülésben már a pénz értékcsökkenése húzódik meg elrejtve; akkoriban még háborús drágulásról beszéltünk és csak a drágulás gigantikus méretei bővítették ki terminológiánkat a pénz értékcsökkenésének műszavában. A gazdasági lehetetlenülés judikaturája tovább ágazott. Első kezdetiben az akkor új fogalomnak a gyakorlat csak kötelelemoldó erővel tulajdonított, amennyiben felmentette a teljesítés terhe alól a kötelezettet. Utóbb azonban messzebb ment a gyakorlat és egy bölcset ítélettel a szolgáltató adósnak nyújtandó pénzbeli ellenszolgáltatás meg-

növelését ítélte meg a jogosult terhére. (A villanyáram szolgáltatási perben.) Legújabb keletű és a jogi probléma külső megjelenésére nagyjában egyező ezzel a Kúriának a régi időkbeli származó opciókra vonatkozó gyakorlata, amikor vagy az eladó felszabadulását, vagy a vevő vételárfizetési kötelezettségének számbeli növelését mondta ki. Bár ezekben az esetekben a kielégítő megoldás jogi emeltyűi a mi esetünkre nem húzhatók rá, mégis a probléma közös valamennyi esetben: a pénz elértéktelenedésének jogi ellenszerét kellett keresni. Ezt az ellenszeret a bírói gyakorlat a méltányosság Ariadne fonalán meg is találta. A méltányosságnak, az igazságszolgáltatás e végső fundamentumának nevében kérdjük, ha a bírói gyakorlat a tőke-erős gyarost, a vagyonos kereskedőt a *penz kezdődő értékcsökkenésével szemben megvédte* — és helyesen védte meg — miért hagyják a nincsetlen járadékost a *penz katasztrofális elértéktelenedésével szemben védtelenül*? És ne tessék ezt a szembesítést elintézni azzal az olcsó váddal, hogy ez demagógia. Eleitől fogva helyeseltük a gazdasági lehetetlenülés judikaturáját és ma sem azon akadunk fenn, hogy a méltányosságot olyan rétegek javára gyakorolta judikaturánk, amelyek vagyoni helyzetüknél fogva a gazdasági csapásokkal szemben ellenállóképesek. Szívesen dicsekszünk el vele, hogy a villanyáram-perben hozott kúriai ítéletet, e sorok írójának «Pester Lloyd»-beli cikke alapján külföldi jogi lapok is méltatták. A szembesítés tárgyilag teljesen indokolt: az említett esetekben a Kúria harcászalt a pénz értékcsökkenésével, és — ami a jogegységi határozat indokolása szempontjából fontos — harcászalt anélkül, hogy a tételes jog ehhez több fegyvert szolgáltatott volna, mint a baleseti járadék vitája ügyében. Visszatérve a kártérítés és tartásnak indokolásbéli éles elkülönítésére, megállapíthatjuk, hogy a kérdés eldöntése nem fordul a kártérítés és tartás minősítésén a tételes jog szempontjából.

A kártérítés és tartás megkülönböztetését annak ellenére helyes ösztön diktálta, de sajnos, ezt a kínálkozó lehetőséget, amit ez a megkülönböztetés nyújtott, a jogegységi tanács nem használta ki. Ennek bővebb kifejtése előtt azonban egy kis dogmatikai elemzést tartunk szükségesnek, hogy vajjon mi a helyes jogi minősítése a baleseti járadéknak. A jogegységi tanács úgy vélte, hogy neki választani kell a között, hogy kártérítés-e vagy tartás. A mi nézetünk szerint ez a választás egyáltalán nem kényszerű. Sőt álláspontunk egyesíti a jogegységi tanács felfogásában ellentétként érzett két fogalmat, és azt valljuk, hogy a járadék: kártérítés is, meg tartás is. Kártérítés, ha arról az oldalról nézzük, hogy mi a kötelezettség jogcíme, tartás, ha azt nézzük, mi a kötelezettség (túlnyomó) tartalma. Ha valaki gondatlanul elsül egy puskát, ugyanazon kártérítési jogcímen felel, akkor is, ha a lövés mondjuk egy lovat talált, vagy embert ölt. A kötelezettség tartalma azonban másként fog felmérni egyik vagy másik esetben. Az első esetben megtérítendő az állat értéke, a második esetben fizetendő az a tartás, amit a megölt nyújtott a tartásra jogosultaknak. A követelés tartás jellegén nem változtat az, hogy az a kötelezettől nem családjogi kötelék alapján, hanem a kártérítés jogcímen követelhető. Az sem változtat a tartás jellegén, amire a jogegységi határozat indokolása is hivatkozik, hogy a kötelezett nem pur et simple tartást, értve alatta azon összeget, amelyet az életfenntartás mindenkor igényel, köteles nyújtani, hanem csak azon terjedelmi határok között felel a tartásért, amily mérvben a sérült a tartást tényleg nyújtotta. Ennyiben összefonódik a kötelezettség kártérítési jogcíme és annak tartási tartalma. A jogegységi tanács állásfoglalásának igazát azon szűkebb keretre kell korlátozni, mert e vonatkozásban a tartás generális szabályai szerint — ami alatt ezúttal azt értjük, hogy azon esetben, amikor a szolgáltatásnak nemcsak a tartalma, de a jogcíme is a tartás — az eszményi tartás az, (nem az idealist értve ez alatt, hanem a mindenkori viszonyoknak megfelelően elképzelt tartást,) ami nyújtandó, míg a kártérítési címen járó tartás maximális korlátja: a ténylegesen nyújtott tartás, *illetve az a tartás, amelyet a sérült a baleset nélkül nyújtott volna*. (Ez a formulázás nézetünk szerint a kérdés ugró pontja, amire visszatérünk.) Bizonyos speciális színezést tehát jelent a tartásra, hogy az kártérítési címen jár. de ez a tartás alapjellegét nem változtatja meg. Az ilyen kérdések mindig a szabályok alkalmazásán próbáltatnak ki. A magunk részéről fenntartás nélkül alkalmaznók például a baleseti járadékokra a törvénytelen kiskorúak javára azt a polgári törvénykönyv javaslatába felállított szabályt, hogy

három hónapnál hosszabb időre való előre fizetés nem ment fel az újra teljesítés alól. Hasonlóan alkalmaznók a járadékjogosultakra mindazon protektív tendenciájú szabályokat, amelyeket jogunk a tartásra megszabott, mondjuk a végrehajtási törvény 42. § alkalmazásának kizárásáról szóló XVI. teljesülési határozatot.

Nem hinnők, hogy a tartás ezen jogszabályainak alkalmazását a Kúria elütni azzal, hogy a járadékkövetelés kártérítés és nem tartás. A kötelezettség jogcímének és tartalmának ez az összeolvasztó elkülönítése nem erre az esetre kitalált machinatio. Más esetekben is ismétlődhetik ez a jelenség, hogy csak a leggyakoribbra és legismertebbre hivatkozunk kártérítési címen adott esetekben követelhető a teljesítés, ami rendszerint a szerződéses elvállalás alapján jár. A kártérítési alapon járó teljesítés esetén, pl. a szerződés teljesítésének szavatossági szabályai kétségtelenül alkalmazandók, noha a teljesítési igény címe a kártérítés. Az tehát, hogy a teljesítés jogcíme konkrétan a kártérítés, nem változtat azon, hogy a kártérítési kötelezettség tartalma: mégis csak teljesítés. Megbízás visszavonása esetén eddig végzett munkálatok díja jár. A kötelezettség tartalma itt is a munkabérszolgáltatás, de jogcíme nem a munkabéri szerződés, hanem a visszavonás alapján a kártérítés. Emlékeztünk szerint ugyancsak hasonlóan *kártérítési alapon* mondotta ki a Kúria egy híres perben a *menytartási kötelezettséget* az após ellen, amiért az após előmozdította fiának Amerikába távozását. A jogegységi tanács tehát szétválasztotta a kártérítés és tartás fogalmát, ahelyett, hogy összeházasította volna őket. Ez az összeházasítás pedig azért lett volna fontos, mert ezen a réven jutott volna el a döntvény a helyes ösztöne hasznosításához, mert így könnyű szerrel adódott volna az a jogi konstrukció, amely a méltányosságnak megfelelő döntésre vezet. A mi gondolatmenetünk a következő.

Fentebb mondtuk, hogy elvileg a kártérítési kötelezettség tartalma: a hiba anyagi jóvátétele. A kötelezett tehát azt tartozik szolgáltatni, amit a jogosultaktól elvont, vagyis azt a tartást, amelyet a sérült nyújtott volna. Ez az elvi alap elhomályosodik szükségszerűen a gyakorlatban annál fogva, mert a bizonytalan és kiszámíthatlan, hogy a sérült mit nyújtott volna. A jogosult hiába hivatkozik arra, hogy a sérült, aki iszákossága miatt családjára keveset fordított, de kezelés alatt állott és gyógyulási eredményekkel kecsegtetett és ez esetre a nekünk jutott tartási összeg is emelkedett volna. A jövőbeli eshetőségek ingatagsága helyett a bíróság a szolgáltatás mennyiségi zsinórmértékül a tényleg nyújtott tartást veszi alapul. Emellett tudatosan elhanyagolja a bíróság még az indokoltan várható jövőbeli változásokat is és a mult tényeire, mint szilárd alapra épít. A minima non curat praetor elvének szellemére emlékeztető ez az elhanyagolás csak bizonyos határig jogos, mielőtt nem «minimum» az, ami tudatosan elhanyagoltatott, bizonyos revízió alá kell vonni az egyszerű nyert eredményt. Ha most visszatérünk arra az elvi alapra, hogy eszmeileg az térítendő meg, amit a sérült nyújtott volna, máris adva van, hogy a sérült keresményében ceteris paribus számszerű emelkedést hozott volna a pénz értékzuhanása és ezzel az általa nyújtott tartás számszerűsége is emelkedett volna. Ha tehát a kártérítés egyenes vonalán haladunk, akkor is odajutunk, hogy a mai viszonyoknak megfelelő tartás fizetendő. A kereseti viszonyokba beállott kisebb eltolódásokat a bírói gyakorlat természetesen nem fogja soha honorálni a járadék revíziójával, de ilyen nagyarányú eltolódás esetén a sérült életében tényleg nyújtott tartáshoz a bizonyosság és szilárdság okából való megalkuvó ragaszkodásnak helyet kell engedni az eszmeileg nyújtandó kártérítés számára, ami azon tartást jelenti, amit a sérült nyújtana, ha élne.

Összefoglalva e kérdésre vonatkozó észrevételeinket; a sérült konkrét keresménye és az általa tényleg nyújtott tartás csak technikai szükségből igénybevett mérőeszköze annak, amivel a kötelezett valójában tartozik. Az ellenkező álláspont abba az értelemben logikailag kimutatható hibába esett, hogy összecsérlette a mértéket a felméréndővel. Ez az összecszerelés normális viszonyok között gyakorlatilag nem okoz bajt és csak a tudományos tisztázás szempontjából jelentős. Mielőtt azonban a mérőeszköz goromba fogyatékosává kitűnt, vissza kell térni a megméréndőhöz és ha mérték kell, az alkalmatlanná vált mértéket ki kell cserélni. Ilyen nagy eltérés mellett, mint aminőt a pénz elértéktelenedése előidézett, véget ér a minima non curat praetor fölé-

nyessége. Azt hisszük, hogy sikerült beigazolnunk, hogy a járadékfelemelés jogossága nemcsak méltányossági követelés, de a jogászai dogmatika is erre az eredményre juttat.

Ellenünk szól, de megemlíjük, hogy a Kúria korábban nem engedte meg a járadék felemelését azon a címen, hogy a munkabérek lényegesen emelkedtek, és így a baleset nélkül a jogosult keresménye is emelkedett volna. (Kúria 7749/907. A határozatot idézi Kovács Marcell: A Polgári perrendtartás magyarázata. II. k. 522. l.)

Egyéb várható keresménytöbblet e vonatkozásbeli értékesítését ugyancsak tagadólag intézte el joggyakorlatunk. Ez az álláspont jórészt annak folyamánya, hogy gyakorlatunk meglehetősen idegenkedik az utólagos kár bővülés elismerésétől és csak az esetre veszi a kár bővülést figyelembe, ha utóbb a sérülés bővül. A Kúria gyakorlatát akként lehetne jellemezni, hogy hatályt tulajdonít a causa damificans bővülésének, megtagadja a hatályt a damnum bővülésétől. Érvelésünk erejét ez a gyakorlat nem ellensúlyozza, legföljebb azt bizonyítja, hogy bizonyos irányban gyakorlatunk már korábban is szűkkeblű volt.

Befejezőül még egy kérdésre kell kitérni, és pedig a kötelezett helyzetére. Adósként jórésztben gyári üzemek és főként a Máv. jönnek tekintetbe. A hivatkozott gyáripari orgánus említett cikkében, noha természetesnek tartotta, hogy a döntés, mint jogászai munka — a szociális szempontokat figyelmen kívül hagyja, még sem tartja helyesnek ez eredményt, hogy a régi idők járadékai alacsony, teljesen túlhaladottá vált összegükben megmaradjanak. Az érdekeltég belátó teherviselési készségének jele gyanánt ezt örömmel regisztráljuk. A nehézségekkel küzdő Máv.? A bíróságnak nem lehet hivatása az állambáztartási egyensúly biztosítása; ez a pénzügyi politika feladata. Eszünkbe jut a régi intendáns jelmondata: Shaksperet vagy jól kell játszani, vagy sehogy — de játszani kell. A mi jelgénk az lehetne: kielégítő járadékot kell fizetni — vagy alamizsnát juttatni, de fizetni kell! Ha pedig egyes gyöngébb vállalatok a nagyobb járadék anyagi terhét nem bírnák el, a sérült javára érvényesített méltányosság álljon fenn a kötelezett javára is és nem kívánjuk a fiat justitia pereat mundus tételét könyörtelenül alkalmazni a kötelezett rovására sem. Jól esik arra hivatkozni, hogy a Kúria V. tanácsának az a határozata (931/921), amely a felemelés jogosságát kimondó álláspontjával a jogegységi határozat vitáját felkeltette, már maga is elvileg formulázta a kötelezett javára a beneficium competentiae elvét. Ezzel az ugyancsak méltányosságon alapuló megszorítással vált teljessé a felemelés jogosságát vitató álláspont. Reméljük, hogy a jogegységi határozattal az akták nem záródtak le, amire példát szolgáltat a 84. számú döntvény. Madách szavaival invokáljuk a teljesülési határozatot: Itt gyors segítség kell Ádám!

Dr. Beck Salamon.

III.

A m. kir. Kúria jogegységi tanácsának 24. sz. polgári döntvénye szerint a baleset folytán megítélt járadékot a sérült személyén kívül eső körülményeknek, jelesen a gazdasági viszonyoknak időközben beállott változása alapján sem felemelni, sem leszállítani nem lehet.

A döntvény indokai azon kétségbe nem vonható indokon felül, amely szerint baleset folytán nem tartási, hanem kártérítési kötelezettség állapítandó meg:

a pénzben nyújtott kártérítés állandó jellegű pénztartozással válik, felemelésére vagy leszállítására a gazdasági viszonyok későbbi változása miatt ép oly kevésbé forog fent jogszzerű alap, mint kölcsönnél;

a járadékösszeg felemelésére vagy leszállítására csak úgy kerülhet sor, ha a járadék eredeti megállapításánál irányadónak vett körülmények szenvedtek lényeges változást, ezek pedig a balesetet szenvedőnek a baleset idejében élvezett keresménye, másrészt a baleset által előidézett keresőképességcsökkenés mérve, és csak ha a keresőképesség megállapított állapota változik, áll elő a járadékösszeg megváltoztatásának esete;

a külső viszonyok későbbi megváltozása alapján ép oly indokolatlan a járadékösszeg megváltoztatása, mint az egyszersmindenkorra megítélt tőke felemelése vagy leszállítása, mert a megítélés mindkét módja végleges hatállyal kell, hogy rendezze a jogviszonyt.

Ezen indokokat megnyugtatóknak nem vélem.

Az állandó jellegű pénztartozásra utalás nem állhat helyt akkor, amikor a tartozás összege, ha nem is a gazdasági viszonyok változása, de a keresőképességcsökkenés irányadóul szolgáló mérvének változása esetén mégis csak változhatnak, holott a kölcsönösszeg mindenkor ugyanaz marad.

A járadék megállapításánál irányadóul szolgáló körülmények pedig nézetem szerint nem a balesetet szenvedőnek a baleset idején élvezett keresménye s a keresőképességveszteség, hanem csak a keresőképességveszteség, hanem annak nemcsak foka, de egyenértéke is, és akár a csökkenés mérvének, akár egyenértékének lényeges megváltozása esetén helye van a járadékösszeg újbóli megállapításának.

A balesetet szenvedőnek kártalanításhoz, vagyis szenvedett kárának kiegyenlítéséhez van joga. Kára pedig távolról sem a baleset idején élvezett keresménye, azon 80–90 K, amennyivel a baleset után kevesebbet kap munkájáért, mint kapott a baleset beálltaig, hanem eddigi keresőképességének 80–90%-kal való megfogyatkozása, az, hogy most már csak kisebbbértékű munkát képes teljesíteni, mint volt képes a balesetig. Vagyis maga a keresőképességveszteség a baleset által előidézett kár. Maga a kártérítés megítélésékor alapul szolgáló 80–90 K napi kereset már csak a kár anyagi megtestesítése annak megítélhetése végett, de ezen realizálás által még maga az összeg kárrá nem változik át, csak annak érték mérőjéül szolgál, kétségtelenül csak a mérés, becslés idejére.

Hogy a 80–90%-os keresőképesség elvesztése mily anyagi kárt jelent a sérültre a baleset idején, az az akkori kereseti viszonyok alapján megállapítható. Amennyiben pedig a kereseti viszonyok a baleset ideje és akár megítélésének (illetve a kártérítési összeg átadásának), ideje között lényegesen nem változtak, úgy a tőkeösszegben megítelt kárösszeg anyagilag fedi a valóságos kárt, kiegyenlíti a keresőképességcsökkenés folytán előállott anyagi hátrányt. A kártérítési tőke kiegyenlítvén a megfogyatkozott keresőképességben elvesztett tőkét, a keresetösszeg viszonyok későbbi változása tőke megítélésénél esetén többé figyelembe nem jöhet, mert a kártérítési tőke mikénti értékesítése épen úgy a sérült egyéni dolgává válik, mint lett volna baleset elmaradása esetén teljes keresőképességének értékesítése. Amennyiben azonban tőke helyett járadékot ítél meg a bíróság, a járadék csak addig pótolja a szenvedett kárt, ameddig a sérült a szenvedett keresőképességveszteség miatt tényleg a járadék megítéléséig alapjául vett 80–90 K napi keresettől és nem más keresettől esik el. Mert ha keresőképességének csökkenése nélkül többé már nem 80–90 K-val, hanem csak 8–9 K-val keresne többet, kára sem többé napi 80–90 K, hanem csak 8–9 K, és nagyobb kárösszegben való részesítése az ő részéről jogtalan gazdagodás, a kötelezett szempontjából pedig jogtalan megterhelés. De épen úgy szükséges a járadékösszeg újbóli szabályozása akkor is, ha a régi 8–9 koronás keresetveszteség időközben 80–90 koronára emelkedett fel.

Mennyire nem képez fix támpontot a járadék megítélésénél sérültnek a baleset idején élvezett keresménye, kitűnik pl. a m. kir. Kúria R. P. VI. 7910/1915. 18. sz. ítéletével elbírált perből is, amelyben a bíróság alperest arra kötelezte, hogy a 16 éves sérültnek 20 éves koráig évi 207 K, 30 éves koráig évi 357 K, 50 éves koráig évi 394 K 50 f, 60 éves koráig évi 282 K, 70 éves koráig évi 72 K, végül 70 éves korától 80 éves koráig évi 12 K életjáradékot fizessen, tényként megállapítván szakértői vélemény alapján, hogy a sérült ennivel többet keresett volna, ha baleset nem éri. Ellenben 80 éves életkoron túl a sérült részére már járadékot meg nem ítélte, mert a szakértő véleménye szerint sérült ezen életkor elérével már keresetképtelenné válik és így megítélendő kára nincsen. Ezen ítélet kétségtelenül nemcsak a baleset idején élvezett keresményt vette irányadóul, hanem figyelemmel volt a keresmény összegének életkor szerinti változására, vagyis az életkor szerint alakuló keresőképességet vette irányadóul, azt értékelte s 80. életéven túl nem szabott járadékot, — mivel e korban már hiányzik a keresőképesség és ennek következtében eltűnik a kár, — noha a sérültnek a baleset idején keresménye volt és ezen állapot változatlan maradt.

A kárnak évi 207 K, 357 K-ra történt értékelése a becslés-kori kereseti viszonyoknak megfelelt. Jövő időre azonban minden becslés azon feltevésből indul ki, hogy azon körülmények (kereseti viszonyok), amelyek alapján a becslés történik, változatlanok

maradnak. Amint azonban a viszonyok változnak a jövőre kiható véleménynyilvánítás épen oly kevésbé állhat meg, mint a jelenre szóló, de téves feltevésen alapuló vélemény. Amikor tehát az előbb említett ítélet alapjául szolgáló szakértői vélemény abból indul ki, hogy a sérült 75%-os keresőképességcsökkenés folytán 20–30 éves korában évi 357 K-val keres kevesebbet, mit keresne sérülés nélkül, a valóságban azonban 2000 K-val keres kevesebbet, akkor az ítélet téves ténymegállapításon alapszik. Megváltozván lényegesen azon körülmények, amelyek a járadék megállapítás indokául szolgáltak, illetve, amelyek alapján a bíróság a szolgáltatás mennyiségét megállapította, a Pp. 413. §. alapján a járadék felemelése, véleményem szerint kétségtelenül kérhető. Nem a gazdasági viszonyok megváltozása címén, hanem mert a keresetösszeg viszonyok változása folytán a keresetkétségveszteség egyenértéke változott és a kiszolgáltatandó járadékösszeg többé a kiszolgáltatási kárt nem fedi.

Nem vehető végül egyenlő elbírálás alá a kártalanításnak tőkében vagy járadékösszegben való megítélés sem, mert a tőkével a sérült egyszerre megkapja az elvesztett keresőképesség teljes egyenértékét és annak mikénti értékesítése reá van bízva, míg járadék megítélésénél a tőke a kötelezetté marad, ennek folytán ő köteles ennek megfelelő kezeléséről gondoskodni s a keresetösszeg viszonyok javulása esetén nagyobb járadék (hozádék) kiszolgáltatása annál inkább követelhető tőle, mert ebben az esetben a kezén levő, de alapjában véve a sérültet illető tőkének a megítelt járadékot meghaladó hozadéka jogalap nélkül maradna a kezén. A gazdasági viszonyoknak háború előtti állapotra való visszafejlődése esetén a ma megítelt járadékok leszállításának szüksége alig szorulna bővebb indokolásra.

Ludvig Rezső.

Szemle.

— **Kormányváltás.** Mintegy két év óta nem tartottuk időszerűnek, hogy az igazságügyi feladatokkal foglalkozzunk, mert egy égő házban igazán fontosabb problémák is akadnak, mint a belső berendezés stílusának kérdése. De az illetékes tényezők már hosszabb idő óta oly határozottsággal hangoztatják az állami élet normális menetének helyreállítását, hogy indokoltnak látjuk a kinevezendő új igazságügyminisztert megkérdezni: vajjon a botbüntetéssel, a rendtörvénnyel, a mozi- és lakásrendelettel kimerítettnek találja-e a legégetőbb igazságügyi reformokat? Részünkről köteles szerénységgel bátrak volnánk még kiegészítőleg a bírói és ügyvédi kérdésre utalni. Így pl. talán nem volna egészen időszerűtlen annak a problémának a megvizsgálása, hogy a 80%-ban teljesen vagyontalan bírói kar meddig fogja a családos középosztálybeli embernek létminimumát a maximálisan 2–3000 K-ra rúgó illetményekből fedezni? De az anyagiaktól eltekintve is akad még egy-két olyan jelentéktelen téma, mint pl. a bírói szervezet kérdése, a békeszerződés igazságügyi vonatkozásai, a háborús jog törmelékeinek eltakarítása, amelyekből, ha a félbeszakadt kodifikációs alkotásokat nem is említjük, egész csinos igazságügyi program telik ki. Bizunk benne, hogy az új igazságügyminiszter mielőbb ki fogja elégíteni érthető kíváncsiságunkat. Eddigél a közelmúlt igazságügyminiszterei arra szorítottak, hogy igazságügyi téren segédeszközei legyenek a kormánynak politikai céljai megvalósításában. Úgy hírlik, hogy az új kabinet szakemberekből fog állani s így talán jogosult a remény, hogy az új miniszter politikai állását igazságügyi célok megvalósítására fogja felhasználni. Mert igazságra ennek a szerencsétlen országroncsnak nemcsak külső, hanem belső vonatkozásban is szüksége van. Sőt merjük állítani, hogy az ország igazsága sokban függ attól, mennyire tudjuk magában az országban az igazság uralmát biztosítani.

— **Almásy Antal** húsz évi magánjogi kutatásai eredményeképp éveken át tartó munkában német nyelven megírta a *magyar magánjog* rendszerét. Németül azért, mert felette fontos nemzeti

érdek, hogy az egész külföld előtt közvetlen bizonyítékát szolgáltatassa annak, hogy a magyar jogi kultúra ezeréves, élő, intézményeken sarkalló valóság. A mű két kötetben, kb. 40 nyomtatott ívnyi terjedelemben a Berliini Magyar Tudományos Intézet regise alatt a Vereinigung wissenschaftlicher Verleger, Walter de Gruyter & Co., berlini és lipcsei cég kiadásában jelenik meg. És pedig az első: az általános részt, a családjogot és az örökjogot felölelő kötet (325 oldal) most, a második hasonló terjedelmű, az élők közötti vagyongjogot: a dologi és a kötelmi jogot felölelő néhány hónap múlva. A művet annak pragmatikus és kritikai módszere: a szokásjog összes forrásainak, főleg pedig a teljes bírói gyakorlatnak gondos, beható és részletes feldolgozása, valamint az erre vonatkozó adatoknak a kizárólag erre szorítóköző jegyzetekben való feltüntetése, a jogelveknek éles, szabatos, áttekinthető meghatározása és minden jogtételnek eredeti forrásaira való visszavezetése a gyakorlati jogász számára nélkülözhetetlenné és igen könnyen kezelhetővé teszi. Kezelhetőségét még csak fokozza a második kötet végén levő pontos tárgymutató.

Az első kötet 32 (harminckettő) márka árban a szerzőnél II., Retek-u. 53.) megrendelhető.

— Az érettségi bizonyítvány alapján a munkavállaló fontosabb teendőkkel megbízottnak tekintendő.

Egy pénzügyi tisztviselő három hónapi felmondási időre járó munkabér címén pert indított egy budapesti bank ellen azon az alapon, hogy mint fontosabb teendőkkel megbízott tisztviselőnek nem hat heti, hanem három havi felmondási időre járó munkabér jár. Az alperesi pénzügyi tisztviselő azzal védekezett a tárgyaláson, hogy a felperes utasításra dolgozott, gyakorlata nincsen, s így nem tekintendő fontosabb teendőkkel megbízott tisztviselőnek. Ebben az ügyben a budapesti kir. törvényszék mint fellebbezési bíróság a következő érdekes határozatot hozta: Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy felperes fontosabb teendőkkel megbízott tisztviselőnek tekintendő, mert az iratokhoz csatolt kereskedelmi érettségi bizonyítvány támogatja felperes álláspontját. Megállapította a fellebbezési bíróság ítéletében, hogy felperes munkakörének és az alkalmaztatás természetének elbírálásánál a bíróság figyelembe vette a munkavállalónak előképzettségét is s az elsőfokú bíróság nem sértett jogszabályt, amikor az ítéletben kifejtett álláspontját a felperes által felmutatott kereskedelmi érettségi bizonyítványra is alapította. (15. P. 7734/921.) Dr. Korányi.

— Nem szabad a tisztviselőt olyan túlmunkával terhelni, mely egészségére veszélyes lehet. A budapesti központi járásbírói bíróság mint munkaügyi bíróság mondotta ki a fenti határozatot egyik ítéletében. Egy pénzügyi tisztviselő hét év óta állott egy budapesti bank szolgálatában. Ez év július havában, mikor rendes munkakörén kívül még a vagyonszámlái munkálatoknál és a zárlati munkánál is segédkeznie kellett, s ezenfelül egy beteg kartársát is helyettesítette, a cégvezető azt követelte tőle, hogy vegye át a folyószámlakönyv vezetését is. Az utóbbi munkára a bank már évek óta egy külön munkaerőt alkalmazott. A tisztviselő ennek a munkának a vállalását megtagadta azzal, hogy ezt legfeljebb csak egészsége rovására tudná ellátni. A munka megtagadása miatt megindult ellene a fegyelmi eljárás, amelynek eredményeképpen a bank az illető tisztviselőt felmondás nélkül elbocsátotta és minden igényétől megfosztotta, azzal indokolva elhatározását, hogy a munka megtagadásával demoralizálta a többi tisztviselőt. A elbocsátott tisztviselő beperelte a bankot s a budapesti központi járásbírói bíróság mint munkaügyi bíróság ítéletileg kötelezte a bankot, hogy a tisztviselőnek fizesse meg a felmondási időre járó munkabérét s összes illetményeit. A bíróság kimondotta az ítélet indokolásában, hogy *senkisé is köteles olyan munkát ellátni, amelyet csak nagy fizikai megerőltetés és egészségének veszélyeztetésével tudna teljesíteni.*

Dr. Korányi.

— A valuta — a jogban. Az 1914-es magyar korona ügy viszonylik az 1921-eshez, mint 1 : 100. Az éveknek s az érték-mérő számoknak ez az aránya a gazdasági kérdések vitájanak kogniciójánál nem kis fejtörést okoz. Az idevágó kuriális ítélet egyoldalúsága még növeli a kérdés nehézségét. Eszerint az ítélet szerint a Szibériából most hazatérő hadifogolyok 1914-ben végzett munkája után járó kihitelezett munkadíja 1914-es névértékben s árfolyamon térítendő meg. Felépített egy földszintes házat, építési munkájáért kap — az anyagon kívül — 1600 koronát, — ma egy kabát készítésének díját.

Ellenben a másik hazatérő hadifogoly 500 koronás, moratórium alá esett váltóját egy darab 500 koronással beválthatja.

A valuta nyomában jár az életnek, az élet olyan hirtelen kialakuló gazdasági változatainak, — de a jog nem jár nyomában a valutának s ezért a gazdasági kérdések merőben igazságtalan szabályozást nyernek vele.

Szóval: Eldorádó az adósoknak, pokol a hitelezőknek.

Ha fordítva lenne, vagyis pontos átszámításnak volna helye a zürichi *logarithmus* szerint akkor, bár, a hitelezők effektíve nem nyernének, de viszont az adósok elpusztulnának.

A jog eszméje, a gyengébbek védelmét foglalja magában, tehát a valuta-jog akként konstruálandó, hogy a hitelező lássa a jog érvényesülését ugyan, de az adós a személyén kívül eső körülmények hatása alól kivonassék.

A kauzalitás általános magánjogi elvének segítségével azt mondjuk: ha a hitelező hanyagságból nem érvényesítette ex tunc a követelését, akkor nem követelhet ex nunc valutát. Az érvényesítés módjának bizonyítására pedig csak a kereset beadása bizonyíték.

Ha viszont az érvényesítés keresettel perrendszerűen bizonyított s a fizetés nem az adós személyén kívül eső oknál fogva nem következhetett be (távollét, katonai szolgálat, fogság, általában: moratórium) a kereset bizonyítás mellett ex nunc valuta követelhető.

Ezzel a tézissel beállnak ugyan komplikációk, de ezek csak technikai jellegűek s így ez a komplikáció nem alterálhatja a jobb jog érvényesülését.

Nehezebb feladat, megállapítani azt, hogy az érték-mérés eszköze mi legyen. Zürich felettébb körülményes s higanyoszlopa nem valódi kifejezése a hőknek.

Agrár állam lévén, általános érték-mérőül a búza kínálkoz-nék, de ez meg nem felel meg azért, mert ára nem az általános gazdasági körülmények hatása alatt alakult ki. (Maximálás.)

Ezek helyett azt mondhatjuk, hogy a pénztartozás alapját képező dolog árának változása alakítja meg a jog-valutát.

A dolog árának változása képezvén az érték-mérés eszközt, kiküszöböltük azt a hibát, amely e sorok elején hozott arányban rejlik, mert bár az 1 : 100 megáll a legfontosabb, az elsőrendű szükségletek árait nézve, de nem subsummálható alája a munkateljesítmények díjainak változása, különösen nem a szellemi munkáé és néhány dologé, pl. a házaké stb.

Azért az 1914-ben eladott ház vételárával adós vevő, ha személyében rejlő okoknál fogva nem fizetett, nem lesz nagyon sujtva, ha 1921-ben 5-szörös pénzt fizet és nem lesz nagyon sujtva az ügyfél, ha az 1914-ben végzett ügyvédi munka díját 1921-ben háromszorosan fizeti meg. (Sőt még mindig az ügyvéd lesz sujtva, mert irodája fenntartásának költségei 50-szeresre rúgtak azóta.)

Kissé körülményes szempontok ugyan ezek, de ha az élet olyan körülményes és eddig nem tapasztalt tüneteket mutat, a bírói eljárás is csak akkor felelhet meg a céljainak, ha ezeket a tüneteket figyelmére méltatja, anélkül, hogy megvárná a törvényhozás intézkedését, mert a politikus, — érdekek szolgálatában áll, de a bíró, az állami szuverénitás egyetlen végső valódi kifejezője csak az igazságot szolgálhatja. Dr. Hajnal Hugó.

— A társaságból kiváló kültag igényei. A beltág a megváltási jog gyakorlásával kapcsolatosan a kültag betéti tőkéjét abban a pénznemben és névértékben köteles megfizetni, amelyben a kültag a betétet a társaságba annak idején befizette. A kültag által esetleg fel nem vett, hanem az üzletben hagyott és különböző tartalékok alakítására vagy gyarapítására fordított üzleti nyereségrészesedés nem a kültag vagyonszerzését növeli, hanem a társasági vagyonszerzését és így a társaságból kivált kültag javára csak a nyereségrészesedés meghatározásánál jöhet tekintetbe. De mindaddig, amíg a kültag a megváltási időpontjáig előállott üzleti nyereségrészesedés tekintetében, a szerződésnek megfelelően, ki nem elégtette, ő a felmondás dacára a társaság tagjának tekintendő, a nyereség kiszámításának alapul szolgáló üzleti mérleg megállapításánál a szerződés értelmében őt megillető szavazati jogot gyakorolhatja és neve a cégjegyzékből, beleegyezése nélkül, nem törölhető. (Kúria IV. 3494/1921.)

— Kamatok elévülése. Aki a még el nem évült kamattartozást az adós helyett kifizette, ezzel önálló követelési jogot nyer. A teljesített fizetés megtérítése iránti igény tehát nem há-

rom év alatt, hanem csak harminckét év alatt évül el. (Kúria IV. 1535/1921.)

— **A gyámi törvény 113. §-ához.** A végrendelező abban az esetben, ha leányai, akiknek hagyományokat rendelt, rendelkezéseivel megelégedve nem volnának, őket a köteles részre szorította s ebbe is beszámítani rendelte mindazt, amit tőle hozomány, kiházásítás vagy egyéb címen életében már megkaptak. A végrendeletnek megtámadása tehát a megtámadóra, azzal a jogkövetkezéssel járt, hogy elveszti azt a hagyományt, amely őt a végrendelet alapján egyébként megillette volna. Így az elmebeteg leány gondnokának az a ténye, hogy a végrendeletet kifogásolta, sőt perrel is megtámadta, a gondnokolt javára rendelt hagyományról való ingyenes lemondással egy tekintet alá esik. Ily lemondás a gondnokoltra, még gyámhatósági jóváhagyás mellett sem kötelező és így nem eredményezheti a hagyomány elvesztését. (Kúria I. 854/1921.)

Objektív felelősség. Aki üzletszerűen, keresetforrásként idegen ingók megőrzésével, jókarba helyezéssel foglalkozik, minden kárért, mely átvett ingókban elveszés vagy megsérülés által előáll — vis major esetét kivéve — felelős, ha vétkesség nem is terheli: mert a veszély ellen magát megfelelő biztosítás által kellően megóvhatja. (Kúria VI. 1546/1921.)

— **Moratórium és fizetési késedelem.** — «Circa» kifejezés értelme. Az 1700/1920. M. E. sz. rendelet 12. §-a bizonyos pénztartozások fizetésére 1920 április 25-ig halasztást engedélyezett. Ez nem jelenti a fizetési határidőnek 1920 április 25-ig való meghosszabbítását, hanem azt, hogy a fizetés nem a halasztás időtartama alatt, hanem csupán a halasztás letelte után következhet napra követelhető. Ha tehát a vevő a vételért 1920. évi április 26-án felajánlotta, ő ekkor nem volt késedelemben és az eladó nem volt jogosult e napon a fizetési késedelem okából visszalépni. — Ha a szerződés tárgya «circa 70 hl bor» volt, az eladó 70 hl bor szállítására kötelezendő, úgy azonban, hogy jogosítva van ennyivel a mennyiségnél 5% al kevesebbet vagy 5%-al többet szállítani. (Kúria IV. 1501/1921.)

— **1920 március 17-én zárva tartott pénztárak.** A 2260/1920. M. E. sz. rendelet szerint a pénzügyintézetek pénztárakat 1920 márc. 17-én — a felülbélyegzés előkészítésére szükséges munkálatok elvégeztetése céljából — zárva tartani voltak kötelesek. Azonban a rendelet ehhez a rendelkezéshez semmiféle magánjogi hatályt nem fűz, az 1700/1920. M. E. sz. rendelet szerint pedig az osztrák-magyar bankjegyek, felülbélyegzés nélkül csak 1920 március 18-án szüntek meg törvényes fizetési eszközök lenni. A pénzügyintézet tehát a lejárt tartozásra 1920 március 17-én felajánlott fizetést elfogadni tartozott; és ha mégis visszautasította, az adós pedig azt — a bírói letéthivatal is zárva lévén — még aznap közjegyzői letétbe helyezte, a bekövetkezett felülbélyegzés anyagi következményei nem az adóst, hanem a pénzügyintézetet terhelik. (Kúria IV. 166/1921.) Ellenkező: Kúria II. 870/1921.

— **Elutasított bíróküldési kérelem.** A beregszászi törvényszék mint perbíróóság a debreczeni kir. járásbíróóságot, az iratok áttétele mellett, bizonyításvétel végett kereste meg. Felperes kérelme folytán a megkeresett járásbíróóság az iratokat a Kúriához terjesztette fel avégből, hogy ez az időközben cseh megszállás alá került beregszászi törvényszék helyébe más bíróságot delegáljon. A Kúria a kérelmet elutasította, mert a Pp. 51. § a csak a belföldi bíróságokra vonatkozik, a beregszászi törvényszék pedig az 1921 júl. 26-án hatályba lépett trianoni békeszerződés következtében belföldi bíróságnak ezidőszent már nem tekinthető s így annak helyébe más bíróság kijelölése tárgyában való intézkedés a Kúria hatáskörébe nem tartozik. (IV. 228/1921.)

— **Gazdasági lehetetlenülés és kártérítés.** A vételügyletet nem teljesítő eladó, aki a szerződés teljesítésére az ítélethozatal idején fennforgó gazdasági lehetetlenség okából nem kötelezhető, kártérítés fizetésében elmarasztalható ugyan, de csak abban az esetben, ha a gazdasági lehetetlenülés a szerződéses teljesítési időben még fenn nem forgott és az eladó a teljesítés alól esetleges más okokból fel nem szabadult, amikor tehát az eladó a teljesítésnek a szerződéses teljesítési időben — illetőleg a későbbi gazdasági lehetetlenülés bekövetkezése előtt — való

elmulasztása által szerződészegést követelt el. (Kúria P. IV. 1487/1921.)

— **A «Vertreter» kifejezés jelentősége.** A kereskedelmi meghatalmazotti minőség nem az elnevezésből, hanem a megbízott által betöltött cselekvési körből állapítandó meg. A kereskedelmi forgalomban a «Vertreter» elnevezéssel a legkülönbözőbb jogállással bíró egyénekről szoktak említést tenni. Ebből a kereskedelmi meghatalmazotti, sőt az alkalmazotti minőség sem következik: lehet az egyszerű közvetítő ügynök. (Kúria P. II. 4541/1921.)

— **Adós és hitelező késedeleme és fehérpénzrendelet.** Ha az adós az 1919 május 20. után keletkezett, de augusztus 15. előtt lejárt tartozást 1919 augusztus 15. előtt azért nem fizethette ki, mert a hitelező a neki fehérpénzben, de egyébként kellőképpen felajánlott szolgáltatást nem fogadta el, az adós a tartozás névértékének $\frac{1}{5}$ részével teljesíthet (463/1920. M. E. sz. rend. I. §-a). A tartozás 1919 július 22-ikén lejárt, de az adós ismételt sürgetés dacára nem fizetett; végül augusztus 14-ikén a fizetést fehérpénzben felajánlotta, de ekkor a hitelező azt el nem fogadta. A fellebbezési bíróság álláspontja szerint az adós 1919 augusztus 15. előtt azért nem fizethetett, mert ismételt sürgetés dacára ő volt a késedelemben, minélfogva az augusztus 14-én tett — de már késedelemes fizetési — kísérletből jogokat nem származtathat, és így a tartozást jó pénzben, teljes névértékben megfizetni tartozik. A Kúria a rendeletben döntőnek tekintett hitelezői késedelem és a fizetés elmaradása közti okozatos összefüggést megállapítva, a hitelezőt a hátralékos $\frac{2}{5}$ rész iránti keresettel elutasította (IV. 1672/1921.).

— **Örzesi letétbe vett fehérpénz.** A pénzügyintézet a Bécsbe leendő átutalás végett neki 1919 augusztus 5-ikén átadott fehérpénzt kifejezetten csak «örzesi letétként» fogadta el. Ezzel a bank és a letevő között megbízási jogviszony keletkezett, és miután az átutalás a bank hibáján kívül nem sikerült, gondatlanság pedig a bank részéről egyébként sem forgott fenn, a devalváció okozta kár a letevőt terheli. (Kúria IV. 1679/1921.)

Keresztyén, 32 éves, nőtlen ügyvéd forgalmas irodában irodavezetőként állást keres, akinél később betársulhatna. Leveleket szívességből elfogad Simon Ferencné, Budapest, VII. Szövetség-utca 16. szám.

16416

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze-	MATTYÓK	
kötötetésbe		Országos Közvetítő Vállalatával
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent:

1920-IK ÉVI TÖRVÉNYCIRKKEK

(Corpus Juris Hungarici, Magyar Törvénytar.)

A Hatályos Magyar Törvények Gyűjteményének folytatása.

Ára, fekete vagy barna kötésben 308 korona.

Megrendelhető:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. október—decemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Dr. Szüts Miklós* ny. kúriai bíró: A törvény ereje. — *Dr. Munkácsi Ernő*: Goldziher Ignác. — *Dr. Almási Antal* egyetemi magántanár, budapesti kir. ítélőtáblai bíró: A magyar magánjog jellemzése. — *Dr. Tihanyi Lajos* budapesti ügyvéd: Alaptörkeemelések és váltságrészvények. — *Dr. Binét Menyhért* sárospataki ügyvéd: Az ajándék miatti kötelezés. — Szemle.
Melléklet: Perjogi Döntvénytár VI. k. 6. ív.

A törvény ereje.

Külsőleg a törvény ereje abban nyilvánul, hogy előtte mindenki hódol, s ez a hódolat szükség esetén kikényszeríthető is legyen, ez pedig, ha kell, soha el ne maradjon. Ezt nevezhetnők a törvény aktuális erejének.

Itt mégis nem ilyen értelemben akarok erről szólni, hanem abban a másik tágabb értelemben, mely szerint a törvény ereje, ha az eléggé biztosítva van, átfogja a társadalom életét és biztosítja, fölemeli azt úgy, amint ez a törvényt, a törvényességet biztosítani tudta. Ez pedig a törvény történelmi ereje.

Ezt az erőt elsősorban is a viszonyok hatalma adja meg, melyeknek a törvény megieret, azután pedig a társadalom, mely a törvénynek megfelel. Az ember az egyetlen lény az ismert világon, akit nem csupán a természet törvényei szabályoznak, hanem létének széles körűn belül önalkotta törvények is. Ha ezek nem is oly állandóak, nem oly kéréletlenek mint a természet törvényei, erejük éppen alkalmazkodó képességükben is rejlik, abban, hogy gondolkodás szülőttei lévén, az ész magyarázatával vagy revíziójával még erősödhetnek.

Így a törvény már keletkezésétől fogva a sokaság erejéből vesz fel magába erőt, melyből tovább is adhat, sőt állandóan ad, még pedig anélkül, hogy a magáéból veszítene. Sőt inkább nyer, mert a tisztelet, mely mindjobban körülveszi, a gyakorlat, mely megértését mélyeszt, s az egyre szaporodó kapcsolatok, mint a jó ércalapra helyezett jegybanknál, erejét és hitelét csak fokozzák.

A régiség tehát a törvényt is, úgy mint a szobrokat, értékes patinával vonja be, s nagyon természetes, ha a nemzetek egyes jól bevált törvényeikhez annál inkább ragaszkodnak, minél régiebbek azok.

Tisztelet a hűségnek, mely világfönntartó erő és nemzetünknek, acélos ereje mellett, kimagasló erénye. De az erkölcsi és jogi kötelek között ebben is van fokozat, s a törvényes jogelvek között első helyen áll a «salus rei publicæ suprema lex esto» (a haza üdvé a legfőbb törvény legyen), még a hűség számára is.

Arra nézve tehát, hogy valamely törvény megváltoztatása vagy eltörlése ellen vak tilalmat lehetne felállítani, a lehetőség is hiányzik, s a törvény ereje nem abban áll, hogy makacsul, vakon ragaszkodjunk hozzá, hanem csak gondolkodással. Mert a szellemi munka eredményeinek megítélése és folytatása körül sohasem lehet kizárni a szabad gondolkodást, mint éppen ultima ratiót. A törvények is, mint minden, ami gondolkodás műve, csak a helyes megértésben és a helyes következtetésben találhatják meg életrealitásuk kritériumát. Észből születnek: csak az ész által, csak ennek útján élhetnek tovább.

Vannak törvények, melyek örök időkre valónak látszanak, különösen a magánjog és a büntetőjog egyes intézményei, melyek oly mélyen gyökereznek az emberi természetben. Mégis a nagy gazdasági felfordulás, mely most a világot rázza, a magán-

jog egyes szabályainak, ha nem is eltörlését, de felfüggesztését tette kikerülhetetlen szükségé. Vannak oly törvények is — közjogunkban is van erre példa — hogy maguk szabják meg elmúlásuk idejét, másokat pedig világválságok sodornak el. Nehéz volna pl. most megérteni, ha valaki az 1867: XII. törvénycikkhez akarná kapcsolni a maga jogfolytonosságát, hármennyire értékes és nagyszabású elveken épült is ez a törvény.

De miben álljon hát akkor a törvény végső garanciája, ha az önmagában minden bírálaton fölül álló szankciókat nem tartalmazhat és ha egyesek és pártok ingadozó befolyásának engedjük át azokat?

A közvélemény, közerkölcs, a közszabadságok és a köztevékenység erejében.

Hullámzó tenger ez, igaz, melynek nincs padlója, de az ember már századok óta megtalálta az utat a másik háborgó tengerre is, mert kellett. Navigare necesse est, vivere non est necesse. (Hajózni szükséges, élni nem szükséges.) És íme azon a másik tengeren is, az emberiség óceánján, haladunk, bár visszaesések között. De már az is nyereség, hogy a történelem századain keresztül mind szélesebbre terjed ki azok köre, kik a közvélemény alakításába befolyani elég érettek. A tenger nagyobbodik és ezzel nő befogadó és egyensúlytartó képessége is.

Létünk megértésének és javításának titka éppen abban áll, hogy minél többen értsük meg egymást. Az önzést nem lehet kipusztítani, szükségünk van rá, az a munkának, az ehhez kellő energiának egyik nélkülözhetetlen forrása. De lehet azt nemesíteni; meg kell találnunk azokat az erkölcsi és jogi korlátokat is, melyek az önzést a megengedett jótékony határok közé szorítják, s ennek egyik hathatósabb eszköze a kölcsönös megértés, a mások jogának is elismerése. Már csak a pusztá jóakarattal, ha erre törekszünk, bevilágít nemcsak a saját énünkbe, de a másokéba is. Mindent megérteni annyi mindent megbocsájtani: ha van is ebben túlzás, mégis csak az ilyen széles megértés emelheti lelkünket oly magaslatra, amelyről tevékenységünk a legüdvösebb lehet nemcsak másokra és a közügyre, hanem magunk számára is.

Csak ez a közhangulat óvhatja, ez fokozhatja a törvény erejét, csak olyan mint a szilárd testek súlypontja, mindig azon belül helyezkedik el, de kívülre álló tényezők hatása alatt, s ha az utóbbiak fölbomlanak, az egyes törvény ereje, úgy mint a test súlya, akár egészen is elenyészhet.

Röviden mutatok csak rá arra a szoros kapcsolatra, melyben a törvény ereje anyagi és erkölcsi jóllétünktől egyaránt függ. Itt még csak azt emelem ki, hogy bármennyire nélkülözhetetlen ehhez az anyagi jóllét virágzása, az erkölcsi alap még fontosabb, s az a legnagyobb bajunk, hogy olyan sokan vannak, akik ezt nem tudják.

Lehetne-e oly általános elveket megállapítani, melyek a törvény erejének mérlegelését, életképességének meglátását eleve biztosíthatnák? Ebben kételkedem. Mert az ilyen elvek minél általánosabbak, annál inkább pusztán alaki formulába mennek át, mint pl. a nagy Kant Immanuel «categoricus imperativus»-a is. Az ilyenek pedig éppen abban különböznek a Prokrustes ágyától, hogy ezekbe minden belefér, mindenki beleolvashatja a maga nézetét.

Ezek helyett inkább a tapasztalásból meríthetünk irányadó elveket, melyek reális fölismeréseket tartalmaznak arra, miképpen óvjuk a törvény történelmi erejét, azt az erőt, mely nem ugyan

egy vagy más törvénynek a végletekig való egyoldalú védelmét, hanem, — ami valamennyi törvénynek végcélja, — fönmaradásunk nagy kérdését támogassa és az ehhez szükséges erőket élessze.

Ezek közül csak kettőt akarnék itt kiemelni, melyek mindegyike könnyen látható külső jelenségekben nyilvánul.

Egyik az erőszak kizárása oly értelemben, hogy az, — a jogos védelem esetét kivéve, — csak a törvények fönntartása- és végrehajtására hivatott hatóságokat illesse meg. Bárki azonban ezen kívül erőszakhoz nyúl, hogy meggyőződéseit érvényesítse, az nem a törvény erejéért küzd, hanem, bármilyen jó szándék vezérelje, a törvény ellen, forradalmi erők szolgálatában.

Amennyire szükséges a törvény mint elméleti munka megértése és segítése körül a szabad gondolkodás, éppen oly ártalmas a korlátlanul szabad cselekvés, ami egyenes ellentéte, elnyomója volna a gondolat szabadságának s csakis az anarchiát és a polgárháborút táplálja.

Ezzel szemben a legjótékonyabb tényező, a másik: a rend szeretete. Boldog az a nép, melynek vérmérsékletében és érényében a rend szeretete benne van. Példakép csak az irántunk oly nemes hollandi és finn nemzetre mutatok.

A rend az, ami főlzabadija a lekötött erőket és láncra teszi az ártalmakat. A külső formákon keresztül szoktat a legüdvösebb erényekre, mert már a pusztá gondolatában benn van a figyelem mások iránt, az élni és élni hagyni alapgondolata. A következetes és általános rend az önmérsékelés, a körültekintés, a törvénytisztelet és felebaráti szeretet állandó iskolája. Időt, pénzt, és fokozott munkát is nyer vele a társadalom, s a rend helyreállta minden gazdasági konszolidáció alapfeltétele. I. Napoleon azt, hogy a francia nemzet nagy pénz- és emberáldozatot követelő, kockázatos uralma alatt oly híven kitartott, nem kts részben annak köszönhetette, hogy mesterien tudott rendet tartani, sőt teremteni. Még Elba szigetén is első dolga a rendcsinálás volt. Franciaországban pedig ez a rend csakhamar a pénzügyi helyzet javulására vezetett, mindenki látta, hogy becsületes szorgalma gyümölcsei nem vesznek kárba, a törvénytisztelet pedig megtorlatlanul nem marad, legföllebb, ha nagy ritkán az imperátor maga követi el; ezt pedig a többiért megbocsájtották neki.

Hát még ha ez a rend nem egyetlen ember cézári akaratóból, hanem a nemzet nagy többségének mély magabaszállása- és elszántságából fakadna, világ történeti szenvedések nyomása alatt!

Vajjon lehetséges volna-e ez? Nemzete válogatja.

De az bizonyos, hogy rend nélkül nincs gazdasági újjászülés, a törvény ereje pedig mindinkább legyöngül, mert olyanok ezek, mint az ívboltozat két összehajló fele, egyik a másikat tartja fön.

De mit ér ehhez egy vagy száz vagy akár ezer ember szava, ha elhangzik mint a pusztában kiáltónak szózata? Ezért kell minden támogatásban részesítenünk azokat, akik oly helyen állnak, ahonnan szavuk meghallatszik s belenyúlhatnak szabad és lehet az események forgatagába, hogy fölébresszthessék, munkába hívják, a sugalló szuggesztió erejével a rend alkotásába beállíthatassák a nemzetet.

Világválságok esetleg meghozhatják ezt a szuggesztiót, mert a nemzetek tömegeiben is él a tudat alatt, a csak megsejtett, apró dolgokból ellesett, de bennünk szunnyadó gondolatoknak az az ereje, mely őrangyaluként fönmaradásuk, életképességük fölött őrködik és magatartásukat a mentő gondolatok és érzelmek fölszínre juttatásával sugallja.

Az olyan nemzetben pedig méltán bízhatunk, mely ezredéven át oly sok veszély és balsors között is fön tudta magát tartani határain.

Dr. Szűts Miklós.

Goldziher Ignác.

A magyar tudományosság messze világokat megvilágító fátyla aludt ki Goldziher Ignácnak halálával. Azon kevés magyar föld szülte nagyságok közé tartozott, kinek neve e haza határait messze túlszárnyalta, kinek abszolút tudományos tekintélyét az egész világ hódolattal ismerte el s ki a magyar névnek világ-szerte ismert, méltó reprezentánsa volt.

A tudományos világ igazi nagyságait jellemzi, hogyha munkásságuk túlnyomó részben egy bizonyos szakkörben folytatódik

is le, működésük hatása mégis egyetemleges, amely az egyes tudományos kérdésekből világraszóló jelentőségűvé emelkedik. Ezt tapasztalhatjuk Goldziher Ignác működésénél is. Míg őt itthon elsősorban és főként, mint kiváló szemitológust, nagyszerű nyelvészt, a keleti irodalmak történetének búvárlóját ismerték — addig a külföld, a Kelet, úgymint a Nyugat, munkásságának páratlan és legnagyobb érdemű jelentőségét történeti, kultúr és jogtörténeti értekezéseiben és azon elsőnek általa alkalmazott módszerben ismerte fel, amellyel az iszlám-jog mélységeibe behatolt volt.

A XIX. század második felében a világpolitika horizontján előtérbe lépett az Oriens problémája. Gazdasági okok a gyarmatokkal rendelkező államokat — Franciaországot, Angliát, Hollandiát — gyarmataik társadalmi viszonyainak rendezésére készíteték, ugyanakkor, mikor a török birodalomban is modern áramlatok indultak meg. Az iszlám társadalmi és jogi intézményei az érdeklődés középpontjába kerültek. Ismerni kellett a Kelet évezredek múlttal bíró társadalmi és jogintézményeinek történetét, mivel a cél a gyarmatok gazdasági felhasználása volt, ami egyedül konszolidált szociális viszonyok mellett lehetséges, ez pedig biztos és jó jogszolgáltatást tételez fel. Az iszlám régi, évszázados törvénykönyvei, a gyarmatok modern kormányzata mellett nem voltak alkalmazhatók, szükség volt tehát a Kelet sok millió mohamedánjai részére modern kódexre, amelynek jogszabályai a meglévő és élő társadalmi, jogi intézményeket nem változtatják meg, de azért azokat a modern jogszolgáltatás számára hozzáférhető módon szabályozzák.

Ezen körülmények képezik hátterét azon bámulatraméltó munkásságnak, amelyet Goldziher az iszlám-jog intézményeinek történeti kutatásaiban kifejtett volt. A római jog és a talmudi jog tudása birtokában, az arab-nyelvnek — az iszlám tudományos nyelvének és a Kelet történetének tökéletes ismeretével, valamint a modern tudományos kutatás összes segédismereteivel rendelkezve — ő volt az első, ki mindezen tudást magában egyesítve, az őt jellemző páratlan analízáló genialitással a Kelet jogi intézményeinek a kultúremberiség számára való feldolgozásához fogott. Amint a választóvíz hatása alatt az ötvezetek fémei elkülönülnek egymástól, úgy bontakoztak ki páratlan tudományos készséggel kidolgozott fejtegetései nyomán az iszlám jogi és politikai intézményeinek történeti rétegei és kiderült, hogy azoknak csak sovány vázát alkotják az ősi arab alkatelemek, ellenben a rajtuk levő hús, a bennük levő szellem, a római, a bizánci és a középkori keresztény egyházi, valamint a zsidó kultúrának lerakódásai. A «Mohamedanische Studien» című többkötetes munkája az iszlám jogforrásainak, de különösen a «hadith» — tradícióknak oly eredeti megvilágítását foglalja magában, amely a keleti tudományok összes művelőinél a legmélyebb feltűnést keltette és ezen tárgyra vonatkozó eddigi ismereteket megdöntötte. Ugyancsak ezen munkájában fejtette ki az iszlám jogi iskoláinak egymásközi viszonyát, azok jelentőségét a Kelet társadalmi és politikai intézményeinek fejlődésére, amely még napjainkban is pl. a Törökbirodalom és Perzsia közti antagonisban, valamint a Kelet mohamedán államainak belső társadalmi életében érzeti hatását. Azáltal, hogy szakítva az előítéletekkel, elsőnek mutatta ki, hogy a Kelet legspeciálisabb társadalmi, politikai — jogi — intézményei nagyrésztben római és egyházi befolyás alatt alakultak ki, a Kelet és Nyugat közti kultúrkapcsolat új fejezetét tárta fel.

Az iszlám jogának ő volt a legalaposabb ismerője, akinek tekintélyét napkeletről-napnyugatig egyforma tisztelettel ismerték el, annyira, hogy a sejk ül iszlám éppen úgy fordult ő hozzá responsum végett, mint ahogy az angol és holland kormányok hozzá küldötték el gyarmataik mohamedán lakosai részére alkotott magánjogi törvénykönyveiket legfőbb bírálat céljából. Ugyancsak az ő véleményét kérte ki az osztrák-magyar kormányzat is, midőn Bosznia-Hercegovina mohamedánjai részére házassági és örökjogi kódexet szerkesztetett. Munkásságának hatása alatt külföldön nagyszámban jelentek meg a gyakorlati életet szolgáló iszlám-jogi kézikönyvek, amelyek csaknem minden lapjukon reá, mint forrásra hivatkoznak és amely munkák szerzői egyformán mesterei a modern jognak, mint a keleti tudományoknak, kiknek ezen képzettségét a külföldön nem ritka «doctor iuris et philosophiæ» kettős fokozata jelzi.

Jogi diplomája nem volt, ezért ő soha nem tekintette magát

jogásznak, hanem személyét annyira jellemző túlzó szerénység-gel mindig arra hivatkozott, hogy a modern jogi ismeretekben ő csak autodidakta. De lehet-e nem jogásznak tekinteni azt, kihez a moszlim világ legfőbb bírósága, akárcsak a klasszikus római jog világa a jogtudósokhoz — *responsum* végett fordult és aki-nek véleménye döntően esett a súlyba a nyugati államok kormányai által alkotott modern törvénykönyvek szerkesztésénél. Valójában a római jog mély és alapos ismeretével rendelkezett, amelyet a történeti iskola nagy mesterének — Savignynek — tanulmányozása jellemez. Mint jogtudós ő maga is a történeti iskolának volt híve. Az eskü, az Isten ítéletek, valamint a primitív büntetőjog számos más intézményének eredetét a történeti iskola nagyjai — maga Mommsen — is az ő munkáiból ismerték meg.

Goldziher fellépéséig az iszlámjogát az arab géniusz sajátlagos termékének tekintették. Ezen véleményen volt az oly kiváló szakember, mint Renan is. Goldziher «A mohamedán jogtudomány eredetéről» — (Budapest, 1884.) — írt tanulmányban szakít ezen hagyományos felfogással és kimutatja, hogy az iszlám egész jogrendszere a római jogból való kölcsönzésen alapszik: «Az a meggyőződés, hogy a mohamedán jogi iskolák azt a rendszert, amely szerint ők jogforrásaikat meghatározzák és azokból törvényeket vonnak le, egyenesen a római jogból kölcsönözték és hogy annak a széles tanulmánynak alapjai, amellyel még a jelen kor mohamedán tudósai is a mecsetekben foglalkoznak nem arab talajon keresendő, hanem az arabok által meghódított népek kultúrájában». Állításának igazolására kimutatja, hogy az iszlám-jog legfontosabb jogfejlesztő módszere és forrása a «*Ra'j*» nem egyéb mint a római jogi «analógia» alkalmazása, az «*interpretatio iuris civilis*», továbbá, hogy a másik fontos jogforrás az «*Idjma*» pedig átültetése a római jogi «*consensus ecclesiae*» jogforrási tekintélyének, amely különösen a későbbi egyházjogban jutott jelentőségre. A római jogi hatást a tételes átkölcsönzések egész sorozatán kívül bemutatja abban is, hogy a jogtudomány arab elnevezése «*Al Fikh*» szóról-szóra fordítása «*iurisprudentia*»-nak és hogy azt az iszlám jogtudósai is az *Institutiók* ismert «*divinarum atque humanarum rerum notitia*» fogalmával definiálják.

Hosszú éveken át tanította Goldziher a budapesti egyetem jogi karán az iszlám jogot. Előadásainak, amelyek mindig lebilincselők és végtelenül érdekesek voltak, középpontját képezte az iszlám jognak, a római joggal való kapcsolatának ismertetése. Meg volt róla győződve, hogy ezen kutatási területnek művelése, a római jognak, de különösen a III—IV. században kifejlődött római provinciális jognak új forrását hozza felszínre, amely egyfelől a római jog megismerésére új hathatós eszköz leendő, másfelől a római-bizánci kultúrának a keleti kultúrába való bekapcsolódásának fontos fázisát ismerteti meg az emberiséggel. A budapesti egyetem jogtanárai közül — Vámbéry Rusztemen kívül, akihez atyai barátság fűzte. — Szász-Schwarz Gusztávval, a római jog e hazai nagy mesterével tartott fenn összeköttetést, mivel gyakran folytatott tudományos megbeszéléseket, amint hogy az előadásain kívül is minden alkalmat megragadott, hogy jogász-tanítványait úgy a római jog beható tanulmányozására, mint a klasszikus arab nyelv elsajátítására buzdítsa, hogy így képesek legyenek az ő munkáját folytatva az emberi géniusz alkotta e két hatalmas jogrendszer egymásközi kapcsolatának kutatására.

A toll kihullott a nagy Mester kezéből. Ūr támadt utána, melyet betölteni senki nem képes. E sorok írója, ki egykor labainál ülve hallgatta a tanítás ígét — a soha el nem muló hála jegyében helyezi el a jogtudomány koszorúját a Mester frissen hantolt sírjára.

Dr. Munkácsi Ernő.

A magyar magánjog jellemzése.*

... Tény, hogy a magyar jog fejlődése számos germán elemet mutat fel, és hogy ez Szt. István óta mindig így is volt. Csakhogy mindenekelett mégis a magyar jog sajátos és önálló életére kell utalnunk, mert abban az idegen elemek új, *nemzeti* formákká hasonultak át.

* Szemelvény szerzőnek legközelebb Berlinben (Walter Gruyter et Co-nál) megjelenendő német nyelvű Magyar Magánjogának I. kötetéből (előszó.)

Ami a német jogászt a magyar jogban talán túlon túl is ott-honiasan érinti, az javarészt csak újabb szövegezett jogszabály: a szerencsétlen 1867-es kiegyezést közvetlenül követő időben keletkezett némely törvény, a német polgári törvénykönyv javaslata után közzétett törvénytervezet, vagy pedig forgalmi külön-jog, mint az erősen német befolyás alatt készült kereskedelmi-, váltó- és csódtörvény. Ezekben csakugyan feltűnő hasonlatosságok észlelhetők.

Az utolsó és utolsóelőtti jogásznemzedék hirtelenül fejlett kodifikációs hajlama ugyanis azt vélte, hogy okvetlenül jó német mintáknak többé-kevésbé rossz utánzására kell fanyalodnia. Nehol, és főleg a kereskedelmi jogban ennek a tévedésnek a következményeit még most is viseljük.

Azonban *a nem szövegezett* magyar magánjog őseredeti, nemzeti jelleggel bírt mindig és ezt a jellegét ma sem vesztette el.

És ez jól is volt így, mert, ha a sors másként akarta volna, ha Magyarország az őt körülvevő, nyugati, nem germán népekhez hasonlóan szintén a német jogi kultúra szellemi oceanjába süllyedt volna, akkor bizonyára nem teljesíthette volna történeti hivatását, azt, hogy a keresztény Európát a multban is, a jelenben is a Kelet barbarizmusának ostromától megvéddje.

Csakis a nép öntudatába és érzelmi világába is mélyen behatolt, nemzeti szokásjogának belső súlya adhatta Magyarországnak azt az erőt, amely történetét mindenek dacára is napjainkig jellemzi.

A magyar nemzeti jog és főleg a magyar nemzeti magánjog és ennek öntudata ekként Nyugat-Európa kultúrájának egyik valószínű biztosítéka. Sőt továbbmenőleg azt is állíthatjuk, hogy még a magyar népnek a kodifikációval szemben tanúsított ösztönszerű és állandó ellentállása is súlyos bajok és megpróbáltatások enyhítéséhez vezetett. Még pedig azért, hogy a Magyarországtól elnyesett területek lakói annak révén legalább a magyar ősrégi szokásjog oltalma alatt kerültek a szomszéd államok uralma alá.

Ezek kiemelése ama nagy befolyást, amelyet a németek a magyar magánjogra gyakoroltak, nem akarja sem kisebbiteni, sem megtagadni. Azonban szükséges volt, mert csakis ekként magyarázhatjuk meg azt a feltűnő jelenséget, hogy szokásjoga Magyarországot a római jog formai és anyagi recepciójától is megkímélte és akkor, midőn alkalmat nyílt arra, hogy egy tartalmilag jó, német: az osztrák polgári törvénykönyvet átvehesse, módot adott neki arra, hogy ezt is megtagadhassa annak dacára is, hogy az abszolút osztrák császári hatalomnak több mint egy évtizedes nyomása és az országbírói értekezleten elhangzott komoly jogpolitikai érvek is az ellenkezőre bírhatták volna.

Ez annál nevezetesebb, mert az osztrák jog rohama Magyarországot felette válságos időben érte. Hiszen akkor a magyar rendi magánjog az 1848: XV. tc. óta már romokban hevert, az új nemzeti jog pedig az oktrojált osztrák polgári törvénykönyv nyomása folytán még nem fejlődhetett.

De Magyarország ezekre épűgy reagált, mint azelőtt is gyakran akkor, amidőn világossá vált, hogy fejlődése intézményeinek nyugati tájékozódása felé vezet. Ilyenkor ugyanis Magyarország az őt környékező német jogi kultúrától ugyan sem nem kódexeket, sem nem törvényeket vagy jogkönyveket, de igenis fontos és általános jogi gondolatokat vett át avégett, hogy azokat azután szokásjogában saját egyéniségének megfelelően áthasonítsa és átalakítsa. *Vagyis Magyarország szent István óta nem volt sem több, de nem is volt kevesebb, mint a nyugateurópai jogi kultúra egyik szerény, de tetterős és önálló társmunkása.* És ha ez a szerepe nem is túlon túl feltűnő, elfogulatlan szemlélet nem vonhatja kétségbe, hogy az fontos és egyéni.

Már a magyar magánjog alaphangja: a különös varázsú forrásjog, amelynek gyökerei nem is a mi, hanem már a Werbőczy előtti korba nyúlnak vissza, szerét tudta ejteni annak, hogy a magyar történet folyamán szükségessé vált és egymástól időbelileg is elég távol fekvő rendkívüli jogforrásokat: a Tripartitumot, az országbírói értekezletet, az osztrák abszolút éra kényszerűségéből megtartott, de tartalmukban és szerkezetükben egyaránt megváltoztatott alkotásait egységes szempontok alá fogja és hogy azok révén oly sajátos és új forrásjogi elveket teremtsen, amelyek a magyaron kívül, tudtommal, egy más jogrendszerben sem lelhetők fel... A magyar személyiségi jog úgyszólván szemünk láttára fejlődött. Az országbírói értekezlet előtt alig aka-

dunk még csak nyomaira is. Azután egyes törvényekben mind gyakrabban találkozunk vele és most az már oly hatalmas fa, amelynek árnyékában az elhalt hozzátartozók emlékének magánjogi oltalma, épügy fér el, mint a hátramaradt rokonokat sértő, vagy pedig a halálos baleset okozóját gyilkosnak feltüntető sírfelirat elleni is. A német befolyás bizonyos mértéke persze ezektől sem tagadható meg. De ha a m. kir. Kúria a művész személyiségi jogának alapulvételével akadályt gördít annak elébe, hogy a műtárgy tulajdonosa a művészeti terméken önhatalmú változtatásokat ejtsen vagy ejtessen, ezzel bizonyosságát adja annak, hogy a magyar jog a német jogéleltre való tudatos támaszkodása közben; ha erre alkalom nyílik, nem csupán vesz, hanem újat is alkot és ad is.

A családjog két kodifikált alappillére: a gyámi és a házassági törvény idegen eredetük egyes jeleit ugyan nem igen tagadhatják meg, hiszen az előbbiben az osztrák polgári törvénykönyv, az utóbbiban pedig az egyházjog és a német polgári törvénykönyv javaslatainak nyomai kétségtelenül kimutathatók. Azonban azok a magyar jogfejlődés önállóságát és jogalkotó ösztönét mégsem szorítják háttérbe. Különösen a házassági törvény értette a módját annak, hogy a házassági bontó okok megszábanál oly bírói gyakorlat számára vágjon utat, amelyen a m. kir. Kúria a családjogi tilos cselekmény tényállási körét teljesen eredeti módon szabhatja meg.

Ezen az úton fejlett a bírói visszahívással kapcsolatos hűtlen elhagyás, kényszerítő bontó oka mellett a törvény eredeti szövegétől és intencióitól eltérően a hűtlen elhagyás attól függetlenül fakultatív bontó oka is.

A házassági vagyonszétválást és a házastársak öröklési jogát csak egységesen érthetjük. Intézményeik szokásjogi és már Kálmán királyra visszavezethető jogi gondolatokon épülnek. Ezek egyike: az ági hátrulás kétségtelenül német eredetű, azonban az ily következetesen és egyszerűen mégsem fejlett egy más jogrendszerben sem.

Azt a gondolatot ugyanis, hogy a vagyon abban a családban hátrul tovább, amelyből eredt, a magyar jog azzal a másik modern gondolattal kapcsolta egybe, hogy az örökhagyónak leszármazói utáni legközelebbi hozzátartozója a házastársra és különösen a feleségre. Ennek a két, a magyar családi érzésnek mindenben megfelelő gondolatnak egybefűzéséből a házassági vagyonszétválás és a házastársak öröklési jogának oly rendszere fakadt, amely őseredeti, nemzeti ízű és amelyet mi magyar jogászok igazságosnak és egyszerűnek is tartunk.

Igy jutott a magyar jog a házastársak vagyonának elvi elválasztása mellett ahhoz a felfogáshoz, amely a földművelést, az ipart és a kereskedelmet űző társadalmi osztályoknak törvény-nél fogva közszerzeményi igényt biztosít. A mindkét házastársnak biztosított közszerzeményi igény, kapcsolatban a kizárólag a nőnek járó törvényes hitbérrrel, az örökhagyó szerzeményét felölelő kétoldalú hitvestársi öröklés, a nő özvegyi joga és özvegyi öröklése, a törvényes hozományadási kötelezettség hiánya a magyar házassági vagyonszétválást és házastársi öröklési jogot úgy az osztrák, mint a többi kontinentális germán jogrendszerektől eltávolítja és az 1874:XXIII. tc. szerint férjhezmenetele révén nagykorúvá lett nőnek oly előnyös helyzetet biztosít, amely más európai jogrendszerben aligha jutott osztályrészül.

Az országbírói értekezlet óvatos, de messzelátó állásfoglalása következtében a magyar forgalmi jog ugyan szintén német befolyás alatt áll és ennek tudatosan is engedi át magát, de azért egy pillanatig sem hanyagolja el a sajátos magyar jogalkotó ösztön megvalósítását sem.

A magyar örökjog szolgáltatója megdönthetetlen bizonyítékát annak, hogy ez az erő napjainkig is hat és alkot. Hiszen csak ez volt képes arra, hogy részben germán elemekből egy felette egyéni, logikus és igazságos öröklési rendszert létesítsen, amely a törvényes öröklési rend meggyőző alapgondolatának azt ismeri fel és valósítja meg, hogy a vagyontárgyat, vagy vagyonszétvételt az a család örökli, amely megszerezte.

A magyar jogalkotó ösztön az ági öröklést a modern jogrendszerbe akként ékelte be, hogy azt az országbírói értekezlet az ági hátrulás dologi erejének elejtése mellett pusztán végintézkedés hiányának esetére tartotta fenn, majd pedig azt törvényen sarkalló különös jogutódlássá kristályosította ki. Ez elvek, valamint az öröklés és a hagyatékok szerzeményi voltának vélelme

útján ez a jogalkotó erő kapcsolta ki a bizonyítási nehézségeket, ez létesítette a szülők köteles része és az ági vagyon közötti összefüggést, ez teremtette meg a konstitutív jogutódlást, a törvényen sarkalló haszonélvezet jellegét felölelő özvegyi jogot, ez simította el a nem valamennyi társadalmi osztályra kiterjedő közszerzeményi igény egyenlenségeit azáltal, hogy az özvegyi öröklés különös jogutódlásának intézményét toltta újra előtérbe, ez alakította a házastársak egyetemes örökjogát: a hitvestársi öröklést és ez véste ki könnyedén az örökjogi érdemtelenesség és a törvénytelen gyermekek öröklési jogára vonatkozó elveket is. A környező osztrák joggal ellentétben ez fejlesztette ki a közvetlen, külön elfogadásra sem szoruló örökségi hátrulást, ez a hagyomány dologi erejének, ez az örökölt vagyontárgyra, vagy vagyonszétvételekre szorító, korlátolt örökjogi felelősségének elvét. Ez az ösztön fejezte be sikeresen és önerajéből a negyvennyolc előtti magyar rendi örökjogot a nemzeti jelleg megtartása mellett is gyökeresen modern joggá való átalakítását.

Az érintett intézményeket ily összetételben csak Magyarország fejlesztette szerves, igazságos, logikailag átgondolt és mégis modern örökjoggá.

Magyarországnak éppen ezért — véleményem szerint — a német befolyás hálás elismerése mellett is a legteljesebb igénye van arra, hogy tekintettel annak tartalmára, fejlődésére és összetételére, tekintettel az arra egy évezred óta népe és jogászai részéről fordított szellemi építő munkára szokásjogát a maga sajátos és nemzeti szellemi termékének tartsa.

Dr. Almási Antal.

Alapítókeemelés és váltásgrészvények.

A Budapesti Közlöny november 15-diki száma pénzügyminiszteri hirdetményt közöl (5384/1921. P. M. sz.), mely szerint a kormány a törvényhozás elé oly törvényjavaslatot szándékozik terjesztetni, mely arra kötelezné az olyan részvénytársaságokat, melyek vagyonszétválást váltásgrészvényekben rótták le, hogy újabb részvénykibocsátás esetén a kibocsátásra kerülő új részvényeknek a régi részvényesek számára fel nem ajánlott mennyiségéből 15%-ot a kincstárnak engedjenek át és pedig ugyanoly feltételekkel, mint a minők mellett a harmadik személyek részére átengedett részvényeket tényleg értékesítik. S e hirdetmény közli azt is, hogy a törvény számára a kormány 1921. évi november 15-ig terjedő oly visszaható erőt szándékszik javasolni, mely a kincstár javára a részvénytársaságok és igazgatósági tagjaik kártérítési felelősségét vonja maga után a tervbevélt kötelezettség nem teljesítéseért, valamint ama részesedési aránynak előzetes pénzügyminiszteri engedély nélkül bármily módon való megváltoztatásáért, mely az államkincstárt a részvénytársaság vagyonában a váltásgrészvények alapján illeti.

A tervbevélt törvényjavaslatnak helyes célja az, hogy egyes részvénytársaságok a részvények belértékénél alacsonyabb áron való új részvénykibocsátással ne csökkenthessék önkényesen vagyonszétválásuk mennyiségét. Ez a szempont azonban csak azoknál a részvénytársaságoknál bírhat gyakorlati jelentőséggel, amelyek csupán azért választották vagyonszétválásuk lerovására a váltásgrészvények módját, hogy ilyként tartalékaikat elvonassék a váltásgrészvények alól. De nem bírhat gyakorlati jelentőséggel az olyan részvénytársaságokkal szemben, melyek azért fordultak a készpénzben való lerovás helyett a váltásgrészvények beszolgáltatásához, mivel a készpénzben való lerovás olyan tőkét vont volna ki üzletkörükből, melyet újabb részvényaláírás útján pótolni nem tudtak volna, vagy amelyek a vagyonszétválás általánosító objektív kivétési rendszere által a részvények belértékét messze túlhaladó mérvben sujtattak volna készpénz-lerovás esetén.

Az utóbbi részvénytársaságokkal szemben a tervbevélt javaslat túllő a célon. A pénzügyi kormány a tervbevélt javaslattal nem az állam részvényérdekeltségeinek mérvét kívánja növelni, nem közgazdasági életünk fejlődésének béklyóit akarja szaporítani, s még kevésbé kívánhatja azzal incidentálisan áttörni kereskedelmi jogunk alapelveit, melyek nem ismerik a részvényesek kötelező opció-jogát, már pedig a tervbevélt törvényjavaslat lényegében ilyent statuuál, de csak a váltásgrészvényes részvénytársaságokra nézve és ezeket illetőleg is csupán a kincstár javára.

A régi részvényesek kötelező opció-joga mellett és ellen új kibocsátások esetére egyaránt fel lehet sorakoztatni ez érveket.

de helyes közgazdasági és jogpolitika nem védelmezhet oly intézkedést, mely a részvénytársaságok egy merő esetlegek alapján előállott kategóriáját tisztán pénzügyi okokból kivenné az általános jogelvek uralma alól oly esetekre is, melyekben a pénzügyi cél enélkül is el volna érhető.

Ha a pénzügyi kormányzat módot nyujtana részvénytársaságainknak arra, hogy váltságrészvényeiket a belértéknek megfelelő áron s az 1921. XV. tc. 18. §-ának utolsó bekezdésében elővétel joguk számára statuált hatállyal záros határidőn belül maguk válthassák vissza, az állambáztartás rövidesen birtokába jutna annak az összegnek, melyet a részvénytársaságoktól a közteherviselés elvének alapján méltán igényelhet és birtokába jutna olyan újabb rendszabályok igénybevétele nélkül, melyek alkalmazásának nemcsak a jogpolitikai és közgazdasági szempontok, de végeredményében a pénzügyi érdekek is ellentmondanak. S ellentmondanak nemcsak azért, mert hisz az, ami a közgazdasági politika szempontjából rossz, végeredményben a pénzügyi politika szempontjából se lehet jó, de annál fogva is, mert a tervbevett törvényjavaslat intézkedései azoknál a részvénytársaságoknál is csak tovább tolnák a vagyonváltságnak a kincstárhoz készpénzben való befolyását, melyek most már új részvények kibocsátásával pótolni tudnák saját tőkéknek a vagyonváltságerovásával kapcsolatos csökkenését, s azoknál is, melyek csupán azért voltak kénytelenek a váltságrészvények remédiumához fordulni, mert a vagyonváltságot I. törvényének objektív-kulcsai mellett a valóságos belérték 15%-ka helyett oly összegek lerovására lettek volna kénytelenek, melyek a törvény által intencionált 15%-ot messze fölülmúlják.

Dr. Tihanyi Lajos.

Az ajándék miatti kötelelresz.

Dr. Vészi Mátyás a *Jogt. Közl.* 9-ik számában közölt cikkével mutatott rá azokra a visszasságokra, melyek a pénzértékmerő háborús hullámzása folytán a kötelelresz kiszámításánál előállanak s az emelkedő, vagy csökkenő tendencia következtében arra a megrövidülésre, mely az esethez képest vagy a kötelelreszest, vagy a kötelelreszszel terheltet érheti. A soha nem sejtett értékeltolódások ismét aktuálissá teszik a régi elméleti szempontok felelevenítését, melyek a kötelelresznek in natura, vagy pénzben való kiadását érintik s melyek jogászéletünkkel több ízben erősen foglalkoztatták. (Az 1879. évi VII. M. Jogászgyűlés, a Polg. Tvkönyv Terv.-nek bizottsági tárgyalásai.)

Az értékelmelkedés és csökkenés kihatása a kötelelreszre azonban nemcsak a mai, soha előre nem látott értékeltolódások kapcsán merült fel. Normális viszonyok között is számolni kellett ezzel a ténnyel, mint a gazdasági élet nélkülözhetlen kísérőjével. A szinte organikus értékelmelkedések mellett rendkívüliek: gazdasági krízisek is voltak mindig s ezeket annak inkább számításba kell venni, mert egyes nemzetgazdászok (Wirth, Szant-Baranovszky) ezeknek a kríziseknek visszatérő törvényszerűségről adnak számot. *Kern Tivadar* (Fodor-Magánjog V. k. 576.) azonban az értékelhullámzások kiegyenlítését nem tartja lényegesnek és főként a végrendeleti örökös szemben méltányosnak és *Schwarz Gusztávnál* (Kodifikacionális dolgozatok: Az öröklési jogról szóló tervezet indokolása, 677. l.) ez a meggondolás nem volt olyan erős, hogy a kötelelresz pénzbeli kifizetésének előnyeit ellensúlyozta volna, bár ez úgy a kötelelreszes, mint az azzal terhelt, jelentékeny sérelmével járhat.

A valóság úgy fest, hogy a végrendeleti örökös, illetve megajándékozott ezt a hátrányt magáról a kötelelresz iránti per folyamata alatt is elháríthatja az in natura-kiadás felajánlásával, így a konjunkturákat mindig a maga előnyére fordíthatja s a vagyoni hátrány egyedül a szükségörökösöt éri. A kir. Kúria 6950/915. sz. ítéletével (Mjogi Dár X. 211.) a kötelelresznek természetben megítélését is lehetővé teszi, ha a vele terhelt örökös ezt kéri. Az ítélet ugyan hozzáfűzi: ha ez a kötelelreszesre jelentékeny hátránnyal nem jár. Ez azonban sovány vigasz, mert ezt a jelentékeny hátrányt in natura kiadás mellett alig lehet ma az esetek legtöbbszörében megállapítani. Az értékelhullámmal járó hátrányt tehát csak a szükségörökös viseli s ez a hátrány azoknál az eseteknél, mikor az értékelhullámzás nemcsak relative rövid időközök viszonylatait tünteti fel, mint pl. egy pernek az élete, hanem ahol a háború előtti és a mai értékelállapotokat kell össze-

vetni s a kötelelreszt ezek alapján kiszámítani, sőt a kötelelresz iránti igényt ezek egybevetésével megalapozni: ez a hátrány oly nagy, hogy a kötelelresz egész jogintézményét jelentéktelenné degradálja.

A kötelelresznek fontos szerepe az öröklési jogrendszerekben ismert. Ez az intézmény a végrendelezési szabadságnak fontos közlekedelekből való törvényi korrektívuma. Ezzel az intézménnyel egyenlítettte ki a törvényhozó azt az inzultust, mely a vérségi magátólérletetőséget és az általános társadalmi érzést éri a szükségörökösök megkárosításával. Akár a római jogból: az individualizmus túlhajtottságából, akár a germán jogfelfogásból: a vagyonnak családi szoros-zár-aláhelyezéséből indulunk ki, ez a szerep egyformán jelentős. *Zsögöd* klasszikus tanulmánya szerint (A kötelelreszről, Magánjogi Tan. I. k. 337., 348.) ez intézményben «a jog a családi érület elfajulásának vet gátat s a szabad akaratnak is, a vérek örökösödési jogának is oda méri a részét». «A családias szellem bizonyos magasabb szempontok alá veszi a tulajdont.» *Katona* szerint (A kötelelresz, Mjogi Dolg. Gyűjt. 49. l.) üdvös kompremisszum ez a családi örökös és az egyéni szabadság elvei között. Ha a különböző idők és jogrendszerek ezt az egyensúlyt olyan fontosnak találták, nyilvánvaló, hogy törvényes gyakorlatunknak is oda kell vergálni, hogy az egyensúlynak ez a faktora a maga eredeti célját továbbra is hatékonyan szolgálja.

A kötelelresznek ez a kiegyenlítő szerepe azonban az ajándék miatti kötelelresznel teljesen megszűnt, ha az ajándékozás a háború előtti időpontban történt.

Ismeretes, hogy az Ideigl. Törv. Szab. I. R. 7. §-a szerint: a végrendelezési jog a leszármazó egyenes örökösök stb. törvényes osztályrészét nem érinti. A végrendelet erre nézve semmis és a leszármazók stb. ezen felerész kiegészítését követelhetik. A 8. §. szerint kiegészítésnek ajándék esetén is helye van, ha a leszármazók stb. behozzítják, hogy az örökösöknek tiszta hagyatéka az ajándékozáskor megvolt érték felénél kevesebb. A 4. §. szerint az ajándékozási jog a leszármazók stb. törvényes osztályrésze által korlátozva van.

Hogy ajándékozás esetén kötelelreszt, illetve kiegészítést követelni lehet-e, ezt a 8. §. alapján az értékek összeszámítása útján kell eldönteni. Az Optk. nyomán kifejlődött állandó gyakorlat szerint a hagyatéka értéke az örökösök elhunyt idejében fennállott érték, az elajándékozott vagyontárgyaké pedig az ajándékozáskori érték szerint állapítandó meg. (Kúria 652/91, 6310/99, 3134/904, 9263/904.)

A mai viszonyok között ez a gyakorlat a legmonstruózusabb eredményeket adja. Hogy példával illusztráljam:

X birtokoskák két fia van: Y és Z. 1912-ben X egész vagyonát, mely 1000 holdas birtokból áll, elajándékozta Y-nak. Az ajándék értéke 1912-ben 700 000 kor. Később X egy 40 holdnyi kis tagbirtokot szerez és 1921-ben végrendelet hátrahagyása nélkül elhal. A hagyatéka, mely az elhalozás időpontjában 800 000 koronát ér, törvényes örökösödés címén Y és Z tartanak igényt s azon ketten fognak osztozni. Z az 1912-ben történt ajándékozás miatt súlyos rövidséget szenvedén, a kötelelresz kiegészítése iránt pert tesz folyamatba. E végből igazolnia kell, hogy a tiszta hagyatéka az ajándékozáskor megvolt értéknel felével kisebb. A kiszámítás az ismert módon történén, kiderül,

$$\text{hogy } \frac{700\,000 + 800\,000}{2} = 750\,000 \text{ K-t a hagyatéka értéke meg-}$$

halad és Z pervesztes. Y megtartja az apai vagyonból az inofficiózusan kapott 1000 holdat és örököl 20 holdat, Z szintén ez utóbbit. Tegyük fel, hogy X után nem marad hagyatéka, mert az 1000 holdas birtokot 1912-ben elajándékozta. Ez esetben a bíróság kötelelresz címén Z-nek meg fog ítélni 175 000 koronát, amin vehet magának 9 hold földet, Y pedig háborítatlanul fogja birtokolni a körülbelül 20 milliót érő birtokot.

Még egy eset: A. életében (1912-ben) elajándékozta 100 holdnyi kis tagbirtokát fiának, B-nek. Az ajándék értéke 60 000 kor. 1921-ben elhal, hagyatéka nem marad. Másik fia, C kötelelreszt követel s a bíróság megítél e címen $\frac{60\,000 : 2}{2} = 15\,000 \text{ K-t}$, amit B. letud egy tehén, vagy 6 q búza árával, körülbelül fél hold szántó termésével.

A fenti esetek nyilvánvalóvá teszik, hogy öröklési jogunknak ez a fontos pillére: a kötelelresz a maga komolyságát és szoli-

dítását elvesztette és intézményes szerepét a mai formájában be nem töltheti. Azaz örökségi *borravaló*, melyet a kötelelés rész a mai értékeltőlódások folytán jelent, nem tarthat számot arra, hogy az inzultált vérségi igények és a megbántott általános érzés komoly és hatékony jóvátételének tekintessék.

A megoldás egyedül akkor nehéz, ha az eddigi jogi konstrukció alapján állunk és a kötelelésrész továbbra is törvényi hagyományoknak tekintjük, mely közpénzben nyer kiegyenlítést. Az ítélkezéskor ez esetben *steple-cheasel* kell végiglovagolnia, melyből a kötelelésrész csak összetört tagokká kerülhet ki. A kötelelésrész alapjául szolgáló értékek összehangolása kielégítő eredményt nem adhat. Láttuk, hogy az elajándékozott vagyontárgyaknak az ajándékozás időpontjában való értékelése oka az egész zavarnak. Önként kínálkozik hát az a megoldás, hogy a (meglévő) elajándékozott vagyontárgyak az örökség megnyitakori állapot szerint értékeltesse. Így az elhasználatlan dolgokra nézve a BGB. 2325. §-a: «ein anderer (nicht verbrauchbarer) Gegenstand kommt mit dem Werte im Ansatz, den er zur Zeit des Erbfalls hat». Mindenesetre e §. következő passzusa a helyzetet a szükségörökös rovasára tolja el, mert ez az — örökség megnyitása időpontjában fennálló — érték csak akkor jön tekintetbe, ha az ajándékozásori értéknél nem nagyobb. Így az értékcsökkenés itt is a szükségörökösöt éri, míg az értékemelkedés a megajándékozott előnye. Ipari vállalatok elajándékozása esetén (az örökölési jog ellenzőinek egyik fő argumentuma), egy kis elajándékozott szatéc-születnél, mely a megajándékozott személyes ügyessége és szorgalma révén hatalmas teleppé nőtte ki magát: ez a érvek — ha nem is olyan hathatósan — de az *in natura* kiadás ellen is szólnak. De feltéve, hogy a meglévő elajándékozott értékeket a hagyatéknak megnyitása időpontjában fennálló érték szerint számíthatók is ki, a nehézségek még nincsenek elhárítva. Most jönnek a kötelelésrész iránti per folyama alatt, beállható nagy értékeltőlódások, épen azok, melyekről a hivatkozott cikk tesz említést s melyek súlyos méltánytalanságot hordhatnak magukban akár a kötelelésrészes, akár az azzal terhelt rovasára.

A kötelelésrészesnek *in natura* való kiadása esetén a megoldás meglehetősen egyszerű, amint hogy a kötelelésrészesnek ez a váltása a Code Civile, a zürichi kódex jogterületein elő sem állhatott. A részerve, a *quantité indisponible* komplikációkat nem idézhetett elő, mert itt a zavaró momentum: az értékmérő szerepe ki van küszöbölve s legfellebb a betudandó értékeknél okozhat nehézségeket. A dolgok természetben adandók ki a kötelelésrészesnek, mellékes, hogy azok értéke milyen változásokon megy át. Az elajándékozott vagyontárgyak *fiktive* hozzáadatnak a hagyatékhhoz. Ha a redukció szüksége forog fenn, a redukció is a dolgok hányadát jelenti. Így a Code 920. és köv. §-ai. Ezek a jogterületeken a kötelelésrész intézménye megállotta a helyét és zavartalanul teljesíti azt a funkcióját, melyre hivatva van. Az idők mindenben igazat adtak azoknak a szakfőriaiknak, kik a VII. M. Jogászggyűlésen és Polg. Tvkönyv Terv.-nek bizottsági tárgyalásai alkalmával a kötelelésrészesnek *in natura* kiadása mellett döntöttek.

A Code rendszerét követve sőt — miről alább lesz szó — visszatérve az I. Törv. Szab. álláspontjához is, a kötelelésrész iránti igény megállapításánál az elajándékozott és meglévő vagyontárgyakat *fiktive* hozzá kell számítani a hagyatékhhoz. Így a hagyatéknak megnyitása időpontjában úgy a kötelelésrész követelésének feltételei, valamint annak terjedelme könnyen megállapítható. Ha a hagyatéknak a *fiktive* hozzávett vagyontárgyakkal együtt az egész komplexum mai értékének felénél kevesebb, kiegészítésnek van helye. A kiegészítés örökölési jogot ad, természetben jár. A megajándékozott beruházásai megtérítését igényelheti, ha megvan, természetesen a mai értékben. Más kérdés, mi történik, ha az ajándék elpusztul, mely esetben természetesen csak a gazdagodásról lehet szó.

Az *in natura* kiadásra rátérés nem jelentene eltávolodást az Ideigl. Törv. Szab.-tól. Az idézett hely szerint: a végrendelet a leszármazók stb. törvényes osztályrészét nem érinti, a végrendelet erre vonatkozólag semmis stb. A Code Civile 913. §-a szerint: *les libéralités soit par act entre-vifs soit par testament ne pourront excéder la moitié (etc.) des biens du disposant*. A két rendelkezés ugyanezt mondja és *Schwarz Gusztáv* szerint (i. m. 677.) az Id. T. Szab. félreérthetetlenül az *in natura* kiadás mellett szólnak, a Code Civile lebegett a jogszabályalkotók szemei előtt.

Zlinszky szerint is (M. Magánjog VIII. kiadás, 1159-60., 3. jegyz.) az Országbírói Érték. a Code Civile álláspontját tette a magáévá. *Katonának* (i. m. 144.) az az érvelése, hogy az Id. T. Szab. I. R. 7. §-nak 2. bek. dönti el a kérdést, hogy t. i. a «kiegészítés» kifejezésből állapítható meg a pénzbeli kifizetés szükségessége, nem lehet döntő, mert hiszen a Code Civile is ismeri a kiegészítést, csak hogy: *en nature*.

Az értékeltőlódások bizonyára nemcsak a kötelelésrész intézménye terén éreztek romboló hatásukat, az egész kötelmi jog szenvedett alattok. *Dr. König Vilmos* a Jogt. Közl. 18-ik számában beszél arról az anomáliáról, hogy az adósok lerongyolt pénzünk segítségével nullázták ki arany pénz ellen vállalt kötelezettségeiket. A jognak sürgős bekapcsolása az életviszonyokba azonban egy téren sem olyan peremptórius, mint a fent vázolt esetekben, mert itt nemcsak forgalmi érdekekről, vagy egyszerű gazdasági etikáról, hanem ezek célján túlmenő súlyos társadalmi érzésekről és fontos állami érdekekről is szó van. *Dr. Binét Mengyhért.*

Szemle.

— **Mi a bíróság?** Az értelmi osztálynak része — mondotta ki a Kúria a közelmúlt napok egyik politikai perében — s mint ilyen alkalmas tárgya az osztály ellen irányuló izgatásnak. Az a fogalom meghatározás, amelyet bírói gyakorlatunknak idevágó alapvető határozata (BDtár III. 87.) az osztályról nyújt, sok eredetiséggel nem dicsekedhetik, mert úgyszólván szószerinti fordítása a Reichsgericht definíciójának (RG. E. XXII. 293., XXVI. 63.). Így tehát a nemzetietlenség szemrehányásának kockázata nélkül hivatkozhatunk a Reichsgericht most idézett határozatainak ama közelebbi ismérveire, amelyek az «osztály» fogalmát azzal írják körül, hogy az a lakosságnak társadalmilag elhatárolt, történelmileg kialakult része. Vajjon lehet-e ily körülírást szem előtt tartva a bíróságot vagy bármely más hivatalnoki kategóriát osztálynak minősíteni? Ennek a büntetőjog-dogmatikai kérdésnek feszegetésébe ezúttal nem óhajtok bocsátkozni, de azzal a köteles tisztelettel, amelyet a Kúria döntése hierarchikus okból kivált, reá kell mutatnunk, hogy a bíróságnak mint büntetőjogi védelmi objektumnak ily meghatározása könnyen szülhet téves képzeteket, mert a bíróságnak, mint a közszabadságok és a törvényes rend ultimium refugiumának értékelése épen abban a feltevésben rejlik, hogy a bíróság mint alkotmányjogi intézmény az osztályok fölött áll. Ezt a feltevést, amellyel az élet tényei, sajnos, nem mindig vágnak össze, talán nem épen célszerű annak hangoztatásával gyöngíteni, hogy a bíróság maga is egy osztály vagy legalább is egy osztálynak a része. Ha a leghivatottabb tényező: a Kúria hirdeti e felfogást, úgy könnyen tápot adhat a gyanúsításnak, hogy a bíróság osztályjellegét nemcsak mint a jogvédelem tárgya, hanem mint a jogszolgáltatás alanya is kifejezésre juttatja. Ezzel a gyanúsításnak épen mostanában elég gyakran találkozunk és mi mindannyiszor, néha talán meggyőződésünk ellenére, igyekeztünk azt leküzdeni, mert különbözöttel tudunk az intézmények és az őket megtestesítő emberek gyarlósága közt. Elvárhatnók azonban magától a bíróságtól is, hogy az osztályok feletti szuverénitását hirdesse, mert a közvélemény nincs a finomabb árnyalati megkülönböztetésekre berendezve s vajmi könnyen összetévesztheti a bíróságot, mint osztályt az osztálybírósággal.

— **Törvénymagyarzat.** I. Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. tc. 7. §-a következőképp hangzik: «Aki olyan valótlan tény állít vagy terjeszt, amely alkalmas arra, hogy a magyar állam vagy a magyar nemzet megbecsülését csorbítsa vagy hitelét sértse, vétséget követ el és öt évig terjedhető fogsággal büntetendő.

A büntetés tíz évig terjedhető fegyház, ha a cselekményt abból a célból követték el, hogy valamely külföldi állam vagy szervezet a magyar állam vagy a magyar nemzet ellen ellenséges cselekményre indíttassék; ha pedig ennek következtében vala-

mely külföldi állam vagy szervezet a magyar nemzet ellen ellenséges cselekményre indított, a büntetés életfogytig tartó fegyház.»

2. A budapesti kir. büntetőtörvényszék vádтанácsának Sz. Z. és társai ügyében hozott határozata az indokolásban a következőket mondja: «A vádтанács mindenekelőtt megállapítja, hogy a Jövő 108. számában megjelent Szász által írt Schwarcz-Gellb Magyarország című cikk, *mint sajtótermék külön vád tárgyává téve nincs*, ennél fogva csak az 1921 : III. tc. 7. §-ában meghatározott 2. bekezdésének első tétele szerinti bűncselekmény miatt emelt vádat tette elbírálás tárgyává, amely szerkesztés és elküldés cselekményei miatt emeltetett. A vádтанács elkövetési cselekménynek a cikkek és tudósítások terjesztését állapítja meg, nem szerkesztését, mert a valótlaniságot ezek elküldése által terjesztették.

Mérlegelés tárgyává téve a vádbeli cikkeket és tudósításokat, úgyis mint önálló egész írásmunkákat, de az abban foglalt egyes kitételeket és különálló tényállításokat is, a vádтанács az 1921 : III. tc. 7. §-ának 1. bekezdésében tényálladáki alkatelemként megkivánt *valótlaniságot főképen abban lájja, hogy bár ha a cikkekben és tudósításokban állított egyes tények megtörténtek is, tehát önmagukban esetleg valók*, mindenestre valótlan azok általánosítása, kapcsolatban az egész magyar állammal és nemzettel.

E cikkek és tudósítások tárgya nagy általánosságban a Magyarországon még mindig dühöngő fehér terror, a nemzeti hadsereg tisztjei által elkövetett bűncselekmények felháborító sorozata, a közállapotok teljes züllöttsége, az erkölcsi anarchia, a kormányzó személyének, mint kalandornak beállítása, aki csak egy terror-banda fegyveres diktatúrájának közöni hatalmát, stb., amelyekből az tűnik ki, hogy Magyarország á rothadás, a sötétség, a korrupció, a rablás, a beestelenség országa, ahol az emberek nem élnek emberi életet. E cikkek és tudósítások hangja, valódi jellegükből való kiforgatása, irányzatos kiszínezése, s megtörtént eseteknek beállítása olyan, hogy a való viszonyokkal nem ismerős olvasóban önként felvetődik az a gondolat, hogy Magyarországon a rablás, a szenny, a piszok a kormányzati rendszer, hogy itt ázsiai állapotok vannak, hogy egy kultúrlény meg nem maradhat, holott mind ez általánosításban beállítva a valóságának meg nem felel, mert ha történtek is sajnálatos események, ezek a magyar állam és a magyar nemzet terhére fel nem róhatóak.»

— **A Magyar Jogászegylet Emmer Kornél pályázatára** egy dolgozat érkezett be, melynek címe: «A felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltató tevékenységére (tárgyalási elv.)» A dolgozatot a bíráló-bizottság egyhangú dicséretben részesítette. A jelíges levél felbontása után a bizottság megállapította, hogy a mű szerzője *dr. Kende Ernő* a tőzsdebíróság jogügyi titkára. Dr. Kende dolgozatára visszatérünk.

— **Irányító ügyvédi díjszabás perenkívüli polgári ügyekben.** A budapesti ügyvédi kamara választmánya november hó 3-diki ülésében foglalkozott az új irányító ügyvédi díjszabás tervezetével, melyet október 15-diki számunkban közöltünk. A választmány a tervezetet annyiban módosította, hogy a jogvélemények díjtételét (IV.) egynegyedről leszállította a normáldíjtétel egyötödére, az értekezéseket (V.) egynyolcadról egytizedre. Továbbá kiegészítette azzal, hogy az I. fejezet utolsó pontja helyébe, mely a külföldi pénznemben kötött ügyletekről intézkedett a következő szöveget iktatta be: «Az érték megállapítására az ügyletkötésnek, illetve az ügyvédi munka teljesítésének időpontja irányadó. Ha a megbízó külföldi vagy az ügylet tárgya külföldön van, vagy ha az ügyletben a tárgy értéke külföldi pénznemben fejeztetett ki, akkor az ügyvédnek jogában áll díjazását az illető külföldi pénznemben is követelni. A pénzérték átszámítására vonatkozólag akkor, ha a fizetés haladéktalanul történik, az ügyletkötésnek, illetve az ügyvédi munka teljesítésének időpontjában fennálló budapesti árfolyam, akkor pedig, ha a fizetés későbbben történik, az ügyvéd választása szerint az említett időpontban vagy a fizetés időpontjában fennálló budapesti árfolyam irányadó.» Ezen és még néhány kisebb módosítással a választmány a bizottság tervezetét elfogadta, az Ügyvédi Kamarai Közöny november 14-diki számában közzétette és a kamara területén működő összes bíróságoknak átírat kapcsán megküldte. Ezenkívül a választmány felhatalmazta az elnökséget, hogy a díjszabás hitelesített példányait a nyomdai költségek megtérítéseül

szolgáló áron a nagyközönségnek kiadhassa, hogy továbbá a szükséghez képest a díjszabásnak külföldi nyelvekre való fordításáról és a fordítások sokszorosításáról is gondoskodják.

— **Az állami tisztviselők ingyenes orvosi és betegellátásáról** következőket olvassuk a «Gyógyászat» legújabb számában: November 15-én lépett érvénybe a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter 54,853/1921. N. M. M. rendelete, mely az állami tisztviselők ingyenes orvosi és betegellátását kívánja ideiglenesen szabályozni. A rendelet záró mondata tiszteletreméltó őszinteséggel állapítja meg, hogy «a kitűzött célt eddig példa nélkül álló módszer szerint» kívánja megvalósítani. És ebben a miniszternek teljesen igaza van. Mert tényleg példa nélkül való az olyan betegsegélyezés, mely reászoruló szegény sorsban levőknek és földi javakban dűskálódónak egyaránt kijut, vagyoni és jövedelmi cenzus nélkül, tisztára külső jogosultság alapján. Valóban példa nélkül való, hogy az állam előre be sem tekinthető áldozattal, mely végül az adófizető polgárokat fogja terhelni, indul neki ennek az alapjaiban szép és nemes feladatnak. Csak egy bizonyos ekkor, hogy az orvosoknak kell e vállalkozás sikeréhez hozzájárulniok; nemcsak anyagi boldogulásuk körül kell nagy lemondást gyakorolniok, hanem bele kell nyugodniok abba is, hogy a rendelet végrehajtására irányuló intézkedések súlyos csorbát üssenek erkölcsi függetlenségükön és gyakorlatuk törvényen és jogszokásokon nyugvó szabadságán. Mert a vak is látja, hogy ez a rendelet az orvosok nagy részére, mely vállalkozni hajlandó e különben nemes feladatra, munkakényszer, társulás kényszerét, rayonirozást, jövedelemkorlátozást és egyenlősítést szab ki. Esmék és intézkedések, melyek a méltán hírhedt kollektívizmussal ismérveit hordják magukon. Akkor is tiltakoztunk ellenük, mikor ezeket reánk erőszakolni akarták. Ma sem kérünk belőlük. Végül pedig szintén példa nélkül való, hogy orvosok önkéntes társulása, aminő az Országos Orvosszövetség, melynek célja az orvosok szabad tömörülése, erkölcsi függetlenségük megővése és gyarapítása, anyagi helyzetük megjavítása, az állámhatalemtől megbízást kap és vállal arra, hogy minden törvényes alap nélkül orvosokat gyakorlatuk szabadságában korlátozzon, hogy orvos és beteg évtizedes bizalmi viszonyának megmaradását tagságától tegye függővé, hogy pénztárorvosi stallumokkal toborozzon tagokat.

— **Továbbeladási szándék, mint az árkülönbözeti követelés előfeltétele.** Felperes építész a fakereskedő alperestől épületfát vett avégből, hogy azt saját telkén szándékolta saját építkezésénél felhasználni. Alperes nem szállított, felperes fedezeti vételt nem kötött, a tervezett építést aban hagyta, a telket eladta, kára nincs. Felperes a keresk. törv. 356. §. 2. pontjára alapított árkülönbözeti követelésével elutasított: mert az a vevő, aki a nem szállított árut nem továbbeladási szándékkal vette, a nem teljesítés miatt kártérítést az eladótól csak abban az esetben követelhet, ha igazolja, hogy neki a nem teljesítésből kifolyólag tényleges kára támadt, de nem pusztán azon az alapon, hogy a nem szállított árúnak ára időközben emelkedett. (Kúria IV. 1552/1921.) Ezzel szemben: *a)* a keresk. törv. 356. §. 2. p. ily megszorítást tartalmaz; *b)* a keresk. törv. 272. §-a szerint, aki kártérítést igényelhet, a valóságos kár és az elmaradt nyereség megtérítését követelheti, már pedig a nyereség elmaradása abban is állhat, hogy a vevő nem kapja meg az időközben értékében emelkedett árut; *c)* a keresk. törv. 264. §-a szerint a törvény II. részében foglalt határozatok mindkét félre akkor is alkalmazandók, ha az ügylet csak az egyik fél részére kereskedelmi ügylet; *d)* árkülönbözet más esetben megítéltetett a korcsmárosnak, aki nem kapta meg a saját használatára vett hordókat; *e)* a IV. 244/1920. sz. határozat szerint árkülönbözet nem kereskedelmi ügyletből (használt gézekének egyik földbirtokos által a másik részére eladásából és nem szállításából) kifolyólag is követelhető, bár a ptk. jav. hsz. 1130. §-a szerint csak akkor, ha az eladó ki nem mutatja, hogy a vevőnek nem merült fel az árkülönbözettel felérő kára.

— **Borrendelet.** Újítás nem főrog fenn, ha sem a jogalap, sem a szolgáltatás nem változik. Az 1919 március 21-ike előtt kötött borügylet tehát akkor is hatálytalan (4375/1919. és 5170/1919. M. E. sz. rendelet), ha a felek 1919 júniusban úgy állapodtak meg, hogy a szerződést az eredeti feltételek mellett fenntartják és csak az átadás határidejét tölték ki 1919 júliusra. (Kúria IV. 1504/1921.)

— **A bírói ítéletek végrehajthatósága.** A napilapok majd mindegyikében megjelent egy rövidke hír, amelynek a lényege az volt, hogy a csepeli szocialista-párt helyiségeit az ottani keresztény szocialista-párt kérte igénybevenni, s ez az igénybevételi kérelem, amelyet a fennálló törvényen alapuló rendeletek értelmében elsőfokon az illetékes lakásügyi hatóság, másodfokon pedig a pestvidéki kir. törvényszéken bírált felül, megdönthetetlenül és végérvényesen akként dőlt el, hogy a szóbanforgó helyiségeket a csepeli keresztény szocialista-párt részére vette igénybe az illetékes hatóság. Ennek megtörténte után a szociáldemokrata-párt egyik küldöttsége előtt a hírek szerint az országos főkapitány ezt a kijelentést tette, hogy ezt a határozatot megváltoztatnia nem áll ugyan módjában, de annak végrehajtása érdekében *karhatalmat* nem ad.

Ez a hír, tudomásom szerint, meg nem cáfoltatott, s így kénytelen vagyok valónak fogadni el. Anélkül, hogy az ügy érdemi részébe akarnék befolylni, anélkül, hogy ezt a határozatot, amely az igénybevétel kérdésében végső fokon hozatott, kritika tárgyává tenném, anélkül, hogy a legtávolabbról is állást akarnék foglalni a keresztény szocialista- és a szociáldemokrata-párt eme helyi küzdelmében, tisztán mint jogász, veszem bonckés alá az országos főkapitánynak, tehát a jogrend, egyik legfőbb örének eme fentebb idézett kijelentését.

Egy évtizedes tapasztalatnak az eredményét látom itt élesen megnyilatkozni, ebben a kijelentésben. Ha nem is eredeti, de önálló érzésem az hosszú idő óta, hogy a jog valójában nem más, mint az uralmon levők érdekeit követő szabályok összessége. Ezt a megállapítást azonban a multban csak a lényegre mertem vonatkoztatni, az ilyen kijelentések azonban arról győznek meg, hogy ez még a külsőségekben is kifejezésre jut. Akkor, amikor a jogrend egyik legfőbb öre, megtagadja a jogsegélyt egy törvényesen meghozott jogerős bírói ítélettől, ez olyan kisiklás, aminél megállani és ami ellen tiltakozni sokkal inkább jogász kötelesség, mint az ú. n. felelőtlen elemek bárminő túlkapása ellen. Mert azokat a túlkapásokat, lehet kilengéseknek nevezni, de ha egy végrehajtó hatalom, egy jogerős bírói ítélet végrehajtását tagadja meg, ez már nem az egyes, hanem az állam kilengése, s ebből a szempontból egészen mellékes az, hogy abszolút igazságos-e a szóbanforgó jogerős ítélet, igen-e vagy nem, teljesen mellékes, hogy a kilengés a ma hatalmon levő csoport érdeke ellenére történik-e vagy sem, a lényeg elvitázhatatlanul az, hogy akadt Magyarországon egy országos főméltóság, aki jogerős ítélettel szembehelyezkedik. Oly precedenst jelent ez az eset, amely ellen becsületes jogásznak nem tiltakozni, lehetetlenség. Ki biztosít minket jogászokat arról, hogy pl. gyakorlati esetben maradjanak, hogy a m. kir. kincstárnak Károlyi Mihály és társai ellen folyó perben hozandó végső fokú és jogerős ítéletének végrehajtásánál nem-e mondja azt az illető végrehajtás foganatosítására illetékes hatóság, hogy «én pedig a végrehajtást nem foganatosítom».

Amikor ezt az újsághírt elolvastam, egy pillanatra behunytam a szemem, és valahogy elszáguldtam a lehetőségek határain belül és megborzongtam a gondolatától annak, hová vezethet ez a kis jelentőségű eset, ha ez ellen minden jogot tisztelő ember pártkülönbségre való tekintet nélkül nem tiltakozik.

A jelen esetben nem két párt harcáról, hanem arról a rideg tényről van szó, hogy akadáhat törvényes hatóság, aki hatáskörét messze túl hágva jogot formál magának ahhoz, hogy egy jogerős bírói ítéletet felülhíraljon. Amidőn ez ellen az állami kilengés ellen jogász meggyőződéseim teljes erejével tiltakozom, rá kell, hogy mutassak arra, miszerint aligha emlékszem az elmúlt idők szomorú ténykedései között olyanra, amely annyit árthat, nem a tekintélyek tiszteletének, mert hiszen ez a hatalom és az erő kérdése, hanem a törvényes állapotokra való törekvésnek, mint ez a kijelentés.

Nem szándékszem a kis dolgokat nagyra fujni fel, de úgy vélem mindent elsöprővé válik a legkisebb dolog is akkor, ha annak kirívó helytelensége ellen egy szó sem hangzik el. Ha az országos főkapitány úr egy palotát emeltetett volna a csepeli szociáldemokrata-párt helyisége céljára, ez ellen, mint jogász nem tiltakoztam volna.

Fájó a dologban még csak az, hogy ma, amikor mindenkinek a száján a jogrendet hallja az ember, akkor a fentjelzett kijelentés, tudomásom szerint, mint egészen természetes és magától értetődő valami, minden kifogás nélkül hangzott el.

A bírói ítéletek végrehajthatóságának negatívója szerintem a bírói hatalom lerombolásával egy.

Törvény, amelynek nincs szankciója, bírói hatalom, amelynek ítéletei nem feltétlenül kötelezők és végrehajthatók, végeredményében minden jelentőség nélküli értéktelen intézmények.

Ha az országos főkapitányi kijelentés nem is célozza ezt, de mint precedens igen alkalmas arra, hogy a mai nehéz időkben értéktelen semmisséggé változtassa a bírói ítéletet s ezzel a bírói hatalmat.

V. M.

— **Elidegenítési és terhelési tilalom feljegyzésének kitörlése.** A férj az ingatlant nejének ajándékozta azzal, hogy a nő azt el nem idegenítheti és meg nem terhelheti, halála után pedig az ingatlan örökségképen, a férj gyermekeire fog átszállani. Ez alapon a tulajdonjog bekebelezésével egyidejűleg az elidegenítési és terhelési tilalom, valamint a gyermekek öröklési joga a telekkönyvben feljegyeztetett. Ez a feljegyzés a 74. sz. t. ü. döntvény értelmében érvényes; és általa a gyermekek már telekkönyvi jogot szereztek. Ezeknek a beleegyezése nélkül a feljegyzés a tulajdonos kérelme, perenkívüli úton, még a férj hozzájárulásával sem törölhető; mert utóbbi a feljegyzés folytán elvesztette azt a jogot, hogy a törlés az ő beleegyezésétől tétessék függővé. (Kúria V. 3846/1921.)

— **Fehérpénzben visszafizetés iránti megállapodás.** A kölcsönügyletről adott elismervényben meg van állapítva, hogy az adós a kölcsönt fehérpénzben vette fel. Ez nem jelenti azt, hogy a felek fehérpénzzel való visszafizetésben megállapodtak volna. (5151/1919. D. M. sz. rendelet 2. §.) Azt tehát jó pénzben, teljes összegben kell visszafizetni. (Kúria II. 1551/1921.) Ellenkező következtetésre jutott a Kúria abban az esetben, amikor az aktív folyószámlára 1919 aug. 9-ikén fehérpénzben teljesített befizetés folytán, az erről kiállított elismervényben arról értesíti a fizetőt, hogy «fehér-számlát» nyitott részére és utóbbi ez ellen fel nem szólal. (IV. 1109/1921.)

— **Éhenhalt bíró családjának felsegítése.** Kínos feltűnést keltett annak idején a hír, hogy Kesselbauer pestvidéki kir. törvényszéki bíró éhenhalt. A budapesti ügyvédi kamara a hátramaradt árvák felsegítésére a kar tagjainál gyűjtést rendezett s az ennek keretében összegyűlt 33,270 K-t Marschalkó János gyámnak átadta. Az ügyvédi kamara az adakozók jószívűségét ezen az úton is megköszöni.

— **Otto von Gierke** október 21-én életének 81. évében meghalt. Egyik mestere volt a német jogtudománynak. Valóságos *német* jogász, aki nagy tehetséget és nagy munkaerejét a német eredetű jog történeti feltárásának és rendszerbe foglalásának szentelte. Két monumentális művének a «Genossenschaftsrecht»-nek és a «Deutsches Privatrecht»-nek kötetei ezt tartalmazták. Ez a tudományos munkálkodása a német közjog és magánjog szempontjából egyaránt jelentős, a közjog és a magánjog tudományát egyaránt befolyásolta. Tanári működését Gierke 1867-ben mint berlini docens kezdte s 1872-ben mint boroszlói professzor folytatta, majd 1884-ben Heidelbergben és 1887-ben Berlinben lett professzor, ahol haláláig megmaradt. A német jogi eszmék érvényesüléseért küzdött Gierke a német polgári törvénykönyv megalkotásánál is, nem sikertelenül, ha nem is azzal az eredménnyel, amelyet a germanisták kívántak volna. Gierke pályájának eleje a német nagyság kialakulásának idejébe, pályájának java a birodalom fénykorába esett, de pályájának alkonyán életének 78. évében neki is meg kellett élni a nagy összeomlást s a nemzeti elhanyaglás fájdalmával szállani sírba.

Ügyfelei			
ingatlan adás-vételi, bérleti			
ügyleteiben			
lépjen össze-	MATTYÓK		Aladár
kötötésbe			okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával			
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józsa. 22-99.			
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.			

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési díj
az 1921. október—decemberi negyedére 40 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Tarnai János* ny. kir. kúriai bíró: Sajtószabadság? — I. *Dr. Szadits Károly* egyetemi tanár. II. *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: Grosschmid. (Hetvenedik évének betöltése alkalmából.) — *Dr. Kovács Marcel* kir. kúriai bíró: Tözsdebíróvási alávétésre alapított kifogás. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XIV. k. 6. iv. — Magánjogi Döntvénytár. 6. iv.

Sajtószabadság? 91 M

A cenzura meg van szüntetve, de helyre van-e állítva a sajtószabadság? Nincsen.

Sajtószabadság alatt azt értjük, hogy a gondolatnak nyomtatvány vagy hasonló eszközzel való közlését előzetes adminisztratív rendszabályokkal korlátozni vagy nehezíteni nem szabad; a 10,501/1921. M. E. sz. rendelet pedig a háborús törvények egyik súlyos intézkedését, a *lapbetiltást*, fenntartja és a *lapengedélyezés* veszélyével tördja meg. Ezzel meg van sértve a sajtószabadságnak ama sarkalatos elve, hogy a sajtótermék megjelenését, annak csupán általános irányzata miatt lehetetlenné tenni nem szabad.

Nem tartunk tehát vissza az 1914: XIV. törvényeink rendszeréhez, mely az engedélyezést nem ismeri, sőt egyenesen kizárja (16. §.), a betiltást (tulajdonképen kitiltást) pedig csak külföldi ujságokkal szemben mondja alkalmazhatónak (10. §.).

Gyakorlatilag tehát a helyzet ez. A cenzura alatt tilos volt az egyes lapszámot a kifogásolt rész elhagyása nélkül kiadni; most az egyes lapszám nem szorul előzetes jóváhagyásra, de egy cikk, egy mondat vagy akár egy szó miatt a lap megjelenését végképen meg lehet akadályozni. A sajtótörvény szerint csak a külföldi sajtó volt az említett prekárius helyzetben, az új rendelet, támaszkodva az 1912: LXIII. tc. 11. §-ára és az ennek alapján kiadott 2096/1916. sz. belügyminiszteri rendeletre, a belföldi sajtó fölött is ott lebegteteti a Damokles-kardot. És van egy további súlyosbítás is belföldi sajtó állapotán. Míg ugyanis a sajtótörvény, de még az 1912-iki törvény is, a «minisztérium», tehát az összkormány. hatáskörébe utalta a kitiltást, a rendelet a betiltást egy egyes miniszter, a belügyminiszter belátásától teszi függővé. Nem csekély különbség ez oly időben, mikor a kormány nem áll homogén elemekből és mikor az egyik pártbeli miniszter mellé másik pártbeli államtitkárt tesznek — ellenőrzésül.

A lapbetiltást nemcsak az 1874-iki törvény nem engedi meg, de az ilyen rendszabály a megelőző sajtójogunkban is teljesen ismeretlen volt. Az 1848-iki sajtótörvény csak egy helyen tesz említést arról, hogy valamely lap «nem fog megjelenhetni»: azon eset ez, mikor a politikai lapnak bírói ítélet alapján megfogymozott biztosítéka a törvényes tíz nap alatt ki nem egészítették (30. §. 3. p.). De ez nyilván nem akar betiltást, vagyis a lap végleges megszüntetését jelenteni, hanem egyszerű lefoglalást oly teljesítmény elmulasztása miatt, melynek hiánya esetében a lap meg sem indulhatott volna. Hogy 48-iki törvényhozásunk itt lapbetiltásra nem is gondolt, kitűnik az idézett §. utolsó bekezdéséből, mely még a köteles példány bemutatásának elmulasztása esetére is kimondja, hogy ezért «a lapok szétküldését megtiltani nem szabad». Így értelmezte ezt maga Szemere Bertalan is 1848 április 28-án kelt rendeletében.

Igaz, hogy a háborús és az azutáni törvényhozás (1912: LXIII. és 1920: VI.) megengedik az időszakos lapok megjelenésének és terjesztésének eltiltását. De amíg a viszonyok e rendelkezések

fenntartását szükségessé teszik, addig sajtószabadságról, a cenzura megszüntetése dacára sem lehet beszélni.

A törvényhozás különben más tekintetből is igen érdekes: mutatja, hogy tévedhet e törvényalkotó a politikai represszió terén a jogszabályok tág keretű fogalmazásával. Az 1912: LXIII. tc. csak a «hadviselés érdekeit» veszélyeztető lapok betiltásáról szól; az 1920: VI. tc. authentica interpretáció útján egy varázstétellel, a szavak természetes értelmének megváltoztatásával kijelenti, hogy «hadviselés» alatt «az ország belső rendjét és közbiztonságát, valamint külső politikáját» is érteni kell. A jog elveivel nem törődő törvényhozó persze azt fogja erre mondani, hogy mindegy, akár új rendelkezés, akár az előbbi törvény magyarázata útján jelenti ki a parancsot. De ha a kérdés esetleg bírói döntés alá kerülne, mégis csak meggyűlne vele a bajunk. Az authentica interpretatio következménye az, hogy a rendelkezés olyanak vétetik, mintha már eredetileg a törvényben lett volna, tehát *visszaható ereje van* s így az 1920-iki törvény oly esetekre (például külpolitikai közleményekre) is fog alkalmaztatni, amelyek e törvény életbelépése előtt követték el. Minden ellenzéki közlemény, még a törvénynél régebb is, ki van téve a miniszter alkalmi intézkedésének és okul szolgálhat a régi lapok elnyomására is. Meg fog-e ebben nyugodni az ország jogérzete és milyen megítélés alá esik az ilyen törvényhozói technika? Az 1912-iki háborús törvény — a helyes törvényalkotás elveihöz híven — majdnem minden szakában szabatosítja a deliktum tartalmát a «hadviselés érdekeit veszélyeztető, megnehezítő, megghiúsító» és hasonló kifejezésekkel.

De ha a rendeletnek a lapbetiltásra vonatkozó része legalább a háborús törvényekre hivatkozhatik: egész eddigi jogrendünkbe ütközőnek kell tekintenünk azt a lehetőséget, hogy ezen a réven a *lapengedélyező rendszer* fog közigazgatási gyakorlatunkba befurakodni. Már is olvastunk olyan felfogást, hogy új lapok megindítása a hatóság engedélyéhez van kötve. Eleve is óvást kell tennünk e magyarázat ellen, mert világos törvénybe, az 1914: XIV. tc. 16. §-ába ütközik; de jellemző, hogy ez a nézet máris felbukkant. E téves felfogásra a rendelet utolsó bekezdése szolgáltatott alapot, mert ott a lap *megjelenésének* eltiltásáról van szó. Nekünk nincs ugyan kétségünk, hogy a szöveg csak már fennálló lapokra vonatkozik; de ki biztosít bennünket, hogy valamelyik találékony elme nem fogja-e a megindítandó ujság várható közleményeire érteni. Mi naív öregek persze azt is fel fogjuk hozni, hogy törvényt nem lehet rendelettel megváltoztatni; de az új korszak keveset gondol e régi szabályokkal. Szinte halljuk, hogy az 1912: LXIII. tc. 160. §. analógiájára fognak utalni, amely szakasz — persze tisztán háborús vonatkozásokban és civilis ügyekben — még ezt is megengedi!

Oly államokban, ahol az engedélyezés elavult rendszere dívik vagy dívott, legalább meghatározza a törvény az engedélyezés feltételeit, ezeknek teljesítése esetén tehát nem lehet akadályozni a lap megjelenését. Még az 1852-iki osztrák sajtótörvény is, melyet bizonyára nem fogadhatunk el mintának, igen tág fogalmazásban ugyan, de mégis megállapította az engedélyezés feltételeit. Nálunk, hol a törvényhozás — ismételjük — engedélyezésre nem is gondolt s így erre nézve még szabály sincs, egészen önkényessé válhatik a gyakorlat. Azután csakugyan nem lesz szükség cenzurára. Egy előbbi törvényjavaslat oly intézkedést ajánlott, hogy a bíróság (akkor még nem voltunk annyira, hogy minden közigazgatási ügyé tegyünk) kimondhatja a lap

betiltását, ha a vád alatt álló személy korábban is követett el hasonló cselekményt vagy a lap irányánál fogva ily cselekmények ismétlésétől lehet tartani. Ez a javaslat nem vált törvényé és félünk, hogy a rendelet alapján eljáró közegek a lap megindíthatósága kérdésében nem fogják beérni a sajtótörvény 16–18. §-okban előírt feltételek teljesítésével, hanem egyszerű miniszteri utasításra akkor fogják tudomásul venni a bejelentést, ha a hatalmon levő irányzat a vállalkozó multjában nem talál okot az új lap iránya miatti aggodalomra.

*

Ennyit a hírlapok várható vagy inkább félhető jövőjéről. Érdemes-e a multról is szólnunk: a cenzura hét éves működéséről? Olcsó multság volna, szemelvényeket mutatni be baklövéséről, részrehajlásáról és egyéb fogyatkozásairól. Nem teszünk, mert régebben épen e folyóirat hasábjain fejeztem ki azt a nézetemet, hogy mindez nem a magyar cenzura, nem az uralkodó párt cenzurájának a sajátsága, hanem magában az intézményben gyökerező hiba, s hogy a cenzura, ha akarna, sem lehetne más, mint amilyenek láttuk. Aki erről maradandó értékű példákat kíván látni, olvassa el Börne cikkét: *Denkwürdigkeiten der Frankfurter Censur* (1809). Gyakorlatilag nekünk csak az fontos, hogy cenzurával teljesen sikertelen volt. Nemcsak tények közlését nyomta el, amit a háborús állapot és az ország nyugtalanító helyzete még némileg igazolt; de gondolatokat és véleményeket is el akart fojtani, ez pedig ma már lehetetlenség. Láttuk, hogy az itthon megakasztott közlemény úgyszólván postafordulattal megtalálta az útját hozzánk, kívülről; nem használt semmi határzár. Igaz, e közlemények nagy része ténybeli valótlanosság, a vélemények nagy része fallacia volt. Egyes cikkek szerzői a külön «államrágalmozó» törvény alapján lakoltak is tettükért; de ezt a célt könnyebben elértük volna, ha a cikk itthon jelenik meg, mert sajtójogunk szerint mindig van felelős személy, míg a külföldön megjelent rágalmozás fróját csak akkor vonhatjuk felelősségre, ha a szerzőt kitudjuk és belföldön találjuk. Elmondhatjuk cenzuránkról a legsajtóbbat, amit intézményről mondhatni: céltalan, sikertelen volt. *Tarnai János.*

Grosschmid.

— Hetvenedik évének betöltése alkalmából. —

I.

Nagy embert a pátriarkák korának fordulóján ünnepelni: kétszeres öröm. Öröm, hogy szemtől-szembe mondhatjuk el neki hálánkat; és öröm, hogy számbavehetjük, mekkora gazdagságot bírnak benne.

Grosschmid Béni nagy tudósaink közül is kiválik egyéniségének sajátos erejével. Ő valóban «reprezentatív ember», Emerson értelmében, mert eszmét képvisel: a magyar nemzeti jogtudomány eszméjét.

Ő benne testet öltött az, ami jogunkban magyar. Benne dobog a magyar magánjog szíve. Az ő munkássága: a multat a jövővel egybekapcsoló erős lánc.

Nélküle talán már nem is volna «magról nőtt» nemzeti jogintézményünk. Mikor a nyolcvanas évek internacionálisan nívelláló irányzata a magyar öröklési rendet végső veszedelemmel fenyegette: Grosschmid erős keze állította meg jogalakulásunkat e lejtőn. Ő lett a magyar öröklési jog perdöntő bajnoka. Győzelmének teljességét legjobban az mutatja, hogy a régi magyar intézmények fenntartásának ma már nincsen is komoly ellenzéke. Grosschmid általánossá tette a meggyőződést, hogy ősi intézményeinket nem is azért kell csupán megőriznünk, mert magyarok, hanem azért is, mert belső igazságukkal legjobban elégítik ki jogérzetünket.

De nemcsak a régi jogintézmények fenntartása, hanem általában magánjogunknak önálló irányban való kiépítése is az ő nevéhez fűződik. Magánjogunk a mult század második felében megtelt idegen elemekkel. Ezeknek áthasonítása, újnak a régivel, idegennek a hazáival összeegyeztetése: Grosschmid munkásságának másik nagy érdeme. Ő volt a «ρατῆρ»: a nemesércű, nemesmívű vegyítő edény, amelyben a sok különféle idegen esszencia az egységes új magyar magánjoggá elegyült össze.

Ezért vált Grosschmid egyénisége reprezentánsává a mai ma-

gyar magánjognak. «Ő az, ki által lettünk és vagyunk», vallhatjuk róla nagy költőnkkel. Grosschmid mondta egy ízben Plósz Sándorról, a magyar jogtudomány másik «grand old man»-jéről, hogy «Atlaszként hordja vállán a magyar perjogot». Ugyanoly joggal visszafordíthatjuk rá a hasonlatot: Atlaszként hordja vállán Grosschmid a magyar magánjog egész boltzatát.

A mai magyar magánjog tudománya Grosschmid nagy egyéniségének visszatükrözése. «Mint földön a nap tükröz új napokat»: akként sugározta vissza irodalom és gyakorlat azt a fényt, amelyet a Mestertől kapott. És emellett műveinek ható ereje még távolról sincsen kimerítve. A «Fejezetek» két hatalmas kötete oly kincseshánya, amelyet teljes gazdagságában feltárni, még nemzedékek munkája lesz.

Egy kiváló jogtudósunk találóan jegyezte meg Grosschmidnek a jogi karban történt üdvözlése alkalmával, hogy a magyar magánjog történetében három mérföldjelző nagyság magasodik ki: Werbóczy, Frank Ignác és Grosschmid. Mindhárom mintegy inkorporálja és abszorbeálja a maga személyében a korabeli magyar magánjogot.

Grosschmid nagyságát, nemzeti tartalmán felül, jogi elemzésének mélysége adja meg. A kötelelemnek, ennek az internacionális jogi jelenségnek, lényegét és életfolyamatát, bátran mondhatjuk, az egész világirodalomban senki oly mélyrehatóan nem vizsgálta, mint Grosschmid e tárgyú fejezeteiben. Aki csak valaha az ő műveivel behatóbban foglalkozott, az szükségkép beleesik annak a hangulatnak a bővletébe, amellyel koszorús költőnk Dante hatását jellemzi: «Álltam vizeinek mélységei felett...» Ha Grosschmid könyvei valamely világnyelven jelentek volna meg, odakint is kétségkívül a legnagyobb közt emlegetnék.

Mint minden igazi nagy embernek, neki is túlterjed kutatási köre és hatása szűkebb szaktudományának határain. Műveiben — évek során egyre erősödő mértékben — nemzeti jogfejlődésünket a maga egészében, egyrészt történeti, másrészt állambölcseleti szempontból teszi vizsgálódás tárgyává. És e kutatásai körében bontakozik ki az ő valódi lény: a nemzeti konzervativizmus. Ennek lesz ő bölcseleje és apostola. Ám az ő konzervativizmusa nem a haladástól elzárkózó maradiság. Hogy miként lehet régi intézményeket a ma szükségleteihez idomítva modernizálni: annak csodás példáit adta házassági vagyoni jogi és örökjogi tervezeteiben. Az ő konzervativizmusa olyan intézményfejlesztő módszer, amely a régihez, mint nemzetfenntartó erőhöz ragaszkodik; arról, mint magról, akarja nevelni a nemzeti egység kulturális kapcsait. Velőnkig markol, «hogyan riad fel intő jó ajakkal»: hogy soknyelvű nemzetnek «önfényű kultúrára», specifikus intézményi kapcsolatokra van szüksége, melyek egyedül olvashatók össze kulturális egységgé a különböző nemzeti ségeket.

Midőn 1911-ben az Országbírói Értekezlet 50 éves emlék-ünnepe alkalmával, pálcát tört az 1848. évi és azelőtti időkre visszamenve, a magyar jogalkotás racionalisztikus, a nemzeti gyökereket tépdeső módszere felett és magyarázta annak veszedelmeit: még kételkedve fogadtuk tanítását. Azóta — — «el kelle bukunk, hajh minő tanulság!» hogy belássuk, milyen mély igazságokat hirdetett ez a mi nagy emberünk negyven esztendő óta.

Mert évtizedek változásai közben, Grosschmid nemzeti konzervativizmusa változatlan maradt. Mint gránitszikla, úgy állt a váltakozó politikai és társadalmi eszmeáramlatok hullámverésének közepette: mint legmagyarabb, legnemzetibb, a történeti multhoz legszívósabban ragaszkodó jogtudósunk.

És így találja őt a hetvenedik esztendő elkövetkezése: változatlanul, alkotóképességének teljességében. Az összeomlás sem törte meg lelki erejét és termékeny munkaképességét. A forradalmi konvulziók alatt három új munkáját fejezte be: egy dogmatikus, a jogi személyiség lénytanáról, egy jogtörténeti a hellén öröklési jogról és nagy tanulmányát a magyar és angol jogfejlődés összehasonlító méltatásáról, amely utóbbi egyúttal betetőzése az ő történet- és állambölcseleti kutatásainak a magyar nemzetiségi eszme konstrukciójáról. A magyar tudós-sors keserű ironiája, hogy ez a hatalmas alkotás mindedig kisszerű finánciális nehézségek miatt nem tudott megjelenni.

Ugyancsak változatlan maradt egyéniségének varázsereje a kathedrán. Tanári nagy hatásának titka, hogy hallgatóit szinte észrevétlenül szoktatja hozzá a legmélyebb jogi elemzéshez és ráneveli arra, hogy a joggal önállóan tudjanak bánni. Mert a

jog — tanítja ő — olyan, mint folyóban a víz habja: mindig más és mégis mindig ugyanaz; amit a jogásznak meg kell tanulnia, az: hogy *tempózní* tudjon ebben a változó elementumban. Felejthetlenné teszi emellett előadását a magyar zamat, amely azt eltölti. Beburkolja a hallgatót valami specifikus magyar atmoszférával. Hídat ver mult és jelen között, melyen át belopódik a szívekbe a magyar mult szeretete, a nemzeti hagyományokhoz való ragaszkodás.

Ilyen a hetvenes Grosschmid: mély bölcseséggé érlett hatalmas tudásával, csorbítatlan alkotó erejével, nemzetnevelő hatásával. Büszke lehet az egyetem, amely ilyen kincsot, ilyen ékességet vallhat magáénak. Szerencsétlenségében is szerencés az ország, amely ma, a nemzeti kultúra fennmaradására irányított küzdelmében, a jövő jogásznemzedékek nemzeti nevelését ilyen tanár kezében tudhatja. Ma jobban, mint valaha, Grosschmid az igazi «praeceptor Hungariae», a nemzet nagy tanító mestere.

Szerencsésebb, gazdagabb országok ilyen nagy nemzeti kincs birtokában, mint aminő nekünk Grosschmid Béni, elhalmoznák őt a kitüntetések és jutalmazások özönével. Magyarország nem adhat nagy fiának kitüntetéset. Szegények vagyunk még arra is, hogy nagy tudósunknak puritán szűkös viszonyain fényes nemzeti ajándékkal könnyítsünk. Mi csak egyet adhatunk neki: a nemzeti közbecsülést, amely egyúttal a nemzeti becsület kérdése is.

A magyar tudós pályája a mai zord időben a szokottnál is rögzesebb. De ha már a hetvenes Grosschmid útjából nem távolíthatjuk is el a rögzöket, legalább borítsuk el azt lombbal és virággal: a nemzeti elismerés babérlombjával és a szeretet és hála rózsáival.

Dr. Szladits Károly.

II.

Gimnázista-korom emlékei közül való egy derék vidéki színész, néhai Tóth Antal, aki «Az ember tragédiá»-jában a zsinórpadról küldötte öblös mély hangján — alakját a közönség elől elrejtve — az Úr intelmeit Ádámhoz. Azóta az emberi hangban az égi szimbolumot csak még egyszer kerestem, Grosschmid hallgatása közben. Hatalmas alakja elterpeszkedett a megmagosított katedrán, amin úgy ült, mint a huszár a lován, hányivetű egyensúlyozatlansággal, sokszor úgy tűnt fel egy-egy fordulatonál, érthetted rajta a test nehézkes mozdulatát, vagy az elme gyors villanását egyaránt, hogy hatalmas alakja kifeszíti a katedra keskeny deszkáit, hogy hömpölygő gondolatárja túlcsep a tanterem medrén és a súlyos gépmadar röpül és röpít a gondolatok aetherikus magasságai felé. Sűrűn sokallottam meg ezt az csekély fizikai lekötöttséget is, amit a ceruzajegyzés igényelt, mert ott marasztalt a ceruzahegy az előző gondolatnál, amikor már újabb gondolat kopogtatott a fülön és sokszor esett meg, hogy a félig lejegyzett gondolat írását megszakítottam az újabb ötlet leírása kedvéért. Bár valójában Grosschmid nem a röpke gondolatok embere, a gondolatok gyors váltakozása inkább csak a rapsodikus embert jellemezte; tudósi karakterét az mutatja jobban, ahogyan ő, önvalomásszerűen hivatkozik Tacitus mondasára, akinek szokása volt irásközben az excursio, et nunc est redeundum ad inceptum. A gondolatokhoz biztos kezű vezetőjére vall, hogy a téma közben rapszodikusán feltörő elkalandozásai után csak visszatért az ő okfejtésének további építésére. Egy artistamutatványban láttam, hogy a bűvész egy vékony kis gombolyagról, amiről azt hihetted, hogy meg se kezdte a legombolyítást, máris végére jutott, szemfáradásig egyre csak eregette a szálakat. Ez a Grosschmid munkamódszere, hozzányúl egy csekély lefejtést ígérő témához és a fül belefárad hallgatni, mi minden gondolatszál szalad le a témaorsórol. Hídverő ereje van a gondolkozásának, nagy távolságok között, mély szakadékok fölött egyszerre csak megjelenik a gyönyörűen ívelő gondolathíd, miután közbül művészi keze odateremtette az alappilléreket.

Mert Grosschmid nem egyszerű tudós. Gondolkodásának csupán anyaga a jog, de nem korlátja is. Nevezhetik őt doktrinérnek, «weltfremd»-nek az ő tudományos portréjának helyes megfejtéséhez hozzátartozik annak a hangsúlyos megállapítása, hogy érzi a jog kozmikus összefüggéseit. A jog, amit ő fejteget, soha nem oldódik fel azon egy tételben, ami épen keze ügyébe esik, sőt az is kevés, ha azt mondjuk, hogy ő nem paragrafu-

sokban, hanem egész törvényben gondolkozik. Neki az egyes jogtétel, az egyes törvény csak illusztrálás, amit mond, az soha az ő saját képi gondolatának teljes kimerítése, hanem mindig csak kísérlet, vázlat, ami mögött ott rejtőzik mindig az elgondolás ősmagja, a távolságokat összekötő koncepció. Atléták szokták ide-oda sétáltatni, bicepsük kidolgozott izmait, tisztán játékból, az önönmaguk előtti erőfitogtatásból, úgy, ahogyan Grosschmid játékos elméje dobálódzik ide-oda gondolataival, amiknek ereje lenyűgöző, csiszolt élessége csodatatot keltő.

Grosschmid abszolút tekintély talán negyven éve, vagy még több ideje, első nekiindulása óta. De meg kell mondani azt az ünneprontó lényt is, hogy Grosschmid is elcitolhatná a Lessing híres mondatát: «Wir wollen weniger gelobt, und mehr gelesen sein.»

Jogásközönségünknek csak egy csekély töredéke ismeri úgy, ahogy Grosschmidot, elsőkézből. A közvetítés útjain, másod-harmadkézből kerültek Grosschmid tanításai a szélesebb jogásközönség elé, de ellentétben más árukkal, amelyeknek értékét a közvetítés megdagasztja, a tudományos lánckereskedés csökkenti a többszörös közvetítéssel felhígított gondolatok értékét. Grosschmid írásmódja szokatlan, de soha igaztalanabb vád nem volt, mint, amit az ő írásmódja ellen emeltek, hogy mesterkélt. A «Fejezetek furcsa számoszlopai a könyörtelen gondolatfejlesztésnek technikai hűségű visszatükrözöttöi, a Jogszabálytan előmlő kedélyessége a rapszodikus természet szabadjárara eresztése. De igaz, hogy az ő írásmódja az író és olvasó gondolati munka közönségén épül. Az olvasó tétlenségét az ő könyvei nem tűrik, nem elég a leszűrt eredmények rekapitulálása, hanem, mint a matematikai feladatoknál, végig kell menni a teljes levezetésen, a gondolatmenetet kell magunkévá tennünk. Gyakorló jogászaikban van a hiba és Grosschmid hatása csak akkor lesz méretei szerinti teljességgel megtermékenyítő, ha nem csupán a tanítványok kórusa dicséri a Mestert. Gyér számú csapat, ha többen is vannak, semhogy az ember a tízkezeujján összeszámolhatná őket, bizonyára futná, ha a számoláshoz segítségül odaveszik a lábujjakat is.

Grosschmid a katedrán. A magam falujában ismertem nyugodt öreg paraszt-bölcseket. Ültek agyarrá fogott pipával, ami mint egy szigorú lakat zárta el a szókat. Ilyenfajta lomha lassúsággal bocsátotta el Grosschmid fogai sövénye mögül hatalmas alakjával kontrasztírozó éles, vékony hangját. Beszédmodora pongyolának, előadása fegyelmezetlennek tűnt fel, ha percekre daraboltam alkottuk meg ítéletünket, de soha fegyelmezettebb fegyelmezetlenséget nem láttam, mint az ő gondolatainak saltojában a pontos kimértséget, minden kalandozások ellenére is zárt egyiséget. A mellékutakról, ösvényekről, úttalan hegyoldalakról mindig visszavezetett bennünket kiinduló gondolatának széles országútjára.

Tudományos munkásságának méltatását e sorok nem adhatják. Gyűszűvel nem lehet tengert mérni. Grosschmid nemcsak a magyar égbolt firmamentumán a legnagyobb jogász, de ha európai mértékkel mérünk és képviselőválasztás módjára a halottakat is szóhoz engedjük (a hasonlat rossz, feddene meg Grosschmid, mert a halottak voksnok nem kérnek, csak adnak), akkor is Grosschmid marad a bajnok a szellemi világ-olimpiádon. Bajnok, úgy hogy ellentétben az ő tanításával, első nemcsak a versenyre jelentkezettek között, akit holnap kiüthet nyergéből egy új Holubár, hanem rekorder, aki megközelíthetlen magasságokig ért el. A világ jogi kultúrájának vesztesége volna, ha Grosschmid munkái nem találnának fordítóra. A speciális magyar fájdalom hangján sokszor sóhajtoztunk, hogy a magyar nyelv rokonalansága, elzárttsága védővám a silány írások, kiviteli tilalom a még oly értékes munkák számára is.

Csendes nyári estén, csillagok bámulása közben az jutott egyszer eszembe, milyen kitünő szerv az ember szeme, mérhetetlen távolságokban meglátja a fénylő csillagot. Azután jött rá a saját magam kritikai lecsepülése: nem a mi szemünk ér el odáig, hanem a csillag fényé jut el mi hozzánk. Ilyen élmény Grosschmid olvasása. Azt hisszük, értelmünk felhág a nagy magasságokra, holott valójában csak egy nagy elme fénye jutott el hozzánk.

Fogadja a Mester ez áradozó szavakkal megtűzdelt lírikus sorokat a hódolat jeléül, olyan valakitől, akinek az ő szemében való anonimitását nem szünteti meg a záradékul odabigyesztet

nevelés. Bennük és általuk az egyetemes tisztelet nyilvánul meg, ami él hívőkben és hitetlenekben. Mert nagyságát mutatja, hogy benne hisznek és őt tisztelik a jog hitetlen pogányai is. ahogyan Horatius zengte: Caelo tonantem credidimus Jovem.

Dr. Beck Sámuel.

Tőzsdebírószági alávételre alapított kifogás.

I. Perjogunk szerint a felek szerződéssel, illetve egyoldalú alávétéssel négyféleképpen változtathatnak a bírósági hatáskört és illetékességet meghatározó jogszabályokon: a) kiköthetik a járásbírószági hatáskört; b) alávethetik magukat valamely meghatározott belföldi bíróság illetékességének; c) választott bírósági szerződést köthetnek; d) alávethetik magukat a budapesti árú- és értéktőzsde vagy valamely termény- és gabonacsarnok külön bíróságának (Pp. 1. §. 2. a) pontja, 45. §-a, 767. §-a és Ppé. 24., 25. §-ai illetve 1881: LIX. tc. 98. §. b-e) pontjai). A prorogáció mindezen esetekben a törvényes hatáskörtől vagy illetékességtől (illetve mindkettőtől) való eltérést jelenti, amely a felek akaratán alapszik. A prorogációt a felek közös megegyezéssel hatályon kívül helyezhetik; alperes a prorogáción alapuló pergátló kifogás jogáról lemondhat. A prorogációt megengedő jogszabályok egészen más elbírálás alá esnek, mint a pertárgy értékétől nem függő hatáskör (Pp. 1. §. 2. és 2. §. 1-8. p.), valamint a kizárólagos illetékesség (pl. Pp. 33., 39. 42. §) szabályai, amelyeknek alkalmazása nem függ a felek akaratától, sőt amelyeknek a felek akaratával szemben is érvényesülniök kell. Így kifejezetten hangsúlyozza a Pp. 50. §-ának min. indokolása, hogy a perbeocsátkozás után a bíróság hivatalból csak a kizárólagos illetékességet veszi figyelembe «amelyet a törvény köztekintetektől szabályoz és amelyetől a felek el nem térhetnek»; az pedig, hogy a Pp. 45. § ában szabályozott illetékesség sohasem kizárólagos — vagyis még akkor sem, ha a felek szabályszerű okiratban meghatározott bíróság legyen illetékes — nemcsak az igazságügyi bizottságnak a 45. §. 2. bekezdésére vonatkozó jelentésében foglaltatik, hanem ezt a Kúria is már ismételt (II. 217/1919., II. 218/1919., IV. 3259/1921., Perjogi Dtar VI. 86. sz. a.) kimondotta.

De ha nincsenek oly «köztekintetek», amelyek a Pp. 45. § ában szabályozott illetékességtől való eltérést kizárnák, ugyanez a felek diszpozícióján alapuló prorogáció többi eseteire is áll. Vagyis: 1. a felek a járásbírószági hatáskör kikötésétől, az illetékességi alávétéstől, a választott bírósági szerződéstől, a tőzsdebírószági alávétéstől utólag közmegegyezéssel eltérhetnek, azt hatályon kívül helyezhetik és ezzel az alávétel esetén kívül fennálló törvényes hatáskört, illetve illetékességet helyreállíthatják vagy az előbbtől eltérő új prorogációra léphetnek; 2. ha nem is történt a prorogációnak közös megegyezéssel való hatályon kívül helyezése, de a per a prorogációra való tekintet nélkül, az egyébként hatáskörrel bíró, illetékes bíróságnál folyamathat leterített és az alperes — habár a prorogáción alapuló pergátló kifogást érvényesíthette volna — ily kifogást nem emelt és perbe bocsátkozott, ezután ily kifogás már nem emelhető és a bíróság ezt a pergátló körülményt hivatalból nem észlelheti.

II. Ezzel szemben a budapesti kir. ítélőtábla, mint fellebbezési bíróság 5. P. 3737/1918/16. sz. végzésében azt mondta ki, hogy a tőzsdebírószági alávételre alapuló pergátló körülmény a pertárgy értékétől nem függő hatásköri hiánnyal (Pp. 180. §. 3. pontja) azonos és hogy ennél fogva ezt a pergátló körülményt a Pp. 10. §-a és 180. §-ának utolsó bekezdése értelmében, az eljárás bármely szakában, hivatalból figyelembe kell venni.

Ezt az álláspontot némileg támogatni látszik a következő magyarázat, melyet Fabinyi Tihamér a «Választott bírósági eljárás» című kitűnő munkájának 98. lapján a Pp. 180. §. 4. pontjában meghatározott pergátló kifogás («az ügyben választott bíróságnak kell eljárni») miben létehez fűz:

«A Pp. 788. §-a (ügy mint a Pp. XVII. címe általában) csak azokra a választott bíróságokra vonatkozik, amelyek a felek magánrendelkezéséből merítik létezésüket és a 788. §. csupán azt akarja kiemelni, hogy ez a magánrendelkezés nemcsak szerződés, hanem egyoldalú magánjogi ügylet (végintézkedés stb.) is lehet. Sem a 788. §., sem a 180. §. 4. pontjában irt pergátló kifogás

nem vonatkozik tehát az olyan, bár választott bíróságnak nevezett igazságszolgáltatási szervekre, amelyek az eljárásra való jogukat magából a törvényből merítik. Ezek bírói hatalmat gyakorló valóságos állami külön bíróságok és nem választott bíróságok és így azon a címen, hogy valamely ügy a törvény szerint hozzájuk van utalva, a Pp. 180. §. 1. pontjának második mondatában irt pergátló kifogás emelhető. Semmiképpen sem tartozik tehát a 180. §. 4. pontja alá az az eset, midőn valamely ügyben jogunk szerint tőzsdei választott bíróságnak kell eljárni. A tőzsdebírószág akkor is állami külön bíróságként jár el, ha a felek az 1881: LIX. tc. 94. §-ának b) pontja alapján hatáskörét kikötötték; az ilyen kikötés hatásköri prorogáció és nem választott bírósági szerződés; a pergátló kifogás ekkor sem alapítható a 180. §. 4. pontjára.»

Fabinyi szerint tehát a tőzsdebírószági kifogás a 180. §. 1. pontjának második mondata alá esik («a kereset érvényesítése külön eljárásnak van fenntartva»); de ugyanott a jegyzett rovatban azt sem helyteleníti, hogy a Kúria — ahogyan Fabinyi ezt a Perjogi Döntvénytár I. 318. sz. a. között P. II. 5198/1915. sz. határozat indokolásában előforduló «kizárólagos hatáskör» kitételből következtet — a tőzsdebírószági kifogást a 180. §. 3. p. alá esőnek tekinti.

Úgy de: ha az 1. pont alá esik a tőzsdebírószági kifogás, ebből a Pp. 180. §. utolsó bekezdése, a 499. §. 2. bekezdése és az 540. §. értelmében szükségszerűen le kell vonni azt a következtetést, hogy a rendes bíróság az eljárás bármely szakában, tehát még a felülvizsgálati eljárásban is hivatalból észlelni tartoznék azt a körülményt, miszerint az ügyben a tőzsdebírószágnak kell eljárnia és hogy ez alapon a pert kifogás hiányában is, sőt a felek tiltakozása ellenére is meg kellene szüntetnie. Ugyanerre az eredményre kell ez idézett §-ok és a Pp. 10. §. 3. bek. alapján akkor is jutni, ha a kifogás a 3. p. alá esik («a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe»); mert a tőzsdebírószág hatásköre nem függ a pertárgy értékétől. Nem hiszem, hogy Fabinyi hajlandó volna az ő álláspontjából ily konzekvenciákat levonni, különösen nem azokban az esetekben, amikor a tőzsdebírószág (1881: LIX. tc. 94. §. b), c), d) pontjai) csak kifejezett alávétel alapján járhat el, amely alávétel a felek által közakarattal kétségtelenül hatályon kívül helyezhető.

Kizártnak tartom, hogy a törvény az ügynek a tőzsdebírószág elé tartozását a rendes bírósági eljárás bármely szakában hivatalból észlelteni akarta volna; és már egymagában ezért azt vélem, hogy a tőzsdebírószági kifogás nem esik a Pp. 180. §. 1. vagy 3. pontja alá, hanem azt a 4. pont alá kell sorozni, amelynek fennforgása hivatalból egyáltalán nem észlelendő.

III. De ettől eltekintve: annak az elbírálásánál, hogy a tőzsdebírószági kifogás a Pp. 180. §. 3. pontjában meghatározott hatásköri kifogás keretébe beilleszthető-e, nem a hatáskör általános perjogi fogalmából, hanem abból kell kiindulni, hogy az 1911. évi I. tc. milyen értelemben használja «hatáskör» kitétel?

Általában véve bíró hatáskör alatt — Magyaróval — a bírói hatalomnak azt a részét értjük, amely bizonyos szempontok szerint a bíróságoknak általában kiosztatott. Ily értelemben nemcsak a rendes bíróságoknak van bírói hatáskörük, hanem a rendkívülieknek is. Így beszél az 1881: LIX. tc. 94. §-a a tőzsdebírószág, az 1907: LXI. tc. a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság, az 1909: XVI. tc. a főudvarnagyi bíróság, a Pp. 758. §-a a községi bíróság, a Ppé. 8. §-a a külön bíróságok és a közigazgatási hatóságok «hatásköréről». És amikor a Pp. 787. §-a szerint a XVII. címben említett «rendes bíróság alatt azt a bíróságot kell érteni, amely az ügyre választott bírósági szerződés esetén kívül hatáskörrel és illetékességgel bír», ezzel annak is ad kifejezést, hogy a választott bírósági szerződés folytán az ügyben nem a rendes bíróság, hanem a választott bíróság bír «hatáskörrel». In thesi tehát a hatásköri attributum egyformán megilleti a tőzsdebírószágot és a Pp. XVII. címe szerinti választott bíróságot, épúgy mint a többi külön bíróságokat és épúgy, mint a rendes bíróságokat; és a «hatáskörnek» ily általános szóhasználat mellett, abból, hogy a Kúria P. II. 5198/1915. számú ítélete (Perjogi Döntvénytár I. 318. sz.) tőzsdebírószági «hatásköréről» beszél (ami a fentiek szerint egyáltalán nem helytelen kifejezés), még nem bizonyul helyesnek Fabinyi ama következtetése, hogy a Kúria ezen határozata a tőzsdebírószági kifogást a 180. §. 3. pontja alá sorozta. Hiszen adott esetben ép oly jog-

gal lehet akár valamely más külön bíróság, akár a XVII. cím szerinti választott bíróság «hatáskörének» fennforgására alapított pergátló kifogásról beszélni, holott nyilvánvaló, hogy az ilyen kifogás nem a 3. pont, hanem az 1., illetve 4. pont alá esik. Ezenfelül: ha nem kellett volna a 180. §. 1., 3. és 4. pontjaiban felsorolt (hatásköri) pergátló kifogásokat a Pp. egyéb szabályaira való tekintettel (141. §., 180. §. utolsó bekezdése, 499., 540. §.) három külön kategóriába sorozni és ha a «hatáskör» szónak a Pp. rendszerében — az alábbiak szerint — nem volna különleges értelme, ezek helyébe elegendő lett volna egy pergátló kifogást statuálni, t. i. azt, hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe. Akár külön eljárásra (külön bírósághoz), akár választott bírósághoz, akár valamely másik rendes bíróság hatáskörébe tartozzék az ügy, mindegyik esetben a hatáskör hiánya forog fenn. *E szempontból* tehát a tőzsdebíróság és a XVII. cím szerinti választott bíróság között *nincs különbség*.

IV. Ellenben egészen más, sokkal szűkebb, a bírói hatáskör jelentősége abban az értelemben, amelyben a Pp. ezt a kifejezést a hatáskorról és az eljárásról szóló címek, illetve fejezetekben használja.

A Pp. első címe a bíróságokról, ennek első fejezete a «*bírói hatáskorról*» szól. Ennek bevezető min. indokolása így szól: «A javaslat e helyen *csak a rendes bíróságokról* szól és nem érinti azokat a különös bíróságokat és hatóságokat, amelyek külön törvénynél fogva magánjogi ügyekben eljárni hivatva vannak. Ezeknek a hatóságoknak és az azok előtti eljárásnak, viszonyát a jelen törvényhez az életbeléptetési törvény fogja megállapítani».

Tény, hogy a Pp. — a községi bíráskodásról és a választott bíróságról szóló XVI. és XVII. címek kivételével — csak a rendes bíróságok előtti eljárással foglalkozik. A Pp. I. cím I. fejezete kizárólag oly szabályokat tartalmaz, amelyek *rendes bíróságok* (járásbíróság, törvényszék) hatáskörére vonatkoznak. Amikor a Pp. 51. §. 2. és 3. pontjai szerint, pozitív vagy negatív hatásköri összeütközés esetében, az eljáró bíróságot a legközelebbi közös felsőbbbíróság jelöli ki, bírói hatáskör *hatásköri összeütközés* alatt csakis a rendes bíróságok hatásköre, a rendes bíróságok (járásbíróság és törvényszék, illetve ezeknek a felsőbbbíróságai) közti hatásköri összeütközés értendő; mert a külön bírósággal szemben felmerülő hatásköri összeütközés elintézése máshol (1907 : LXI. tc.) és más módon van szabályozva.

A törvényhozó ugyanabban a törvényben ugyanazzal a kifejezéssel csak egyféle fogalmat szokott megjelölni, ha magából a törvényből nem tűnik ki, hogy a törvényhozó az illető kifejezést a törvény különböző helyein más-más értelemben kívánta használni. Eltekintve tehát a rendes bíróságokra nem vonatkozó XVI. és XVII. címektől — a rendes bíróságokkal foglalkozó címek — és fejezetekben a «*bírói hatáskör*» elnevezés, a fentiek értelmében, mindig csak a rendes bíróságok hatáskörét jelenti.

Így: amikor a Pp. 10. §-a a bíróság hatáskörének hivatalból való figyelembe vételét szabályozza, ez a szabályozás csak azokra az esetekre vonatkozhatik, amelyekben a járásbírósághoz utalt ügy a törvényszéknél, vagy a törvényszékhez utalt ügy a járásbíróságnál tételik folyamatba.

Ugyanez áll a 180. §. 3. pontjára, amint ez a 180. §. 1., 2., 4. pontjaival való szembeállításból is nyilvánvaló és amint ezt Magyary (Magyar polgári perjog 452. l.) világosan meg is mondja: «Az ügy a törvényszék és a járásbíróság közül az egyiknek hatáskörébe tartozik, de a per közülök nem az előtt lett megindítva, amelynek hatáskörébe azt a törvény tényleg utalja. Ezt a törvény úgy fejezi ki, hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe (Pp. 180. §. 3.), amit úgy kell értenünk, hogy az *említettek közül* nem tartozik annak hatáskörébe, amely előtt megindítva lett».

Kétségtelen tehát, hogy a kir. ítélőtábla fentidézett határozata nem helyes. A tőzsdebírósági kifogás nem esik 180. §. 3. p. alá.

Nem esik az 1. pont alá sem, még pedig nemcsak az 1. pont alá vonás lehetetlen gyakorlati konzekvenciái (mindenkori hivatalból figyelembe vétel) miatt nem, hanem azért sem, mert az 1. pont szavai («hogy a kereset érvényesítése *egyáltalában* nem tartozik a polgári perútra, vagy hogy külön eljárásnak *van fenn tartva*») nem arra az esetre mutatnak, amikor a *felek akarata* vonja el az ügyet a rendes bíróság előtti peres eljárás alól, hanem

arra, amikor ezt a *törvény* vagy más lételes jogszabály parancsoló, eltérést nem tűrő, rendelkezése teszi.

V. Rátérek arra az ellenvetésre, hogy a tőzsdebíróság nem «választott» bíróság, hanem «külön» bíróság. A szavakra nem nagy súlyt fektetek. Elég az, hogy helytelen gyakorlati következmények nélkül a tőzsdebírósági kifogás máshol, mint a 180. §. 4. pontja alatt, el nem helyezhető.

De akár (Fabinyi szerint) *állami* külön bíróságnak, akár (Magyary szerint) *önkormányzati* bíráskodást gyakorló rendkívüli bíróságnak nevezzük a tőzsdebíróságot, annyi bizonyos, hogy a rendes bíróságokkal szemben, a Pp. XVII. cím szerinti választott bíróság ugyancsak külön, rendkívüli, kivételes bíróság. *Jancsó* is (a magyar prdts. rendszeres kézikönyve I. (65. l.) a rendes bíróságokkal szemben «kivételes bíróságok» gyűjtőnév alatt a választott bíróságot egy kaláp alá veszi a tőzsdebírósággal és a többi, nem rendes, bíróságokkal.

Igaz, hogy az 1881 : LIX. tc. 94. és köv. §-ai, valamint a Ppé. 24., 25. §-ai nem «választott» bíróságnak, hanem felváltva «külön» és «kivételes» bíróságnak nevezik a tőzsdebíróságot. Viszont azonban «a pesti árú- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok *külön* bíróságainak visszaállításáról» rendelkező 1870 : II. tc. 1. §-a «a pesti árú- és értéktőzsde bíróságáról, mint *választott* bíróságról», e 2. és 3. §-ok pedig a vidéki termény- és gabonacsarnokok kebelében létezett és visszaállítandó *választott* bíróságokról szólnak. És a tőzsdebíróság eljárási szabályainak hivatalos címe: «a budapesti árú- és értéktőzsde *választott* bíróságának eljárási szabályai».

VI. Ez az elnevezés egyáltalában nem helytelen. Az 1881. évi LIX. tc. 94. §-ában felsorolt ügyek közül a *b), c), d)* pontok alattiak olyanok, amelyekben a tőzsdebíróság csak kifejezett írásbeli *alávetés*, illetve [a *b)* pontnak már nem gyakorlati második esetében] a kötjegynek, az alávetéssel egy tekintet alá eső, elfogadása alapján járhat el. Igaz, hogy az *a)* és *e)* pontok szerint (tőzsdén vagy gabonacsarnokban kötött ügylet, közraktári vállalat által közzétett üzletszabályokban kikötött tőzsdebírósági eljárás) nincs szükség kifejezett írásbeli alávetésre; de aki a tőzsdén köt ügyletet, vagy a közraktári vállalattal szerződik, arról feltételezhető, hogy tisztában van azzal, miszerint az ügyletből felmerülő peres kérdés a tőzsdebíróságnál érvényesíthető, eljárása tehát vélelmezett alávetésnek minősíthető.

Különben a választott bírósági jelleg nemcsak a *bíróságnak*, hanem a *bíráknak* a megválasztásában is nyilvánul. Nemcsak a tanácsstagok *számának* (hármás vagy ötös tanács) meghatározásában érvényesülhet a felek egyetértő diszpozíciója (elj. szab. 8. §. utolsó bek.), hanem a bírák *személyére* nézve is döntő szavuk van a feleknek. Igaz, hogy ez a választási jog annyiban korlátozva van, amennyiben a felek csak a tőzsdetanácsosok közül választhatják a bírákat, az elnököt pedig nem a felek, hanem a bírák választják (elj. szab. 11. §.); de ily korlátozások a Pp. XVII. cím szerinti választott bírósági szerződésekben is előfordulhatnak, sőt gyakran fordulnak elő.

VII. Kifejezetten a 180. §. 4. pontja alá sorozzák a tőzsdebírósági kifogást a budapesti kir. ítélőtábla IV. 3594/1915. (Perjogi Döntvénytár I. 181.), 8203/1915., I. 4281/1917., 5. P. 3737/1918. (helybenhagyta Kúria IV. 1379/1919.) sz. határozatai, továbbá a Kúria VIII. 3202/1916. és IV. 2340/1920. (Perjogi Döntvénytár VI. 28.) sz. határozatai. Mindezen esetekben a *budapesti* tőzsdebíróságról volt szó; hasonló álláspont érvényesült a Kúria II. 5198/1915. és IV. 2223/1916. (Perjogi Döntvénytár I. 318. és II. 490.) sz. határozataiban, amikor *osztrák* tőzsdebírósági alávetésre alapított a pergátló kifogás. És *Gottl* (polg. prdts. 148. l.) szintén a 4. p. alá tartozónak mondja a tőzsdebírósági kifogást.

Ezeknél fogva: habár a tőzsdebíróság kétségtelenül oly külön bíróság, mely lényegesen különbözik a Pp. XVII. címében szabályozott választott bíróságtól, általában mégsem lehet a választott bírósági jelleget tőle elvitatni. Teljesen indokolt tehát az a feltevés, hogy a 180. §. 4. pontjában írt pergátló kifogást statuálásakor a törvényhozó nemcsak a Pp. XVII. cím szerinti választott bíróságot és a 788. §-ban említett (végintézkedésekben vagy más törvényes módon rendelt) választott bíróságokat, hanem a tőzsdei választott bíróságot is szem előtt tartotta.

Dr. Kovács Marcel.

Szemle.

— **Pikler Gyulát** a Pázmány Egyetem úgy bocsátotta el, mint egy háztartási alkalmazottat, aki kimenőjét túllépte. Valóban a Pázmány Egyetemen nincs is keresni valója annak, aki a Magyar Kir. Tudomány Egyetem egyik dísz- és büszkesége volt. Mert mit jelenthet egyebet az ellenreformáció jeles hitszónokának neve, amellyel az universitas scientiarum-ot jelzőként felruházták, mint hogy a tudomány igazságait csak addig szabad keresni, ameddig a megtalált igazság bele nem ütközik a nemzeti és keresztény jelszavakkal takaródzó politikai hitvallásba. Már pedig Pikler Gyula egész munkáséletében az igazságnak kutatója volt. Az igazságé, amely fogalmilag összeférhetetlen minden díszítő jelzővel és nem tűr más korlátot, mint amelyet a meggyőződés becsületessége szab. Ha az államhatalom a politikai vagy világfelfogást teszi meg a kutatás szabadságának zsandárjává, a filius ante patrem logikai hibájába esik. Világnézet épülhet fel a tudomány igazságain, de nem szülhet tudományos igazságot.

Hogy Pikler Gyula megszűnt a Pázmány Egyetem kötelékébe tartozni, az rendjén van. Legfeljebb a frigy felbontásának módjához fér szó. Ugyanis a bontóper a II. T. 80. §-ának *b*) pontja («a házastársak családjához tartozó gyermekeket... erkölcstelen életre reábirni törekszik») alapján indult. Csak akkor, midőn felperes látta, hogy az alperes esetleg más címen viszkonkeresettel élhetne, tért át keresetének jogalapját megváltoztatva a házassági törvény 77. §-ának *a*) pontjára (hűtlen elhagyás). Ez az eljárás legalább is nem méltó a megelőző hosszú és boldog házassághoz. Kévésbé képlegesen szólva: a tudomány művelőjét azokért a valódi és vélt visszaélésekért, amelyeket tanítványai elkövetnek felelőssé tenni talán mégis méltánytalan. Hisz ilyenformán a puskapor és dinamit felfedezőjét lehetne felelőssé vonni minden gyilkosságért, amelyet löfegyverrel, minden rombolásért, amit e robbantószerrel követtek el. Még kevesebb a szemrehányás, amely a progresszív tudományos irányú professzort azért a szerepért érheti, amelyet tanítványai mint a forradalmak szellemi vezetői állítólag játszottak. Nekünk legalább eszünkbe se jutna, hogy pl. a politika tudományának a nemzeti és keresztény irányt meggyőződésből hirdető képviselőjét tegyük felelőssé azokért a gyilkosságokért és atrocitásokért, amelyeket a kilengő felelőtlen elemek az ő tanítványainak politikai vezérlete idejében követtek el.

Nem hinnők, hogy minderről a jogi karnak többségben lévő pars sanior-a ne lenne épúgy meggyőződve, mint jó magunk. De ép ezért nem mentes a szemrehányástól, hogy a csekély számú különítmény politikai terrorjának behódolt. Mert abba még csak belenyugodhatott, hogy Pikler Gyulát, mint kutatót a magyar tudománynak nemzetközi versenyében ezentúl a Reiner Jánosok és Balás Károlyok világhírű nevei fogják pótolni, de a tudományos kutatás és tanítás szabadságát tudósoknak kardcsapás nélkül mégsem szabad a konjunktura oltárán feláldozni. Jól tudjuk, hogy ebben az esetben is a vallásnak és a tudománynak évezredes küzdelme nyilvánul meg, bárha csak a politika torztükrébe vetítve. Ez a küzdelem már a XVIII. században a tudománynak döntő győzelmével ért véget és csak a legyőzöttnek szelleme jár vissza, hogy ijesztgesse az élőket. De az élőknek nem szabad megijedni, mert tapasztalati igazság, hogy a múlt sohasem diadalmaskodhatik a jövő felett és az idő kerekét erőszakkal is csak ideiglenesen lehet az ellenformáció korába visszaforgatni. Jöhet esetleg még oly idő is, amikor ismét szükség lehetne Pikler Gyulára, hogy a jogi kart progresszív irányzatának demonstrálása végett testületileg az államfő elé vezesse. És ekkor alig hihető, hogy pl. Angyal Pál, aki Pikler Gyulát mint a jogbölcsezet cenzora congeniálisan

helyettesíti, a siker reményével vállalkozhatna e szerep betöltésére.

— Karácsonyi levél a szerkesztőhöz.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Egy jó aktuális újságcikkhez szinte hozzátartozik, hogy megjelenésekor tessék és azután elfelejtsék. Bizonyos vagyok benne, hogy a Szerkesztő Urhoz intézett tavalyi karácsonyi levelem a második kelléknek megfelelt, ezért szükségesnek tartom, hogy az íráshoz való jogcímem ezen történelmi alapját visszaidézzem. Akkor a lakáshivatalról zengtem egy rövidke éneket és nem az én érdemem, hanem a lakáshivatalé és a lakáshivatalt fenntartó kormányoké, ha a cikk ugyan nem, de a témája ma is aktuális maradt. Benne vagyunk az «in æternum valitura» zsolozsmás szellemében és a lakáshivatal is örökéletűnek szánja magát.

Ezúttal azonban új témáról akarok szólni. A levélírásban néhai nagynevű elődöm Rudolf v. Ihering annak idején egy hosszabb levélírási késedelmet az exceptio Kallabbiána-val mentett ki. Akkortáiban valami Kallabb nevű örült postaszolga esete vert föl egy kisebb szenzációt, aki a levelek tömegét «sülyesztette el», hogy a mai kor terminológiájával éljek. A mai időkben Kallabb postaszolga szerepét a cenzura vette át, megiratlanul maradtak a levelek, mert a cenzura miatt meddő munka maradt volna a megírás. A helyzet ma annival rosszabb, mert a pszichiaterok állítása szerint az örülségben van valami rendszer, a cenzurából, régi tapasztalatok szerint, ez is hiányzik. Ez az illetlen csúfolódás azonban dicséret is. Ezzel bizonyítja a cenzura minden pártoskodó elfogultságtól való mentességét, hogy minden irány felé elköveti a maga törléseit. A sajtócenzurát ugyan — debuisset pridem — végre eltörölték, de a cenzura olyan, mint a hazajáró lélek, még halála után is visszajár és ijesztgeti a jámbor híveket. Épen ezért színtelen és szürke témát választottam levelem anyagául: a törvények desuetudo-ját.

A desuetudo a törvény, jogszabály nem alkalmazását, szabatosan e törvény elvi erejének megszűnését jelenti. Ha tehát a bíró akármilyen okból, mondjuk nem ismerte a szabályt, nem is alkalmazza a vonatkozó szabályt, ez még nem desuetudo. Desuetudóról akkor beszélhetünk, ha nem csupán a szabály eseti mellőzéséről, hanem a szabály kútfői erejének megtagadásáról van szó. A szabály kútfői ereje megszűnhetik egy újabb törvénnyel, mely a régi szabályt hatályon kívül helyezi. Ez sem desuetudo. A desuetudo a szokásjog egyik nyilvánulási formája, amely mint a szokásjog általában a tacitus consensus populi-ra támaszkodik, erejét, erkölcsi jogosultságát abból meríti. Különösen akkor nyílik tág tere a desuetudónak, ha ellentétes szellemű korok váltják fel egymást. A megenyhült közfelfogás sok mindent elnézőbben bírál el, mint az előző kor rideg jogszabályai. Így pl. a magyar történelemben a vallásszabadságot biztosító békék korában desuetudáltként jelentkezett a lutherani comburantur tétele. Általában az életviszonyok nagyarányú eltérése szokott megteremteni olyan helyzeteket, amelyek a szokásosnál bővebb alkalmat adnak a desuetudóra. Ilyen idő volt, amikor a felebaráti szeretet erkölce lépett a pogányság helyébe.

Figyelnünk kell azonban két dologra, amik ellentétesek, tehát egynek is mondhatók. Ugyanis a desuetudo legyen partialis és ne legyen partialis: Legyen partialis: azaz, vonatkozzék mindig a jognak valamely csücskére, soha a jog egészére. A desuetudo ne ingassa meg a jog egész épületét. A desuetudo terjedelmi méreteit elmésen írja körül *Grosschmid* a mi jogunk nagy mesteré, hasonlítván ezt a csizmasarok félregörbüléséhez. Amennyi fogyatékoságot jelent ez a ruházatban, annyira terjedhet a desuetudónak a jogszabályt kikezdő ereje. Az ellentét másik darabjának értelménye az: ne legyen a desuetudo partialis, vagyis egyszer megállapítván valamely jogszabálynak az ő desuetu-

dáltsága, úgy ennek a jogszabálynak ereje megszűnt omnimodo. A desuetudált jogtétel egészen elenyészik, nem desuetudo tehát a jogszabályoknak az az állapota, amikor mondjuk a háborús rendeletet hatályában felfüggeszti, lévén ez csak időbeli megszorítása a jogszabály uralmának, egy olyan korlátozás, amelynek ideje letelvé a jogszabály önönrugalmasságának erején régi érvényét visszanyeri. A személyi mentesség (exterritorialitas, privilegiumok), amikor bizonyos személyek javára függesztődik fel a törvény, ugyancsak nem esetei a desuetudónak, melynek mint mondtuk, jellemzője, hogy az nem a jogszabályok alkalmazásának, hanem elvi kötelező erejének a kérdése. Ha azonban a jogszabály nem alkalmazása túlságos tágkörű, úgy ez is könnyen arra a tévedésre adhat okot, hogy a széles körben nem alkalmazott tételt desuetudálnak tekintjük. A jogszabálynak ilyen tetszhalál állapotára gondol Grossmuid, idézvé Széchényi után eredeti sváb dialektusban a sírásó és tetszhalott beszédét, amikor a sírásó a tetszhalott jelentkezését: «I leb ja noch», azzal torkolja le: «Das könnl a Jeder sagen.» (Jogszabálytan 488. l.) Sajnos, a törvény halkszavú tiltakozását az időelőtti eltemetés ellen a jog sírásói még kevésbé hallgatják meg.

Fentebb mondtuk, hogy a desuetudo végső gyökere: a tacitus consensus populi. A desuetudo, ha tehát «tacite», vagyis nem a törvény kifejezett szavával megy végbe, még sem mehet végbe clam, amire az «alattomban» kevésbé találó kifejezés. Nem desuetudója a törvénynek a figyelmen kívül hagyás, a desuetudo akkor következett be, ha szembe nézve a joglétellel megállapítást nyert, hogy a törvényt időszerűtlensége okából a jogi közfelfogás elavultnak tekinti.

Hozzá tartozik a desuetudo tanához annak a viszonynak a megállapítása, melyben a desuetudo van a törvényrontó szokáshoz. A törvényrontó szokás eltöröl egy régi jogszabályt, és helyébe léptet egy újat, vagyis ha rombol is, épít is. Ezzel szemben a desuetudo annyira hasonlít egy hozzá szóhangzat szerint közelálló fogalomhoz, hogy rombol, anélkül, hogy építene.

De ezzel talán be is fejezem szakszerű fejtegetéseimet, mert a desuetudóra is áll az, ami a szép asszony hírére, jobb, ha mentől ritkábban esik róla szó. Ma egyébként nem is érdemes sokat beszélni a témáról, amely, amint jól tetszik tudni, teljesen aktualitás nélkül való.

A legközelebbi levélig üdvözli igen t. Szerkesztő Urat,
tisztelő híve
Régi előfizető.

U. i. Nem lehetne az aláírást akként megváltoztatni: új tiszteletpéldányos?

— **A Magyar Jogászegylet magánjogi szakosztályában** december 3-án dr. Tunyogi-Szűcs Kálmán tartott előadást a pénzérték változásának figyelembevételéről a magyar jogalkotásban. Előadásában sorra vette azokat a lépéseket, amelyeket a háború kezdete óta az árváltozás hatásának enyhítése végett a bíróság és a minisztérium tettek. Elsősorban foglalkozott a szerződés teljesítésének gazdasági lehetetlenülésére vonatkozó bírósági gyakorlatl és annak jogi természetével. Megállapította, hogy a gazdasági lehetetlenülés tana úgy, ahogy az a magyar bírói gyakorlatban kifejlődött, nem tekinthető a Polg. Trkv. tervezet bizottsági szövege 771. és 856. §-ban kifejezett méltányos jog hatályba lépésének, mert a bíróság e címen csak vis major esetében és csak akkor mentett fel a teljesítési kötelezettség alól, ha az árak változása oly rohamos és rendkívüli volt, hogy azt a felek a legnagyobb gondosság mellett sem láthatták előre s hogy annak következtében az eredeti feltételek mellett való teljesítés az egyik felet a rendes polgári hasznot *többszörösen* meghaladó vagyoni előnyhöz juttatná, a másik felet viszont az *anyagilag romlás* útjára vezetné. A bíróság tehát a gazdasági lehetetlenülés kimondása által nem a méltányos jogot, hanem a minden jogban meglevő szükségszakaszt alkalmazta.

Ezután az előadó a kivételes hatalom alapján kibocsátott kormányrendeleteket vette sorra és úgy találta, hogy az árváltozó, forgalom korlátozó moratórium s a végrehajtás és

csőd során védelmet nyújtó rendeletek nem tartalmaznak olyan jogelvet, amely a bármely irányú árváltozások hatásának enyhítésére szolgáló rendes jogszabállyá jegecesedhetnek. A hasznot hajtó dolgok szerződésileg megállapított vételárának, bérének, illetve haszonbérének revízióját megengedő rendeletekben végre a méltányos jog érvényesült ugyan, a rendeletek azonban háborús szükségrendelet jellegével bírnak és méltányos jog alkalmazását csak meghatározott rövid határidőre korlátozzák. Ismertette előadó a kártérítési járadékoknak és a tartásdíjaknak az árváltozás miatti megváltoztatása kérdésében felmerült jogvitát. Ismertette előadó a kártérítési járadékoknak és a tartásdíjaknak az árváltozás figyelembevételét általánosan elrendelő törvényes jogszabályok hozatalát. Javaslatokat tett arra nézve, hogy miként lehetne ilyen jogszabályt a gazdasági rend megrázkódtatása nélkül alkalmazni. Az előadás a jogászegylet külön kiadmányaként fog megjelenni.

— **Szigorított numerus clausus a kecskeméti ref. jogakadémián.** A kecskeméti jogakadémia 1920/21. évkönyvében olvassuk: «Megjegyeztetik, hogy az enlített szabályok a numerus clausust e tanévben a főiskoláknak egyelőre csak első évré hozták be s ezt a numerus clausust a jogakadémiákon 60-ban állapították meg, még pedig abban az értelemben, hogy e létszámkorlátozás «az előző tanévekben már beiratkozva volt rendes hallgatók további beiratkozási jogát» nem érinti. Ez a magyarázata annak, hogy nekünk az első félévben összesen mégis 71 első éves hallgatónk volt, közülük t. i. 17 olyan, ki tanpályáját már korábban megkezdette s így reá a létszámkorlátozás nem vonatkozott. A fentiek szerint e tanévben egyelőre csak az első évre behozott numerus claususnak lényegéhez tartozik még az idézett rendelkezések szerint a létszámkorlátozáson kívül az is, hogy a hallgatók között az ország népfajai és nemzetiségei aránylagosan legyenek képviselve. Ennek következtében, bár jogászai szempontból helytelenítenünk kell, hogy az újabb törvényeinkben eddig mindig «felekezet»-nek nevezett zsidóság ellen irányulni akaró numerus clausus-rendeletek mindig csak «a nemzetiségek és népfajok» arányában való főiskolai elhelyezkedésről beszélnek s azt nyíltan ki nem mondják, hogy a zsidóság ezen túl mint nemzetiség és népfaj, nem pedig mint felekezet veendő számba s így az eddigi jogi nomenclaturával való nyílt szakítás nélkül a rendelkezések nem szabatosak — *a Kar a törvényes intézkedéseknek megfelelően az első évre csak négy új zsidó hallgatót vett fel, ami a numerus clausus értelmében 60-as első évi létszámnak csak 6% a, míg a zsidóság országos arányszámát Csonkamagyarországon 7% on felülre becsülik; e tekintetben mint tudvalevő, egyelőre megbízható számadatok nincsenek.*»

— **A régi ügyvédek és az új ügyvédek** szembekerültek a december 3-iki kamarai értekezleten. Az értekezletet a kamara vezetősége hívta össze azon indítvány megvitatása céljából, melyet *Nádai Jenő* és társai nyújtottak be a kamarához. Az indítvány tartalma az, hogy bírák, ügyészek és általában közhivatalnokok az ügyvédi pályára való lépésüktől számított két éven belül ne folytathassanak gyakorlatot ott, ahol mint közhivatalnokok működtek. Az indítvány beadását megelőző szenvedélyes viták és hírlapi polémiák után viharos lefolyású értekezletre volt kilátás. Ámde az értekezleten felszólalók, régi és új ügyvédek egyaránt, higgadtan, objektív hangon szóltak hozzá a kérdéshez és az egész vita nivója erősen kimagaslott a közgyűlések szokott nivója felett. A régi ügyvédek a két évi zárlatot szükségesnek tartják, mert nemcsak illojális versenyt jelent a régi ügyvédekre nézve, ha a bírák, ügyészek közhivatalnokok mint ügyvédek járnak el azon hatóságnál, amelynek röviddel azelőtt még tagjai voltak, hanem az a közérdekkel is ellenkezik, amennyiben alkalmas a jogkereső közönségben a bíróság szigorú pártatlanságába vetett hitét megingatni. Az indítvány tárgyalása kapcsán szóba került az a régebbi panasz is, hogy az új ügyvédek volt állásukat, címeiket használják. Ezen általános panaszokon kívül az indítványozók néhány konkrét esetet soroltak fel, mint az illojális verseny legtípikusabb eseteit. Felemlítették, hogy egy büntető tanács tagja hétfőn még részt vett egy per tárgyalásán és csütörtökön ugyanazon perben mint védő jelent meg. Egy másik esetben egy törvényszéki tanácselnök a táblán elvállalta a vádlott védelmét oly perben, melyben az elsőfokú ítéletet ő hozta. A felszólalók közül *dr. Oppler Emil* az indítvány módosítását javasolta oly irányban, hogy az új ügyvédek a két éven belül csak azon bíró-

ságnál vagy hatóságnál ne járhasanak el, melyeknek tagjai voltak. *Virágh Gyula* reá mutatott arra, a veszedelemre, mely az egész igazságszolgáltatást fenyegeti, ha a bírói kar helyzetén az igazságügyi kormány gyökeresen nem segít. *Deutsch Viktor* találoán mutatott reá arra, hogy az ügyvédi kar tárt karokkal és zúgolódás nélkül fogadta a megszállott területekről Budapestre özönlő sok száz ügyvédet. Ha tehát a sokkal kisebb számú volt közhivatalnokok ellen állást foglal, ezt nem kenyéririgységből teszi, hanem kizárólag az utóbbiak egy része által kifejtett illojális verseny miatt. Az új ügyvédek részéről *Csernyánszky Aladár* és *Rézler Kornél* szólaltak fel. Az értekezlet elején a kamara főtitkára *Gráber Károly* érdekes statisztikát mutatott be az utolsó tíz évről:

1911. év elején a budapesti ügyvédek száma volt	1891
1911. év végeig e szám szaporodott	109-el
1912-ben a szaporulat	109 «
1913-ban	780 «
1914-ben	65 «
1915-ben csökkent a létszám	4 «
1916-ban	2 «
1917-ben szaporulat	13 «
1918-ban	66 «
1919-ben	105 «
1920-ban	238 «
1921-ben	288 «

Közhivatalnokok közül 1921-ben 95 lépett át az ügyvédi pályára, kik közül 55-nek ügyvédi oklevele volt. *Pap József* elnök a kamarai értekezlet vitáját azzal zárta be, hogy a választmány az értekezlet anyagának figyelembe vételével legközelebb foglalkozni fog az indítvánnyal.

— **A Budapesti Ügyvédi Körben** november hó 24-én *dr. Wolf Vilmos* «Szemelvények a kir. Kúria ügyvédi tanácsának judikaturájából» című előadást tartott. Előadásában részletesen bemutatta az ügyvédi tanács legújabb gyakorlatát (in compatibilis, klienshajhászás ú. n. bolsevista-ügyek stb.) Az ügyvédi tanács történetének ismertetése kapcsán kegyelettel emlékezett meg azokról az ügyvédekről és kúriai bírákról, akik az ügyvédi tanács első megalakulásában részt vettek.

— **Kármán Mór Ethikája** címmel másfélszáz oldalra terjedő munka jelent meg a Szabad Iskola című sorozat első köteteként, mintegy jelképesítve, hogy minden oktatás talpköve az erkölcsi szabályoknak rendszere. E munka, amelyet Kármán előadásai és hátrahagyott iratai alapján *dr. Kármán Elemér* törvényszéki bíró, a kriminálpedagógiai intézet érdemes igazgatója állított össze, nem csupán a gyermeki kegyeletnek dokumentuma, hanem az első magyar nyelvű tudományos etikának vázlatja. Ama számos jogásznemzedék, amely feszült érdeklődéssel hallgatta a nagynevű pedagógusnak egyetemi előadásait, bizonyára örömmel fogadja, hogy e kedves emléket rendszeres összefoglalásban elevenítheti fel. A munka első része az ethikai alapelvekkel, a második az ethikai szervezettel, a harmadik az ethika alkalmazott részével (a köteleességek tana). Alapvető érdeme a munkának, hogy az ethikát nem légüres térben tárgyalja, hanem összefüggésbe hozza az erkölcsi típusokat a társadalom típusaival, amelyből kifejlődtek. Értékes függelék a legújabb irodalomra is kiterjedő tájékoztató. Stílusát közérthető világosság és az összeállító fegyelmezett jogászai gondolkodására valló szabotosság jellemzi. Ma, midőn annyi szó esik az erkölcsi újjászületés szükségéről Kármán Mór ethikája rendkívül becses útmutató az ethika reális lehetőségeire nézve s remélhetőleg ép oly népszerű lesz jogászai körökben, mint annak idején a szerző előadásai voltak.

— **Pénztárzárás és hitelezői késedelem.** Az adós 1919 augusztus 9-én jelentkezett a banknál folyószámla-tartozásának fehérpénzzel való kifizetése végett. A bank a fizetést nem fogadta el, mert a pénztár zárva volt, mire az adós a tartozást még aznap bírói letétbe helyezte. A letétbehelyezés jogossága és a devalváció veszélyének melyik fél általi viselése attól függ, hogy a fizetés felajánlása ama szokásos üzleti órákon belül történt-e, amikor a pénztár a gyakorlathoz képest nyitva szokott lenni.

Ha igen, akkor a bank a fizetést jogosan vissza nem utasíthatta. (Kúria IV. 1785/1921.)

— **Successiv lehívási jog gyakorlása.** Abban az esetben, ha az adásvételi tárgyat képező árú nem egyszerre, hanem hosszabb időn keresztül successive lehívásra szállítandó, a vevő az árút részletezve olyan beosztással tartozik lehívni, amely egyrészről az üzleti szükségletének megfelel, másrészről az eladónak az árú előállítására és szállítása körül nehézséget nem okoz és nem hagyja az eladót kétségben arra nézve, hogy a vevő a szerződés fenntartásához ragaszkodik. Abból, hogy felperes a négy éven és nyolc hónapon keresztül szállítandó áruból két év és három hónapon át csak egytized részt, egy év és kilenc hónapon át egy darabot sem hív le, közben pedig alperessel a kötéstől különálló ügyletet köt, alperes joggal lehetett abban a feltevésben, hogy felperes a kötéshez nem ragaszkodik; és ezek után a felperes teljesítést nem követelhet. (Kúria II. 1688/1921.)

— **A haszonbérbeadó és haszonbérelő közötti jogviszony.** *Irta Csoór Lajos.* Pátria kiadás. Budapest, IX. ker., Üllői-út 25. Ára 55 K. Az évről-évre megjelenő kormányrendeletek a haszonbérbeadó és haszonbérelő közötti jogviszonyt különféle módon szabályozták és mindig újabb és újabb kérdéseket vontak bele a szabályozásba. Legutóbb augusztusban jelent meg egy ilyen rendelet. Szerző ennek a rendeletnek alapján tárgyalja a haszonbérbeadó és haszonbérelő közötti jogviszonyt, és közli a egyes bíróságoknak a rendeletek alapján kifejlődött judikaturáját.

Lapunkra 1922. évi január 1-vel új előfizetést hirdetünk. Tekintettel egyrészt arra, hogy ezentúl lapunk minden számához két Döntvénytár-i ívet mellékelünk, másrészt a — többi laptársunkat is az előfizetési díjak felemelésére kényszerítő — hihetetlen mértékben növekvő papírára és munkabérekre, lapunk árát fel kellett emelnünk.

Előfizetési díj a Döntvénytárral együtt negyedévi 100 K, Döntvénytár nélkül negyedévi 75 K.

Fővárosi nagybank jogi osztálya, különösen vállalati ügyekben jártas, megfelelő gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet vagy ügyvédet keres belépésre. Ajánlatok, igények és eddigi gyakorlat megjelölésével a kiadóhivatalba kéretnek «Jogi osztály» jelige alatt.

ÜGYVÉD,

kinek a megszállott területen előkelő ügyvédi irodája van, 16 éve önálló a jogélet minden ágában alapos elméleti és gyakorlati képzettséggel, perfekt német,

budapesti előkelő ügyvéddel társulna,
esetleg iroda vagy nagyobb vállalat jogügyi osztályának önálló vezetését elvállalná. Jauuár első napjaiban Budapesten lesz és személyesen bemutatkozik. Ajánlatok «Nagy munkaerő» jeligére Leopold Kornél hirdetőjébe. Csak VI., ker., Teréz-körút 4. sz. (Telefon 7—73.)

Ügyfelei		
ingatlan adás-vételi, bérleti		
ügyleteiben		
lépjen össze-	MATTYÓK	Aladár
kötetésbe		okl. mérnök
Országos Közvetítő Vállalatával		
Budapest, IX., Lónyay-utca 45. * Tel. Józ. 22-99.		
Vállalatom az egész országra kiterjedő képviselői hálózata legszélesebb vevőkört s a legnagyobb választékot biztosítja.		